

H A S Z N O S

M U L A T S Á G O K

A'

NEMZETI UJSÁGHOZ TOLDALÉKUL

ALAPÍTÁ
NÉHAI KULTSÁR ISTVÁN TÁBLABIRÓ
KIADJA ÖZVEGYE
SZÜLETETT PERGER ANNA MÁRIA.

SZERKESZTI
NAGY PÁL

BÖLCSÉLKEDÉS DOCTORA, A' PESTI MAGYAR KIRÁLYI TUD. EGYETEM PHILOSOPHIAI KAR TAGJA, MAGYAR ORSZÁG ÉS A'
KÖZÖNSÉGES NEMZETEK TÖRTÉNETEINEK, NYUGALMAZOTT KIR. PROF., NS. ESZTERGAM VÁRMEGYE TÁBLABIRÁJA.

1840.

Második félév.

Pesten,
nyomatja Petrózai Trattner J. M. és Károlyi István
cs. kir. privil. könyvnyomató-intézete
uri utca 612d. szám.

O D E

*anno Seculari introducti in liberam atque regiam
provinciae Sárosiensis Civitatem Cibinium cleric.
regular. Scholarum Piarum Instituti scripta per
Andream Jallosics e Scholis Püs II. huma.
Profess. Pestini. 1840.*

Urbs, piae nomen revocans Sabinae,
Et tuas gestit resonare laudes
Nostra Virtuti, meritique semper
Musa fidelis.

Te jugis coelo nimium propinguis
Carpatus munit, recreat Torissa
Vitreis undis, trahit et vetusto
Rudere Sáros;

Temperant umbrac riguis morantes
Vallibus solem tibi, lene pulchris
Numen in lucis sedet, omnis halat
Chlorida tellus:

Amplior surgit tamen a Camaenis
Fama, queis ulnas reseras anhelas,
Sol abhinc deno decies ut anno
Signa revisit.

Annuat voto sacra turba laetis
Advolans alis, revelitque, nocte
Mentium pulsa, decus, et cupitos
Frontis honores.

Addidit pennas properis secundo
Marte stipatos oculos Deseöffy
Dedicans Musis, positurus apte
Debita census.

Sic amet Virtus generosa fines
Patrios ausu melior tueri:
Sic fluant Croesos opulenta circum
Commoda pacis!

Sedulam qualis redeunte nato,
Distinet matrem labor, atque cura;
Hospites tali refoves Camaenas
Certa futurae

Gloriae, ditis quoque certa lucri,
Qualibet largo trepidantis amne;
Unde mos, et lex, et honor, pudorque
Aureus exstant.

Mox locum signas nitidis patentem
Sedibus, Divum propiore fano
Consecratum. Si pretium fugato
Stabit Honesto

Artibus? frustra, pietatis acta
Longius cura, et Superum timore,
Merce doctrinae super astra claro
Vertice surgis.

Deserit Musas decor, ac honores
Deserunt famae, simul atque recti
Limites extra positas reliquit
Mascula virtus.

Jamque praeclaro procul his ab oris
Major exemplo, facibus peruris
Aemulis pronos animos; et ista
Gloria late

Vindicat primos merito triumphos:
Esse pro multis caput, et ciere
Luce factorum numerosa post se
Facta nepotum.

Civium curas sociata Sáros,
Tota partita est, humerisque densa
Excipit cultus proprios, decusque,
Spesque ferentes.

Praesuli nomen Keczer inde crevit,
Semseis inde, et Palocsais, Deseöffisque,
Et quibus cordi fuit aeviternas
Carpere lauros.

Quantus hei! nostris numerus virorum
Hinc et hinc offert oculis! quis ardor
Vultibus! quali pietas tumultu
Pectora pulsat!

Mille bis senis vicibus coacto
Haud premat tantam numero catervam,
Cui calet pectus tibi dedicatum
Dicere Carmen.

Hac suae primos memorant juventae
Mentores; fructus subeuntis illac
Temporis Coeli, patriaeque lucri
Rite sacrati.

Sume praetextam meritis coronam
Valle Cibinium modica recumbens,
Laude par magnis patriae patentis
Urbibus: isthinc

Alteram secli subitur molem
Urbs, Piae Patrum peramica Turbae,
Eja devotos pietatis imae
Accipe testes.

Dextera Justum libret efficaci
Curiam vestram, placidos gubernet
Aequitas cives, per et arva late
Ambulet alma

Faustitas semper tua, sic vovemus:
Tuque sis Sáros paribus beata,
Dicimus, votis, gremiumque blandis
Annue Musis.

Inde laus terris, populisque venit:
Et salus vestras subit inde sedes;
Inde stat natis honor, inde vivax
Gloria crescet.

Luce Musarum rutilante festa
Merzse, Vir grato memorande plectro,
Cingito justam meritis, probante
Pallade, laurum.

Huc ades Patrum Columen Piorum
Grosser, incenso calet ara thure,
Quae Tibi Divum mereatur aequos
Axe favores;

Sive distractos, Pater, atque Praeses,
Ordinis vises socios, viarum
Dura despectans, et iniqua saepe
Tempora fesso:

Seu Pio, svada celebris, Tuornm
Consules sorti medius Senatu
Arbiter, carae Patriae, Tuisque
Vivere certus,

Teque votorum bona pars, Kronovszky,
Postulat Festi reducis frequentem,
Et Ducem, et carum Caput: hinc amatus
Denique vives,

Ut prius, fratres animo paterno
In Tuos, totus; teneraeque Custos
Pervigil turbae, liquidique clarus
Laude Modesti.

Seduli vobis pariter Magistri
Artium lux haec properat Salntem;
Quosque praesentes veneratur hujus
Gaudia lucis.

Ferdinandeos utinam, velut nos,
Posteris condam sibi gratulentur
Aureos cultu rediisse soles,
Pace beatos!

Észrevételek,

a „Hasznos Multságok“ 44dik számában
kijött gr. Fáy István úr' ő mltga hazafiul
szives nyilatkozására.

(Vége.)

Egyébiránt: három fő okot irt a' tisztelt gróf:
egy hogy Ferenczy, más hogy már 4 ezer p. ft.
körüli pénz van, harmadik, a' disz, pompa.

Az elsőnek, fent irtakhoz képes eleget le-
het tenni, ha a' megirt okokból, minél előbb, né-
hány legérdemültebb volt királyaink költségre
nézve, .. minél kevesebbe kerülő 's igen dicsért
munkájára nézve pedig minél igazabb historiai va-

lódíságot mutató mellkép szobrait elkészíti, ha t. i.
a' gróf ő mltga biztosítást tesz arról, hogy olly
vagy jobb művész nem egy hamar lesz, 's ettöli
félelmének eleget kell tenni. Különb: mondha-
tom, hogy a' pesti casino felfogott most egy
honi nevendéket, kiról való adatok, azon
félelmet nem csak készíteni, de elfelejtetni is fog-
ják! — Az illy esetre, kész szobrok, tétessenek
a' museumba, hová szabad bemenetel lesz, min-
denkinek, ki építészeti dolgokat kíván látni, mint a'
hoz értő. A' ki nem ért a'hoz, a' piaczon álló szo-
borral se épülne. Így lesz valami nagysági jeles-
ségünk, mert ezt még egy nemzet se tette; de
Ferenczynek is jobb, 's több érdemet szerző, terv
ez; mert több királyok mellkép szobrának faragá-
sán, jobban tökélyülhet, lelkét is jobban kielé-
gítheti, magának 's a' nemzetnek; és meg lenne
mutatva, hogy mi nem csupán utánozók, de
gondolkodni is szerető honfiak vagyunk; 's még
ez által más nemzetek utánzását is megnyerhetnénk,
ha azok vissza esnének a' szobor iránti gondolko-
dás módjába, elállva a' mellképektől.

A' másikon: leginkább akadfel a' tisztelt
gróf! t. i. miért nem szólaltfel Kövy L. ur előbb,
nem mikor már annyi pénz gyült. Én azon akad-
nék fel, hogy ha az a' pénz, nem a' kikerülhetle-
nekre fordítatnék. Közjóra adatott az, minél valódi-
sabban arra fordítassék. A' nemes lelkű adakozók
még örömet lelendnek abban, kik meggyőződhet-
nek egészen azoknak igazáról, miket már e' tárgy-
ban velem együtt többen előadtunk.

A' bölcs sajátja, szándékát, nem balra, de
jobbra fordítani.

A' harmadik: valódibb, és helyesb „disz,
pompa“ lesz így. — De saját igényleteiből is meg-
győződhetik a' gróf ő mltga, ha azokat előadott
fő elvemre alkalmazva, miket a' szobor és Fe-
renczy védelmére kegyes vólt előterjeszteni (mel-
lyek közül vagy hármat kivévén, a' többivel meg-
egyeznek) e' szavaiban:

1) „a' szobrok, 's t. e. f. régi világ monumen-
tumai.“ — Én is azt állítom.

2) „mindent emberileg kel venni.“ Igaz! belé
értve az emberiséget! —

3) „nagyság bélyegét hordja“ jól van! csak hogy
az korszerű, és a' historiai critica törvényével, 's
iránnyal egyező legyen.

4) „csak akarjuk, mindjárt lesz minden, „van
pézt elég“! Így mint én mondom alkalmasint lesz;
és ha van, 's még is olly nehéz az akarat: kár
azt a' kikerülhetlenre nem — de díszre, pompára
indítványozni!

5) „legyünk olly vigyázók, mint más nemzetek“.
Én is e' végre dolgozok.

6) „egyre igen kevés jön, 's óriási terveket visz-
nek ki.“ Annál inkább!

7) „ha egyetértés volna, és lélek felemelkedés többekben találkozónék.“ Tehát legelső az egyetértésre tulajdonképen véve való indítványzás, de nem a' szoborra: másként „filius ante patrem.“ Minél nagyobb mértékű, 's erejű a' még kinem fejlett esméret: annál inkább (legalább is) hasonlónak kell az ezt kifejtő oppositiónak lenni; 'samannak fogásával ennek is fogyni. Nincs ennél természetesebb!

8) „addig verjük a' vasat míg meleg.“ — „nam sero medicina paratur, dum mala per longas invaluere moras“ et disordines. Mert ha az előadattak áldozatja talál lenni hazánk: hogyan jut eszünkbe a' szobor, nem tudom! „concordia res parvae crescunt, discordia maximae dilabuntur.“ — Ez, és itt, a' vas melege! E' pedig kétségtelen.

9) „csak nagyobb kimerítés ne legyen, hát úgy igen boldogok leszünk.“ Csak boldogok lehetnének! az „igen“ még igen messze van: „discordia.“ Ez az egy is nem csak nagyobb, de legnagyobb 's vég-kimerítést szokott tenni; hát még a' több témérdek köz baj, mellyek közzül itt, csak néhányat hoztamfel? —! —

10) „100,000 ezüst forint, szoborra, 13 millio embernek, semmi.“ Bár e' 13 millio lenne a' fő tárgy! — De a' kikerülhetlenekre egy krajczár is sok, a' legfőbb bajokat, közveszélyeket oszlatható (kidolgozandó) igazi egy jó könyvért 1 p. ft. is szörnyűség; holmi negédes czélszerűtlenségért sőt vész hozókért pedig tíz húsz p. ft. is szivesen adatik!

11) „ha az nem lesz is (szobor) lesz nyomorúság: azért átnemlátom, miért kel dísz szobor nélkül lenni.“ Már van, sőt a' közveszély több nemei közalgése, igen is érezteti, majd mindenünkkel, a' köztapasztalás szerint utól érhetesünket: azért át nem látom, miért kell épen most száz ezer e. ft. szoborra csigázni, az emberiség ellenére!

12) „csupán azért, hogy ez 's ez úgy akarja“ a' felszólalók nem az akaratukat beszélnek, de az okokat beszéltetik. Ez egy fő köz baj: többnyire azt nézik, ki akar, de nem az okokat.

13) „ha egyenlő részek elhanyagoltatnak: egésznek kell szenvedni.“ Nagyon igaz!

14) „a' nemzeti művelés áll legkivált a' szép mesterségek pártolásában, mert a' tudományok csak az észet pallérozzák; de a' szobrászat a' lelket emeli.“ E' már sok! Ezt a' külső, 's anyagi, műveltségről se merném írni; mert még ezt is a' tudomány eszközli. Az úgy nemzett anyagi századok már lejárták az illy műveltség 's pártolás hevének pályáját, egész világ okulása véges: hát csak a' „kárán tanuló magyar“ legyen, kiről még bővebben okulhasson? És tán (a' mint hiszem, 's megmutatni tudom) a' tudomány nem csak az eszet pallérozza, de a' minden e' földön, 's földből vehető dolgokat is, nemesíti; a' kő és képfaragót, 's hazafit pedig, czélszerűsíti is. Nemesíti

a' füveket, virágokat, gyümölcsfákat, minden terményeket, 's e' földön lévő minden teremtett dolgokat, oktalan álatokat, és embereket. Ez világít is, az észnek, mint a' nap a' szemnek; sőt még jobban, mert a' tudomány a' vaknak is világít; és a' testi szemre vak tudományos, jobban lát, az ollynál kinek két szeme van, 's tudománya nincs; „csak“ ez emeli fel igazi czélra, legnagyobb magasságba a' lelket: de a' szobor még úgy se világít mint a' gyertya; és hová emeli a' lelket? oda, hogy „lapsu gravioere ruat.“ — Probatum est! — A' tudomány nem csak mind azt teszi, e' világnak, mit az egen ragyogó nap, u. m. világítást, növesztést, tenyésztést, melegítést, érlelést, erősítést, minden teremtetségnek czélszerű kifejlését, de az egyetértést is, az egészséget is; egyesíti az embert az emberrel, egész világgal, 's teremtőjével. (Értem az igazi tudományt.) A' szobor pedig csak az enyészettel! — és a' mi e' tárgyra is szükséges: a' tudomány adja azt a' kormányt, mit, mikor, mikép; kel csinálni; hogy a' setétben ide 's tova ne kapkodjunk, hanem ahhoz lássunk a' mihez kell: a' tudomány világít arra! —

15) „egy szobrásznak jeles historicusnak kell lenni.“ Minden embernek jónak kell lenni; mert a' törvény azt parancsolja. — Azért még onnan, nem látom következtethetni, hogy minden szobrász olyan; és ha olyan: tehát neki kell leginkább mint ollynak az előadattakhoz képest, honfi létére ellenzőnek lenni. Azonban, a' Ferenczy historicussága jelességét, rá nézve sem látom jónak többémlíteni.

Ne kissítsük — ne kissítessük — 's ne veszélyeztessük, hát hazánkat, nemzetünket, nagyítni, díszíteni, pompásítani akarva! — Ne tegyük azt minden oldalról legrosszabb időben, (ha annak idejében nem tettük), olly mindenképen igen késő, annál kiötlőbb megróvhatásunkra. Bélyegezzük mindkettőjét valódi egységgel, korszerű haladási, szellemi, örökké czélszerűsködő nagyságok által! — Most már felvan találva az önkétség elve. Jó ideje megvan mutatva, hogy az oktalan álatokkal is e' szerinti bánás mód a' legczélszerűbb. A' minden jóra hevülő honfiak, annyira készek, hogy még a' czélszerűtlenségre is felhevítelve önként adakoznak: de lehet-e kínosabb erőltetési erőszak az egészre nézve, most százezer ezüst ft. szoborra fordításánál? — soha se volt olly erőltetés, melly az árát igen drágán meg ne adta volna! Az erőltetés, csigázás időszakán túl vagyunk! — Azért ha a' pénz nem arra fordítatnék, mit én itt előadtam; 's ha a' tudománytól függ Isten után minden: fordítsuk azt (nem a' tudós, de) tudomány teljes férfiak munkálódhatására, érdem teljes Gasparich úr, 's többek hazafiai javallata szerint. Így még kivergődhünk, 's nem aranyozott, de tiszta arany időt érhetünk.

Miként kell a' haza- és dicsőség- szeretetét föléleszteni, táplálni, 's terjeszteni? 's valami a' népnevelésről *

Ezen kérdésnek megfejtésébe nem kezdettem volna, ha az ügynek fontossága és szentsége azt nem kívánná még a' titokban benem avatott laicustól is, ha t. i. ez Cn. Flavius fölfödése jó sikerének gyönyörűségeivel nem éldelehet is, de legalább annak ügyességét néminémikép megkísérheti. A' feleletet úgy iparkodom szerkeszteni, mint azt a' magos és tiszteletteljes nemzetiségnek érdeke megkívánja, azért engedelemért esedezem, ha bővebben fejezem ki magamat, mint azt különben cselekedtem volna.

Minden indulatok között, mellyek az embert a' közjóérti legmerészebb vállalatok végrehajtására bírják, nincs hatalmasabb, mint a' haza és dicsőségnek szeretete.**) A' szerelmesek, házastársok, és jóbarátoknak minden akadályokat legyőző erővel kérkedő szeretetét ide nem értvén, mellyek általjában csak a' magános életnek szűk körébe szoríttatnak. — E' párosult kettőnek a' közjó és köztisztelet nagy célja. — Ezen célra eleven öntudatával szüntelen figyelő, 's ama fönséges indulatoktól egészen áthatott nemes lelkek meggyőződésén arról, hogy mind annak elérésére, mind ezeknek kielégítésére, csak a' hazáért teendő érdemek által juthatnak, ezeket csak olly szavakban és cselekvésekben fogják keresni, mellyek az említett főcélznak, t. i. a' közjónak és köztiszteletnek legyenek képesek megfelelni. 'S ekkor mint a' jótékony csillagok, mik fényt és életet árasztanak szét mindenütt hatások körében, úgy fogják, példaik, föláldozásaik, borostyánaik, és diadalaik másokban is a' honszeretetnek hevét azon dicsó jelenet által föléleszteni, mellyet erényeinek címerei mutatnak elő, 's azon részvét által, melly ezeknek is dicsőséget biztosít. Scaevola, Curtius, Attilius, a' három Déciusok, 's több más számtalan a' dicsőség után szomjuhozó honszeretők, ezt a' közjóért kiállandó kínzásokban, és halálban ke-

resik. A' néptömeg mind a' két okot nem látja, de érzi mind kettőnek ellenállhatatlan hatásait. Ó előtte csak a' tiszta erény mutatja magát, 's a' szenvedély elenyészik. Azonban az egyének entusiasmusa a' sokasággal közli magát, egy szenvedélynek ereje a' másikat nemzi, — a' nép fut, hova őt a' hős hívja meg; — és az, a' mit a' dicsőségnek szeretete egyetlen egynél vitt végbe, azt a' haza szeretetét is idézte elő a' sokaságnál, hogy ennek csak egy példára, csak egy kis jelre volt szüksége, hogy mindenkinek tanítást adhasson; menyire lehet, és kell az erénynek terjednie. Ezen igazságnak tanusító bizonyági, mellyeket a' történetírás nyújt, csaknem véghetetlenek. Kétségbehozhatlan tehát: hogy a' nemzeti boldogságnak megszerzésére a' haza és dicsőségnek szeretete mindenképp előttről legfontosabb. De épen itt most ezen komoly kérdés támad: hogyan kell ezeket föléleszteni, táplálni, erősíteni, 's az egész nemzet közé szétterjeszteni? E' kérdésnek fölöadására a' régi görögöket és rómaiakat vegyük föl például, 's kérdezzük tovább: milly eszközökkel éltek ezek azon célnak elérésére? 's ha a' jó következés volt sikere fáradozásaiknak, akkor bizvást kövessük őket. Az általok erre nézve használt eszközök e' következők voltak. *)

1. Jutalmak. De ezek nem állottak pénzből. A' Prytanaeumban volt szabadasztalaik az érdemes férfiaknak bizonyára ezen szabálynak kivételei nem voltak,**) sőt inkább azt megerősítették. Mert azok tiszteletteljes kitüntetések voltak, és nem nyereséges jutalmak. A' mérséklettség, melly ott uralkodott, midőn p. o. Sólonnak határozata szerint, csak ünnepekben adhattak föl kenyeret, 's még az, hogy a' köztársaságnak legjelesebb és gazdagabb férfiai is igen nagy becsűnek tartották ezen tiszteletbeni részesülést, ezen tekintetben minden kétségtől fölmentenek bennünket. E' jutalom derek polgárhoz és hóshöz illő, 's mint a' következő mutatta, czélszerű is volt.

2. A' törvény meghatározta a' jutalmat, 's az emberek e' mellett nem tettek egyebet, mint azt

*) Ezen eszközöknek összegyűjtését Filangieri, Lessing, és Wielandból választottam ki, de főképp az elsőnek tekintetét követtem, a' ki, mint tudva van, mind a' két régi nemzetnek classicus íróiból történeti bizonyossággal jelezte ki azokat.

**) A' szabadasztalok azon jutalmak voltak, mellyekkel följogosított köztársasági jótévknek szabadalmok volt Prytanaeumban ehetni. Azok, kik a' törvényhozásban tünettek ki magokat, ezen tiszteletre különös igénynyel voltak.

*) Illőleg kérem teljes czímzetű tisztelt kegyes olvasóimat, méltóztassanak az egész értekezést egészen átolvasni, és azután az egészről itélni, ne talán olly itélettel terheltessem, mellyet meg nem érdemltem.

**) Az isteni religiónak szeretete mind az egyházi mind a' világi rendben millio és millio legnemesebb characteret fejtett ki.

a' szerint kioszták. Rómában a' különféle koronák törvényszerűleg rendeltettek meg, tehát emberi kénytől nem függöttek. Egy olly ellenségnek meggyőzője, ki nem volt méltó a' római vitézségnek gyakorolhatására, csak corona ovalisra tarthatott számot. Ki corona rostralist kapott, ezen érdem végett corona castrensis vagy muralist nem nyerhetett, és az, ki ezek közül egyel tiszteltetett meg, ugyan azon érdemért a' civica és obsidionalist nem reménylhetette. Ha valaki a' nagy triumphussal tiszteltetett meg, annak a' köztársaság határait terjeszteni, 's legalább öt ezer embert kellett a' csatamezőn hagyni. Azonban mindent a' törvény határozott meg. A' sereg, a' consul, a' senatus nem tettek mást, mint azt végre hajtották. A' törvényhozók tehát jól átlátták: hogy nem hasznos a' tiszteletjeleket, és jutalmakat a' bizonytalanság és önkénynek szeszélyére bízni, 's a' részrehajlatnak utat, és kaput nyitni, mi csak kártékony következéseket húzhatott volna maga után.

3. Mind a' két nemzetnél léteztek bizonyos tiszteletjelek, és jutalmak, mellyeknek csak ez élet után volt helyök. Törvényhozói tehát átlátták, hogy a' halál, melly minden földitől elválasztja az embert, attól, ki a' dicsőségnek vágyától lelkesítve van, egészen másképp tekintetik. Napjainak folyását a' hájának ótalma végett megrövidíteni a' római és athénai polgárra nézve valóban annyi volt, mint dicsőségének napjait meghosszabbítani. Solon törvénye, melly megtiltotta a' holtak nevét a' sírkőre kivésni, és a' melly ezen tilalom alól csak azokat vette ki, kik a' hazáért haltak meg; *) a' más halotti törvények, mellyek a' halotti pompát hatázzák meg, mellyet ezen alkalommal kellett végbe vinni **) a' XII táblának két törvénye, mellyek ezen tárgyat czéltözták, ***) mind arra voltak irányozva, hogy a' polgárnak dicsőségteljes reményeit ez életen túl is terjesszék.

*) Az asszonyokat is kivette ezen tilalom alul, kik szülésben haltak meg. Úgy látszik, mintha ezen törvényhozó úgy tekintette volna őket, mint a' kik a' hon javáért haltak volna meg, mert azért haltak meg, hogy a' honnak polgárokat szüljenek.

***) Ide tartoznak a' halotti beszédek.

****) Az egyik azon törvény alól, melly szerint a' holttestnek egy tagját azért elvenni, hogy új halotti kíséret tartassék, tilos volt, azokat vette ki, kik a' haza védelmében haltak meg; 's a' másik azt határozta, hogy a' halotti kíséretknél nyilvánosan azoknak dícséret énekeltessek, kik a' haza iránti buzgalomban kitűntették magukat, vagy ótalmakor elestek; ide rendelte még a' szomorú naeniákat is, mellyek fuvola kíséretében énekeltek el. Cicero e' ezimű könyvében: De claris oratoribus, egy helyet idéz Cátoból, ki bizonyos

3. A' tiszteletjeleknek és jutalmaknak nemei különféleek voltak. A' régi írók többet megőrzöttek nekünk belőlök, noha az idő által azoknak egy része elveszett. A' *προεδρια* jutalom Athénében az volt, melly az azt megnyerőknek jogot adott a' nyilvános játékszínek, vendégségek, és népgyűlésekben első helyet foglalni el, 's a' többinek mindnyájának azon kötelességet hagyta meg, ő előtte fölkelni, és néki helyet engedni. A' koronáról és Prytanaeumnak szabad asztalairól tettünk említést. Ide tartoznak az olajfa, babér, és repkény borostyán füzérek, mellyek Görögországban a' különféle játékokban győzedelmeseknek adtak; szinte azon jutalmak, mellyeket Rómában is ugyan ezen érdemek végett osztogattak; azon jutalmak, mellyeknek részvételében a' különféle szép és nemes erények, és talentumok, a' vezérek, és nyilvános tisztviselők örvendettek. Ide tartoznak az *εικῶν*-ok, mellyek azon tisztelettelben állottak, mit egy polgárnak az által mutattak, midőn neki egy szobrot állítottak föl, vagy képét a' régiségek nyilvános helyeibe tették ki; ide tartoznak a' számtalan mellképek és szobrok, mellyekre azon vezérnek, kinek e' ritka tisztelet adatott meg, győzelmei irattak föl. Minden olympiai győző egy szobrot nyert, de csak a' háromszor győzőnek volt egy ikon szánya. Ide tartozik még az is, hogy azoknak fegyvereit, kik a' hadi vitézség és erőségnek tanújeleit adták, egy jól megerősített helyen tartották fönt. E' tiszteletjelek és jutalmaknak rövid előadásaiul kitétszik: hogy az érdemnek nagysága hatázza meg a' jutalom becsét, 's a' jutalom becse az érdemnek nagyságát fejezte ki. Így a' jutalmak és erények között megtartott a' súlyegyen, 's eltávolított e' megbecsülhetetlen pénzértéknek leszállása, a' nélkül, hogy használatát korlátolni kellett volna. Továbbá sokan tiszteletet, és jutalmat nyertek, még is kevesen voltak, kik ugyan azon egy tiszteletjelen és jutalomban résztvettek. A' dicsőségnek vágya ez által nagy ingerre akadott, 's az eszköz, melly azt gerjesztette, nem gyengült, sem nem használta-tott el.

4. A' legnagyobb ünnepély, 's a' legnagyobb nyilvánosság kísérte minden időben a' tisztelet-tételt, és jutalmazást. Egy okos rendelés, melly legközvetlenebb viszonyal állott a' czállal, melly

dalokról beszél, mellyeket a' republica elején vendégségek mellett a' híres polgárok tiszteletére elzengedeztek. „Utinam exstarent, mondja ő, illa carmina, quae multis seculis ante suam aetatem in epulis esse cantatas a singulis civibus, de clarorum virorum laudibus in Originibus scriptum reliquit Cato.“ Vágyok hinni, hogy e' tisztelet a' törvény által is elvölt rendelve és szabályozva.

végezt ezen eszköz használtatott. A' tündöklő jelenet mind az érdemjutalmazottnak tetszet, mind 's még inkább a' nézőknek. A' dicsőség szenvedélyét az elsőben táplálta, 's erősítette, 's a' többiekben fölbresztette.

5. A' játékszinek. A' dicsőség szenvedélye az álmélkodásig tápláltatott, gerjesztetett, és erősült ezekben, mellyeknek látogatását Socrates magának kötelességévé tette, mellyeket Pláto, törvényekről szóló könyvében, olly sok hasznokkal összekötve talált, mellyekben Tigranes olly sok okra lelt az ellenségtől rettegni, kit megtámadnia kellett, hogy Mardóniusnak az egész perzsa sereg kormányzójának nem kételkedett mondani: „óh egek! milly emberekkel akarunk mi harczolni? Ezen az önzésre érzéketlen emberek semmiért sem hadakoznak, csak dicsőségért; semmi más szenvedélyt nem ismérnek, csak ez egyetlenegyét.“ A' különféle játékszineknek célja volt: hogy azon polgároknak dicsőségét emlékelje, 's örökösítse, kik a' haza boldogságának előmozdításában, vagy enyészetének eltávolításában fontos szolgálatokat tettek. A' hősöknek, kik Plataea mellett győztek, dicsősége; Pausaniás és Aristidesnek talentoma, erénye, 's merészsége; a' csatamezőkön a' közönséges jólétért kiöntött görög vér, legderékabb athletáival együtt az Eleuteriai játékokban voltak a' nézőnépek szeméi elébe kitéve. Ezen célból voltak föllállítva a' Rómaiaknál is azon színjátékok különböző nemei, mellyeknek p. o. neveik: Ludi honorarii, ludi plebei, ludi maximi, ludi capitolini, ludi triumphales, és több mások. Így volt ezen nemzeteknél az egymástól igen különböző eszméknek sokasága a' törvények bölcsességénél fogva egymással összetársítva, hogy az ismét szüntelen azon eszméket élessze föl, mellyek tárgya a' dicsőségnek szenvedélye volt, mellyet örök elevenségben akartak föntartani; így találtak azoknak törvényhozói a' gyönyörködésekben is olly sok eszközöket, hogy a' szenvedélyt, mellyet ótalmasni akartak, növesztenék, 's erősítenék; így hajtották végre azon nagy és merész vállalatot is, hogy a' színházak a' közjónak egy sokféle 's tekintetűs adót fizettek; így akadályoztatták meg, hogy mik az embereknek hasznos gyönyörűségeket szereztek, károsokat nem szültek; így tudták végre azon ösztönt, melly a' fiatalokat munkásságra, és gyönyörűségekre élénken izgatja, céljokra használni, hogy azokat korán még ezen tavaszi minden hasznos veteményeknek foganzasára nézve legalkalmasabb korokban a' rendre, a' fáradoalmak türelmére, a' testnek elevenségére, a' szellem erősségére; végre a' jó szép, és nagy ezen legbővebb 's tisztább forrására, a' legnemesebb erényeknek ezen legbővebb teljére — az enthusiasmusra — szoktatták.

6. Azon tisztelet és jutalom emlékek, mellyeket az olympiai és más játékokban azok nyertek el, kik a' tudományok, és ékes szóllásban, a' költészet, 's a' szép művészetek minden nemeiben nyilvánosan az öszves, egész görögországból összesereglett népsokaság előtt kitüntették magokat. Mi csuda tehát: hogy Görögországban termettek a' tudományok és szépművészeteknek azon remek hősei, kiket máig is csudál az egész mívelt világ? — Pedig kinek kell ezt leginkább, mint azon haza és dicsőség szeretetet olly hatalmasan fölgerjesztő, tápláló, erősítő, és messze terjesztő intévényeknek megköszönni, mellyekről imént, és előbb szóllottunk? —

7. Nem minden erények egyenlően jutalmaztattak meg. Athénében azon fölsőbbbségi személy, ki magát tisztviselése alatt valamely vállalatnak boldog kivitelében jelessé tette, szám letétele után megkoronáztatott, de Rómában ezen törvény nem létezett. Ellenben Rómában olly érdemek nyertek jutalmat, mellyek Athénében nem. Mind az által a' Rómában megjutalmaztatott erények szinte olly számosak voltak, mint Athénében, és az Athénében megkoszorúzott erények szinte olly számosak voltak, mint Rómában. Milly elvet tesz föl ezen lettdolog? — Ez egy kétségbehozhatatlan tanúság, hogy ezen népek törvényhozói azon igazságot ismerék el, melly szerint egy országban, hol a' hon-szeretet uralkodik, ez tehetős a' dicsőségnek szenvedélyét is a' kedélyekbe beszívárogtatni, mert ez az elsőtől nyeri el irányát; egy tanúság: hogy ezen törvényhozók a' másik nagy igazságot ismerék-el, miszerint a' megjutalmazásoknak valódi célzata abban áll, hogy csupán a' dicsőség szenvedélyét, 's mást ne is kegyeljen, hogy ez azután azon bámulatra tudományos, erényes, és vitéz tetteket teremtsen elő, mellyek megfoghatatlan csudáknak, 's majd az álnok orszzágaiba kárhóztatandóknak látszanak első pillantatból. Ezen törvényhozók méljen belátták; hogy a' megjutalmazásokban nem az erénynek forbátját, hanem a' nevezetességet, a' dicsőséget, a' jó hírnév és becsületérzésnek — az elegendőképen megtisztelhetetlen erények ezen leggazdagabb raktárának — táplálékát kell keresni. Elérték ezen boldog célzt, akkor mind azon eszközre rátaláltak, mellyben menedék helyeket keresték. Ha az erények a' törvény által nem is jutalmaztattak meg, azért a' közvéleménynek mindenható trónja előtt nem maradtak azok jutalom nélkül. Ha azokat a' dicsőség szeretete nemzette; akkor a' dicsőség, mellyet azok szerzettek magoknak, volt kívánt jutalmok. Elég volt tehát az erényeknek csak egy kis részét megjutalmazni, hogy ezeknek még hátralevő többi legnagyobb része is gyámolítassék: mert elég volt a' haza szeretet és dicsőségnek indulatjait táplálni,

erősíteni, és terjeszteni, hogy mind azon erényekhez juthassanak, mellyek ezen indulatokból erednek Miltiadesnek szobra Sokrates erényeire talán olly mértékben hatott, mint Themistocleséire.

(Folytatása következik.)

Indigós növények.

A' mit Honi Indigóm hirdetésében ígertem volt, hogy kémletimet az indigós növényekkel folytatni fogom, telyesítő jelentem 1. hogy a' festőcsüilleng törzsökük nagy része martiusban vagy egészen el fagyott, vagy annyira megsérült: hogy april végén 1—2 latnyi kórócskákat alig emelnének. Az épségben maradtak 3—6 latnyi füvet adtak, a' magnak hagyattak 2—2½ lábnyira nyitották kóróikat. Az első évi példányok 415en adtak május végén 4 font levelet, és ezek elég indigót.

2. A' másod évi nagycsüillengek most kezdenek virágozni. Ezen fajnak a' hideg tudtomra még nem ártott. Nagyobb kórói fél fontosak, sebeik hamar megkékülnek, a' leveleknél háromszorta több indigót adnak. A' nagyobb bokrok termése 4 fontot nyom. A' sivány homokon ez a' csüilleng nagyobbra nő mint a' kövér anyagban, és gyakorta locsoltatva. Az első évi levelei ötödfél hüvelyknyi szélesek. Minden csüillengnél erősebben bokrosodik.

3. A' kecskeméti csüilleng termete, indigo tartalma az előbbinek mit sem enged; de februariusban átültetett első évi példányai felmagzottak, mire nézve a' nagycsüillengnél alábbvaló.

4. A' Krimaeai csüilleng is nagyobbféle, mint a' festő cs.—Első évi példányai sok indigót adtak; kórói kémletét jövődre.

5. A' festő Cziksár (Polygonum Tinctorium) sok indigót ad ugyan; de kised termetű, és a' legjobb ápolással is igen lassan nő, és nem bokrosodik.

6. A' Kinics (Amorpha Fruticosa) magvai kikeltek ugyan, de hamar elhervadtak növényei; az igazi indigós fű (Indigofera Tinctoria) néhány száz magvaiból pedig a' meleg ágyba sem kelt ki egy is. Magárosi hitel!

Mivelhogy valaki a' német ujságban hirdette rólam, hogy Kecskeméten indigo gyárat állítottam, ime nyilvánítom, hogy az nincsen úgy: mert csak chemiai kis vizsgálatokat teszek indigós növényimmel. Csüillengoskolámat látni valóban méltó! Ha ki könyvecském szerint az idigó gyártásban el nem tudna igazodni: van értelmes emberem, ki a' gyártás mesterségére megtanítandja. Ismét sok jó magvat reménylek, és ingyen örömet kiosztandom, mint eddig is.

Német nyelvre is ígérkezik ugyan az a' hirdető honi Indigóm at fordítani? Ha honi Indigómnak kelete nem találna lenni: azt még

tapasztalásimmal bővitve magam is szándékozom németül kiadni! Kecskeméten 13. Juniusban 1840.

Katona Dienes m. k.

a' honi Indigo szerzője.

Micsoda e' világ?

Egy nagy bibliotheka (könyvtár) mellyben mind menyei, mind földi dolgokat szüntelen lehet tanulni; itt vagyon az a' megfoghatatlan könyv, mellynek három levelei vannak, még is minden teremtményt fellehet rajta lelteni, u. m. az ég, föld, és tenger, ezen könyvnek annyi betűje, a' mennyi teremtett állatja. Minden teremtett állatocska in naturae Musaeo; ezen természet tanuló házban mindenünnen az kiáltatik néked: vagyon isten! a' ki teremtett bölcsen mindeneket, és feltart az ő csudálatos gondviselésében; ennek oldalára e' vagyon írva: ne szeressétek e' világot, és a' mellyek e' világban vagynak, mert ezek mulandók, csak mulatságul szolgálnak.

Vitézek megtiszteltetése.

A' régi Görögög nagyiszteletet adtak azon hősök holt testeiknek, kik a' hazáért való harczban elesetek. Thucidydes azt írja: hogy három napon egymásután szemlélésre kitétettek azoknak csontjaik, és a' lakosok hintettek azokra mindenféle rózsákat 's drága illatú szereket; azután cyprus fából készített koporsókba helyheztették, 's a' város legszebb tájára eltemették, és a' városban találtató legtisztesegebb 's legbölcsebb személy, egy dicsőítő beszédet szavolt hamvai felett. — Egyszer a' többi közt Pericles választván ki e' végre, az ő sebes vízmódjára csergedező 's hatás ékesen szólása minden jelenvalókat könyhulatásig megilletett. De mikor Miltiades tizezered magával Dariusnak száz ezerből álló taborát a' Marathon mezején megverte; e' dicsőséges győzelem örökemlékére a' harczon elesett Athénabéliek nagy pompával a' győzelem helyén temettek-el és oszlopokkal tiszteltettek-meg.

Gyászos Baja város szózatja.

Óh egek mit adtatok,
Rám midőn borultatok
Hamvba porba éltemet
Döntöttétek létemet.

Virágoztam nagy korán
Illatoztam szaporán,
De a' dühödő Orkán
Füstbe vetett igazán.

Tűz, szél veszély ostromult
Nevem nevembe borult
Fekete gyász romok közt
Várom a' segéd eszközt.

Szigethközy.

Miként kell a' haza- és dicsőség-szeretetét föléleszteni, táplálni, 's terjeszteni? 's valami a' népnevelésről

(Folytatás.)

Ezen nagy fölséges, tekintetteljes, bölcs, 's az egész, akkori, következő, mostani, és jövődő világnak mivel állapotjára beható elveket követve a' régi két legdicsőbb nemzet, mind belső, mind külső társasági állásának szerencsés, és boldog virágoztatására nézve, t. i. a' haza és dicsőség-szeretetét. Az ügynek szentsége, komolysága, számtalan jó gyümölcsöket ígérő termékenysége, 's fedhetetlen tulajdona tiszteletet és követést parancsol, 's egy jó polgárnak, kinek szívében fekszik hazájának boldogsága, oly kötelessége, mellynek teljesítésére kitelhető minden ereit fordítsa. Nem csak magunknak, de másoknak is, 's a' közönséges édes anyának a' hazának is teremtettünk élni. De nemcsak a' jelen, hanem az utókornak is. Ha tehát találkoznék intézet vagy társaság, melly a' többször dicsért két indulatot a' hazafiak keblében fölélesztené, kinek szerencséje lenne azt azután tovább is táplálni, erősíteni, terjeszteni 's majd végre közönségesé tenni, mellyet azután a' nemzeti elemeknek oly igen sokszor, és sokféleképen és hazafiúilag tárgyalt, és forrón ohajtott egysége követne: ki nem látja át, milly tetemes befolyással lenne ez az egész testnek egészségére nézve, mellynek tagjai szét darabolva, és megcsontitva nincsenek? — Találatott. — Az egyik dicső Mátyás királyunknak, a' másik Kölcsey Ferencz néhai jó hazafiának czéloz emlék szobrot közhozzájárulat által, és pedig honi művész által fölemelteni. A' nagyra, magosra, és szélesre terjedendő fának magva beültetett, a' jövődő nagyszerű, és méltóságos templomnak alapköve letétezt, a' reménység tetemes: ha kellemes napsugárok melegítenék és mennyei hasznos esső, melly a' hazafiaknak melegült kebleikből felemelkedő buzgó imákra honunkra áldásból egéből csepegne le, öntöznék a' gyenge sarjadékot; 's ha a' nagy hazának háladatos polgári, mint szintannyi építészek, az istennek és hazának szentelt épületet nem részletes, és szakadozott ügyekezettel, hanem öszveges és állandó szívet és lélekkel kezdené 's folytatná; hogy midőn az isten és országház fényes fedele bevégeztetne, 's tornya mint az egyiptusi pyramis örök tartandóságával dicsekvő roppant állással bámulatra ragadná el a' mellette elmenő

vándort: akkor azután annak kinyitása egy oly templomnak kinyitása volna, melly valamint az egész hazában szétoszlott polgártársakat egyesítené; — legalább a' kedélyeknek közönséges üdvös irányára nézve egyesítené, — úgy európai példa volna: mikép kell a' régiek után egy oly intézetet fölláttani, mellynek üdvös hatása az, hogy a' haza és dicsőség-szeretnek fölébresztése és közönségesé tétele által, a' tudományokban, szépművészetekben, 's iparfoglalatosságokban, vallásos és hazafiúi erkölcsökben a' lehetőleg legnagyobb előmenetek vitessenek végbe. — Az látszik ugyan, hogy sokat mondtam; de az elmélkedő olvasónak azonnal emlékezetébe jöhetett; hogy én midőn dicső Mátyás királyunk, és Kölcsey Ferencz jó hazánkfiának emlékeire fölláttandó szobor végett összejött, és megalapult társaságokat értem; ezen reményemet fejezem ki: hogy azokat több és több illy nemű hazafiúi törekvések utánozandának, talán még azoknak gyarapodásával azokat egy polgári intézvény is hasonló a' görög és rómaiakéhoz fogja követni, melly a' mostani nem közönségesen elismert nemzeti érdeket közönséges nemzeti érdekké és pedig teteményileg (positive) és tökéletesen (perfecte) szentségesítené, 's így a' haza és dicsőségnek szeretetét a' közjó legnagyobb előmozdítására, 's elérésére, erőre, állhatatosá, szilárdá, hathatósá, és öszvesé tenné. 'S valóban ki ne mulatna illy kellemes tárgy kivihetőségéből származott képzelődésekkel, ki korunknak jövődőjét a' mult korról, 's a' görögök és rómaiakéval egybehasonlítja? Midőn egy zöld, minden pénzkidrást nélkülöző, belső becsére nézve majd semmit sem érő babér füzér, egy ócska prytanaeumi élelem tartás, egy győzelmes hősök fegyvereinek az ezeket illető tárba letétele 'stb. 'stb. egy oly hatalmas 's egész az utósó leheletig oly tántoríthatatlan 's oly közönséges hazafiságot szültek: hogy egy szóval a' templom, a' forum, a' senatus, a' residentia szintannyi intézetek voltak, mellyek a' polgároknak ugyan azon éreneyeket, ugyan azon fölség és hazaszeretetet, 's a' törvények eránt ugyan azon tiszteletet sugallottak? 'S a' mellett, a' mit nem lehet elfelejteni, oly hathatósat: hogy egy kis, megvetendő csekély számú sereg, de Tigránesnek még is oly rettentő, 's valóban tettel tanúsított egy oly csudálatra elragadó hőserő kifejezéssel bíró sereg — egy roppant fegyverei sűrű sokaságának forgatásaival naphomályt okozó számolhatatlan perzsa seregek világbiroalmat szégyenítő, 's a' világ történetben példátlan ellenállásnak daczával megmenté hazáját?

Olly hathatósat; hogy honjának boldogságát legkedvesebb házi tűzhelyének boldogságával egynek tekintvén 's a' haza és dicsőségszeretetnek legerőteljesebb tüzetől buzogván, azt a' köz jólét és miveltségnek olly tető pontjára emeltefől: hogy harmadfél ezer esztendőök után megtartá fő rangját, 's nem kis tekintetű dologértök állításával — ha bár a' tárgy hihetetlen is, de a' mit csak azért említek, hogy annak nagyságát fejezzem ki — még a' mi korunkra nézve is legmiveltebbnek tétetik? A' miben még is mindnyáján egyetértének: hogy magának létrehoztaival egy olly ide át hozott létre, melly örökidőkre követendő maradand? De hogy egy kis kitérésemmel félbeszakasztott kedves tárgyamnak folytatására vissza jőjtek: ki ne mulatna, mondom, olly kellemes képzelődésekkel, mellyek csak olly tervnek végbevitelére fölött tétetnek, mellynek boldog kivitele a' nemzeti erőknek összeolvadtával lehetséges, 's melly egyesült erőt a' magyar minden jóra és nemesre fogékony kebelétől csak nem reményleni is valamint kellemetlen érzélem, úgy veszélyteli jelenség is volna? — Egész Európának a' tudományokban, és szépművészetekben, 's az iparágak minden nemeiben történt óriási előhaladásánál fogva már azon álláspontra jutottunk; hogy ha igen hátramaradni, vagy ha a' szomszéd lengyel hajdanában dicső souverain országnak sorsára jutni, mitől az isten óvjon meg minden független hazát, vagy a' durva materialismus salakjainak romjai közé phénixi újra föléledő elevenességünkkel, 's a' gyémántnak ereje és becseivel ékesített és megedzett akarattal bíró vidortestünkkel — mit halálos ellenségünknek is el kell ismerni, nekünk pedig azon kimondhatatlan örömmel eltelni — eltemetetténi nem akarunk; sőt inkább ha más európai statusokat a' számtalan üdvös előmenetelekben követni, 's a' mi több, így édes hazánkat a' többi fölséges fejedelmünknek atyai gondviselése alatt létező tartományokkal megerősítendő szoros testvéri kapcsolatban a' mostani Europa-statusi rendszerének mérlegébe mint fontos nyomósággal bírót, és így közbevetve az egész világnak sorsára jótékonyan hatót nem szinlelt 's gyenge, hanem őszinte, 's erős, mint egy kivívhatatlan vár, olly erős föltétellel akarjuk helyheztenni; — akkor, legyen szabad még egyszer mondanom, akkor vajmi szükséges, hogy ha bár életünknek legbecsesebb javainak földáldozatával történne is meg az: mindazáltal legkedvesebb fölséges fejedelmünknek atyai jóságába támaszkodva, 's nemzetünknek előhaladásain örülő valóban fejedelmi részvételében csüggedhetlenül bizva, 's legjobb nádorunk főherczegségének hathatós közbenjárultáról nem is kételkedve, — akkor — egyesüljünk! — De majd ekkor hazánknak legderékebb tökéletességekkel, legjelesebb érdemekkel ékeskedő, tiszta

és valódi hazafiságnak csillagával ragyogó hőseit; a' tudományok, szépművészetek, 's erényeknek fölönt tekintetteljes férfait ne báncsuk, ne vessük meg, ne üldözzük, vagy még talán számkivessük is, mint a' vak szenvedélyeknek özönétől elragadtatott görög néptömeg Aristidest és Themistoclest, — fájdalom a' főnálló republicanusi alkotmányoknak, 's az ennek következésébe hozott ostracismus törvényének, (melly hiba nálunk elmellőztetne, mert alkotmányos monarchiával van szerencsénk örvendezni) minden nemzeti miveltség, és erénynek tisztelése mellett más következése nem lehetett, de mit a' haza és dicsőségszeretetének törvénye az előbbivel ellentétben, bizonyára egészen helyreállított (in integrum restituit) hanem inkább, mivel itt egy kedvűnek lenni nem lehet, 's nem szabad: szeressük, kedveljük 's tiszteljük is. Még egyszer mondom tiszteljük: mert ebben áll a' többször dicsért régiek haza és dicsőségszeretetének lényege, ebben az összebonyolított nehéz kifejlődésű gordius csomónak föloldása, ebben a' közönséges jólétnek nagy vehiculuma, ebben az előhaladásnak nagy titka, ebben a' tartalom teljes jövendőség sötétséggel ellepte komoly teremnek ajtókulcsa, ebben a' császári birodalomnak öröme, gyönyörúsége, dicsősége, ereje, és hatalma, ebben az emberiségnek jelleme, ebben az európai státusrendszernek, 's így közbevetőleg az egész világnak sorsa, és boldogsága. — Tehát egyesüljünk! Nemzetünknek jeles férfait, akár milly osztályból légyenek azok, félretéve minden pártszellem nemü magaviseletet, nem csak a' háladattosságnak legdrágább gyémántjával ékeskedve: hanem a' haza és dicsőségszeretetnek csak égből származható érzelme által is lelkesülve, tiszteljük! De hogyan? Nem csupán nemes gondolatokkal, nem fönséges eszmékkel, érzelmekkel és szavakkal. Nem. Mert a' nemes gondolatok, a' fönséges eszmék, és érzelmek csupán csak a' főnek üregében, vagy a' szívnek sötét mélyében elrejtve maradnak, 's viszhangra nem találnak, és megvallom őszintén, hogy egy erőteljes nemzeti akaratnak egyeteménél azok csupán nem is gondolhatók; — nem fönséges szavakkal, miként ez számtalan mostani hazafihősöknek clenodiuma: mert azok csak szavak, 's néha vagy talán gyakran is csapodár mézes álfönségű szavak, mellyek, mint a' szavak, a' nélkül hogy észrevennék, vagy a' nélkül hogy a' jelenlévők észrevennék — kivált a' figyelmetlen jelen lévő — hirtelen a' levegő- vagy ha a' megmérhetlen aethernek tengerébe is, mindegy, csak még is hirtelen, mint a' pusztaiban kiáltozó szavak, egy pillantatban elhangzanak. De hát hogyan tiszteljük édes hazánknak jeles férfait? Talán történeti jegyzetekkel? De a' rendszeres (pragmaticai) történetírás statistikai czéljának illendő-

képen megfelelni akarván. — „A' történetírás elmult statistica, 's a' statistica jelenkori történetírás“ mond a' nagy Haeren — életirási egyeniségeknek följegyzésére időt nem fordíthat; főkép ha a' silány szerkezeténél és történetirási pogánysága tulajdonságánál fogva még olyan, hogy, a' mit csak legnagyobb megilletődéssel lehet elmondani, a' Marsnak istenét jobban imádja, mint a' békeangyalát tiszteli. Életirási character rajzolatokkal tehát. Ezeknek fontosságát, nincs gondolom, senki, a' ki kétségbe merné hozni, de a' mellyet senki sem fejezhet ki teljesebben, mint a' híres Filangieri, azért szavait, a' mennyire czéломhoz tartozandók, idézem. „A' történetírásnak rendeltése lévén a' nagy eseményeknek folyamát előadni, mutatja nekünk inkább a' tetteket, mint az embereket. Ezeket csak úgy terjeszti előnkbe, mint kik a' forumban, a' senatusban, a' népgyűlésekben, a' templomban, és a' harcban megjelennek. Ő a' statusnak szolgálatjában lévő férfit nem engedi máskép előnkbe jönni, mint sisak, tiara, bibor, és togával fődözöttet. Ő nem kíséri azt házába, cabinéjébe, családja, 's barátinak körébe. Ő olly pillanatokban mutatja nekünk azt, mellyekben már fölöltözött, hogy a' publicum előtt jelenjen meg, 's akkor a' köntöst festi le inkább nekünk, mint a' személyt. Az élet leírásoknál nem fordul elő ezen eset. Mint atya, mint hitvestárs, mint barát, mint status férfiú, vagy vezér minden viszonyaiban, 's minden szempontból, mind a' szinpadon, mind azon kívül, úgy adatik itt előnkbe.“ Ezek az életirások hasznai. De hasonlítunk ezeket öszve a' szépművészetekkel, 's ezeknek jelesebségét tüstént ismerni. Ugyan azon említett Filangierinek hozom föl ezekről följegyzett ítéletét. „Egy nemzet, így szól ő, kinek szépzése a' műveknek szépségei által gyakorlott, kifejlődött, kimivelt, 's tökéletesített, kétségen túl (ha a' többi körülmények mind kedvezők) igazabb ítéletei, ügyesebb egybevetései, — okosabb értekezései, messzebb haladó, 's alkalmatosabb a' nyilvános tanításnak előmeneteiben, mint egy nemzet, melly ezen segedelemtől meg van fosztva. A' rend illendőség, és tökély eszméit bizonyos tárgyakkal nem lehetne javítani, ha ezen segéd-eszköznek befolyása minden egyébbe nem volna észrevehető: mert egy mély vizsgálónak szemében nagyobb összhangzat vagy on mint azt a' mindennapi vélemény tartja, azon tárgyak között, mellyek egy szobor szépségét és egy törvénynek okosságát, egy épületnek tökélyét és egy írásnak bölcsességét, egy költeménynek szerkesztését és egy csatának elrendezését, egy festésznak érdemét és egy hős vitézségét fejtik-ki.

Ha tehát a' szép művek nem más csak ezen befolyást bírnának a' nyilvános oktatásra nézve:

már csak ez nem volna-e egyedül elegendő ok a' törvényhozót azoknak ótalmára, és elősegelésére kötelezni? De mennyivel magosabb fog lenni annak tetemes hasznosságáról fogalom, ha azon befolyás fölött elmélkedünk, mellyel az erényre hatna! (Vége következik.)

Egy nap Pogrányban.

Természetünknel fogva nagy kedvelői vagyunk a' változatosságnak. — Négyet kongott a' várbeli torony óra, 's én barátommal kiragadván magamat Morpheus édes karjaiból, oda hagytuk a' várost, 's tulhaladván az utunkon fekvő első halmot, megpillantottuk a' pirosuló nap hasadtát. Gyönyörű látvány! — Keletről a' kékelő hegyek lánczai: nyugotról Nyitra egész pompájában, mellynek magános sziklahegyén álló különös szépségű vára, e' regényes tájnak legfőbb disze; alatta Nyitra tekervényes medrében lassudan tova sompolyog délnek; éjszokról ős Zoborunk kopár ormai büszkén emelődnek az égnek, mellynek derekán Bacchus ütötte fel sátorát; délről egész Esztergamig nyuló síkság; körül belül cseres bő adománya közt különbélékről váltván szót tovább ballagtunk: félórányi távolságra egy pagonynak tövében fekszik Malánta falu hol t. t. Ocskay urnak egészen új izlésű pompás kastélya készülöben van.

Az éltető nap sugárai nem lévén elég erősek a' sűrű fellegek szétosztatására permetezni kezdett, tág ernyőnket kiterjesztvén, megkettőztettük lépéseinket; az erőszak hamar elállt, utunk ismét vigan foly, félhatkor már messziről volt látható Pográny, a' falu hivei kik mindnyájan magyar ajkuak — számához alkalmaztatott csinos külsejű templomnak tornya mintegy megvetőleg tekintett le a' körül álló épületekre; ennek tövében a' tisztelve szeretett lelkész kényelmes lakja; az aljban tettes Jánoky urnak kastélya, mellette egy kis tó, mellynek vize nyáron jég hideg, télen ált gőzölög a' nagy melegtől. Hatkor a' főtisztelendő Drnóvszky Ferencz lelkész urnak lakjában valánk; azon vendégszerető szivességet, mellyel bennünket fogadott igen is tapasztalám, de leírni nem tudom. — A' nyájas beszélgetés mindég anyai nyelvünkön folyt; minthogy nagy hazafi, 's a' nemzeti nyelv előmozdításának különös pártolója: mellesleg legyen említve, elmellőzvéen más tetteit a' magyar nyelv előmozdításában, ő tiz aranynyal volt szives szaporítani a' tudós társaságnak alaptökéjét, miért gr. Teleky József levél által néki különös köszönetet mondott: míg a' tisztelt lelkész ur a' sz. mise áldozat előtt mondandó beszédjére teljesen elkészült, addig mi a' Jelenkor, Athenaeum, Honművész, és Hirnököt iker lapjaikkal együtt hamarjában átfutottuk, 's a' keleti bonyolódott

ügynek hosszú halasztgatásán egy nagyot sohajtottunk, mind ezen lapok mellett, tulajdon pénzén járatta a' tisztelt lelkész ur, a' falu birájának, „Vasárnapi Ujság“ nevű lapokat, kinek szabad órákban a' falu tanultabb emberei össze jövének csekély nyereséggel olvasgatják a' lapokat. Ezután a' sz. mise áldozat alatt buzgó fohászaikat bocsájtottuk az egek urához: innen haza térvén, tekintetes Jánoky ur Nyitra vmegyének közösen tisztelt érdemes főjegyzője itt létünket megtudván, szíves volt bennünket ebédre meg híni, a' tisztelt lelkész, 's n. t. Wittichschlager káplán urral, kinek szónoki tehetségére egész Nyitra vmegyében alig van párja. A' nagyon tisztelt lelkész ur vendégeit örömebb látta volna tulajdon asztalánál; még is engedett a' szíves meghívásnak, 's miután bennünket bemutatott az ebédhez fogtunk a' hoszu lakomát Péter, és Pál napján tréfás beszéddel fűszerezve vígan töltöttük-el, itt tisztelkedésünket elvégezvén, haza, 's nem sokára vecsernyére mentünk: valóban lelki öröm nélkül nem hallhattuk azon keresztényi oktatást, mellyet a' tisztelt lelkész ur, minden ünnep, 's vasárnapokon tartani szokott vecsernye előtt, vetélkedve vágytak, fi, és leány a' lelkész nyájas kérdéseire felelni; azon pontos feleleteket, még nagyobb iskoláinkban sem igen tapasztalhatni, mellyeknek itt szemtanui valánk. — Valóban szép tisztség! 's ki ennek pontosan megfelel, méltán megérdemli a' haza köz köszönetét, áldás kövesse az illy férfunak minden tetteit; mert ezektől várhatjuk leginkább a' nép nevelés haladását, melly annyira szívünkön fekszik, ezek legnagyobb befolyással vannak a' népre, kinek szeretetét ha megnyerték, elvan hártva ekkor minden akadály, a' nép engedelmeskedni fog, 's minden szavait szentírás gyanánt tekintendi. 's a' t.

A' szomszéd szőlőhegyre akarunk tenni kirándulást, 's már készülöben valánk; midőn egy hintó ropogása szemeinket a' kapura csalá, a' kapu megnyílik, 's a' hintóból a' sz. Ferencz rend főtisztelendő érdemes főkormányzója ki hajdan a' tisztelt lelkész urnak tanuló társa vala, magyar szívü titoknokjával, 's a' nyitrai zárda kormányzójával együtt kilépett: a' viszonzatás édes örömei gyönyörűen festekeztek le a' két tanuló társ arczaian, karjaikba dölve élvezék a' forró szeretet édes csókjait, 's mindketten meglepetve a' régtől várt percznek teljes ülésétől alig találának szót örömük kifejezésére, édes epedve hordák fel a' gyermek korukban eltöltött édes emlékü órákat, 's sajnálkozni látszottak, hogy azok olly hamar dültenek az enyészet semmiségébe.

Közöttünk a' literaturáról folyt a' beszéd, egy író sem kerülte el figyelmünket, 's hálás örömmel emlegettük haladásunkat, forró szívből ki-

vántuk mindnyájan bár a' magyarok nemtője adná, hogy a' magyar színház nemzetünk méltóságához képest, ma holnap állana már a' duña soron 'stb. Végre szíves vendégszeretetét, 's magyar keblü barátságát megköszönvén, 's el nem dönthető emléket hagyván hátra szívünkben, azon forró óhaj-tással vevén búcsút, miután barátságunkat, 's több izbeni látogatásunkat kikéré, vajha minden lelkész így viselné szívén nemzetisedésünket, vajha az illy férfiak méltó jutalmukat nyernék munkás türekvéseiknek! — Nyitra'n jul. 2kán 1840. Szalas.

Napoleon hamvai.

Napoleon negyven fényes csatája, birodalmának óriási kiterjedése, azon dicsősége, melly felülhaladja a' mult időknek dicsőségét, a' jövődöbelieknek pedig elvette a' felérésre reményét, elnémulnak egy törvénytelen tettén is: p. o. a' Spanyolország elfoglalásán. Kiki tudja testvére Bonaparte Lucian és ama lángeszü Carnot, mért őt szabadság gyilkosnak nevezték. Így mit érnek a' legnagyobb pyramisok, ha dözsölő árnyékát a' Furiák háborgatják; mit akarnak ollyan emlékek, mellyre jogszerűen nem lehet felírni: „Itt nyugszik Codrusunk, vagy Vasschingtonunk“: Azt e, hogy elballagván e' rökás kő mellett egy derék magyar, mondja: „fiamat Győr mellett te ülted meg! mit mondjak hamvaiddra!“ Majorszky János.

Erkölecsi kérdések.

Mi rút e' világon?

A' vén, isteni félelem nélkül; ifju, engedelem nélkül; gazdag, alamizsna nélkül; az asszony szemérmesség nélkül; továbbá szegény kevély, versengő keresztény, és az igazságot nem követő bíró.

Mellyikben vagyon nagyobb szeretet, a' szülékben-e, vagy a' gyermekekben?

A' nedvesség a' fagyökeréről megyen az ág hegyekre és nem vissza; a' víz is alá foly mindenkör, nem fel; ugy a' szeretet is nem vissza megyen a' régiekre, hanem alá foly az ujakra, hogy mindenik a' maga nemének szaporítására 's annak fentartására ösztönöztessék természetes vonzalma által; és így a' szülékben sokkal nagyobb a' természetes szeretet az ó gyermekeikhez, mint a' gyermekekben szüléikhez. A' honnan keyesebb panasszal tart el egy anya tíz gyermeket, mint tíz gyermek egy anyát! próbálja meg bár valaki, mert igaz marad e' régi vers: vix unum pascunt pignora dena patrem.

Rejtvény.

Nincs feketébb nálamnál

Nevem öt betűből áll,

Ha végső betűmet elveszed

Négy elsőm szeretődre teszed.

Tolna vgye főispánjai szt. István- tól mostani időig.

Levél t ö r e d é k.

K. B! Az előidőkből sok nevezetést és érdekést kívánsz tudni ollyasokkal dús tájunkról és megyénkről, miként soraidból értettem. Hosszas gondolkodás után is alig valék képes érdekést és nevezetést mint mondani szoktad — találni; miután itt létedkor azokat annyira felbuvároztad, hogy jelenleg csak mig mást felfedezhetek — megyénknek sz. István királytól a' jelen időig volt főispányok neveit mint azokat régi irományokban írva találtam és hiteles kútfőből meritettem adhatom kívánságod kielégítésére. 1000tól — 1054 senki. 1055től — 1056 Fauczl, egyszersmind baranya vmegyeyi főispán. 1056tól — 1106 senki. 1107től — 1118 Saunik. 1118tól — 1130 Sergius. 1131 — 1145 Joannes. 1146 — 1156 Gervásius. 1157 — 1165 Marcus. 1167 — 1182 Vitus, névszerint Vidus. 1183 — 1197 Pozván, másképp Posván. 1198 — 1213 Tiburcius, egyszersmind fejer megyeyi, és kir. Pohárnok. 1214 — 1229 Bagun, egyszersmind fejer megyeyi. 1230 — 1244 Pakos Mihály, másképp Paks. 1245 — 1258 Nána, Kalán nemzetségből. 1259 — 1272 Herbordus. 1273 — 1280 Erden. 1281 — 1290 Fónon Kozma, másképp Fonyon. 1291 — 1294 Pakos Gergely, másképp Paks. 1295 — 1297 Siklous Gyula, másképp Siklos. 1298 — 1307 Ivánka, Kekivá nemzetségből. 1308 — 1318 Gara János. 1319 — 1324 László, névszerint Veres. 1325 — 1326 Tharkeói Műkh, Akus nemzetségből, Sáros és Somogy megyékben szinte főispán. 1326 — 1334 Drugeth János, Somogy és Zemplén főispánja, nemkülönbén Nádor. 1335 — 1341 Siklous Péter. 1342 — 1355 Simontornya Miklós, és a' Budai vár' főkapitánya. 1356 — 1363 Ratolth Leustachius horváthországi bán. 1363 — 1379 siklosi ifju Gilethi János. 1380 — 1389 Siklous Miklós. 1389 — 1394 simontornyai Bubék István, Nádor és kir. főlovászmester. 1395 — 1402 mesztenyői Zerechen János. 1403 — 1418 Thamásy János, erdélyi vajda, és kir. ajtónálló mester. 1419 — 1433 Thamásy László, ajtónálló mester. 1434 — 1447 Thamásy Henrik, és Ujlak Miklós. 1448 — 1459 zekehői Herceg Pál. 1460 — 1487 györgyi Bodó Gáspár, kir. étnök és főlovászmester. 1488 — 1501 Dombó Pál. 1502 — 1518 gergellakai Buzlai Moyses. 1519 — paktisi Paktis János és mesztenyői Zerechen János. 1527 — 1536 Zerechen János maga miután az elsőbb Mohácsnál elesett volna. 1537 — 1542 Verbőcz István, János király cancellárja. 1542 — 1559 Verbőcz Imre. 1560

— Zrinyi Miklós, kir. főudvarmester és Szigethvár főkapitánya, 1566 Szigethvárnál elesett. 1566 — 1688 Hederváry. 1688 — 1696 Radonay Mátyás, pécsi püspök. 1696 — 1703 Dolnai István, pécsi püspök. 1703 — 1732 Neszszelrod Vithelin Ferencz, pécsi püspök. 1732 — 1735 gr. Turen Antal, pécsi püspök. 1736 — 1739 Cicufuegos Alvarus, biborn. és pécsi hely. püspök. 1739 — 1748 karancsberényi gr. Berényi Sigmund pécsi püspök. 1749 — 1751 senki. 1751 — 1777 Klimo György pécsi püspök. 1777 — 1782 nagy aponyi gróf Apponyi György. 1782 — 1785 radványi Győri Ferencz. 1785 — 1786 sárvárfelsővidéki gr. Szécsényi Ferencz (lemondott). 1786 — 1790 miháldi b. Splényi József. 1790 — 1811 gr. Apponyi Antal. 1812 — 1820 székhelyi Majláth György, királyi személynök. 1825 — 1834 ebeczky Tihanyi Tamás. 1836 Galanthai gr. Eszterházy Károly. *Madarász Antal.*

Miként kell a' haza- és dicsőség- szeretetét föléleszteni, táplálni, 's terjeszteni? 's valami a' népnevelésről

(Vége.)

Egy nemzetnek, mellynél a' szép művek nevezetes előmeneteket tettek, kétség kívül (ha minden többi körülmények kedvezők) több eszközei, 's kevesebb akadályai vannak: hogy az a' két szenvedélyeknek (a' haza és dicsőség szenvedélyeit érti) uralkodása alá juthasson, vagy az alatt megtartassék, a' mellyeken a' nemzetek erényei, 's szokásaiknak tökéletességei nyugosznak. Egy törvényhozó, a' képfaragás, festészet, sőt még az építvényi művészet által is álmélatra méltó módon élesztheti, táplálhatja 's terjesztheti a' dicsőségnek szeretetét, ha ő ezen mesterségeket az erények megjutalmazásánál, 's azon emlékeknél alkalmaztatja, mellyek arra rendeltettek, hogy annak dicsőségét, ki azt megérdemlette, örökösítsék. A' hazafiságot is fölélesztheti, 's táplálhatja példák által, mellyeket egy hősnak cselekvése állandólag nyujt azon ingerek által, mellyeket közül azon érzések által, mellyeket éleszt, ha azoknak a' mivész talentoma mind azon fölemelkedéseket megtudja adni, mellyek szükségesek, hogy az érzéseket mélyebb és erőteljesebbeké tegyék; végre azon természeti kéjedelmet is növesztheti, melly a' hazafiságot annyira kegyeli, és a' mellyet csak azon nemzetek éreznek, kiknek szerencs-

jök van egy hazához tartozni, melly tiszteli a nagy férfiakat, midőn azoknak dicsőségében és méltóságában tett kimutatással részesül. Így tehát igaza volt Wagnernek, midőn ezen szép művészetekről mondá. „A' művész a' mozgásnak báját nem kerülheti-el. Azonban a' művészet ezen földi oldala egyszersmind az is, melly magokat a' barbarokat a' szépművekhez húzza, azokat erősen ezek mellett föntartóztatja, és századok után képezi, a' mi végre magokat a' szépműveket is a' barbaroknak dühéből kiragadja.“ Milly nagyon felülhaladják tehát a' szépművészeti kifejezések az életirási előadásokat.

De hogy már unalomig is terjedő értekezésemet befejezzem, határozottan kijelentem. Sem nemes gondolkodások, sem fönséges eszmék, és érzetek, vagy kifejezések csupán, sem pragmatica történeti jegyzetek, sem életirások *) nem lehetnek képesek édes hazánknak nagy férfait elegendőleg tisztelni: csak azon magos gondolatok, és eszmék, azon nemes érzetek és kifejezések, azon történeti jegyzetek, mellyek egy isteni szellemnek sugallatából a' művész vésője alól a' szobrokba megjelennek, mellyeknek kéjteljes nézeténél a' miveletlen mivelődik, a' tökéletes tökéletesebbedik, 's hasonmásának fölhaladásában földi édenének gyönyörűségeit éldeli, mindnyájan pedig rendkívüli elbájtatásokban a' rendkívüliekre szánják-el magokat: és így a' haza és dicsőség szeretetének országát megalapítják, 's terjesztik. Pártolhatná tehát kiki a' művészetet, melly dicső Mátyás fejedelmünk óta a' téjjel és mézzel folyó Canaan földet árván hagyta, 's légyen idő, hogy a' hosszú lethargiából végre csakugyan fölbredve a' művészetnek hibor hajnalát vidám, és örvendetes zenével üdvezzeljük.

De a' népnevelést kell előbb pártfogásba venni. A' népnevelés alárendelt hatása a' két legfőbb erőnek a' haza és dicsőség szeretetének. Ez utósó olly viszonyban áll az elsőhöz, mint az ok az okozathoz. Mert csak egyedül ama kettő képes — a' szent fontosságú ügyet egész nagy terjedelmében fölfogván, 's a' különféle erről kijött könyveket és értekezéseket emlékezetbe hozván, majd pedig azután azokat mind hazánkra alkalmaztatván — valamint a' jó általános nevelésnek igen költsé-

ges mindennemű nehézségekkel teli rendszerét, úgy a' népnevelést is kieszközölni. *) Azonban azt senki sem tagadhatja; hogy még az országi javak a' józan nemzeti és status gazdaságnak szabályai szerint körmenetbe (circulatio) nem menendnek: addig sokkal csekélyebb előlépésekkel lehet az indulatoknak két királynéját a' nemzetben fölélesztetni, erősíteni, táplálni, és terjeszteni azon értelemben, hogy ez az alsóbb osztálybelieknél is így legyen. Annál inkább tehát a' nagy férfiaknak apotheosisára, kik a' nagy üreget, melly a' nemzetnek különféle osztályait egymástól távolra választja-el, betölteni, kik a' honi előhaladásnak olly számtalan és különböző tárgyaira jótékonyan hatni, kik vagy országgyűlési törvényes uton közvetlenül, vagy szellemi fölsőbbségök diadalával közbevetve a' hazai boldogságnak és néppelijótévőségnek méltóságteljes föladatát nagy erőknél megfeszítésével megfejteni a' reform békeséges rendszere szerint törekedtek, azon nagy férfiaknak apotheosisára mondom lehetne és kellene szobrokat fölállítani. Annál is inkább; mert midőn ezt sürgeti tőlünk egy részről a' háladatosságnak legszébb erénye, úgy más részről ennek csak azon jótékony következtetése lehet: hogy a' birtokosabb osztályok a' szegényebbeket segíteni, 's ezeknek javát kitelhető tehetségök szerint addig is előléptetni ügyekszenének; még majd lassan — mert minden nagy dolog végrehajtása hosszú időbe szokott kerülni — azaz idő is el fogna jönni, hogy a' józan nemzeti, és status gazdaság elveinek létesítése után — mit az európai fölséges fejedelmek liberális nézettel pártolnak — a' néptömeg is képes leend ezen két legnemesebb szenvedélyeknek befogadására, mi azután ollyan korszakot kezdene, melly az új Európában eddig hallatlan volt, 's melly a' nemzeti közboldogságra nézve kiszámíthatatlan hasznú volna. De eddig a' népneveléssel egészen felkellene hagyni? Ettől is távol vagyok. Azon aranykorig ezt is pártfogásba kellene venni, tudván, hogy ez valamint a' status jó rendjének, úgy jólétének is elkerülhetetlenül szükséges föltétele. Előadásomnak rövid tartalma tehát ez: A' nemzeti boldogságnak legfőbb kútforrása a' haza és dicsőségszeretete, és a' népnek nevelése: tehát mind azoknak, mind ennek szükséges fölélesztése, erősítése, 's az egész hazabani táplálása. E' két eszmék ha a' föntebb említett alá-

*) hogy extremumba esni ne láttassam, köteles vagyok itt megjegyezni: hogy az életirásoknak nem csak becsét, hanem jövő használatát is háladatosán el ismérem, 's forrón kívánom: de a' plasticai szobor művészetnek jelesebbségéről meggyőződve sokkal czélszerűbb lenne ezzel az érdemeket megjutalmazni, hogy ez jobban hason — a' haza és dicsőség szeretetét jobban terjessze — mi a' polgári társaságnak czéljai elérésére olly nélkülözhetetlen.

*) Ezen nevelésnek alárendeltetése alatt nem értem csupán és egyedül a' vallási nevelést. — Távol vagyok attól, hogy e' szent ügyet eláruljam. Mert ki előtt is ismételten: hogy a' régi Görögöknek catechismusa Homérnek vallásos énekei voltak? hogy tehát a' görög miveltségnek propaedeutikai intézete vallásos volt? — A' nevelésnek egész terjedelmű rendszeréről volt czélom szólni.

rendelésben nem, legyenek paralellában egymással. Azonban a' nagy cselekvéseknek időpontja jelen van, 's a' nélkül hogy vissza jönné, sebes szárnyakkal repül-el. Minden osztálybeli feleljen meg hivatásának. Az említett két nagy eszme leginkább magában foglalja a' kívánt közboldogságnak igen nemes — de még is nem hieroglyphicai, noha Napoleonnak Egyiptusban mulatása óta a' hieroglyphicai alakokat is már sikerrel fejtegetik — titkát. Azért korunkat az erényesebb utóvilágnak megvéteztől mentsük meg.

Prokopovszky Dániel.
esztergam főmegyei nevendék pap.

Müncheni művészi táruk.

Ama számos nagyszerű építvány között, melyek legközelebb létre jutának Münchenben Bajorország fővárosában, a' művészi világ figyelmét különösen magokra vonják a' Glyptotheka és Pinkotheka, melyek elsőjében a' szobrászat, másodikában pedig a' főstészet remekei felállítvák, legpompásabban díszített teremekben, felülről megvilágításokkal ellátva; minélfogva is, e' folyó évben Németországba tett utazásomkor, e' fölséges műalkotványok előleges megtekintése után, a' hatást tekintve, majus 18kán megvizsgálám a' Pinkotheka teremeit, 's az azokban felfüggesztett festvényeket, a' most bevégzésben álló Loggia-val együtt, majus 19kén pedig a' Glyptothekát díszes teremeivel, 's az azokban ügyesen elrendezett különkori szobrászat remekeit.

Az újabb ideig hibázott Bajorországnak a' legbiztosabb, úgy szólva, a' magosb műkiképzésnek az egyetlen biztos gyámpontja: az antik eredeti művek megtekintetése. Azonban alig vette észre ő Felsege a' most uralkodó Lajos király e' hézagot, ki mint tudva van maga is valóságos műértő; már is nemes lélkében azon elvégzés érett-meg: saját költségén előidézni antik szobrok gyűjtvényét, 's így a' hazának egy új díszet megszerezni. Az időpont erre olly kedvező volt, a' mint az csak igen ritkán mutatkozik. Egy részről nevezetes politikai változások megnyiták az antik művészet kincseit, melyek századok óta minden megszerezhetésnek bár milly áron is, elzárva maradtanak, más részről a' mindig buvárkodó szellem által felébresztett ipar, Olasz 's Görögország plastikai vesszejével kikutatta a' klasszikus földet, 's gazdag nyeresémet hozott napvilágra. Szorgalmas ügyvivők használák a' műveket kedvellő herczeg hozzáértő pillantatitól vezetettve, a' kedvező idő epochát, 's így állott-föl 1808ban elkezdve, nyolcz év után már egy gyűjtemény, melly e' nemű, legnevezetesbekhez sorozva magát, a' millyent Europa felmutatni képes, — egy különös, e' célra egyedül emelt épületet tön szükségessé.

Mivel a' német nyelv, metaphoriái complicatio nélkül nem adhatott megjelölő nevet illyes épület számára, 's a' más nyelvekből kölcsönözöttek között sem találkozott egy olly nevezet, melly magát a' tárgyat illőleg kifejezné; a' bibliotheka, pinkotheka 'stb., analogiája szerint Glyptotheka név képeztetett, 's ez választatott tehát a' szokottabb, 's a' hozzá nem illő helyeibe. — Az, épen akkoriban a' bajor szolgálatba meghítt Klenze architectus vette azon tiszteletes feladást, először is egy építványt, csupán az antik plastika műveinek számára szánva, emelni, 's egy ollyas felépítésmódot javasolni, a' millyent mostanban felkészülve látunk. A' művész, a' még ingadozó, legalább is tökéletességgel soha át nem vezetett systemája helyett, az úgy nevezett istenek ideáljának, választá az egyedül szilárdan alapult elrendezést a' művészet historiai kifejlődésének periodusai szerint, 's innen látszik a' kielégítő benyomás eredni, mellyet e' gyűjtemény teszen, 's a' min örvendezni nem lehet soha, ha ingadozó rendszerekhez, avagy individualis nézetekhez kéntelenek vagyunk csatlakozni, 's követni azokat, avagy terv nélküli zürzavarban ide 's oda hanyattatni magunkat. — A' legfensőbb helyről eredt meghagyáshoz képest, melly az építvány külalakját tárgyazá, ezentúl a' képfaragás-gyűjtemény számához mértékihez 's neméhez illesztve, valamint is végre azok felállítási rendszerét tekintetbe véve, — került 's fejlett ki az épület javallat terve.

Egy előcsarnok 12 joniai oszlopból álló, vezet a' belcsarnokba. Ez 48 láb hosszú és széles, a' padlat zöld és fekete, köszörült márványlapokkal van kirakva, a' faloldalak stukkával bélelvék, szürke granitformára festve, 's a' kúpboltozat fehér stukatura-munkával díszítve. Szemközt a' főajtóval a' fries-en következő felírás áll:

Ludovicus I. Bavariae Rex

veterum sculpturae monumentis, quae ipse undique congesserat, decore collocandis hoc museum condidit, atque dicavit,
az ajtó fölött ezt olvashatni:

Inchoatum 1816.

Perfectum 1830.

Az első terem bejárása, balra esik 2 joniai pilasterrel, főgerendázattal 's frontonnal díszítve: a' friesen ezen felírás áll:

Regis jussu aedificio exstruendo et decorando praefuit Leo Klenze eques.

Ehhez hasonló bejárás e' felírást olvashatni:

Regis jussu cameras picturis exornavit Petrus Cornelius eques.

E' belcsarnokból vezet egy ajtó a' belső udvarba, mellynek rendeltetése az, a' legtöbb teremnek világosságot adni, a' programm megtiltván, külsejének elő oldalain ablakokat alkalmazni. Egy-

szerü diszítések vannak a' fehér és fekete kövekből összeillesztett kövezeten; egy oriás maskéje a' pluvius Jupiternek közepett, elnyeli az esővizet. A' teremek, ekkép következnek számszámrendben: 1) az egyiptomi terem. 2) az incunabula-terem. 3) aeginete-terem. 4) Apollo-terem. 5) Bacchus-terem. 6) Niobide-terem. 7) az istenek terme. 8) a' trojai terem. 9) a' daliak vagy heroek terme. 10) romaiak terme. 11) a' szines képfaragási művek terme. 12) az újabbak terme. Ez utóbbi teremben szemlélhetők: Paris carrari márványból, szobor, Canova Antal dolgozata, 7 láb magas. A' Sandale-kötőné, mellszobor carrarai márványból, Schadow Rudolf dolgozata, 4'—1" magas. Heydeck general őrnagy, mellszobor carrari márványból, Wolf dolgozata 2'—1" magas. Paris, mellszobor carrari márványból, Canova Antal dolgozata 2'—5" magas. Vittoria Caldoni, mellszobor carrari márványból, Schadow dolgozata 1'—9" magas. Amor és a' Musa, csoportozat carrari márványból, Eberhardt Konrad dolgozata. 4'—2" magas. Iffland, mellszobor carrari márványból, Schadow György dolgozata, 2'—2" magas. Térdelő Krisztus, keresztet tartva, szobor fehér márványból Algardi Sándor dolgozata 2'—7" magas. Tromp Cornelius admiralis, oriás mellszobor carrari márványból, Rauch Krisztian dolgozata, 2'—3½" magas. Pfeffel, oriás mellszobor fehér márványból, Christen Jozsef dolgozata, 2'—5" magas. Winckelmann János, mellszobor carrari márványból, de Carli Salvator dolgozata, 2'—3½" magas. Rafael, mellszobor égetett földből, 1'—4" magas. Elisa Baciochi, mellszobor carrari márványból, Bartolini egyik tanítványának dolgozata, 2'—4" magas. Isó Lajos bajor király, mint koronaherceg, mellszobor carrari márványból, Thorwaldsen Albert dolgozata (1821) 2'—5" magas. Napoleon, mellszobor carrari márványból, Spalla dolgozata, 2'—3" magas. Venus, egész szobor carrari márványból, Canova Antal dolgozata, 6 láb magas. Adonis, egész szobor carrari márványból, Thorwaldsen Albert dolgozata, 6'—3½" magas. — A' többi teremekben felállított nevezetesebb szobrokat, a' hely szűke nem engedi itt, egyenként felhordani.

A' pfalz bajor uralkodók, mindenkor kitüntetések magokat vonzalmuk által a' képző művészetek iránt, valamint is lelkes pártolás, bőkezűség 's ösztönzése által a' művészeknek. E' dicsó 's fellengős érzésnek köszönheti a' művészet, gyűjtött kincseit, 's a' híres festvény-gyűjtvények összeszerzését, a' mellyek a' 19dik század elején, a' művészetekkel és tudományokkal, az olly igen kedvező uralkodása alatt a' megboldogult Isó Max királynak, München fő 's királyi lakvárosba szállítottak, hol azok aztán időről időre többszeres

szaporodás által akkép nevedtek, hogy azok nagy részének, 's még pedig némelyeket a' legkitünőbb 's legnevezetesebb festvények közül, térhiányosság miatt filialis galleriákban kelle felállíttatni, mellyek így aztán a' művészet barátinak jobbadán ismeretlenek maradtak. — Illy számos múkincsnél tehát, egy új 's mindent környező épület valósítása iránti ohajtás, a' mellyben aztán a' legjelesb festvényeket rendszeresen sorozni, 's felfüggeszteni lehessen, mindig, avagy napról napra élénkebb, és sürgetősb lön. Hogy tehát ezen, általánosan érzett baj orvosoltassék; dicsó uralkodása alatt Isó Max bajor királynak abban egyeztek-meg, hogy egy építvény emeltessék, melly minden kívánatnak megfelel, 's mellynél a' térek legcélszerűb elosztása mellett, tiszta megvilágítást nyerjen, mi végre egy ollyas helyet szemezték-ki, hol mind azon múkincsek, mellyek az új épületben elrakatnak, tűzveszély, az atmosphaera kártékony behatása, 's a' por belepés ellen óva legyenek. Egy úttal elvégeztetett, hogy ezen épületben, a' füstszettel rokon műágazatok is, az eredeti kéz rajzolat-gyűjtvények, a' rézmetszvények, hetruski díszedények 's porcellán-festvények, egyesülve legyenek, 's tehát egy emlék emeltessék, melly belsejében ne csupán a' képző művészet különféle éldeleteit adja-meg 's terjessze-fel, hanem még szólló bizonyítvány is legyen a' fenséges alapító felindított műérzelméről. — A' kir. bajor architectus, udvari építő-intendans, 's titkos tanácsnok Klenze ur tehát azon feladással tiszteltetett-meg, a' kir. bajor centrál galleria igazgatójának Dillis urnak hozzájárultával, e' kívánatoknak megfelelő műtervet a' költség felvetéssel együtt kidolgozni, 's azokat aztán a' kir. képző művészeti akademiának megítélésül felmutatni, melly is, kissített mértékben egy famintával együtt, felterjesztetett a' legfensőbb helyre helyben hagyatás végett.

(Vége következik.)

Rejtvény.

2. 3.

Ezer szemekkel néz
Reád le éjénkint;
Midőn álomra szállsz
Feledve bűt, és kínt.

2. 1.

Egy percz ha boldog vagy,
Öröklét, hogy ha bús;
Miként egünk, napja
Derült, majd meg borús.

1. 2. 3.

Öltözz te bíborba
Osszon parancsot száz,
Én csúszva hódoljak;
Ez vár mint rám, úgy rád.

A' 3dik sz. rejtvénynek megfejtése — csóka.

Még egy szó az izom- és intmet- szésről (myo - tenotomia) Magyar- országban.

Hogy a' már régenten ösmeretes a' mult század végével Thileniustól emlékezetbe hozatott. — 1816ban Delpech által próba alá vettetett—1831ben Stromeyertől tudományos méltóságra emeltetett — most pedig a' gyakorlati sebészség mezején szerzett jeles érdemeinél fogva méltán meteorként tündöklő berlini tanító Dieffenbach úr által sokszorosan, és rendesen sikeres foganattal végbevitt különféle inak átmetszését, végre a' múlt hó, azaz junius folytában munkás rendkívüli tanítónk Schoepf úr is az itteni szegény gyermekkórházban zsugorodott tagokon és kancsal szemeken, mint többszörösen hirdettetett, egy számos orvosi gyülekezet jelenlétében szerencsésen megtette légyen; nemcsak a' Jelenkor című nemzeti és budapesti német, hanem később más hirlapokban is jókora részrehajlással előadva olvashattuk.

Ezen merész, 's az említett hirlapok bizonyítása szerint nálunk magyarhonban még eddig soha és sehohsem létesült vállalat által ugyan, nem csak a' szenvedő emberiség, hanem a' tudomány részéről is érdemet szerzett magának Schoepf úr; azonban az igazság leghivebb baráti lévén úgy hiszszük, erkölcsi bünt követnének el, ha nyilván és ünnepélyesen meg nem vallanánk, hogy már akkor, midőn Schoepf úr említett műtételeit végezte, de később másod izben folyó július 4én Flór doctor úr a' II-dik számú fiókkórház r. orvosa, 's egész Európában méltó tiszteletben álló egyetemi tanító Stáhlly kir-tanácsos úr egyik érdemes tanítványa, a' városi kórház igazgatója, 's számos öregebb és ifjabb tiszteletre méltó gyakorló orvosurak jelenlétében, több zsugorodott tagu nyomorék egyedeken a' körülményükhöz képest az achilles — kétfejű — félihas — és karsu izmok bőr alatti átmetszését rövid perczek alatt olly meglepő sikerrel tette meg, hogy a' zsugorodásoktól rútitott és bénított tagok a' metszés és szükséges feszítés után rendes állásukat és alakukat csaknem azon pillanatban visszanyerni látszanak*).

Valljon ezen egyszerű, sebes, vértelen, kevésbé fájdalmas és általánvéve veszély nélküli sebési műtétel elnyomorodott tagokon és kancsal

*) Kancsal-zemen az első műtéti kísérlet, ha tán, mint hallani, nem egészen kedvező sikerrel is már többévtel korábban tétetett. — Azonban azolta Flór úr ezt is szép foganattal végezte.

szemeken további utánzásra, tehát közbizodalomra méltónak mutatkozandik e' arról a' t.közönség hosszabb tapasztalás és gondos szemmeltartás után lelkiösméretesen fog tudósítani.

Különben mind a' két műtő úr, dicséretes buzgalmuk és fáradhatatlan igyekezetök miatt nemcsak a' haza és általok szerencsésen orvoslottak hálaérzetére, de egyszersmind az egész orvosi rend becses figyelmére is méltó joggal számolhat.

Tudomásul Kökény urnak.

E' lapok 44dik és 45dik számaiban „hazai életképek“ben többi közt azt írja a' tisztelt úr, hogy „Kassán a' kávé és színház épületében három casino foglaltatik, u. m. a' magnásoké, nemeseké és polgároké — a' lakóság nagyobb részét“ 's a' tb. Ezek olly ferde és igaztalan állítások, hogy azokat, bár szivemből utálok a' tollharczot, még is lehetetlen hallgatással elmellőznem; ha ezeket egy idegen, mint legközelebb Hoffmann teve honunkról irt munkájában, irta volna, mosolyogva olvasnám, de midőn egy honfi hazájáról illy mende mondákon épült (mást lehetlen hinnem) adatokat a' literatura mezejére tenyészti, 's nyilvánossá teszi, keblem elfogul és kénytelen vagyok azt hinni, hogy a' magyar ön magának ellensége és fő jelleme, a' rágalom. De a' dologhoz. Kassán 1838. évi máj. 1. napja óta csak egyetlen casino van „társalkodási egyesület“ cím alatt, más casinót, mellyet ezen nevezet illethetne, bár Kökény úr Diogenes lámpájával is jöjjön ide, itt nem talál; részvényesei (heted fél évre) magnásokból, nemesekből 's polgárokból állanak, — „a' lakosság nagyobb részét“ ismét olly állítás mellyet előbb tapasztalni kell 's aztán így itélni — bátran állithatom nagyobb része nem tót — de magyar, tapasztalánk ezt 1838dik évben nevezetesen májusban a' polgári őrsereg zászlójának ünnepélyes felszentellésekor midőn majd az egész őrség esküjét honi kedves nyelvünkön elmondá, járjuk össze sorba a' boltokat és mesterembereket, 's mindenütt magyar szállításunkra magyar feleletet kapunk 's pedig kielégítőt, nem mondom azt, hogy tökéletesen beszélnek magyarul, de mindenki tud annyit, mennyi a' közéletben sükséges, 's ez elég. — Különös, azt kipuhatolta Kökény úr, hogy mindjárt Kassán felül Sáros vármegyébe tartozó Tihany nevezetű régen magyar falu annyira eltótosodott, hogy ott magyar szót pénzért sem lehetne hallani, és azt még sem tudhatta meg, hogy az

Abauj vármegye által épülő javítóházban az aubarni vagy a philadelphiai rendszert követendik-e? holott azt a hírlapokban olvashatta volna vagy tán emlékeztető tehetsége gyenge? — Ennyit tudomásul Kökény urnak azon kéréssel: hogy őszinte igazságon alapult soraimat balra ne magyarázza, és jövődében hübb hazai képeket adni sziveskedjék, nem ál, de saját becses neve alatt.

Klestinszky László.

Müncheni művészi terek.

(Vége.)

Ez utóbbi megtörténvén, 1826-diki április 7-dikén Raphael halhatatlan képiró születése napján tétetett-le ünnepiesen a talpkő e „Pinkothek“ névvel bérmált építvényhez, mellynek teljes bevezését, a szépnak s a fellengősnek lelkes barátai 1836ig várva lesték, a mellyben a nagyszerűen projectált architekturai alkotás, egy 4 úczától környezett szabad tér közepén, szomszédságában a Glyptothekának, az első emeleti-belső terek felékesítésével együtt, megnyerte bevezését, s pedig akkép, hogy még ugyan azon évben, az e célra választott festvények kitétele és sorozása képirói iskolák szerint, a kir. centrál galleriának igazgatója Dillis ur által eszközöltetett, s e gazdagon felékesített, a művészetnek szentelt csarnokokat octob. 16kán, a már érintett esztendőben, a közönségnek, a legfőbb helyről eredt meghagyás szerint, megnyitni lehet.

Az építványterv szerint, egy vestibulba lépünk a bejárásnál, a mellyet 4 márvány oszlop hord, hol balra 2 márvány hágsó emelkedik, mellyek a második félben öszpontosulnak, s a gazdagon felékesített, Münchenben szőtt vörös selyem tapettel díszített előterembe vezetnek, hol azon bajor uralkodók életnagyságu képfestvényeit láthatni, kik e pompás festvényeket gyűjtögeték, s külön képtárakban felfügeszteték, a mellyeket most egyesülve, a Pinkotheca teremeiben s cabinetjeiben bámulunk. — Az itt használt kúpvilágítás hasznos hatásai mutatkoznak mindjárt a belépésnél az első festvényterembe; hol felállítvák a felső német, — az olaj festés feltalálása által alapított — iskolának, mellyek azon szerencsés epochában, mellyben a művészet Olaszországban a halhatatlan Raphael alatt legmagasb diadalát ünneplé, Németországban is Dürer Albrecht korában a legfőbb hágsóra lépett fel. Ezen iskolák kiegészítésére található itt 4 jeles festvényt Wohlgemuth Mihálytól, Dürer tanítójától valamint is az utóbb nevezett nevendékitől.

A második teremben is a felfügesztett festvények ugyanazon szellemét tapasztaljuk, melly azonban olasz mesterek által már más irányt von-

fel, néhány német művészek közül Velenezében tartzkodván, hol látták Tizian, Giorgione izzó coloritját, Tintoretto szellemdús dolgozatit s Veronese Pál dús találmányit.

A harmadiktól egész az ötödik teremig, az alsó rénusi s a hollandi iskola festvényei állítvák fel a 17-dik századból. A negyedik teremben egyedül csak Rubens mester művei függesztvék-fel.

A hatodik terem, díszítve van félig a spanyol iskola festvényeivel, mellyek között Murillo és Velasquez festvényei kitüntetnek magokat. Említést érdemelnek ezentúl Zurbaran, Coello Claudio, és Spagnoletto műdolgozatai. A terem másik felét a francia iskola festvényei foglalják el. Ezek között Poussin Nicolas, és Claude Gellée le Lorrain festvényei tűnnek fel különösen.

A hatodik teremhez csatlakozik más három az olasz iskola festvényeivel. A magas fellengő sztil, a correct rajz a természetből merített választása a szépnak s a karakteristikainak az igaz és szellemteljes kinyomás az anatomia pontos tudása, az antikok tanulmánya által megalapított, s kontrasztok által kiemelve, valamint is harmoniai és fényes colorit, — az olasz iskolának mindenkor elsőséget adtanak a többihez képest, s nekik Raphael, Angelo Mihály, da Vinci Lenhárd, Fizian és Corregio alatt a legmagasb fénypontot költsönzék, még végre utánzók és modoristák által lassankint elkorcsosult.

A 9-dik teremben igen helyes festvényeket szemlélhetni a classikus mesterektől, mellyeket jobbadán Ó felsége Lajos király privát pénztárából vásároltatott-meg az olasz iskola kiegészítésére, mi okból is e terem úgy szóllva, az egész Pinkotheca tribunejét képezi.

Megérintve lévén így már a teremek egész sora, ezek hosszában, avagy párhuzamosan, az egyik felül van még 23 cabinet, a mellyekről a festvények ismét iskolák szerint beosztvák, a másik felül áll a Logia, a hol jelenlétemben, alfresco foglalatoskodtanak a képirók.

Mikép a Glyptothekában, úgy a Pinkothekában is az építvény belső díszítésénél Klenze architektus azon alapelvből, és szempontból indultki, hogy nem decoratív mesztelensége némelly olasz s más antik gyűjtvénynek, hanem bizonyos pompa, és szilárd tónozás a faloldaloknak, a mellyeknél aztán antik művek állítatnak fel, alkalmasak arra, a nézőnek tisztelet-fogalmat közölni, s a nem színleges állapotot elfelejtővé tenni, a mellyben az bennünket olykor századokig a barbarismusnak s a pusztításnak átengedett. — Ezen alapelv egyáltalán követtetett a Glyptothekában. A terempadlat, változtatva fehér fekete barna és szürke márvány nemekkel van kirakva, a faloldalok stukmárványnyal megítatott sárga agyaggal bé-

lelvék, 's a' plafondboltozat cassetirozássokkal és stucca-ornamentumokkal, részint megaranyozva, részint barna vörös zöld és fehér aljon diszítve van. Az architectus műtervei szerint dolgoztanak, aztán a' szobrászok és képirók, a' reliefeket jobbadán Schwanthaler és Stieglmayer mintázzák és valósiták az ornamentumhoz pedig Krampf, Leins, és Kern készíték a' mintákat. Lehetlen helyben nem hagyni a' király izlését architektusa választásában, ki annyi ésszel, 's művészi jártassággal tudta mindezeket feltalálni 's elintézni; minél fogva is e' két nagyszerű építvényt úgy lehet tekinteni, mint egy öntésből kijutottat.

A' fejedelem nagy vonzalma a' képző művészetek 's a' hasznos találmányok, mesterségek iránt oka, hogy Münchenben, Augsburgban és Norinbergában, képző művészeti academiák, politechnicumok, 's festvény galleriák alapítvák, mi okozza a' nép készségét a' szép művek megbíralatában, hol magok a' nőszemélyek is tudományosság és művészi jártasságra nézve a' férfakkal versenyeznek. — Magyar hazánknak csaknem három annyi a' népessége mint Bajorországnak, 's mind a' mellett is, az egyik mint a' másik intézet teljes hiányát tapasztaljuk, 's így tehát maga a' mód is hibázik művészeteket nevelni. Ezek alapítása tartoznék talán a' legszükségesebbek közé, melyekre közönségesen adakoznunk kellene, ezek által serkentetvén-fel a' nép jobbra 's hasznosabbra, 's csak azután foglalhatván helyet a' művelt nemzetek sorában.

Novák Dániel.

Irányzott észrevételek Tolnából,

a' hazai 's külföldi tudósítások „Hasznos Mulatságok”-ban 1839dik eszt. 47. sz. alatt fejtegetett korszellemére Schnellerdt urnak.

A' francziáknak annyiszori status alapjai fel-forgattatása korául inkább azt kérdezendő: hogy mit fűdött fel az akkori korszellem? Felelet: a' határtalan zivatarossággal teljes dulásokat, melyek még sem hoztak, sem békességi, sem foganatos szabadsági, sem megelégedési jutalmat. Mi légyen tehát a' korszellem? A' korok szüleményeinek véleményeiben, ezeknek szüleményei történeteiből, vagy jótékonyságára, vagy gyűlöletességére nézve, mind a' két vélemény megállapíthatónak tapasztaltatik: azonban annak mivolta úgy tűnik fel, hogy az a' századok alatt nevededett embereknek, az elmúltakból nyert tapasztalásoknak abbeli érnét teszi, melly által az emberek, a' tökéletesítési természetes ösztönöknél fogva is, jobb állomásoknak alkottatására 's előmozdítására igyekeznek.

Mellyekből következik, hogy a' jótékonyságú korszellemnek századok szerint önként kell

beköszönteni, ama félének pedig gyűlöletességgel csak a' vesztglő kísértetek megerése után az elfajult indulatok által. — A' mint is — a' francziák elhagyván omlani a' vésznek özönével kivivott republikai kormányukat, hunyorogva türték az absoluta monarchiát, miután mostani kormányukban sem kívánnak megnyugodni. Illy állhatatlanságok által sem férfiaságot, sem alapos gondolkozást nem mutatnak, hanem azt tüntetik ki, hogy a' nagy felvilágosodságok tévelygésében, végtére magok sem tudják, mit kellene akarni? — Az angolok a' pénz, és gazdaság által vezéreltetvén, különböznek a' közpolgárok tul, kiket az önhaszon keresésnek áldozva, Európának legnyomortabb embereivé lesznek; és még a' vallás tekintetébül, az emberi szabadságnak megtagadása által üldözvén, a' polgári közjogoktul megfosztván, a' meghasonlásoknak gyűlöletes következései boldogtalanságában sinlődvé magokat egy lelkesen gondolkozó nemzetnek csodálatára érdemetlenítik. Mellyekre nézve, más nemzeteknek majmozó követése, gyöngeség; 's csak ön meggyőződéséből cselekedni, erőség, és az egyetértéshez való közelítés. Minden kornak szelleme érezheti józan ésszel, hogy nem a' nép vagyon a' fejedelemért, hanem a' fejedelem a' népért, mivel az e' nélkül nem is képzelhető, nem tagadhatja azt is, hogy a' társasági törvényeknek fentartására szükséges, mivel az ember a' kötelesség teljesítésére, természetes gyarlóságában nem tökéletes, legyen az republikai vagy mellyféle monarchiai kormány alatt, mivel az anarchiai meg nem állhat. A' nemzetnek, vagy népeknek millio karjaiban létez a' kimerithetetlen kincs, nem pedig a' kincsekkel halmozott szekrényekben; az lehet tehát csak egy országnak minden nehézségeit bú nélkül meggyőző szilárd kormányzás, a' melly azoknak iparjait nemcsak támogatja, hanem a' szükséges módok által elő is segíti. Az emberek sorsa más nem lehet, mint a' társasági kötelességek mellett, vagy művészeteket, vagy földművelést, vagy tudományosságot gyakorolva, maga tápláltatását eszközölni; ha tehát a' korszellem ezekben uj, és hasznosabb találmányokra virrad, akkor halad lelkesen 's törvényesen, és megerősíti azt, hogy mind kinek nagyobb, vagy kisebb boldogsága ön iparátul, mellyre korlátlan pályával bír, függ. — Következéleg, hogy nem a' fejedelem rabjai, hanem ön törvényeiknek engedelmeskedni tartozó tagok, és iparuknak gyümölcs élvezői.

A' nemzetekben létező emberek nem lehetnek egyenlők, mert ha a' nemességi különböztetésben fekvő aristocratia nem léssen is, még is fognak a' vagyon mennyiség, vagy tudományosabbság által különbözni. — A' magyar aristocratia leglegkesebben részesíti polgár társait az emberek jogai-

ban, mert annak életmódját megadván, védi minden nyomatások ellen. — Ellenben a' gazdag demócrata, csak önhasznát vadászván, nem tartja magát kötelesnek védeni azt, a' ki magának lehet szószóllója, azonban hathatósan huzza az ország hasznait, a' szegények sorsának magára hagyásával, és csak a' neki tett szolgálatokért; mind a' zsoldosságnak szabadulhatlan rabjait, jutalmazva élteti. A' mi korunk szelleme, mostani kísértetéseinek fokán felvilágosodásának kevés tervét lelni vélvén, a' jó hajdaniségben, nagyobb hatásra, haladásra mutatkozik törekedni, de az utnak tévelygéseiben már is olly ellenkezésekkel ütközik öszve, hogy az ország nagy veszélyeinek fellegei esetét méltán félteti —! Egy ország népesedésének fölöslegsége az ipart szinte úgy lankaszthatja, mint élesztheti, mert a' belső nézeteket, kevesebbiti, külsőképen pedig nem javithatja; mellynél fogva a' henyélők szaporodása, volt mindég a' veszteglő korszellemnek rugó tolla.

Valamint az emberek szenvedéseinek határozott a' türelme, úgy szintén a' tökéletesedésnek is vagyoni legfelsőbb mértéke. — Mindegyik előleges romlás után nyeri ujttatását, amaz forradalmasság, emez pedig az örök rendeléséből, az igen jó létnek lankadásra hajló hajlandósága által. Mindenben a' közélet legtartósabb és leghasznosabb. —!

Temérdek György.

Labdacok a' vidulat szelenczében.

X. mezővárosban egy éghetlen ember érkezék ő ígéré, hogy egy tüzes kemenczében olly sokáig fog maradni, míg a' nála lévő nyers hus tökélyesen meg nem sül. A' nézők azonban észrevevék, hogy ő a' nyers huson kívül egy már megsültet is rejtett öltönyébe; most jó tüzet csináltak a' kemenczében elvevék tőle a' sült húst, 's bemászásra kényszeríték. „Jaj! — Jaj!“ — kiabált fuladozó hangon a' megrekedt művész — „huzzanak ki, vagy mindjárt megsülök.“ — „Csak maradjon ben a' csábitó, hisz ő éghetlen“ jegyzé meg egy a' nézők közül; de a' bíró, ki hasonlólag jelen volt 's kissé keresztényebb lélekkel birt a' többinél, kihuzatá a' meglehetősen megperzseltet, 's a' meghojagositottat csupa szánakozásból börtönbe záratá.

Villányi 's Párisi urak igen különböztek elveikben. Villányi Talleyrandnak hódolt, Párisi Thierst imádá. Egyszer Villányi úr diplomatiái lakomát adott, meghívta minden barátit, még Párisi urat is. — Villányi ur komolyan ereszkedett Talleyrand lelkületének kitüntetésébe, Párisi ur szeszély vigan Thierst magasztalá. Villányi ur határozottan ismétlé alapokait, Párisi ur szenvedélyesen helyteleníté azokat, 's önelve mellett nyilatkozott. Most

heves szóvita támadt közöttük: „Nem! az nem lehet! — mond Villányi ur dörgő hangon — Talleyrand olly férfiu volt, kit a' világ pirulat nélkül csudált.“ „Thierst pedig most csudálja“ válaszol Párisi ur hevesen. „Talleyrand nem csak Franciaország, de a' világ legnagyobb hősei közé tartozott.“ „Thiers jelenleg az.“ „Talleyrand lángésszel birt.“ „Thiers gyujtészszel bir.“ Végre csak Thiers 's Talleyrand hangzék a' teremben.

„Jaj! — és még egyszer jaj! — meghalok! — mindjárt — tüstint meghalok“ mond jajgatva az egyszeri cigány, mialatt lélekszakadva rohant gunyhójába. „Mi baj dade? kerdé egykedvűleg a' kormos cigányasszony, fölütve fejét rongyai közül. „Megverték! nagyon! irgalmatlanul megverték!“ lön a' válasz, 's jobbra balra tekintgetett, mintha még mindig üldöztetnék. „Talán megint rosz fát tettél a' tüzre? Oh nem! én csak egy kötőféket vittem el; „még az nem nagy baj bohó“ mond az asszony; „igen ám de a' csikó is rajta volt! —!“

Várday.

Baja romjain.

Dagály-karolta szél üvölt a' reg derületén,
Homály fedezte gyászjövő borong az ég övén;
Palást leplezte fodrain a' kárpit szétvonul
E' földtekére gyásosabb fellegvihar tolul.

Zajongó hullám tornyosul a' duzzadt vízmezőn,
Több gondolákat elsüllyeszt daczolva néperőn.
Veszélyt fenýt, és gyászt ölel a' torlott vészdagály,
Bajára gyászjelent ruház az ádáz sorsviszály. —

Két órakor gyászos moraj zajdul, 's bömbölve kél
A' nép között a' nép felett; dühösen zúg a' szél.
E' tompa zugás terjedez a' föld fenyérein,
Riasztó ez: mert vészharang rivall érc nyelvein.

Ijedtség üzte emberár zajg a' moraj felé,
És vesztve czélirányt rohan több tűzvonal közé.
A' gyilkosított tűzfolyam nagy térü rést talál,
Három negyed mul — és Baján csapog a' tűzhalál.

Le ront erőt, le házfedélt, le minden lakhelyet,
Nem adhat nyugtanyát Baja többé, csak sírhelyet.
Hol rég nyugalmat élvezett a' férj, 's ölel arát;
Ott sirt ölel most gyászosan több hiv emberbarát.

Utósó csókot harmatoz egy nő csecsmőire,
A' lak leroskad — nincs nyílás szegény nővérire!
Egy agg nehéz szemöldein nehéz könnyű ragyog,
Remegve lejt sírjába be, 's egy kifohászt sajog. —

A' régi város hamvadoz, tűzhamva légbe száll;
Göggel tekintett egykoron most pusztá romja áll —
Nyisd meg tehát duguld füled, fiad kér. . oh Anyám!
Remegve kér egy népsobaj oh küldj segélyt Hazám.!!!

Zárdafy.

A' 4dik sz. rejtvénynek megfejtése — Vég.

Krassó vármegye

18³⁹/₄₀ évi országgyűlési követeknek tudósítása.

I. Méltóságos fő ispány úr! tekintetes KK. és RR! — A' törvényhozás fényes, de annál nehezebb pályájáról a' tettes KK és Rendeknek reánk nézve felbecsülhetetlen kegyes bizodalnuk parancsolt eme nyájas körükbe visszatérve, legkellemesebb kötelességünknek tartjuk munkásságunkról, és a' most befejezett hongyülésének a' közboldogságot úgy szellemileg, mint anyagilag hatalmasan előmozdító czélzatairól, és törvényekké alakult eredményeiről számoló jelentésünket tenni.

II. Ó Felsőge szeretett apos. legkegyelmesebb urunk, királyunk, kir. kegyes előadásai, és a' törvényhozásoknak példái által vezérelve, ismét előhaladtunk polgári életünk legnevezetesebb feladataiban, a' nemzeti jólét törvényes kifejlődésében; ugyan is midőn a' kegyes kir. egybehívó levél által 1839dik évi junius hava 2án kihirdetett országgyűlésnek helyére Pozsonyba érkezettünk, és kegyes utasításunk következtében a' királyi személyes jelenlét törvényszékbeli helytartójának, mint az ország képviselői elnökének megbízó leveleinket előmutatván, kiküldetésünket bizonyítottuk volna, első 's fő kötelességünknek tartottuk, valamint ő cs. kir. főherczegségének, országunk szeretett nádorának, mint az országgyűlés elnökének mély alázatossággal a' tettes KK és RR nevében is tett köteles üdvözléseinkkel megtisztelni, 's mint nemes megyénknek, mint hazánkknak ügyét kegyébe, 's hathatós pártfogásába ajánlani, úgy hasonlóképen el nem mulasztottuk a' többi ország zászlós uraknak is, 's mind azoknak, kiket a' nemzeti tiszteletre érdemeseknek tartottunk, a' mennyiben Pozsonyban voltak, alázatos tiszteletünket megtenni.

III. Eltelvén e' szerént a' megjelenésnek törvényes három napja, az első országgyűlése 1839ik évi junius 5kén tartatott, mellyből is megtörténvén előbb a' szokott tisztelkedések, miután jelentett, hogy koronás fejedelmünk atyai kegyelmes szívének sugallását követve, hű nemzete gyülekezését tulajdon felséges személyében megnyitni, 's még az nap délután sz. kir. Pozsony városában — mint az országgyűlése helyszínére elérkezni kegyelmes lézen, részszerint diszes fogadására, részszerint illő hódolásnak megtételére egy fényes küldöttség kineveztetett; másnap pedig midőn az imént érintett küldöttség a' maga jelentését megtette, az országosan összevgyült KK 's RR a' felséges királyi szék elébe összevgyülvén 's nem sokára legkegyel-

mesebb urunk királyunk, kinek minden napjai mint meg annyi áldást terjesztenek általa boldogított őt szeretve tisztelő népeire, majd le nem csendisethető örömkialtások között belépvén, 's királyi székét elfoglalván, ujonnan örömkialtások kiáradott 's hálaadatos fiúi érzésekre gerjesztett fejedelmi beszéde után a' kir. k. előadásokat ő cs. kir. főhűségének az ország nádorának általadta; mellyek is a' rögtön tartatott elegendes országos ülésben kihirdetettek.

IV. És valamint a' kir. k. egybehívó levélből és kir. k. előadásokból kitündöklő, és felette fontos tárgyai tekintetében a' lefolyt országgyűlésére melly egyik a' legnevezetesebb közé tartozik, biztatott azon dicső sors, hogy századok zivatarjai között épen fentartott ősi alkotmány további öregbitése mellett a' kir. kívánságait követve, a' bölcsen mérsékelt változások által, a' jövődőség boldogságának talpköve ismét megerősítessék; úgy a' KK 's Rendeknek vidám jövődők reményével nem telniök lehetlen volt midőn tapasztalták, hogy ő felsége áthatatosan olly kegyességgel van lelkesítve, hogy azok iránt, mellyek ezen hű Magyarország, és hozzákapcsolt részei boldogsága alapjának megerősítésére legfőbb fontosságuk, 's legsikeresebbek, különös atyai gondoskodással viseltetik.

V. A' szellemi és anyagi előhaladást tűzvéni ki e' jelen országgyűlése magának czélul, 11 hónapig tartott buzgó fáradozásai közben, e' czélzatát szakadatlanul szíven hordozta, és mivel a' nemzeti minden oldalu békes előre haladásnak egyik fő feltétele a' külső 's belső csend, és béke fentartása, nem késett e' szükségesen is, miután az előgördített nehézségek elhárítottak, segiteni; a' haza bátorsága biztosítására a' szokott felfedezés útján szerzett meggyőződésnél fogva szükséges 38,000 ujonczokat felajánlani, és így a' királyi kegy. előadások 1ső pontjának hazafi kötelessége szerént eleget tenni, egyszersmind a' katona tartásra kívántató közönséges adó fejében a' folyó 4,395,224 frtok 38¹/₂ xroknak a' hadfogadás felsegéllésére pedig 70,000 ft az előbeni országgyűlése törvényes feltételei mellett megajánlatván.

VI. Ohajtotta volna ezen országgyűlése a' kir. k. előadások 2dik és 3dik pontjai érdemeiben, az élelmezési, valamint a' Duna szabályozási tárgyakban végső ohajtott czélhoz jutni; e' tárgyakra nézve azonban még hővebb előkészületek kívántatván ezeket kirendelt országos választmányok által végrehajtatni rendelé.

VII. Nagy kiterjedésűek, fontosok, és a hazára nézve felszámíthatatlanul hasznosak azon tárgyak, melyeket az ország Rendei a kir. k. előadások körén kívül, ön indulatjokból, és a tett indítványok fonalán megvitattak és melyekből kerültek ki a haza boldogságát hathatósan nevelő üdvös 55 törv. cz.; ha mind ezen tárgyaknak eredetét folyamatját, és egész történetét előadni, és azon kívül a tettes KK 's RR különböző kivánatainak 's utasításának miképen lett teljesítéséről el- vagy nem fogadásáról kimerítve, ez által emlékezni kívánánk, akkor bizonyosan célt tévesztenénk, mert mind ezek a tettes KK 's RR előtt eddigi jelentéseinkből, a közlött irományokból és naplóból a nélkül is bőven tudva vannak, 's azon kívül ezeknek írásba foglalása ivereknek számát előadása pedig hosszú időt kíván — kénytelenek vagyunk tehát a tanácskozások, valamint alkotott törvények szelleméről, alapjairól, lelkéről és hasznairól rövideden értekezni.

VIII. Régen elismert igazság az, hogy a nemzet csak úgy lehet erős, boldog, és virágzó, ha nemzetiségét fentartani tudja, ezen igazságtól meghatva, az ország képviselői kitudták a nemzetnek kívíni azt, hogy mind a felségnek tartandó tisztelkedési beszédek, mindjárt az országgyűlése elején magyarul mondassanak, mind pedig a felírások honi nyelven ő felsége elejébe terjesztethessenek; de itt meg nem állapodtak, hanem a nemzetiség érdekében a magyar nyelvről, és a nemzeti színházról való törvényczikkelyeket eszközölvén ki, a nemzeti nagyságnak egyik biztos alapját vetették meg.

IX. Az urbéri törvényeken tett javítások, és bővítések hasznait lehetlen félreismerni, de különösen a jobbágyi terhek megválthatásáról szóló t. cz. a földmivelő népnek, tekintve a szerződések felbonthatatlanságát, maradandó tulajdonnak megszerzésére alkalmat és utat nyitván kútfejévé válik, a hon szeretetének az adózó nép szívében, emeltyüjévé a köz szorgalom nagy gyarapodásának, biztos zálogává a csendnek, és békes előhaladásnak, végre éltető gyümölcsévé a szabad polgárok újabb egyik osztályának; ezen törv. cz. mind ezen nagy hasznai mellett, az erkölcsöségre is jótékony hatással leszen; melyet különösen előmozdítand a jobbágyok örökösödése iránt alkotott t. cz., mely a gyermekeket nagyobb függésbe hozván szülőiktől a szülői tiszteletnek új ösztönt ad, de a jobbágyi birtok mértéken túl való feldarabolásának is gátot vet, és ez által a közszorgalom és ipar nevelésére nézve hathatós eszközül szolgál.

X. Midőn a törvényhozás a szorgalmat, a földmivelő nép között illyképen ösztönözve nevelni törekedett, gondoskodását oda is fordította, egyszerűsmind, hogy a szorgalmas földmivelő vé-

res veritékével végbevitt munkája utáni gyümölcsökben, rossz akarat, és gondatlanság által meg ne károsítsák, e célból alkotta a mezei rendőrségről szóló t. czikket mellynek szükségét az egész hon annyira érzette, hogy annak jótékony-ságáról, hasznairól és célzatairól tovább szólni idővesztés lenne.

XI. Meglévén akkép a közszorgalom tekintében a lépcsőnkénti üdvös előrehaladásnak fontos lépése, miután a földművelés 's a nemzeti szorgalom egyéb ágai virágzó állapotba nem juthatnak másképp, ha csak a kereskedés, a nemzeti jólét eme főalapja nem gyarapul, kereskedés azonban ott, hol hitel hiányzik, nem létezhetik; a törvényhozás a hon egyik legnagyobb hiányát pótolta akkor, midőn a váltójogi, 's ezzel kapcsolatban lévő tárgyak feletti t. czikket, és azokat alkotta mellyek a gyárakat, és a közösülési eszközöket valamint közönségesen, úgy jelesen a tiszadunai csatornát, és a triesti vasutat oltalom alá veszik, és azokra a létesülést könnyebbitő kedvezéseket háromitanak.

XII. Im ezek a lefolyt országgyűlése buzgó munkásságának legfontosabb eredményei, mellyekben a hon, a közboldogság, és jólét csalahatatlan gyarapodásának bő forrásait bírja; mindazonáltal a többi t. czikknek is megvannak tulajdon érdemeik, és értékük, mert valljon ki merné a büntető törvénykönyv, a börtön és javító rendszer kijavítása és kidolgozása iránt, a koronaór választásáról és a szóbeli perekről az ítéletek okokali támogatásáról világos örökösödésről pogárok által teendő rendeletekről, — a perek a királyi tábla előtt folytatásáról — a horváthországi kerületi tábla előtt lefolyó némelly pereknek a báni táblára lett áttételéről, a zár alá vételekről, az egyházi személyek értékéről — a jászok helypénztől felmentetésük iránt — a zsidók az ország minden részeiben, és helyein, kivéven a bányavárosokat, való szabad lakhatásáról — öszvesítési pernek a jász és kunoknál leendő behozataláról — hasonló a hajdu kerületre nézve, — a mosonyi határbeli és marmarosi biztosságok iránt, Bihar és Erdély ország fenforgó határbeli villongások elintézése végett kiküldött biztosságról, az országos biztosságoknak kiegészítése iránt, Zsiva tájéka, és több beszélgetett helyekre nézve, honti és neogradi szőlőkről, budapesti hid iránt kötött szerződésnek megerősítéséről, Alagovits alapítványáról a magyar t. társaság és Ludovicea részére tett ajánlásokról, országgyűlési költségeknek egyedül a nemeség által való viseléséről, végre Mack Ignác Temesvárott felállítandó lyceumra tett, 's ennél fogva megyénket is közelebből érdeklő ajánlatáról szóló törvényeknek, majd az egész honra, majd a polgárok bizonyos osztályaira háramló hasznait tagadni?

XIII. Az előszámlált törvénybe ment tárgyakon kívül más nevezetes tárgyakkal is foglalkozott a' mostani törvényhozás, ezek között főhelyet érdemel a' vallás tárgya, mellyben az igazság, és jóakaratsnak viszonyos szelleme uralkodott; ezt követi a' városok állapotja, mindkettőben meglőn az országos közállapodás, mindkettő felterjesztett, de kir. k. válasz nélkül maradván, törvény irántok nem hozatott.

XIV. Az ország előleges, és a' törvényhatóságok közönséges, 's külön szellemeire és kívánataira nézve noha ugyanazoknak nagy része mindezz ideig orvosolva nincsen, biztos remény táplál minket, hogy a' királyi kegyelem a' nemzetnek e' részben is megnyugtatót kedvező válaszaival eszközöndi.

XV. A' mi a' tettes KK és Rendek különös sérelmét, és kívánatait illeti, ezeket kivívni minden módon törekedtünk és valánk is szerencsések, a' bánya kerületekben lakó és a' bányák mivéléséhez nem tartozó lakosok adóztatása tekintetében a' tettes KKal már közlött kedvező választ nyerni; — de a' portáknak az 1827. 8. t. cz. folytában való törvényes megigazítása, melly a' jövő országgyűlésére halasztatott; ugy a' rövid szóbeli elmarasztalásokbani végrehajtásokra adandó hosszabb határidő iránti kívánat kivívása nem sikerült.

XVI. Ámbár pedig ezek szerint a' külső és belső bátorság törvény szabta védezközeit jó királyunk atyai gondoskodása szerint, nem a' marczongló hadnak hanem azemberiség boldogságát tenyészto' áldott békének egyedüli táplálékát megajánlatván, több rendbeli törvények hozattak, mellyek az országnak jövendőbeli boldogságát 's szerencsését örökké fenntartani fogják, 's némüképen a' tettes KK és RR kívánságait is tekintvén, ezen nemes megye javát nagy részben betöltötték, mindazonáltal nem lehet eltitkolni, hogy ő felsége gondoskodása, 's az ország Rendeinek kívánsága szerint a' nemzeti jólét, 's boldogságára még igen sok tenni, 's végezni való maradt, de valamint atyáskodó fejedelmünk hú alattvalóihoz vonzó hajlandóságának, már ezen országgyűlésen is sokszoros bizonyosságait adta, ugy jövendőre biztosan reménylhetjük, 's határtalan bizodalommal várhatjuk, hogy a' mi a' nemzet ujjá születésére, és kifejlődésére idő szerint szükséges, azt nekünk bizodalom, egyesség, polgári rend, csendesség, ipar, szorgalom, és ezek által a' köz jólét virágzására atyai szíve önként fogja nyújtani, 's mi ezen kegyelem tartós gyümölcseit telve szép reménnyel nem sokára békével szedhetjük.

XVII. El nem hallgathatjuk itten felséges urunk királyunk atyai nagy kegyelmét, mellynél fogva némelly political vétségekért vizsgálatpör alatt, és elítélve fogságban volt több honfiakat drága szabadságuknak visszaadni, és minden követe-

lésektől felmenteni, és ezen időszakbeli minden vizsgálatokat megszüntetni kegyelmes vala, és ha magok a' többi fontos tárgyak a' közohajtás szerinti bevezése eszközölte, az országgyűlésének olly dicső meglegedéssel való béfejeztét, e' kegyelem bizonyára nevelte a' köz meglegedést, és örömmel, melly főkép azon alkalommal nyilatkozott, midőn dicsőségesen uralkodó felséges urunk királyunk a' hozott törvényeket a' nemzet végheetlen öröm kifakadásai közepette megerősítvén, az országgyűlést f. e. május hava 13-kán béfejezni k. méltóztatott; szivemelő ritka látvány volt ezen béfejezés, és véghheetlenül különböző más országgyűlések berekesztésétől, mellyek utolsó szempillantásaiban rendszerint hevűltség izgatás, és meglegedetlenség uralkodott, ez uttal ez mind nem tapasztaltatott, örömkönnycsepp tündöklött mindenkinek szemében, mert ő felsége a' lélek, szorgalom, és birtok tágitó józan szabadságnak körét, a' szellemi és anyagi polgári jólétnek, 's rendnek ápoló magvait az alkotmány jótéteményeit a' nemzetnek minden osztályára való kiterjesztését alkotmányunk ősi alapvonásait sérthetetlenül megtarva több törvény javallatokban elfogadá, és nevezetes k. tettével minden aggodalmakat eloszlata, így az ország és kormány között a' bizodalom ismét minden oldalról megerősített; és mindezeknél fogva örömmel nézhetünk a' lefolyt országgyűlésére, melly a' csendes ujítások felfogott törvényes ösvényén haladva, az országos választmányoknak több érdekes tárgyak előleges kidolgozása végetti kiküldése által a' tovább haladásnak utját kijelelte, — örömmel párosult hálaadatossággal azon nagy férfiakra, kiknek ama szerencsés kimenetelt köszönhetjük. — Mindenekelőtt ő cs. kir. főherczegségének nádor ispány urunknak, kinek böles igazgatása, és a' haza javát legbuzgóbb érzéssel előmozdítani kívánó tiszta igyekezete minden esetben fényesen kitetszett; ugy szinte főmélt. gr. Majláth Antal főcancellár, és Majláth György országbirájának, — kik lángoló hazafiui indulatokkal, a' közjóra czélzó törekvéseket elősegítve, nyilván bebizonyították, melly méltán legyen fejedelmünk bizodalma bennök helyeztetve, 's melly méltó maradékai legyenek dicső 's nagy hírű eldődeiknek — nem különben a' kir. személynöknek Szerencsy István ur ő ngának ki a' kir. szék védelmében az ország jogairól soha el nem felejtkezve, egész hazafiusággal vitt fényes hivatalának körét, olly dicső módon tölté be, hogy részre hajlatlansága által a' legdicsőbb polgári koszorút, az egész országgyűlése köztiszteletét, a' jövendőnek pedig buzgó háláját igaz joggal megnyeré, a' mit mi mint tagjai az országosan összegyűlvé volt KK és Rendeknek, kik a' közboldogságnak, és a' nemzet nagy háznépe külön osztályai egymással

még szorosabban leendő egybekapcsoltatásuk megörökítését tevék irányokul, és hazafiui 's törvényhozói szíves fáradozásaik édes gyümölcseit egyedül a' kedvező jövődtől várják, hálá-érzéssel érintjük.

XVIII. Többnyire ha a' tettes KK és RRdek azon számtalan, 's határtalan kegyelmeit, mellyekkel bennünket minden időben, de különösen midőn követségi jeles bizalmukkal, kegyesen felruházni méltóztattak, meggondoljuk: sokkal csekélyebbnek érzük magunkat, hogy sem részünkről legmélyebb tiszteletünket, 's háleérzésünket szóval elegendőképen kifejezni képesek volnánk, 's minél inkább tiszteljük az ebbeli megbecsülhetetlen bizodalomnak nagyságát, annál lelkesebb vala vágyódásunk, ugyanazt a' tettes KK 's RR iránt tartozó hűséggel, a' közjó előmozdításával, honi alkotmányunkhoz való igaz ragaszkodással gyenge közép-szerűségünkhöz képest megérdemelni. — Tettes KK és RR! a' köz jón munkálkodni szép foglalatosság, de a' hazának hazafiasan szolgálni, hazafiui kötelesség, és legtisztább öröm: voltunk-e egyébiránt olly szerencsések, hogy követségi pályánkon egész hazafiusággal eljárván kiszámíthatatlan hatású körünket a' tettes KK és RR megelégedésére betöltöttük, a' tettes KK és RR kegyes ítéletjüktől függ; hogy azonban a' haza javát, és a' polgár szent kötelességünket szüntelen szemünk előtt viseltük, egész mértékben érezzük, 's részben nyugodt lelkiösméretünk fogytáig a' mindenható urnak csalhatatlan ítélő székéig kísérni fog; 's valamint eddig, a' tettes Karok és Rendek bennünk helyezettett bizodalomukban, melly egyedül adhatott nekünk tulajdon dicsőséget, fáradozásainknak jutalmat bőven feltaláltuk, ugy ennek meghalálásával lelkünk, 's szívünk minden érzéseit jövődben is oda fordítandjuk, hogy magyar hazánknak, a' mi közös jó anyáknak boldogságával elválhatatlanul öszvekött királyi szék dicsőségben fentartását 's szabad függetlenségét, a' mennnyire ezen törvényhatóságnak tehetségében áll, egyetértve teljes erőnkől előmozdítsuk; mellyek után magunkat mind mlgos főispány urnak, kinek hazafiui erényei örökre tündöklenni fognak, megyénk jegyzőkönyveiben 's ki megyénk diszére szenteli hivatalos fáradozásait, és becses életét, mellyet hogy a' jó Isten még sok boldog évekre erőben, egészségben terjesszen, mindnyájunknak kívánsága, hathatós kegyességébe 's pártfogásába, mind a' tetes KK és RR nagy kegyelmeikbe, atyafiságos szeretetükbe, 's minden kincsnel többre becsült szíves qizodalomukba, továbbá is alázatosan ajánljuk.

Markovits József első alispány,
és *Kiss András* másod alispány.

Paganini.

Paganini, a' híres művész nyolcz hegedűt végrendeletében, 8 jelen élő legnagyobb hegedűjátzóknak hagyá; a' brüsseli Fets fog erről rendelkezni. Liszt örököl tőle egy brilliant gyűrűt, mellyet Paganini a' franczia királytól kapott; Berriot egy brilliant tőt, mellyet a' nagy művész az orosz czárnótól nyert midőn annak jelenlétében Berlinben játszott. — **Fiár** hagyott örökségét két milliom frankra becsülik. — Hátrahagyott muzsikai darabjaiért az ifju Paganininek három párisi hang-mű-árosok 50,000 frankot ígértek, 's a' halhatlan mester még be nem végzett muzsikai oskolájaért 60,000 frankot.

Chinai földkép-isméret.

Egy Cantonból közlött irat következő rajzát adja a' chinai földképnek: „A' chinai földkép két láb széles 3 és fél láb hosszú, 's csaknem mind a' menyei ország által van elfoglalva. Felül a' balszögleten van egy tenger, körülbelől három négysz. hüvelyeket elfoglaló, mellyben mint kis szigetek Europa, Anglia, Franciaország, Németalföld, Portugall 's Afrika foglalvák. De Németalföld olly nagy hézagot foglal el mint a' többi országok öszvesen, 's Afrika nem szélesebb mint egy kisuj hegye. Oroszország képezi az északi határt 's elég nagy. Alul a' balszögleten lehet látni a' nyugoti oceant, — mint ott nevezik, a' Malay félsziget rajzával együtt. Jobbfelé következnek aztán Cambodscha, Cochinchina 'stb. mint közepszerű nagyságú szigetek; továbbá Formosa, nagyobbak rajzolva mint a' többi egész sereg szigetek. Más tartományok hasonlóan mint kis szigetek rajzolvák. A' tenger iszonyú habokkal van festve, mellyek közötti lapályos víz utak különbféle tartományokba visznek. A' chinaiak hiszik, hogy a' hajók mellyek e' víz közti szoros utakon eveznek, mihelyt tudatlanságból, vagy a' szél ereje által félrehajtatnak 's az utról eltávoznak, az iszonyú habtorlokba csapódva, mellyek két oldalról feltornyosodvák, bizonyosan elmerülnek.

Imám.

Nem kérek tőled ég!
Mulandó kincseket,
Nem tündöklő aranyt,
Vagy drága gyöngyöket:

Esdem! — haljad — feléd

Repülő hű imám:

Add nekem hölgyemet,

'S áld-meg kedves hazám.“

Nagy Ferdinand.

Válasz G. Gáspár László úrhoz.

Sokáig tusakodtam megvallom magamban, hogy válaszolják-e azon értekezésre, mellyet Gáspár László úr a' Corvinus szobra iránt irt értekezésem ellen e' napokban a' Hasznos Mulatságokban közre bocsátott, mert a' pennaharczokat közönségünk már annyira megúnta, 's méltán is, hogy az valóban szörnyűség; de még is végre csak arra határoztam magam, hogy minden esetre nem veszi rosz néven sem az olvasó közönség, sem pedig általam mélyen tisztelt Gáspár László úr, ha e' tárgyban csak röviden még egy két szót szólok.

Nincs az a' tárgy, mellyre pro et contra ne lehetne szólni, és igen is természetes, hogy egy olly remek tollú, mély behatású, és tudományos férjfi mint Gáspár László úr a' dolgot velősen föl-fogta, és sok igazat 's szépet mondott, és én szerencsésnek tartom magamat, hogy egy olly jeles hazámfiával, mint Gáspár László úr vitatkozhatom, és illy érdekes kérdés felett értekezésbe ereszkedhetem, de még is azért mindenben nem foghatok kezét.

Igaz, hogy Hatvan tájékán nagy sár idején a' szekerek helybül nem mozdulhatnak, ugyszinte tagadhatatlan, hogy Zemplén vármegyében szinte ez a' baj, de hát vajjon meg fog-e ezen seb orvosoltatni, hogyha Corvinus Mátyásnak szobrot nem emelünk? igazsága van Gáspár László úrnak, hogy a' szükségesebbre kell inkább költeni, mint egy szoborra, de hát vajjon fog-e az mind létesíthetni, a' mit Gáspár László úr kíván, ha a' szobor emelése elmarad? a' ki a' szoborra valamit ad az azt a' pénzt, ha szobor nem volna, talán nem adná olly czélokra, mint Gáspár ur kívánja, hanem valami egyéb hiúságra költené, és így valóban sokkal szebb és üdvösebb, ha egy olly célra adódik: melly a' nemzetnek legszentebb kötelessége, mint egyéb; de a' mellett olly emberből ki Corvinus szobrára conferral, kinem aludt a' háladatosság szikrája, ég benne a' felebaráti szeretet, és virágzik az emberi valódi érzés is, mert Corvinus nagy emberbarát volt, és így egy olly ember, ki Corvinus szobrára adakozik, az bizonyosan olly közhasznu czélokra is fog adakozni, mint a' millyeneket Gáspár ur előhoz!

Azt mondja tisztelt Gáspár László ur, a' szobrok olly időben gondoltattak ki, midőn még nem tudtak, irni, olvasni 's a' t, ezen szavakra és a' mi még ehhez következik csak azt mondom, hogy ha akkor gondolták is ki, de azért jól gondolták, mert az időnkben is divatozik, és azt mint jó és

nemes szokást meg is tartották, az arany borju pedig, mellyet Gáspár ur itt előhoz, itt nem hoztathatik hasonlatosságba, minekutána az arany borju bálvány volt, Mátyás szobra pedig emlék, mellyet egy háladatos nemzet, szívének tiszta forrásából emel a' késő maradéknak. — Továbbá igaz hogy Roma elenyészett, el a' régi görög hon, de ez ugy reménylem, csak nem a' szobrok miatt történt ugy-e bár?

Azt mondja t. ellenkezőm, ha tisztelet: ezt tizenöt forintnyi irás kinyomtatása által sokkal jobban lehet értesíteni 's örökíteni. Megvallom ezen szókat olvasván csak szemem szám elállott! Boldog Isten lehetséges-e, hogy egy magyar és egy olly ékes tollú és mély belátású ember, mint t. Gáspár ur, mondjon illyet! — hát elegendő egy-néhány vers, egy kis nyomtatott értekezés, vagy egy futóírás arra, hogy az egy olly nagy fejedelem emlékül, kit Europa félve csudált, a' késő maradéknak hagyassék; azon értekezést se a' populus, se a' plebs, se haut vole nem olvasná, talán csak akkor ha az kijönne, — akkor is csak egyszer vagy kétszer, — a' külföldiek pedig nem is tudnának róla semmit; de egy szép szobor ha ékesítené Pest utczáit, ezt a' plebs is látván, érezné hogy olly fejedelemnek tétetett, ki a' szegénység könnyeit törülte, kinek a' nép mai-napig is igazság szeretetéről beszél annyi század mulva, a' mivel ember pedig rá emlékeznék, hogy azon nagy Hollós Mátyás szobra diszlik előtte, ki a' tudományoknak akkori időben legnagyobb értője volt, és ki a' magyar korona hatalmát több más országokra is kiterjesztette, és a' ki a' magyar nevet égis emelte, és illy fejedelem iránt a' tisztelet egy magyar nemzet által csupán 15 forintnyi iráskával mutattassék ki, valóban ha azt képes volna nemzetem tenni, akkor szégyenleném, hogy magyarnak születtem.

Azt mondja t. Gáspár László ur, hogy túl vagyunk már a' colossális emlék szobrok időszakán, ugyan hogy mondhatja tisztelt ellenkezőm! holott Schillernek monumentumát épen e' napokban állította fel Thorvalzen pedig colossális nagyságban. Igaz továbbá, hogy Napoleonnak Franciaországban nem akarnak lovag szobrot emelni, de azt korántsem azért, hogy azt az emberiség szava tiltaná, — mint azt tisztelt ellenkezőm mondja, hanem azért: mert ezt political tekintetek ugy javasolják. Az angol nemzet szinte olly rendben van, mint a' francia, még is azért az ő keblében is hány szegény és nyomorult ember vagyon, még is épen e' pillanatban olvasom az Allgemeine Zeitungban, hogy

herczeg Wellingtonnak mind a' mellett, hogy még él, Angliában mostan szobrot akarnak emelni, és a' mire az adakozások már több reszről meg is tétettek.

De hiszen elég világosan mondtam első értekezésemben, hogy sok szobor nem nekünk való; érti kedves barátom! sok szobor nem nekünk való; de ha tekintjük, a' nagy Corvinusnak halhatatlan érdemeit, és Pest városának diszét, úgy itt is igaz marad az a' közmondás: Nulla regula est sine exceptione, és így nekünk is lehet egyetlen egyszer kivételt tenni, és minekutána majd mindegyik főváros diszlik már illyes monumentummal, tehát csak Pest legyen az, a' melly illy diszre érdemes ne legyen. — Illyen okok, mint a' pesti vízáradás, roszt utak, ispitályok, és több effélék mindig lesznek, de ha nem illyenek, lesznek mások, azért ne hallasszuk a' szobor emelést, hanem csak cselekedjük meg, másképp a' lesz belőle: post multum cras cras, tota dilabitur aetas.

Azon megtiszteltetés, mellyet t. Gáspár László úr Corvinus emlékének tenni akar, az éppen annyi mint semmi, mert Búszyt a' muzeumba öllállítani, vagy 15 ftért emlékeről egy kis munkát írni; az csak éppen olyan, mintha egy katonának, ki egy ütközetet megnyer, a' Mária Theresia nagy keresztje helyett, egy kisebb akár micsoda decoratiót adnának; és így Corvinusnak vagy nagyszerűen mutassuk meg hálaadatosságunkat, vagy pedig semmiben, a' nagy embert úgy kell emlékesíteni, a' hogy azt az ő nagysága hozza magával, ezt pedig csak colossális státuával lehet megtenni.

Említést teszen t. ellenkezöm egy honi nevedékről is, kit most a' pesti casino felfogott, kívánom szivemből, hogy ezen bimbóbul idővel gyönyörű virág váljon, de ha majd avval is olyan szépen fognak bálni, mint most bánnak lelkes Ferenczynekkel, hát ugy bizony nem méltó, hogy magát a' művészi pályára adja.

Tisztelt Gáspár László ur nagyon felakad abban, hogy én azt mondtam „a' tudományok az észt pallérozzák, a' szobrászat pedig a' lelket emeli“ én ez által nem azt akartam mondani, hogy a' szobrászat, vagy a' szép mesterségek a' tudományok felett vannak, de hogy a' szobrászat a' lelket emeli tagadhatatlan, ha szabad csekély személyemről szóllanom; én megvallom, egészen elérzékenyedtem, midőn Kanovának a' koldussát megláttam, és egész ösztönt éreztem lelkemben a' jótékonyagra, annyira meghatott ezen remek statua, sokkal jobban, mint minden festés a' mit eddig láttam, ugyszinte bizonyos hősi érzetet tapasztaltam magamban, midőn Velenczében a' Hector statuáját szinte Canovának megláttam, vajjon nem emeli-e a' lelket olly tárgy, melly nemes érzéseket tud az emberben gerjeszteni? ez pedig csak

csekély személyemmel történt, hát hogy van még azoknál, kik nálamnál sokkal műveltebbek, tanultabbak 's erényesebbek?

A' mit t. Gáspár ur a' Ferenczy historicusága iránt, mond az talán el is maradhatott volna, én magamat ugyan nem tartom nagy historicusnak, de azért mondhatom, hogy Feszler, Pray, Katona, Cornides, Istvánfi, Spangár; Timon, és több mások, nem egyszer, se nem kétszer voltak kezében, ugyszinte külföldi irók is, tehát még is gondolom, hogy van annyi historiai tudományom, hogy megtudjam itélni, ki jártas a' historiában és ki nem, már pedig megvallom, hogy mikor Ferenczyt szerencsém volt magamnál Fájban tisztelni, több adatok iránt értekeztem véle mind a' magyar, mind a' görög historiában, de Ferenczyt azokban járatlannak éppen nem találtam.

Végre csak azt mondom olly embereknek mint Gáspár László úr, Gasparich Kilit, kiket a sors olly ékes tollal, és tudománnyal áldott meg: nagyon könnyű ellenkezőleg magyarázni valamit. Nincs az a' dolog, mit kétfelé ne lehetne magyarázni, de azért mindig igaz marad az, hogy egyetlen szobornak föllállítása soha sem fog a' jótékony czélok előmozdításának ártani. Egyébiránt én többé nem szólok semmit csupán azt, hogy mind Gáspár L. úr, mind mások, kik vélem nem egyformán gondolkoznak, meg lehetnek győződve arról, hogy mindig állandó tisztelőjük kívánok maradni, a' közönség és a' jövendő majd megmutatja, hogy fognak ezen dolgok kifejleni.

Éppen midőn már értekezésem befejezni akarnám, kapom a' Nemzeti Ujság 54dik számát, a' hol is a' zemplényi vízáradások és jég által okozott károk irattatnak le; és a' hol vége felé e' szöveget olvasom: „Kiki átláthatja ebből, hogy több százezer magyar honfi éhelhalás szükségétől fog e' megyében kinoztatni akkor, midőn hazafi társai Pesten hogy kaczaghasanak színházat építeni adják ki pénzeiket, van itt szomorú darab elég, se, gitsen könnyeinket letörlni, 's öröm kaczajra fakadhatni vig darab nélkül is, 's szebb szobrot lehet ekként állítani a' szándéklott Mátyásénál.“

— Látja tisztelt Gáspár úr, ha országunk nagyai és tehetősebb polgárai a' külföldön pénzeiket nem költenék, úgy az efféle esetek is, mint a' zemplényi szerencsétlenség megorvosoltathatnának, és Mátyásnak szobra is felállhatna, ha felevszi az ember azt a' temérdek költséget a' mit nagyaink Bécsbe és a' külföldön költenek; tehát borzad az ember belé; az illyeneket kellene tehát eltávoztatni, nem pedig a' Mátyás szobrát. Én ollyan eseteket is tudok, a' hol tsak ruhákért, czipókért, husz, harmincz ezer forint Conto tsak egyszerre küldődött Párisba, az e' félek enervályák tehát hazánkat, nem pedig a' Mátyás szobra. — A' Zemplényi károk

leirójának azon kifejezése: hogy sok százezer Magyar honfi fog éhen halásba elveszni akkor, midőn mások Pesten hogy kaczaghassanak színházat építeni adják ki pénzeiket; — megvallom ezt is egy kicsit tulságosnak látom: mert a' magyar színház tökéjének megalapítása országgyűlése által rendeltetett, és így törvényes lévén, az ellen nem is lehet szólni; de midőn ez az országgyűlése által megrendeltetett, — akkor még azt nem is lehetett előre látni, hogy a' jég Zemplénben olly nagy károkat fog tenni. Hanem talán még egy más módot is látnék, melly által a' zempléni károsultak tetemes segítséget kaphatnának, t. i. bizodalmasan felszólítani a' külömben is kegyes adakozó katolikus püspököket, azok káptalanait 's kanonokait, én olly nagy lelkű hazafiaknak gondolom, hogy ezek a' zemplényi károsultak nevében felszólittatván, bizonyosan a' legnagyobb bőséggel segítendik a' szenvedő emberiséget, 's ez által magoknak valóban örökhálat szereznének mint hajdan Ildik Geyza uralkodása alatt dicsőségesen élt Felician nevű 's halhatatlan emlékezetű esztergami érsek, kiről ezek mondatnak „*Historia pragmatica regni Hungariae Pauli Nagy tom. I. p. 292. aeternam memoriam meretur hujus temporis Archiepiscopus strigoniensis Felicianus, qui maxima fame laboranti populo subvenit, 50 mille modios frumenti per Hungariam et Transylvaniam distribuendo in miseros. Cujus et aliorum virorum sacrorum grata munificentia innumeros cives a certa morte servavit. Illy drága nemtöklle kétségtelenül a' jelen szükség idején is tündöklend a' magyar haza, minek kivivására szent lelket eseng minden igaz hazafi. Azért nincs annál mailag veszedelmesebb elv, — mint mikor sokan azzal ábrándoznak, — hogy a' papok jóságait el kell venni: mert az igazság útján nem is lehet. — Látja édes Gáspár ur, a' Mátyás szobra még nem igen nagy baj, hanem baj bizony az, hogy gazdagabb mágnásaink, nemeseink, és nagyaink külföldre küldenek ki sok pénzt; és így itt fekszik a' valóságos baj; nem pedig a' Mátyás szobrában. — De azért éljen Gáspár ur szívéből*

Gróf Fáy István

az uralkodó máltai rend vitéze.

Honi ipar.

Ama számos műszülemény között, melyeket láttam 's megvizsgáltam vala folyó évben Németországba tett utazásomkor méltán érdemel említést a' Lajos nevű hajózási csatorna, melly Bajorországot 24 mértföld hosszában metszi-át; a' melyről tehát, tekintetbe véve hazánk jelen állapotját, helyén lesz néhány sorral megérinteni az egészt, 's adandó alkalommal a' szerzett tapasztalásokat használni, kötelességében állván, minden igaz hazafinak az efféléket másokkal is tudatni.

A' most építésben álló, Lajos névvel bémált hajózási csatorna, egyesülve az Althmühl folyóvízzel, melly 5 mértföldre Regensburg felett Kellheimnél szakad a' Dunába, 's honnan ez elkezdve egész Dietfurtig fog tétetni hajókázhatóvá, átsietve a' Sulz völgyén; Neumarkt város felé tart, hol elévén legmagasb fekvését, Pfeiferhütten falu mellett elvezetve, Nürnberghez jut, 's így Regnitz völgyében folytatva az utat, eléri végre Bambergét, 's aztán mindjárt a' Maine folyammal egyesül. Ezen irány nem csak Bajorországra nézve, a' mellyet közepett ketté metsz, 's a' mellynek termékeny földeit megérinti, a' legczélszeresb, hanem egész Németországra nézve is, mivel Bambergtól elkezdve, hol t. i. a' csatorna végződik, nem csupán a' Rajnával való egybeköttetés, hanem az északi Németország valamennyi tartományaival is lévő közösülés, 's a' keleti és északi tengerrel, — most is már egyrészt a' legkönnyebben 's a' legtermeszeteesebben történik, onnan pedig e' legkönnyebben más csatorna-összeköttetések által tökélyesbülhet.

E' csatorna, az Althmühl kiomlásánál a' Dunába, Kellheimnél veszi kezdetét. Az új vizut kezdetét egyenesen az Althmühl torkolatához helyezni, nem történhetnék minden baj nélkül, az eliszapolásnak ez igen kitéve lévén. Sokkal czélszeresb a' malom csatornát, melly t. i. a' vizet az Aumalomtól az ugynevezett Radel malomhoz vezérli, a' Radel-malom árkot megszélesbiteni csatornával, 's e' malom közeliben a' csatorna-torkolat zsilipjét felépíteni. Ez 6 $\frac{1}{2}$ láb magasan emeli a' hajókat a' csatornába, melly itt az Althmühllel egyesíti a' Dunát, 's melly egyszersmind a' csatornakikötőt foglalja magában, melly itt leginkább biztosítható a' Duna 's az Althmühl jégmenete ellen. Az Aumalomnál jutnak a' Dunából érkező hajók az Althmühlbe, a' mellyet azok csak Dietfurtnál hagynak el ismét. Ezen egész kiterjedésben a' folyóvíz normál mélysége legalább 5 láb. Ennek csak azon helyen van csekélyebb mélysége, hol az túlterjed normál szélességén. Néhány a' kanyarulatok közül át fog metszteni, mi által a' vizút megrövidítetik. A' csatorna innen az Ottmaring völgyén át, a' Sulz völgyébe vezetetik, mellyet az Beilngries fölött élér. — Innen a' Sulz völgyben minden akadály nélkül vezethetni a' csatornát. Csak a' Seitzentalom 's Neumarkt között mutatkozik az itt kezdetét vevő legfelsőbbi csatornatartat, avagy a' plateau, melly a' legmagasb ponton 35 lábat teszen, ellenben kiterjedése alig észrevehető a' szemnek, a' mellyet át kell ásni, hogy t. i. a' legfentebbi csatornatartat szükséges forrásit egyesíteni lehessen a' Sulz azon víz mennyiségével, mellyen Neumarkton tul össze kell gyűjteni, hogy így tökéletesen el lehessen látni a' csatornát vízzel. Am ha a' bevá-

gás e' mélyebb része nem igen hosszú is, mind a' mellett is a' kevésbé mély részeinél 18,000 lábat meghalad, 's ez már a' csatorna legköltségesb részei közé tartozik, de semmi esetben ki nem kerülhető. — Neumarkton tul kezdődik a' Schwarzach előli völgye. Mind valami igen természetesen látszik az első megtekintésnél, lehajlani a' csatornával a' völgybe, 's követni azt mindaddig, míg szükséges lesz tőle ismét távozni, hogy az aztán Nürnberghez közeledjék. Azonban Schwarzach völgye sok helyen igen keskeny, 's ez okból sok akadály mutatkoznék, a' csatornát azon átvezetni, hol ezenkívül felhőszakadásoknál belé sok szorulat nyílik, mellyek kőhulladékokat hordnak; csatornák 's folyók, a' mellyek ellen bajos a' hajózási csatornát megóvni, stb. Ez oknál fogva kikerülhetlen a' balfelüli magasságokon 's lejtőségeken azt folyton egyenlő magasságban vezetni. Schwarzenbach 's Burgthan túlfelén lesz lehetségessé, a' Schwarzach felé lehajlani. Ez által a' plateau félbeszakadatlan hossza 82,000 lábat teszen, miből aztán azon nagy haszon ered, hogy több vizet, nevezetesen a' Gruber- és Ketten patakokat és számos más most kimérhetetlen forrást, beléje lehet venni.

E' vonal azonban átmetszetik némelly mélyítés, szoros és magasság által. A' Ketenbach völgyén keresztül szükséges egy nevezetes töltés, egy nem kevésbé fontos hidsatornával a' Grabenbach völgyén keresztül. Niederölsbachal szemközt átmetszetik a' csatorna vonal egy keskeny hegyhátától, melly szükségessé teszen 900 láb hosszú, a' kőszirtbe faragott föld alatti csatorna járást. Dörbechnál szükséges, a' csatornát 30 lábnál mélyebben bevágni, 's Burgthan közeliben, elnem kerülhető átépítése egy, 108 láb mély szorosnak hidsatorna által 5 nyílással, mellyek tére 50 láb csupán a' hid túlfelén hajlik az le, hogy az ugynevezett malomvölgyön vezetessék egy hid csatorna által 4 arcussal, mindegyik 50 láb nyílással. A' csatorna most a' Schwarzach felvezetetik 24 zsilippel, mellyek mindenike 8 láb magas, 's 1200 láb messze ál egymástól. Ez átlepi a' folyót, 's a' fennevezett kőszirt-szorost egy hidsatorna által Nereith falunál, épen eképp a' túl felén Röttenbach fölött mérsékelt boltozattal a' Gauchspatakot, aztán Röttenbach mellett a' Schwarzach hosszában Wendelstein felé fordul, 's aztán távozva a' Schwarzach völgyétől, Nürnbergnek avagy Norinbergának hol a' Gostenhof külvárosnál tágas kikötőt nyer. A' Wendelstein és Reichwald meletti kőbányákból nyert kövek 's épületfák, mellyek Nürnbergbe szállítatnak, itt szükségessé teendik az elégséges vizet. A' Reichswaldból eredt források erre nem elegendők, azonban a' Gauchspatak elég vizet ad, mellyből minden másod perczre avagy secundára 2—3 köd láb pontig elég.

A' Gostenhóftól a' fürthi uttal a' csatornavonal csaknem párhuzamos, 's az úgy nevezett Rondellen kívül, az a' Pegnitz fölött volna át vezetve, 's a' Dooser-malom alatt 70 láb térségű hidboltozat által. Innentől kezdve, a' Regnicz völgy jobb oldalán Egész Erlangenig nem mutatkozik akadály. Erlangen kívül közelit a' Regnicz az emelkedethez, 's nem hagy a' csatorna számára helyet mivel az ottani malom végett (az úgy nevezett szélmalom) nem lehet távoznia az emelkedettől. A' völgy más oldalára sem lehet áttennie a' csatornát. Ez meg nem történhetik költséges hidsatorna nélkül, 's a' Regnicz bal partján sok egyenetlenséget okozna, 's néhány csekély folyóvízzel, mellyek itt Regniczbe szakadnak, 's mellyeken azt szükséges volna átvezetni, szemközt találkoznék. Itt nincs más mód hátra, mint azt a' szélmalom felett a' Regniczbe, a' malom gátján keresztül zsilippel, — 's a' malom alatt ismét a' folyóvízből a' völgy jobb oldalán, Baiersdorf mellett, Forcheimnak vezetni. A' folyóvíz változó magassága végett, 's hogy e' mellett még a' csatorna víztükre változatlan magasságban megtartassék, azon a' helyen hol ez a' Regniczből kilép, egy kamara-zsilip szükséges előfal nélkül. Forcheimig ismét nincs semmi akadály, ott azonban szükséges a' csatornát a' Regniczbe kiömlő Wiesentbe, 's annak mellék ágaiba néhány arcussal, mellyek mérsékelt nyílásuak, vezetetni. Minden akadály nélkül vezéreltetik innen a' csatorna Bugerhofig Bamberg fölött, ott pedig a' Regniczbe. Erlangennál tetszés szerinti vízmennyiséget lehet felvenni a' csatornában 's ez által lehetséges Bambergig minden zsilipnél egy nagy malmot építeni, ha az talán szükségesnek 's hasznosnak lenni találatnék.

(Folytatása következik.)

A' hitszegőhöz.

Hát örök hived porára tiporni vágysz,
'S érzelemre nem hevülsz, ha kesergni látsz?
Változékony lenge nádszál, fagyos kebel!
Igy kellett e' játsznod egy hiv szerelmivel?
Szerte rombolád Iduna! nyugalmat,
Szerte mind, a' mim heceses volt az ég alatt?
Mint kít mostohája üz-el vagy hontalan,
Bánatölt kebelled égek fájdalomban.
'S mig te ujjabb kedvesednek esüggysz karjain,
'S kéj elmerülten édelepsz lév esőkjain;
Addig néma bús magánnyal barátokozzam,
'S mint vesztessél lengeséged ne átkozzam?
A' hollószin hajfürtek, és éjsötét szem,
Lilliom mell, 's rózsapiros arci kellem —
Mást boldogit; nekem nem ég fönt szivárvány,
Ah! dobogni e' szivnek nincs — nincs ki után.
Beretka József.

A' pesti vizgyógyintézet.

A' gyászos ütközetek, és nagy következményű országos gyülekezetekről mindegyikünk előtt szent emlékü Rák os mind inkább kezd hatni a' béke gyümölcseire nem kisebb mértékben, mint ezt egykor tette háborodások közepén. Ugyanis rajta terül el Pest, és Budánk leánya, hazánk szive, haladásunk forrása. Rajta áll Ludoviceánk nagyszerű kertjével; rajta a' városliget, ama liget, melyet, öszvegét tekintve alig ha felül mulja valami a' hazában, olly kies ez, 's a' szépítő biztosság fáradhatatlan ügyekezete által olly terjedelmes és olly szép, hogy az előbb mondott ítéletemet bátran ismétlem. Kiérvén t. i. Pestnek leghosszabb utcáján először is szembe tűnik jobról a' polgári lóház, melly e' folyó évben elkészült, ezt követi mindkét oldalról több mint harmincz vetélkedő szépségű kert, ezek közt pedig folytatólag a' hosszú utczával egy irányban megy a' szép ut négyes vadgesztenye és hársfa sorozattal beültetve, ezen a' fákokoza boltozatban járva végig eljut a' járó a' városligetbe, mellyben a' pázsit, az angol módra tekervényes járdáktól szeldelt csoportok a' szintér (arena) a' hajózható tótól környelt szigetek, a' nagy erdők 'st. egymást váltják fel a' vegyületben. Ezentúl következnek ismét szőlő és más kertek, mellyek közt a' legkiesebbek egyike a' tejtelek, itt állítottatott fel a' vizgyógyintézet mellynek sikerét a' hideg és tiszta forrás viz, a' széptehenek, szántóföldek, kapálók, a' tovább terjedő nagy Rákos térsége, a' belső elrendezés célzerűsége, az orvosnak elismert ügyessége 'st. biztositják; 24 szoba fog betegeket fogadni, melly szám jövő tavaszra ha szükség lenne 40re szaporodhatik. — Legyen óhajtott sikere a' régen kívánt intézetnek, mire azonban a' betegek pontosságán kívül az orvos részéről is engedni nem tudó szilárdság kívántatik, nehogy a' közel bünalkalom miatt a' gyógyulás célja eltévesztessék. —szky.—

Tapasztalás.

Némelly bajaim miatt hazánk iker fővárosait kelle ismét meglátogatnom, mellynek következtében a' homokos Nyirből elindulék még julius elején, de némelly akadályok miatt folytonosan és hamarjában nem juthaték célomhoz, de szinte jól esett, mert ekkép alkalmam volt több tapasztalásokat tenni hazánkban, miket szándékom az olvasó közönséggel közleni, mint nem csekély figyelemre méltókat.

Már két év mulik el, hogy nyiri lakos vagyok, de még a' nyiri fővárosokat nem láthattam eddig; ezen utamba jó módjával hozzájuték, és a' mint, 's mennyire telhetett az idő szűk volta miatt, most sikerült azokat tehetni.

A' gazdasági, kereskedési ipar, és nemzeti-sedés főtürekvései hazánkknak, minő lelkesedéssel törekednek nyiri lakosaink, Nyiregyházat tűzöm ki például; mi a' kereskedést illeti, Nyiregyházán fő polczon áll, oda gyülekeznek minden Nyirben és a' tiszamellékén lakók, hol bár mennyi élet neme elkél; szóval az egész Nyirség és Tisza melléke Nyiregyházrul él. — A' városi lakosoknak főelve zsidót Nyiregyházba bé nem eresztieni kereskedés végett, miért is szombati napon tartják a' heti vásárokat, midőn a' zsidóknak nyugnapjok vagyon, a' nyiregyházi lakosok jól birják magokat, és mind kereskedők természetes következése jólétöknek, hogy a' pénz köztük marad és csak a' kereskedés közt forog. — A' mi a' nemzetisedést illeti, nem mozdittatik előbbre itt, mert testestül lelkestül csak a' haszonkeresésre dültek lakosai, és a' finomabb oldalt hanyagolni hagyják, ritka tud csak egy szót is magyarul, a' vendégházakban német hírlapok járnak, az egyházakban, tót egyházi beszédek tartatnak, ezeknek valóban egy század sem lesz elég magyarosodásra, szép az ipar, és czélszerű, de mellette nemzetisedéssel is koszoruzzuk azt. —

A' többi nyiri városok, u. m. Nagy-Kálló, hol a' megyeháza legfőbb figyelmet érdemel, Kis-Várda, Nyir-Báthor szinte kereskedés helyei, de már ott a' nemzetisedést is melegebb kebellet partolják, kivált hölgyei, de lakosai szegények, különösen Kis-Várdának, hol a' város tele zsidóval, ezekkel való kereskedés és speculatio, a' városnak nem nagy hasznára szolgál.

Búsan huzódék kocsimba látván Hegyallyán keresztül jöttömben a' jégtül levert életeket, a' széltől ledült tornyokat, mik szinte annyi bizonyosságai az elem szörnyeinek, nem különben Borsodban tett pusztításai komoly kedvre késztetének, még ezen komoly gondolatok közt Miskolczra érkezék, Miskolczrul mindjárt másnap reggel indulék el, mert örök emlékül marad fön előttem a' korona vendégfogadó, hol egy éjszakára csak az ágyért, minden egyéb ételen, italon vagy szolgálaton kívül csak két ezüst forintot kértek, hihető a' vacsorát és a' reggelit akarták rajtam kifogni, Miskolczczal eddig is antipathiában voltam, de ezen embertelen bánás még jobban növeszti iránta hidegségemet, bár se nem árt, se nem használ.

Gyöngyös napról napra épül, és művelődik, de kár hogy hölgyei tulságosan is művelődnek, a' nevelés szabadsága, az alkalom, a' társaság által, de legfőképp az anyakertészek sok gyenge, mindenfelé hajtható virág növényeiket a' féregtűlrágni engedik, és a' nap hevétől hervasztani, — a' mi valóban fájdalom!

Sok ügygyel bájjal végre megérkezék Pestre 's innen Budára hazám szívébe, laktam is már Budapesten, de bár milly sűrűn járjam is útjait, még is feléje közeledvén, egy különös érzés szállja meg valómat, és egy szent borzalom fut végig tagjaimon, látván mint emelkedék régi állapotjából, szép — valóban szép, — kiáltom örömmömbé. —

Legelső dolgom is az volt Pesten, hogy a' magyar színházat meglássam; elmenék tehát jul. 18án adatott Fra-Diavolo opera meghallgatására, hol valóban gyönyörrel valék eltelve, színészeink szerepeiknek jó előadásán, — de egy megjegyzésem nagyon a' tiszt. közönségre nézve, az, t. i. hogy minekelőtte valamely színész száját tátáná, már tapsokkal és lármával fogadják, hátha épen akkor sülné föl tapsokkal fogadott szerepében, mi igen könnyen meg is történhetnék, az arczpirulás, és a' taps nem igen jól jönne össze, különben a' kihivandó színész több éretlen eszű tizenkét éves gyermekek harsány érczhangjai által hivatik a' megtiszteltetésre, 's ekkép csak a' személy ösmeretség, nem a' művészi érdem tiszteltetik, — 'sa' t. —

Másnapra elmenék a' német színházba, harmadnapra pedig ismét a' magyarba, összehasonlítani a' két nyelven játszókat, én valóban mondhatom, hogy az annyira dicsért német színjátszók, szinte nem tesznek égi csudákat. De hiában. Az Elmellőzés című magyar szindarabban, melly julius 20kán adatott alig voltak 50nen, ez uraim nem nemzetisedés, nem kell hinni hogy szinte ugy el nem mulathatjuk magunkat nemzeti színházunkban mint a' németben, hanem akaratumk legyen, a' főbbek előbb mutassanak példát, 's eképp mehet az egész, de mint látom igen hasonlitható azon példa, hogy sok kényes urfiaink, ha csak nem párisi vagy bécsi szabó varrja a' ruhát, elhiteti magával hogy nem jól áll, ugyszinte pestieink is azt gondolják, hogy csak a' német színházban lehet valódi tökéletest hiba nélkül látni, pedig csalódnak.

Nagy Ferdinand.

Tulajdoni jog biztosítása.

Őfelsége az ausztriai császár 'sa' t. és sárdinai király közt kötött szerződés a' tudományos és művészeti munkák tulajdoni joga biztosítása ügyében 1ső cikk. Az emberi lélek vagy mesterség művei és szüleményei, mellyek a' szerződő felek

országában megjelennek, a' szerző vagy készítő tulajdona gyanánt tekintetnek, azt élvezhetik 's róla rendelkezhetnek. Csak magok vagy törvényes utódaik engedelmével adathatnak ki azon művek. 2. cz. Dramai művek szinte a' szerzők tulajdonai, 's kiadatásukra nézve az 1ső cz. alá esnek. Dramai műveket a' szerző vagy utódai engedelmével nem adhatni elő, de úgy hogy a' színi előadásra nézve már fenálló vagy ezután kibocsátandó szabályok sérelmével ne történjék. 3. cz. A' külföldön megjelent művek fordítása szinte eredetinek tekintetik a' szerződő felek országában, és az 1. cz. alá tartozik. Épen ez áll az egyik szerződő fél országában megjelent munkának a' másikban leendő fordítására, ha csak a' szerződő, ki a' hatalmak egyikének alattvalója, fordítási szándékát ki nem jelenti; és azt hat hónap alatt valósággal meg is teszi, midőn a' fordításra nézve is fennmarad tulajdoni joga. 4. cz. Azonban a' hirlapok vagy folyóiratban megjelent, három ívet nem haladó cikkeket, ha a' kutfőt kijelölik, tüstint utánnyomhatni. 5. cz. A' névtelen, álnevű munkák kiadói mindaddig szerző gyanánt tartatnak, míg ez vagy utódai tulajdon jogukat be nem bizonyítják. 6. cz. Minden munka, műdarab, zenei, színi szerzemény utánnyomtatása tilos a' szerz. felek országában. 7. cz. Az utánnyomás olly tétemény, melly által valami munka, vagy egészen vagy egy részben, gép által, a' szerző vagy törvényes utódai engedelmével újra kiadatik. — 8. cz. Az előbbi cikk értelmében nemcsak akkor történik utánnyomás, midőn az eredeti munka és utánnyomás közt teljes a' hasonlatosság, hanem akkor is ha ugyanazon, vagy pedig más czim alatt hasonló tárgy ugyanazon összefüggésben 's a' dolgok ugyanazon felosztásával iratik. E' későbbi munka bár tetemesen öregbített is, még is utánnyomatnak tekintetik. 9. cz. A' zenei szerzemények kivonata, új átdolgozata, vagy más hangszerekre alkalmaztatása, nem utánnyomatnak nézetik, ha az emberi lélek önálló szüleményének tekintethetik. 10. cz. Az utánnyomásra nézve minden encyclopediai vagy folyóirásai cikk, ha három ívnél több, önálló munkának tekintetik. 11. cz. Valami literaturai vagy tudományos munka szerzőjének joga van az ő tőle választott czim használatát másnak megtiltani, ha az a' közönséget a' munka iránt tévedésbe hozná; illy esetben nem forog fen utánnyomás, hanem a' szerző csupán kárpótlást követelhet. De az illy közönséges czim: szótár, szókönyv, értekezés, jegyzetek st. i. nem ad jogot a' szerzőnek czimeltiltásra. 12. cz. Rézmetszetek, könyvomatok, emlékpénzek, továbbá a' képező (plasticai) művek és alakok az 1. cz. alá esnek. Ezen tárgyak utánnyomtatása tilos, de az utánnyomás akkor szabad, ha ez azon gépekkel és azon nagyságban eszközöltetik, mint az

eredeti. Füstvények, szobrászati művek szinte az 1. cz. alá esnek, de azon másolat, melly nyilván 's a tulajdonos tudtával történik nem tilos, ha csak a másoló, rossz szándékból tévedésbe nem akarná hozni másolatával a közönséget az eredeti iránt. 13. cz. A' rajz füstvény szobrászati vagy más művészi munka készítőji, vagy azok képviselői, a' nélkül, hogy tulajdonosi jogukat elveszíték, műveik metszés, öntés, vagy más gépek által eszközöndő kiadatását átengedhetik másoknak de az előbbi cikk sérelme nélkül. De ha az eredetit eladják ezen jog a' vevőre megyen által, ki azzal mind addig él, míg a' szerző vagy annak örökösei élhetnek volna, kivéven ha másképp kötöttek. 14. cz. E' jelen szerződés nem akadályozza az illető munkák új kiadatását, mellyek ennek kihirdetése előtt jelentek meg; csak hogy a' kiadásnak már megkezdve kell lennie, 's törvényes jóváhagyást nyernie. Ha pedig a' munka egy része e' jelen szerződés életbe jutása előtt jelent volna meg, másik része pedig később, ez utóbbi rész csak a' szerző, vagy annak örökösei engedelmökkel történhetik; nem-engedés esetiben kötelezettek a' munka folytatását a' részvevőknek eladni, de a' már birtokukban lévő kötetek eladására nem kényszeríthetnek. 15. cz. Kiknek sérelmével történik az utánnomás, joguk van kárpótlást követelni. 16. cz. A' szerződő hatalmak törvényeiben meglevő utánnomási büntetéseken kívül az utánnomott példányok és az e' végre használtatott műszerek lefoglaltatnak 's elkoboztatnak. A' kárvallott e' dolgokat egészen vagy egy részben kárpótlási biztosítékul követelheti. 17. cz. Az utánnomott munkák eladása mindkét országban, a' főlebb említett büntetés alatt; általában tilos, a' külföldön eszközölt utánnomásra is hasonló büntetés vár. 18. cz. A' szerző és vevője ezen joga törvényes vagy végrendeleti örököseire az illető ország törvénye értelmiben száll. Ezen jog, örökösödés után nem hárul a' királyi ügyészre, 's mindkét országban a' szerző halála után 30 évig áll és oltalmaztatik. 19. cz. Ezen idő a' szerző halála után kijött munkákra nézve, a' megjelenés idejétől számítandó 40 évre terjesztetik. 20. cz. A' tudományos intézetektől vagy egyesületektől kiadatott munkákra nézve pedig 50 évre. 21. cz. A' több kötetekre menő munkánál, vagy ollyannál, melly részenként adatik ki, a' főlebb említett három határidő az egész munkára nézve az utolsó kötet vagy rész megjelenésétől számítatik azonban egyik kötet jelentésétől a' másikig három évnél több ne muljék el. Több egyes munka vagy napló gyűjteményénél, a' főlebb említett határidő minden egyes kötet jelentésétől számítatik, felmaradván egyébiránt ezen cikk első szakának ereje, azon munkára vagy naplóra nézve,

melly maga is csak egy része az egésznek, és szinte több kötetekre oszlik. 22. cz. Azon munkákra nézve, mellyek kiadatását a' szerző elkezdte és örökösei végezték, a' 40 évi idő áll, mint a' szerző halála után megjelent műveknél. 23. cz. Ha a' szerző azon idő alatt, meddig munkáját eladta, meghalna, az idő kitelte után örököseit illeti a' tulajdonosi jog, az előbbi cikkben megszabott ideig. 24. cz. A' 18, 19, 20, 21. és 22dik cikkben megszabott határidő után a' munka a' közönség jószágá lesz. A' szerződő kormányoktól közre tett adatokkal, és az azoktól közvetlen vagy parancsukra kiadatott iratokkal, ha e' körülmény a' munkából kiviláglik, továbbra is a' fenálló törvények szerint bánnak. 25. cz. E' jelen szerződés végrehajtását előmozdítandólag a' szerződő hatalmak közlendik egymással azon törvényeket 's rendeleteket, mellyek a' tud.és műv.munkák tulajdonosi joga ügyében kibocsátani szükségesnek tartottak. Közlendik továbbá az egyik vagy másik féltől tett intézkedést is, hogy megtudhassák, mellyik kiadás eredeti, mellyiket adták ki hamarább. 26. cz. E' jelen szerződés rendeletei az illető országokban fenálló censurát 's egyéb tilalmat legkevésbbé sem korlátozandják, hanem azok a' folyamatba lévő, vagy ezután kibocsátandó szabályok szerint ezután is folytatják munkálásikat. 27. cz. A' szerződő felek jelen szerződés elfogadására meghivandják a' többi olasz kormányt, 's a' tessini cantonét is 's ezek a' jóváhagyás után szerződő felek gyanánt tekintetnek. 28. cz. E' jelen szerződés ereje a' kicserélés és jóváhagyás idejétől számítandó négy évig, 's még azontul hat hónapig tartand. 29. cz. E' jelen szerződést ő felségöknek jóvá kell hagyniok, 's a' jóváhagyás kicseréltetésének négy hét alatt vagy ha lehet hamarább kell megtörténnie. Bécs maj. 22. 1840. Metternich. De Sambuy. — Kicseréltetett jun. 10kén.

Honi ipar.

(Folytatás.)

Miért nem vehette Pechman Henrik báró ur csatornáját a' fossa carolinán keresztül, annak okát 1832ben közrebocsátott rövid megírásában e' csatornának ellátva tervekkel, ő maga adja. Azonban méltán érdekesek hid-csatornái az az hidai, mellyeken általvezettetik a' hajózási csatorna. Szélessége a' hajók járpályájának 20 láb 's a' vontató utaké 6 láb. A' hely a' körülményekhez képest külön magasságú, 's a' bolthajlatok szélessége is e' szerint változik. Burgthannál a' legnagyobb e' nemü hid épült-fel, melly 108 láb mély szoroson vezet-át, 's egy másik a' malom völgyön keresztül Burgthan és Pfeiferhütten helységek között. Ezzel egy 8 láb magas kamara-zsilip van egybeköt-

ve, mely a' csatornavonal hajlatához képest, épen e' helyre jut. — Hogy az illyes nagyszerű műalkotványoknál számos vizet át bocsátó nyílások szükségesek, 's hogy ezentúl sok helyeken bevágások 's töltések megkívántatnak, már magától is értetik, valamint is, itt ott egész ujcatorna-ágyat kell a' földszinen felül emelni, más helyen pedig hegyeket 's dombokat átásni, 's tb.

A' közönséges hajók, mellyek a' Lajos csatornán ide 's oda járnak fognak, 80—84 láb hosszúak lesznek, azok pedig mellyek hosszú épületek szállítására szolgálndnak, 100—104 lábra terjednek. E' hajók szélessége vizlapon mérve 14½ láb 's a' fenekén 14 láb lesz. Megrakva 4 láb mélyen nyulandanak vízbe. A' hajók ezen adott mértékei, szükségessé tesznek tehát 88 és 108 láb hosszú, 's 16 láb széles zsilip kamarákat. A' zsilipek magassága 8 és 11 láb között változik. A' csatorna felső szélessége 54 láb, alsó szélessége pedig 34 láb 's mélysége 5 láb. A' vontató utak szélessége 8 láb, 's ezek 3 lábbal haladják meg a' víztükret. A' partok lejtőssége kétféle. Azon föld a' mellyben a' hajózási csatorna ásatik, jobbadán kis szemű homokból áll, melly Pechman ur véleménye szerint eleinten sok vizet hagy ugyan átszivarogni azonban rövid idő múlva a' zavaros víz által tökéletesen vizet átnembocsátóvá lesz. Ő t. i. azon próba tapasztalásokra hivatkozik, mellyek München tájékában e' végre tétettek.

Mivel pedig e' hajózási csatorna, sem a' Maineből nem kaphat vizet, 's így tehát annyi víznek kell a' plateauban máshonnan folyni, hogy azzal a' kétfelüli zsilip kamarákat is elegendő vízzel ellátni lehessen; Pechman ur azon volt, hogy bebizonyítsa kiszámítás által ama víz mennyiségét, melly tartós száraz esztendőben befoly, egy secunda alatt e' szerint ad:

1) a' Sulz	- - -	5261 köbláb	
2) a' városi folyó Neumarktnál		5636	—
3) a' Kohlbrunnen malomnál lévő patak	- - -	2443	—
4) az Orterpatak	- - -	2520	—
5) a' lánczpatak, felvéve a' Hausheimer folyót	- - -	3210	—
6) a' Gruberpatak	- - -	1475	—
7) más források mellyeket számításba hozni nem lehet, mellyek azonban nem csekélyek lehetnek a' plateau kiterjedéséhez képest, melly t. i. 82,000 lábat, avagy 6½ órát teszen, 's így tehát legalább is felvehetni	- - -	3000	—

Összesen 23545 —

az az, 23 és fél köbláb jut egy secundára. Ha felvesszük, hogy e' viz mennyiség még egy negyed-

résszel kevesbül is, a' legnagyobb szárazságnál marad mind a' mellett is 17,66 köbláb víztömeg egy másod percze. Szükség esetében a' Schwarzachot is bebocsáthatni a' plateauban, melly már 15 köblábat ad egy secundában. Ha ez mind való, min kételkedni nem is akarunk, nincs ok aggódnia a' felett, hogy a' legszárazabb esztendőben is megszűnjék a' csatornán a' hajózás. — Csatorna kikötők lesznek a' Dunánál Kellheim mellett; Neumarktnál, hol a' csatorna legmagasb helyzete van, 's hol több országút egyesül, 's Nürnbergnél. Ki- 's berakó térek Diefurt, Beilngries, Berching, Röttenbach, Wendelstein, Fürth szomszédságában, Erlangen, Bayersdorf, és Forchheim helységeknél, hol tér megnyerés végett a' partok kövekkel kirakva 's pontirányosak lesznek.

A' Dunát 's Mainet egyesítő hajózási csatorna egész hossza teszen 592543 lábat, avagy 23½ mértföldet, 's a' reá fordítandó költségek 10 sectióra felosztva:

	for.	kr.
1) a' telek beváltás	480,889	12
2) a' kiásási költségek	3123,216	8
3) 94 zsilip	2899,252	21
4) építvények vizek átérésztésére	319,964	11
5) hidcsatornák 's átjáratok a' csatorna alatt	608,200	57
6) csatornahidak 's bátorságosítási kapuk	402,572	41
7) kisebb építési tárgyak	129,769	23
8) malmok beváltása	406,000	—
9) csatorna felvigyázók lakja	76,500	—
10) az építésre felügyelés 's igazgatás	92,635	7

Összesen 8,540,000 p. for.

Hogy e' hajózási csatorna által, a' mikép a' földművelés úgy a' kereskedés is Bajorországban igen sokat fog nyerni, az kérdést sem szenved, a' Duna mindjárt Regensburg felett egy tartós vizút által egyesülvén a' Mainé folyammal melly így az ország szíven veszi át útját. Elérve Bambergben tul a' Mainét, 's más nagyobb hajókba szállítva a' holmikát, az ut Schweinfurt, Ochsenfurt, Würzburg, Gmunden, Miltenberg, Aschaffenburg, Hanau, Frankfurt, 's Mainz városokat érintve, a' Rajna folyamba ömlik. Mainzzal szemközt fekszik Bieberich, a' nassani hg felséges kastélya a' Rajna partján 's innen gőzhajók járnak naponkint Coelnig, 's ez talán a' legkisebb folyam tájék egész Európában. Innen Düsseldorf mellett folytatva az utat, végre Haag 's Harlem között a' német tengerre juthatni, 's itt már jelentkezik a' szemnek Britannia panorámája.

(Vége következik.)

A' gerendi felirat Erdélyben.

Az erdélyi tudósok honi régiségek nyomozása 's fejtegetése dolgában meg nem szűnnek különös figyelmünket érdemlenni. Különbféle nyelven közre bocsátott folyó irományaik által egykori fejedelemségükre olly fényt derítettek, mellynek sugári nem csak szomszéd országunkra de miveltebb Europa részeire is kihatottak.

Csüggedhetlen fáradozásaik gyümölcset, mellyeket német nyelven esmértettek meg, itt nem említvén, tekintetre méltónak tartom amaz ezeredik esztendei feliratot, mellyet J. J. Incze F. lelkész szorgalmasan leirt, 's a' Nemzeti Társalkodó ez idei másodfélevi harmadik számában köztudunkra adott.

Találtatik az Torda vármegyei M. gr. Kemény nemzetséghez tartozó, Gerend nevezetű helység, egykor katolikus templomának szekrestyeje ajtaja felett épen, 's olvashatólag maradvá 's így szól:

„IS·TAM·CA·ME·RAM·E·DI·FI·CA·VIT·
STE·PHAS·SA·CER·DOS·ANNO·D·i·M·o·“

az az: Istam cameram aedificavit, Stephanus Sacerdos Anno Domini Millesimo.“

A'felirat betüinek, iratának, osztályának, számjegyének helyességére nézve semmi kifogást nem szenved: mindenike az ezeredik kor sajtóságait hiven tünteti elé. Fenmaradtát a' helyszentsége, az elemek rombolásától menekültsége hitelesítik. Ezen emlék jeles ön magában: mert keresztény időkörünkől a' rokon magyar és erdélyi nemzet idősebbet teljes épségében tudtomra, nem mutathat; 's különbbel akármellyik nép se dicsekedhetik zsenge korából.

Tartalmára nézve pedig igen fontos: hogy annak építője napnyugoti diák szertartású pap volt, nyilván bizonyítja: mert ha napkeleti görög szertartású volt volna bizonyonnyal görögül hangzott 's alakult volna, 's következő észrevételekre kéntet.

Tehát nem igazolhatni SchwarzGottfried állitmányát, melly szerint ő a' magyarok kereszténységének kezdetét a' napkeleti görög szertartású papságnak tulajdonítá, mondván: „Erit igitur primus Hungariae episcopus Hicrotheus; hungaris ab ecclesia graeca datus. A vero non abludit, plures cum ipso sacerdotis Constantinopoli in Hungariam emissos; crescente saltem credentium in Christum numero plures ab Hicrotheo inaugurari, oportuit.“ Initia Relig. p. 40. 41. Ha az erdélyiek a' görög papság által megtérítettésének nyoma hiányzik a' gerendi felirattal nyilván ellenkezik, a' magyarok megtérítettése a' napkeleti szertartású papság-

nak igazsággal nem tulajdoníthatatik. Volt a' paczinaczitáknak is Gylasok (Const. Porphyrog. de adm. Imp. 38), ha küldetett hozzá Hicrotheus püspök, meglehet ehhez küldetett.

Ellenemond azon felirat Bárdosink véleményének is, ki azt vallá (Supplementa Analectorum scopus. p. 1.) hogy az erdélyi magyarok először schismaticus görög szertartású keresztények voltak, 's Gyula fejedelmökkel együtt első királyunktól sz. Istvántól fegyverrel kényszerítették a' diák szertartású kereszténységre. Ha az erdélyiek eleintén görög szertartású keresztények voltak volna, a' gerendi szekrestye ajtaja feletti diák felirat ezeredik esztendőről nem olvastatnék; 's szent István nem is a' szertartás különbségeért támadta meg Gyulát, hanem mivel a' kereszténységtől idegenkedett: „Stephanus Ungarorum rex avunculum suum Julum cum exercitu vicit, ac comprehensum cum uxore, et filiis duobus ad christianismum compulit.“ — Chronicon Hildesheimen Parte II. Capite XXIX. — „Rex Stephanus Geulam vinctum in Hungariam duxit eo, quod in fide esset vanus, et noluit esse christianus.“ Chron. Thur. P. II. C. XXVII. De nem is voltak Sz. István király idejében a' görögök schismaticusok: Photius holta után helyreállott a' két egyház között az egyesség és tartott csaknem a' Xldik század végzetéig tudja ezt minden historicus.

Ellenkezik ugyan azon felirat azok vallásaikkal is, kik a' Magyarország napkeleti lakosít görög szertartású kereszténységre, a' napnyugotikat pedig diák szertartásúra térteknek állítják minden hiteles tanuk nélkül: ezen esetben ismét nem volt volna Erdélyben Gerenden a' diák felirásnak helye, melly nyilván e' napkeleti részekhez tartozott. Első királyunk Kejan vezér ellen nem azért hadakozott: mert ő népével együtt napkeleti szertartású keresztény, hanem mivel ellenkező 's pártoskodó volt: „Post haec movit exercitum suum contra Kean ducem bulgarorum et slavorum, eo quod praedicto regi rebellis fuit in omnibus. Chronicon Thur. P. II. cap. XXX. Vita. S. Gerardi Cap. X. Ha sz. István a' görög szertartású kereszténység ellenése, ha a' két anyaszentegyház akkor egyesületben nem volt volna; a' görög szertartású apácákat három helyen is: vespriemi völgyben, Visegrádon, 's Tormován nem alapított volna.

Ezeknek megvilágosítására a' gerendi felirat fényt derítvén mind jegyzőjének mind közre-bocsátójának szives köszönettel tartozunk. Pesten jul. 22kén 1840

Fehér György m. k.

A' pécsi püspöki megyében ke- belezett apátságok.

Ezen megyének névkönyve Pozsonyban nyomtatva nem régiben jelenvén meg, melly szerint 453,548 lélek találtatik azon püspöki megyében, mellyek közt katolikus vagyon 323,786 görög n. e. 20,780, lutheranus 24,705, kálvinista 77,183, zsidó 7094. — Plébánia öszvesen 156 találtatik. — A' könyv elején a' megyében létező apáturságok iratnak le, 's e' szerint különféle nevezetes régi adatok ekkép nyerne napvilágot:

Vaskai apáturság. — A' Dráva folyónál Somogy vármegyében tenyésző ezen apáturságnak keletkezése bizonytalan, fontos adatok azonban bizonyítják, hogy sz. Benedek rendjéhez tartozván, mivel sem alakult később, mint a' sz.-mártoni főapáturság. — Milly viszonyokon ment által adatok hiányával nem tudjuk; egyedül arról emlékezünk, hogy ezen apátursághoz csatolt jószágok már 1274ben a' zágrábi püspökséghez vevési joggal háruáltak, mellytől később elszakadva, most érdemtelen egyházi mé' tóságot viselő férfiaknak adatnak. Mai napiglan Dráva-Szent-Mártony faluban ezen apáturi épületnek szétszórt romjai, a' világi dolgoknak mulandóságát hirdetik. Mostani apátur főtisztelendő Rudolf Vincze budai várban plébános 's a' t.

Silisioi apáturság. — Ezen a' sz. Benedek rendtől birt apáturnak helyeztetése Kaposvár m. város fölött volt Somogy vármegyében. Alapítójában tisztelte a' kir palotának grófját Asham vagy Achamot 1066dik évben. Meddig virágzott ezen apáturság? valósággal bizonyítani nem lehet, hiteles bizonyosságul vettük, hogy 1776ban ezen szerzetes épület a' Kapos folyónak szomszédságában létezett. Az ide ezen apátursághoz tartozó birtokkal 's a' czimmel együtt egyházi férfiak legkegyelmesebben szoktak megtiszteltetni, mostan a' jövedelmet a' bécsi sz. Ágostonrul czimzett áldozópapjintézet, ugyanazon kegyelemmel veszi be.

Czimzetes apátságok.

Szászvári apáturság. — Azon a' helyen állott, hol most Baranya vármegyében Szászvár falu szemlélhető, az is mutatja, hogy még 1721ben az apáturi templomnak elég erős romjai valának láthatók. Kétségen kívül van, hogy a' szászvári zárdában sz. István idejében a' benedictinusoknak, mint a' Krisztus tanítását buzgón hirdetőknél volt lakhelyök. De kinek kegyességéből, és mikor alakult nem különben mikor lett rommá nem tudjuk. Ma is a' plébániában a' szerzetes laknak maradványai u. m. köves ajtóragasztékok gothus boltozatok, és legszelesebb falak szemlélhetők. A' kövek anyagul szolgáltak a' mostani templomnak és ujitott papháznak felépítésére. A' legutóbbi apátur volt

néhai méltos 's főtisztelendő Jordánszky Elek tinniai felszentelt püspök 's a' t.

Siklói sz. Benedek rendü apáturság. — Siklós m. városban Baranya vmegyében, azon hegynek oldalán, mellymost a' várat tartja fen, épített alkamasint a' XII dik században 's Jula Bántól alapított. Azután mint 1303ról egy adat bizonyítja, a' nevezett apáturság Schuklói gróf Péter által a' sz. Benedek szerzetesitől elvétetve, cistercitai rendü sz. keresztürl czimzett ausztriai zárdának adatott; melly azonban birtokba soha sem vehette, hanem a' benedictinusok kormányzása alatt egész a' szerencsétlen magyaroktól elvesztett mohácsi ütközetig virágzott, 1543dik esztendőben a' törökök elfoglalván a' várat, a' sz. háromságról czimzett apáturság is elpusztult, mellynek romjaiból 1639ben a' nevezett m. város az ellenség kezéből visszakerülve — a' templom és a' sz. László ferencziek zárdája, kik a' plébániát látják el, építettet. — Jelenleg apátur főtisztelendő Segensecher Ferencz óvári plébános 's a' t.

Sz. Lélekről nevezett monostori apáturság. — Adatok hiányával, alapításának ideje pusztulása, valamint az alapítónak neve nem tudatik. Az még is kétségen kívül vagyon, hogy ezen a' benedictinusok apátursága azon helyet foglalta légyen el, hol most Baranya vmegyében, Baranyvár plébánjához tartozó Széles-Monostor nevü birtok tenyészik. 1776dik esztendőben, midőn ezen a' faluban templom építették, az apáturságnak romjai köveket nyújtottak, melly alkalommal bő földalatti térben talátravatal, a' sorban fekvő benedictinusokat tüntette elő, kiknek a' fejükön a' még ép hajak, a' benedictinusi borotvált kört nyilvánították. Apátur nincs.

Iváni apáturság. — Nagy zárdának, és tágas templomnak a' XVIII. század feléig látható, dűledékei Iván Batthánynak közelében Baranya vármegyében tétovázhatlan bizonyosságot nyújtanak, hogy ott valaha a' sz. Máriáról czimzett Iván-apáturság virágzott; ámbár ismeretlen kinek alapításával volt kezdete, és meddig állott helyt rendeltetésének. 1776ban a' dűledezett épületeknek köveiből templom Kassa faluban állított fel. Az apáturságnak czimét viseli mgos és főtisztelendő Neuschel János quastali püspök 's a' t.

Madócsai apáturság. — Bizonyos kutfőből tudatik, hogy az ott állított apáturságot a' Benedictinusok már 1187dik esztendőben birták, és a' pécsi püspöki megyében volcoi főesperességben állott, a' többi ezen apátursághoz tartozó körülmények olly annyira bonyolódvák, hogy semmit többet világosságra hozni nem lehet. Főtisztelendő Könnig János kassai kanonok viseli az apáturi czimet.

Szexárdi apáturság. — Ezen apáturság fekvése, és termékenysége mellyel bővelkedett, és kiváltsága miatt, melly szerint egyedül az esztergomi

érsekhez tartozza régenten, igen híres: 1ső Béla Magyarország királyát tiszteli mint alapítóját 1061 körül. — Szexárd m'város most is Tolna vármegyében legkitünőbb, széke volt ezen a' sz. Benedek rendjé, mint főt elismerő, több századok folytával virágzó, és a' mohácsi ütközet után elhamvult apátság. Az idő multával kiüzetvén a' törökök Magyarhonból, Trautson János gróf salisburgi kanonok és szexárdi apát a' XVIII. század elején a' régi szétszórt szerzetes lak köveiből ott fényes lakot építettett, mellyet megvéve később Tolna vmegye, megyeházává változtatta, de nem azt, melly most ott létezik, mert ezt 1830han a' tisztelt megyének Karai és Rendei állittaták fel.

Az apáturi templom, melly Béla király alapítójának sirjául szolgált magyarhoni béke visszaállításával plébániává alakított, és azután nagyobbulva, most is azon célra használtatik. 1777ben az apáturi birtok M. Theresia által a' m. k. egyetemnek tulajdonított, a' czimet érdemtelen egyházi férfiaknak számukra fentartva. — Apátur főtisztelendő Várad János szombathelyi kanonok 'st.

Boldogságos szűz Máriáról czimzett madócsai apátság. — Ámbár kétségen kívül vagy, hogy ezen apátság, és ehez kapcsolt sz. Benedek szerzeteseinek zárdája még 1227ben Tolnamegyében azon a' helyen, hol most ugyanazon nevű birtok, melly a' bölcskei plébániának filiálissa, virágzott; az alapításnak ideje, és az alapítónak neve mind eddig ki nem puhatoltatott; főtisztel. keselő-keői Majthényi Antal esztergomi kanonok az apátur.

Czikádori apátság. Tolna megyében, a' hol Czikó falu áll, virágzott és először is a' sz. keresztől nevezett kenyészó cisterciai rendű zárdából kihivatknak szolgált lakelyül. E' ragyogó apátság Iik Geyza király alatt 1142ben bizonytalan alapítóktól emeltetett, egész a' mohácsi ütközetig kenyészett, ez alatt a' többivel együtt szomorú sorsra jutott. Czikó falunál, mainapiglan is azon régi magas kolostornak falai láthatók, hová a' buzgó nép, ájtatosság kedvéért gyakrabban csoportosan tódul, — most az apáturi birtok t. bonyhádi Perczel családnak uradalmi jogait illeti. Apátur főtisz. Nagy János pécsi kanonok.

Sz. Benedek rendű rudinai apátság. — Ildik Gyula pápa 1504, és Clemens pápának 1224-ről bullája szerint a' pécsi megyéhez tartozik. Koller a' pécsi megyének történeti leírásában Tótországban Rndin birtokhoz helyhezeti. — Mikor állott fel kitudva nincs, a' fennevezett pápai bullákból bizonyára követhetetheti: hogy egész e' részben történt szomorú török ütközetig Hedervári nemes család örökődése alatt tündöklött. Apátur nincs.

Kopján-Monostori apátság. — Egészen külömbözik az előbbeni sz. lélekről mondott monostorból alaposan kiteszi azt Fuxhoffer Monasterologia-

jabán, mert amaz Baranya vmegyében ez pedig a' valpóiban, az az e' mostanság Verőczében létezett jelesen minő helyen állott kikutatandó marad. — Talán az utókor nálunknál szerencsésebb leend. — Apátur főtisztelendő Egyed Antal földvári plébános 's a' t.

Pécsvárad. — Szűz Mária és szent Benedek tiszteletére szentelt másképp a' vashegyről (de monte ferreo) nevezett benediktinusok kolostora ugyanabban tiszteli az alapítót, ki a' sz. mártóni apátság volt építője t. i. Magyarország leghatalmasabb királyában sz. Istvánban. — Mi az alapítási 1015dik évben kiadott irományokból világlik ki, még koronázása előtt Astrikra, Rómából visszatérő apátura, szerzetes laknak felépítésére kívánt legjobb eszmével bírora, Pécsváradon Baranya megyében kebelezett helyen a' fölépítendő kolostort bizta; melly nem csak fekvése kellemére, és az építésnek nagyságára nézve, hanem gazdag birtokát és régiségét tekintve, a' sz. mártóni apátság után foglalt magának helyet, és különös engedményekkel tündöklött. Ezen apátság az időnek multával buzgó adakozása által sz. László és Ildik Béla királytól, ki szükségtől szorittatva, itten tisztelve fogadva biztos maradhatást nyert, terjedtebb adakozásokkal tetéztetett. — Magyarország minden ájtatos intézeteire legveszedelmesebb szerencsétlen mohácsi ütközet ezen is halálos sebet ejtett, melly azonban az áldott béke visszahozásával, vitorában kezdett virágozni, és egyházi férfiaknak szokott ajándékozgatni, végre 1777ben felséges M. Theresia ezen apáturi birtokot a' m. k. egyetemnek legkegyelmesebben adá át, egyházi férfiak számára egyedül a' czimet megtartva. Apátur nincs.

Báthai apátság. — Keletkezését sz. László királynak tulajdonítja Tolna vármegyében, hol most Bátha m'város fekszik, és a' Sárviz folyó a' Dunával egyesül, volt látható; de mivel e' helyzet a' viznek gyakran kiöntése miatt seppedékes, és az egészségnek ártalmára volt légyen, a' Benedictinusok apáturjokkal a' hegyoldalán fekvő szomszéd Báltaszék mezővárosba vonultak. Itt tetteg fent álnak a' romok, Sz. Mihály temploma megújítva, mostanság a' hívek ájtatosságának ad helyet, és az egész régiséget mutat. 1728ban Kollonits Zsigmond bibornoknak adatott, több apáturt nem is olvasunk. Mostani földesur a' bécsi Theresianum. Apátur nincs.

Sz. keresztői apátság. — Martene Edmund bizonyítása szerint a' híres egresi cisterciták kolostorjokból keletkezett ezen apátság a' pécsi megyében; de hol állott, mai napig is ismeretlen. Hogy a' XVdik század folytában csillámlott onné bizonyodék miképen Sartorius tanúsága 1460ban Polyaus Jánost vallja apátur. Apátur főtisz. Micsanek József, soproni plébános.

Magócsi apátság, sz. Benedek családja itt telepedett le, Magócs Baranya megyében kebeleztetik, a' m. városon kívül tetteg állanak maradványok, hol azon tér most is a' lakosoktól „puszta klastrom“ nevet visel. Az apátsági jószág a' paulinusokra, ennek eltöröltetése után a' religio fundusára háromlott. Több tudnivaló erről a' zárdáról még ezen-
tul kikutatandó. Apátur nincs.

Pécsi apátság. — Salamon király ajtatos alapítványának tulajdonítja eredetét, mely 1070dik évben keletkezett. Virágzott ezen benedictus lak, közel a' ferencziek zárdájához, hol most a' püspöki nagyobb kert nézhető; annak eltörlése nem ok nélkül számittatik a' vésszel teljes mohácsi ütközetnek idejére. Melly javak tulajdonittattak ezen apátságnak, bizonyosan nem állithajuk, emlékezete annyiba áll fenn, hogy a' czimett apostoli királyunk egyházi férfiaknak legkegyelmesebben ajánlja. Apátur nincs.

Apori apáturság. — Az augustinianusoknak volt kolostorjok tolnamegyei Apor, ma Apár birtokban. A' mostani plébánia templom része a' régi apáturinak. A' többit elnyelte a' régiség. Apátur főtitisztelendő Peteani János olmucai kanonok.

Stann.

Honi ipar.

(Folytatása.) A' Rajnán felfelé hajókázva, Mainznál elindulva, Strassburg, Basel, Schafhausen a' hires Renus eséssel, 's Constanz nevezetes városok esnek útban, 's itt kezdődik a' Bodensee, mellyen különös gőzhajók járnak fel 's alá, végénél pedig Bregenz várost érhetni el. Ulm város vagy a' Duna ide csak egy napi járás, Insbruck pedig két napi járás. Ha nem hátráltattak vala ez idei utazásomban az országok nevezetességeit megtekintendő, úgy Ulmtól, május 26. a' helyett, hogy egyenesen Nürnbergbe utaztam volna, egy ausztriai kapitány társágában, ki rábirni ügyekezett, Bregenzbe átesapásra a' Rajna folyamom lejutottam volna gőzhajón egész Düsseldorfig, megvizsgálandó ezen europai nagy folyam állapotját 's fölséges vidékét. Lear áldása az ügy pártolóira!

Ha egykor már a' Duna egybeköttetésben álland a' Renussal nem csak biztosítvák valamennyi fontos kinézetek a' déli Németországra nézve, mellyeket nyújthat a' kereskedési hajózás Hollandia felé, 's az északi tengerbe, hanem a' már felépült, 's még készitendő francia csatornák által, mellyek Franciaország belsejét már részint egybeköti a' Rajnával, részint pedig még egybekötniök kell, a' kereskedés csaknem az összes francia tenger kikötőkkel, úgy a' közép tengerével, 's az atlanticus tengerrel, a' Franciaország 's Anglia közti csatornával nyitva áll. Ha helyreállítatik

ezentul a' Maine egyesítése a' Weserrel az Elbával 's a' Renussal, — ugy aztán a' Duna a' tenger kikötőkkel 's a' nevezetes kereskedési városokkal, Emden, Bremen, Hamburg, Lübeck, Braunschweig, Berlin, Frankfurt az Odernél, Stettin, Danzig, stb., részint egyenes, részint közeli összeköttetésbe jó. Ez pedig épen kitüzött czélja Lajos királynak, a' képző művészetek, 's a' hasznos mesterség, tudományok lelkes pártolójának az emberiség valóságos 's nem hizelgő barátjának.

A' nagyszerű műalkotvány arra birt tehát, hogy mindjárt Nürnbergbe érkeztemkor e' hajózási csatornát jól megvizsgáljam helyben, 's hogy mellözve Wiebeking hires bajor hydrotechta e' csatorna sikerülhetése ellen felhordott okait, a' legkétesb helyeken a' csatornavonalt gyalog bejárjam, 's eziránti észrevételimet tehessem. — Különös, hogy nem csupán nálunk, hol a' technikai tárgyak feletti vita csak kevéssel több mint szín, 's hol csak a' fal körül andalognak, a' helyett, hogy a' nyitott kapun egyenesen az udvarba lépnének 's hol mint tudva van az egyiknek olykor a' leghasznosabb 's legtisztább nézete ellen, a' mellyet csak még néha simitni kellene, mint darázsok neki esnek, a' nélkül, hogy képesek volnának azt jobbal felcserélni; Bajorországban is találkozott valaki, ki talántán azon okból csupán, mivel nem tőle jutott a' javaslat, 's daczára a' müértök helybenhagyásának, olyas okokat gördit ellen, mellyek elhitetnék a' nemzettel, 's a' művészi világgal, hogy e' vállalat puszta chimera. Mindazok ellenben, kik fonák nézetektől, 's alacsony irigykedéstől nem hagyják magokat vakittatni, 's kiknek béketűrésük van az időt bevárni, szivből óhajtandják, hogy e' nagyszerű művállalat minél előbb létesüljön, 's hogy általa a' földmivelés 's az országos kereskedés több virágzásra jusson.

(Vége következik.)

Rejtvény.

1. 2. 6. Édes név; hangjára
Hő lángra gyúl keblem,
Szent név, ha emlitem
Tárgyát csak tisztetem.

2. 3. 4. 5. 6. Jaj a' honnak, hol ez
Gátol vétket, erényt;
Hol evvel sürgetnek
Törvényt igazt, erényt.

1. 2. 3. 4. 5. 6. Hideg falak zárnak;
Fagyos törvény kötöz;
Ne jöjj társnémnak, ha
Szived még ösztönöz.

Petránszky.

V i s z h a n g

Gasparich K. „Eger és Heves vármegye“ czimű értesítésére.

Litterariai csarnok 2, 3, és 5dik számalatti lapokban megajándékozva látjuk a' t. közönséget Heves vármegye jellemi képével, olly darabosan olly vastag ecsettel festettel, hogy a' reánk süttött bélyeg szerint Heves megyei még pedig tiszamelléki gyárbul kerülnek vélnök, ha az aláírás nem bizonyitná, hogy Muraköz is nemz hevesiekhez hasonlót.... Tagadhatatlan ugyan a' hevesi oppositionnak néha a' túlsúlyig üzőtt működése, — de közgyűlésünkön történt öklözésről, verekedéséről, — mellynek gyöngéd említésével megtisztelt bennünket a' t. értesítő mitsem tudunk. — De egyedül Hevest ragadje-e az oppositio G. úrtul szabott határon túl? nem tapasztalható-e ez talán nagyobb mértékben is más vármegyék teremciben? sőt a' miveltebb tartományok nélkülözök-e ezt? — Angliának miveltebb állapotját honunkénál, ha egészen Pest és Neograd volna is, már ha tizennyolcz vagy husz éves lányka állitana is ellenkezőt, talán még sem tagadná jó K. bácsi! még is mint értekezésébül kitünik, már ott az oppositio megtette, mitül G. úr Hevesben, csak készül félni. Most is olvasunk O' Connell ellen emelt macska 'stb. hangokat, mellyeket rendithetlen szónoka Irlandnak baromiaknak nevez. — Ezek a' mivelte szigetben. — Miért mondhatja tehát majd minden vármegyével közös hevínkért „A' szép és szelid erény csak most újabb napokban kezd törni utat az elhagyott heves megyei nemes ifju szivekhez.“ Légyen szabad kérdezniem: mi alapon nyugszik ezen állitmány? hol 's micsoda esetben ösmérte ki G. ur egész megyénk szelleme mintlétét; mert egy illy festvényre korántsem elég egyszer Pestrül Egerbe rándulni, vagy a' szomszéd vármegyében néhány hónapot tölteni, már pedig a' t. értesítőnek minden megyékbeni tapasztalása ezen szük körbe van szóritva. Közgyűlésünkön jelen nem volt, de ha lett is volna, ez épen nem alkalmas körülmény a' társalkodás módjának kiszemelésére. Honnan — mitsoda kutfóból meriti állitását? Valóban, olvasván értekezését, kelle gyanitanom: hogy vagy Csizióbul vagy pedig Kabalából számitá ki jellemi vonásinkat, de szerencsére néhány sorral tovább haladván kisült; hogy a' tizenhárom éves Biri kisasszonytul hallotta, milly piszkosak a' hevesiek Pest és Neograd szomszédóságában is, hát beljebbi Hevesben Tiszamellét? és ezen remek kis teremtésnek ezüst han-

gocskája olly szerencsés hatásu volt K. bácsira, hogy az logicájában nem csak megfogamzott, de két évre már gyümölcsöt is termett.

De miért olly miveletlen a' Tisza melléke? hisz itt is határos Pesttel; vagy épen azért mivel Neogradnal nem? — Hiszem 's tudom hogy Tisza mellett is sok nemes házaknál reményét felülmuló elégedést lelne G. és nem, Isten mentsen, sőt díszére válnék honunknak ha onnan itélnék, hanem minden előitélet nélkül méltassa megtekintésére; különben hasonló leend tapasztalása Klimius Miklós földalatti utazásához, ki emberek helyett fákat látott, tapasztalásának hitele pedig B. de Manx-éval könnyen súlygyenben fog állani.

Azonban minden betyárságunk 's durvaságunk mellett is szivból megbocsátunk G, ur vastag fogásiért, kit hasonlónak látunk olly képiróhoz, ki arczképet ohajtván letenni darabos festékével, olly torzképet mázol, mellyet az eredetivel megegyezni maga sem hisz. De nem csak megbocsátunk, sőt ha bennünk a' rozsat — mert minden illyestül menteknek magunkat nem állithatjuk — jobbitani akarja, vagy mint új Knigge, társalkodásra tanít, úgy egyszersmind nyujtjuk forró hálánkat azon egy alázatos figyelmeztetéssel kíserve: valamint állitása szerint „Az igazság szalad onnan hol goromba vélekedéssel (?) szeplősitik be a' széket, mellyet elfoglalni kellene — 's ő — igazság soha nem fog kezét a' betyársággal és darabossággal“; ugy szinte édes G. ur sem az erény, sem a' mivelődés sem pedig a' társalkodás goromba, betyár, durva neveletlen, piszkos 's több efféle G. ur agyában fogamzott nevekkel nem terjeszthető, ezekre csak azt mondjuk: Labris digna lactuca. Szükséges oda más is; ész 'stb.

Lesznek kik nem helyeslik felszólamlásomat, hogy Cicerót nem követtem: Ubi multa nitent, paucis non offendor maculis. — Igaz, és ha egész megyére nem terjesztette volna állitását, hanem csak azokra kiknek társalkodása jobbitandó, mert nem áll Virgilius ezen logicája: Crimine ab uno disce omnes; — elegendő jutalmazott lettem volna a' fentebb említett epithetumok eltéréséért az értekezés egyéb soraibul meritett szép ösmeretekkel: de ha mindenütt olly félszegü ösmeretet szerez, mint Hevesben, úgy tán jobb volna azt el sem kezdeni. Tanácsot ad továbbá, „ki szereti hazáját annak sebeit szeliden kösse be“! mivel pedig longum iter per praecepta, breve, et efficax per exempla, egyszersmind magisteriumot tesz a' hevesi sebekben, azokat felette szeliden kötözvén.

Leginkább érdeklett bennünket a' cisterciák convent 's templomáról tett figyelmeztetés, midőn azt hajdan paulinusokénak értjük, kik eddig jesovitákénak tartottuk. Több efféle értesítése után, haza érvén, értünk 's az ut jobbitásaért buzgón imádkozik, 's magát gyermeknek ösmérvén imádságát befejezi, honnan még kár volt kihagyni: Nyisd meg az emberek elméjét, hogy hivatások körén túl nem lépven csak magokéban a' tökély határtalan fokain feljebb 's feljebb lépni igyekezzenek. Ezen buzgó sohajért mint igazán körébe tartozó munkáért és az említett 's több a' féle ösmeretségünket gazdagító adataiért nyujtom forró hálámat.

R... Béla Hevesbül.

Zorárd ünnepe, 's életének rövid vázlatja.

Minden nemzet, melly elmúlt kora emlékezetét semmivé teszi, vagy semmivé lenni hagyja: saját nemzeti életét gyilkolja meg; 's akármilyen más kezdődjék ezentúl, az a' régi többé nem lesz.

Szemere.

Még midőn morva fejedelmek kényurasága alatt nyögne vérrel szerzett édes hazánk, már több szent életű férfiak beleunván a' világ zajos életébe 's gyászruhát öltvén magukra felkeresék ős Zoborunknak*) sziklaüregéit; hogy a' csendes magányban, távol a' világ lármájától szigorú életet élhessenek. — Maga Zventopluc**) a' morvák híres fejedelme Arnulftól megveretttven, miután vele gyalázatos békét kötött felosztván nagy birodalmát három fiai közt, mindenki tudta nélkül e' kies magányba költözött, hol hátralevő napjait eltöltvén, csak életének végpercei közélegetével esmerteté meg magát.***)

Sz. István ájtatos királyunk, midőn nyitrai várában tartózkodnék, értésére esvén, ezen remeteknek magányos életök; Szent Benedek rendi monostort építtetett számukra, 's jószágokkal bő-

*) Béla király névtelen jegyzője Zobor; és Zubornak mondja e' hegyet; azon könyvben, mellynek ezime, „Memoria Eppatus Nitriensis“ Zobor és Zubur névvel jön elő, Horváth Endre Árpádjának tizenegyedik könyvében pedig ezeket olvassuk:

— — — — —; leteriti Czobort is
Hős Kadócs, és kötözé karjánál kengyele mellé.
És rabságba veté — — — — —

'S egy bércznek tetején aggasztá nyitra vezérét,
Fára, kirül neve fönmaradott a' hegynek ez évig.
A' tót, és német ajkuak most Czobornak, a' magyarok
Zobornak mondják.

***) Így nevezi Swatopluc-ot Constant. Porphyr.

****) Dubraviusnál vagyon följegyezve.

ven ellátta. Az alapítás esztendeje bizonyta'an. — Első apátja ezen monostornak volt Fülöp,****) nevezetű szent Benedek rendi szerzetes: eltelvén ezen időben a' nagyon is ájtatos királyunk hire, több egyházi és világi férfiak vándorlottak be hazánkba, a' szomszéd földekről, 's ezek közt Zoërrard.*****) Született alsóbb sorsu szüléktől Lengyelországban, az esztendőről mitsem tudunk bizonyosat mondani. Fülöp ötöt a' szent Hypolitus vértanúról nevezett monostorba felvevé, 'selőbbi nevét Andrással cserélte fel. — Lakása vala Zoborunknak azon tágas szikla-üregében, melly egy kis kápolnát képez, 's maiglan is épségben áll, 's Zorárd barlangjának neveztetik.

Böjtöléssel főkép sanyargatta testét, más alkalmakat elmellőzvé, Krisztus urunk megtestésülésének tiszteletére negyven napig böjtölt. A' negyven napi böjtöt — Sacra quadragesima — negyven dióval megelégedve töltötte el. Mind ezen szigorú életmód mellett, kivévén azon időt, mellyben buzgó fohászit röpité az egek urához, minden legkisebb idejét munkára szentelé. — Egy nap midőn fejszéjével a' szomszéd erdőbe menne munka kedveért; a' sok böjtölés és fárasztó munkától egészen ellankadván, félholtan feküdt; egy gyönyörű tekintetű ifju ötöt czellájába vivé. — Éjszakáit egy levágott fának törzsökén borzasztó kinok közt szokta átélni; a' törzsököt sövénynyel vette körül, a' sövényből tuskék nyultak ki, azon esetre, hogy ha bágyadt tagjai az álomnak indulván, egyik vagy másik részre hajlongnának, a' túske-szurás ébreszténé fel szenderéből, hogy ájtatos imáját folytathassa. Azonfelül fa-koronát aggatott fejére, mellynek négy részéről ugyan annyi szikladarabok csüggtek, akadályozandók az álmod. — Elfutván földipályáját, derekán egy szeges lánczot találtak, mellynek csücskei befurvak magukat a' testbe rothadásra késztek. Kivül a' láncz már bőrrel volt befedve. Eltemetett a' nyitrai várban azon templomában, mellyet sz. István építtetett 's mostanig is fent áll: szeretett, 's olly szint szigorú életű tanítványával Benedekkel.

Dicső Mátyás királyunk idejében Koth Péter 1468. évben ki Nyitra várának kapitánya volt, Vitéz János nevében ezen apátságot minden kincsektől, 's oklevelektől megfosztotta. — Ez időtől fogva a' szent-életű remetek részint elhalván, részint minthogy jószáguk szükében éltüket fen nem tarthatták, eloszlottak, maga a' monostor megfosztva mindenétől, siri-csendet öltvén

*****) Bizonyítást teszen erről Maurus, ki ugyanazon időben előbb szerzetes, azután pécsvárad apát 's végre pécsi püspök lett: — ki, is Szent Zorárdnak rövid életleírását adá.

*****) Így nevezi őt Maurus.

magára, nem sokára romlásnak indult. Jóságait Mátyás a' nagy király, a' nyitrai püspökséghez csatolta, mit Ulászlónak 1498dik évben költ királyi leveléből tudunk.

Trenchini Máté 1312ben feldulván egész Nyitra-várát, azt tüzzel tevé egészen tönkre, még a' sz. tetemeknek sem kegyelmezvén-meg; azon ereklyék, mellyek a' pusztító tűznek lángjaitól megmenekültek, összeszedetvén Pálffy Tamás nyitrai püspök által mai napiglan ugyanazon szentegyházban, mellyben eltemettetett tiszteletül fentartatnak ezen felirással: *Divis Tutelaribus Ecclesiae Nitriensis Andreae, et Benedicto M. M. Thomas Pálffy ab Erdőd Episcopus nitriensis Cancell. Ungar. F.F. Anno Domini 1674. in quo sacra ossa deposita sunt.*"

Nagy vagy uram hatalmadban, 's felfoghatatlanok ítéleteid! felmagasítod az igazat 's sujtod a' gonoszt, itt az igaz 's gonosszal egyiránt érzeted könyörületességednek menyei balzámát, egyiránt árasztod el őket áldott jótéteményidnek, üdvöt árasztó sokaságával; ott a' gonosznak büntetéhez mérsékelt sujtó ostorod szintugy éri az igazat mint a' vétkest; a' halandó vétkes tettének undokságát és kezednek hatalmát átlátván, ismét magához tér, leborul szined előtt, 's kulcsolt kezeit mellére tévén, törődött könyes szemeit félelmesen emeli fel magas trónod zsámolyához 's engesztelésért esengő bánatos fohászai megengesztelik haragodnak menyekövét; a' ború szétoszlik 's ismét kegyelmedbe fogadod a' megtérült bűnöst.

1739dik év az, melly nemes Nyitra városa lakosinak szívében verbetükkel vagyon feljegyezve mai napig, az akkori időben kiütött dühöngő mirigy halál rémitő pusztításai borzalommal töltik be a' veszteségüket még mostanáig is érző buskebleket. A' megkérelhetetlen halál, mintha bosszuját akarván kiönteni állandó tanyát vervén Nyitra falai közt, egyiránt érzetété kaszájának súlyát, a' gazdag és szegénynyel, nem kegyelmezett meg ifjunak, öregnek, az ártatlant szintugy, mint a' gonoszt egy perczen ütötte le erősen álló lábairól. Az édes anyák szeretett magzataikat gyengéd érzésű keblükhöz szoritván, panaszos siránkozásaik közt halmozák a' mármár hervadó ártatlanok ajakait végsőkjaikkal, itt az anya fiával együtt lett áldozatja a' hirtelen halálnak; ott az atya ki mindenét feláldozta családjá boldogítására, látván a' sors kinzó csapásait, keserves és kétségbeesett helyzetében szomorú pillanatot vetvén övéire, remegő ajakiról bocsátá-ki a' végső „Isten veletek“ et. Sokakat a' félelem 's kétségbeeséssel párosult nyomoruság végeze ki, a' sziveket átható szomorú jajok sokasága az egeket verdesé. Ittott segítségért esdeklő szavak valának hallhatók; ez mind mitsem használt, a' város gyászszint ölte magára, mint-

ha végpusztulásának ideje közelgetne; a' lakosok nagyobb száma örök álmát aluszszá.

Irgalmas az ur 's kihallgatja övéinek igaz és tiszta kéréseit. Nyárhó 17ke azon boldog emlékü idő, mellyen szétoszolván a' halált szóró sűrű fellegek, Nyitrának gyászege kiderült. A' néptiszteletli jöltévőit, 's ime, minthogy 1009dik évben ugyanazon napon szenderült át boldogabb életre, sz. Zorárd, nemes Nyitra város hálás polgárai, fióksorsosaikkal együtt, egykori polgártársuknak és most egész egyházi megye választott pártfogójának bűjtelőzéssel, szivök szerénységéből evenként emelnek ünnepet. Sok század dült már azóta a' feneketlen enyészet setétségébe, 's az idő nem vala képes a' háladatosságot megszeplősíteni, Az alsó városi egyházban már reggeli 7 órakor számosan sereglett össze az ajtatos nép, honnan a' sz. mise áldozat után, ajtatosságra gerjesztő diszmenetben kíséré fel a' hiveket Nyitra városának buzgó lelkésze, a' híres emlékü várnak székes templomába, hol a' nemzeti nyelvünkön tartatott egyházi beszéd után ismét bemutatak az egek urának buzgó fohászai háladatosságukat. Ezután a' fennemlittem ereklyék nyitattak fel a' nagyszámu gyülekezet csókolására. — Délutáni órákban Zorárd hajdani lakhelyét számosan látogatak meg. A' szikla üreghez egy meredek ut vezet; kívül 's benső részének eleje, hol az oltár áll, ki van meszelve. Az oltár balrészén boldogságos szüz képe látható, jobbról Zorárd azon helyzetben, a' mint éjszakáit szokta áttölteni, olvasóval kezében; az oltáron négy égő gyertya a' legszebb virágokkal felékesítve, az oltáron feje kendő, hová az ajtatos nép elvégezvén imáját, szokta letenni csekély alamizsnáját, melly a' szegények felsegállítására fordittatik.

A' romokban fekvő monostort Jánklin Balázs nyitrai püspök, és Jánklin Miklós, elefanti báró 1695. évben ujjalag felépitteték 's a' camaldulesi szerzeteseknek szolgált lakhelyül; kiknek szerzője Romuald vala; állott ezen rend 1782. évig, melly időben II. József által tavaszho 9kén eltöröltetett. — Ma a' szent magánynak mohos romjai bus visszaérzést gerjesztenek az érző szivben. A' főépület még maig áll, hol az alsóbb sorsuak, a' tehetősök pedig szőlőhegyeikben vig lakomával végezék-be a' mai ünnepet. Nyitra nyárhó 19én 1840.

Szálás.

Szabadság.

Őszvezűztük a' lánczokat szóla fel egy férfi — a' zsarnok vére gőzöl, karunk aczél, szivünk bátorsága olly erős mint a' rendithetlen kősziklák. Itten ezen a' szent térségen köz akarattal, a' szabadságnak templomot építünk, és állva oltárán áldozni fogunk. „Akarjuk, akarjuk!“ zajlott a' gyülekezet; akkor lépe fel méltósággal egy ősz háju

férfi — 's így szólítá meg a' dühöngő gyülekezett: „Férfiak, ön testvéreim, gyermekeim! ki-lenczven évig olvasám az emberi nem könyvét eredeti nyelven: hol Astráa lakik, ottan lakik a' szabadság — húzzátok le ezt égbül, 's az elkiséri testvérét szent hajlékába, maga a' sors el nem vá-laszthatja őket.“

Erre a' férfiak elkomolyodtak, 's mélyen gon-dolkoztak, hogyan építhetnének Astráa istennő-nek oltárt, de ezen gondolat dühöngő zendülés által verettett el.

„Szegény elámitott barátim, szólla sóhajtoz-va az ősz férfi, a' szabadság közönséges igazság nélkül csak ábránd. *B. Luxsinszky Mihály.*“

A' Hazához.

Titeket völgyek, 's deli róna tájak,
Lángszerű halmok, ti arany kalászkok
Dús erű bérezek 's folyamok szivemből
Áldva köszöntlek!

Köztetek virádt születésem; édes
Hon, magyar hon, nevetek, — ha őszve
Fogva szólítlak — : neked ömledezzon
Árja dalomnak.

Szinte tíz század lesuhant körülöd,
Városok, népek ki-mulának: állsz még
Állsz te nemtődnek kegyein, 's ragyoglóbb
Fényre törekszel.

Vaskarú hősök keresének áldott
Hon, 's kifolyt vérrel szereznének, annyi
Harcz, 's viták vérszin szemes örködéssel
Védtenek eddig.

Bár reád rontott dühe vad tatárnak
Vérben usztatván szomorú Sajódat
'S dölgyfe által lón az öröm tanyája
Puszta, kietlen.

Bár reád Osmán hada tengerével
Százados kinú rabigát bilincsel,
Tettidet gyászszal, 's neved el-nyeléssel
Holdja ljesztvén:

Várna, Mohács, bár könyüid facsarja
Mostanig, 's vérzik behegedt sebednek
Mélye, multakhoz ha varázs erővel
Fölrágad elméd:

'S bár — mi sajnóban nehezült szivedre —
Pártos ingerrel fogyatékk javadra
Magzatid törtek magyarok, magyarra
Kardot emelvén:

Fenn maradt még is viharid köréből
Szép szabadságod 's vele nagyra képes
Lelkület bátor flaidban és láng
Buzgalmom érted.

Ez vivé hajdan szigorú csatákba;!
Ez vezérl mostan komoly ébredésünk
Hajnalán jobb lét keresett egébe:
Béke malasztin.

Ez lebeg köztünk jogaink fődözve.
O maradj véltünk, 's sziveink öleld-föl,
És tüzelj érted köz örömmel élni,
'S halni-is érted.

Nézd ezért buzzog szeretett királyod,
A' dagályt fékhez csak azért simítja,
Ősi szándékkal: maradékra mert így
Szállhat az áldás.

Józan elméknek ha kacagsz tanácsán
A' hová lángod ragad el hevedben,
Vész dühöng ottan, 's keseredt útódok
Átkai zugnak.

Ész világ nélkül az erő ügyetlen.
El-merül sajkád vihar ellenében. —
Disze a' csendes haladás magyarnak,
S' lelke korunknak.

Véle Árpádunk neve, 's nyelve újult
Fénynyel áradt ránk; dagadóbb kebelled
Hódol érzelmünk, haza, szent nevednek,
'S áldozik önkint.

Véle jobb izlés lepi földeinket;
Bájolóbb élet mosolyog mezőnkön;
Több haszon 's vigan gyarapul körébe
Ősi lakunknak.

Nyájaink selymén idegenből-is száll
Bizalom hozzánk: utainkról eltűnsz
Lassúdan fojtó unalom 's panasznak
Százszoros átka.

Biztosul kelménk, vagyonunk, sérénység
Ébredsz munkás keresetre; távol
Földeket hozzánk közeledni látjuk
Gözöseinken.

Nincsen a' búnak könyve elfelejtve,
A' csapás súlyán könyörül segítő
Szánalom, forróbb szeretet közinkbe
Hinti malasztját.

Illy honért gyuladt tüze lelkeinknek
Szüntelen lobbal melegits, királyunk
Jó atyánk pártolt jogaink fölött ör,
Hála nevének!

Közönséges nevelési eszmék.

Növényeket ápolás, embert nevelés által képezhetni. Gyengéknek születünk: erőre, szükségben nyomorgóknak segítségre; ostobáknak értelmi műveltségre van szükségünk. Mindent, minék születésünkkel hiával vagyunk, nevelés által szerzünk-meg. Ezen nevelést már vagy a' természet-től, vagy az emberektől, vagy a' küldölgöktől nyerjük.

Belső kifejlése tehetségeink 'sműszereinknek, természeti nevelés a' czélszerű használata mire az emberek által vezetettünk: emberektől, tapasztalati szerzeményünk pedig a' körülvevő tárgyról: dolgoktól nyert nevelésnek mondathatik.

Mindenki e' háromféle tanító-mestertől képeztetik. A' tanítvány, kiből azok tanítvei egymással ellenkeznek, hibásan nevelt, jó nevelésű, ha azon különböző tanításokat, mint eszközeit a' nevelésnek egy bizonyos cél elérésére használja 's azok szerint igyekszik életét rendelni.

A' természeti nevelés nem rajtunk á:l; az, melyet küldölgöktől nyerünk, csak bizonyos tekintetben függ tőlünk; az embernevelésnek sajátképen vagyunk mesterei. A' nevelés e' három nemének lehető összeegyeztetése teszi tökéletessé egész képezési rendszerünket; 's ennél fogva annak, mi általában független tőlünk, a' más kettőt alá kell rendelnünk, hogy a' czélt, mellynek elérését ugyan többnyire szerencsés körülmények határozzák, kevésbé vagy jobban megközelíthessük.

Természet szerint érzékenyeknek születünk, 's a' tárgyak, mellyek körülünk vagynak, léteünk kezdetétől fogva különbözőleg hatnak reánk. Mihelyt érzékenységünknek tudatába jöttünk, hajlandók vagyunk a' tárgyakat eleinte kellemes vagy kellemetlen hatásaiknál fogva, később a' közöttünk támadt és velek kötött viszony, 's a' józanész azon ítéletei szerint, mellyek boldogságunkat és tökéletesedésünket tárgyazzák, követni vagy kerülni, birtokukba jutni vagy eltávolítani magunktól. Ebből származott hajlomaink terjednek 's erősödnek, a' szerint, miképen érzékenyebbek világosbultabbak leszünk, de a' szokásoktól gyakran erőszakoltatván, a' vélemények rajtok kisebb nagyobb mértékben változtatást eszközölnék.

Ez eredeti hajlamok szerint, mellyek a' természeti alakzatát teszik mindenkinek, szükség a' nevelés egész rendszerét intéznünk, mit akkor tehetnénk, ha a' nevelés főleg érdekelt három nemei csak elkülönítve, de ellenkezésben — mint különben — nem volnának. Ez esetben vagy a' ter-

mészeti, vagy a' társas intézeti szabályokat kell erőszakoltatnunk, 's a' választásban feltennünk előre, ha embert vagy polgárt akarunk - e nevelni; mert mind a' kettőt egyszerre nem tehetjük.

Minden részletes társulat, mellynek tagjai szoros kapcsolatban állanak egymással, az egyetemi nagy társaság kebeléből kiszakasztja magát 's különböző önállást vesz fel. Minden igaz patriota hajlatlan az idegenek iránt, ezek csak emberek, pusztán emberek ő előtte. Ez alapos nehézség kikerülhetetlen, de csekély jelentésű, fődolog: szeretettel ragaszkodunk azokhoz, kikkel együtt élünk. Kívül a' spartai igazságtalan, kevély, nagyra való volt, de falai közt egyenesség 's önzéstelen szeretet uralkodtak. — Ne bízzatok a' világpolgároknak, kik távol könyveikben keresik fel a' kötelességi szabályokat, de mellyeket mellőznek magok körül hiven betölteni. Egy illy világbölcs szereti a' tatárokat, hogy ne kellessék szomszédait szeretni.

A' természeti ember számegység, (unite numerique) általán egész, ki csak magában, 's mindenben magáért van. A' polgári ember töredékegység (unite fractionaire) ki viszonyba áll az egészszel 's tagja egy társasági testületnek. Legjobb társas intézvények azok, mellyek az embert természetszerű alakjából leginkább kivetkeztethetik határozatlan lényétől megfoszják, 's viszonyos állapotba helyezvén, énjét közös társulati egységben részvényesítik; úgy hogy minden ember, nem egy különszakasztott rész önmagában, hanem része az egyes népnek, mellyben az egész foglalkozik.

Illy különböző szempontból tekintve már az ember állapotját, növényemet közönséges czélok szerint mint az élet minden történeteinek kitétetett embert akarom képezni; élet az, mire mindenek felett tanítani kívánom. Az igaz bölcsesség emberi természetünk tulajdonai alapos ismeretében áll. Az, ki jót, rosszat könnyen tud ez életben viselni: értelmem szerént legjobb nevelésű; 's innét világos: hogy a' helyes nevelés nem szabályszerű példákban, hanem gyakorlatban alapul. Ha az ember növényként egy tájék, kised földrészhez tapadva volna; egy évszak tartana egész éven-át, mindenki változatlanul egy állapotban maradna: akkor a' bevett nevelési módszer sok tekintetben czélos lehet. De ki az emberi dolgok változékonyságát figyelemmel vizsgálja, nem lehet javallnia az olly megszorított házi nevelést, melly korunkban módszeresen gyakoroltatik. A' szülék csak arról gondoskodnak, hogy megtarthassák gyermekeiket; ez még nem elég, meg is kell tanítani őket, mi módon tarthassák fel ők magok

épségben életüket; mikép kell a' sors csapásait elszenvedniek; gazdag, szerencsés vagy nyomorult szerencsétlen állapotához magukat alkalmazniok 's ha úgy kell: Izland jégpartjain vagy Málta égető szikláin egyiránt békében élniek. Élni pedig nem azt teszi: lehelni, lélekzetet szedni, de használni műszereinket, érzékeinket, erőnket, mellyek a' létérzést előgerjesztik. Nem az olly ember élt leg többet, legfontosabb életet, ki számtalan éveket számlál, hanem ki legjobban érzette lételét.

Minden mi bölcsességünk szolgálai előítéletekben áll: haszonvételt hódolat, kinzás és kényszerítést szülnek. A' polgár rabságban születik 's rabságban bal meg, születésékor bölcsőbe zárják, halálakor koporsóba szögezik, 's egész élete folytában emberi rendelkezések által korlátoztatik.

Alig születik meg a' csecsemő már kinzással terheli a' dajkák; összekötik keményen úgy, hogy mozdulni sem tudnak. Anyjok méhében nem voltak úgy összeszorítva mint bölcsőkben. Én nem tudom mit nyertek azzal szegények, hogy születtek. Első érzeményök fájdalom érzése; első hang mit adnak, kiáltás 's könnyük 's az első ajándék, mit tőlünk vesznek, kötölék és kinzás. Midőn már egyedül hangjok szabad: miért ne használhatnák azt hogy sorsukat kipanaszolják. Ő belőlök a' kiáltást fájdalom sajtolja; ha minket úgy összeköténének, még jobban kiáltoznánk, mint ők. E' rendetlen szokás a' gyermekek dajkálása körül azolta különösen divatozik, hogy az anyák első kötelességeikről, a' szoptatásról megfejtkeztek, 's ezt béres cselédekre bízták, kik mivel idegen gyermekek természetelleni annyoknak tekinték magokat, hogy a' dajkálási fáradságot, mellytől az édes anyák anyira irtóztak, ők is mind inkább kikerülhessék, a' kisdedet összekötözve behajítják egy szögletbe, 's kiáltására keveset ügyelnek. Az ilyen édes szülők, kiknek az anyaság terhökre van, természetesen nem csak a' szoptatástól, de a' szüléstől is idegenkednek, 's eszközöket gondolnak ki, mellyek által minden szülői teher alól magokat felszabadithassák. Ezt bizonyítja, hogy a' néptelenség többökait elhallgassam, jelen állapotja Európának.

Örömmel mulatnék, de egyszersmind fájdalommal e' tárgy körül, ha vizsgálásimnak sikerét remélhetném; de ez több okoktól függ, mint gondolhatni. Ha valakit első kötelességeire akarnék visszavezetni, az anyákon kezdeném a' rendalkotást, őket rendelném dajkáknak, 's anyai kötelességben nem csak physikai tekintetben, de minden oldalról őket biznám meg, hogy gyermekeiket okosan neveljék. Csodálni lehet ez új rend minő jótékony változásokat fogna eszközölni: mint-hogy minden rossz — fel kell tennünk — ez első természet elleni lépés következményeinek tartat-

hatik: ez által minden józan erkölcsi rend felbomlik, a' természeti kedves érzelmek a' szivben elfojtódna, a' belső házi élet elveszti vidámságát, a' növekvő család érzékeny jelenete nem érdeklik a' gyermeketlen férjet; a' szokás nem csatolja egybe a' vér köteleit; nincs férj 's nő között rokonság, a' testvérek idegeneknek tekintik egymást, az egész ház egy kietlen pusztaságot ábrázol, mellyet annak minden tagjai örömmel hagynak el, hogy magoknak máshol felvidámodást szerezzenek.

De ha az anyák kötelességeiket hiven teljesítik, magok szoptatják kisdedeiket: a' természeti legszebb érzelmek lankadatlan felmaradnak a' rokon keblekben, 's a' házi-élet gyönyörei ellenmeregül szolgálnak minden támadó erkölcsi kisértetek ellen; férj 's nő édesebb viszonyba jönnek, a' családi kör minden foglalatosságai mind a' két félnek kedveltebb időtöltést szereznek, 's így e' tárgyra nézve egy meggátolt visszaélés közönséges ujitást hozna, 's a' megutált természet vissza nyerné elvesztett jogait. A' nők ismét anyák lesznek, 's a' férjek atyák és hűséges házastársak.

De haszталanság! — A' világ megizelített gyönyöreinek megutálása sem tehetne e' visszaélések ellen biztosságba. A' nők nem anyák többé, 's nem akarnak azok lenni, talán ha akarnának is alig lehetnének; pedig anyák és gyermekek közt a' legédesb összeköttetést találhatni, mellyek ha egy részről rosszul teljesitetnek, másról sem töltetnek be hiven. A' gyermeknek szeretnie kell anyját, mielőtt azon tudatra jut, hogy szüléje iránt gyermeki szeretettel tartozik. Ha ezen szeretet a' gyermekben szülei gondoskodás közben szokás által erőre nem kap, idő előtt kialszik az, 's a' sziv, mielőtt — úgy szólván — születnék, elhal. — Ez első természet elleni lépés a' nevelés rendszerében.

Osvát Lajos

Honi ipar.

(Vége.)

Folyó évi majus 30kán reggel korán Erlangen városig kocsiztam, 's megtekintve a' helyben készült munkákat, a' már kiásott csatorna hosszában folytatám Nürnberg felé az utat. — A' csatornaágy így egyáltalán homokos lévén a' járás is igen fásasztó. A' homokból felhányt dombok messziről kivehetők már szemmel a' táj lapossága miatt. Három szakaszba felosztva lévén e' dombok faszorokkal kiültetyék, mellyek akkoriban zöldeltek. Számos hid vezetvén át a' csatornán ezek nyílása 32 láb, 's egy általán faragott termés kövekből diszesen felépítvük, 's a' csatorna zsillipkamarák oldalai is quader kövekből állanak, ott ellátva gömböly lyukakkal, 's kereszt-

be fektetett vasakkal, mellyek arra szolgálnak, hogy a' horgokkal bekaphassanak, 's tovább tolhassak a' hajót. E' zsilip-kamarák szélessége 16 bajor láb Ekkép haladva egyik helyen, hol épen az emberek ástak, találkoztam Pechman ur építési tisztjével, ki inentől kezdve bejárta velem a' csatornavonalt egész Nürnbergig, figyelmeztetvén engem útközben a' már bevégzett 's munkálatban álló építési tárgyakra. Azon a' helyen, hol a' fürthi vasút vezetend által a' csatornán, épen akkor tevék a' hid' alapját. Három öl mélyen ástak már le, 's még is csak homok mutatkozott, 's lemenvén a' munkásokhoz, térdig sülyedtünk a' homokba.

Nürnberg tájában hozzá kezdének agyaggal meghordani a' csatorna fenekét, hogy ez által az a' bebocsátandó vizet könnyebben tartsa, 's azon tett kérdésekre avagy észrevételeimre, hogy az ágy feneke a' víz iszapja által, mellyet ez leejt, jó lehet ugyan idővel, hogy azonban ez a' lejtvényes partoknál aligha így történend, azt nyertem válaszul, hogy itt ott agyaggal fogják kiverni a' partokat is, 's ezenkívül szénavirággal behinteni, hogy a' partok megzöldüljenek. Lehet, hogy az illyes állóviznél e' fogás elég leszen, mi azonban folyóvizeknél csak álfogás lenne. Azon nyilatkozásomra végre, hogy a' vontató utaknak keményeknek tartósoknak kell lenni azon okból, hogy a' hajót húzó lovak járhassanak, azt állítá úttársam, hogy azt agyaggal 's kavicscsal fogják meghordani. — Nürnberghez érve láthatni a' legnagyobb kikötőt, mellynél a' partok pontirányosak, 's egyáltalán faragott térméskövekből állanak. E' kikötő hossza ezer láb, szélessége 150 láb.

Nürnberget odahagyva, 's Regensburg felé veve az utat Pfeifferhütten faluhoz értem, hol az országút a' kész csatornán vezet át. Itt az egész tér borítva van faragottkövekkel a' csatorna számára, 's odahagyva a' kocsit, ismét gyalog kezdtem bejárni a' csatornavonalt. Rémitő munkák készülnek az úgy nevezett Distellochnál, mellyeket helyben kell látni, ha azok mivoltáról meggyőződni akarunk. Itt alkalmazva láthatni a' szekrény művet, melly dörzskerekeken fut körösleg, kihordandó a' kiásott homokot 's földet. Ekkép folytatva az utat a' felhányt homokban, melly talán a' legbágyasztóbb minden más járáshoz képest, Neumarkt város' közelébe értem, melly a' csatorna legmagasb pontja avagy plateauja, 's itt láthatni a' csatornának egész új ágyát elkészítve a' rétvölgy felett jó hosszasan, úgy tehát átsuhanni a' csatorna feneke alatt a' réten végig a' folyóvizet. Neumarkt mellett ismét nagy kikötő van a' hajók számára, fentebb pedig megszünvén egyszerre a' homok, a' csatornaágy agyag foszló kővé változik át, melly a' homoknál is rosszabb az illyes építvényeknél. Itt ismét láthatni alkalmazva egy szekrényművet. E' foszlókövek közül

megpróbáltam néhányat széthasítani, mi könnyen megtörtént, más darabok ellenben már a' mangához hasonlítanak, 's keményebbek voltak, emlékeztül elhoztam egy darabot magammal.

Magyar hazánkban is javaslatba hozatván egy hajozási csatorna kiásása 's elkészítése, melly aztán a' Dunát a' Tiszával kösse öszve, 's melly mikép hosszára úgy a' föld minémiségére nézve is sokban hasonlítna a' Lajos csatornához Bajorországban; tanácsos volna talán, ha a' javasló urak, 's az ügy lelkes pártolói, e' hajozási csatornát helyben megtekintenék, a' mellyből ők aztán sok szép tapasztalást gyűjthetnének magoknak. Egyébiránt szívből óhajtom, hogy e' nagyszerű vállalat minél előbb létesüljön, melly által valamint a' földművelés úgy az országos kereskedés is felette sokat nyerne, a' nép szegényebb osztálya munkabérben részesülne, faluk épülnének ott, hol most minden parlagon fekszik, 's hol futóhomok borítja a' síkságot, sivatagokat erdőültetés által korlátozva, 's aztán maga rendjében használva, termékeny földkévé, és szép rétekké lehet átváltoztatni. A' legjobb siker koszorúzza e' vállalatot!

Novák Dániel.

G a s s e n d i.

A' vastag anyagisággal vádolt, 's vallás rajongásban forrongó középkor szintugy dicsekedhetik egyedekkel, kik nem csak koruk méltánylatát vivák ki gazdag tudományosság pályáján, hanem érdemdiszben emlittetik nevök századok után, mindig magasztalva, mindig emléküket örökítve. Minden pályának vannak saját hősei, voltak, 's lesznek is; 's mennél különzettebb a' pálya, mellyen csüggedetlen lélekkel haladó kitűnt szilárdsága mosolygó fényében, annál nagyobb az öntudat kívüli sajátított dicsőség, melly buzdit 's magasztal, 's szeliden hat a' lélek mélyébe. Illy férjfiu volt Gassendi Péter, a' dignei székesegyház szeretett prépostja, a' párisi kir. egyetem köztiszteletű nyilvános oktatója, 's egy a' legnagyobb világbölcsék közül lény, kiket Franciaország előmutatni, megnevezni képes. Született Chantarsierben 1592ben. Minekutána tanulmányait a' legszembetűnőbb önmegtagadással jelesen bevégezé, nélkülözhetlen lélek-erővel választá egyházi pályáját, mellyen minden balitéletek, 's az azokbul eredő kárhozatok daczára, kivivá szilárd lelkulete méltóságát, kivivá kortársai előtt jelentékenységet; 's a' kárhozaton, mellyet ölelni országosan kikiáltatott, diadalmaskodva, sajátnemű tekintet szerzett magának. Ezen kárhozat az Epicur rendszere volt, mellyet ő nem csak pártolt, sőt tettel tanusítá, hogy üdvös elveken alapult rendszertül szilárd férfit helytelen közvélemény átkot dörgő szózata nem

képes elrettenteni. Az Epicur rendszer, fejtegetés útján annyira lealacsonult, annyira letörpítettett már a' romaiak visszaélései által, hogy ki azt új időmben rendszerezni, vagy legalább a' tévedéseket 's balmagyarázatot kijelteni, 's meghiusítani iparkodék, annak lehetetlen vala a' közvélemény ellen nem dolgozni; az örömkéjek, 's buja szenvedélyek terjesztőjének nyilatkoztaték. De ő dacolva mind ezekkel önmegtagadott pályáján, hűvel buzongva a' méltatlanságán sohajtgató rendszer mellett, megjavítá, 's fölvilágosítá azt, 's tekintetet szerzett nekie, mellytől szellemi tökélyesbüléshez inkább közelgő újabb korunk sem bír mefosztani. Gassendi a' bölcselkedő, 's mathematicai tudományokon kívül nyelvek többféleségében is gyakorlott volt, 's birt tudományossággal, melly őt a' tünékeny mindennapiságon túlkarolá. Peirescius, du Bair, Richelieu bibornok, a' minden korabeli tudósok sokat tartottak felőle. A' lyoni bibornok Richelieu bibornoknak testvére 1645. egy mathematicai oktatószékre segíté őt a' királyi egyetemnél, és ezen pálya körében olly buzgón, olly fáradsatlan munkássággal, olly köztiszteletet 's méltánylatot örökölve végzé hivatása sz. kötelességét, hogy a' ki tanult, segélynyújtó, 's életpályán sorselömozdítható embereknél kedvesseget akart magának szerezni, az nagy tisztességnek tartá, magát Gassendi ur barátjának nevezhetni. Meghalt Párisban october 24kén 1655ben.

Várday.

Üszögelleni csalhatatlan szer.

Mindenekelőtt azon kell ügyekezni, hogy a' buza szárazon szállittassék be, és azonnal elcsépeltessek, vagy ha ez mindjárt meg nem történhetnék, a' kévéket a' szűrűn vagy valami álláson állogassuk, de ne fektessük felfelé kalászaival, mi által a' megmellégülhetés fog elmellőztetni.

Még biztosabb azonban, ha a' kévék a' behordás után egy kissé kicsépeltetnek, mi által a' legtökéleteseb szemeket nyerendjük. E' szemeket a' magtárban a' mennyire lehet vékonyan teregessük el, és ha lehetséges télen át zsákokban meleg kályha megett vagy meleg kemence felett tartogassuk, a' z ákok azonban időről időre megrázandók. Illy mód szerint nem csak az üszögnek állittatik egy hatalmas ellenfél, hanem a' csirázó erő is csudálatosképp fog magasbitatni.

Mínthogy 8—10 órával az elvetés előtt egy pint maghoz veszünk egy fertály meszely jó eczetet, mellyel a' mag szorgalmassan belocsoltatván az egész tömeget jól lapáltassuk össze és azután egy csucos halmazba állitjuk. Ha ne talán ez alatt a' veteményezésre az idő alkalmatlan találna lenni, az így kezelt mag kitergetve bátran bevárhatja a' jobb

időt. E' szerint minden bizonnyal ment lesz minden üszögtil. (Is.)

Pénz szaporítás.

Azon időben, midőn az érczerek Spanyolországna kimerithetetlen gazdagság forrást nyitának meg, 20,000 font aranyat hozának azok, ezen akkoriban olly hatalmas nemzetnek. Amerika fölfödözésétől az 1500ik évig; Europa évenként 2000 márk aranyat nyert az újvilágból, olly mennyiség mellyet a' spanyol még jelentékenyen tudá többíteni. A' mexicói lázadás idejeig 10,400,000 castiliai mark vagy 2,383,600 kilogr. arany, — és 533,700,000 mark, vagy 122 mill. 217,300 kilogr. ezüst (29,940 milliom frank értékű) hozatott Európába. De ez iszonyú források teljességgel nincsenek kimerítve; — a' föld épen nem leve fősvény új kincsek földözöttetek fel annak keblében, épen olly számosan 's olly gazdagon kamatozók mint az első. — Geroldt ur a' poroszkormány mexicói ügyvivője mondá Humboldt urnak, hogy a' mexicói bányák 1837ben 112 mill. frank áru nemes érczet hoztak elő. Az érczerek fölfedezése óta azon korszakig, midőn e' tartomány a' spanyol jármot lerázá, a' központi pénzverőházban 12,038 milliom az az $\frac{1}{2}$ -öde veretett pénzzé a' nemes érczek összes summájának, melly öszveget Amerika azon időszakban a' régi világ kincstárába takarított; 340,331,000 frank veretett 1811től 1833ig Zacateca pénzverő házában; 's végre a' spanyol Amerika egyre másra 8—9000 kil. aranyat hoz elő, melly 1834ben 10400ra hágott. — Ha Mexicoból Brasiliába fordulunk itt találjuk a' nemes kövek 's érczektől annyira gazdag Gerae tartományt; e' tartományt 7 angol társaságok tisztogatják, mellyek 12 évek óta évenként 3232 font Angliába vándorolt aranyat nyernek. Északamerikának is iszonyú érczi gazdagsága van; 1830 óta ennek bányái 22 's fél milliom frank értékű aranyat hoztak. A' magas észak, az Ural és Altai hegyek szinte becses ereket zárnak keblökben, mellyet Russia nagy munkássággal ásat jelenleg. 1837ben az Ural és Altai hegyekből 29,844,000 franknyi arany került ki, pedig körülbelől minden évben kiadnak annyit, mit nyilvánít a' sz.-pétervári pénzverőház, hová minden orosz tartományokból bejövő aranynak vitetnie kell, hogy az a' törvény által határozott tisztasági lépcsőű legyen.

A n e k d o t a.

„Ugyan min tusakodnak oda be az urak olly nagyon?“ kérdé az ajtóórtól feltartóztatottsabó, hosszú árjegyzéket tartva kezében. „Azon! — válaszol az árjegyzéknek nem igen örülő kérdezett hogy az én uram tiz tolletroát csinált!

Búcsuvétel,

mondattott a nagyváradi királyi Tudományok intézetében, laszlófalvi Eördegh Emil másodévi joghalgató által, tanuló társai nevében, július 13kán tartatott próbatételen.

Mélyen tisztelt Jelenlévők!

Nincs tudomány, melly az emberhez inkább méltó lenne, melly közelebb eredne az örök igazság tiszta forrásához, 's tudomány, mellynek gyakorlati arany hasznai mind a' magányos életben, mind a' társasági surlódások között annyi milliók, — olly nélkülözhetetlen, — kipótolhatatlanok lennének; mint az embernek önmaga ösmérete.

Önmagunkat ösmérni, ez nem oskoláink tanulmánya, nem egynehány évi munka és dolgozás ohajtott gyümölcse lehet; ez az élet feladatja, egy talány, mellynek sok bölcs akart Oedipussa lenni, de bölcsesége rendesen már az első szótagnál fenakadt, 's mig találgatá — lefolyt az élet, — és a' csomó bontatlanul maradott.

Ez egy alapsarok, melly felett jogaink 's kötelességeink műszere forog; egy oceán, melly ágai-val a' földtekét borítja el; egy nap, melly világokra önti szét fénye sugárait, és a' kis folyam megfutva utjait visszasiel az anya oceán zúlébe, 's a' világosság megszűnik, ha elvonul szemünk elől a' nap; így vagynak jogaink 's kötelességeink is önösmérettségünkhöz — mint folyam az oceántól, — világosság a' naptól — veszik tőle eredetüket, — 's viszont ő nekik kiegészítő részeik.

„Ösmérd tenmagadat“ — ez vala Egyiptom egyik egyházán jelszavul irva, 's valóban nincs egy mondat, melly szebb munkára, üdvösségesebb tanulmányokra szólítana fel, mint ez. Itt fogamzik minden igazság, — minden valódi erény, minden üdvösséges tudomány, — jog, — és kötelesség.

Ki — mint tükörben képmásunkat, vagy árnyékot napnak ellenében — gyakorta vizsgálat alá veszi anyagi műszerünket, a' lélek munkálatit, a' szívnek indulat- 's szenvedély-csatáit: az igaz bölcs kezd lenni: mert bölcsességét nem a' csillagok megmérésén kezd, ám önmagába tér előbb, mint azon okos polgár, ki hazáját kívánja először megösmérni, mintsem a' külföldre sietne.

Ő — ha látni fogja teste csudás műszerét, látni azon sok megfoghatatlan titkok méltóságát, a' rendet melly boldogságunkra olly egyhangulag látszik munkállódni, mellyeken egy magasb ész, bölcsesség, 's kegyelem áldáspecsétje lángolnak:

akkor mint gyermek, ki legelőször kezdi ösmérni 's méltánylani szüleinek érette tett annyi fáradozásait, szent megilletődéssel tekint fel, honnan mind ezt sejtí eredni, szívét hála tölti el, lelkét tisztelet! És ime itt vannak önösméretségünk ből a' legtisztább fogalmak 's kötelességek Isten iránt.

Ha látni fogja ő, mennyi szükség hálózza körül életünket — mint testet ruházatunk — a' bölcsőringatástól egész a' sírig; mennyi veszély kíséri lépteinket most vad állatok, majd rosszabb embertársaink sértései miatt; ha tapasztalni fogja, hogy magányosság a' szívet 's elmét, mint rozsdá a' vasat, észrevehetetlenül megemészti: akkor meg lesz győződve arról, hogy az ember társaságos állat, 's hogy birjon ki bár melly nagy kincseket, — ha velek mást nem boldogíthat; lakjon bár melly tündér vidéket, — ha nincs kinek elmondhassa a' tájék szépségét; és simuljanak bár méltóságok lábaihoz, — ha nincs egy emberi lény az egész természetben, ki szivveréseit szeretettel megszámlálná, kinek forró kebelén megnyughatnék fáradozásai után, akkor hasztalan minden birtoki kincs, vagy méltóság, a' tiszta öröm mint futó ezüst a' síma tükörszínezetről, nyom nélkül sikamlik le szivéről, 's ő fájdalommal sohajtan fel, hogy: „embert csak ember boldogíthat.“

Ha ő érezni fogja; hogy a' rossz nála fájdalmas érzetet szül, megsértés testben lélekben nekikint okoz 's közönségesen minden ártalom az egyede, vagy a' többség kárára hat; ellenben hogy a' jó édes érzet forrása, a' szívet gyönyörre ingerli, 's a' tökéletességet előmozdítja: akkor azt fogja mondani: „mi nekem fájdalmat okoz, az embertársamnak is fájdalmas lészen — hiszen ő is ember, mint én; ártalom vagy sértés őtet is megbántják, 's a' jó neki is legkedvesebb.“ És ime önösméretségünk fejté ki társaságba alakulásunknak első alapjait a' társaságos erényeket, 's azon igazság legtisztább szabályát, mit az Üdvözítő már egykor tanita: „mit magadnak nem kívánsz másnak se tégy.“

'S végre ha látni fogja ő — mennyi kincs vagy körülte a' széles természetben az ő javára elültetve, mennyi lelki gyönyörrel van minden tudás, minden igyekezet az ösméretségekhez megáldva; akkor lelkébe azon meggyőződés száll, hogy a' tudományok önhelyezetünk javító eszközei; azon büvös tükrök, mellyekben rég elhamvadt századok tapasztalásait láthatjuk; a' lélek táplálékai; az értelemnek fényköve. És ime a' tudományok iránti szükséges ragaszkodásunk önösméretségünk fejté ki.

De egyébkint is — nem önmagunk ösmerése alapja 's első kifejtő eszköze-é minden természeti jogoknak? nem ő tanita-é minket jóknak lenni, hogy viszont másoktól is jót várhassunk? és ha egész nemzeteket polgárzatokat veszünk szemügyre, tettek-e ezek — legalább józan ésszel — valaha mi fogalmaikkal a' jóról üdvösségesről, vagy dicső nagyságról ellenkezők valának? nem; — mind-egyik munkás 's fáradhatatlan vala ön javát elősegíteni, 's tudni azt, mi hoz reánk áldást vagy átkot, nem ön ismeretünk eredménye-é?

E' nagy — 's olly üdvösséges tudománynak kívántunk mi is nehány igazságait, ma e' teremben minekelőtte iskolai pályánk hajóját, a' polgári élet révébe, kikötnénk, gyengeségeinkhez mérve a' teher súlyát: egész fényökben kiemelni, 's ez vala azon cél, mellyre Tégedet nagymélt. püspök főigazgató úr! 's Titeket t. cz. Jelenlévők! itt hogy megjelenni sziveskedjete, megkérni bátrak valánk; 's fogadjátok most e' szives indulatokért legforróbb köszönetünket. El vala-é célunk érve? legyetek ti biráink, de kegyesek, nehogy a' nagy-szerű tárgyak lehető tudományos előadásukat gyengeségeinkkel vetve öszve: egyedül tiszta jó szándékunk maradjon szeplőtelen épségben.

Fogadd Te, érdemes vitéze az egyházi rendnek, nagyméltóságú püspök úr! forró köszönetünket azon kegyes figyelemért, mellyel irántunk viseltetni méltóztattál; 's valamint váró öröm előzte meg ideérkeztedet; szeretett és tisztelet édesítik itt létedet: úgy áldás 's hálaérzetünk kövessék a' távozónak szerencsés útjait.

'S Te nemeslelkű — igen tisztelt férfiú, fő-tisztelendő igazgató, Kanonok ur! kit annyiszor láttunk javunkért izzadni; ki az igazgatás törvényeinek a' szeretetet adta tolmácsul, a' tudományok haladásának ön erődet támaszul; ki az ifjúságban rokonaidat egy haza testvéreit ösmérted meg; és kinek kis körében symboluma lehet azon angol bölcs mondása: nehezebb ugyan, de egy valódi nemeslelkű 's nagy férfiúnak dicsőségesebb le tudni ereszkedni a' kicsinyekhez, őket magához emelni, mint a' nagyok után futkosni, 's szíveiket megvesztegetni, megrontani. "Néked, nemes férfiú! legszebb érzeteinket fűzzük emlékkoszorúba, ha bár távolainkban is — nevedet csak tiszteletünk említeni.

Egy tekintet még, — egy forró köszönetet, — egy hála szót a' szív mélyéről, 's ez néktek legyen szentelve, tisztelt férfiak! kik e' tudományok intézetében az ifjúság nevelésén fáradoztok; kik önkénytesen e' nehéz pályára léptetek, hogy a' haza kincsei — mint gyakorta drágakövek — ne maradjanak becs nélkül eltemetve, ám tudós kezek által kikészítve megannyi csillagként ragyogjanak a' haza egén, melly fényeik sugáraiban di-

csóuljon meg; Ti nemeslelkű férfiak, kik mind inkább igazoljátok azon meggyőződést „ha egy nemzetet dicsőség és nagyság fénypolczára akarunk emelni, ne adj néki gazdagságot, mert ez gyilok a' gyermek kezében, kit fényes markolatja elámit; ne adj néki hatalmat, mert minden hatalomnak tőszomszédja a' visszaélés: ám adj a' nemzetnek igaz — felvilágosodott — nemeslelkű 's tudományos férfiakat nevelőkül; 's a' gazdagság nem fogja elcsábítani, — hatalom visszaélésére ragadni, — és a' haza fényben és dicsőségben fog felderülni!

De fogadjátok hálánkat 's legforróbb köszönetünket főképp Ti, két igen tisztelt férfiak! kik e' lefolyt év alatt körülünk annyit fáradoztatok; munkában határt nem ösmértetek; kik élni tanítottatok, 's mint az atya vándor gyermekét, felkésztetetek minket azon hosszú útra, melly most lépteinknek nyílik, hogy mi az életben szerencsések 's biztosok lehessünk; a' politica annyi szerencsétlen áldozatot elnyelő háborgó tengerén hajótörést ne szenvedjünk; 's mind magunk — embertársaink, mind a' haza 's király jóllétét munkáló polgárok lehessünk. Fogadjátok még egyszer mind ezen fáradozástokért forró köszönetünket, melly a' hála legszebb érzeteit, e' három kicsiny, de sokat jelentő szavakba zárja: „Éljeteek hosszan boldogok!“

Boldogság és boldogtalanság.

Nincs szó emberi nyelven közönségesebb, 's gyakorlatibb: de egyszersmind olly határozatlan jelentésű, mint ez „boldogság és boldogtalanság, ki e' két szó fogalmát kimerítőleg akarná megfejtetni, annak az emberi vágyak és indulatok egész szótárát, a' világi hiúság 's balgaságok egész névsorát könyv nélkül megtanulni; a' sors törvényeit alaposan ösmérni, 's a' végzések szövényes titkait szem elé hozni kellene.

Különféle előterjesztések uralkodnak a' boldogság 's boldogtalanságról a' szerint, miképen a' föld határai különfélék, 's népek jelleme, és színezei, egyedek kor- neművegyülete, véralkat, hajlamok különbözők szoktak lenni. A' hajdani rác néptörzsök gyászolt embertársa születésekor, 's örvendett halálán. Az angol unalomból agyonlövi magát; az olasz a' dolce far niente-ban gyönyörködik. A' török paradicsomi örömet élvez, ha ilatos fákarnyékaiban lángkeblű asszonyaival kéjelgphet. Az arab elragadó képzelmekek köztrajoskodik, ha pusztai magányában az ég csillagpompáját vizsgálja; a' Brámin abban találja legfőbb boldogságát ha keresztbe hajtott lábakkal napokon át karszékében ülhet 's köldökét szemlélgeti, a' lapos halzsírral kent piritossán jóizűn rágódik, még a' párisi

csemegészt (Feinschmecker) a' föld minden izletes étkei sem elégitik ki. Az európai hölgyek boldogok, ha brazília gyémántköveitől csillognak vagy afrikai tollaktól ékeskedve ünnepélyes alkalmakkor közhelyen pompázhatnak, a' csodálat bájitalát szürcsölhetik, 's imádó tisztelet tömjénezett körében férjiszivekkel kedvökre játszhatnak; a' chinai mandarinnók nem kívánnak más boldogságot, mint hogy háremek zárkozott csendjén, pipafüsttől fellegzett körökben thét szürcsöljenek 's kártyát játszanak.

Emberi nyelven e' két szó: boldogság és boldogtalanság két ellentétben álló fogalmat fejez ki, de még a' sors humoristicus nyelvszokása szerint, gyakran azok egymással felcseréltetnek, egyik a' másikért tétetik.

Szerencse és szerencsétlenség az emberi sors két szélsőségei; 's talán azt kell hinnünk, hogy a' boldogság azon nevezetes pogány mondatként: „medium tenere beati“ e' két végletek közt fekszik, mert bár milly különösnek láttassék is, mindenkor igaz marad, hogy az úgynevezett juste milieu ezen annyira sajátlagos emberi állapotba van helyezve ama tiszta vegyületű földi életélvezet, melyet egymásután következni szokott örömei és szenvedések alkotnak.

A' szerencse csalfény, ki vakon hajhássza veszélyes posványba sülyed; a' szerencsétlenség vilám, melly az előle futni akarót leghamarább eléri. A' szerencse virága iszonyú mélység felett nyílik, 's a' legnagyobb vigyázattal csak egészséges fejű emberek szedhetik; a' szerencsétlenség kigyóméreg, melly nem árt, ha felebaráti szeretet kiszívja a' sebből. A' szerencse fényes égi csillag; a' szerencsétlenség fekete zápor hozó felleg, melly amazt elboríthatja homálylyal, de ki nem ólthatja, a' szerencse egy megfrissítő szender; a' szerencsétlenség nyugtalanító álom, melyet elűzhetünk magunktól, ha szemünket az igazság égifénye felé fordítjuk. A' szerencse egy mosolygó gyermek, melly játszva virágokat szór el éltünk patakjába; a' szerencsétlenség ellenóriás ki abba gonoszul szikladarabokat hány, — a' virágokban gyönyörködünk, a' gátatvető sziklákon merész ugrás-közben gyakorta életünket koczkáztatjuk. A' szerencse az élet tiszta tüköre, mellyben olly örömet 's öntetszéssel vizsgáljuk magunkat; a' szerencsétlenség sötét hátszine az életrajznak, mellyből amaz még nagyobb fényben tűnik elő. A' világ egy tánczterem ki abban a' szerencse örömet élvezni akarja: annak a' szerencsétlenség oldalnyomásait 's lábtapodásait békével kell tűrnie; a' szerencse az élet harcgyőzelmi jutalma; a' szerencsétlenség sebek, mellyek balzsamillatnak, 's mint csillagok fognak ragyogni a' megjutalmazás napján

E' képek, a' szerencse és szerencsétlenség különböző színekkel ábrázolt vonásai, a' képzelet-

nek tisztán előlebegnek; ámde valjon a' vizsgáló értelemnek kielégítő felvilágosítást adnak-e? Mellyik látnokszem fejt fel azon titokteljes dióskorusokat, mellyek áldást és inséget hirdetve, a' világot egymást váltó támadatban és enyészetben környezik. Azok a' kellemes annanáshoz 's az undorító méregnövényhez hasonlitanak; mindketten egy földben gyökereznek, egy helyről nőnek fel, még is egynek illatja életet, a' másiknak lehelete halált okoz. —

Szóval a' boldogságot és boldogtalanságot meghatározni nem lehet. A' valódi boldogság, a' sok álképű szerencsefajok közt ollyan, mint valóságos rózsa a' sok mesterséggel csináltak közt. Boldogság mosoly a' derűtség tekintetén; boldogság tündöklik a' megilletődés könyűiben; boldogság virít az ifju rózsaaarczokon, 's örvend a' szív szent rejtekén; de a' nyelv azt illőjelekkel ki nem fejezheti. A' valódi boldogtalanság a' sok érzélgésszerű szerencsétlen csapások közt ollyan, mint élestördőfés a' szívbe egy csiklandó szunyog csipés ellen. Boldogtalanság sötétlik az elcsüggedés tekintetén; boldogtalanság reszket a' fájdalom könyűiben; boldogtalanság szenvedez a' kiapadt halványarczokon 's vonaglik a' megszaggatott szív sebhelyén, 's azt a' nyelv nem nevezheti.

A' valódi boldogság valami kibeszélhetetlen; — a' valódi boldogtalanság valami ollyan, mit nevezni nem lehet. —

Osvát Lajos.

A' Atya a' kintpadon.

B i r ó. Barátom! mit nézel reám olly vizsgaszemekkel?

L u k á c s. Kegyed arczán nemesség mutatkozik, szemeből nagy lelkűség malasztja sugárzik, melly nékem azt sugja, hogy kegyed szegény férfit nem fog elárulni.

B i r ó. Barátom okom nincs tégedet elárulni, de úgy tetszik, hogy tégedet ismerlek.

L u k á c s. Igen! kegyed engem ismerhet; kegyed birám volt ki alatt kintpadra vonattam.

B i r ó. Barátom! én szánlak!

L u k á c s. Azt hiszem, mert azt még akkor kiolvasám kegyed arczából.

B i r ó. 'S mit keresel te most itt?

L u k á c s. Kegyedre vártam, tudván, hogy ezen este erre fogna sétálni.

B i r ó. 'S mit kívánsz tőlem?

L u k á c s. Résztétet sorsom iránt, 's kegyelmet.

B i r ó. Mit tehetek értetted?

L u k á c s. Legyék kegyed barátom.

B i r ó. Az vagyok lelkemből!

L u k á c s. Jól van! valamit mondani fogok kegyednek mint barátomnak, mit mint birámnak nyilvánítanom nem lehetett.

Biró. Mi lehet az?

Lukács. Hogy én vagyok azon tolvaj, kit kegyetek jismerni kívántak, de mit én minden kinok daczára sem vallottam meg.

Biró. Szerencsétlen!

Lukács. Lelkemre uram, az vagyok tiz éve már hogy lak nélkül szükölködöm, 's nem tudom, hol ér az esthomály. — Nőm, 's öt gyermekem vagyon, de hol? 's merre? nem tudhatom. Mióta a' kinpadról megszabadultam, senki sem akar dologba fogadni. Hat napja már, hogy fődél alatt nem nyugodtam, csak a' szabad ég, számtalan csilagokkal ékitett kékje kárpitolá alvó testem az őszi hús éjeken. Im! érintse kegyed öltönyim! azok viznedvesek! Ételem darab száraz kenyér 's az is olly barna, mint a' föld, mellyet lábaink tapodnak. Öltözetem csak az, mit rajtam lát kegyed. Vizsgálja meg zsebeim, 's hogyha csak egy fillért találand azokban, ugy kegyedé legyenek ezen öltönyim is.

Biró. Miért nem keresel magadnak dolgot?

Lukács. Oh uram! nézze lábaim, mennyire megdagadtak hosszas fogságomban, szorosán övezve körül a' vas durva karikájátul; tizenöt hónapot tölték ott 's most a' lég, olly uj, olly különös előttem, mintha ma tekintém volna először a' napfényt. És mint mondam, hidje kegyed, nem örömet fogadnak ollyat dologba, kit már börtön penészes falai rejtengettek.

Biró. Mond hát boldogtalan! mit tehetek éretted?

Lukács. Kegyed könnyen segíthet rajtam, csak azt eszközölje, hogy bátor helyen szunyadhassam éji álmaim; hogy nőm és gyermekeim körültem lehessenek; hogy ne kénytelenítsem üzött vadkint szerte szét bolyongni; 's hogy ha bár millnyomoru gunyhóban fognék is lakni, csak hogy este mikor a' róka sötét barlangjába buvik kölykeihez, — én is szögletet találjak, — hol száraz szalma fogadhassa fáradt testemet körülvéve nőmtől 's szerett gyermekeimtől. Ha mind ez valósuland szerencsés leendek.

Biró. Jó Lukács gondom lész reád! — de szólj, hogyan tudtad kiállani a' kinokat?

Lukács. Uram! én kegyednek megmondom. — Midőn már a' kinpadon kinyujtoztatva fekvék, e' gondolat villant agyamban: Lukács te meghalsz, 's mentve lészesz mindentül, 's már vallani akartam midőn ismét e' gondolat ébredt fel lelkemben, neked nőd és gyermekeid vagynak, 's ki fogja őket táplálni, ha atyjok nem leend, az ifjuság könnyelmű 's perczek vezérelte vágyaktul ragadtatik, 's árváid egykor a' bakó kéz sulyát érezhetnék, mint te! kettős erő lobbant e' gondolatra ereimben, — nem érzém a' szörnyű fájdalmakat, mert minden ütés-

nél gondolám: illy ütés érhetné egykor fiadat. — Végre a' kin végződék. —

Biró. Lukács! te nemesen gondolkoztál!

Ezen szerencsétlent a' biró házához vévén, gyermekit 's nőjét felkeresteté, kik hosszas fogsága alatt másuva költözének; gazdaságot adott nekik a' faluban, 's Lukács a' volt gononosztévő, gondos 's igyekező gazda lón, 's boldog.

Ember jobbulására gyakran milly kevés szükségés!!!

E. után *Turtsányi.*

Különösségek.

Othon-Konrad. 14dik Lajos halála után a' szász herczeg Othon hivatottat meg a' német királyságra, de ő ezen magasztalásrul leköszönt öregsege miatt, 's 1ső Konrad, francziaországi gróftot ajánlá maga helyett, ámbár ez legnyilvánosb ellenének nyilatkozék. Konrad mag nélkül meghalván, utódjának Henriket az Othon fíját nevezé, bár ez többször ellenetámadni, 's őt trónjától megfosztani intézkedék. Igy iparkodtak a' régiek egymást nagylelkűségben felülmulni!

Agésilus-Pompejus. A' kormány-hatalmat mindkettő köztársasági forrongásokban nyéré 's viselé, harczban és kormányzatban mindkettő egyiránt szerencsés volt; hanem szerencsájük homályosulni kezdett két uj nagy ember, u. m. Epaminondas és Caesar előtt. — Agésilus hibázott, hogy a' Thébaiakat harczra kényteté, Pompejus, hogy Cäsart fölnevelé? —

Várdaj.

Rejtvény.

1. 2. 6. 7.

Ha sors kegyéből itt
Úrkodva állsz vagy ülsz;
Vigyázz, ah örködjél,
Mert majd alá szédülsz.

6. 7. 3.

Vadság találta fel,
Hogy ontson embervért;
Bűn fente ki ölni
Barátot és testvért.

1. 2. 5. 4. 6. 7.

Egymás mellé fektet
Düst, pórt, ellent, rokont;
Sötéten fedve egy
Még ismeretlen hont.

1. 2. 3. 4. 6. 7.

Ha élet súlya nyom,
Ha szűd bú járja át;
Ehhez emelj kezet,
Ehhez repits imát.

Petránszky.

Megczáfolása 's megigazítása

némelly alaptalan állításainak a' magyar literatura felől „a' szellemi élet Magyarországbán“ czimü értekezésben az augsburgi közönséges újságban és Jelenkor Társalkodójában, némelly nevezetes hiányai kipótólása.

Dr. Runyától Esztergomban.

„Sine ira et studio.“

Ámbár névtelen szerzője (kinek neve pedig nézeteiből 's ismert különös német stylusából könnyen kitalálható) „a' szellemi élet Magyarországbán“ czimü értekezésnek az augsburgi közönséges újságban a' szellemi mivelés mostani állapotjáról Magyarországbán sok jelest irt, még is rajzolatja a' jelenkori magyar, német és szláv literatúráról honunkban igen egyoldalú, hiányos és rész szerint hibás. Azért a' következő megigazításokat 's pótlékokat a' magyar közönséggel 's honunkban élő anonymus íróval, sine ira et studio, el nem fogultan meggyőződésem szerint közlöm.

Az anonymus most élő magyar költők sorából csak a' következőket említi: Vörösmartyt, Czuczort, Kisfaludy Sándort, Erdélyit, b. Eötvös Józsefet, báró Jósika Miklóst és Kuthy Lajost. Tehát a' jelesebb magyar költők ama két veteránusa: Kis János superintendens 's gróf Desewffy József, kik a' muzsáktól még nem bucsuztak, tovább Szemere Pál, Fáy András*), Vajda Péter, Thót Lőrincz, Kunoss, Garay, Bajza, Csátó, Nagy Ignác, Jakab, Szigligeti, Székacs ésmég mások említést nem érdemlettek?

A' speculativa (szemlélődő) philosophiában Szontagh Gusztávon kívül még a' magyar bölcselkedő írók veteránusa Fejér György, Hetényi 's némelly mások, a' jog philosophiájában pedig mellyben csak Fogarassyt és Szalay Lászlót említi, legalább Fabriczy Sámuel említést érdemlett volna.

A' magyar magányos jogban Szlemenics mellett még Kunoss, Fogarassy, Fabriczy, Sárváry 's némelly mások idézést nem érdemlettek.

„Történetirót még várunk“ mond a' névtelen. Ezen állítással igazságtalan, az ősz superintendens Budai Esaiás (egykor historia professora a' debreczeni collegiumban) 's Péczely József (mostani professora a' historiának a' debreczeni collegiumban), kiknek kézikönyvei a' magyarországi

*) Ezt ugyan az anonymus a' status gazdalkodási írók közül ezen hozzáadással a' „szeretetre méltó meseirő“ említi, de Fáy András nem csak meseirő, hanem lyricus és dramaticus, költő és románirő.

historiának valóban becsesek és használhatók, „Eddig csak anyaga a' magyarországi historiának gyűjtetik és rostáltatik, minél Fejér, Gévy, Jászay, Jerney, Podhraczký; Gyurikovics, Luczenbacher és Horváth Mihály, Erdélyben gr. Kemény dicséretes buzgalmai megemlítendők; Horvát Istvánnak a' fennevezett leg tudós bikának, nézetei fájdalom igen egy oldalúak és paradoxok folytatja az anonymus. Miért pedig nem említi a' fáradhatatlan criticus magyartörténeti buvárt Czeh Jánost, a' tudós Kállayt, szorgalmatos Nagy Gábort és Walthert, a' nagyérdemű Kovácsóczy Mihályt, ki az Árpádia czimü zsebkönyvet kiadja, 's az erdélyi professzort Szilágyit, ki hasonlóképen a' historiai zsebkönyvet kiadja? Hogy az anonymus engemet mint magyar-történet vizsgálot nem említi, — azon nem ütöközöm, ámbár én az első magyar voltam, ki Monumenta Hungarica magyarnyelven kiadtam, (Monumenta hungarica, az az magyar emlékezetes írások. Pesten 1812—1817), mert ezen elmellőzést nem csudálom, mivel maga híres magyarországi történetirő német nyelven, gróf Majláth János, ámbár neki is munkám példányát ajándékba küldöttem, ezt „Geschichte der Magyaren“ czimü munkájában nem említette 's használta jóllehet munkám Rákóczy, Bethlen Gábor, Kemény Jánosról 's a' t. több anecdota, és nevezetes okleveleket foglal magában.*) Pulszky is ki az Atheneumban becses közléseket a' magyar historiához irt, említést érdemlett volna.

A' névtelen felhoz négy magyar mathematikai író, t. t. Györyt, Nagy Károlyt, Vállast, Vársárhelyit (miért nem pápai professor Tarczyt is?) de egyet sem a' természeti historiában és physikában fáradozót, millyenek Dr. és profes. Soltész Sárospatakon, és prof. Tarczy Pápán. 'S miért a' magyar gazdasági literaturát egészen hallgatja az anonymus, ámbár épen ez a' belletistica literaturára leggazdagabb? — Pethe Ferencz halála után a' gazdasági tudományban Ballásházy, Bartosságh (magyarul és németül irt), gróf Széchényi Ferencz (a' lovakról irt munkájában, Klauzal, Lacsny, b. Pongrácz, Ploetz 's mások magoknak érdemeket szerettek. Hogy az anonymus engemet mint gazdasági író magyar és német nyelven nem említi, azon nem ütöközöm, — midőn magyartörténeti munkámat („Magyar emlékezetes írások) emlékezetre méltónak sem tartotta. A' m. technologicus író-

*) Ellenben a' magyar akadémia, ámbár nem vagyok tagja, évkönyveiben munkámat többször említette 's úgy annak esmertetését honunkban terjesztette.

inkat is, p. Jó Jánost és Novák Dánielt az anonymus nem említi.

A magyar statisztikai írókból a névtelen csak egyet t. i. Fényest nevez, jölehet Magda Pál is becses statisticáját Magyarországnak 's hozzátartozó tartományoknak, Lassu osztriai birodalom igen használható statisticáját, 's Mocsáry Antal a' nógrád vármegye igen hő statisticáját, geographiáját 's historiáját írta 's kiadta. Magyar geographusokat az anonymus nem hoz fel (mert hogy Fényes munkája inkább Magyarország geographiája, mint statisticája, nem mondja), 's még is Magda, Mocsáry, Lassu, Dóczy említést nem érdemlették.

Némelly magyari ókat nemzeti gazdaságról 's statusgazdálkodásról ugyan idéz az anonymus, de miért nem említi gr. Desewffy Józsefet (gr. Schéchenyi István antagonistáját) 's az ismeretes publicistát Orosz Józsefet?

A' magyar philológiáról*), theológiáról 's gyógyászatról egészen hallgat a' névtelen, mintha épen nem volnának nevezetes nyelvészeti theologiai 's gyógyászati magyar íróink.

A' magyar hirlapokból az anonymus csak a' Jelenkort Társalkodóval, az Athaeneumot Figyelmezővel, és a' Hirnököt idézi. Miért nem a' legrégibb magyar hirlapot a' Nemzeti ujságot vagy Hazai 's Külföldi Tudósításokat Hasznos Mulatóságokkal, 's a' legujabbat a' Sürgönyt a' Csarnokkal, miért nem a' gazdasági 's polytechnikai hirlapot az Ismertetőt? miért nem a' legrégibb tudományos folyóiratot t. i. a' Tudományos Gyűjteményt tovább a' tudománytárt, a' gazdasági Tudósításokat, az Orvositárt és a' Themist?

Magyarország német literaturáját csak egynehány szóval eligazítja, csupán három író t. i. Pyrker János patriarcha 's egri érseket, a' német epicus költőt, gróf Majláth Jánost a' magyar történetek német íróját 's német költőt, 's Saphir Moriczot a' bécsi humoristát, idézván 's mondván, „hogy azok munkái a' nagy német közönség tulajdoni**), mely ítéletét a' művek mindegyikéről már megállapítja.“ Ha ez még nem történt, más magyarországi német írók, p. o. báró Mednyánszky Csaplovics, Bartosságh, Pulszky, Zipser, Gévay, Albach, Albert Monte-Dego, Paziazi, Tretter, Trattner János, Jánisch, Krüger, Lenau (Dr Nimbsch)***) Orosz, Kollár, Dr. Schaffarik, Palacky, Dr. Saphir

*) Csak mellékesen Helmezyt derék nyelvésznek címzi

**) De még is egyszersmind Magyarországnak, hol születtek, 's Pyrker és gróf Majláth is élnek, tulajdoni, szinte úgy mint a' meghalt Engel, Schwartner, Bredeczky, Glatz, Genersich, Feszler, Petz Leopold német munkái?

***) Ez Pyrker után, most legjelesebb német költő Magyarországból.

Sigmond (a' pesti „Tageblatt“ szerkesztője, német költő és criticus) 's mások munkáival: hát épen azért kellett volna azokat a' német közönségnek a' „szellemi élet Magyarországnak“ irt értekezésben ismeretessé tenni.*) 'S miért az anonymus egészen elmellőzi a' magyarországi német journalistákat?

A' magyarországi szlav, valamint a' cseh költeményi munkákban a' névtelen „az élő frissesség és belső nemesség hiányát“ találja, „mely mesterséges lelkesedés és rhetorikai**) képek által nem igen pótolható“ Ezen nem kedvező ítélet igazságtalan. A' szlovák népdalok, melyeket Kollár János Magyarországnak gyűjtött 's kiadott csak kevéssé, az annyira a' külföldön is méltán becsült szerb és illyriai népdalok utánaállanak 's nem szükölködnének elevenség, frissesség és természeti lelkesedés nélkül, 's Kollár dialectusban és Holly, Dr. Ottmayer 's mások lyrikus 's epicus költeményei a' kivelt Szlovák dialectusban nem állanak utána a' legjobb Cseh és magyar költeményeknek. Ellenben az anonymus magasztalja a' lengyel költőt Mickiewicz***) „magas költői nagyságát, mellyel egy magyar költő sem ér fel.“ (!) Csak az a' kérdés valjon az anonymus a' lengyel, cseh, 's a' kivelt szlav irónyelvben****) 's literaturában olly jártos e hogy e' nyelvekben irt költeményekről mint illető competens bíráló ítélhessen?

Sokkal kedvezőbben itél az anonymus a' déli szlav vagy az illyr literaturáról 's dr. Gaj Lajost kit „kitünő észtehetségű férfinek nevez, literariai fáradozásait, melyeket Ő Felsége V. Ferdinánd gyémántgyűrű küldésével elismerte helyben hagyja. Az illyr nyelv ethnographiai határához az anonymus, az illyri nyelv és literatura ellenségei kiáltásai

*) Ezen alkalommal meg kell jegyezni, hogy Századunk 62dik számában, hol a' névtelen értekező ellen némelly megczáfoló jegyzések fordulnak elő Pethe Ferencz tévedésből a' magyarországi német írók közül idéztetik, ámbár mathematicai, természethistoriai 's gazdasági munkáit anyai magyar nyelven írta, 's kiadta, és csak egyetlenegy munkáskáját a' burgundiai vagy czukorrépákról (Runkelrúben) német nyelven írta 's nyomatta. Nem is kellett azt anonymusnak szemrehányni, hogy Berzeviczyt nem említette, mert Berzeviczy Gergely már régen megholt.

**) Nem inkább költői?

***) Igy kell írni, nem Mizkievicz, mint a' névtelen írta, hanem kimondani kell: Miczkievics.

****) Hogy az anonymus a' magyarországi, a' közönséges szlovák pórdialectust érti 's azt beszéli, 's pedig sokkal jobban nálamnál (mert nekem csak alkalmam a' lengyel szerb és illyr nyelveket a' közönséges életben tanulni), arról nem kételkedem, de a' szlav literaturával alig foglaltoskodott.

és tilalmi ellen*) méltán számlálja Szlavonia (Tótország) és Horvátországon kívül, Szerbiát is Cerna Gorát (Montenegrót) Karinthiát, Krainországot 's a' tengermelléket, melly tartományok slav lakosai rokon dialectusokat beszélnek, mellyekből a' kimivelt közös illyr nyelv alkottatott. De nem csak a' nevezett tartományok entonographiai tekintetben oda tartoznak, hanem Dalmatia is Raguzával, 's Cattaróval (a' dalmatusok századoktól fogva nyelvét literaturáját illyriainak nevezték), Bosznia, Herczegovina, Bolgárország, Stajerszág (ámbar ebben most több német lakik mint szláv), és Magyarországnak azon vidékei, hol az úgy nevezett vandalusok (Vindek) és Vizihorvátok (Wasserkroaten) laknak. De abban az anonymus nem következetes (consequent), hogy (ámbar politicai tekintetből) a' horvátok és szlavoniaiak buz-

*) Igen nevetséges. hogy némely magyarirók ezen kifejezéseket „Illyrek illyriai nyelv és literatura tilalmazni akarják, arra hivatkozván, hogy a' horvátok nem származnak a' régi illyrusoktól, hanem csak a' régi Illyrium azon részeibe vándoroltak be, mellyek most Horvát és Tótországnak neveztetnek (quis unquam dubitavit?) 's hogy az Illyricum romai neve a' magyarok alatt megszűnt. De ki tilalmazhatja ujonnan élni régi nevével egy tartománynak, mellyben később más néptörzsökök béköltözködtek 's melly más uralkodók hatalmába jött, mikor azon régi név által több rokon névtörzsökök egy köznevezettel megjegygetetnek? Hozzá járul az is, hogy illyricum és illyriai kifejezések Magyarországnak I Leopold uralkodásától fogva diplomaticussokká és hivatalbeliekké (official lettek mi részszerint oklevelekből részszerint ezen nevezetekből: Consilium locumtenentiale illyricum, Cancellaria illyrico - aulica (mind a' kettő megszűnt) kiteszik, 's még most az illyriai név hivatalbeli, mert vannak illyriai határezredek; van illyriai nemzeti nyomtatóműhely (elébb Bécsben, most Zágrában), van Censor librorum illyricorum et valachicorum G. R. N. U., 's ő felsége V. Ferdinand Dr. Gaj Lajost, a zágrábi illyriai nemzeti nyomtatóműhely tulajdonosát 's az illyriai zágrábi ujság és Danicá (reggeli csillag) kiadóját és szerkesztőjét, mint előmozdítóját az illyriai literaturának brillant gyűrével jutalmazni méltóztatott. Az angolok is gyakran nevezik magokat britoknak és Angliát Skóciával együtt Nagybritanniának, ámbar az anglusok angoloktól (Angeln, német néptörzsök) Szászoktól és Normanoktól származnak 's csak kevés utódjai a' meghódított britokból Valesban eredeti britt nyelvöket megtartották. Szinteúgy Lombardia még mindenkor Olaszországhoz számláltatik (jóllehet az osztriai birodalomhoz tartozik) 's a lombardok nyelvöket olasz nyelvnek nevezik, ámbar a' longobardoktól származnak. A' németek is a' cse-

galmát anya-néptörzsök és irónyelvért rosszalja, ámbar ő maga többnyire német nyelven, jóllehet ez sem anya- sem nemzeti nyelve, ir. Tagadhatatlan hogy minden nép (akkor is, midőn hatalmas nemzet tartományában lakik, p. o. a' németek Francia- és Oroszországban, a' lengyelek Galiciában, Porosz- és Oroszországban) az anya- és népnyelvet buzgón szereti, 's patriotikus magyar irók is méltán állították, hogy az anya- és népnyelv általa' szellemi mivelés (Cultur) leghelyesebben 's legtermészetesebben előmozdítatik. Az anonymus félelme az illyrismus tulsúlya (Uibergewicht) és a' panszlavismus veszedelme eránt tulságos és hiában való. A' buzgó kath. horvátok, szlavoniak, dalmatusok, krajnok 'sa't. soha sem (szinte úgy mint a' kath. lengyelek) az oroszokkal nem fognak barátkozni 's a' Pentarchia orosz elveit magokéivá tenni,

heket 's országukat Böhmennek nevezik, ámbar a' csehek nem utódjai a' Bajereknek, — kiktől Csehország német nevet Böhmen kapott. Ezen nevekben senki Magyarországnak 's a' külföldön nem ütközik, de Illyria, illyrek, illyriai nyelv és literatura nevezetekben most némely magyarok ütköznek ámbar már századoktól szokásban vannak 's eddig senki azokban meg nem ütközött. Arra csak az ultranationalismus vezethet. A' temesi banatus neve még most a' közéletben ütközés nélkül fordul elő, ámbar ezen banatus azon időtől fogva, midőn a' három vármegye Temes, Torontál és Krassó Magyarországra Maria Theresia alatt bekebeleztetett, mint különös politicus tartomány szinte már nem létezik mint a' régi Illyricum. Pannonia nevével pedig még ma nemcsak költők, hanem prosában irók is Magyarországnak élnek, boldogult Márton József a' magyar nyelvtudomány folyamatját Pannonia' czim alatt adta ki, gr. Fesztetics Albert német folyóiratját Pannonia nevezet alatt bocsátotta ki a' világba, 's most is Pozsonyban „Pannonia“ adatik ki, és senki azért nem botránkoztatik, jóllehet a' Pannonok már nem léteznek, ámbar a' régi Pannoniához nem egész Magyarország. de ellenben Ostriának része tartozott, 's ámbar most nem Pannonokról és Pannoniáról, hanem Magyarokról és Magyarországról kellene szólni. Szinteúgy némelykor „Hunnia“ név Magyarország helyett hallatik 's olvastatik, pedig botránkoztatás nélkül. Legnevetségesebb pedig némely magyariróknál melly legnagyobb tudatlanságot árul el, hogy csak Napoleon Császár ('s azon nagy férliu ezen alkalommal egyszersmind zsarnokság szemrehányásával vádoltatik) az újabb időben az „Illyria“ nevet megújította, 's hogy I. Ferencz császár 's király példáját követte. Nem volt szükséges Napoleonnak példáját követni, midőn az illyr név az osztriai birodalomban még Napoleon előtt szokásban vala, hanem inkább Napoleon I. Leopold, III. Károly 's Maria Theresia példáját követte.

'S miért az anonymus Magyarországnak literaturáját egészen elmellőzi? Hát a' magyarosítás epochától óta már nem nyomtatnak Magyarországnak latin könyvek, vagy pedig a' tudósok most épen semmi nevezetes munkát latin nyelven nem irnak? Én gondolom, hogy a' latin könyvekből is a' nemzetnek szellemi élete kitetszik.

Dr. Romy.

Zenyér és Rozamunda.

Bárany Gusztáv Adolftól.

A' hold egyre fenragyogott, szeliden világítva le az ég boltozatának azur-kékjéről; kies volt az éj, — regényesen emelkedének a' bércek Magyarhón keleti határán, 's a' Duna bal partján Szerviának meredek szirtei alatt zúgott az ósduna 's tompa moraja messze hangzott az éji esendben. A' rezgó hold átsugárzék a' szirtek fenyevein, mellyek kevélyen tekintének le a' folyam türemlő habjaira. A' hegyek alatt messze terjedt róna téren sátorok hosszú sorai hullámnak az esti szélben. Hetedik Lajos francia király kereszt tábora ez! de a' roppant sereg békén nyugszik, 's nem uralkodik zaj a' szilaj hadfiak közt, elfáradva a' nap terheitől mély álomba merülve temetvék gondjaikat Lethe hullámiba. Csak egy emeltebb halmon, — a' tábor közepén tündökölték a' királyi sátor előtt az örök harczbárdjai.

Ki az ott a' felhőkbe nyuló hegytetőn a' késő ében? ki az, kit kerül az álom, midőn a' kereszt bajnokai édesen szunyadnak? ajkán busongó dal zeng 's karjait ölelve tárja ki a' távolba. Zenyér az a' messzetávozó; bucsudalt zeng ajka az elhagyott hazához; szemei a' messze távolba merednek, 's elnyelni látszanak a' hon viruló hegyeit. — Elhangzott a' dal 's vágykönyv ég a' hamvadó szemekben. „Hazám, te hősek hazája! — szól az ifju az elválás keserű érzetében — „ti zöldelő hegyek 's kékelő folyamok, Isten veletek! ne legyen egekten soha ború, ne düljön kebletekben pártviszály 's a' vész! Te kies vidék! hol nyugottan játszám el gyermek-éveimet, te ki láttad a' sujtott ifju hév könnyeit, 's hallád a' vérző kebel érütéseit, ha vissza hoz öledbe sorsom, ah védj, fogadj be engemet“

Zenyér a' hó keblű bajnok belháboruk által elszegényült családjának utolsó sarja volt; atyját Rutheniában veszté el. Bár e' csapás mélyen sujtá lelkét, a' harczok dőreje feledteté azt. — Borich a' büszke Predszlavanak Kálmán király második nejének gyanus fia meggyújtá a' rokon háboru fáklyáját, és vérlepelben vonult a' pártnak sötét angyala a' sokat szenvedt haza kies térein keresztül. A' kiovi Szvatopolk hadai elárasták a' magyar hazát, 's keletnek ura a' ravasz Mánuel segíté az igaztalan kard pöröst. Zenyér hiven követé

a' királyt hős erőlködésiben, egy tüzes viadalban megmenté Koppánt a' somogyi csapatok vezérét, ki a' fiatal nemes lakába vivé, 's jutalmakkal tetézte. Zenyér lelkét magasabb vágy hevité, mit félve vallott meg magának is. A' vidor ifju buskomoly lón, szilaj kedvét nem lelé többé fegyvereiben. Ő szeretett hévvel, mint halandó szerethet, szereté Rozamundát, Koppánnak keces leányát, és Rozamunda viszont szereté a' deli lovagot 's csókban olvadtak össze lelkeik; álmaik szépek voltak, mint a' kék meny fölöttök, de hiuk 's mulandók! Koppán az őseiben kevély nemes bajtársának Dengelechnek szánta leánya kezét; Zenyér szorongva ment Koppánhoz, 's fölfedé szive titkát, de a' jég kebelben nem talált viszhangra. Rozamunda élettavaszában egy olly férfinak lón neje, kit nem szerethetett, 's csak megvetni tudott kicsápongásiért. — Zenyérnek jövője elborult, 's életkedve elenyészett. Akkor jött a' francia király kereszt hadával, 's Zenyér zuzott kebellet monda bucsut a' zajos világnak, keresztet ölte mellére, 's a' honi csapatok zászlói alatt utnak eredt, bajnok halált keresendő.

Sok akadályok 's a' Byzantiak fondorkodási között, ért a' kereszt sereg a' pálmák honába. Maeandernél heves csatára került a' dolog: Maszud az ikonyi zultán megveretett, 's Nuredinnek a' ramlai győzőnek seregei hátráltak a' nyugoti fegyverek előtt, Jeruzalem tornyain sugárözönben ragyogott az üdv jele, Libanon 's a' Karmel hegyein, Syria 's Palästina síkjain keresztény zászlók lobogtak. De a' párt viszálynak átkos szelleme nem nyugodott, gyilkos magvát elszórta a' nyugotiak között. A' Joanniták 's templomrend vitézei elárulák hitsorsosikat a' Saracéneknek; a' keresztnek sugára homályosodni kezdé Palästina térein; Maszud zultán roppant serege közelített halált hozó fegyverrel, 's a' Libanon derült égét sötét felhők burkolák és Syria homokját keresztény vér özönlé el. — Felviradt végre a' szerencsétlen Laodiceai csatanap! Harczoló sötét tömegek közelitének egymáshoz; Maszud tömérdek népével elárastá Lajosnak lankadt hadát; hasztalan küzdének a' Pyrenek bajnokai az árvizként toluó arabokkal; elgyengült az erő, 's hátrálni kelle. Ezerek vértettek a' vad csordák szablazápóra alatt, 's az idegen hon élében békes nyughelyet leltek halálesatájok után. — Zenyér honfiaival a' druzcsapatok ellen küldetett; dicsően harczoltak a' karpatok hősei, de elfáradtak a' bajnok karok 's kicsorbultak kardjaik a' drúz verteken. Ellestek ők! és nem volt ki hatyudalt énekelt volna felettök; neveik elfeledtettek a' sirban, 's tetteik emléke nem sugárzik át az idők viharain!

(Vége következik.)

Rövid felelet Barabás urnak.

Mutus de arte.

A' Társalkodó 64dik számában nem megilletődés nélkül olvastam Barabás Miklós képiró ur jutalom tételét, mellynek furcsasága fölött mosolygástól alig tartóztathatám vissza magamat. Illőbb lett volna talán azon elbizottságot 's dicsekvést, mellyel az értekező ur engem vádolni látszik, önmagában keresni. Csak néhány nap után kapván kézhez e' különös előadást, addig is, mig reája fel lehetek azon folyóiratban, mellyet választá B. ur magának, csak ezt emelem ki.

A' harmadik pontban ez áll: Marko figuráji csak nagyító üvegen állják ki az összehasonlítást Teniers figurájival; 's valamivel alantabb ugyan e' tárgy felett: „mikép lehet gyöngéded és szorgalommal dolgozott figurákat korcsmabeli burleszk vázolatokkal összehasonlitani — vagy nagyító üvegen érti? Ki talál oly tükröt, melly N. ur rövid gyulpontú nagyító üvege által felfordult tárgyakat, nézeteket talpra állítsa, mint a' Camera obscurában, hogy a' torony hegyén, 's a' sertés ne járjon hátán.“ Méltán kérdezhetem tehát tud-e B. ur olvasni? mi állott vala rövid értekezésemben, vagy talán e' nem eléggé érthető szavak: „A' perspectiva e' festvényekben olly igaz, 's a' színélők, a' színközepek, 's a' színfenek elosztása annyi művészies elrendezést mutat, hogy azok Ruisdael, Hackert, Everdingen tájfestvényeivel méltán vetélkedhetnek. A' staffage olly jó, hogy nagyító üveggel megtekintve, Teniers alakjaival a' próbát kiállják 'stb.

Nagyító-üveg avagy mikroskop nevezet alatt értjük, melly által kis tárgyak a' szemnek világosan 's megnagyobbítva terjesztetnek fel. Alig tethetni fel, hogy rézmetszőknél, órásoknál, pecsétmetszőknél 'stb. illy üveget nem látott volna B. ur. Milly képzelet tehát felfordított tárgyakról 's camera obscuráról itt beszélni. Igaz, hogy astronomiai távcsöveknél, refraktoroknál a' tárgyak megfordítva is jelennek meg, a' mellyeket a' planéták 's a' hold, nap megvizsgálására használnak a' csillagászai tornyokon, 's mivel az égi testek majd csak egészen gömbölyűek, egy marad; ha azok igazán, vagy megfordítva állva jelennek meg, 's még itt is könnyű a' dolgon segíteni két dombor vagy convexüveg hozzatétele által. Ne hogy azonban hosszas physikai asztronómiai vizsgálatokba ereszkedjünk, ajánlom B. urnak: olvassa Litrov asztronómiai könyvének második részében 's a' 2dik szakaszban a' 27dik oldaltól elkezdve ezen fellírás alatti oktató-

sát: „A' világosság visszasugárzása“, 's tekintse meg a' 2dik 's 3dik réztáblát, 's belátni fogja milly haszatalanságokkal halmozá értekezését, 's hogy e' tárgyról batkányi tudományértése van. — A' nagyító üvegnek kézhez vétele által az volt értve, hogy a' tájfestvényi alakokat, mivel t. i. azokat kicsinségük végett szemmel jól kivenni nem lehet, hogy jelességükről meggyőződheünk, jó lesz nagyító üveggel megtekinteni.

Mi egyébiránt Teniers korcsmabeli burlesque vázolatit illeti, tudnia kell B. urnak, hogy e' jeles főstész idősbike bambociadekat festett ugyan, hogy ellenben fia, ki atyját felülmulta, valamint az ecset finomságára, ugy a' színezet deliségére nézve alig talált versenytársra, ha talán B. ur felül nem mulja őt. Ismeretes ezenkívül az is, hogy ő sok tájfestész dolgozatiba alakokat rajzolt. At nem láthatom tehát, mi okból érdemel e' világszerte tisztelt művész, kinek dolgozatit igen drágán szerzik meg, illy általános lealáztatást.

Ennyi észrevehető, legalább gyanítható elbizottság mellett alig remélhetni, hogy egy Cornelius Schnorr Julius, Hess Henrik főstészek historiai al fresco darabjai Münchenben, a' mellyeket öszvesen az idén helyben megtekinteni alkalmam volt, — illő méltatásra számolhatnának a' képiró ur részéről, kiket mind a' mellett a' festőművészet első ragyogású csillagai közé számít jelenleg a' művészi világ. Kételkedem ha meghagyja-e Lebrun francia főstész érdemeit, ha bár tudva van is, hogy az emberi indulatokat és a' szenvedélyes izgásokat alig ismerte jobban nálánál valaki, 's festői színekkel nehezen volt képes bárki is, — hathatósabban kinyomni.

En se jutalmat nem teszek ki, mint B. ur, se nem szándékom a' látottan kívül itéletet ejteni művészi jártassága fölött, mielőtt alkalmam volna, valamelly nevezetes historiai-genre- vagy tájfestvényt a' tisztelt képiró urtól megszemlélni, melly darabok tiszta felfogás, igaz rajz, perspectiva 's optikai hatás által ajánlandja magát, szívből örülvén, ha hazánkban is egykor már mutathatni fel derék művészeket: mind addig azonban, mig képző művészeti akademia nem alapul, melly pártolhatja a' jelesb művészi elméket, 's műbírói itéletet ejthet műtárgyak fölött, tanácslom, hogy kicsapongásoktól óvja magát, tisztán a' kérdés mellett maradjon, nehogy kéntelenek legyünk haszatalanságokkal elpazérolni a' drága időt; 's ha csak ugyan írni szándékozik, olvassa jól által a' közlöttet, 's írjon akép, hogy az hasznos is legyen a' nagy közönségre nézve, a' művészetnél nem

hiányozván módok, fonák nézeteket eloszlatni, 's az érdekes tárgyat a' legtisztább világban, alapos okokkal támogatva, értőileg előadni.

Novák Dániel.

Casinoink hatása nemzeti fejlődésünkre 's művelődésünkre.

Casinoink keletkeztek minden hazafi örömetelve, 's azon szép reménnyel kecsegtetve nézett a' jövődők elébe, hogy illy egyesületekbe központosulván az anyagi és szellemi erők, az anyagiaknak mint eszközöknek összetéve gyarapuló tömege 'sa' szellemieknek mint eszközlőknek gyakori és terjedelmesebb közlekedése, össze- 's közrehatása, legbizonyosabb és legrövidebb útja leendő nemzeti fejlődésünk és művelődésünk helyes irányu előhaladásának. E' nemes és szent szándék lelkesité 's határozá, úgy hisszük, magukat az alapítókat e' casinói együletek létesítésére, 's ugyan e' szent szándék teljesedését várta minden józan szellemű magyar, ki nemzeti fejlődésünk- és művelődésünknek olly irányu előhaladását kívánja, melly elháríthatatlan akadályokba ne ütközzék és vissza ne bukják még alább mint a' hol — előbb állott.

Tagadhatatlan, hogy a' sajtó egyik leghatalmasabb előmozdítója a' szellemi művelődésnek. Nyert-e hát a' sajtó casinóink által? Felelet nem csak nem nyert, hanem vesztett 's annál inkább hanyatlak, minél inkább szaporodik a' casinói egyesületek száma. Olly helyeken ugyanis, hol előbb 20 vagy 30 példány vétetek meg valamely m. könyvből most alig kel 2 v. 3 el, ugyszinte, hol előbb 20 vagy 30 példány járatak valamely folyóiratból, most alig járatak 2 vagy 3; mert a' kik előbb olvasmányokat vettek 's könyvtáracskákat gyűjtöttek, most tagjai a' helybeli casinónak, hol majd minden m. könyv és folyóirat megszereztetik 's olvasatik. Igen, de ha e' szerint annyira kevesü a' könyv-vevők 's folyóirat-járatók száma, hogy a' magyar könyvek kiadói kevés vagy épen semmi jutalmát sem látják fáradságaiknak, sőt néha még a' nyomtatási költségeket sem vehetik be: ugyan ki fog majd magyar könyveket írni 's kiadni? 's mi újat fognak aztán a' casinókban is olvashatni? Különb- ben is a' casinói könyvszerzés és olvasás módja, eddig legalább igen visszás és czélszerűtlen. A' casinók ugyanis jó és rossz könyvet csak magyar legyen, választás nélkül megszokták szerezni, hogy bármelyiket is kíváná egyik vagy másik tag, benne szükségét ne lassung: holott, casinók nem léteben az olvasni szerető csak jónak tartott 's czélszerű könyvekre adná ki pénzét, miszerint a' kelendő jó könyvek mind inkább szaporodnának, a' megvetett silányok pedig fogynának, mert

ezeknek írói fáradsaguk mindig sükeretlenül maradván, végre is kénytelenitnének búcsut mondani az írói pályának, a' jó írók pedig munkáik kelendősege által még inkább buzdíttatnának az írói pálya folytatására 's minél jobb könyvek kiadására. Mi pedig a' casinói olvasásmódot illeti ha többen több, jobbnál jobb, 's új meg új magyar könyvekkel látathatnék is mindig e. a' casinói közös könyvtár*) mégsem mozdíthatja elő a' szellemi művelődést annyira, mint az otthoni magány olvasás; mert a' ki maga számára vesz meg valamely könyvet, ezt, ha csak azért is, hogy pénzt hiába ki ne vetette legyen — egészen 's figyelmetesen is át szokta olvasni: míg a' casinóban majd billárd- és kártya-játék majd hiába való csevegések 's szajaskodások pipafüstös lármái 's botránkoztatásai által megzavartatván**), az olvasást többnyire kénytelen félbeszakasztani 's amazok közé vegyülni, úgy hogy kevés könyvet olvashat rendszeresen és egészen át, a' mindegyre szaporodó új meg új olvasmányokból is akarván legalább töredékesen valamit összekapkodni. Pedig a' köz költségekre casinói olvasmányokra, valamint az ottani házbérre, felügyelőre, szolgákra, butorokra, billárdokra, kártyákra, közös dohányra és pipákra, olajra, gertyára 'stb) befizetett részvény-pénzéből szinte megszerezhetné a' tudománya körébe tartozó jobb könyveket és jelésebb folyóiratokat, miszerint senki által nem zavartatva, akkor olvashatna mikor neki tetszik; da egyszersmind saját könyvtáracskát is gyűjtene.

A' casinói egyesületek tehát nemcsak elő nem mozdítják, hanem inkább hátráltatják szellemi művelődésünket. 'S minthogy a' józan szellemi művelődés egyszersmind alapja 's legbiztosb vezére nemzeti fejlődésünk helyes irányu előhaladásának, erre sem várhatni jótékony hatást a' casinói egyesületektől. Igaz ugyan, hogy illy egyesületek tágas kört nyitnak az eszmék közlésére, kifejtésére 's terjesztésére: de (fájdalom!) casinóinkban, mint többnyire csak játék és dőzsölés tanyáiban a' haza valódi javát tárgyazó nemes és sz. czélú eszmék nem igen kereshetők: ezeket nem illy magányos egyesületektől, hanem olly nyilvános intézetektől várhatni, mellyek koronkinti 's tiszteletteljes gyűlekezeteikben iparkodnak rendeltetésüknek megfelelni 's a' közjót valóban előmozdítani. Létesítsünk tehát, ne magányos casinói egyesületeket (játék és dőzsölés tanyákat), hanem inkább szellemi 's anyagi jólétünk valódi megalapítására és helyes

*) Honnan, mint tudjuk, egyik tagnak sem szabad valamely könyvet ki- és hazavinni olvasásra, melly csak a' casinói falak közt engedtetik meg.

**) Némely casinók különválasztott olvasó-teremében ugyan a' legilletelmesebb csend szokott uralkodni.

irányu előmozdítására szolgáló intézeteket; mert annál boldogabb 's virágzóbb valamely ország, minél több illy intézetekkel bir. *M—. I—.*

Zenyér és Rozamunda.

Bárány Gusztáv Adolftól.

(Vége.)

Zenyér sebekkel borítva a' templomi vitézek kórházába vitetett, hol napok mulva erejét visszanyerte, de a' kebel rideg maradt és pusztá, a' reménynek egyetlen sugara se villant a' jövődő borús egén. O réa nézve meghalt Rozamunda a' világ és a' remény.

Vég sugárait lövellé a' nyugalomra siető nap a' Libánon czedrusain át; a' sik tenger, mely elválasztja keletet nyugodtól, békén feküdt medrében, 's lassu habjai visszatükrözék a' játszadozó sugárokat. Egy arab rablóhajó közelite a' parthoz, vakítólag ragyogtak a' harcosok fegyverei, 's fejér turbánjok alól kéjittasdan villogtak szemeik, nézdelve gazdag zsákmányaikat; vadul zajgának dicsérő éneket Allának 's Mahomednek; de csak hamar megszűnt a' zaj, 's ijedség ült a' napbarnitotta aczokon; görcsösen merevültek a' karok Damaszkban edzett aczélaikra. Kelet felől egy hadi hajó közølge, kevélyen lobogott a' havas zászlón a' veres kereszt 's a' délczeg hősök ércz sisakja 's vértje a' legnyugvó naptól ragyogott. Gyorsan szedelék a' csendes vízszinét az evezők, 's az arabok siket kétségbeeséssel ismerék meg a' templomosokat. Férfias csatadalt zengének, 's hosszu egyenes kardjaikat villogtatták. Zenyér volt az első, ki holt halmokon keresztül ugrott a' rabló hajóra, 's fegyvere leteríté a' vezért, ki egy keresztény hölgyet karolva dühösen védé magát. A' nő hangos sikoltással rogyott le. A' templomosok rabszija füzék meggyőzött elleneiket, de Zenyér mozdulatlanul maradt, sötét kétségbeesés vonult homlokára, szemei a' márványhideg hölgyre meredtek, karja erőtlenül hanyatlott le, 's elejté a' gyilkoló aczél, és a' fásult ajakra nem jöve szó. A' nő magához kezdé térni, hangosan dobogott a' sziv a' kebel hófátyola alatt, 's magasan emelkedék a' hullámzó kebel. Zenyér bódultan üté homlokába magát, 's egy tompa kiáltással elfordult az ébredőtől. A' nő Rozamunda volt! —

Rozamunda négy évig volt Dengelegnek neje, ki a' russiai Isasláv harcain esett el, Ildik Géza magyar király segéd hadában, melyet a' halitsi Vladomir ellen vezérelt. Ekkor beszélé egy hazatért hős, hogy Zenyér Palestinában a' kereszt zászlói alatt küzd; és Rozamunda kevés hű szolgálival elhagyá zsarnok atyját 's hazáját, hogy fellelje szive kedveltjét, vagy hamvai annak poraival egyesüljenek. Az arabok kirablák a' hajót mellyen jött, 's a' rabló főnök hareme gyöngyének szánta

Ő meglelte Zenyért, hogy ismét elveszejtse. — Ptolemaisba vonult a' bus nő; Zenyér látni akarta őt, 's beszélni vele. Tehát Rozamundához sietett; sirva borult ez mellére. De az elragadtatás heve csak pillanatig tartott, mert mint előbbi szökevény elfogattatott, 's így sötét bu volt ismét az arczon mondván: Rozamunda ne sirj mert könnyeid velómet égetik — ekkor az ítélet kimondatott; mire Zenyér lefegyverezten kedvesével együtt börtönbe vitetett; — azt csak hamar az éj leple alatt szerencsésen elhagyandó.

Vigasztalva mosolygott le a' hold a' milliárd csillagok köréből a' szenvedőkre, kik keserű mosollyal tekintének fel a' ragyogó boltozatokra, 's a' férfi szemek két könyvet ejtének vándor kalandozásuk közt, midőn valahára az óhajtott regényes lakra még is eljutának! hol magasan emelkedik a' balaton déli partján a' fonyódi bércz; a' hullámzó balaton zajongva locsolja a' gránit tömeget, a' bércz alatt Koppánnak kastélya tűnik ki az éj sötétjéből, elmerülve ül ablakánál az agg nemes, azon szobában, hol egykor kedves leánya lakott. Felnyilik az ajtó, csendes szellő lengeti az ősz firtöket, 's egy alak hó fejer öltönyben halavány arczal 's ölelésre tárja karjait. Koppán kit régóta emészt a' bünsúly a' két ifju szeretők feláldozása miatt, az alak látására szörnyet hal. Másnap a' kastélykert lombos fasorai közt eszméletlenül találák fejer palástban Zenyért, ki remetévé lón; gyakorta járdalt a' fonyódi meredek bérczeken a' hold rezgő fényénél, homályos dalt zengve, 's keletfelé tárva karjait, 's midőn uj szint ölte a' természet, méljen aluvék alatt — a' sirban! —

Mostani történet.

S.... megyei kies helységben közelebről írják, hogy egy ur, kiszomszédságában lakozó közbirtokos társával több ideig megsértés nélküli haragba volt, az általa képzelt haszonvágy e' szerint békitette öszve, ugyan is: által megy hozzá ezen szókkal: Jantsi, már talán 20szor is láttam, hogy itt a' házfalad mellett a' pénz lángot vetett; minthogy azonban haragudtál, a' dolgot halogattam; ne vesszen el frater tőlünk, ássuk ki 's barátságosan osszuk fel;“ erre János ur felele: „bizony Jósi én is láttam azt, de véle vesződni resteltem, hivd el tehát a' R. urat is, 's estvére ássátok ki, nekem pedig igen jó szaglásom van, a' penészes huszasokat jól meg érzem, csak ássátok estvére ott hol mondod egy öl mélységig 's ekkor hívjál ki,“ nagy reménységgel ássa tehát József ur R. urral a' pénzt, 's egy ölig a' midőn leássák, ki hívják János urat, — le ment ez a' gödörbe, 's tetteve szaglá'ódik, mondja az ásoknak „erre féloldalra ássátok a' szagát erre érzem, még nagyobb tüzzel a' midőn fél oldalt is egy ölig be ássák, Já-

nosur mondja: „köszönöm frater szivességteket reterádét akartam holnap ide ásatni, reá fordítani akart napszámaimat megmentettétek, nincs itt pénz, se más, 's másnap kőművesek valóságosan az építéshez is fogtak, — Közli S.—. F.—.

S z e n v e d é l y e k.

Országokban ugy, mint külön néposztályok egyedeinél bizonyos szenvedélyek léteznek, mellyek kifejtülésig izmosulván, vagy reménytelen forradalmakat szűlnek, vagy korlátlan göggel rajongnak át érdekekre, munkátlan hagyván föntebb értelem bíró szavát maguk előtt elhangzani. — Én minden szenvedélyt Epicur rendszerével ohajtánám rokonítani, országokéit sem rekesztve ki némelly körülményekben mint mellyek a' legbonyolódottabb világrázkodásokban főszerépet személyesítnek. Hanem a' tapasztalás tanusítja; hogy míg egyedek szenvedélyei örömkéjekre törpülnek, országoké addig az egész érdekeire magasul; 's ha az elsőbet sikerülne is Epicur rendszerére visszaszorítani, 's mennél könnyebben létesíthető ezek rendszerítése: annál kézzelfoghatóbbilag világolnék ki, hogy országok nézeteinek, mellyek világot kevélyen ölelve messzire terjeszkednek, Epicur szerinti rendszerítési napjainkban olly bitor gondolat, mint Angliát kincseiben megfullasztani kívánni (!!) és miért? azért mert országok szenvedélye száraz okoskodásokon nem alapszik. Epicur az örömkéjt legfőbb földi jónak, mellyet minden embernek keresni kell, nyilatkoztatá; az ő rosszul értett 's vizsáson követett tanja, — természetes örömkéjenczeket nevelt. De ez nem volt az ő akaratja, ő az örömkéjt mértékesen, 's azt is csak legnagyobb szükségben akará használtatni. Egy pohár víz, ha az ember szomjazik örömkéj. Ha a' szomj lecsilapított, a' másik visszaélés. Ő önmegtartóztatást parancsolt, ő tanítá, hogy a' szükségét bekövetkezni engedjük, hogy így illykor mértékesen 's legföljebb nélkülözhetlen szükségünk kielégítésére használhassuk 's élvezhessük a' kínálkozó örömkéjt. Ezen értelemben a' szent atyák is, kik önmegtartadás, böjt és létsanyarítás által mennyre érdemesíték magukat, valóságos Epicur követői voltak.

És a' szenvedélyek? Epicur azoknak is a' legszabályosb ön megtartóztatást, 's legszigorúbb mértékességet előlirt, hogy a' rómaiak ezen tanjával visszaéltek, 's az örömkéjt, legkicsapongóbb ösztönszerű baromiségig alacsonulyva, legkisebb mértékesség nélkül keresték 's használták, annak ő nem oka. Es így a' tanját czélzó megtámadások a' rómaiak részéről, kik magukat de grege por-

corum neveztek, jogszerűleg a' visszaélésnek és nem Epicurnak, tulajdoníthaták.

A' szenvedélyekről szólván kérdehetné valaki hogyan lehet egy hősvezért, egy nagy Sándort, Napoleont, ezen tan elismerésére 's követésére szorítani? Az egy sajátmű tárgy, melly már az Epikureizmus szabályait túlhaladva szélsőségéhez ragaszkodik. Ha minden egyes alkotmányt egy illy személyben központosítva képzelünk, tehát nagyon gyér eset, hogy ezen személy mértékesnek mutatkozik szerencséjében; p. o. Mehemed Ali 's Angolország.

Ezek közül egyik sem követi Epicur tanját. Anglia a' népek szent jogait bitor kezekkel tördeli, hogy kereskedési szenvedélye zsarnok diadalnak örülhessen. M. Ali szilárdan tartja kezében keleti vértjét, 's kaczag a' valósítatlan biztatásokon, politikai szenvedélyek igen gyéren engedtek Epicur rendszerének, 's ha engedtek, mi lön a' következés? tökéletlen kibékülések, ujult dühhel keletkező harcok, mellyek végre a' légérezhetőbb elgyöngülést eszközlik az ellenfelekben.

Mivel azonban Epicur rendszerétől eltérve, egészen politicalai beszédbe ereszkedtem, tehát egy kérdést szeretnék tenni, nem Epicur tanja, hanem Machiavell elvei szerintit t. i. van e' mód és micsoda uton lehetne Anglia népjozsértő hatalmát megtörni? hanem fejtegetésébe bocsátkoznom annál kevésbé lehet, mennél nagyobb ellene vagyok az el- meg- és benrekedéseknek; és így kénytelennek érzem magam csak azt nyilvánítani: hogy ha Napoleon szerencse csillaga olly tünékeny sustorgásu nem leendett, kárhoztatott szárazföldi rendszere a' büszke britteket tengeri kalózóknak ismertetné a' mai világgal. — Várday.

Hűség példája.

Varsó, jul. 24. Ambrosevics Onuphrius, egy felfüggesztett biztosság egykori titoknoka, ki most itt lakik 's 750 ftnyi nyugpénzt huz, politicalai vétségért elfogatott, de onnan elosont fiát megfogá 's Varsóba hozta, a' törvényhatóságnak átadandót. De minthogy utjában elkölté minden pénzét mi nélkül visszatérte lakhelyére akadályoztatván, a' pénz-biztossághoz folyamodott, — hogy az neki nyugdíja fejében 50 ftot előre adna ki. A' kormánybiztosság megyezett benne, de egyszersmind kötelességének tartá a' kormánytanácsnak azt feljelenteni. Ez Ambrosevicsnek viseleteért 1000 ft. ajándékozott. A' császár e' tettet nem csak nem helyeslé, sőt megkettőzteté az ajándékot, 's egyszersmind Ambrosevics Konstantint, az öreg fiát, atyja dicséretes tette következtében büntetésétől megszabadítá.

Végszó a' horváthok illyr neve 's literaturája iránt Rummy Károlyhoz.

T. T. Rummy Károly a' Hasznos Mulatságok másodfélvi 13dik számában az 51. lapon igen nevetségessé tette azon magyar írókat, kik a' Horváth névnek 's literaturának Illyrré neveztetését helyt efenitik. Régi geographiai, 's historiai adatokból-e? Távul se. Halljuk okait.

I. „Ki tilalmazhatja ujonnan élni régi nevével egy tartománynak, mellyben később más törzsökök béköltözködtek, 's melly más uralkodók hatalmába jött, midőn azon régi név által több rokon néptörzsökök egy köznevezettel megjegyeztetnek?“ Erre bátor vagyok felelni: több ok tilalmazhatja: 1) A' historiai igazság, Horváthok Illyrek nem voltak Horváthországban, Illyr nyelv nem hangzott, Illyr literatura nem virágzott soha: a' Horváthok Illyr nép, név, literatura nevezettel tehát ujonnan, igazság szerint nem élhetnek. Lásd az idej Tudományos Gyűjtemény VII dik kötetét. I. Értekezés alatt. 2) Az illendőség: Egykor, kevés ideje, a' Zágráb, Kőrös és Varasd vármegyeiek nyilván ellenmondottak — protestáltak: hogy ők nem Horváthok, országuk nem Horváth, hanem Slavoniai; 's ebben teljes igazok vala; most Illyr neven kapván, tulajdon nevöket szégyenleni 's megtagadni látszatának; a' mi az illendőséggel ellenkeznek. 3) Főkép az ütköztetés, mellytől tartaniok szükség: Ha a' Gallicziaik egykor sz. koronánkhöz, most az Ausztriai birodalomhoz, kapcsolatvák lévén, egyszerre az Orosz név 's literatura nevezetét kapnak fel, habár valóban tartományok Russia Rubra volt 's elejlik Russzusok voltak, is többnyire, nem volna-e ütköztető? nem látszatának e idegenkedőleg Russziai birodalomhoz szítani? Kimenthetők volna-e avval: hogy az Orosz névvel több rokon néptörzsökök egy köznevezettel jegyeztetnek? Annál meg ütköztetőbb volna Horváthországnak, névnek 's literaturának Illyr nevezettel felcseréltetése: mert Horváthaink Illyrek nem voltak soha elejlikre nézve, se Horváthország mióta áll, Illyricum nem volt, 's mostani Illyrikum az ausztriai császársághoz, Horváthország pedig a' Magyar sz. koronához tartozott, és tartozik alkotmányikép. Annál inkább kimenthetetlenek lennének tehát ők az idegenkedés szellemétől, a' több rokon néptörzsökök egy köznevezetének ellenére is. De mond tovább:

II. „Hozzá járul az is, hogy Illyrikum 's Illyriai kifejezések Magyarországnak I. Leopold ural

kodásától fogva diplomaticusokká's hivatalbeliekké, lettek, 's a't.“ De a' tudós Író nem látszatik tudni, hogy az Illyricum névnek megújult Leopold császár uralkodásánál korábbi, 's az Illyricum Turcicum és Venetumból keletkezett 's amabból egy rész, Bosznia visszakerült az 1698diki Karloviczi békülésénél fogva. Ezen rész igazán mondatott Illyricumnak. De a' Passaroviczi békekötéssel ismét oda lett (1718ban csak némelly része a' határörök kerülete, maradván fenn belőle. Leopold császár és Magyarországi király ezentul a' megmaradott részt nem Illyrikumnak, hanem Croatiának nevezte. Leopoldus etc. illibatam et continuum Incluti regni Croatiae fidem, etc. Croatia a' Magyarországi kormány alá bizatott; megszűnt az Illyrica cancellaria, az Illyricum Consilium is. A' kevés ideig tartott Francia Illyricumhoz Zágráb, Kőrös és Varasd vmegyék, a' mai Croatia nem tartozott; az 1815ben keletkezett Ausztriai birodalomhoz se tartozik. Az Illyrica Cancellaria Illyricum Consilium megszűnvén, Croatia, Slavonia Illyricum országhoz nem tartozván, ezeknek Illyr nevezetek tehát semmikép helyes nem lehet.

III Britannia Lombardia, Bohemia, régi nevek most is keletben vannak, 's használtathatnak, miért ne tehát az Illyr nevezet is? Igaz fenn vannak, használtatnak ott hol egykor Britannok, Longobardok, 's Bojohemok laktak 's maradékai résznyire fen maradtak és semmi ütköztetéssel nem járnak; de Horváth országgal egészen külön a' dolog: Horváthországban Illyrek nem laktak soha, Illyreknek nem maradványai a' Horváthok, 's nem Illyricumhoz, hanem Magyarországhoz tartoznak. Valamint az Alsatiaiak, Alleman, a' Corsicaiak Olasz nevet maguknak nem tulajdoníthatnak, noha eredetökre nézve azok, nehogy Német vagy Olaszországhoz hajulni látszassanak; annál inkább a' Horváthok Illyr nevezettel nem élhetnek, kiktől nem származtak, nehogy a' mostani Illyricumhoz pártulni látszatassanak.

IV. Igaz az is, hogy Magyarország Pannonia, Erdély Dacia régi nevekkel is élhet szabadon; de innét nem következik, hogy Horváthország is Illyricumnak, a' Horváthok Illyreknek neveztesse; mert az első semmi igazsággal, mint a' másik nem ellenkezik; Magyarország Dunán tulsó része Pannonia, Erdély, Oláhország, Moldva Dacia volt régenten; 's azon Írók, kik Pannonia, Dacia névvel éltek, a' Magyaroknak Pannon az Erdélyieknek Dacus nyelvet nem tulajdonítanak; a' Horváthok ellenben olly néven, nyelven kapnak, melly honokban nem élt, nem volt soha; 's egy különor-

szágé. Ha magokat ők is Pannonoknak, tartományukat Pannoniának neveznék, annak régi lakosától, semmi helytelenítést magyar Iróinktól nem szenvednének. Arra Horváthaink annál érdemessebbek, mivel a' Szerbek, Bosnyákok, Montenegroiak, Albanusok, kik a' régi Illyricum lakosi, az Illyr nyelvet, nevet, literaturát, magoknak nem követelik: — mert nem az Austriai Illyricumhoz, hanem a' Török birodalomhoz tartoznak; makacsul követelik ellenben ők, kik a' Magyar szent koronához tartozandók.

Ezekből, ha t. t. Rummy Károly a' Horváth Illyreknek pártolója, magyar iróinkat vagy inkább magát tette-e nevétségessé? ítélje el a' józan olvasó közönség.

Pesten aug. 13kán 1840. *Fehér György m. k.*

Közönséges vizsgálat a' kecskeméti főiskolában.

Fölebredt jelenkorunk mint majd minden lépései bizonyítják, s mint egy főjellemül tüzte ki magának, hogy a' lelket művelő szép tudományok mellett, egyszersmind az anyagi jólétet, s az erre megkívántató polgári értelmességet és élhetőséget is előbb mozdítsa. Hirlapjaink, folyóirataink telvék azon eszmékkel, hogy a' kor kifejlésével, haladásával, a' tanuló és nevelő intézeteknek versenyt kell előmozdulniok és haladniok; a' tespedés büzhödést, a' mozgás és haladás életet vonván maga után. Nem léssen ugy hiszem kellemetlen, ha a' még csak néhány évek oltá, és terhes küzdségek közt felállott, de ifju erejü s honi lelkesedéssel telt derék tanítókkal ellátott kecskeméti főiskola e' folyó évi juliushban tartatott közönséges vizsgálatáról, a' haza színe előtt értekezem.

Minékutánna a' nagyobb tanulók, egyház kerületi főjegyző főtisztelendő Polgár Mihály úr, és a' főiskola helybeli igazgatására kinevezett úri tagok, s több önkint megjelent előljárók előtt utóbbi félévi előmenetelek kitudhatása, és a' felsőbb helyre is felküldendő osztályozások megalapithatása végett a' szoros vizsgálatot (rigorosum) egyenkint kiállották, úgymint nyárhó 15kén az első, 16kán a' második évi bölcselkedők, a' közönséges történet-tudományból; 17kén az első és második évi vallástudomány-hallgatók az ó és új szövetségimagyarazatból; 20kán a' második évi bölcselkedők a' természettudományból; 21kén az első évi bölcselkedők a' tiszta mennyiség tudományból; 22kén az első évi jogtudomány-hallgatók az országias tudományból; 23kán az 1ső és 2dik évi vallástudomány hallgatók a' hit- és egyházi történet-tudományból; 24kén a' 2dik évi bölcselkedők a' philosophiai erkölcs, és növelés-tudományból,

25kén az 1ső évi bölcselkedők a' közönséges történet-tudományból; 27kén az 1ső évi jogtudomány hallgatók, 1ső és 2dik évi bölcselkedők, a' classica görög német és francia literaturából; végre 28kán a' 2dik évi jogtudomány hallgatók a' honi magán jogtudományból: elkezdődtek a' főiskola nagy teremeiben az ünnepélyes és közönséges vizsgálatok úgymint 29kén délelőtt a' felsőbb tudomány-hallgatóké öszvesen, mellynek kitüzött czélja az, hogy itt a' beérkezett szülék, de maga is az előljáróság, és alapító lakosság mintegy öszve-pontosító tükörben együtt láthassa a' felsőbb tudományoknak és tanítás módjának egész rendszerét; ugyan az nap délután és következett több napokon a' két rendbeli humanistáké, négy rendbeli grammatistáké, és a' négy rendbeli nemzeti osztály belieké.

Ezen ünnepélyes és közönséges vizsgálatok alkalmával, mint régenten a' görögök a' Caebes tábláján, sok szépeket és hasznos dolgokat láttunk. Mert:

Szép, diszes és serkentő vala, hogy széki-teleki gróf Teleki Sámuel ó méltósága a' tudományok pártolásában, hazánk előtt eleitől fogva ismeretes grófi Teleki nagy család méltó utódja, a' helvet. vall. köv. duna-melléki egyház kerület fő gondnoka, s világi fő elnök, ugy tettes Szilassy László úr, azon egyházi kerületben a' kecskeméti vidék fő gondnoka, a' tudományok és iskolák pártolója; — továbbá az ország szerte tisztelt, de már a' vas szorgalmak alatt elgyöngült derék superintendensünknek főtisztelétü Báthory Gábor urnak részint személyében, részint önhivatalánál fogva, annak méltó fia nagytiszt. ifjabb Báthori Gábor főesperest úr ezen ünnepélyes vizsgálatot diszes, és érdekes jelenlétükkel megtisztelték, — ez által mind a' tanítókbán, mind a' tanulókbán, mind az alapítókbán a' közjó előmozdítására gerjedező ingert még erősebbé, és mintegy szentebbé tették, nyilvánítván tettelesen, hogy a' m. növendékek előmenetele hazafni érzésüknek a' legkedvesebb tárgya.

Szép vala látni, hogy a' két rendbeli előljárókon, és számos külföldi szüléken, s jelesebb lakosokon kívül, a' közrendbeliek is naponkint, és nagy számmal megjelentek, mellyel nyilvánították, — hogy ezen főiskolának nagyobb-részint helybeli erőből lett megalapítása nem repülő fellobbanásból, nem is pusztá ígéretekéből, hanem szíves meggyőződésből s tetteges segedelmekből származván az iránt az egész nép nagy figyelemmel és folytonos részvétellel viseltetik.

Meglepő, s minden rendű hallgatókon közörmöt gerjesztő vala láthatni már egy ollyatén modoru főiskolát, melly ezen 19dik század szellemi kifejlődésével versenyt fut; mellyben nem csak a' régi száraz, és aggrenszeres tudományok

gyarapíttatnak az újabb felvilágosodások szerint, hanem többféle ugyes értelmes és kellemetes polgárokat növelő 's különkülönféle élet kenyereket adható tanulmányok is műveltetnek; ilyen volt:

a) A'rajzolás, mellyet h. ügyvédrendkívüli oktató Gömöri Fridrik úr, mint helybeli születés, inkább hazafiúi érzetből, mint az alig számba veendő hazsonért, e' folyó évi tavasszal minden osztálybelieknek, de különkülön szakonként tanítani elkezdett. Édes bámulásra ragadták a' nézőket, hogy a' 10—12 éves apró gyermekek is, melly jeles, és hibátlan darabokat készítettek, a' nagyobbak pedig annyira mentek, hogy szépműveik ráma és üveg alá tétetvén, az iskola könyvtárában megtartatni érdemeseknek találtattak.

b) Az éneklés. Itt nem valamely kotta nélkül betanult dalokat hallánk, hanem több szent enekeket a' kézi orgona mellett, több jeles darabokat a' kedveltebb és mesterségesebb operákból a' mennyire az idő megengedhette.

c) A' muzsika. Játszottak egyenként az orgonán, a' zongorán, fuvolán és hegedűn, devégre egész kart is formálva az örömteljes hallgatókat sok szép darabokkal, és kitetsző művészijártassággal gyönyörkedteték.

d) A' nyelvészet. Gyönyörűség volt tapasztalni, hogy magyar növendékeink közül számosan a' sarkalatos deák nyelv mellett a' régi 'sidó, görög az élő francia és német nyelvekben melly jártassággal olvasák, fordíták és magyarázák az előkbe adatott könyveket: és így még csak néhány éves iskolánk, már hat nyelven szólalhat meg értelmesen az itt tanuló.

Szép vala a' méltóságos gróf vezérlete alatt megtekinteni a' harmadik és negyedik évi grammatistáknak azon külön álló iskoláját is, mellyet egy helybeli özvegy asszonyosság végrendeletében egyesesen iskoláknak hagyott, 's mellynek téres udvarában sok élőfák diszlenek. Az ügyes és szorgalmas tanító az egész udvart, kihagyván a' járdákat mintegy fél □ öles apró részekre szagattván tanítványi közt felosztotta. Kiki a' maga ágyába köteles volt szabad választása szerint, virágokat, főzeléklántákat 'sa't. maga kezeivel vetni, ültetni vagy oltani, a' gyümölcsfába való szemzést próbálgatni, kertecskéjét szorgosan locsolgatni, és folyvást ápolgatni.

Midőn a' méltóságos gróf belépett, a' tanulók közül kiki a' maga földje mellett állott, a' kérdésre ügyessen előszámlálta ültetménye nevét, természetményét, plántálása avagy oltása módját, 'st., 's e' helyet ő méltósága annyira megkedvelte, hogy az ifjuságnak felváltva következett hol éneklése, hol muzsikálása, hol Guitarre mellett magános dallása mellett a' számosan odagyülekezett örvendő nép közt késő estvéig ott mulatott. Továbbá lelki

örömmel lehet hallgatni a' 4 nemzeti osztályt, ennek kivát a' harmadik és negyedik osztályját, melly azon czélből van felállítva, hogy az ollyatén szegény gyermekek, kiknek a' felsőbb iskolákba lépendő járhatást a' sors meg nem engedi, vagy szándékjuk van mesterségre állani, a' jövődő értelmesebb polgárságra magoknak elemi ismereteket szerezhessenek. Ezek értelmesen feleltek a' honi törvény elemeiből p. o. a' királyi hatalomról, bírákról, törvényszékekről, perlekedésekről, a' szerződészek, végrendeletzek, contók megkivántató formáiról, 's részleteiről, a' polgári kötelességről 'sa't., a' természeti tudományból, mi az eső, a' szél, az égi háborúk és tünemények 'sat. a' mennyiségtudományból mi a' szeglet, hárömszeg, négyseg, hogy kell a' maga földjét felmérni, elrendezni jól, 'sat., mindezen élettudományok, melyeknek a' növendékek sokkal több hasznát veendik, mintha ebbeli idejüket a' rájuk nézve latin nyelv elemeivel való küzdés foglalta volna el.

De láttunk még ezen iskolai körökön kívül is szép felvonásokat. -- Ugyanis, ámbár ezen vizsgálati ünnep, közelebből csak a' hely. val. követőket érdekelte, mindazáltal szives részt vettek abban a' r. catholikusok, és más valláson lévők is nevezetesen pedig városunknak érdemtéljes főbírája, az egész város nevében a' városház teremben tisztelen megvendéglé, nem csak a' feljebb tisztelt főszemélyeket, hanem mind a' két rendbeli egyházi és világi előjárókat is, és így ezen részletes ünnepet közössé tette, hol sok szép és jeles kijelentések között hazafiúi belső örömmel lehet az tapasztalni, hogy itt a' vallás különbség legkisebb polgári közfalat sem képez, hanem akár mellyik felekezeti előmenetelen is közös az öröm, egy a' sziv, egy a' lélek.

Mellyre nézve méltó érzéssel vettük azt is, hogy a' méltóságos gróf, mind a' tisztelendő kegyes atyákat meglátogatta és a' honi indigónak itten fejlődő elemeit, a' magok természetjökben megvizsgálta, mind pedig, vallás különbség nélkül a' mennyire rövid ideje megengedte, a' helybeli előjárókat, sőt az oskola fölállításában nemes kebellet résztvevő özvegyeket is látogatásával megtisztelni, 's ez által a' közjóra melegíteni sziveskedett. — Áldás és hála az illyetén nemes gondolkozásu nagy hazafinak!

Kecskeméten nyárutó 4kén 1840.

Csányi.

Pesti futó eszmék.

A' bölcselkedők, a' dolgok mély vizsgálói a' szép jó és igaz valóságát tartják az ember rendeltetéséül. De mik legyenek azok tulajdonképen 's általánosan még eddig meg nem határozott, 's csak fogalmakban léteznek; innen van az, hogy

egyik ember azt tartja szépnek vagy igaznak, a' másik egyebet, a' milyen tudniillik azokról szerzett fogalma. A' három, rendeltetésünket eszközölő factor valóítását tehát sok körülmény föltételezi, u. m. kor, miveltség helyzet, 'stb. effélék. Még is mindenek felett leghamarább fejlik ki az emberben a' szép iránti érzet 's fogékonyság, mint ezt a' legvadabb embereknél is tapasztalhatni, kik magokat tollakkal szokták felcizfrázni. Már hogy egynek ez tetszik másnak amaz, az ismét sok körülményektől függ, 's leginkább a' szépről fogalmától. Erre példákat felhozni felesleges, mert nem csak a' különféle nemzetek nyujthatnak ezrenként, de egymás közt is naponkint szemléljük azokat. Hogy pedig a' szép iránti érzet leghamarább fejlik az emberben igen természetes, — 's így magyarázható: Az ember szétnézve az egész természet templomában a' legbájosabb szépséget látja, mellyet világos egyszerűség 's a' legnagyobb rend's öszhangzat alakítanak. Ennek felfogására csak ép érzékek kellenek 's a' hatást senki sem tagadhatja el, mit benne a' természet szépsége okozott. De miután az ember kilépett a' természet gyámkeze alól, 's más, ész-erkölcsi világot képezett, a' hol büszke öntudatában nem csak a' természet meghódítani; hanem azt még utánozni is akarja, ez állapotban, mint műalkotó átvivé azon hatást ön alkotmányaiba is, de hogy azt helyesen nem találta el, 's még ma sem találja, mutatják azon számtalan 's egymást lerontó alaki változtatások, mik az ember valamennyi műveiben előfordulnak. Az izlés számtalan változtatása mellet is van a' szépnek határozata, 's ez mindenkit kielégít ha t. i. más izlés elnem rontotta érzéket; ama határozat pedig egyenesen a' természettől vétetett, 's világos egyszerűség, rend 's öszhangzatban áll.

Hogy az ember ellenálthatatlanul törekszik a' szép után, azt senki sem tagadhatja el, 's így méltán lehet azon factorok egyikének tekinteni melly létünk célját a' boldogságot eszközli. Az igaz és jó még hamarább vezetnek azon tetőre, de még most a' szépről szóljunk valamit. Mivel tehát a' szép elősegíti az ember célját, igen nagy érdemök van azoknak, kik ebben fáradoznak, 's a' szépítést minden oldalról előléptetik. Így a' többit elmellőzve, Pest városa mindig törekedett, 's meg sem szünő buzgalommal még ma is törekszik a' város kül csinját előmozdítani; mutatja ezt a' város némely eddigelé elhanyaglottabb utczái köveztetése, — és más effélék; milly sok hasznosat tesz e' célre nézve a' szépítő intézet is, melly kivált az áradás után az utszak egyenes vonalban létét eszközli ki, mindenik általlátja.

Hogy Pest szépítésére elkerülhetetlenül megkivántatik egy a' városban 's közel levő sétány,

azt velem sokan érzik 's óhajtják. A' nemzeti muzeum is sebesen halad 's nem sok idő mulva az is elkészülend, mi Pest szépítésére nem legcsekélyebb befolyásu leend. — Kár hogy ennek tére 's környéke olly sivatag, de hihetőleg azt is fogják elkészülte után csinosíttatni. Hanem ha testület, 's nemzet ebbeni buzgalma dicséretes, mennyivel inkább magasztalható egyesek törekvése, kik midőn közvetlenül magok hasznára dolgoznak, egyszerűs mind a' közre is hatnak a' menyiben a' város külső szépsége alkotó részét teszik házaik. Így jelenleg több igen csinos, 's valóban szép ház emelkedett Pest több utczáiban, mellyek legnagyobbika 's legnevezetesebbike mindenesetre Wagner uré, melly a' régi tigrishez czimzett kávéház fölött épüle. Ez roppant alkotmány, 's nem kevésbé szép mint nagyszerű. Ennek architecturái leírását, mihez ugysem igen értek elmellőzöm, 's minthogy már kész vendégeket kényelmesen magába fogadni, azért ha Pestre jössz, ez egyetlen szép házat elnekerüld, csak azért is szálj bele, hogy annak nagyszerűségét, 's deli izlését ismerhesd meg, 's az, neked is olly élvezetet nyujtson mint nekem, 's azon nemzeti óhajtást gerjessze benned is, vajha Pest minél hamarábbi fölvirágzásával, az egész hon emelkednék arányos léptekkel. —

Bodzay.

Statistikai jegyzet.

A' „Journal des sciences militaires“ fölszámolója, hogy Franciaország 1789-től 1815-ig 616 győzedelmet vívott ki, mellyekből 220 vezérek osztoznak a' dicsősében; ezek közül legkitünőbbek Jourdan, ki 27; Desaix, ki 19; Moreau, ki 18; Perignon, ki 13; Dumoriez 's Eugene kik közül mindenik 11; Pichegru ki 10, Brune ki 7; Kellerman, Delarre mindkettő 8; Lasalle, Lamarlière, Kleber, Suchet, Murat, Masena, mindenik 6; Souham, Dumerbisse, Hoche, Davoust, mindenik 7; Ney, Bessières, Labourdonaye, Miranda, Delage, Westermann, Sahugnet, Duagomier, Championnet, Lefebvre és Soult, mindenik 5; és Bonaparte, ki mint tábornok 27, mint császár 49-et vívott ki.

Kérdőrejtvények.

1. Milyen levelet nem szoktunk postára küldeni?
 2. Milyen lóval vesződnek legtöbbit az irók?
 3. Mellyik dügtől irtóznak legtöbbit az emberek?
 4. Mellyik vő nem lehet el pénz nélkül?
 5. Minő vér nem lehet ereinkben?
 6. Mellyik ablakon lát az ember legkevesebbet?
- Megfejtése 1. Falevelet 2. Birálóval. 3. Ördögöl. 4. Vevő. 5. Denevér. 6. Vakablakon.
- Vácz József.

Egy juratus levele Pestről.

Kedves Urambátyám! Nem akarom uram bátyámat utazásom sanyarú viszontagságai leírásával untatni; a' rosz 's rázkodtató utak, a' fogadók silánysága, mellyekben se enni, se inni nem kaphat az ember becsületesen, mi u. bátyámra nézve halálos csapás volna, 's ezenfelül még az étkek szerfeletti, 's aránylag Pesthez háromszoros ára nem csak hogy fel nem boszantják az embert, hanem az utazástól is minden kedvét elveszik. Én legalább ki oly nagy barátja vagyok a' változottságnak 's lelkemből örvendek bármilly csekély haladáson is, 's kilépésem a' por és sár akadékaiból, illy hosszú utamon A. vármegyéből egész Pestig, nem élvezhetém azon szel'emi gyönyört, ha csak a' természet bájoló kellemeit nem emlitem melly lekötő vonzalommal ragadja a' honszerető keblet, 's melly most még mintegy siratni látszik elhagyottságát, midőn nagyobb ápolás után minden lépteken éden viruló halmait varázslaná szemünkbe. Valóban mi nem vagyunk baráti a' természetnek, — n e m i p a r k o d u n k egész erőnk-ből felvirágoztatásán, 's miveltetésén, mi csak hasznót akarunk belőle kaparni, a' nélkül, hogy rajta segítenénk. Ez ha nem alkalmazható is minden tájakra, mert hála az égnek jobb idők küszöbén állunk, de nagyobb részéről még is áll a' mondottam elhagyottság. Ha már e' részről sem volt tiszta örömöm, képzelheti uram bátyám mennyire elkeseríté lelkemet az emberek szomorú 's csak sajnálható helyhezete: a' faluk csinatlan 's földhöz tapadt nyomorúsága, tudatlan félvadság 's a' t. úgy annyira, hogy talán uram bátyámmal kezét fogni kész lettem volna, 's a' sehovai nem mozdulás elvét elfogadni, mellynél fogva az ősi tűzhely őrizetén kívül az egész kerek földön nincs boldogság; ha mint tudja kötelességem, 's kíváncsiságom Pestet látni idem indítottak volna.

Most tehát erről is valamit. Urambátyám érzekeit e' nagy kötömege valóban elszibbasztaná, rám is különösen hatott. Tudom ur. bátyám csak azon akadna fel, miből él e' tenger nép, holott se nem szánt, — se nem vet, 's talán éhenhalási félelem is megrettegetné; de próbálná csak milly izletesen 's olcsó áron lehet itt lakmározni, 's még pedig — nem egy két helyütt, — de majd a' hány ház vagy on; rettenetes itt a' szalók 's vendéglők száma, és Pest se nem vet se nem arat, ugy-e bár ez különös? Igen de itt az emberek nem tartnak urambátyámmal, ki az elszigeteltséget, a' magában zárkozást tartja üdvösnek, itt korán reggel-

től késő estig sűrögnek, forognak az emberek foglalkozásaikban, 's így pénzt keresvén, a' környékbeliek ezért öröme behozzák természetményeiket. Látja tehát ur. bátyám mennyire szükséges a' közlekedés, mert e' nélkül éhen kellene halni sok helyett. Csak kár hogy Pest, a' külfölddel túlnyomó közlekedésében veszi azon szegény hazánkra nézve oly vésteljes fényüzési, 's nélkülözhető divat c ikkelyeket, mellyek metye nem csak magát Pestet 's utánna a' többi városokat is elárasztá, de még a' falusiak jámbor, 's egyszerű kebleibe is belopózott. Ez, mint bármely más tárgy méltó komoly fontolatra, 's habár kereskedési kedvőtlen helyzetünk eredménye is, mindazáltal mennyire az erkölcsök romlását vonja magával, valóban nem volna óhajthatóbb mint az ellen akadályozólag rendelkezni. Itt Pesten édes ur. b. már annyira vitték a' fényüzést, 's annyira rabjai emberek a' divat zsarnokságának; hogy sokan inkább nélkülözik a' nyelv idegeit olly kedvesen ingerlő eledleket, 's csak silányul táplálkoznak, nehogy a' kül fényre megkívántatában némi hiányt szenvedjenek. Hány példait hallám már a' megbukott erénynek, 's így az örökre elveszett, önérzeten alapuló boldogságnak, az által, hogy a' divat kábító szelétől megkapott személyek, olly utakra vetemedtek, melly mennyire rágódik a' jövődőség élet gyökerén elcsábítva az if uságot, csak az láthatja át ki mint én köztök forog, 's mindent szemesen tekint meg. — De ezeken felül, mik már magokban is elég nagy védokok, az is mellette áll a' hasztalan fényezés korlátozása szükségének; mert hazánk az ezekért kiadott nagy öszvegeket alig huzza be más utakon, 's így mi nemleges állapotunk, nem csoda ha napról napra sorvadunk, 's ki is soványodunk. E' részben igazán elismerem ur. b. elsőségét, 's ebből származó nyugodt érzetét, midőn a' régi tisztessé bár kissé kopott de a' tisztelet színét még is magán viselő öltönyökkel megelégszik, 's a' helyett inkább más oldalról kedvez magának, mi legalább a' belfogyasztást mozditja elő, és így még is a' hazának, különösen pedig az elterjedt vizivási kórság következtében károsodó borgazdák használ, nem pedig viszi fel a' Dunán, ki tudja hol megállapodandó körmiczieinket holmi csecsebecsékért. De ha már annyira szükségessé lettek nekünk e' más nemzetek ipar szüleményei, mért nem lépünk mi is velek versenyt, sha csak némileg is nem igyekszünk pótolni hiányainkat? Nem de ezekben uram bátyám is kezét fog velem.

De van itt egymás körülmény is, melly uram bátyámra nem kevésbé boszantólag hatna, mint

a' csillogási külfény, 's mellynél fogva, ha csak tolmacsot nem hozna magával alig értetné meg gondolatait, 's akaratát másokkal, kivált olly helyeken hol legfőbb dolgai volnának. Itt németül kell beszélni. Németül? kiált fel uram bátyám; igen Magyarország fővárosában még igen ritkán hangzik a' magyarszó, 's ritkán, kivált olly ajkakra, mellyek azt megédesítnék. Távol legyen attól mintha itt nem tudnának magyarul, sőt csak kevés van ollyan, de urambátyám! itt divat németül beszélni, az az divat magát fittogatni, 's a' honi nyelvet elégtelennek nyilvánítani finom érzelmeik 's gondolataik (!!) kifejezésére. Ha ezt a' polgárság teszi, melly többnyire külszármasú azon nem lehet csodálkozni, sőt az legujabbi törekvésében, miszerint gyermekeit a' magyar nyelvben oktattatja, dicséretre 's hazafiui indulata elismerésére érdemes. De nagyon lehet csodálkozni vagy sajnálkozni, boszankodni, vagy nem is tudom mit csinálni azokon, kik magokat tós gyökeres magyaroknak, sőt ha lehetne Ápád véreből egyenes vonalon származottaknak vallják, 's itt nagy fennen idegen nyelven begyeskednek, mint a' kik képesek egy más nyelvet sok fáradozások után, 's más hasznos ismeretek elhanyaglásával megtanulni, de képtelenek a' honi 's anyai nyelvek tökéletes ismeretére, kivéve mint azt dajkájoktól tanulak, jutni. Ez valóban bosszantó dolog, de ellenmondhatatlanul igaz, mert hogy sok ismert nagy úri fenszárnyaló dámákat elhallgassak, özvegy S-y-né is, kit uram bátyám is mint erényes nőt ismer, itt a' jámbor lélek, nem tudom szégyenből-e magyarságáért, vagy a' gyáva fitogtatási elv követéséből, németül beszél, 's hozzám is ki neki udvaroltam, azon kezd szólani; ez mind vizás nevelés következménye; pedig mennyit szenved az által a' nemzet általános kifejlése, ha látnák azon különben gyöngéd 's szelid érzetű hölgyek, kik most annyira majmolnak idegent, valóban lelkesedettebben fognák fel e' nagy nemzeti ügyet, 's az illyr hölgyeket követendnék a' nemzetiség buzgó pártolásában. De vigasztaljuk magunkat urambátyám, mert az az ismert lelkes hazafi t. Fáy András ur, ki fáradhatatlan buzgalommal, tettel és szóval törekszik a' közjó 's a' nemzetiség szent ügye előmozdításán, éppen most ír egy a' nők neveltetését tárgyozó cikkelyt az Athenaeumban, mellyre nézve csak az volna kívánatos, hogy az, minthogy így kevesen olvassák, külön nyomtatva árulatsék, megvétenék, 's a' szerint neveltetnének hölgyeink.

Mi a' magyar színházat illeti, annak árva elhagyottságából, mellybe titok lepte viszonyai sülyeszték, 's miknél fogva azt legjelesb színészei, u. m. Egressy Gábor, Lendvay, 's Megyery elhagyák, most miután annak igazgatóságát nemzeti választmány vezérlendi, 's már jelenleg annak ro-

vására történnek a' költekezések, új életre serkenéséről teljes reményünk lehet. Megszűnik talán ezen-tul az opera tulságos pártoltatása, 's több eredeti, hazánk szükségeit, hibáit, 's ne taláni fényoldalait előnkbe tűntető darabokkal kecsegtethetjük magunkat. —

De erre serkentés kell, 's játszatása bár nem legjobb darabnak is, mert itt látja csak át világosan az író műve hiányait, míg ha csupán olvasás után mellőztetett az el, mindig részrehajlásról 's pártosságról panaszkodhatik. Lám az operát pártolni hajló közönség 's igazgatóság, már e' nálunk majd nem kopár mezőn is hoztak létre némi próbákat, 's Egressy Benjamin, 's a' zenkészítő Erkel 's Szerdahelyi úgy örülnek szerzeményeik sikerén, mintha legszükségesebb, 's legjobbat tettek volna, pedig csalódnak, mert hiszen ők csak a' divat csábjainak engedének, annak szolgálivá tették magokat. Ha a' francia minden tekintetben tőlünk végetlenre műveltebb, 's jobban álló nemzet illyekbe találja gyönyörűségét, szükség-e azt nekünk is követnünk? Felvagyunk e' már mi annyira világosodva, mint azok? Dobog-e mindnyájunk kebelében a' föltétlen, 's lángoló hazaszeretet? Egyesültünk e' már nemzetiségben? Ismerjük e' magunk 's hazánk viszonyait, 's szükségait? Szóval úgy állunk e' bármely viszonyban mint ők, 's így azt kell-e nekünk is cselekednünk? Ez éppen ollyan, mintha valaki élelemre való pénzt fényes ruhákra, vagy más haszta an csillogásra költené, mi alatt magát a' legnélkülözhetlenebbtől fosztaná meg; — előbb kell érezni, látni, tudni, 's aztán ha jól esik kéjelegni, 's csiklándoztatni érzelmeinket. De hiszen a' divat mindennek emésztő feneje lévén nem csoda, ha az ember belsejét is igyekszik elferdíteni, 's nagy 's erényre buzdító érzemények helyett érzélgésre puhultságra vezérel, mert ollyanok ezen francia operák; nem csoda, ha a' helyett hogy tanítana, kivált bennünket, külső fény csillogására indit. — Egyszóval, ha a' franciaíknál, vagy olasz, vagy németeknél, kik már jóllaktak mindennel, célirányos az opera, kivált ollyan opera melly nem csupán érzékiség gerjesztésére, pillanati fellobbanásra van számítva; nálunk minden esetre céliránytalan, 's midőn ezt a' dramai literatura kárára sőt sülyesztésére pártoljuk, nem teszünk helyesebben mint ki kabatját többre nézi életénél. Ismerek hölgyet, ki nem tudván neki a' divatos operák áriáját elénekelni, engem a' műveltség köz haladásától elmaradottnak állita, 's midőn én viszont neki más sokkal nagyobb hiányait lobbantam fel, t. i. a' hazai dolgok bani járatlanságát, a' nyelv tökéletlen ismeretét, 's más számtalanokat, ő azokat nem olly lélekre hatóknak, 's így nem annyira lényegesnek nevezé. Ezekre nem egy, de számtalan példát lehetne felhozni édes u. b. már mennyire vesze-

delmesek pedig az illy tünemények, ön legjobban fogja átlátni.

De hogy már egyébről is szólljak, legelőször is collegáim nagy 's talán 1000 is meghaladó számát említem. Ah ur. bátyám könnyek peregnének ki szemeiből, ha látná, milly lelkes 's buzgó fiatal emberek közöttünk; ellenben elszomorító, bágyadt 's lelketlen egyedekre is találna, kik gondatlan kicsapongásaik súlyos következményeit akkor érzendik csak, midőn azokat elhárítani lehetetlen leend. A' vásári sokadalom igen nagy, a' gyapjut egymásra halmozva szállítják 's általában jó vásár remélhető; a' nemzeti muzeum hatalmasan emelkedik; Pest városa, dicséretére legyen mondvá, utczáit kövezteti, a' szépítő intézet is sok szépet munkálkodik. De egyesek is igen csinos 's világos egyszerű építményekkel járulnak Pest városa diszítésére, mellyek közt a' művelt izlés kielégítését a' legnagyobb megatással tünteti elé ama nem sokára elkészülendő lánchíd szomszédságában büszkélkedő és százharmincz szobából álló divatos vendégfogadó ul megnyitandó pompás Wagner ház. Az állandóhíd körüli munkák szinte folynak. A' literatura nagy fejlődésben van; a' fentebb említett tárgyak után tehát szolgáljanak ezek ur. h. aggódó szívének megnyugtatósul, 's zálogul boldog jövődönkre, mert minden oldalról lehet tapasztalni férfiakat a' rosszsegíteni törekvőket. Ezek után maradok urambátyámnak. 'stb. — Közli G—lyi.

Növények élettana (physiologia plantarum)

Doleschall Gábor, orvostudor losoncz neográdi honfitól.

JELSZÓ. Vallásos a' természet vizsgálata. Titkait a' halandó ki nem kémlélheti, 's örülhet ha egy két léptet halad elő. — Sűrű lepel fedi azokat, mellyen az emberi szem át nézni képtelen, Méltóságot semmi szófolyam ki nem fejezheti, 's csak az érzékent nem bájolja meg. Én azt hiszem hogy az alkotó ismeretére, 's az erényiség megtanulására, nincs biztosabb vezér, mint a' természet nyílt könyve. Nem Stoicus ridességgel, nem peripateticus dagálylyal oktatja ez tanítványait arra; mi az igaz, 's a' jó; hanem anyailag a' csillagos égre, 's a' virányos földre figyelmeztetvén őket, harsány hangon hirdeti, hogy mind ezeknek bölcs teremője van; kinek egy szavára az ég, és a' föld összerogy, 's ki nélkül nem létezhetik csend az emberi szívben.

A' növényekről.

Él az egész természet, 's élte az életműves testekben tűnik ki leginkább, mellyek elkülönzött,

de egybehangzó életmivekből állók, belső elhasonlítás által növekedők, ha kiszabott életkorokat elérhetik, elenyésztők előtt ntódotkat hagynak magok után; 's ezek által éltöket végetlen időki folytatják. Két nagy szakaszokra oszlanak, növényekre, 's állatokra. — Minden tért a' természetben ezek foglalnak el. A' tenger mélyének hegyei, 's völgyei; a' föld kopár szirtjei, üregei, a' leghidegebb 's legforróbbéghajlatok, életműves polgárokkal kérkednek, 's a' porhoz hasonlók nem különben hirdetik a' teremő méltóságát, mint Bengália szörnnyetegi. Földünk tömege az északi sark felé vízleptelenebb, az életműves egymik itt tenyésznek leginkább. E' részen hamarabb kezdődöt az élet, miután a' víz elválasztatott a' száraztól, 's az ég hatalmas szavára a' beltűz kiemelte a' bérceket, a' tenger örvényiből. A' déli sark soká magány volt, még végre a' Klárisok iparja által művészi leg számtalan szigetek képeztetvén, 's elsőbb mohokkal ezen csekély, de még is viruló ligeteknek ágyat készítő növényekkel befedetvén, később fedelmi növényeknek, 's állatoknak e' tájon is nyughely készítettett. A' kővé vált 's legmagasabb helyen található csigák, a' föld mélyében temetett növény származatú kőszén, 's állatok kővé vált romjai, elhíthetik velem földünk nagy változtatásait. Hol most halálos csend uralkodik, előbb ezerféle élet forrt! Az eddig ismert növények száma ötven ezer nemből áll, mellyek közt harminczkilencz ezer nyilván, tizenegyezer lopva nősző, az első közt harminczkétezer reczés, hét ezer hüvelyező levelű (Oken). A' növények száma meghaladja az állatokét, mindkettőjük eredete egyféle, a' vízben fölolvadt, 's alakításra hajló nyákból erednek mindketten. Az első növény 's állat csak egy sejt, 's az öntvény állatok növényekre, ezek ismét állatokra könnyen változnak át. A' Klárisok csalódásig hasonló ágas alakjok miatt a' növényekhez, mellyekhez a' 16dik századig számítottak; az alsóbb rendű állatok, növények, egyedül vízből tápláltatnak, 's légzének, minden elkülönzött életművek nélkül, egyedül a' külső boríték által, a' lopvanőszők szemek által szaporodnak, mint a' pófetegek — Polypi. Innen, ámbár a' felsőbb rendűeknél a' különbség nyilvános, 's a' növényeket az állatoktól a' körületi változékonyság — varietas peripherica — az életművek' külső helyzete, egyszerűsége 's csekély kifejlése, a' növények három elemből történő képzése, úgymint: savitóból, gyulóból és fojtóból, az állati életművek hiánya, mellyek szülöttje az érzés, és mozgás, elegendően megkülönbözteti, mind az által az alsóbb rendűek közt az állati az élet csekély kifejlése miatt, mellynek nyomai a' növényekben sem hibáznak, a' tengélet, 's külső alak hasonló viszonya végett, a' megkülönböztetés lehetlen. Egy az élet ugyan is, va-

lamint egy az erő, de különböző egymikben mutatkozik, mellyek együtt véve a természet nagy életének egy főélet művét teszik.

Azon életműves test, melly önkéntes mozgással nem bírván, egyedül tengéletet él, mellynek működési a táplálás, légzés és nősés, növénynek neveztetik, 's a természettudomány azon része, melly ezek mibenlétét megfejté növény élet tannak hivatik. — A növények élete kétféle működések, 's élet művek által nyilvánítja magát úgy mint: az egymik, és a faj feltartására szolgálókkal. A tengélet táplálásban, légzésben, 's nősésben áll, valamint az állati mozgásban érzésben és indulatban. Mint az életművek, úgy a működések is lassan fejlődnek ki, 's miután az egymik elegendően elkészítettett, akkor jelenkezik legelőször a nősülés, melly a növényben legfelsőbb, az állatban legalsóbb működés, 's ez által mindketten úgy köttetnek egybe, mint az ásványok a növényekkel jegesített alakok által.

A' növények közönséges alkotása.

A' növények sejtekből, nedv, és légedényekből állnak. — Ezen részek egyes vagy vegyes összetételéből képeztetnek a' növényi életművek. A' gyökér, virág, gyümölcs, level, mind hármak összefonódásból, a' kéreg, könyv, bél, sejtekből 's nedvedényekből; a' fa, lég, vagy is sodrony edényekből, mellyek a' csupa sejtekből összetett, lopvanószóknél hibázók, a' sejtek elaszása által támadnak. A' táplálás, nedv készítés, kerengés, légzés, nősés, ezen egyszerű szövetek, 's a' belölők készült életművek által vitetik véghez; a' kívül, hogy ezen életfolyamatokra nézve, bizonyos elkülönözt életművek lennének jelen, mind ezt a' felsőbb rendű állatoknál találjuk. Hasonlóan a' legalsóbb rendű állatokhoz minden része a' növénynek, széles értelemben, elhasonlítani, légzeni, 's nemzeni képes. Minthogy a' sejtek a' gyökérben, a' sodrony edények a' levelben uralkodók; mint-hogy a' sejtekben a' nedv készítés, a' levelekben mint eloszlott sodrony-edényekben a' légzés történik; méltán hasonlittatik a' gyökér gyomorral, a' levél tüdővel össze. A' növény csak gyökérből, és levelből áll, valamint a' tengélet elhasonlításból, és légzésből. A' törzsök, ágak, gyökér elosztásából; a' virág gyümölcs csak a' levél elváltozásából ered. A' nősülő az elhasonlításához tartozik, melly által a' már tökéletes anyatestből egy, vagy több rész elválasztatik; melly a' legtöbbet lopvanószóknél magától az anyától, a' nyilvánószóknél a' him egymitől kölcsönözi életiségét, kedvező körülmények közt a' természet befolyása által szüleihez hasonló életre gerjesztendő.

A' sejtek (cellae) szemmel alig látható, finom hártýából álló zárt. 's csak igen apró kiiz-

dó 's nedvbeszívó likakkal áttüzött holyagok, mellyek százanként csoportozva alig lepnek el egy vonalnyi tért, alakjuk kerék vagy hengeres, 's főkép a' lopvanószóknben, vizekben, szembetünő, a' hol nagyobbak 's egyszerűbbek. Másoknál 12 szegletűek, a' mi Kieser szerint onnan származik, minthogy az egyes szintén kerek vagy hengeres sejtek, minden oldalról három hasonlótól környeztetnek, 's ezen illykép csoportozott sejtek, a' többiektől sejtközi járatok által elkülönözve főkép a' vastag levelű növényekben, mint csillagképp 12 szegletes sejtek tűnnek szembe. — A' körületi sejtek; kerek, a' belsők hengeresek a' nagyobb nyomás végett, v. mivel talán már elaszni, és sodrony edényekké képeztetni kezdődnek.

(Folytatása következik.)

Hontalan keservei.

Hány ezret táplál egy hő anya keblibe? engem
 Árva fiut küldött helygani messze honom.
 Mint vándor nyughelyt sivatagba keresve kesergek
 Mért nem hallja hazám jajjaim és sohajim?
 Hegyről völgyre kanyarg ádáz sors verte sikamló
 Útam; társ egyedül 's hű kalauz a' remény.
 Nincs őszinte barát!, rokon érzetű női kebel nincs
 Hogy lelket forró csókja lehelne belém!
 Nincsen szivrázó 's keserű panaszimra kesergő!
 A' szigorú végzet hölgyemet elrabolá.
 Ah honom emléken hánszor repedezve sohajtok,
 Jó szemeimből köny fellegek árja gyanánt.
 Nincs bérez olly magasan, hol már olvasni ne látnám
 Drága honom 's hölgyem könnyel írott neveit.
 Öntözi könnyöznöm Kárpát moh-lepte hegyormát,
 Rengetegen hatnak jajjaim ezredei.
 Szívtépő bánat, gond, 's bú zord éjeken által
 Virrasztnak vélem. Gyászteli regre kelek. —
 Oh hánszor kértem már enyhelyet! Ah de remény nincs!
 Vissza riaszt minden 's néma könyűkre fakaszt.
 Csattog hár az elem dörgő érc ménköve bérczen,
 Bérczre keresni segélyt búsan ügetve megyek.
 Nincsen sziklaüreg, vigaszért hol már nem epedtem, —
 Vissza csak ez hangzott „sírüregdre találsz.“
 Oh ég! honfi valék egykor, 's közjóra ügyelve
 Boldogul éltem. — Most Hontalan árva vagyok.

Hontalan.

Rejtvény.

Két tagból állok. Négy előm öszvecs atolva
 Ejtsd, 's így hivd, az egész hogyha felosztva vagydon.
 Végtagom ajtóban, vagy falba beütve találod.
 Térj ki egészemnek hogyha veszélyt nem ohajtsz.

Váczsi József.

**Egynehány el nem fogult észre-
vételek a' magyar academia
ügyében Csaplovics ur ellen
(Századunk 65-dik számában).**

Mivel a' magyar Akademia eddig Csaplovics úrnak ismételt megtamadásait válással nem méltatta 's tehát igen hihető, hogy legujabb megtamadására (Századunk 63 és 65dik számában) is felelni nem fog, bátorkodom, ámbár nem vagyok a' magyar academia tagja (nem beszélek tehát mint Cicero pro sua domo) Cs. úrnak némelly alaptalan állításait a' jó ügy érdekében megigazítani.

Ezt állítja többek között Cs. úr: „Akademiánknek negyvenkét rendes tagja van (!!!) tehát 21el 's illetőleg 11el több (t. i. mint a' pétervári akademiának); és hat osztálya, mellyek közt a' philosophia egyáltalában szükségtelennek látszik. Hogy a' philosophia, kivált a' metaphysica (most természet philosophiának neveztetik*) nem alkalmas akademiai dolgozathoz (?), más akademiák, mint berlini és müncheni, magokon tapasztalták, 's később siettek tőle tettelesen megszabadulni. A' londoni 's párisi mindjárt kezdetekkor elég bölcsék voltak a' philosophiát nem fogadni fel.“ Cs. úr ki a' philosophiát (nevezetesen a' metaphysicát 's természeti jogot) megveti, (mint tudjuk értekezéséből a' Századunkban a' philosophiáról philosophál Cs. János) a' philosophia ugyan egy általában szükségtelennek látszik, de más el nem fogult férfiaknak, kik jól tudják, hogy a' józan philosophia, minden más tanok (a' mathesisen kívül) alaptudománya, bizonyosan nem. Azért is több tudós akademia, p. o. a' koppenhagi, stockholmi, drontheimi (Norvegiában) 's a' t. philosophiával is foglalatoskodik.

A' berlini akademia is mint tudom nem sietett, magátul a' philosophiától tettelesen megszabadulni (Cs. ur állítása szerint), hanem csak már nem mint előbb speculativa (eszméleti) hanem practica (gyakorlati) philosophiával 's a' philosophia historiájával foglalatoskodik 's arra czélzó jutalomkérdéseket kihirdet. Párisban a' kir. akademia a' tudományoknak ugyan kezdete idejétől fogva a' philosophiával nem foglalatoskodott hanem csak a' mathematicai, (Cs. úr hibásan ír mathematicai) és physikai tudományokkal, de valamint Párisban különös academia royale des inscriptions et des belles lettres alkotott, úgy szinte ott létez különös akademia des sciences morales et politiques 's ez foglalatosko-

*) Ugyan? valóban? Risum teneatis amici! X—y.

dik speculativa és practica philosophiával, törvénytudománnyal, politica oeconomiával és törvénytudománnyal 's arra czélzó jutalomkérdéseket hirdet, p. o. 1837dik esztendőre „Német philosophia Kanttól fogva, mi korunkig critica megvizsgálását“ jutalomul kitűzte. Hát ezt nem tudja, Cs. úr? Hibásan állítja Cs. úr, hogy Metaphysica most természetphilosophiának neveztetik. Most is vagy régi névvel methapysicának vagy pedig transcendentális philosophiának*) vagy idealistica philosophiának, vagy realis idealismusnak vagy Erkentnisslehrenek neveztetik, 's a' természetphilosophia csak része az ujjabb jobban rendelkezett, 's megjobbitott metaphysicának. Lásd p. o. Immanuel Kants vorlesungen über die Metaphysic. Erfurt 1821. Wilh. Traugott Krugs System der theoretischen Philosophie. Zweiter Theil. Metaphysik oder Erkentnisslehre. Második kiadás, Königsberg 1820. Dr. Trollers Naturlehre des menschlichen Erkennens oder Metaphysik. Aarau 1828. Joh. Fridr. Herbarts allgemeine Metaphysik nebst Anfängen der philosophischen Naturlehre. Königsberg 1828. Michael Aschenbrenners Lehrbuch der Metaphysik, Landshut 1830. Weisses grundzüge der Metaphysik 1835. Der Idealrealismus als Metaphysik, in die Stelle des Idealismus und Realismus gesetzt von Alb. Leop. Julius Ohlert. Neustadt an der Orla. 1830. System der Metaphysik entworfen von Christlieb Julius Braniss. Breslau 1834. Die Wissenschaft der Metaphysik in Grundrisse von Dr. Karl Philipp Fischer. Stuttgart 1838. Ernst Reinholds Darstellung der Metaphysik. Gotha und Erfurt 1832. Grunddsätze der analytischen Philosophie in metaphysischen Versuchen (von Eduard König). Leipzig 1827. 'sa't. A' metaphysicusokról gunyolva írja Cs. úr: a' metaphysicusok csak (csak!!!) világgyártásokkal, 's az ember lelkével**) foglalkoznak, 's még épen az Isten érzékeit is ujjakon akarják felszámolni mint ezt már 1839. Századunkban világosan (!) előadtam. Ők azonban három ezer év lefolyta alatt egy hajszálnyival sem haladtak előre e' dolgok ismeretében (!!), 's 30,000 év mulva sem haladandnak, mert a' tárgy fürkészhetlen. Mikép akar tehát egy akademia itt valami újat, helyeset, lényegest munkálni. Már Voltaire igen helyesen nyilatkozott felőle: Les disputes metaphysiques (ressemblent á des vallons***) remplies de vent, qui

*) Ezen nevezet Kant tanítványai által divatba jött.

**) Hát a' religio philosophiájával 's Kant idejétől fogva a' természet philosophiájával nem?

***) Talán ba' bns Cs. uram? Mert vallon kis völgy, ballon pedig szélláta. Mi is értjük a' francia nyelvet. X—y.

les combattants se renvoient. Les vesies crévent, l'air en sort il ne resterien. (A' metayhysikai vitatások hasonlítanak a' légtöltött laptákhöz, melyeket a' laptázók másfelé ütnek. A' hólyagok szétpattognak, a' levegő elpárog 's nem marad semmi, tehát a' philosophiát az akademiái tudományok közé felvenni nem tesz egyebet, mint az akademiához örült házat építeni.*) Millyen a' tárgy olyan a' hang! "Olvastam ugyan Cs. urnak sarcastica humoristicus értekezését a' philosophiáról a' Századunkban, de ama buta, ostoba 's balgatag vélekedései, némelly régi görög metayhysikus, középkori scholastikusok 's barátoknak, melyeket Cs. úr nagyobb részint Brucker igen kritikátlan irt philosophia historiájából, nem pedig ama metaphysicusok munkáiból meritett, az egész metaphysicát és minden metaphysicusokat nem alacsonithatják. Már Shakespeare helyesen mondta, hogy a' világon már nincsen balgatagság, melyet egy vagy más philosophus nem védelmezett volna. Hát Plato dialogusait 's Mendelssohn Phaëdonát nem olvasta Cs. úr, 's ha olvasta nem talált-e ezen jeles munkákban fönséges, magas és nemes elmékedéseket Istenről és lélkünkről?**) Tréfál-e Cs. úr midőn állítja hogy a' metaphysicusok három ezer év lefolyta alatt egy hajszálnyival előre nem haladtak? Hát p. o. ezen munkákban: Imanuel Kant's Vorlesungen über die philosophische Religionslehre. (Leipzig 1817.), Dr. Gottlieb Wilhelm Gerlachs Grundriss der Religionsphilosophie, (Halle 1818), Krugs Eizebiologie oder philosophische Religionlehre. (Leipzig 1819.) J. Fr. Fries Handbuch der psychischen Anthropologie, oder der Lehre von der Natur des menschlichen Geistes. (Jena 1820.), Dr. Ph. Carl Hartmann, Der Geist des Menschen in seinen Verhältnissen zum physischen Leben. (Wien 1820.)***) D. J. Salat's Handbuch der höheren Seelenkunde, oder die psychische Anthropologie. (Landshut 1820.), C. A. Eschenmeyers Grundriss der Naturphilosophie (Tübingen 1832.), Dav. Th. Aug. Svabedissens Grundzüge der philosophischen Religionslehre (Marburg 1831)****) —

*) Az akademiához örült házat építeni? Ei, ei! Herr von Csaplovics, diess ist doch ein zu massiver Ausdruck! Ezt német nyelven mondom, mivel massiv olyan nevezetes német terminus technicus, melyet még az akademiái magyar és német zsebzótár nem magyarázta.

**) Olvasásra méltó könyv: System der platonischen Philosophie von Tennemann 4 kötet. Lipsce Barthnál, és: Initia philosophiae Platonicae auctore Phil. Guil. van Heusde) Utrecht 1811.

***) Második kiadás: Bécs 1832.

****) Olvasásra méltó munka ugyan, de nem még tanuló ifjaink kezeibe való: „Vorlesungen Hegels über die

Friedr. Fischer, von der Natur, und dem Leben der Körperwelt, oder philosophische Physik. (Tübingen 1832.) Heinr. Fridr. Sinks Ideen zu einer philosophischen Naturkunde (Breslau 1814 's a' t. nem taláthatnak-e sokkal jobb eszmék a' religio-philosophiáról a' metaphysica psychologiáról, 's a' természet philosophiáról mint a' Scholasticusok, Wolf és Wolfianusok munkáiban? Voltaire autoritása a' philosophiában semmit sem nyöm, mert szinte ugy nem volt philosophus, mint Napoleon császár, ki a' német philosophusokat (kiknek munkáit pedig nem olvasta), mint ideologokat (metaphysicusokat) megvette, és (engedelemmel legyen mondva, és minden sértés nélkül, mert — non omnia possumus omnes —) Cs. úr hozzá járul az is, hogy Voltaire, mint Cs. úr, majd mindent tudott neveltségessé tenni.

De ha Cs. úr a' metaphysicát egészen megveti 's a' magyar akademiából kiküszöbölni akarja miért legalább neki nem hagyja a' practica (gyakorlati) philosophiát, melyel más akademiák is foglalatostkodnak, nevezetesen az aethicát (erkölcs-philosophiát) 's a' jog-philosophiát? Talán sem mire valók a' következő munkák 's nem volna-e ohajtandó, hogy a' magyar academicusok is olly jeles munkákat irjanak vagy jutalomkérdésekkel a' gyakorlati philosophiához tartozó értekezések irásának alkalmat nyujtsanak: „Leitfaden der philosophischen Principien des bürgerlichen und peinlichen Rechts von Gottlob Ernst Schulze (Göttingen 1813.) W. Tr. Krugs Diköologie oder philosophische Rechtslehre. (Königsberg 1817.), W. Tr. Krugs Aretologie oder Moralphilosophie (Leipzig 1819.), Lerbuch des Naturrechts als einer Philosophie des positiven Rechts, besonders des privatrechts, von Hofrath Hugo in Göttingen (Vierte Ausgabe, Berlin 1819.); Dr. Trovers philosophische Rechtslehre der Natur, und des Gesetzes (Zürich 1820); Die reine Rechtslehre von Dr. G. E. A. Mekmel. (Erlangen 1815.) Erhards Grundlage der Ethik. (Heidelberg 1821); Das System der philosophischen Moral, mit Rücksicht auf die juridische Imputation, die Geschichte der Moral und das christliche Moralprincip, dargestellt von Dr. Karl Ludwig Michelet. (Berlin 1828.); Die Philosophie des Rechts nach geschichtlicher Ansicht von Friedr. Julius Stahl (2. Bände. Heidelberg 1820. 1833.) 's a' t. Örvendenünk kell, hogy Magyarországbán is némelly jogászok, mint Szalay (a' magyar Themis kiadója), Fogarasi, Fabriczy Sámuel 's mások szerencsével a' jog-philosophiá-

Philosophie der Religion, herausgegeben von Marheinecke. 2 kötet, Berlin 1832, (I. kötet XVI. és 376 lap. II. kötet VI. és 483 lap) — mert Hegel systemája valóban pantheismus.

ban kezdettek írni.*) Hogy Cs. úr nem barátja a' természetjognak, hogy ez neki rémképnek látszik, hogy az ósz Krugot, a' híres lipcei professort, ki természetjog különös systemáját írta, bolondnak hivta**) 's hogy a' természeti jogot a' magyar fő-

*) Fogarasi úr ama Jogi a' Figyelmezőben, kivel Cs. úr philosophiai és jogászi nézetei miatt, collisióba jött. Cs. úr azt gondolta, hogy Jogi álnév alatt Bajza úr lappang 's ezt a' Századunkban kiméletlenül dorgálta. De a' stylusból és nézetekből Cs. úr észrevehette volna hogy ellene nem írt Bajza, ki egyébiránt is mint író philosophiával és joggal nem foglalatoskodik.

**) Cs. úr általjában a' német tudósokkal keményen 's illetlenül bánik. Így az „Allgemeine Zeitung”-ban kijött „Pia desideria für Ungarn” szerzője felől, ki már 15 év alatt Magyarországon élt 's az utolsó magyarországyűlésen jelen volt, hol valamint ez előtt is magyar mágnásokkal 's nemes birtokosokkal, ki több évtől fogva bölcs tanácsával a' nézeti gazdaság 's a' honi ipar tökéletesítésében éltek (Cs. úr kételkedett valljon azon idegen a' főemberek csarnokaiban a' magyarokat ismeri, 's talán a' mágnásokkal többször társalkodott és még társalkodik, mint Cs. úr), ki most is Magyarországon lakik, 's kinek a' tudós világ több hasznos gazdasági munkát köszön, azon t. férfi felől azt jegyzi meg, hogy a' magyar nemzet tanácsát nem kért, 's hogy jogunk van nem hivott gyógyászt, ki magát a' betegnek ráfolja, kihajítani, 's általjában rossz néven veszi, midőn idegenek más dolgokkal foglalatoskodnak, ámbár ő is sokszor magyar, francia és angol, (p. o. angol constitutióval) foglalatoskodik. Kétség kívül Cs. úr szégyenlené magát, ha tudná a' „Pia desideria” szerzője országszerte becsületos nevét! de mit mondana a' német mívelt olvasó közönség, ha olvasná Cs. úrnak a' philosophiáról 's a' természeti jogról a' Századunkban írt értekezéseit, hol Fichte, Krug, 's más híres philosophusok (kiknek több magyar protestans tudósok, kik egykor leczkéibe jártak, sokat köszönnek) bolondoknak neveztetnek, mivel Cs. úr sok philosophiai tárgyról más véleményben vagyón mint ők, kik a' philosophiát nem tanulták. Cs. úr a' magyar academicust Bajza József urat a' Századunkban, mivel azt vélte, hogy ő Jogi álnév alatt lappang, a' Századunkban „Grober Jóseph”-nek nevezte (Bajza ezt a' nevet a' Társalkodóban „Grober Jankóval viszonozta) már mi csoda epithetumot adna a' lipcei professor Krug, ki (mint tudva való) mint heves férfiú ellenségeit nem kiméli. Cs. úrnak, ha valaki Magyarországon Cs. úrnak ellene írt diatribeját, hol Krug bolondnak neveztetik, német nyelvre fordítaná 's Krug úrnak küldené. Nekem szándékom volt ezt tenni, de csak azért (nem pedig kárörömből), hogy a' tőlem is nagyon tisztelt német tudós magát védelmezhesse, (mert nem olvassa Századunkat); de még is Cs. urat

iskolákból kiküszöbölni tanácsolta, a' Századunkból jól tudjuk: de nem kételkedem, hogy a' bölcs kormány a' veszedelmes tanácsot nem fogja követni, 's hogy a' magyar akademia is azzal foglalatoskodni fog. Ha még nem volna a' természeti jog systemája kidolgozva, ezt kellene kidolgozni (Franciaországban az absolutismus bukása után, elébb a' francziáknak hirdették a' természeti ember jogokat és törvényeket, csak azután alkották az első constitutiót), valamint, ha nem volna religiophilosophia, ezt kellene alkotni, mert a' természeti jog minden positivum jog lydius lapisa (próba-köve), valamint a' religiophilosophia minden positiva religiónak.

Nem tudom valljon Cs. úr az aesthetikát vagy philokaliát a' philosophiai tudományokhoz számítja vagy nem. Nekem is és sok másoknak az aesthetika a' szépség, 's a' szellemi izlésnek philosophiája, 's azért a' magyar akademia philosophiai osztályához tartozik. Ha pedig a' mások véleménye szerint az aesthetica csak a' szép művészetek theoriája volna, ezt a' szép művészetek osztályában a' magyar akademiának kellene művelni.

A' paedagogica is meggyőződésem szerint a' gyakorlati philosophiához tartozik. E' tárgyban mennyi jót a' magyar akademia munkálhatna, midőn mi magyarok a' paedagogiában 's az iskolai didacticában (oktatássystemában, unterichtswesen) még nagyon hátra vagyunk! De Cs. ur a' paedagogikát épen nem érinti.

Végre mennyi hasznost a' magyar akademia a' külföldi tudós társaságok példája szerint, a' philosophia historiájában eszközölhet; 's valóban e' tárgyban már két nevezetes jutalomkérdést hirdetett.

X-y.

(Vége következik.)

Növények élettana (physiologia plantarum)

Doleschall Gábor, orvostudor losoncz neográdi honfitól.

A' növények közönséges alkotása. (Folytatás.)

A' mag sejtjei még, tökéletlenek, falai még el nem váltak, 's csak apró szemeket képeznek. A' hám (epidermis) melly az életmives testeknek hid gyanánt szolgál, 's azokat a' külső természettel összeköti; melly a' növények minden részeit, ki-

mint honfit kimélni akarván, ama szándékomat abba hagytam. De azt tartom, hogy illendő volna, vagy a' Századunk szerkesztősége, vagy annak censora olyan sértő, 's gyalázatos kifejezéseket, mint bolond (ha nagytudományu dr. Krug bolond lenne, nem volna lipcei professor) 's a' t. eltörlene, mert nem csak honfiakat hanem becsületos idegeneket is gyalázni nem szabad.

vévén a' bibét beborítja 's mint az állatoknál, úgy némely növényeknél is minden évben lehámlik; mint a' boglár fán (Platanus) észrevehető, a' növénybéllel együtt, eleinte nedves záró, később léggel töltött sejtekkel bir. A' kéreg sejtjei nagyok, kerekék, hasonló alakúak a' könyv külső sejtjei, a' belsők hengerek, amazok minden évben kéreggé, ezek sodrony edényekké, az az fává változnak. Ez tavasszal történik midőn bővebb nedv torlódván a' törzsökbe, ebből az elavult könyv helyet új képeztetik, melly első korában mézsgának (cambium) neveztetve, a' fahéjnak könnyű elválását okozza, felesleges nedveit önkéntesen, vagy sértés után kiönti, 's egy évi fenléte után ismét kéreggé, és fává változik. Illykép tehát a' növény minden évben elhal, 's újra teremtetik; illykép képeztetnek a' fában, annak korát legbiztosabban eláruló gyűrűk. A' sejtek szintelen nedvvel vannak töltve, csak a' hám alatt fekvő sejtek foglalnak zöld nedvet, — melly zöldanyának (chlorophillum) neveztetik, 's a' vékony hámön áttetszvéen a' növényeknek zöld színt ad. — Egyébiránt a' lopvanószöknél csak hámot, de kérget és könyvet nem esmerék.

A' nedvvivó edények (Venae; Ductus intercellulares) tulajdon falakkal nem bírnak, 's csak azon háromszegű tér által képeztetnek, melly minden három sejt közt észrevehető. Ezen részek egymással közlésben lévén, egész csatornákat képeznek, mellyekben a' sejtekből átizzadó nedv, a' lég hatása által jobban elhasonlittatik, 's mindenfelé vitetik. A' hol sejtszövet taláztatik, ott a' sejtközi járatok nem hibáznak, 's így a' lopvanószöknél is jelen vannak. Néhol az említett részek nagyobb medreget (lacunae) képeznek, 's ezek elválasztási életműveknek tekinthetők, ezekben ugyan is soha nem taláztatik táp hanem gyántás, mézsgás vagy olajos anyag. Ezen sejtközi járatok méltán hasonlittatnak össze az állatok nyirkedényeivel, mellyek a' nedveket a' sejtekből mint annyi gyomrokából felveszik; a' kívül hogy azokkal életműves összekötésbe állának.

A' sejtközi járatokkal igen rokonok a' hám részek (stomata) mellyek csak a' zöldes részekben jelenlevők, a' levél alsó lapján nagyobbak, számasabbak a' vízi növények azon lapján melly a' vizet érinti, 's a' törekes (acerosus) leveleken hibázók, reggel nyílt, a' nap hevénél zárt, a' sejtközi járatokban, nem pedig a' sodrony edényekben végződő hosszas réseket képeznek. Egy négy szeglet vonalnyi téren száz illy rés van jelen. Ezen rések légvezető utak, ámbár kiizzadásra is szolgálnak.

A' sodrony vagy perge edények (vasa spiralia, pneumatophora, fistulae spirales) leginkább láthatók. ha a' rózsa levelei vagy szirmai vigyázva elszakasztatnak. A' könyv elaszott sejt-

jeitől erednek. Hajszal vékonyságú csigásan tekerődő csók, a' sodratok köztlévő rést, semmi hártya sem béleli ki, a' gyökér végétől a' levél hegyig egymás mellett fekvő, a' kívül hogy egymásba nyílnának, futnak a' polyvások gyűrűinél, vagy a' növények csomóinál duczosan összefonódnak 's ezen fonatból mások indulnak ki. A' lopva nőzők közt, csak a' harasztokban (filices) taláztatnak. A' hüvelyező levelekben egyenesen, a' reczésekben hálósövetként oszlanak el. A' növények elágosodása, 's törzsök lépcsős elvékonyodása, a' sodrony edények eloszlásától származik, a' honnan az ágatlan pálmák törzsöke egyforma vastagságú. Hasonlóan oszlatnak el a' sodrony edények, mint a' véredények, vagy hörgők az állatokban, 's a' gyökér szívnek felel meg. Ámbár pedig a' sodrony edények alkotása mindig egy; külső alakjuk szerint még is gyűrűs, 's lejtős sodrony edényekre különböztetnek. Ez a' sodratok kisebb vagy nagyobb elválásától függ, 's utóbb az idültebb növényekben csak lejtős sodrony edények taláztatnak.

(Folytatása következik.)

U j b a n k .

Londonban jelenleg alakul egy ázsiai bank, a' legfigyelemre méltóbb kalmárházak a' vállalat vezérei. Eleintén 50,000,000 frankot fognak 2500 frankos részvényekben öszvetenni. Ezen bank munkálatai először csak a' britt birtokokra, később Ázsia más részeire is ki lesznek terjedendők. Fő váltó piac Londonban leend; magános ügyvivő házak India minden nagyobb városaiban állittatandnak. Célja e' banknak egyszerűsíteni 's könnyíteni a' pénz küldéseket az anyaország és gyarmatok közti kalmár közlekedésben. Bár több bankok léteznek is a' britt-keletindiai birtokokban, de ezeknek csak helybeli munkálataik vagynak. E' bankok közt legjelentékenyebb a' bengalai, ez után jön az egyesületi bank, mellynek váltópiacza Calcutta; a' bombaybeli ujonnan alakított, harmadrangu. E' bankok munkálatai azonban kevésbé kiterjedők 's teljességgel nem hasonlithatók azzal öszve, mi Franciaországban, Angliában 's az egyesült státusokban történik. Így a' bengali banknak alig van 30 milliót érő váltója forgásban, mellyből látszik hogy ennek papirjai Keletindióban nem igen elterjedvők. Az ázsiai bank sokkal közösebb használatú váltójegyeket fog kibocsátani, 's ezek úgy fognak az anyaországban mint a' gyarmatban forogni.

Rejtvény.

Szittyá marokba való, vész általa millió élet

Harezban, — utósomat hagyva lesz emberi tag.

A' 16. sz. rejtvénynek megfejtése — részeg.

Egynehány el nem fogult észre- vételek a' magyar academia ügyében Csaplovics ur ellen (Századunk 65-dik számában).

(Vége.)

A' magyar academia törvénytudományi osztályáról ezt állítja Csaplovics úr: „a' törvénytudományi osztály sem látszik igen alkalmasnak akademiai foglalatosságokhoz. Mert a' törvények valami tevőleges, mihez nem kívántatik egyéb jó commentároknál (?), mellyeket nem academicusok is készíthetnek.“ De még is hozzá adja Cs. ur: ez osztály azonban inkább megállhat, mint a' philosophiai. Meggyőződésem szerint a' törvénytudományi osztály a' magyar akademiában nagyon szükséges és hasznos, mert a' magyar törvénytudomány valóban még igen hiányos és tökéletlen. — A' törvények ugyan valami tevőleges (positiv), de ehez több kívántatik jó commentároknál, p. o. systematica elrendelés, hermenevtica juris (hány magyar törvény homályos 's kétértelmű!*) 'sa't. Nem csak a' magyar magányos jog némelly tárgyai p. o. a' végrendelek, a' királyi városok jura municipalia, servitutes rerum, stb., hanem kiváltképen a' Magyarország nyilvános joga (Jus publicum regni Hungariae, — hiszen még szükölködünk ennek tökéletes compendiuma, 's még inkább részletes és kimerítő munkája nélkül), a' magyar jus criminale (p. o. a' felségárulás és hivtelenség vétke még nincs tökéletesen megfejtve), a' magyar egyházi nyilvános 's magányos jog, és a' magyar bánajog igen sok tárgyai még világosítást és systematica kidolgozást kívánnak, 's a' magyar kereskedési jog (a' váltójog alkotásban az utolsó magyar gyűlésben az arra rendelt deputátiót a' bécsi jogász Wildner segítette), a' tengerjog (Seerecht**), és katonajog (talán lesz Magyarországnak elébb utóbb különös katonajoga) még kidolgozandó. Nem lehet tagadni, hogy a' juris prudentia tárgyában az ostriai, más németországi és francia jogászok után hátra maradtunk. Hozzá járul az is, hogy a' törvények Magyarországnak is nem örök időkre hozattak, 's hogy a' régi magyar constitutio mint gyarló

emberek munkája megjobbitható, de a' törvényhozáshoz sok jogászi, jogphilosophiai, 's történeti ismeret, valamint is más mivellet nemzetek törvényei éleselméjű meghasonlítása kívántatik. Ezen tárggyal igen hasznosan a' magyar academia törvénytudományi osztálya foglalatostokodik. Senki el nem fogult m. törvény tudó sem tagadhatja, hogy az ostriai, porosz, württembergi, bavariai, száz badeni magányosjog, 's francia Code Napoleon sokkal tökéletesebb, mint Verbóczy Tripartitum Juris consvetudinarii hungarici, az egész corpus Juris hungarici és Juris privati hungarici minden compendiumai 's bővebb munkái, Cs. úr maga megvallja: „Igen kívánatos volna magány jogunknak eljárásával együtt, gondos összehasonlítása a' külföldiekkel, tehát egy neme a' törvénytudományának. Továbbá hazánk minden helyhatósági és különjogi rendszabályok volnának összegyűjtendők, a' jogászok számára kiadandók. A' valódi előttünk egészen ismeretlen törvényhozási írásmód felől is igen ohajtható, sőt szükséges volna egy practica értékezés.“ A' magyar academia jogtudományi osztályának is kellene tökéletes magyar joghistoriát kidolgozni. Maga Cs. úr is megvallja: „Itt az akademiának mindennek előtt egy kielégítő jogtörténetet kellene készítenie, mellyek hiányát még mindig sajnosan érezzük, a' Kelemenféle nem sokkal több a' semminél. Illy munka igen fontos. Azért előbb még egy derék academicustól értekezést szeretnék arról olvasni, mikép kellene e' jogtörténetnek szerkesztetnie, mi tartozik hozzá? egy szóval a' historia valódi eszméjének kimerítését.“ Sőt a' nyilvános és magányos magyar jog compendiumait és részletes munkáit úgy kellene írni, hogy legalább minden nevezetes tárgynak történeti bevezetés előbocsáttassék, mellyből kitetszenék, micsoda magyar szokásokból az oda tartozó jog eredett, vagy micsoda indítóokból 's melly körülállások alatt a' törvény alkottatott. — De a' diplomatika is nem csak történeti hanem egyszermind jogi tudomány 's minden jogásznak nagyon szükséges; tehát a' magyar academia jogtudományi osztály tagjainak kellene magyar jogi diplomatikát kidolgozni. A' statistikának azon része, melly az országalkotmányról szól, a' jogtudomány köréhez tartozik, azért is a' jogtudományi osztály a' magyar statistikában magának érdemeket szerezhethet. A' magyar jog régiségeiről (antiquitates juris hungarici) eddig még nem jöttek ki különös munkák, mint a' német, francia, angol jog régiségeiről: azért bátorodom ezen tárgyat is a' magyar academia jogtudományi osztálynak ajánlani. Ez osztály

*) Nem csak a' régi, hanem újabb törvényekben is kétértelmű kifejezések fordulnak elő, mellyek az országgyűléseken is vitáknak alkalmat adnak, p. o. Decr. A. 1791 art. 26. „in religione patris educari possint“ az utolsó országgyűlésben a' reversalisok tárgyában.

**) Hiszen Magyarországnak is van tengerpart és hajókázás.

tálynak azon tagjai, kik egyszersmind a' philosophiában jártasok, nagy haszonnal is dolgozhatnak a' természeti jog, nemzetek joga (Völkerrecht), közönséges országjog (Allgemeines Staatsrecht) 's a' jogphilosophia körében. Azon kívül a' jogtudományi osztályhoz az országtudományok (Staatswissenschaft) is tartoznak, nevezetesen politica, cameralistica, közpénzügytudomány (Finanzwissenschaft) ország gazdálkodás (Staatswirthschaft), országekonomia (Staatsökonomie), végre a' politikai diplomacia (mellyet nem kell felcserélni a' történeti és jogászi diplomatikával), mellyben Dumont és Martens (göttingai professor) olly nagyon jeleskedtek. Abból láthatja Cs. úr, hogy a' magyar akademia törvénytudományi osztályának köre elég tágas, 's hogy abban nincsenek „sine curák“

Végre Cs. úr a' szépművészeteket kiváltképen a' költészetet a' magyar akademiából kirekeszteni akarja. A' hol a' szépművészetek különös akademiával bírnak, mint Párisban, Rómában, ott ugyan nem kívántatik, hogy a' tudós tarsaság a' szépművészzel is foglalatoskodjék: de hol nincsen ollyan különös akademiája a' szépművészeteknek, ott azon osztály igen szükséges*) De a' magyar akademiában a' költészet a' nyelvészeti osztályhoz tartozik, 's pedig e' tekintetből, mivel a' költészet valóban a' nyelv kimivelését nagyon segíti, a' m. akademia pedig egyszersmind nyelvészeti és tudományos tarsaság. A' költészetről Cs. úr nagyon megvetve 's kigúnyolva így itél: „A' költőnek semmi dolga a' valósággal, elmeszüleményei pusztá agyrémek (!), minél tarkábbak annál jobb (!?!), Ha a' költő egy kissé felcsigázott (!) vagy legalább ittas (!!!), a' bámulásig szépeket (!!) költ (millyennek Bajza borénekét mondják), 's annál több aranyat seper be díj fejében. (!?!). Ugy különbözik a' tudóstól, mint a' faraó játékos egy mechanikai művésztől. (!?!!!) Annak csak szerencse kell, ennek tudás és tanultság.“ *Ars non habet osorem, nisi ignorantem!* Ezen paradoxon ítélete által megvalósodik. Miért nem volna a' költőnek semmi dolga a' valósággal? Én Voltaire „Henriade“jában, Shakespeare történeti drámáiban, Schiller Stuart Mária, és Tell Vilmosában, Pyrker László Rudolphiasában, Grabbenak Napoleon életéből meritett drámájában, Hesiod *ἔργα καὶ ἡμέραι* (munkák és napok) című oktató költeményében (carmen didacticum), Virgil Georgikáiban (mellyekből a' mezei gazda is sokat tanulhat), David király zsoltáraiban, Horác, Klopstock, Schiller Berzsenyi, Külcsey odáiban, Horác, Juvenal, Persius satyraiban, Kazinczy Ferencz poëtai leveleiben és tövisei 's virágaiban, Martialis és Lessing

*) A' berlini akademiában is ezen osztály találhatik.

epigramaiban, Göthe xeniaiban, Fáy András jeles meséiben igen sok valóságot találok, 's más el nem fogultak szinte úgy. „A' költőnek elmeszüleményei, Csaplovics ur szerént pusztá agyrémek, minél tarkábbak annál jobb.“ Ezt csak az állithatja kinek nincsen aestheticus gustusa. Homerus isteni Iliasában és Odysseában, Gessner idyllionáiban, Gleim 's Kiss János odáiban 's énekeiben 's a' t. nincsen tarkaság, hanem egyszerűség, 's költeményei még is szépek, 's micsoda agyrémek Pyrker Perlen der heiligen Vorzeit című költeményeiben fordulnak elő?! Jól tudom hogy az Új-Németországhoz (Das junge Deutschland) tartozó ifju költők 's szinte ugy némelly ifjú magyar költők odáiban 's drámáiban tarka agyrémek fordulnak elő, — de „a potiori fit denominatio“ és „abusus non tollit usum.“ Az igaz költészethez sokkal több kívántatik mint agyrémek és versfirkálás. Én Horácczal tartom:

„Neque enim concludere versum

Dixeris esse satis: neque si quis scribat, uti nos,
Sermoni propria, putes hunc esse poetam;
Ingenium cui sit, cui mens divinior atque os
Magna sonaturum, des nominis hujus honorem,
(Serm. libr. I. sat. 4.) 's hozzá adom (szinte Horác szavaival, De arte poetica): cui dedit ore rotundo Musa loqui. — Hova Cs. ezen állítással célozott: „Ha a' költő kissé felcsigázott (!) vagy legalább (!!) ittas, a' bámulásig szépeket (!!) költ, (millyennek Bajza borénekét mondják), 's annál több aranyat seper be díj fejében.“ Könnyen kitálatni 's úgy tetszik, hogy a' szerkesztőség megcsalatkozott, egy jegyzésben mondván, „itt hihetőleg (?) a' beküldő úr csak (?) a' castalai forrásból meritett ittasságot érti“ Ha Cs. úr ezen ittasságot értette volna ('s ez poëtai gondolat lett volna!) a' kétértelmesség eltávoztatására a' castaliai forrást kellett volna említeni. Én csak azt jegyzem meg, hogy bornemiszák is jeles borénekeket irtak, p. o. Gleim a' németek, Kazinczy Ferencz a' magyarok között. E' mentegése Cs. úrnak a' szerkesztő által, hogy azonban a' többnyire olly tanult és éles eszű Cs. úrnak koponyáján Gall a' költő organumot hiába kereste volna, arról ő nem tehet, nem elegendő, mert ugyan nem minden ember lehet költő, mivel: „non omnia possumus omnes“ és „poeta nascitur, non fit“, — de kinek „aestheticai szellemi izlése nincs“, és még is költeményekről helyesen ítélhet (mint p. o. Dr. Schedel Ferencz úr, ki soha sem irt verseket, ámbár ezt Cs. úr már egynehányszor hibásan állította*); a'

*) Cs. úr is olly kegyes volt dr. Schedel urnak tulajdonítani amá debreczeni csokonait magasztaló, 1806 évben készített latin epitaphiumot: „Hic jacent Ovidius Virgilius, Horatius in Michaele Vitéz Csokonai“ de Cs. úr akkor még csak gyermek vala.

ki pedig azt nem teheti az ne ítéljen a költeményekről. Jóllehet pedig Cs. ur nem barátja a magyar költészetnek, 's a Századunkban a költészetéről általjában gunyolva szól, még is nem mindenkor vetette meg a költészetet, hanem maga már több év előtt szlovák vagy tót költeményeket (Slowenske Wrsse) Pesten kiadott, ámbár nem ő vala azoknak szerzője, hanem többnyire tót iskola mesterek, 's azon versek csak carmina occasionalia voltak. Csapl. úr szerint a „költő úgy különbözik a tudóstól, mint a faraó játékos, egy mechanikai művésztől. Annak csak szerencse kell, ennek tudás és tanultság.“ Ezen hasonlítás igen szerencsétlen és (engedelemmel legyen mondva) aesthetikai tudatlanságot árul el. Egy jó költeményhez szinte úgy elme 's tanultság kívántatik, mint a tudományos munkákra. Csak olvassa Cs. úr figyelmetességgel p. o. Horác, Shakespeare, Schiller, Göthe, Klopstock, Byron, Kazinczy Ferencz, Berzsenyi, Kölcsey, Pyrker költeményeit, 's bizonyosan azokban is elmét és tanultságot találni fog.

A több tárgyak Cs. úr diatribejében (mellyben még is jeles nézetek 's gondolatok fordulnak elő) feleljenek ha tetszik magok az akademikusok. X—y.

Növények élettana (physiologia plantarum)

Doleschall Gábor, orvostudor losoncz neográdi honfitól.
(Folytatás.)

A' növények vegytani részei.

A' növények anyaga, hármas egyesületéből a' savitónak, gyulónak és szénónek áll. A' szénó legnagyobb mennyiségben van jelen, mint a' fojtó vagy Oken szerint a' gyuló az állatokban. A' fojtó csak a' gombákban 's keresztsekben találtatott. A' vegytani részek életmives, 's életmivtelenekre osztatnak. Ezekhez tartoznak a) a' víz, melly a' növények nagy részét teszi, minden még el nem hasonlított részeket felolvasztva foglal, 's innét méltán nevezetik növényi vérnek; mint ebből az állatok, úgy a' növények majd egyedül vízből tápláltnak. b) A' villó és kén. Az első a' keresztsekben találtatik, mellyek hamva villósavas mézsgot, 's a' lepárolt fehér mustár víz tiszta villót ad. A' kén igen rokon a' tojás fejjel, 's a' magvakban találtatik. A' kovag, hamag által felosztva mint folyó üveg jön elő a' polyvások gyűrűiben főkép; hihetőleg a' nyirfában is, melly az esztergályozás alatt szikrákat hány. A' bambus nádban 70 kovag, 8 mézsgot, és 20 szénsavas hamagból álló tömeg találtatott. A' hamag, mézsgot, és szikag, melly az állatoknál a' mézsgaggal együtt nagyobb mennyiségben képezetik; szén, fojtó, só, kén, villó, sóska és iboló savakkal öszvekötvé

találtatik. A' molhos Chára három obon szénsavos mézsgot ad. A' hamag sók a' füvekben, nagyobb mennyiségben mint a' fákban, a' szikag a' tengeri növényekben, szintén a' keserag is, mellyből a' szaka savar (salsola sodae) öt nehezéketád, tapasztalhatók. Sulyagot a' polyvásokban (gramineae) gyanitanak. Timag minthogy a' savakkal nehezen egyesül, nem nyerhető. Fojtósavas huyag a' festő csülleng (Isatis tinctoria), hunyor, beléndek, saláta és sisak virág gyökereiben fedeztetett fel. — A' sók, (mert az említett égvények, és földek ellemi állapotban nem jönnek elő $\frac{1}{50}$ részét teszik a' növénynek.

A' vas és cselany minden növények hamvaiban, villósavas vasag, a' réti csikorka (Gratiola off.) hamvában találtatik. A' réz, china, kávé és buza növényekben. Vegytani számolások szerint Európában elhasznált másfél millio mázsa kávéban egy, Francia hon által elemésztett buzában hatszáz mázsa réz jön elő. Aranyt is gyanítottak némellyek a' szőlő, gyertyánfa, cser és borostyán növényekben; de balúl. Az életmives vegytani 's a' savító, gyuló, szénó hármas egyesületéből képezett részek ezek:

a) A' czukor, nyákkal, növény savakkal és sókkal fertözve; tisztábban a' czukornádban 's jávorban találtatik. Minden czukrot foglaló növényi nedvek bor forrásra hajlók, 's a' czukor lesavítása által támadott lang miat részegítő erőt nyerne. b) A' liszt, lisztlangból és csirizből áll, a' magvakban, a' pálmák belében, gumos gyökerekben, 's átváltozva a' fában jön elő. A' lisztlang a' sejtek nedveiben apró golyókban vétetik észre, ezek által a' sejtek bedugulnak és sodrony edényekké változnak; 's innét a' fa fojtó savval és égető hamaggal bántatva lisztlangot ad, melly a' kénsav hatása által, a' kívül, hogy ez lesavítatna, czukorra, fojtósav által sóska savvá változtatik. A' csiriz (colla) legtáplálóbb része a' növényeknek, vízzel föleresztve rothadó forrásba megy át, minthogy fojtót foglal, lepároltatva huyagot ad, a' polyvás füvek magvaiban leginkább, a' lisztlangos gyökerekben vagy belekben nem kerül elő. Ezen okból a' burgonya vagy ságó liszt keveset táplál. Jelen van a' nyir és bik nedvében, 's ezen fák rostjaiban, honnan kimosás által nyeretik, és az illy fából készült edényekben álló víznek nyálkásságot 's kellemetlen szagotád, ámbár a' vízben föl nem olvad. c) A' tojás fehér az állatinál tökéletlenebb; a' magszékekben 's hagymákban, nyákkal társasítva a' gyümölcsök husában kerül elő.

d) A' nyákfolyó, vagy merő állapotban, (mint növényi mézga) nagy részét teszi a' növényeknek e) A' kövér olaj leginkább a' magszékekben, ezen kívül az olajfa bogyók magejtőiben, 's a' mandola Palka (Cyperus esculentus) gyökerében jön

elő f) Az illatos olajok folyó (gyanták, melyek a kővérektől szálosságok, illatjok fagyhatatlanságok által különböznek; a' légen meg nem avasodnak 's lepároltatva változatlanul szálnak föl, 's a' vízzel egyesülnek, a növények minden részeiben találtnak, az ernyősökben, cáforban, merő állományt nyerne. A' balsamok szinte illatos olajok benzoésavval, 's gyantával egyesítve. A' gyanták merő 's felsőbb savításu, mézgával összekötött illatos olajok; innét minthogy a' mézga csak a' vízben, a' gyánta csak a' langban olvad, a' gyanták ezen folyadékokban csak részileg olvadnak föl. — Az érméczes mézga (gumi elasticum) hasonló a' gyantákhoz, melyektől érméczessége, csak lében való fölolvadhatósága 's az által különbözik, hogy a' tüznél folyóvá tette, többé meg nem merősödik. Majd minden tejző növényekben, leginkább egy amerikai növényben (Siphonia Cachuchu) találtnak. A' viasz: a' kővér olajokból, mint a' gyánta az illatosokból a' felsőbb megsavítás által képeztetik a' növények porhonyában, a' viasz és tejfában (Ceroxillon et Galactodendron) jön elő. A' gyümölcsök dere is (pruina) viasz természetű. 9) A' növényi kivonat (extractivum) tisztán elő nem állítható, a' savítóhoz igen rokon, 's megsavítván a' vízben föl nem olvad 's néha savakká változik, mint p. o. a' gubany (Taninum) mely csak a' sodrony levelű növényekben találtnak. h) A' zöldany a' víz által nem változik, a' langban felolvad, 's ezen olvadékból nem vízzel, hanem égvények által csapatik le pelyhekben, az olvadék világosságnak kitétetve leszinítettik. Égvények és savak által barnítottak, de föl nem olvad. - - Tömény, kén, és fojtósavtól elrontatik. Viaszból czirizből és liszt-lángból áll.

A' növények ritkán egyedül, többnyire alappal öszveköttve, csak a' reczés levelű növényekben, leginkább a' gyümölcsökben jönnek elő. A' savító, gyuló, szénő hármas összetételéből állnak, kivéven a' poroszsavat, mellyben savító helyet fojtó lép föl, és a' sóskasavat; melly a' szénsavtól a' savító nagyobb mennyisége; és merő állománya által különbözik. A' növényi savak tűz által az ásványi savaktól leginkább különböznek. A' növényi savak folyók, vagy merők. A' folyókhoz tartoznak az eczet, citrom, alma, gubics, poroszsav. Ez utolsó csak a' húszhimeseben találtnak. A' merőkhöz csak a' benzoe, gyánta, borkó, (melly az izlandi mohban is fölfedeztetett) soska és olaj sav. Az eczet és citromsav fagyasztás által merő állományt vesz föl.

A' növényi égvények (Alcaloidaea) mind a' négy elemeknek egyesültéből képeztetvén, az állati anyaghoz hasonló, minthogy fojtóval birnak. A' növények erejét pontosítva foglalják magokban, 's növényi savakkal vannak öszveköttve, mint

alapok tekinthetők, mellyek ásványi savakkal is egyesülnek.

(Folytatása következik.)

A' nagylelkű gróf.

Az isteni gondviselés különös utakon 's módokon nyilatkoztatja az ember jövő boldogsági rendeltetését; mint ezen az ebeknek emberek iránt tántoríthatlan hűségre nézve figyelmet érdemlő eset rövid történeti közlése bizonyítja. Ugyanis múlt évben Olaszország Lombardia nevű tartományában Poo folyónak mindent pusztító dúlásival egybekapcsolt rendkívüli kiáradása alkalmával, miután a' kárvalott lakosok tüzes lávakint sebes és pusztító erővel lerohanó folyamból mindennemű házi eszközöket, butorokat, holt testeket, barmokat, 's más egyebet kifogdostak, észrevehék, hogy a' ragadó víznek özöne egy bölcsőt is hozna magával. Közlebről szemügyre véve a' dolgot, látták mikép a' bölcső tetején menekedendő uszkár (pudli kutya) annak esetleges felfordulását ügyes mozdulatai által szembetűnőleg megóvni igyekezett. Ennek látására felingerült körülálló emberek minden igyekezettel annak kifogására siettek, 's azt szerencsésen ki is fogták. Érzékeny érzellemmel tapasztalák, hogy azon bölcsőben egy csinos, életrevaló szopós kised vala lekötve, ki az uszkár kísérete mellett a' ragadó víz zsákmányává lön. Igen érdekes volt nézni, mi különös jelekkel, farka csóválásával, a' kised tagjainak nyalogatásával, 's mellé fekvéssel nyilvánítá örömét az eb, midőn a' kised a' bizonyos halál kezeiből kiszabadítottan szárazra hozatott. A' két szerencsétlen szerencsés kifogása után mindjárt a' szabadítók által ápolás alá vétették. E' különös történet egy igen vagyonos olasz gróf tudomására jutván; ez a' gyermeket az uszkárral együtt a' szabadítóktól drága pénzen megvásárlá, mind a' kettőt kastélyába viteté, a' gyermek jövőbeli boldogíttatásának, és a' védkutya utóbbi élelméről gondoskodásának határozásával. 'S így történt, hogy ezen gyermek (kinek szülei még mai napig se tudathattak ki) legnagyobb szerencsétlensége mellett, talán a' legnagyobb földi boldogságra vezetettett. Tolnából. B. K.

Rejtvény.

Két tag. Gyorsan folydogál

Első tagjainkban;

Fordítsd — 's átröpül gyakor

Duna hullámiban.

Első négy betűm vitézt

Véd nehéz csatákban; —

Az egész hegyet jelent

Szép magyar hazánkban.

A' 17. sz. rejtvénynek megfejtése — kard.

A' kékkőnek *)'s más szereknek használatáról az üszög ellen.

Az Erdélyi „Vasárnapi Ujság“ közli: F. Fejér vármegye, Sz. Vessőd 14. mart. T. professor úr! Áldja meg az eget ura sok hasznos természetnyeiért, mellyekből csak az nem huzhat hasznot, ki nem akar; nekem őszintén megvallom esztendőnként legalább ezer fr. hasznot szerzett vasárnapi ujságával; mert miután 10 évalatt az üszög által tetemes károkat szenvedtem 1834. 33. Vasárnapi Ujságban olvasám már Németországban használt 's itt Erdélyben is Szilágy Somlyón Kusztoz Dánieltől próbált kékkővel óvó szert az üszög ellen, mindjárt elhatározám magam annak megpróbálására, tehát 1835be 100 köből (az üszögtől korom színű feketévé festett) tiszta buzámot a' kihirdetett mód szerint elkészítve elvettem, 's lelkiismeretesen bizonyíthatom hogy egy szál üszögöm sem lett, nagyobb bizonyosság okáért azon földem végébe ugyanazon buzából ugyanazon nap kékkővel el nem készítve is vettem 2 vékát; ennek épen fele üszög volt, ezen időtől fogva hitelt nyervén azon óvoszer már ma több birtokos társaimtól használtatik, de mi nagyobb az előítélettől elámitott paraszt gazdák is látván kézzel fogható igazságát már többé a' nélkül nem vetik el buzájokat. De meg kell jegyezni, hogy minden legkisebb változtatás nélkül szükség az azon ujságban leirt módót követni, mert különben nem lehet felelni a' sikerről. Tapasztaltam ezt paraszt embereimben, kik egyben vagy másokban hibáztak, mert gabonájokban üszög lett. Felszólítom ennél fogva a' t. urat, még egyszer ajánlja ezen megbecsülhetetlen hasznos módót az üszög ellen Vasárnapi Ujságában; mert bizonyára ennél nagyobb jot nem tehet, kivált ha követői lesznek. Egyébiránt maradok, 's a' t. Fronius Mihály m. k.

Nem csak honnunkban hanem idegen országokban is nevezetesen Németországban mind inkább inkább divatoz az elvetendő gabonának üszög elleni páczolása, mellyre nézve a' tettnangi vidéken a' svábföldön következő módót követnek.

Egy erdélyi kis véka buzához**) vesznek két löt kékkövet és jó öt erdélyi fertály vizet. A' gáli-

*) Kékgálicz — rézgálicz — kénsavréz.

**) Mi eddigelő azon hiedelemben valánk, hogy az erdélyi kupa egy a' bécsi pinttel 's ugyanazért eddig számításainkban a' kupa vagy pint alatt ilyen 16 kupás gabonamértéket értettünk. Azonban ezen cikkünk alkalmaával az erdélyi (közlehebről a' kolozsvári) kupát vizsgálóra vévén, ezt valami $\frac{1}{13}$ -öddel nagyobb-

czot, elsőben is apróra törük, a' vizet forrón reáöntik, felkeverik 's állani hagyják mig lágymatag lesz. Az így elkészített gáliczos vizet a' hozzá mért gabonára öntik 's a' gabonát jól felturják, keverik, hogy a' mennyiben lehet egy szem se maradjon nyiroktalan. A' keveréket legalább is 24 óráig nyugodni hagyva, ezen idő eltöltével neki foghatni az elvetésének, de semmi baj, ha szinte 8---12 nap telik is el a' gáliczos után a' vetésig. Mióta ama vidékben az irt óvoszerrel élnek, felette ritka csak egy üszögös kalászt is látni a' határon, holott az előtt némelly helyen egy negyedét sőt egy harmad részét is elcsufította az üszög.

Ugyancsak a' württembergi ujság***) közli hogy Mergentháim vidékén már számos évek óta használják a' kékgáliczot az üszög ellen sükeres fogással.

Vájnhájmban hasonlóképp évek óta folytatják haszonnal a' gáliczoszt. 5 vékára 20 váltó krajczár aru kék gáliczot vízbe felolvasztanak 's aztán annyi vizet töltenek hozzá, a' mennyi elég hogy a' gabona jól megnyirkosodjék, (mintegy olly formán mint mikor örlés alá nyirkitják). Vetés előtti estve a' szérűre töltik a' gabonát, — felül befecskendik a' gáliczos vízzel 's éjelre rakásban hagyják. Reggelre már beitta a' vizet, 's a' magot ellehet vetni.

Raut testvérek uradalmi haszonbérlok a' bádeni nagyherczegségben, odavaló hirlapban, más nemű gabonamagpáczot hirdettek ki, melly náluk a' buzát 30, a' tenkelyt 18 év óta sükeresen óvja az üszögtől, egy köből tenkelyhez (vagy buzához) vesznek egy kupa mézspört, (az az a' melly az égetett mézből gyenge nyirokra önkéntesen omlik szét), egy kupa fahamut, két kupa fris juganéjt, félkupa friss ló vagy tehénganéjt és 6—7 kupa éledetlen tehénhugyat, a' mint az istállóból foly ki. Mindezeket egy cseberbe összevegyítik és péppé keverik. Ha már másnap vetni akarnak, az azon napraszánt magot a' szérűre töltik, az elkészített páczlevet reáöntik; aztán a' gabonát jól

nak találtuk a' bécsi pintnél. Durvájában mérve t. i. az erdélyi kupa 76.5 régi párizsi köbhüvelyk, a' bécsi pint pedig 71.334 pár köbhüvelyk. A' ki bécsi pintre könnyű módón szert akar tenni, csináltasson egy bádogg kannát tőkés henger formára, mélynek át-mérője negyedfél bécsi hüvelyk magassága $8\frac{1}{20}$ hüvelyk legyen világjában. Mi ezentul mindig megfogjuk különböztetni névszerint az erdélyi kupát a' bécsi pinttől.

***) Sváb merkur a' czimje,

össz eturják hogy minden szem kapjon a' nyirokból, e' meglevén ismét széjjel teritik a' gabonát, hogy éjeltre össze ne melegedjen és más nap reggel vagy legalább délelőtt el kell vetni.

Svercz*) egy híres német gazda így szól e' tárgyról. A' hol csak búzát művelnek, mindenütt ismerik ezen dicső gabonafaját látogató nyavalyát, az üszögöt. De e' gonosznak kutfejét senki sem ismeri. Ezért, és hihetőképen azért hogy sokféle okból származhatik, — nincs is ellene csálhatatlan szer tudva. — Minden az ellen javasolt óvó eszközök csak inkább vagy kevésbé állották ki a' próbát, 's a' legpróbáltabbak is, mellyek a' leghosszasb ideig megtették szolgálatukat, egyszerre csak megcsökkenték a' benne vetett bizodalmat, 's elronták a' csálhatatlanságukról meggyőződést. Meg kell azonban vallani, hogy egy hosszasan sükeres szolgálatot tett szerek egyszeri meghibázása annak még egész érdemét el nem törli, 's azért azt félrevetnünk nem kell, egy illy eset csak annyit bizonyít; hogy olly környületek állhatnak elő, mellyek a' szer fogamatát egyszer kétszer megcsökkenteni vagy egészen meggátolni is képesek. „Minden ember tehát, maradjon annál, „a' minek eddigelé legjobb sikerét tapasztalta míg „jobbal nem ismerkedik meg.“ A' magyarnak különösen szokása, legott elijedni, ha mindjárt minden nem foly várákozása szerint, de a' legjobb uton is dücczen egyet egyet a' szekér, 's a' melly ló egyet botlik, még nem botorkázó.

Válasz egy hazafi nyilatkozására.

Mikép a' morális úgy a' physikai természetben is szükség van ollykor erőszakos megrázásra hogy atmosphaeránk tisztuljon. Vitáznunk kell azt mondja egy tiszteletes magyar író — valahányszor valótlanlátunk, 's inkább bukjanak vélemények a' papiroson, mint tettek az életben. A' vitázat, bár mit mondjanak is a' tespedés baráti haladás eszköze, 's ha rossz volna is, olly nemű rossz, melly magva számíthatatlan jóknak. Kardra keljünk - e tehát? — még sem — csak tollvitánál maradjunk, olly kérdés forogván itt fen, melly művészeti tekintetben a' hazát magát is illeti, azon homályos nézettől vezéreltetve, hogy már vagy igen előre haladtunk, vagy hogy még csak gyermekségben tespedünk. Ha e' vitával nyer valamit az igazság, több haszonnal jár, mint sem ha szerényen hallgatunk, ismervén jól mind azon módokat, a' mellyekkel eddigelé némelyek mély álomba dönteni akartak, hogy ók aztán háborgatlan sötétben halászhasanak. Azok propagandája kik ez uton akarnak másokra hatni, fogamatban marad, 's míg ennek hasznosságáról nem leszünk meggyő-

*) Schwertz.

zódve, a' hozzánk járulatot körülnézéssel elzárjuk. Ismeretesek Lewald és Laube Henrik beletristicusok genre képei a' literaturában, a' mellyek különös hatásnak voltak politicusokra 's festészekre, 's egész új fordulatot kölcsönöznek; mindenben haladunk tehát az időjártával, 's tehát nem kell többé veszteni a' feltalált ösvényt. De most már magához a' dologhoz.

Hazánk egyik tisztelt festésze Barabás Miklós ur, a' Társalkodó 64dik számában kikelt ott azon értekezés ellen, mellyet közlöttem a' Honművész 60,61,62 számaiban az idei pesti műkiállítás fölött. Allítása egyik pontjára, a' hol különösen felmutatni ügyekezett elménczségét, néhány sorral feleltem már a' Hasznos Mulatságok 66dik számában, 's így tehát hátra maradt még a' többi pontra is egyenként válaszolni. Előlegesen meg kell azomban jegyeznem, hogy előadásában, ha talán más tollából folyt is a' feltétel, szavak hozzátétele 's elvétele által az előadás egész értelme ki van vetköztetve eredeti formájából 's elfacsarva, 's ez okból meg kell kérnem a' tisztelt közönséget, az eredeti közleményt átnézni. Most tehát a' B. ur által közlött sorokat változatlanul fogom itt felhordani.

A' bevezetésnél mindjárt ez áll: „Benne a' hány szó annyi fonák nézet van.“ Merész kifejezés, menydörgő szavak, óda vetve a' nélkül, hogy az értekező úr okokkal tudná támogatni ezen állítását. Valljon Moor Károly haramiavezérnek rémítő szavai, hatalmasabban hangzottak - e el, midőn czinkostársira ezt kiáltá: Fel! fel ti tuskok! jég-göröngyök! fel, lomha, érzéketlen álmodók! — Valljon nem lehetne Caucigot is, ki a' bécsi képző művészeti akademiánál igazgató volt, 's kit egyáltalán Németország legjelesb rajznokának ismeretek el, mivel ő csak keveset festett, azzal elutasítani: coecus de colore, — hallgass nem értesz a' dologhoz! nézeted a' mienkével meg nem egyez. Hasonlót lehetett volna mondani Denon híres francia műértőnek, ki minden táborozásnál jelen volt Napoleonnal, 's kinek tiszte abban állott, a' meghódolt országokban az artistikai 's tudományi kincseket kiváltani 's azokat mint győzedelem jeleit Párisba szállítani. Egyes felhozott pontjai pedig B urnak ekkép előadvák: 1) hogy én még tanuljak; 2) hogyha öreg fejeket szándékozom festeni Denner Balthazárt kövessem; 3) Margó figuráji csak nagyító üvegen állják ki az összehasonlítást Tenniers figurájival; 4) Einsle nem ért a' perspectivhez nem ért az indulat festéshez: maradjon tehát portrait mellett; továbbá ajánlja Novák ur, hogy tanulja Lavatert és Horgarth rézmetszvényeit; 5) hogy Mösmer tájképe valóságos Ruysdael, 's a' t.

Az első pontot illetőleg, alig találkozik egy okos ember, ki azon képzelődésben élne, hogy már annyi tudományt és ügyességet szerzett magának,

hogy minden további fürkészés, reá nézve valami fölösleges. Ez különösen alkalmazható a rajzolásnál 's compositióknál, hol mihelyest valaki megszűn folyton dolgozni 's előre igyekezni; már is az előhaladás helyett visszafelé megyen. Milly haladást tön B. ur művészetében; előttem ismeretlen; ha azonban galamb postája, a' mellyről említést tevék a' művek bírálatában, 's a' mellyet képiró úr hibátlannak tartani kíván, mikép a' rajz, ugy a' carnatio avagy a' colorit tekintetében, eddigi remeke? Ekkor már csak ugyan még sok van tanulni hátra. Ha megtekinti B. ur Appiani András plafond főtvenyeit a' kir palotában Milanóban, az allegoriákat Napoleon életéből, 's az Appollót a' muzsákkal a' Bounaparte villában; ha részrehajlatlan megszemléli Münchenben Cornelius historiai találmányit a' Glyptotheka teremeiben, ha ugyanott megvizsgálja Schnorr Julius mű dolgozatit a' kir. rezidencia egyes teremeiben melly egy cyclus a' Nibelungen dalból 's e' művész viaszfestékeit; ha megtekinti Hess Henrik műszüleményeit a' Mindszentek kápolnájában; ha végre megtekintésre méltatja Kaulbach Vilmos dolgozatit az udvari kert arkadéiban, a' rezidenziában az egész sor enkaustikai képeket Göthe „Faus“tjából, 's Klopstock költeményiből 's a' t. = ha kezét szivére teszi, megvallhatja őszintén, hogy sok van még tanulnia hátra, 's hogy alkalom, 's ritka művészi elkészültség, 's poesis szükséges efféléket előteremteni. De ne távozzunk olly messze, valljon fel vehet-e Kraft, Kuppelwieser, Amerling, Danhauser, Tominz József (Triestben) bécs portrait- genre- 's historiai főtészekkel. Mind e' most nevezett művészeknél a' színe felhordása mellékes dolog, csupán mechanikai ügyesség, 's az igaz rajz egyedül az, melly képes a' művészt művésszé alkotni. A' rajzból, az az a' találmányifelterjesztésből ítéljük meg egyedül a' valóságos művészt, a' diszes, fényes colorit olykor csupán szerencsétől, olykor hosszas jártasságtól függvén. Kövesse azonban B. ur a' portrait festésben Lawrence, Amerling, Tominz, Einsle képirókat, egy marad, csak arra ügyeljen mindig, hogy a' rajz igaz, pontos legyen a' carnatio kellemes 's természetes, tekintetbe nem vévén azt soha a' műbíró, ha hosszas vagy rövid ideig dolgozott-e a' művész felmutatott főtvenyén.

A' második pontot illetőleg, hol azt állítja képiró úr, hogy Denner 9 évig dolgozott egy fön 's így tehát a' cs. képtárban lévő kettőn 18 eszten-deig, — hiszi ki akarja. Egyébiránt sem a' műbíró, sem pedig a' közönség nem szokta azt kérdezni soha, mennyi idő kell vala egy vagy amaz kép elkészítésére, hanem ha művészileg van-e végezve a' rajzolt tárgy. Képiró ur szerint szükség volna a' főtvenyre a' monogram helyett feljegyezni: ennyi 's ennyi nap, hét, hónap, év alatt vé-

geztetett a' kép, hogy azt mindenki tudhassa és ítéletét fölötte 's a' szerint módosíthassa.

A' harmadik pontra nézve, Marko főtvenyit tárgyazólag, a' midőn már a' Hasznos Mulatságok 66dik számában erről szó volt, nincs hátra mit mondania, 's csak azt hozom még fel, hogy miután Artois híres tájfőtész dolgozatiba, millyenek például a' bécsi képtárban „Borgia Sz Ferencz utazása“, és „Kostkai Sz. Szánizló utazása Romába“, és sok más képtárban lévőbbe, Teniers, és Segher főtészek rajzolák az alakokat; lehet-e tehát ezeket is korcsmabeli burlesque vázolatoknak nevezni? Ohajtnám, hogy B. ur közelebről megismerkednék a' művészet történetével, nehogy illyes botlások által másokat is kietlen utra vezessen.

A' negyedik pontban Einsle festvényeit illetőleg, elég ha mondom, hogy ő szerencsés az arc-kép festésben, 's hogy ő ritka készséget szerze magának a' színek keverésében 's azok felhordásában a' vászonra. Az egyik pont felett bizonyos okból hallgatok, hogy azonban nekie, ugy mint másoknak is nem árthat Lawater és Hogarth szélszéyeivel megismerkedni, valamint a' lélekfestőt, Lebrun nagy művészt tanulni, ki olly igen jól ismerte az emberi indulatot, 's a' szenvedélyes izgásokat, mit „Traites sur la physiognomie“ és „sur le caractere des passions“ munkái bizonyítanak, nem nehéz belátni. Tudta még is Angolország leg-hiresb történetfőtésze Haydon, midőn 1827ben adosságai végett börtönbe záratot, ezen alkalmat is hasznára fordítani. Egy jelenet a' bebörtönzöttek között anyagot nyújta neki két fölséges festvény kidolgozására, az az „The mock election“ és „The chairing ott the membres“ a' mellyekben ő világosan feltünteti Hogarth szélszéyeit. — Az első főtvenyt 500 guinéért szerezteté meg a' király. — Minden jeles tárgy alkalmas tanulásra, csak hogy tudjuk a' jobbik oldalt kiválasztani.

Végre mi az ötödik pontot illeti, t. i. Mösmer tájfőtvenyét a' képiró ur felakadni látszik azon, hogy én azt éjszakias tájfőtvenynek neveztem, 's hogy azt Ruysdael tájfőtvenyivel hasonlónak találtam. Tudjuk, hogy e' hollandi művész rendkívül szerette a' vizet használni tájfestvényeiben, minélfogva és mindenhol ellátá azokat vízömlétegekkel, folyókkal is csatornákkal, valamint végre azt is tudjuk, hogy Ruysdael dolgozatiban nem csupán prospectek, de még a' fák is a' növények, 's a' levegő a' természet után híven rajzolák, 's mind ezeket Amsterdam tájkában tanulta el a' természettől. Mösmer tájfőtvenye minden egyes részekben hasolít Ruysdael képeihez, azon egy különbséggel, hogy Ruysdael alakfőtész nem lévén, Alouwermann van der Velde és Osbade rajzolák tájfőtvenyeibe az alakokat, midőn ellenben Mösmer műdolgozatiban a' staffage magától

a' művésztől van, ki Bécsben császári kir. tanító a' képző művészeti akademiánál. Tekintse meg B. ur; bár milly szempontból is e' főstvényt; az reám nézve mind egy marad, hogy pedig e' disze volt az idei pesti műkiállításnak, alig lesz a' dologhoz értő, ki máskép gondolkodnék.

Mind ezeknél fogva lehetetlen belátnom, mi birhatta B. urat ama kemény kifakadásokra 's ollyas kifejezésekre, miféléket egy idő óta nem ujság ugyan hallani; ellenben a' művészet ügyvédei máskép szoktak vitázni. Hogy galamb postájára es agg katonájára is megemlékeztem, 's hogy sok más jeles műdarab mellett ezekről is tettem említést, mellőzve más darabokat; azon még talán örülhetett volna is, a' bevezetésnél megjegyezvén hogy szétküldvelévén már a' kiállított főstvények, csak néhányról, a' jobbakról, szóval: csak azokról akarok röviden szólni, a' mellyek reám hatván, emlékezetemben maradtanak. Valljon mit tart vala rólam B. ur, ha főstvényét tökéletesnek a' rajzban is 'teljes bevezetésűnek állítom? Reménylen azonban; ha csakugyan akademikus képió B: ur, mit nem tudok, nem egyes portraikkal, hanem valamely nagyszerű historiai rajzokkal fogja minél előbb meglepni a' magyar közönséget, 's mesteriségét a' felterjesztésnél energicus élő mozgásokban fogja legfényesebben bizonyítani, 's mikép Lessing Károly a' düsseldorfi műiskolának, ugy B. ur is aztán a' pestinek becsületére válni. Egyébiránt is ne szégyenlje a' bolognai iskolát követni.

Ha nem találkoznék tárgy valamely nevezetes historiai műdarab felterjesztésére, miután már sokan is balladák 's románczok után dolgoztak romantikai-poeticai darabokat; a' Laronière-Morell hires per, melly 1835ben folyt Párisban, hol előfordul az érdeklő személyeken kívül két generál számos pair, követ, dáma, törvénytanácsnok, mint gyvédek pedig a' kormány 's a' két párt részéről; Parterrieu-Lafosse, Odillon-Barrot, Berryer, Chair d'EstAngá, 'stb. — fölséges anyagot nyújtandó egy nagy történeti főstvény elkészítésére. E' darab egy része hasonlítni fog Cantarini Lucretiához. — Meg lehet nyugodva a' fölött B. ur, ha dolgozata legyen ez, vagy más, a' rajz pontossága, a' perspectiva 's kellemes colorit által ajánlva magát a' váratnak megfelel, mint Hazafi műszüleményeit magasztalni fogom még akkor is, ha másoknak eszébe jutna érdemtelen kifogásokat tenni rajta, vagy becsmérlni. Nincs ok, miért ítéljen máskép egy műbiró, mint ő a' tárgyat találja keveset gondolván azzal, ha ettől vagy amattól került ki az.

Most egyszer csalatkozott B. ur, ha talán azt vélte, hogy egy ollyas séríval van dolga, ki a' főstéssel nem foglalatoskodott soha, 's hogy alapos műismeretek nélkül csupán könyv 's mások után szóll. Mint akademikusnak főleg mint figuralistának mulhatlan szükséges volt a' főstészek körében

sokat rajzolni, mikép lelketlen ugy élő példányok után is, 's ollykor mintázni a' szobrá szokkal; 's hogy ezentul nagy parkok, kertek perspectivában felterjesztésénél az építvényekkel, a' szobrokkal, a' romokkal, tavakkal, szűkő kutakkal, a' külön aljon beosztandó alakokkal, a' millyen kertek 's parkok például Schönbrunn és Laxenburg, helyes tájfestvény kerüljön ki; szorgalmasan kelle közben dolgoznom a' tájfestés iskola osztályában, 's épen itt tanultam a' levegők karakterét ismerni, 's dolgozatimhoz alkalmaztatni. Miniatur dolgozatim jelesbike egy Krisztusfő, Bécsben van D.... báróné birtokában. — Mind ez csak az okból van itt felhozva, hogy B. ur jövődében hirtelenkedő ítéletivel mások felett, kiket nem ismer, több elővigyázattal legyen, 's ha ezután fellép a' közönség előtt, állításai kimerítők, 's adatokra építettek legyenek, a' mit is attól ki másoknak 's másokról ir, méltán követelni lehet. Egyébirántis, kinek kinek szabadon áll, ha dologhoz ért, saját nézeteit másokkal tudatni, a' nélkül hogy kénszerithetné azokat részére állani.

Előre látván, milly háladatlan vállalat mások műszüleményeit lelkiismeretesen megbírálni, jelesül ollyas helyeken, hol még ébredőben alig lévén a' művészet, mindegyik ohajtja magasztaltatni legsilányabb darabját is; 's ez volt oka vonakodásomnak az ítélet ejtésben, 's csak a' főstvények szétküldetése után, 's csupán visszaemlékezőleg irtam a' műkiállítás fölötti néhány sort. Miután azonban B. ur helyben volt, 's a' beérkezett műdarabokat naponkint megtekintethé kényére, megbocsátható-e, hogy bizván művészi tehetségében, 's mások feletti többségében, meg nem szerencsélteté a' magyar közönséget műbirálatával. Igy ez tán fölösleges lett volna, hogy én is valamit írjak fölöle, 's felmenté vala ketőnket e' kedvetlen vitázattól, jól tudván mi leend a' következés, 's fáradozásim jutalma, ha t. i. magasztalom a' magasztalni valót, 's megróvóm a' megróni valót.

Novák Dániel.

A' k. egyházak szaporodása Angliában.

Angliában már 3 év előtt 439 kath. egyház és kápolna létezett, 's azok közül 26 Londonban 's környékén. Azon időtől fogva uj kath. egyházak 's kápolnák építettek következő városokban: Reading, Uttoxeter, Solihull, Macclesfield, Keithley, Dudley, Melton-Mowrey, Wesford, Derby, Cossey, Halifon, Evingham, Selby, Manchester, Oldham, Wycliff, Bellingham, Lytham, Preston, Skipton (hol igen pompás 's nagy költségű építettett), St. Georgés Fields, (ezen egyház építésére gr. Shrewsburg ezer fontster. vagy 10,000 for. ezüstben aláirt). A' Sz. Mária egyházához Moorfieldsben (tartozik London városához) 30,000 kath. tartozik. Az apos. vicarius dr. Walsh egynehány időtől fogva 600 angolt rom. kath hitre térített. R-y.

1840dik
évi országgyűlésen alkotott
Törvény-Czikkelyek.

Mi Első FERDINÁND, Istennek kedvező kegyelméből Austriai Császár, Magyar és Csehország énéven Ötödik, Dalmát, Horvát, Tót, Galliczia és Lodóméria, Ráma, Szerb, Kún és Bolgár országok apostoli, ugy Lombardia, Velence, Illyria és Jeruzsalem királya 'sa't.; Ausztria főhercege, Hetruiria nagyhercege, Lotharingia, Salzburg, Steyer, Karantán és Karniolia hercege; Erdélynek nagyfejedelme; Morvai határgróf; Fel- és Al-Szlézia, Mutina, Parma, Piacenza és Guastalla, Osvecinia és Zatoria, Teschen, Friaul, Ragúza és Zára 'sa't. hercege; Habsburg, Tyrol, Kyburg, Görz és Gradiska grófja; Trident és Brixen 'sa't. Fejedelme; Fel- és Al-Lausitz 's Istria határgrófja; Hoch-Ems, Valzirk, Bregent, Sonnenberg 'sa't. grófja; Triest, Kattora és a' Szláv határgrófság ura 'sa't.

Emlékezetül adjuk ezennel jelentvén mindeneknek, kiket illet: hogy midőn Mi azon buzgalmunknál fogva, melyet a' törvények megtartása iránt lelünk mélyében viselünk, a' mult 1839dik évi Sz. Iván hava 2dik napjára eső Pünkösöd utáni másod vasárnapra szab. kir. Pozsony városunkba köz-, vagy is országos-gyűlést rendeltünk hirdettünk, és azt a' Mindenható kegyezéséből személyesen vezérleltük volna a' végett, hogy miként kirá'yi tisztünk és a' közboldogság mentül dúsabb gyarapodásu előmozdítása Tőlünk megkívánná, kedves Magyarországunk és a' hozzá kapcsolt Részek hű Karáival és Rendeivel azon módokról is tanácskoznánk, mik az 1839diki VII-dik t.czik. által az ennek következtében állított katonai ujonczoknak tíz év lefolyta után okvetetlen elbocsátása felől adatott hitző betöltésére, és a' magyar hadseregek olly állapotban tartására vezessenek, melly az ő hősi erejök hírének 'sa' nemzet dicsőségének ezentul is megfelelően; befejeztetvén azután is elvégeztetvén a. országgyűlési tanácskozások, említett Magyarországnak és a' hozzá kapcsolt részekbeli azon egyházi fő-rendü, zaslós és országnagy urak, nemesek 's a' egyéb Karok és Rendeik az általok azon országgyűlésen közérdelemmel és szavazattal, egyenlő és egybehangzó akaratul a' Mi jóváhagyásunk mellett alkotott következő törvényczikkelyeket nyujtották és mutatták be Felségünknek, esedezvéen alázatosan Felségünk előtt: miszerint mindazon törvényczikkelyeket és az azokban foglaltakat, összesen mint egyenkint, helyeseknek, kedveseknek és elfogadotaknak vallván, 's azokhoz királyi megegyezésünket adván, királyi hatalmunkkal kegyelmesen elfogadni, helybenhagyni 's megerősíteni, és mind Mi ön Magunk megtartani, úgy, mint minden mások által is, kiket illetnek megtartatni méltóztatnánk. Melly törvényczikkelyek tartalma ez:

Előbeszéd.

Miután ausztriai örökös Császár, és magyarországi apos. Király. felséges Vdik Ferdinand a' törvénynek megtartása, és a' hív Magyar nemzet iránt viseltető atyai indulatából a'

végett, hogy azokról, miket Tőle királyi tiszte, 's a' közboldogság bővebb gyarapítása kíván, valamint azokról is, mikről az 1830dik évi VII-dik t. czikk. által állított, és szolgálatbeli tíz éveiknek elteltükkel a' nekik adott közszó szentül megtartása következtében multhatatlanul elbocsátandó katonák, 's a' magyar ezredeknek olly állapotbaní fentartásuk tárgyában, melly a' közbátorságnak, ön hadi jeles erejüknek és a' nemzet dicsőségének megfelelően, rendelkezni kellett, tanácskozások és végzetek törtéjenek, az 1839dik évi Junius hónap 2dik napjára eset Pünkösöd utáni második vasárnapra Pozsony szab. kir. városába az ország és ahöz csatolt részek Karait és Rendeit országgyűlésre egybehivta, 's azt Ön felséges személyében kinyitotta és vezérlette; miután továbbá az országosan egybegyülekezett Rendeik a' katonaujnczokban tett ajánlatokon kívül, főkép az ország lakosai hitelét, 's ebből következő jóllétét érdeklő, ugy szinte némelly olly tárgyak felett is tanácskoztak, mellyek a' nemzet kívánságára és a' haza közjávára nézve halasztást nem szenvedhetnek, tanácskozásaiak berekesztésével az általuk alkotott törvényczikkelyeket olly biztos reménnyel, hogy a' dolog világos rendeletének betöltésével, Ó Felsége a' közboldogság-gyarapítását tárgyazó törvények további alkotása végett az országgyűlést a' törvényben kijelelt határidő alatt, sőt, ha az ország java és szüksége úgy kívánna, hamarább is összehívni fogja, Ó Felségének alázatosan eleibe terjesztették, esedezvéen, hogy azokat elfogadni, királyi hatalmával jóváhagyni, 's mind maga megtartani, mind pedig mások által is séretlenül megtartatni méltóztassék.

I. Törvényczikkely.

Az ország szent koronája örjének megválasztásáról.

Az Ország szent koronájának az 1832⁶/10dik évi II-dik t. czikk szerint elválasztott egyik örje, néhai szilasi és pilisi idősb Szilassy József, sz. István apost. király jeles rendének vitéze, Ó cs. kir. apostoli Felségének 'belső titkos tanácsnoka, a' hétszemélyes táblának birája és Torna vármegyének főispánya, elhunyván — ennek halála után Ó Felsége által koronaórré kegyelmesen helyesített gróf Batthyányi Imre, Német-Ujvárnak örökös ura, cs. kir. aranykulcsos, belső titkos tanácsnok, a' hétszemélyes táblának birája és Zala vármegyének főispánya pedig időközben királyi főlovászmesteri méltóságra emeltetvén — Az Ó Felsége által előterjesztett mind római catholicus, mind evangelica vallást tartó személyek közül széki gróf Teleky József cs. kir. aranykulcsost, belső titkos és helytartó tanácsit tanácsnokot, a' magyar tudós társaság első elnökét és Szaboles vármegyének főispányát, ki ő felségének kegyelmes gondoskodásából a' koronaóri hivatalt ideiglen eddig is viselte, a' király és haza iránt szerzett jeles érdemeinek és hű szolgálatának tekintetéből, az ország Rendei koronaórnek közakarattal elválasztották, — 's megerősítették, — ki is, a' királyi megerősítés után, a' törvényszerinti esküvést Ó Felsége, és az ország Rendei előtt letette.

E' szerint fenemlített néhai idősb Szilassy Józsefnek örökösei, valamint gróf Batthyányi Imre is a' koronához tartozó kulcsoknak által lett adásukról ezennel megnyugtattatnak és feloldoztatnak.

II. Törvényczikkely.

A' magyar ezredhez ujonczokban tett segedelmi ajánlatról

1. §. *Ő Felségének az ujonczokban ajánlandó segedelelem iránt tett kegyelmes előadására az ország rendei, miután a' törvények értelmén sarkaló kívánatok folytában a' küldölgök fenforgó körülményeiről és a' magyar ezredék jelen állapotjáról Ő fels. nevében értesítettek, a' szükség iránti felfedezés következtetésében; ennek pótlására segedelemként, 's minden ebből vonható következtetés nélkül, és az 1741: LXIII-dik t. cz. 2dik 1807: I-ső t. cz. 5dik, 1808: VIdik t. cz. Iső és 1830: VII-dik t. cz. szinte Iső §§-okban foglalt óvasok mellett a' magyar ezredkekhez önként 38,000 ujonczokat ajánlanak következő feltételek alatt:*

1.) *Hogy azok — az állítás módjára nézve készített országgyűlési utasítás Iső §-nak 7dik pontjában kijelelt és 12 évekig szolgálni köteles ujonczoknak egyedüli kivételével katonai szolgálatot tenni tíz évekig tartozzanak, ezen időnek elteltével pedig mindnyájan végkép és multhatatlanul elbocsáttassanak, 's még kiütéssel fenyegető, vagy már kiütött háboru miatt se lehessen katonai további szolgálatban közülok senkit is tartóztatni, az ezredektől elbocsátásuk alkalmával végre illendő ruhák és elegendő utiköltségek adásával szállíttassanak haza.*

2.) *Sőt ezen idő alatt is, ha valamelyiknek hazaresztése nélkülözhetetlenül szükségessé válna, annak elbocsátását, szolgálatának megállapított évei ne gátolhassák, tőle a' katonai öltözet ára ne követeltessék, sem pedig az e' miatt, vagy más bármely okból származható hiánynak pótlását kívánni ne lehessen. Ezen rendelet azokra is kiterjesztetik, kik katonákká önként lettek.*

3.) *Hogy nem időszakonként, hanem ugyanazon egy 's lehető legrövidebb idő alatt és pedig mindenhol sorshuzással állíttassanak.*

4. *Ezen számba az izraeliták is kötelesek népességök arányához képest, egyedül önfelekeztetükből, ujonczokat állítani; ugyanazért miután az illető köztörvényhatóság a' rájuk eső számot népességök szerint kivetette, a' sorshuzása alá tartozók összeírása a' köztisztviselő közbenjöttével teljesíttessék, a' sorshuzás is annak jelenlétében vitéssék véghez, 's az akképen állított izraelita-ujonczok az illető törvényhatóságok kebelében soroztatvan be (assentáltatvan) az ujonczok megajánlott számába betudassanak.*

5.) *Az ujonczok elfogadásában a' testnek nem formájára, vagy mértékére, hanem alkotására legyen tekintet, úgy hogy az 5 láb magasságu ujoncz is, ha különben egészséges testű és izmos, 's a' katonai terhek viselésére alkalmatos elfogadtassék.*

6.) *A' besorozó (assentáló) tiszték és orvosok előtt szabályul a' jelen országgyűlés alatt megállapított utasítás szolgáljon, és mind a' katonatiszték, mind a' politikai törvényhatóságok a' szerint foglalatoskodjanak, 's más ujonczok hiánya esetében pedig olyak is elfogadtassanak, kikben a' katonai szolgálatra alkalmatlanságot nem okozó, 's az említett utasításban érdekelve nem levő csekély fogyatkozások tapasztaltatnak.*

7.) *Hogy mind azok, mik az állítástól kivétel, az állítás módja, és a' kóborlók iránt a' most megállapított utasításban rendelkezve vagynak, megtartassanak.*

8.) *Hogy az elaggott vagy hosszas szolgálat által törődött katonák tovább ne tartóztassanak, hanem a' katonai állítás végbementével, az 1807: I ső t. cz. 11dik §-ának engedett kedvezményekben részesülő agg-katonák sorába essenek; ezenkívül azok, kik a' mindenkor szoros vizsgálat mellett házi dolgaiknak folytatására odahaza elkerülhetetlenül szükségessé találtatnak, az 1830: VIdik t. cz. Iső §-a 8-dik pontjának rendelete szerint,*

a' katonai öltözet árának megtérítése, és más legénynek maguk helyébe leendő állítása nélkül azonnal elbocsáttassanak.

9.) *A' most ajánlott 38,000 ujonczok állításának ideje alatt a' hadfogadás szünjék meg, azontul mindazonáltal az 1807: I-ső t. cz. rendelete szerint ismét folyamatba tétessek; azok pedig, kik ezen törvény alkotásától számítva a' katonai állítás bevégeződéséig az állítás alá tartozó személyek közül az ezredkeknek önként beállanak, vagy más akármilyen módon illető törvényhatóságuk kebelén kívül katonákká lennének, mindenkor az illető törvényhatóságokra kivetett ujonczok száma közé lesznek beszámítandók.*

10.) *Hogy az ujonczok odahaza hagyott vagyonára illendő gond legyen, 's javaik az illető köztisztviselők által, jelesen a' vármegyékben, a' földesuraság befolyásával, azonnal összeírattassanak, 's ingyen az árvek dolgaire rendelt polgári intézet felügyelése alatt tartassanak.*

11.) *Az ujonczoknak a' népesség számára való tekintettel felosztása a' jelen országgyűlésen meghiteltetett választmány által kidolgozandó kulcs szerint intéztessék el.*

12.) *Mivel pedig a' katonáskodásra legfőbb ösztönül az szolgálja, ha a' katonai erények érdemlett előléptetések és jutalmak minél előbb követnék: Ő Felsége az 1830: VII. t. cz. 1-ső §-a 12-dik pontjában tett kegyelmes ígérete szerint, az a' részben fenálló törvények, jelesen az 1792: IV. és az 1807: I-ső t. cz. rendeletének szoros betöltésével, szívén fogja viselni azt, hogy a' magyar sor és vég helyi ezredkekbe tiszték, következtetésre tabornagyok és stabilisok is, született magyarok legyenek, a' katonai kitünőbb érdemeket pedig nemesi czimer levelekkel, udvari telkekre és apróbb részekre osztandó jószágok adományával fogja a' törvények értelmében jutalmazni.*

13.) *Az állítandó ujonczok egyedül magyar ezredkekben szolgáljanak, 's őket nem-magyar ezredkekhez áttenni semmi szín alatt nem lehet.*

A' KK. és RR nek ezen ajánlását, u. m. a' melly nemzeti huzgó hűségöknek 's azon kézségöknek, mellyel Ő Felsége szándékai elősegítésében öseikkel vetekednek, dicső bizonyosságul szolgál Ő Felsége kegyelmesen fogadja

III. Törvényczikkely.

A' katonai élelmezés és szállásolás tárgyában országos biztosság rendeltetik.

A' katonai élelmezésből és szállásolásból származó terheknek megszüntetése végett — a' mennyiben azok törvények — a' királyi kincstárral eszközözendő egyezkedésre az 1836: XI-dik törvény folytában országos biztosság neveztetik.

1. §. *Ezen biztosság az e' végre Ő Felsége által egyedül a' szükséges adatok előmutatása végett kinevezendő kincstári és katonai személyekkel értekezésbe bocsátkozván, egyszersmind a' katonai laktanyákra nézve, a' már fenálló hasonló épületek tekintetbe vételével azoknak mekkorasága, minősége és az országban elhelyeztetése iránt tervet készítsen.*

2. §. *A' biztosság ezen országgyűlésnek befejezése után minélebb összeülvén, készítendő kimerítő munkálattal az ország nádorának olly végre mutassa be, hogy ő es. kir. főherczegségének a' nádornak felügyelése alatt sajtó által elegendő példányban közönségesítettvén az egész tárgy a' legközelebbi országgyűlésen végképen elhatározottassék.*

3. §. *A' küldöttség tagjai Ő Felsége kegyelmes meggyezésével következők:*

A' főrendi tábla részéről:

Nádasdi gróf Nádasdy Ferencz, Fogarásföld örökös, váci püspök, Komárom vármegye örökös főispánya és es. kir. belső titkos tanácsos. (Folytatjuk.)

Játékszenvedély.

E' jelen században minden mi a' művészetvilágra hatékony, villámsebesen fejledez, 's fokontint nagyobb tökélyre lép. Ifjaink komoly, szeszélyes 's több érdekes művek olvasatával foglal koznak; de fájdalom az erkölcsi értekezések általok nagyobb részint elhanyagolvák — 's ők még is tökélyesülni vágnak?! holott az erény nálok aluszékony pangásba teng. — Literaturában tökélesülni, az erényt hanyagolva elmellőzni, lelkünkre nézve nem nagy haladás.

Vérző kebellet hallgattam minap egy társasági körben néhány uracsokat, kik Gasparich Kilitnek, szeméremről irt értekezését, a' nélkül hogy olvasásra méltatták volna tartalmát, gúnyszavakkal illeték; 's miért? mert — egy német sem volt a' vitatás szőnyegén — szegény szánandók! nem tudták mennyit tanulhattak volna azon lélekhez szóló értekezésből, ha szilárd lelkülettel a' szemérem mivoltát, és jelességét felfogni akarták volna? nem tudták? — nem mert nem akarták tudni, milly tágas hézag lappang lelkökben, a' szeméremnek rejthelyt engedendő?

Ifjaink erkölcsi jellemét megsérteni nem czélom, mert e' czél tulságos lenne; csak azon erkölcsi aluszékonytságot, mellybe már sokan ifjaink közül sülyedeznek, szeretném lelki éberséggel felszerelni. Azért kik őszinte nyilatkozásom által megsértve lenni vélik, bírálják meg enmagokat — de szigoruan — valljon van e erkölcsi jellemökben bármilyen hiány, mellyet következő értekezésem kipótolni tudna? kérdezzék meg enmagokat, valljon nem aljas szenvedélyek rabszolgái-e? ha azok, következő soraimat olvassák el; ha elolvassandják, önérzetem boldogítani fog. — Ha pedig egykor csak némüleg is jótékony hatásu leendő értekezésem reájok nézve; ug' örömeire üdülve fogok felkiáltani: Én irtam, ... iratom olvasásra méltatták ... az irat egy hűrt érintett ... 's e' húr az önérzet rezge húrja volt ...

A' tág világ zajától elszigetelve, 's egy zordon magányba vonultan, félig alélt lelkembe szállva tünődtem sokszor hazám borus jövőjén, melly lassankint a' rény elhúntával áradozand reá; ezen tünődés gyakorta menykő ütés gyanánt csapott lelkemre, mert gondolám, nincs eszköz, nincs védangyal melly a' rémes jövőt honomtól eltávolitná. Egy éjen védszentem gyanánt villant elém egy őrcsillag, melly a' rémeletes jövőt hazámtól messze idézve, tiündöklő fénysugarakat lövelt reá. Szendergő helyzetemből felébredve eme boldogító álom képeit kezdém fejtegetni, 's egyszerre villámgyorsan szökött agyamba e' gondolat: „A' szenvedélyeket fékezni kell, 's így a' hon, az erény virágozni fog, 's egy arany jövő derülend.“ — Sokan

nem fognak olvasóim közül megbarátkozni eme gondolattal, 's talán épen az ifjak, kik a' szabadság alleplébe burkolva másba központositják a' hon boldogulását, de nézetök felette homályos, mert még a' korlát nélküli szenvedély haladásukon fencsapong, addig az erény nálok hanyagló állapotla nyög, már pedig erényes férfiak, jólelkű hazafiak nélkül boldog hazát erkölcsi értelemben nem gondolhatok. — Azon szabadelmű hőseknek, kik a' kicsapongó szenvedélynek tébolyába mélyedtek, rényről, szabadságról, honról valódi fogalmok sincs, mert őket a' szenvedélyek hagymáza féken tartja 's így mindent csak állképekbe varázsolnak magok elé; fogalmok tehát merő buborék, melly egy pillanatba elenyész; keblök érzetdus lehet, de érzete fattyu, mert nem rénytől illetett; felhevült szivökben a' tűz, bár szabadságért lobogjon, egy gyáva lobbanás, melly az orv által gyújtott tüzből kél, 's rögtön légebe száll. — Tehát az illy hősöktől kik a' korlát nélküli, 's kicsapongó szenvedélyek rabszolgái, semmi dicsőt nagyot nem várhat a' hon, mert tettlegi szándékok álköntösbe van burkolva. Ugy vélem nem is kételkedik senki a' szenvedélyeknek mind az emberiségre, mind a' honra, mind a' haladásra nézve gyászos következményeiről; azért tehát nem vitatom, hány egyedet hány családot sülyesztettek a' kétségbe esés feneketlen örvényébe, hanem egyedül a' játék szenvedélyről (a' többi szinte ártalmas szenvedélyeket elmellőzve) irok.

Láttam, oh igen, sokszor láttam derék ifjakat karöltve a' vaczi utcán elvonulni, divatszerű öltönyükről pazarfény tükrözödék bádjadtt szemeimbe; akaratom szerint kísértem őket az utcák téreire; ők többnyire egy üveg ajtónál veszték el szemeim elől; tovább tehát nem kísértem, nem kísérhettem őket, mert ott a' kártya hősök számára börze nyilott. — Ismét sokszor láttam ijesztő rémárnyakkint lézengő, beaszott, száraz csontvázhhoz hasonló ifjakat; szakadozott mezben, halavány arczezal, ingadozó inakkal egy czélirány felé sompolyogni; e' czélirány az átok fonta börze volt. Egy dermesztő estve a' hófuvat fehér szemfüdelet borított a' fagyos földtekére, én az úromba burkoltan, a' süvöltő viharral küzdve lepedlek a' magas hó tömegbe, míg végre a' mogorva vihartól megszégyenülten (hogy fogadásom meg kelle törni) léptem be egy ajtón, ez ajtó a' börzéhez vezetett. Egy hideg borzadály futott keresztül gyenge idegzetemben, midőn azon ifjakat, kiket egykor fényt lövelő öltönyökben láték, most rongyos mezeikből kisugárzó tagokkal, halaványon, kétségbeesve játékba mélyedni szemlélttem. Körültekinték mindent, 's lelkem dermedezett — mert őszbe vegyült aggastyánokat is láték, és pedig gumaszkodva ... a' kályha megett ... mintha örök álomba

szenderültek volna át — Eme gyászos jelenet minden izmaim megreszkedteté, 's egy kínsohajt csikart ki bánatos keblemből, — de az alvók álva maradtak, ... 's az éjjelező kártya hősök reám mit sem figyelve folytatták az ördögi játékot, ... a' csalfa működést. — A' vesztők halál sápadtarcz-vonalain a' kétségbeesés ördöge vigyorgott, a' nyerők ellentétben állatti kacajjal jelenték gyáva örö-möket embertársaik szerencsétlen helyzetén. — A' hámis sáfárkodók működésének nem sokáig voltam szemtanúja, mert a' jelenet reám nézve lélek-kinzó pokol volt. Tépett kebellem tértem lakhelyem-ig, lelkem a' játék szenvedélyinél végkép elmerült, — mert egykor engem is e' szenvedély hagy-máza üldözött, 's csak nem féken tartott; — de az önérzet győzött — 's győzni fog olvasóimnál is ha az önérzet szent szavát meg tudják, meg-akarják érteni. *Hontalan.*

**Vélemény t. t. Waltherr László úr
„a' hónapok magyar nevezeteiről“
az idei Honművész 28—30dik szá-
maiban irt értekezése felől**

Dr. Rummy Károlytól.

Tek. tud. Waltherr László ur „Hónapok ma-gyar nevezeteiről“ a' Honművészen irt értekezésé-ben a' hónapok magyar régi keresztyén egyházi neveit: Boldogasszonyhava, bűjtelő hava 's a' t. védelmezi, 's az értekezése végén a' magyar ka-lendariom kiadóit felszólítja, „hogy kihagyván valahára kalendariomaikból minden más nevezeteket, csupán és egyedül keresztyén (keresztyén *) magyar nevezeteiket nyomassák az illető hónapok homlokaira“ 's ezt teszi hozzá: „hadd szünjék-meg minden ujitási vágy; hadd legyen legalább e' részben valahára egység.“

Én ezen a' tárgyban nem tarthatok t. t. Wal-therr ural, pedig következő okokból:

1. Ezen egyházi régi magyar nevezetei a' hónapoknak mellyek keresztyén ünnepekre vi-szonylanak, nagy részint most nem felelnek meg a' kalendariomban az ünnepeknek, mert p. o. ja-nuarius magyarul neveztetik Boldog-asszony havá-nak, de boldogasszony fogantatása ünnepe dec. esik, aug. kisasszony havának, ámbár kisasszony ün-nepe sept. esik, oct. Mindszent havának 's mégis mindszent ünnepe nov. első napján ünnepeltetik. De részint a' hónapok ama egyházi magyar ne-vezetei nem is felelhetnek a' kalendariomnak, mivel p. o. pünköszt mint mozgékony ünnep (mo-bile festum) majd majusba, majd juniusba esik.

*) Hiszen görög Χριστιανος vagy latin Christianushól származik, tian pedig magyarban tyén, nem pedig ténybe változtatott.

2. A' hónapok magyar régi egyházi nevei egészen nem felelnek a' görög egyház ünnepeinek 's julianum calendariomának.

3. A' hónapok ama magyar kath. egyházi több nevei, p. o. Bűjtelő hava, Bűjtmás hava, Mind-szent hava a' protestans egyházhoz nem alkalmaz-hatók, mert ők nem bűjtelnék, nekik nincsenek szentei, nem is úgy tisztelik a' Boldogasszonyt mint a' római katolikusok és a' gör. keresztyének.

4. Végre az izraeliták vagy zsidók, kik már szinte magyar polgárok, 's kiknek kötelessége, hogy magokat a' keresztyénekkeli ügyekben a' ke-restyén kalendariomhoz alkalmazzák, a' hónapok ama magyar egyházi nevezetekben természetesen nagyon ütköznek, mert nekik nincs karácson 's pünkösdünnep, nekik más husvétünnep, a' bol-dogságos sz. Máriát, az apostolokat 's a' szente-ket nem tisztelik.

Tehát inkább vagy a' régi római hónapne-vezetekkel kell élni, vagy — a' természethez 's az időjáráshoz alkalmaztatott, új magyar nevezet-ekkel. Ollyakat már 1833dik évben a' Hasznos Multságokban (első félév 9dik számában, második félév 17dik 's 13dik számában) javasoltam, má-sok pedig p. o. boldogult Holéczy 'stb. Sztrokay ur a' Tudományos Gyűjteményben 's más folyóí-ratokban. — A' Honművész 's Regélő ámbár szer-kesztősége t. t. Waltherr értekezését közlötö, most is mint ezelőtt (valamint a' Naptár) ezen az év szakainak igen megfelelő magyar nevezeteivel a' hónapoknak él: Télhó, Télutó, Tavaszelő, Tav-
vászutó, Nyárelő, Nyárhó, Nyárutó, Őszelő, Őszhó, Őszutó, Télelő. Semmi hátra, csak megegyezés ezen nevek élésében.

Új betegség.

Boston vidékén Amerikában a' papság közt egy új betegség tapasztaltatik, mellyet angolul Clermen 's sore throat-nak vagyis a' papok fájos nyakának neveznek. Az orvosok ezen betegséget az éjjel nappal folyton tartó, erőszakkal tett papo-lástul szármoztatják, mellyet a' papok olly-kor a' szabadon tartanak. Ezen papok a' mérsék-let-társulatnak lévén tagai, nem csak borlélnemü-ektül, hanem a' kávétul, dohánytul, almabortul, sertül is tartózkodnak; sőt még állati eledelekkel sem igen élnek. — Ezen utolsó, hogy oka lehet a' torokbajnak, concedó; azon első, hogy azok lehetnének, nego; — et dico, hogy az eml. in-gerszerek levonása sem a' priori (eszünknel fogva), sem a' posteriori (tapasztalás által) nem okozhat to-rokbajokat. — A' huseledel levonása ugyan a' hozzá szokott embernél az életerőt megfogyasztván, előké-szitheti az embert rosz indulatú gyuladásokra, mel-lyet ezen részek kiabálása alatti erőltetése kifejthet nála.

1840diki

Törvény-Czikkelyek.

III. Törvényczikkely.

A' katonai cselekezés és szállásolás tárgyában országos biztosság rendeltetik.

A' főrendi tábla részéről: (Folytatás.)

Vasáros-náményi báró Eötvös Ignác, kir. Fő-Tárnokmester, cs. kir. valóságos belső titkos tanácsos, a' magyar kir. Helytartó-tanács tanácsosa, valamint a' hétszemélyes Főtörvényszék közbiraja és Sáros vármegye főispánya.

Buzini gróf Keglevich Gábor, a' magyar sz. korona örje, cs. kir. aranykulcsos, valóságos belső titkos, valamint a' magyar királyi Helytartó tanácsnál tanácsos, a' magyar királyi udvari Kamara előülője és Nógrád vármegye főispánya.

Kapos-mérei Mérey Sándor, cs. kir. aranykulcsos, valóságos belső titkos és a' magyar királyi Helytartó tanácsnál tanácsos a' tartománybeli biztosság főigazgatója, és Somogy vármegye főispánya.

Zsadányi és Török-szent-miklósi Almásy József, sz. István apost. kir. rend közép keresztese, cs. kir. valóságos belső titkos tanácsos, a' hétszemélyes Főtörvényszék táblabiraja és Gömör vármegye főispánya.

Peréni báró Perényi Zsigmond, cs. kir. tanácsos, a' hétszemélyes főtörvényszék táblabiraja és Ugocsa vármegye főispánya.

Gróf Sztáray Albert, cs. kir. aranykulcsos.

Báró Prónay Albert, Pest vármegyének főispányi helytartója.

A' Karok és Rendek Táblája részéről:

A' királyi Táblától:

Magyar-szögyényi Szögyényi László, cs. kir. aranykulcsos, tanácsos és a' nádorispányi hivatal ítélmestere.

Magyar-nagy-Sombori Sombory Imre, királyi Táblabíró és tanácsos.

Az egyházi Rend részéről:

Farkas Imre, székes-fejérvári kanonok és káptalan követe.

A' vármegyék részéről:

Dunáninneni Kerületből!

Szentiványi Anselm, Nógrád,

Lipovniczky Vilmos, Bars,

Báró Prónay Gábor, Turóc,

Szentiványi Ödön, Liptó vármegyék követei.

Dunántúli Kerületből:

Zarka János, Vas,

Ghyczy Ráfael, Komárom,

Szegedy Sándor, Somogy,

Jankovich László, Verőcze vármegyék követei.

Tiszáninneni Kerületből:

Piller László, Sáros,

Bárczay Mihály, Abauj,

Papszász Lajos, Heves,

Szentiványi Károly, Gömör vármegyék követei.

Tiszántúli Kerületből:

Horváth Antal, Békes,

Latzkovics János, Temes,

Návay Tamás, Csanád,

Markovics József, Krassó, vármegyék követei.

A' szabad Kerületek részéről:

Kállmán Sándor, Jász-Kun kerületek követe.

A' Jelen nem lévők részéről:

Eckstein Adolf.

Szabad királyi városok részéről:

Dunáninneni kerületből:

Gyurikovits György, Pozsony,

Tretter György Pest, városok követei.

Dunántúli Kerületből:

Nagy Károly Kőszeg,

Baur György, Székes-Fejérvár, városok követei.

Tiszáninneni Kerületből:

Demeczky Lajos, Kassa város követe.

Tiszántúli Kerületből:

Szilber Antal, Szeged városa követe.

4. §. Azon esetre ha a' választott tagok közül némelyek akadályozva lennének, Ö Felsege kegyelmes jóváhagyásával, előre helyettesítettnek.

Dunáninneni Kerületből:

Sembery Imre, Honth,

Fráter Pál, Nógrád, vármegyék követei.

Dunántúli Kerületből:

Gróf Zichy Hermán, Mosony,

Hunkár Antal, Veszprém vármegyék követei.

Tiszáninneni Kerületből:

Bernáth Zsigmond, Ungh,

Fáy Ferencz, Zemplén vármegyék követei.

Szabad királyi Városok részéről:

Schreiber Ferencz, Buda,

Hauke Béla, Zombor városok követei.

IV. Törvényczikkely.

A' Duna 's egyéb folyamok szabályozásáról.

1. §. A' Duna 's egyéb folyamok szabályozásának, valamint ezzel kapcsolatban álló Buda 's Pest városainak 's ezek szomszéd vidékének az elemi viszontagságok elleni biztosításuknak előleges tárgyalatása végett országos választmány rendeltetik.

2. §. Azon országos választmány feladása az leend, hogy az 1ső §ban kijelelt tárgyakat érdeklő adatoknak, rajzoknak és tervöknek egész kiterjedésökben vele leendő közlésük után, azoknak segedelmével, és az országbeli építményi igazgatás segédmunkálkodásának is használásával azon elvekre 's arányra nézve, mellyekhez volnának czélszerűleg alkalmaztatandók, az e' részbeni továbbbi országos munkálkodások? továbbá arra nézve is, hogy micsoda módokkal és minő felügyelés alatt lehetne maga a' szabályozás gyakorlatilag eszközözendő? 's hogy lehessen jelesen a' magános érdekeknek a' közcéllal előállható összeütkezését törvénnyel elintézve megszüntetni? végre az illy nagyszerű vállalatoknak létrehozásukra szükségkép megnyitandó azon források iránt is, mellyek az ország alkotmánya és minden rendbeliek igazaiának ép-ségbeni tartása mellett a' czélra használtathatának, a' közelebbi országgyűlésig — mellyen a' tárgy multhatatlanul felvétetni 's elhatározatni fog — kimerítő véleményes jelentést készítsen.

3. §. Az országos választmány készitendő munkáját az ország Nádorának oly végre fogja bemutatni, hogy az, Ó cs. kir. Főhercegségének a' Nádornak felügyelése alatt, sajtó által elegendő példányokban közönségesítettván, az egész tárgy a' legközelebbi országgyűlésen végképen elhatározatassék,

4. §. Az országos választmány tagjai, Ó Felsőségnek kegyelmes megegyezésével, következők lesznek:

A' főrendi Tábla részéről:

Vásonkeői gróf Zichy Ferencz, Leopold császári jeles rendének nagyker esztese, cs. kir. kamarás, valós. bel. titkos tanácsos, királyi Ajtónállók mestere, Bihar vármegye főispánya.

Szalai báró Barkóczy László, székes-fejérvári püspök. Kesseleőkeői báró Majthényi Antal, cs. kir. kamarás Liptó vármegye főispánya.

Galanthai gróf Eszterházy Károly, Fraknónak örökös ura, cs. kir. kamarás, Tolna vármegye főispánya.

Szolga-egyházi Marich Dávid István, cs. kir. kamarás, Torna vármegye főispánya.

Vajai gróf Vay Abrahám, cs. kir. kamarás, valós. belső titkos tanácsos, Marmaros vármegye főispánya.

Zsadányi és Török-szent-miklósi gróf Almasy Moricz, cs. kir. kamarás, a' magyar kir. Helytartó-tanácsnál tanácsos.

Sárvári és Felsővidéki gróf Schécheni István, cs. kir. kamarás, több külföldi jeles rendek vitéze, a' magyar tudós társaságnál elnöki Helyettes.

Krasznaborkai gróf Andrássy György, cs. kir. kamarás, Gömör vármegye főispányi hivatal Helytartója.

Gróf Batthyányi Lajos Német- Ujvár örökös ura.

A' Karok és Rendek táblája részéről.

A' királyi Táblától:

Csabay Dókus László, országbírói ítélőmester.

Moysfalvi Gyurcsányi Gabor, Al-tárnok kir. tábla-bíró és tanácsos.

A' főtiszteleendő egyházi rendből:

Szathmáry Antal, a' kalocsai főkáptalannak kanonokja és követe,

Horvátország részéről.

Busán Hermán, Dalmát, Horvát és Tót országok követe.

A' vármegyék részéről:

Dunáninnyi Kerületből:

Szentkirályi Móricz, Pest,

Thuránszky Péter, Liptó,

Fribeisz Imre, Esztergom,

Petőcz György Pozsony,

Helyettesek (Ordry József, Bács,

(Marczibányi Lőrincz, Nyitra vármegye követei.

Dunántúli Kerületből:

Majláth György, Baranya,

Szűcs Antal, Győr,

Pákozdy Zsigmond, Baranya,

Herteleudy Károly, Zala,

Helyettesek (Bertha Antal, Vas,

(Hunkár Antal, Veszprém, vármegyék követei.

Tiszáninnyi Kerületből:

Bárczy József, Torna,

Pogány József Beregh,

Gróf Péchy Emánuel, Abauj,

Báró Vay Lajos, Borsod,

Helyettesek (Szentmiklósy Victor, Gömör,

(Mattyasovszky Boldizsár, Szepes, vármegyék követei.

Tiszántúli kerületből:

Zoltán János, Szabolcs,

Fodor Károly, Torontál,

Kiss András, Krassó,

Kárász István, Csongrád,

Helyettesek (Botka Imre, Szathmár,

(Várkonyi Adám, Temes, vgyék követei.

A' jelen nem lévők részéről:

Gyöngyely János.

A' szabad Kerületek részéről:

Jozipovich Antal, Turópolnyi gróf.

A' sz. hir. Városok részéről:

Dunáninnyi Kerületből:

Száz Matyás, Pest.

Keller Ferencz, Buda városok követei:

Dunántúli kerületből:

Czeh János, Győr,

Amtmann Ödön, Komárom, városok követei.

Tiszáninnyi kerületből:

Dijenes István, Eperjes városa követe.

Tiszántúli Kerületből:

Niamešny Ignác, Temes városa követe.

Helyettesek (Pernecky János, Trentsin,

(Hauke Béla, Zombor, városok követei.

V. Törvényezikkely.

A' büntető- 's javító rendszer kidolgozására országos választmány küldetik ki.

A' büntető törvénykönyvvel válthatatlan kapcsolatban lévő büntető- 's javító-rendszer behozása iránt kimerítő véleményadás végett országos választmány neveztetik.

1. §. Ezen Választmány, tekintetbe vévén a' külföld jelesebb büntető 's javító börtöneinek elrendezését, javaslatot készítsen az ország különös körülményeihez képest azon rendszernek legcélszerűsőbb módon mi alakban lehető alkalmazása — az e' végből szükséges fogházaknak hol, mennyi számban 's mi módoni felállítása — azoknak felállítására, belső igazgatására 's fenntartására megkívántató költségeknek, 's lehetőségig közelítő kiszámítása felől, 's az iránt is, hogy azon költségek honnan fedeztetessenek? Egyszersmind pedig javaslatot készítsen a' felől, hogy a' most említett börtöni 's javító intézet mellett a' büntetések törvényes céljának elérése végett gyakorlati alkalmaztatás tekintetében, Az 1827dik évi országgyűlésről kiküldött országos választmány által javaslatképen bemutatott büntető törvény könyvnek főkellentesítésére mik kívántatnak 's mind ezekről készitendő munkálatát a' legközelebbi országgyűlésnek okvetetlen bemutatni köteleztessek.

2. §. Ezen választmány tagjainak, Ó Felsőége kegyelmes jóváhagyásával, neveztetnek:

A' főrendi Tábla részéről:

Székhelyi Majláth György, sz. István apost. király jeles rendének Commendátora, Ó cs. kir. Felsőége valós. belső titkos, és a' magyar kir. Helytartó-tanács, tanácsosa, Országbírája, a' hétszemélyes tábla közbírája, és Honthi vármegye főispánya,

Lonovics József, csanádi püspök, a' Nagyváradai tudom. kerületbeni tanulmányok és oskolák királyi főokmányzója.

Széki gr. Teleky József, Ó cs. kir. Felsőége kamarása val bel: tit. és a' magyar Helytartótanács tanácsosa, a' magyar szent korona őrje, a' magy. tudós társaság elnöke, és Szabolcs vármegye főispánja.

Megyesi báró Mednyánszky Alajos Ó cs. kir. Felsőége kamarása, valóságos belső titkos és a' magy. kir. Helytartótanács tanácsosa, a' középponti könyvizsgáló Collegiummal egyesült tudom. Comissio elnöke, és a' magyar kir. udv. kamara alelnöke, Nyitra vármegye főispánya, és Trenchin vármegye főispányi hivatal Helytartója.

Gróf Nádasdy Leopold, Fogaras földje örökös ura, a' kir. tábla bírója; Ó cs. kir. Felsőége kamarása, Komárom vármegye örök. és valós. Főispánya.

(Folytatjuk.)

V é g s z ó

V. úrnak e' lapok 31dik számában adott feleletére az ősiség ügyében.

Quod si ea, ex historia in usum praesertim junioris aetatis mutuare placuerit s a' t. — — — facile enim videntur juvenum mens praesertim vitae suae status officia nimis extenuatum, & voluntas eorum magis in phantasia quam in realitate suam destinationem quaesitum pergeret.

Verner Psychol.

Nem engedik e' lapok, hogy V. úrnak válaszaomra adott feleletében minden egyes pontokat mellyek a' tárgy szoros velejét nem illetik fel fogjam, 's hosszabb kiterjeszkedéssel vitassam meg, mikép ő okfők nélkül halmoz szavakat, azon mosolygásra méltó szokásból, hogy mivel a' világ egy része képzelt jobblét reménye alatt megfontolt sorozat, s rend nélkül mindent újra teremteni törekszik, ő is — bár alig tudja felfogni a' czélt — az avult de hasznos elvek ellen szaval; mert ugymond más nemzeteknél azok nem használtak. — De a' hirtelen eszmék fiatal szüleményei felakadnának azonnal, ha a' rögtöni éretlen munka következményeit tapasztalnák, 's belátnák azután, hogy a' javításnak rendét megtartani kelljen ha akarjuk hogy minden halomra ne omoljék.

V. úr is eltörlni akarná az ősiséget, 's hitelt állítani fel. Én pedig azt vitatám: hogy még idő előtt sőt veszedelmes lenne az ősiség eltörlése, mert az ősiség a' néptörzsököt tartja fel, 's úgy látom hogy ez által a' nemzet ereje is biztosítva van; de különben sem lévén biztosak a' leendő kereskedésről, nem tudhatjuk lesz-e szükségünk angol-hitelre? következőképen az ősiség eltörlését megelőzni szükséges a' kereskedői biztos állás megszerzésének, mellyben a' hitelt czélszerűen használhassuk, különben mind világosan kimondám, a' hitelvágy, az egész nemzetnek ártana. Ős eleink tetemes birtokokat halmozának össze, 's kérem V. urat gátolá-e hitelőket az általa gyűlölt ősiség? most ime ifjaink azokat megtartani nem képesek hitel nélkül, holott csak egyedül egy mód, a' takarékoság mindent megmentene, tudván azt: hogy a' takarékos polgár vagyont és a' vagyont hitelt szerez a' nélkül: hogy alkotványt érdeklő kérdést izgatni kellene. Ezen állításomért V. úr engem felhevült képzetűnek állit, még mosolyog is a' felvilágosodás gyermeke magyarázatján, mellyet V. úr 25- és 26dik számú válaszában bár figyelmesen olvasva szórul szóra tanult volna meg, 's jót állok, hogy ha ügyvédi próbát tévén elszavallaná, nem vetné vissza a' vizsgálat ott lefestett elveimet.

„Ősiségünk fel nem virágozhatik hitel nélkül“ mondá V. úr és én mind erre azt állítam felebb is: hogy hitel kereskedői állás nélkül nem használható honunkban. Hazánkban felállítandó ke-

reskedés politikai tekintetben rokon nemzetet suj-tana le, topographia állását véve pedig, soha más országokkal hason mérlegű nem lehet — a' mit megmutaték a' 25 és 26dik számú értekezésében is, 's most tovább magyarázni felesleg — annyi bizonyos, hogy kereskedésünk nincs; tehát ősiség eltörlésére sovárogni több a' vakmerőség-nél — 's ha így van — mint azt az egész haza érzi — mit tész a' józan ész? Nemesi birtokait biztosítja, takarékoságot ölt fel, 's bölcs politikával őrzi meg vagyonát addig; míg a' változás alá rendelt természet tanításából tudva nem érkezend meg azon idő: hogy hazánk politikai rendszere változás alá esend. — Tudván pedig ezen eljövendő század crisisét; előre készíti a' józan nemzet mind ezekre egyes polgárait nevelés által, mellyet hogy célirányosan kivigyen, minelőtte a' crisis siettetését eszközlő módokat megalapítaná, intézetekről gondoskodik mellyekből olly polgárok kerüljenek ki, a' kik a' nagy változást ingadozás nélkül kiállhassák. V. uram! kérem fussa végig szemével a' haza jelen állapotját. Mit tettünk eddig 's engedjen nekem kétkedni, megtartottuk-e azon rendet, melly szerint a' nemzet virágzása eszközölhető lenne? itt e az idő, hogy kereskedő hiteltre szükségünk legyen? haladtunk eddig, azt tagadni nem lehet, tettünk olly lépéseket is, mellyek a' józan haladást nem foglalják magokban. — Im az 1832|6dik esztendei országgyűlésen urbéri törvények alkottattak — miért hogy a' jobbágyoknak kiűtött elnyomatása (?) megszüntessék, 's azok a' nemesi statussal szorosb kapcsolatban legyenek — de mind ezen törvényekben feltaláljuk-e a' szorosb kapcsolatot? 's a' jobbágy nyert-e általános javítást? — Tagadom — népnevelésnek kelle megelőzni az engedvényeket, — mert a' dologtalan néposztály könnyű adozás alatt dologtalanabbá lesz. Nem kell erre példát felhozni: — A' népnek sok szükségei hozzák surlódásba az észet, ébresztik fel az ipart, nálunk azonban a' szigorú mód nélkül is segítünk adózó népünk sorsán, ha betanítatjuk mint lehet a' nála lévő temérdek áldott földet haszonra fordítani.

A' törvény eltörlé a' méh, bárány, csirke désmát — 's ugyanazon 1832|6dik t. cikk pedig a' füstpénzt ezüstbe rendelé. — Így azon földes urak a' kiknek jövedelmeik nagyobb részét méh, bárány, kecske, 's csirke dézsma tevé — elvesztve ezeket le sujattak; mert hegyi birtokaik a' földminelést nélkülözik — az alföld népesb faluinak birtokosi pedig elvesztve a' csirke 's a' t. dézsma a' füstpénz felemelésével annyit nyertek, hogy föld-termesztményi dézsmaik mellett a' reájok eső csekély veszteséget meg sem érzik. E' mellett a' jobbágy földes urától elkülönözött jobbágyának magányos polgári 's urbéri panaszait költséges uri-

székében megvizsgálni köteles, és a' paraszt moralitásától függ földes urát urszéki temérdek költségek által boszontani, — én itt szorosb czélzott kapcsolatot nem látok. A' földes úr eltiltatik 1832|6ik tör. által jobbágyára kiszabandó testi büntetéstől, 's a' sz. bíró kényétől függ 20at avagy 40et veressen e a' törvénnyel megóvott jobbágyra, a' nélkül: hogy a' Sz. bíró törvénnyel e' részben gátoltatnék. Itt sem látok czélt a' szoros kapcsolatra. A' commassatio törvényesített, 's sok szegény elosztott nem. család kórlátok közé szorították, igaz hogy e' részben csak azon egy következés, miszerint a' csekély birtokú nemes földjén meg nem élhetve, más életmódra fog kényszerítettetni, némü czélszerűséget foglal magában, de mind a' mellett azon hijanyt látom, hogy az illy törvényt meg kellene előzni azon módoknak, mellyek a' közép néposztályt foglalatoskodtatják, kereskedői mozgony, fabrikák, mesterség művek szabadabb 's könnyebb áruhatás módja, mert sok a' mesterember, szinte nyomorult a' művek keletlensége miatt — valamint kereskedő szükségtelen ott, hol kereskedés nincs! és így rossz politikával kényszerítő eszközt fogának fel a' könnyen élő nép felekezetnek ipar mezőre lehető igazításában — de nem adánk módot is kezébe, melly által magát maga, 's a' status hasznára foglalatoskodtassa. Hazánk nemesei 4 rendű életmódot ismernek, egyházi, katonai, orvosi 's ügyvédi pályát — 's mivel é' három első, némü megszorításokkal jár, az ntöbbi rendet a' magyar föld tartani alig képes, minek oka az: hogy a' hazában a' földművelésen kívül nincs rendes foglalatoskodtató intézet, melly a' sok fiatal lángészt táplálhassa.

(Folytatása következik.)

A' királyi fűvész.

A' drezdai felsőbb körökben következő érdekes anekdotát beszélnek: Az óriás hegyekben fűvészkedő ifjak társaságához nem régiben egy utas csatlakozott, ki mulatása 's bánásmódja által valódi előkelőt mutatott, mit két, iránta nagy figyelemmel levő kísézője is igazolt. Nagy ismérettel 's kellemesen terjeszkedett ki a' természettan valamennyi ágaira, különösen pedig a' fűvészetre. A' társaság közönségesen megvolt az idegen kedveségétől lepetve, ki azt éji szállására is elkíséré: Itt puncscsal megvendéglé a' hegymászókat, az este, dallás 's pohárköszöntések közt vigan mulik el, a' nélkül, hogy az idegenről 's kísézőiről közelebbről csak valamit is megtudnának. Másnap reggel a' társaság egy követet küld hozzá megköszönni vendég szeretetét minyájok nevében azon kérelemmel, hogy nyilvánítaná ki magát 'smegtudnának kinek társaságához volt szerencsájük, 's így hálás

emlékezetüket személyéhez kapcsolhassák. Az ismeretlen mosolyog, 's mondja: No ha az urak csakugyan tudni akarják, én fűvész, mineralógus vagyok, 's e' mellett — szász király is! Képzeltetni a' küldött meglepetését. A' király egyébiránt nagy barátja illy meglepetéseknek.

Prisznicz eltérése.

Prisznicz az eszes természetgyógyász néhány hét előtt fiát petécszlázban veszté el, 's e' szomorú eset következő körülmények által nevezetes. Egy álom következtében Priszniczné asszony igen meg volt győződve, hogy fiának meg kell halnia, mihelyt az atyai módszer által gyógyittatandik. Rábeszélt férjét ez úttal attól ellállani, 's Prisznicz, nője siránkozásától indítatva, elhagyja, életében talán először, több vöröshimlőben szerencsés gyógymódját. Átadja gyermekét egy allopatha kezelése alá, orvosság adatik, — 's az ifju meghal. Ez által a' Nemesis kettős következtelenséget boszult meg atyai szíven, olly férfinak, ki különben elveinél makacs, 's ki felesége homályos jóslatának győzni engedett világos értelmén, ott, hol fia életéről volt szó, 's így e' mellett egyenesen a' vizgyógyerejét megtagadta.

M u s á m h o z.

Parnass árnyainak disze,
Légy üdvöz! te gyönyör 's kéj örömárjai
Osztonéja, szelid alak!
Myrtust ilatozó aoni lombjaid,
Első ömlendezéseim
Mig dallom, te feledd, 's aetheri szárnyidon
Szállj hozzám, ki varázs erő
Által hatva, tömént áldozatul teszek
Oltárodra. Lebegd körül
Uj híved. Ha talán csüggedezik szíve
A' létnek viharos szakán:
Engedjed kiderült 's büteli napjait
Hú kebledbe kiönteni.
Mert szívünk ha agály marcsona körmei
Tépik, 's gyászba borult köre,
Csak kórót terem: azt ámbra lehelleted
Édenné teszi 's rózsaszin
Himzéssel földi be síri magánlakát;
Lélek fellege a' szemem
Ekkor nem terül el, mert tova űzve a'
Zajlongó viharok dühe. —
Jöjj 's hassák dalaim isteni ihletid!

Szőke.

Rejtvény.

Öt betű. E nélkül műveid készíteni lehetlen,
Vágd el végjegyemet életadóra találsz.

1840diki

Törvény-Czikkelyek.

V. Törvényczikkely.

A' büntető- 's javító rendszer kidolgozására országos választmány küldetik ki.

A' főrendi tábla részéről: (Folytatás.)

Lánczi László József, sz. István apost. király jeles rende Commendátora Ó cs. kir. Felsege valós. belső tit. tanácsosa, a' hétszemélyes Tábla ülnöke, Békés vármegye főispánja.

Ebeczki Tihanyi Ferencz, temesi gróf Temes vármegye főispánja.

Nagy-Károlyi gróf Károlyi György, Csongrád vármegye főispáni hivatal helytartója.

Branyitskai báró Jósika Sámuel; sz. István apostol. király jeles rend vitéze, Ó cs. kir. Felsege kamarása és udv. tanácsosa.

Cserneki és tarkói gróf Dessewffy Aurel, a' magyar kir. Helytartótanács tanácsosa.

Báró Vay Miklós. Ó cs. kir. Felsege kamarása, a' királyi tábla bárója, Borsod vármegye főispáni hivatal Helytartója.

Ifjabb gróf Apponyi György, Ó cs. kir. Felsege kamarása, és udv. titoknok.

Vásonykeői gróf Zichy Ödön.

Báró Eötvös József, a' tiszán inneni kerületi Tábla ülnöke.

Báró Kulmer Ferencz, Ó cs. királyi Felsege kamarása, a' báni Tábla ülnöke.

A' Karok és Rendek Táblája részéről:

A' királyi Táblától:

Szigethi Szerencsy István, Ó cs. kir. Felsege udvari tanácsosa, királyi Személynök, és Arad vármegye főispánja.

Niczki Niczky János, Ó cs. kir. Felsege tanácsosa, Alorzságbirája.

Magyar-Szögyényi Szögyényi László, Ó cs. királyi Felsege kamarása és tanácsosa, nádori ítélőmester.

Moysfalvi Gyuresányi Gábor, Ó cs. kir. Felsege tanácsosa, altárnokmester és a' kir. Tábla ülnöke.

A' főtisztelendő egyházi rendből:

Bezeredy Miklós, a' veszprémi káptalan kanonokja és követe.

Dalmát- Horvát- és Tótország részéről.

Busán Herman, Dalmát-, Horvát- 's Tótországok követe.

A' vármegyék részéről:

Dunáninneni Kerületből:

Andrásy József, Esztergom,

Dubraviczky Simon, Pest,

Luka Sándor, Honth,

Olgyai Titus, Pozsony.

Helyettesek (Szutsits Károly, Bács,

Justh József, Thuróc,

vármegyék követei.

Dunántúli Kerületből:

Deák Ferencz, Zala,

Pázmándy Dienes, Komárom,

Gróf Pejacevich János, Verőcze,

Bezeredy István, volt Tolna,

Helyettesek (Bertha Antal, Vas,
Ürmény. József, Fejér,
vármegyék követei.

Tiszán inneni Kerületből:

Palóczy László, Borsod,

Zsedényi Eduard, Szepes,

Pulszky Fenencz, Sáros,

Beöthy Lajos, Heves,

Helyettesek (Szentiványi Károly, Gömör,

(Pribék Antal, Ungh,

vármegyék követei.

Tiszántúli Kerületből:

Klauzál Gábor, Csongrád,

Beöthi Ödön, Bihar,

Hertelendy Miksa, Torontál,

Báró Wenkheim Béla, Békés,

Helyettesek (Zoltán János, Szabolcs,

(Biró Imre, Csanád,

vármegyék követei.

A' jelen nem levők részéről:

Gönczy Sámuel.

A' szabad Kerületek részéről:

Fogthúy János, Hajdu városok követe.

A' sz. hír. Városok részéről:

A' Dunáninneni kerületből:

Pitrof János, Nagy-Szombath,

A' Dunántúli Kerületből:

Háder Pál, Székes-Fejérvár,

Vághy Ferencz, Soprony,

A' Tiszáninneni Kerületből:

Fábrly István, Bártfa,

A' Tiszántúli Kerületből:

Lengyel Pál Szeged,

Horvátország városai részéről:

Klobucharich Károly, Károlyvár,

Helyettesek (Esze Gábor, Szathmár-Némethy,

(Kollárik István, Pozsony,

városok követei.

VI. Törvényczikkely.

A' magyar nyelvről:

Ó Felsege atyai szívének hiv Magyarjaihoz viseltető jósága azon újabbi dicső példáit, mellyeket a' nemzeti nyelv gyarapítása eszközlése végett a' jelen országgyűlése alatt is adott, a' Karok és Rendek mélyen tisztelik, és

1. §. Annak kegyelmes megegyezésével az országos felírások Ó eleibe már e' jelen országgyűléséből egyedül magyar nyelven terjesztetvén fell — valamint azt; úgy

2. §. Abbeli kívánságoknak kegyes elfogadását is. hogy ezentul az ország határainban köztörvényhatóságok is legfelsőbb helyre teendő felírásokat szinte egyedül magyar nyelven szerkesztessék, hálás érzéssel törvénybe iktatják, — egyszersmind pedig határozzák: hogy

3. §. A' királyi Helytartótanács nem csak intéző, hanem körleveleit is az országbeli minden Törvényhatóságokhoz magyar nyelven bocsássa el.

4. §. Az egyházi törvényhatóságok a' világi törvényhatóságokkal, 's ezek egymással, az ország határain belől levelezést, egyedül magyar nyelven folytatni tartoznak.

5. §. A' magyar királyi udvari Kamara a' hozzá magyar nyelven író Törvényhatóságokkal ugyanazon nyelven levelezzék.

6. §. A' káptalani kiadásoknak kezdő és befejező szakaszait, valamint a' tárnoki székek ítélet-leveleit is magyar nyelven szerkeszteni kelltek.

7. §. Olly helyeken is, hol a' gyülekezethez szent beszédek magyar nyelven nem tartanak, a' jelen Országgyűlésnek berekesztésétől számítandó három évek múlva az anya könyvek magyar nyelven irassanak.

8. §. Ezentúl minden vallásbeli különbség nélkül plébánosoknak, egyházi szónokoknak, káplanoknak és segédeknek ollyak alkalmaztassanak, kik a' magyar nyelvet tudják.

9. §. Ő Felsége kegyelmesen rendelkezni fog, hogy a' magyar nyelvnek tudása a' katonai véghelyeken is gyarapítások, 's a' magyar ezredeknek kormányai a' magyarországi Törvényhatóságokkal magyar nyelven levelezzenek.

10. §. Az országos pénztárak kezeléséről számadások magyar nyelven folytattassanak.

11. §. Ő Felségének megegyező kegyelmes akaratjával a' Magyarországon és ahhoz kapcsolt részekben ki nyomtatott minden munkákból a' magyar tudós Társaságot egy példány illeti.

VII. Törvényczikkely.

Az 1836dik évi országgyűlésen alkotott 's úrbéri tárgyú törvényczikkelyek némelly szakaszainak világosításukról 's részint módosításukról.

Az ország Rendei vizsgálat alá vevén az 1839 dik évi Országgyűlésen alkotott úrbéri törvényczikkelyeket, azokat, Ő Felsége kegyelmes megegyezésének is hozzá járultával a' tapasztalás által sürgetett, 's a' szükség-től javasolt következő bővítésekkel és módosításokkal egészítették ki, ugymint:

1. §. Az 1836dik évi V-dik törvényczikkely akkép változtatván, hogy a' Verőcze vármegye Diakovári járásabeli minden helységek határában, az eddigi szokás megtartásával, egy hold úrbéri szántó föld 1620 — a' kaszálló pedig 1296 négyszegű ölelkel számíttassék.

2. §. Az 1836dik évi VI-dik törvényczikkely 2-dik §-usa 5-dik szakaszának rendelete akkép világosittatik: hogy a' jobbágyoknak ott engedett pálinkafőzés a' zsellérekre is nyilvánosan érteődik: különben pedig az említett szakaszhoz az tételik, hogy a' jobbágyoknak és zselléreknek, az általuk főzött pálinkát kimérniök, vagy a' földesurat a' részben illető pénz megadása nélkül pálinkát főzniök, a' tiltott bor-mérésre szabott elkobzasi büntetés terhe alatt szabad nem léssen, — minden esetre fenmaradván az ollyatán kihágások eseteiben az illető földesuraság részére még az is, hogy szenvedett káraitra és költségeire nézve is, úrbéri uton magának teljes elégtelt szerezhesse.

3. §. Ugyanazon Vldik törvényczikkely 3dik §-usa 6dik szakaszának rendelete akkép világosittatik, hogy azon egész telki járandóság alatt, mely az említett szakaszban nyolcz úrbéri zselléreknek kiadatni rendeltetett egyedül a' legelőbeli járandóság értetik.

4. §. Ugyanazon Vldik törvényczikkely 7-dik §-usa 1ső szakaszának kezdő sorai ekképp igazittatnak 's részint bővitetnek:

Valamint a' jobbágy bár miféle természetményeknek, és saját készítményeinek (egyedül azokat kivéven, miknek árulásától különös törvény által van eltöltve) akár kisebb akár nagyobb mértékben 's mennyiségben lehető eladását ezentúl is minden taksa fizetés nélkül, teljes szabadsággal gyakorolhatja, úgy a' bolt, és az ettől kívánható haszonbér megvehetes jussa a' földes ur igazai közé tartozik, különben pedig a' jobbágyok mind ott, hol

földesurok engedelmével boltot nyitottak, 's az attól járó taksát fizetik, és só azon boltbani árulásának eddig gyakorlatában voltak, mind pedig olly helyeken is, hol a' lakosok boltnyitás és valamelly taksafizetés nélkül a' sővali kereskedésnek gyakorlatában vágnak, ezen gyakorlatban továbbá is meghagyatnak.

5. §. Az 1836dik évi VII-dik törvényczikkely 2dik §-usa 5-dik szakaszának rendelete akkép világosittatik: hogy ha a' jobbágy, azon 5-dik szakasz engedelmenél fogva, a' kender és lenföldektől a' fonásbeli szolgálatot kívánna tenni, akkor ezen szolgálat egyedül azon földekre értetik, mellyek vagy az úrbéri tabellában mint ollyanok kijelelve vágnak, vagy az eddigi szokás szerint azon fonásbeli szolgálattal voltak terhelve: magától érteődven, hogy az úrbéri több földekben vetett bar melly természetményekből a' kilenczed, az említett VII-dik törvényczikkely rendelete szerint járulandó a' földes úr részére.

6. §. Ugyan azon Vldik törvényczikkely 5dik §-usa 1ső szakaszának rendelete akkép világosittatik: hogy ott hol egy egész házhelyes jobbágy esztendő által 52 napi igás, vagy — ha a' földesur akarja — egy igás napi munka helyett két napi gyalog munkát szolgálni köteleztetik, ezen mértékhez aránylag tartoznak a' fel-nyegyed vagy nyolczadrész telkeket használó jobbágyok a' törvényben kijelelt móddal, nap felköltétől fogva nap nyugotig dolgozva, az igás vagy gyalog napi munkákat földesuraiknak megtenni.

7. §. Ugyan azon Vldik törvényczikkely 5dik §-usa 5dik szakaszának rendelete következővel bővitetik:

A' földesuri munkának teljesítését makacságból elmulasztó jobbágy azonkívül, hogy az elmulasztott munkát pótolólag végeznie kelltek, esetről esetre minden egy egy gyalog napimunka elmulasztásaért, folyó ezüst pénzben egy — minden igás napi munkának hasonló elmulasztásaért pedig két forintokkal büntettessek; a' dologbani eljárásra nézve, kezőnséges szabályul azon mód alapittatván meg, hogy a' földesur, vagy megbizottja, — ki a' részben rendes Jegyzőkönyvet tartani és folytatni köteleztetik; — az olly makacsági vád alá eső jobbágyot maga eleibe állitva, őt a' helységbeli két Előljárók, vagy legalább semmi kifogás alá nem eshető két tanuk mindenkori jelentétükben voltaképp hallgassa ki, 's ha mentségét 's lehető próbait — mellyeknek előadhatása soha ki nem zárathatik, — elégteleneknek talaladja, az elmarasztaló ítéletet reá ugyan mondja ki, 's azt szinte a' helybeli előljárók vagy két más tanuk jelentétükben rögtön hajtsa is végre, az eljárás módjáról szolló jegyzőkönyvi kivonatot és ítéletet azonban a' megbüntetett jobbágyon — ha az ugy kívánna — egész kiterjedésében 's ön vagy megbizottja aláírásával meghitelesítve, mindenkor és ingyen adja ki. — Egyébiránt

A' földesúr vagy megbizottja végzetlen meg nem nyugvó jobbágy részére, a' birtokon kívüli fellebbvitel, 's illy czélból a' kerületi Szolgabíróhoz lehető folyamodás szabadon feohagyatván, — a' kerületi Szolgabíró illy esetekben a' megyetöli kiküldetését sem várva, a' felek meghalgtatásával a' szoros vizsgálatot tegye meg, 's indósítását minden iratokkal és a' földesuri illető jegyzőkönyvi kivonattal együtt, a' köz törvényhatósághoz késedelem nélkül beadván, az egész dolog a' megyének legelső alkalommal tartandó úrbéri törvénzszején megvizsgáltatva ítéltessék el.

8. §. Ugyan azon Vldik törvényczikkely 8dik §-usa 1ső szakaszának rendelete, azon szavak után: „A' házas zsellérek pedig fejenkint fél ölfá összevágásával kötelesek“ kezdve, következőképp változtatva módosittatik:

(Folytatjuk.)

V é g s z ó

V. úrnak e' lapok 34dik számában
adott feleletére az ősiség ügyében.
(Folytatás.)

Gózhajók is állítottak fel — külhoni igazgatás alatt — szép számmal, — 's élhetnek, — sőt a' részvényesek nyereséget is tudatnak velünk, — 's jelentik, hogy már mind, még pedig ezt is meg kellett volna előzni a' duna szabályozásnak, hogy szüntelen felakadva, az utazók kellemetlenségét 's olykor veszélyt ne szenvedjenek meg kellett volna előre fontolnunk, valljon a' gózhajózás nem egyedül csak személyek utazására fog e szoríttatni, még azt is valljon Pest kereskedését — Bécsnek ez uttal könnyebb megjárhatása nem csökkenti-e meg, ha pedig a' kivitel könnyítése már törvénnyel biztosították, akkor meg kellene előzni egy Pesttől Debreczen 's Szegedig keresztül vonandó csatornának is, hogy kereskedésünk felebb emelkedve célirányosabban használhassa a' gőzösöket.

Hallom hogy vasut akar készülni, pedig ezt is meg kellene előzni a' kivitel 's behozatal tarifája rendbeszedésének, ne hogy ez is csak az utazók magányos személyére szoríttassék — mert csak ekkor fogjuk beláthatni: hogy a' vasut kártékonyabb lesz honunkban mint a' tatárjárás, mert a' földesurak királyi haszonvételi megromlását, 's egyes fuvarosoknak elmellőzését nem is érintve, országunk egy vasutállás lesz, mellyen keresztül futva az idegen utazó, velünk kereskedési érintésbe alig fog jöhetni, a' honbelieket pedig magokkal külvidékre fogja csalogatni, kik olcsó természetnyeinkért öszve zsugorgott kevés pénzüket is ott kin költendik el.

Buda-Pesten vashid is készül egy monoplista társaság által, pedig még biztosak sem vagyunk, valljon szabályozatlan sebes Dunánk jégtorlásai miatt a' rengeteg erő nem sodorja-e el a' két part oszlopit, 's velök a' hidat is — de ha nem! akkor ha nem hirtelenkedünk talán egy pillanatnyi idő megtanít, mint keljen egy szabad nemzetnek alkotmányos szabadság feláldozása nélkül országos hidat építeni!

Váltó törvényeink már készen állanak, pedig még embereink sincsenek egy két idegen itt tanyázó kereskedőn kívül, a' kik a' kereskedői tudományt értsek, 's a' váltótörvényekkel célirányosan élhessenek — kereskedői tudományt, 's annak mély taktikáját gyermekeink külhonban kénytelenek tanulni, a' módtalanok pedig egyvelegárunkkal kinozzák tapasztalatlan életüket, 's mindezek iránt nem ébredünk fel, 's bé sem látjuk, valljon nem adnánk-e ez által gyilkot az uzsorások kezeibe, melly által könnyelmű honosinkat vagyonaiktól megfoszszák — midőn a' módokat mellyek a' pénz cél-

szerű használatára szolgálnak kereskedői biztos állást t. i. nem állapítottuk meg. Törekedénk könnyen pénzhez juthatni váltó-törvény mellett, hogy annál könnyebben irtassunk ki ősi birtokainkból, a' tespedésben lévő kereskedés sulya alatt pedig könnyen kölcsönözött pénzünket gőzkoesik utmutatásaival kün fogyasszuk el, 's még vissza sem értünk, midőn a' rögtöni végrehejtás utján zsidó lepi meg birtokunkat.

De jól értsen meg V. ur néptörzsököt értek itt, mert a' kölcsön adó idegent, zsidót nemesi birtokban is hontalannak tartom én. Mit fog tenni a' váltótörvény előre látom. Mint fog csökkenni a' néptörzsök ereje könnyű felfogni. Azért e' részben is csak azt mondom: hogy minden eddig tett ujításaink nem eszközölnek jobb kereskedést, sőt kérдем nyertek-e természetnyeink magasabb árt? Öt esztendőtől fogva megszűnt, szőlőhegyeink termése után lehetünk e képesek jobb sorssal eladni horainkat? 's juhaink hasznosan fizetik-e a' temérdek kárt vissza, kiirtatott erdeink elpusztulása után.

Ősiségünk eltörlesztése van tehát napi renden felvilágosodott hazánkfiak előtt, kiknek tiszteletbeli tagja V. úr 's zsidók honosítását hoznak be a' hazába — pedig kézzel foghatón látják: hogy ez ősiség eltörlése csak ön magában álló független 's kereskedésre alkalmas országnak nyujt képes reményt a' hitel megszerzésére, — hazánk pedig mint a' melly kereskedés hijányával csak a' nemesi birtok szabadsága által nevezetes más országok előtt, és e' 800ados viharok között megállott hon a' hitelt ok nélkül hozna be, — cél nélkül honosít na d o l o g t a l a n n é p e t; mert kereskedői állását nem változtathatja a' szomszéd atyafi tartományok megbukása nélkül*) , s így az ősiség eltörlésével csak az következnek, hogy a' birtokot honszülöttek kezéből zsidók kezébe játszanók, 's magunknak hitelünk még sem lenne, 's ha lenne is — nem használhatónk pénzeinket kereskedés nélkül.**)

Ezzel azt akarván V. urnak mondani: hogy nincs rendes systemánk a' haladásban — mi haladni akarunk, de nem tudjuk hogyan, zavarunk mindent öszve, 's nem tapintjuk meg a' módokat mellyek által idővel célunkra érhetnénk, szó-

*) Ez állításra nézve teljességgel nem foghatunk kezét a' t. értekező úrral, azt hisszük ugyanis hogy kereskedésünk jelenleg igen különbözvén tárgyaira nézve a' szomszéd atyafi tartományokétól, ezen különbözése még soká fen fog maradhatni; 's a' mi természetnyei árukkal üzendő kereskedésünk, jóltévéleg virágozhatik fel az említett tartományok többnyire iparkészítményekből álló áru mellett. *A' szerk. jegyz.*

**) Ugy látszik, mintha itt circulus vitiosus lappangana?

val nem alapítunk hanem foltozunk*) pedig a' foltozott épületnek öszveomlás a' vége, — vagy inkább mondva: rossz alapra nehéz tetőt állítunk fel, hogy a' megrengetett alkotvány annál hamarabb omoljékösszve.

Visszatérve az ősiség ügyére V. úr ellenveti: hogy az „ősiség rovására adósságokat csinálunk“ tehát V. úr nem mond igazat, mert e' szerint ősiségünk mellett is van hitelünk. De csináljunk bár adósságokat, az adósságot kifizetjük, 's birtokainknak urai vagyunk. — Ne légyen ősiség — kifogja a' zsidók kezéből visszaváltani az eladott birtokot? 's lassan lassan nem leszünk e' takarékoság elhanyaglása mellett kéntelenek ősiség hiánya mellett egész kipusztult családokat kiköltözni látni birtokaikból, helyekbe zsidókat 's idegeneket foglalni el azon helyet, mellyen az ősiség varázs ereje őrzé meg eddig a' hont enyészettől — vagy azt véli V. úr, hogy ősiség eltörlése után divat szömjas honosink nem fognak adósságot csinálni? — azt ne képzelje -- fognak találkozni ezrenkint, csak azon különbséggel: hogy az illy pazarok az ősiség mellett önmagokat büntetik, ősiség nélkül pedig az egész családot, 's a' néptörzsök fogyasztásával a' statust, annak nemzeti erejét, 's nemzeti sajátságának kockázatásával — közelítendik a' sirt, mellybe a' hon eltemetessék. A' természet folyama nem hagyja magát akadályozni, feléled minden, gyarapul, erősödik, elérve a' tökéletességet hanyatlani kezd, végre eléri, 's le süllyed az enyészetbe — vigyázzunk tehát: hogy a' tökéletesedés felé renddel haladjunk nehogy hirtelen érjünk meg, minekelőtte tökéletességre vezető rendnek minden stadiumain keresztül estünk. — Az időelőtti érettségkora halál. Így gondolkozom én, 's hidje el V. uram! ön kedvéért soha az olvasó világ előtt nem akarok hazudni, ha bár Tamást követi ügyünk tárgyában. V. úr igen fiatal elmével akar eltörleni törvényt egyes kihágás miatt, a' nélkül hogy megvizsgálná az egész társaságnak (értve nemzetet) nem leszen e' káros, ha így kellene az 1ső R. 9ik cikkelyt sietve eltörleni; mert hiszen annak palástja alatt sok kihágások történnék egyes polgárok által — nem reménylém azonban hogy V. úr bé ne látná, hogy ezen cikkely az egész alkotványt maga után rántaná; 's honunk csendes polgárai szenvednének, úgy mint az egész hon, ha azt évkönyvünkben eddig meg nem őrizzük. *(Folytatása következik.)*

Abauj vgye főispánjai 1570ik évtől jelen időig.

1570től—1597 Perényi György valóságos örökös főispán. 1597től—1638 Perényi György ifjabb

*) Ugy hisszük, hogy hitel törvényeinket foltozásnak csak nem akarta venni a' t. értekező úr. A' szer. jegy.

v. ö. főispán. — 1638től—1665 Perényi György 2dik ifjabb. — 1665től—1666 Perényi Imre. — 1666től—1676 Perényi Gábor. — 1676től—1693 Perényi István. — 1695től—1698 Perényi Pál. — 1698től — 1699 Perényi Imre (kis koru, kapott helyettest. — Perényiek 127 évig birták a' főispánságot.) — 1699től—1701 gróf Csáky Zsigmond, helyettese Perényi Imrének, 1702től—1740 főispán. — 1740től—1749 gróf Csáky Antal főispáni helytartó, 1749től—1765 főispán. — 1765től—1768 báró Orczy Lőrincz tábornok főispáni helytartó, 1768től—1784 főispán. — 1784től—1785 báró Orczy László valós. b. t. és helytartói tanácsos. — 1785től—1808 Szent-Iványi Ferencz valós. b. t. tanácsos, főispáni helytartó. — 1808től—1814 Semsey András kir. kamarás val. b. t. tan. Sz. István rend keresztese, kir. személynök. — 1815től—1816 gróf Barkóczy Ferencz cs. kir. kamrás val. b. t. tanácsos, egyszersmind Pest vármegyei főispáni helytartó, főispánnak kinevezett, de beiktatása előtt megholt. — 1816től—1837 báró Eötvös Ignác, cs. kir. kamrás, val. bel. tit. tan., koronaőr, később k. pohárnok. — 1838 Komáromi István, cs. kir. tanácsos főispáni helyetes. Jegyzet. Sz. István 1ső király idejétől a' főispánokat tudni nem lehet, mert abaujmegyei levéltár csak 1564dik évtől I. Ferdinánd király idejétől kezdődik jegyzőkönyvekben. Közli *Klestinszky*.

A' törökiszilva magvai (Dattelkerne) a' vérhas ellen.

Habes A. svéd consul tudósítása szerint Tripolisban 1827dik év nyarán vérhasjárvány dühöngött, melly ellen a' törökiszilva magvai igen fogantatosoknak tapasztaltattak. A' magok mint a' kávé megpörköltetnek, aztán megtörve, szinte mint a' kávé megfőzetnek. A' leszűrt főzetből 4. 5. évü gyermeknek fél kávé s findzsával adnak cukorral 's a' fogantat csak hamar bekövetkezik, 's ekkor ritkábban adnak a' főzetből. Ha a' beteg tán vízkórosan fel volna puffadva, akkor a' dagadt részek, és az ezekhez közel eső más részek is, valamint a' hátgerincz, és nyak reggel és estvénként meleg faolajjal dörgöltetnek be, és erre a' ruta levelei rakatnak. (Arsberaettelseom. 1838. 117. l.) — A' törökiszilvama-gok kávékint adva a' perkelés után bennök kifejlődött perzsolaj miatt, főkép a' csúzó, és zsongtalan természetű vérhasokban jó fogantattal adathatnak, velök, minden nagy veszedelem nélkül nálunk is lehetne e' betegségben kísérleteket tenni. — A' faolaj bedörgölése melegen a' dagadt részekre nálunk is örömetest jóhatásu szer. A' rutalevelek az olaj hatását segíthetik elő. B—t.

1840diki

Törvény-Cikkelyek.**VII. Törvényczikkely.**

Az 1836dik évi országgyűlésen alkotott 's úrbéri tárgyú törvényczikkelyek némelly szakaszainak világosításukról 's részint módosításukról.

(8. §. Fölvetés.)

Egyébiránt a' törvénynek ezen rendelete az ölfá vágás és behordás tekintetében Posega, Verőcze és Szerem vármegyékre nézve is kiterjesztetik; a' mennyiben azonban az említett három megyékbeli némelly helységekben az ölfá vágás és behordás eddig gyakorlatban nem volt, úgy Temes, Torontál és Krassó vármegyékben is, hol a' czim alatti uri adozás eddig sem divatozott, az e' részben fenálló szokás jóvendőre is fentartatik.

9. §. Az 1836dik évi VIII dik törvényczikkely ekkép bővítettik;

Megengedtetik, hogy a' földesúr és jobbágy közti szabad egység által meghatározandó bizonyos általános somma fizetésével akár egyes jobbágyok, akár egész közösségek, földesuri tartozásait, szolgálataikat és adózásait, (az úri hatóság azonban sértetlen hagyatván) tökéletesen és örök időkre úgy megválthatják, hogy az olly szabad egyezkedésekből készült szerződések, mint urbéri örökös kötések, Az 1836dik évi VIII dik t. cikk 3dik §ban előszámlált eseteken kívül, bár melly tekintetből felbontásoknak többé helye nem leszen, 's a' megváltás fejében lefizetett somma törvény előtt teljesen azon természetű leend, millyen a' megváltott urbéri telek vala; — 's ennél fogva a' törvény további rendelkezéséig határozatlik: hogy

Illy megváltások eseteiben a' megváltási tőke sommak a' törvények értelmében biztosított állapotban tartassanak, olly módon: hogy ha ezen megváltások koronai egyházi vagy közalapítványi jóságokban történtek, a' megváltási tőke sommak teljesen biztosított állapotban fen tartására a' magyar kir. Helytartótanács, és illetőleg a' királyi Fiscus ügyeljen fel, és az, kit a' megváltott úrbéri javak jóvedelme illetett, azon tőke sommától járó kamatokat szedje, ha pedig magános javakban történnek, a' megváltási sommára nézve törvényes jogaikat minden illető felek biztosithassák. Egyébirant

Minden örök megváltási szerződések a' szerződő feleknek szükséges példányokon felül még két példányban lesznek elkészítendőek aláírandók, 's végrehajtás előtt az illető megye közgyűlésének bemutatandók; — a' közgyűlés egyik példányt levéltárába eltévé a' másikat hasonlóképpen végrehajtás előtt a' kir. Helytartótanácsnak fogja haladék nélkül megküldeni a' végett, hogy Ő Felsége legfelsőbb felügyelési jussánál fogva a' kir. Helytartótanács által egyedül a' közadó állandó fundussának epréségben tartására, és mennyire az örök megváltás koronai, egyházi vagy közalapítványi javakban történne, a' megváltási sommanak biztosítására felügyelhessen, 's ha netalán az említett tekintetből valamely észrevételek tétetnének, azokat a' kir. Helytartótanács mentőelőbb, 's a' mennyire lehet hat hónap alatt, az illető megyének megküldi, vagy ha illetően észrevétel magát elő nem adná, arról is a' megyét ugyan azon idő alatt tudósítja; nem tétetvén pedig az említett tekintetből semmi észrevétel,

a' szerződés a' megyei közgyűlésen kihirdettetik, és azonnal teljesedésbe vétetik.

10. §. Az 1836dik évi IX dik törvényczikkely 6dik §ához a' tétetik, hogy miután a' jobbágyok árvaik egész vagyonának tökéletes összeírása megkésztetik, annak a' kerületi szolgabíró által bemutatandó egy példánya a' köztörvényhatóságok levéltárukba is mindenkor télessék be.

11. §. Az 1836dik évi X dik törvényczikkely 4dik §-ának rendelete oda is kiterjesztetik: hogy ezentul a' megyei urbéri törvényszékeik a' kir. Helytartótanáccsal hivatalosan levelezhetve, az urbéri tárgyú felebbvit minden pereket ön maguk a' kir. Helytartótanácsához közvetlenül felterjeszthetik.

12. § Ugyanazon X dik törvényczikkely 5dik §-nak 1-ső szám alatti szakasza annyiban szenved változtatást; hogy mind azok mik a' földesúri munkára makacsaggból meg nem jelenő jobbágyoknak megítélésük és büntetésük, 's mind ezeknek módja tekintetében, feljebb a' 7dik §ban megállapítottak, a' földesuri munkát resten vagy makacsaggból épen a' földesur kárával tevő jobbágyokra is egyiránt kiterjesztetnek.

13. §. Ugyanazon X dik törvényczikkely 5dik §-sa 3dik szám alatti a) b) és c) pontjainak rendeletei akép világosítottak: hogy a' károk megbecsülésére alkalmazandó helybeli Előljárók, vagy egyéb a' dologhoz értők mindenkor eskedteszenek meg; különben pedig minden a' szántóföldekben, rétekben, mezőkben, szőlőkben, erdőkben, kertekben 's más akármelly helyen és néven lehető mindennemű ültetvényekben készakarva történő kártételek tolvajságoknak tekintetvén az ollyas kártevők — akár nem nemesek, akár nemesek legyenek azok — mint egyes tolvajok, valamint az erdők és más akármellyféle ültetvényekre való felvigyázás végett rendelt öröknek megtámadó és sertői is, a' büntető törvényszékek által, az ország törvényeiben kiszabott 's vétségeik mivoltához mérsekendő büntetés alá vettessenek, 's egyszersmind az általok okozott károkkérti teljes elégtételre köteleztessenek.

14. §. Ugyanazon X dik törvényczikkely 6dik §-nak a) b) c) d) és e) pontjai alatt foglalt rendelkezésekhez következők tétetnek, úgymint:

1-ör Melly közbirtokosságokban nincs még behozva a' törvényes arány és ennek behozatala végett a' közbirtokosoknak egyike is az arányossággal pert megindítani és folytatni nem akarná, a' jobbágyoknak nagyobb része pedig az urbéri rendezést és öszvesítést kívánná: az olly közbirtokosok ellen a' megyei tiszti ügyész, ön felperessége alatt, az alispányi szék előtt az arányossági pert törvényesen indítsa meg, 's be is végeztesse.

2-ör Melly közbirtokosságokban az urbéri rendezést a' jobbágyoknak nagyobb része kívánja, a' közösen tartandó uriszek költségei viselésének, az 1836dik évi XII dik törvényczikkely 18dik §-s rendelkezésének ide is kiterjesztésével, a' közbirtokosok közbirtokaik mivoltához mérsekelve, közönsnek lenni keltetvén — az olly közbirtokos, ki a' részben önként eleget tenni nem akarna, tartozásának viselésére a' megyék tiszti ügyészeinek felperessége alatt szóbeli per utján szoríttassék; magában értetvén, hogy a' nemesi udvar telkeket bíró azon közbirtokosok, kiknek semmi urbéri javaik és jobbágyaik nincsenek, az urbéri rendezési perek miatt tartani kellett uriszek költségeinek viselésében részt venni nem tartoznak.

30r. Ha az urbéri rendezési perek miatt tartani kellető közös uriszék határnapjának kijelelésére nézve a' közbirtokosok maguk között meg nem egyesülnének, az illető közbirtokosoknak bár mellyike, vagy a' jobbágyok a' megye közönségéhez folyamodjanak, e' pedig az 1836ik évi Xdik törvényczikkely 2dik §ában megállapított szabályok teljesítésével, uriszék tartása végett határidőt rendeljen, s azon, az uriszék valósággal és okvetetlenül meg is tartassék.

15. §. Ugyanazon Xdik törvényczikkely 6dik §-nak f) pont alatti rendelete akkép módosittatik: hogy ha a' per kezdetén mind a' földes uraság, mind a' jobbágyok részéről egyiránt a' nyilvánittatik, hogy nincs semmi olly törvényes vagy szerződési akadály, melly a' törvény értelmében kívánt urbéri rendezés behozatalának ellentállana, — s ezen kölesönös és teljes megnyugvásnál fogva az uriszék az urbéri rendezésnek behozatalát ítélettel megállapítja. Illy esetben azon körülmény érdemében hozott uriszéki ítéletet a' megyei törvényszék s illetőleg a' kir. Helytartótanács felsőbb megvizsgálások alá előlegesen felterjeszteni nem szükséges, ha mindazáltal a' részben bírói elítélést kívánt bármely kérdés vagy ellenzés fordult volna elő a' perben, a' törvénynek azon f) pontalatti rendelete szorosan megtartassék.

16. §. Ugyanazon Xdik törvényczikkely 6dik §nak h) pont alatti rendeletéhez a' tétetik: hogy a' kir. Helytartótanács a' felebbvitel útján eleibe terjesztett urbéri rendezési pereket okvetetlenül azon idősor szerint vegye tárgyalatás alá, a' mint azok a' megyéktől hozzá felérkeztek.

17. §. Azon készpénzbeli fizetések, mellyek az 1836dik évi urbéri törvényekben szám szerint kijelelve vagynak, folyó ezüst pénzben értetődnek.

VIII. Törvényczikkely.

A' jobbágyok örökösödéséről.

1. §. A' jobbágyok az 1832¹/₆dik évi czikkely 9dik §-nak rendelete szerint, mindeningó és ingatlan szerzeményeiről, megszorítás nélkül szabadon rendelkezhetnek.

2. §. A' jobbágyoknak minden ősi javaikban, s végrendelet nélkül hátrahagyott szerzeményekben törvényes házasságból származott fiú és leány maradékaik olly világos megjegyzéssel azonban, hogy mind az, mit a' mindkét nemű magzatok kiházasításukkor vagy azután is szüleitől kaptak, osztálybeli részükbe tudassék be — teljesen egyenlő mértékben örökösödnek, — s minden e' részben eddig fenállott ellenkező szokások, szülőhegyi vagy más helybeli szabályok, ezennel jövőre megsemmisítettnek.

3. §. Ha mindazáltal valamely földesur a' maga valóságos udvar-teleki birtokát jobbágyoknak szállók alá, vagy más használatra, magános szerződés mellett olly világos, és határozottan kikötött feltétel alatt adta ki, hogy azokban az örökösödés rende és magszakadás esete egyedül a' fiú ágra szorítottassék, — a' szerződés az örökösödés rendére nézve is megtartandó leend.

4. §. Az 1832¹/₆dik esztendei IVdik czikkely 9dik, és az Vdik czikkely 4dik szakaszainak rendelete szerint, a' jobbágytelket természetben csak a' földesur megegyezésével lehet felosztani; midőn pedig az osztozók a' telket természetben fel nem oszthatják, vagy felosztani nem akarják, s e' részben a' közöttök előlegesen munkába venni kellető barátságos egyeség nem sikerül: szabadságukban áll azt maguk között tartandó árverés által a' legtöbbet ígérő osztozónak — ha az a' jobbágytelki terheknek viselésére alkalmas — által adni; ki azután a' többi osztozókat kielégíteni köteles.

5. §. Ha azonban az osztozók a' jobbágytelki terhek viselésére alkalmasak nem volnának, vagy ha az osztozók legalább fele része a' telekre nézve nyilvános árverést kívánna, azt meggátolni semmi esetben nem szabad.

Miután pedig, az osztozók között ezen esetben is előlegesen megpróbálandó barátságos egyeségnek nem sikerülésével, a' nyilvános árverés meghatárogtatik, az előadóvá tett teleknek ara a' község előjárói által, a' földesur befolyásával, mindenkor előre bocsátandó igazságos becs szerint állapítottassék meg, — s a' nyilvános árverésre köz hirre is teendő egy hónapi határ idő jeleltessék ki, és ha az árverés álkalmával tett ajánlás a' becsárt fel nem érné, s abban az osztozók meg nem nyugodnának, egy a' hónapi szinte kihirdetendő újabb határidő múlva a' telek még egyszer árverés alá bocsátassék, s akkoron a' legtöbbet ígérőnek, ha bár a' becsuárnál kevesebbet ajánlana is, adassék által.

6. §. A: szőlők felosztásánál azon legkisebb terjedésre nézve, mellyen alól azokat természetben felosztani eddig sok helyütt szabad nem volt, a' helybeli szokás jövőre is sinor mértékül fog szolgálni, csak hogy illy esetekben is, ha az osztozóknak legalább fele része kívánja a' nyilvános árverés általi eladásnak leendő helye. A' nyilvános árverésre nézve pedig általános azon mód és szabályok tartassanak meg, mellyek az 5-dik §-ban felebb megalapítottak.

7. §. A' mag nélkül elhunyt jobbágynek még életben lévő szülei, annak ősi javaira, s végrendelet nélkül hátrahagyott szerzeményeire nézve, az örökösödés rendében mind az oldalaslagi vérséget, mind a' földesurat megelőzik.

8. §. A' házasság alatti közszerzemények a' jobbágyok között mindenik házastársat egyformán illetven, azokról egyik úgy mint másik fele részben szabadon rendelkezhetik, s ezen fele részből a' férj feleségét végrendelet által sem zárhatja ki. — Ha pedig az egyik házastárs mag nélkül, és végrendelet nélkül hal meg, minden közszerzemény az életben maradt házastársra száll.

9. §. A' házastársaknak viszonyos örökösödése, egyenes maradékoknak és végrendeletnek nem léteben, még azon szerzeményekre nézve is, mellyek a' házasság előtt szerzettettek minden egyéb örökösödést megelőz; az ősi-ekre azonban soha ki nem terjed.

10. §. Az oldalaslagi vérségnek örökösödése azon esetben, ha a' törvényes maradék nélkül elhunyt jobbágy testvéreivel már meg volt osztotva, csak az ősi javakra terjed ki; a' végrendelet nélkül hátrahagyott szerzemények pedig ha az elhunytnek sem özvegye nem maradt, sem szülei már életben nincsenek, a' földesurat illetik.

11. §. De ha illy esetben a' szerzemények között jobbágytelek is vagyon, azt az illető földesur, az 1832¹/₆dik évi XI-dik törvényczikkely 9dik §-usa rendeletéhez képest, más alkalmas jobbágynek, a' szokott terhek viselése mellett általadni köteleztetik, s a' telki haszonvételek áltengedéséért semmi árt nem követelhet; azon jobbágy mindazáltal, ki az olly telket áltvette, a' telken lévő épületek és javításokat a' földesurnak becsü szerint kifizetni tartozik.

22. §. Midőn ellenben a' mag nélkül kiholt jobbágy testvéreivel osztatlan állapotban hunyt el, nem csak ősi javaiban, hanem ha özvegye nem maradt, és szülei sem élnek, mindennemű szerzeményeiben, mellyeket végrendelet nélkül hátrahagyott, a' legközelebbi oldalaslagi vérséget illeti az örökösödés.

(Folytatjuk.)

A' Gerendi felirat jobbitva.

Legkönnyebb a' régi feliratok olvastában csatlakozni: a' betük csupán, mivel az íróhoz 's helyhez képest különbözők, elhatározó bizonyosságot nem szerezhetnek. — Ezt nem csak az Egyiptusi, Persiai, hanem a' Görög 's Romai maradványok is nyilvánítják; időről időre kihijánitást szenvedvén. Ki azokra, kivált tulajdon szemével nem láttakra nézve magát csatlakozhatatlannak vélné, csatlakoznék leginkább.

A' Gerendi régi felirat közöltetésével is csatlakozás történt: T. T. Incze Ferencz, mint a' Nemzeti Társalkodó tizedik számában megismeri, nem fogá fel a' kőnek egész tartalmát, hanem csak azt, mely a' négyszegű párkányok között tünt ki; kivakolt részeit figyelmén kívül ejtvén.

A' bevakoltatás lemorzsolásánál fogva nyilatkozott ki a' kő egész kiterjességében; a' párkányokon felül 's két oldalaslag ugyan üresnek találtatott, de alól, bal felül ezen szám cc., közepett két virágalak, mellete ismét szám xc., végre jobb felül egy körül-kerített csillag vétetett észre.

Az egész felirat tehát így szól:

IS·TAM·CA·ME·RAM·AE·DI·FI·CA·VIT·
STE·PHAS·SA·C·ER·DOS·AN·NO·D·i·M̄
CC — — — XC —

Az az: Istam Cameram Aedificavit
Stephanus Sacerdos Anno Domini millesimo
ducentesimo nonagesimo.

Ezek szerint legrégibb keresztény felirattal nem dicsekedhetnek ugyan az Erdélyi Magyarok, mivel nálunk előbbnyiek vannak, de a' régiségek nyomozása, gyűjtögetése, melyben mi hátra vagyunk jelességükre szolgál különösen.

Ne talán ezen Hasznos multságok 9dik számában a' Gerendi feliratról tett jelentésem, némi nemű téveledést szerezzen, tartoztam azt ezekkel megigazítani.

Pest sept. 12kén 1840.

Fejér Gy. m. k.

(Főkörmányszéki hites jegyző tekintetes n. ajtai Kovács István urnak, az Erdélyi Híradó és Társalkodó szerkesztőségénél tisztelettel. Kolozsvárott.

Kedves Tekintetes Úr!

Gyermekkoromban ezt tanultam volt: Qui perdidit numerum, incipiat iterum. Mi pedig 290 számot veszítettünk el a' gerendi régi felirattól, mi szerint ha az említett latin közmondás nem kívánna is, de az igazság azt kívánja, hogy újra kezdjük és ki egészítsük értesítésünket.

Miután a' Társalkodóba általam beküldetett, és a' szerkesztőség által könyomattal kiadatott fölirat megjelent; méltóságos gr. Kemény József

úr ó nagysága, mint a' régi időkbeli írásmódok ismerője, annyira kételkedett az egész fölirat hi-telességében, hogy, a' mint mondotta, ha nem én irtam volna, kész lesz vala annak megbíralásához fogni, sőt így is az 1000 esztendőt jelentő legvégső két összefordított D betűnek újabban meg-nézésére meghívott engemet, a' mit megnézve és a' könyomattal öszve hasonlítva csak annyival ta-láltuk különbözőnek, hogy a' két végső betűk ki-sebbségben a' többiekénél: egyébiránt pedig a' könyo-mat a' kőben lévő felirattal jellemileg meglehető-sen talál. Még is, hogy a' tisztelt gróf gyanuja nem ok nélküli volt, megmutatta a' következő: ugyan is augusztus 26kán méltóságos gróf Kemény Sámuel úr neve napjani tiszteletére több úri vendégek je-lenvén meg Gerenden, újabban be mentünk a' templomba, egy a' templom köfalába berakott más, 1580 évi nagyobb kőben észrevett feliratnak el-olvasására, melyet még mlt. Kenderesi Ferencz ural leirtunk; az alatt tekintetes alispány Simon András úr az 1000 esztendőre föliratot vizsgálván, azon kőnek széleit a' vakolás és meszelés alól körös-körül mélyebben akarván kibontatni, észrevette, hogy a' kő háromszor is szélesebb annak iratos részénél; kibontatván azért mindenütt annak ke-rületét; világosságra jött, hogy azon kőnek a' már közlött írásos része mintegy félujnyival magasabb és kiállóbb az egész kőnek lapjánál, és a' közlött feliratnak két végső betűihez egyenlő nagyságuak-kal még a' föliratnak két végei alá számok vagy-nak írva, t. i. jobb felől cc., és bal felől xc., és így az urnak 1290dik esztendejéről, nem pedig a' 1000ról szól a' fölirat. E' szerint én azon kőnek már most világosságra jött egész nagyobb ke-rületét lerajzolva küldöm: méltóztassék a' tekintetes úr ezt újabban közre bocsátani, ezen levelemnek ezt il-lető foglalataival együtt, mivel az elsőben csalat-kozás van. Kedves Tekintetes Úr alázatos szolgálója

N. S. id. Incze Ferencz mk.

V é g s z ó

V. úrnak e' lapok 34dik számában
adott feleletére az ösiség ügyében.

(Folytatás.)

Felemelkedve hivatkozik feleletében egy zi-vataros századra V. úr mondván: „emlékezzék a' szózat írója Rákóczy és Bercsenyi 's a' t. forradal-makra, ezek mind ősi birtok nevelte erőben bi-zakodás keserű gyümölcsei“ stb. — igen is emlé-kezek e' szomorú történetekre, hiszen Ujfalusi Nep. János a' honnét V. úr kihúzza az okfőt, az ösiség megvitatása ügyében hasonlót mondott — De én sem azzal, sem V. ural nem tartok, mert V. úr még azon fiatal tanácsadók közé tartozik, a' kik

a' Rákóczy nótája hallására le veszik süvegüket, mások fejről pedig erővel ütik le ha e' szent nótát födetlen nem hallgatják. — Ujfalusi úrral pedig e' részben azért nem tartok: mert

1-szor Rákóczy, Bercsényi nem a' birtok nagyságától hanem a' hozzá szitók öszvesített erejétől indulva vallás háborút támasztott a' hon javat nem czélozva, a' ki 1644 eszt. februar hónapban „ad vindicandas protestantium injurias“ mint erdélyi fejedelem Kassáról Bercsényi 's Bartsay társaival szólította fel a' népet*) 's az időben egész Europa vallásos forradalomban állott.

2-szor Ezen idők óta máig is állván ősi jogaink hatalma, hála a' kormány bölcsességének nem nyujtott okot az ősiség forradalomra.

3-szor Honunkban töméntelen kincscsel bíró dinasztáink mint Eszterházy, Pálffy, Battyányi 'stb. Rákóczyt, Bercsényit 's Barcsait nem követték, sőt naponkint emelkednek máig is roppant birtokú magyarok ősiségünk mellett is, — és mind csendes békekességben áldja kegyes fejedelmét, 's áldja a' hazát, melly ennyi módokat nyujt boldoggá lehetni. — Nem foghatok kezét V. úrral 's Ujfalusy Nep. János úrral azért továbbá

4-szer Mert általlátom hogy Angliában éppen most cartista — Spanyolhonban legitimista 's constitutionalis forradalmak nyomorgatják az egyes polgárokat, pedig ősiség őket arra nem izgatá — Franciaországban minden évben Fejedelem élete elleni törekedés — miniszterséggel 's kormánynyal való elégedetlenségből származott revolútiók akadályozzák a' polgárok előmenetelét — pedig ősiség joga nem csigázza őket. — Északamerikai státusokban, mellyeket honunk ifjai böszült lelkesedéssel követni akarnak — e' szabadság fészékében — mondom a' forradalmak minden-napiak, a' midőn mi ezek mellett szerencsések lehetünk béke áldásiban javításokról gondoskodni. De végtére

Öször Mivel azon alaptalan okfő: hogy az ősiség aristokratákat nevel, nem indíthat meg engemet az ősi jog eltörlésére csak azért is: hogy eltöröltetvén az, nagyobb mező nyitattik a' szabad adásvétel által arra: hogy a' birtokok a' pénzes gazdagok kezeibe mentől nagyobb mennyiségbe kerülhessenek, 's akkor azon czélnál leszünk, mellyet most ügyetlenül kerülni akarunk, azon különbséggel: hogy a' pénztelen honfi üres tarisznyát, a' pénzes zsidó pedig jobbagyai által nyerendő Nagyságos czim mellett magy. birtokosi nevet viselend Árpádunknak győzedelmén alapított honában.)

Innen nem foghatom meg V. úrnak azon állítását, mellyet közelebbi feleletébe egy kissé béletlen ruhába öltöztetett mondván: hogy az „Ó testamentomi világ már elmúlt, csudák ideje meg-

*) Lásd Kázy 6. K. 74dik és 78dik lapokon.

szünt“ 'sa' t. — éppen ellenkező önnök V. úr czélzata — Ön 16dik számu H. Multságban úgy ezen 34dik számu lapokban is czélba vevé az ó testamentom vissza varázslását — mert a' zsidókat honosítani javálja. — Hogy lehet pedig új testamentot megőrizni, ha nálunknál erősebb ó testamentomi aristokratákkal öntjük el a' hazát, 's olly világot állítandunk fel a' mellyben csak az ó testamentom fiai uralkodhatnak. — V. úrnak ezen értekezésére csak ugyan felkiáltána az ó testamentom lerontójával minden józan eszméjü honfi: Uram bocsásd meg bűneiket mert nem tudjak mit cselekesznek! Le kell tehát rántani az ultra-liberalismus leplét 's ki kell mondani: hogy minden ultra-liberalis pártnak 's így ha V. úr magát azok között találja, felfogott elvei im e' politikai egyeztetésbe központosulnak.

(Folytatása következik.)

Gyógyszer az askór (phthisis) ellen.

Miután Latour a' konyhasót a' majmokban ezek askóra ellen megkísérlette volna, ő ezt az embereknél használta. Egy esetben esteli lázmozgalmak, és éjjeli izzadások is mutatkoztak már; egy más esetben pedig többszöri vérköpést előzte meg az askórt, hol ő a' konyhasót jó haszonnal adta. Az adag fél nehezéktől egy obonig megyen borjuluslében. — Az érmetszést azonban orvoslásból ki nem zárja. — (Repertorium v. Haeser Jena 1840. 1. 24, lap. — Ezen tapasztalásnak ellenében én mint bakabányai osvos (1824dikben) ismertem egy vén köhécselő német vargát, ki fiatal korától ólta egész késő vénségeig soha sós eledelt nem evett, és életét, hajának minden hegyi levegő ellenére is meglehető állapotát ezen nélkülözésnek tulajdonította, mit magam is hajlandó voltam hinni, 's ezen diaetát a' szalonadörgölések mellett valóban igen czélirányosnak gondolom. — A' vérköpésben járó askórtban azonban hiszem, hogy ezen szer jó szolgálatot tehet, de csak akkor, midőn még az ember életműves anyaga a' betegség által jobbadán nem ment füstbe. — Bossányi, egykori pest-rókuskórházi igazgató után magam is jó sikerrel adtam nem ugyan a' konyha-, hanem a' keserű sőt a' vérköpés ellen, melly szerek mivel egy rovat alá esnek, azért hihetőleg a' konyhasó illy esetben jó sikerrel adathatik. B—t.

Rejtvény.

Hárma óhajt,
Vége sóhajt,
Együve adva
Országunk nagyja.

Petránszky.

1840diki

Törvény-Czikkelyek.**VIII. Törvényczikkely.***A' jobbágyok örökösödéséről.**(Folytatása.)*

13. §. A' jobbágnak főkéletes magva szakadtával, midőn oldalaslági vérek sincsenek, kiket az ősiekre nézve az örökösödés illetve, ez ősi javak minden külömbőség nélkül — a' szerzemények pedig a' feljebbi 10dik §. értelmében, az illető földesurra szállanak.

14. §. Az asszonyi hozományra nézve az rendelkezik, hogy a' mennyiben az természetben meg vagyon, vagy pedig ha a' jobbágnő hozománya kész pénzből áll, ennek a' meglévő ruhákba történt beruháztatása elegendőkép megpróbáltatik: minden örökösödésnél és osztálynál az özvegynek vagy törvényes örökösöknek mindenek előtt azonnal kiadandó. — A' beruházásra nézve világosan megjegyeztetvén; hogy ott, hol az asszonyi hozományok egyedül csak marhákból és egyéb ingóságokból állanak, a' következő 15dik §. értelmében elegendő legyen annak behizonyítása, hogy ezek a' jobbágnők által valóssággal férjeikhez vitettek. — A' mi pedig a' jelen törvény alkotását megelőző időbeli asszonyi hozományokat illeti: ezek tekintetében még a' készpénzből álló hozományokra nézve sem kívántatván meg, azoknak a' meglévő javakba történt beruháztatásuk megpróbálása, — reájok nézve, a' férj házához lett vitelüket behizonyítani elegendő leend.

15. §. Hogy pedig az asszonyi hozományra nézve a' visszaélések, és viszálykodások meggátoltassanak, jövedőre minden asszonyi hozomány azonnal, midőn azt a' feleség férje házához viszi a' földesurnak befolyásával; a' község előljárói által, pontosan és hitelesen össze írva becsültessék meg; 's az összeírás, és megbecsülés egy példányban az asszonynak kiadtván, másik példányban a' község leveles ládájába tétessék. Különben a' melly asszony azt elmulasztaná, az férje halála után természetben meglévő hozományain kívül, hozományából semmi egyebet ne követelhesen.

16. §. A' mag nélkül elhott jobbágnak özvegye, míg él és férje nevét viseli, annak minden ősi javaiban benmarad, ha csak az elhunyt férj özvegyének illendő tartásáról végrendelet által nem gondoskodott. Ha pedig az illető ősi javak között jobbágytelek is vagyon, 's az özvegy annak mivélésére és a' jobbágyi terhek viselésére nem alkalmas, akkor azok, kiket a' telekre nézve az örökösödés rende egyébként illetve, a' telket, és ahhoz tartozó ősieket ugyan általvehetik, vagy alkalmas jobbágnak eladhatják de az özvegynek sorsához mérsékelt özvegyi tartását teljesen biztosítani kötelesek. A' tartásnak mennyiségét, ha iránta egyesség nem eszközöltetik, az özvegynek sorsára, a' vagyonnak mennyiségére, és arra is, mit az özvegy közszerzeményeknek, és hitvestársi viszonyos örökösödésnek fejében mint tulajdonát megtartott, figyelmeztve, az illető bíróság határozza meg.

17. §. Midőn az elhunyt jobbágy özvegyet és gyermekeket hágy maga után, a' nélkül hogy végrendelet által intézkedett volna özvegyének tartásáról, akkor, ha az özvegy minden hátrahagyott gyermekeknek anyja, ezek az őket illető atyai javakban is csak úgy osztozhatnak,

ha édes anyjoknak illő özvegyi tartását a' felebbi 15dik §. értelmében teljesen biztosítják.

18. §. Ha pedig a' hátrahagyott gyermekek, vagy azoknak egy része, atyjoknak elébbi házasságából származtak, az özvegy férjenek ősi javaiból, és azon szerzeményekből mellyek nem az utolsó házasság ideje alatt szerzetvén, közszerzeményeknek nem tekintethetnek, özvegyi tartás fejében csak egy gyermekrészt követhet, 's azt is olly móddal: hogy azon gyermekrészt tartására külön szakasztatván, annak egyedül évenkénti jövedelmét húzassa, de a' tőke folyvást az illető földesurnak és községi előljárósnak felügyelése alatt tartassék; 's midőn az özvegy meghal, vagy férje nevét viselni megszűnik, az egész tőke az osztozókra szálljon vissza.

19. §. Ezen törvény rendelete minden földesúri törvényhatóság alatt lévő, 's akár urbéri akár szerződési, vagy kiváltságos helyeken lakó nem nemes személyekre, 's azoknak örökösödésére, sőt az ingatlan jobbágyi javak iránt, a' nemesekre is egyformán kiterjed; visszaható ereje azonban nem lévén, és csak azon örökösödések és osztályok, mellyek a' jelen törvény kihirdetése után fognak keletkezni, lesznek tartalma szerint elítélendők; az eddig megtörtént osztályok pedig, mellyek más helybeli szokások és szabályok szerint rendesen intéztettek el, ezen törvény erejével fel nem bontathatnak.

IX. Törvényczikkely.*A' mezei rendőrségről.*

1. §. Ezen törvény rendelése alá esnek a' kertekben, szőlőkben, mindennemű ültetéseken, és erdőken, vetéseken, növényeken, réteken, nádlásokban, legelőmezőkön, méhesekben, nem különben országos dülő 's vasutakon, hidakon; és köszén-bányákon, turfa-téteken, valamint a' temetőken is elkövetett károsítások, szóval: a' gazdálkodás, 's iparnak kívül fekvő tárgyait veszélyeztető cselekvések.

2. §. Jelen törvény rendelete alá eső károsítások, bár ha történetesenek látszatának is, de még is ollyasok; mellyeket megelőzni az illető kártevőnek hatalmában volt, — úgy a' merő gondolatlanságból eredtek, ha az illető felek a' kárpótlás mennyisége felett egymásközött meg nem egyezhetnének, az okozott költségekkel egyetemben, de csak egyszeresen, rendeltetnek a' kártevő által a' károsított részére megtéríteni; a' vétkes gondatlanságból, vagy épen szántszándékos negédeességéből, és rozsz akarathból eredett károsításokért pedig, a' kártevők nem csak a' költségeknek és károknak egyszeres megtérítésére köteleztessenek, hanem azonfelül még a' kár becsülésének másodszori megtérítésével, és a' gondatlanság vétsége, vagy szántszándékoság fokozataihoz képest, még a' következő szakaszokban megállapítandó testi büntetéssel is fenytessenek.

Midőn a' cselédek, béresek, urbéri munkások, vagy szüléikkel egy kenyéren lévő gyermekek, gazdáik 's illetőleg szüleik tudtán kívül, és nem feladott kötelességök teljesítése következtében, önnön személyökben követkelt el a' kárt, azt saját vagyonaikból vagy szolgálatuk béréből megtéríteni tartozzanak; azon károk azonban, mellyeket a' cselédek, béresek, urbéri munkások vagy szüléikkel egy kenyéren lévő gyermekek, gazdáik 's illetőleg szüléik barmai, 's apró marháji által okoznak — fennmaradván a' kártevőn való viszontkövetelési joguk — a'

gazdák, 's illetőleg szülék által lesznek megtérítendő; valamint azon károk is — még pedig minden viszontkövetelhetés nélkül — mellyek a' fogadott, vagy parancsolt munka természetéből önként következnek.

Midőn azonban az okozott kártétel, büntetésképp, annak másodszori megtérítésével is fenytetik, ezen másodszori megtérítés, valamint általán a' következő egyébkénti testi vagy pénzbeli büntetés, csak az egyenes kártokozóra mondathatik ki. A' betudás mérlegének, és a' büntető súlyához arányzott fokozatainak elhatározásában pedig a' bíró, a' kármennyiségen, 's egyéb általános szabályokon kívül különösen figyelembe fogja venni:

a) A' gondatlanságnak, negédességnek, vagy szántszándék 's rossz akaratnak fokozatát különösen pedig a' vétségnek ismételését;

b) Az ipart és szorgalmat, mellyet a' tulajdonos a' károsított tárgyra, 's helyre fordított;

c) A' védelemnek biztosságát, mellyel a' birtokos tulajdonát oltalmazhatni vélte;

d) Terhesebb betudás mérlege találja az éjjel, mint nappal elkövetett kártételt.

3. §. A' mezei rendőrségre való felügyelés, és bíráskodás a' megyékben ugyan a' járásbeli és kerületi szolgabiráknak, a' szabad királyi és kiváltságos mezővárosokban pedig a' városi kapitányoknak tiszt kötelesekben fog állani, és ha némely megyékben és városokban a' mostani tisztviselőknek munkáji a' mezei rendőrségi foglalatossággal oly annyira megsaporodnának, hogy azoknak pontos tellyesítése erejüket fölülhaladná, az illető törvényhatóságok tisztviselőjök számának szaporítását a' Helytartó magyar Tanács utján feljeletendő szükséghez képest szorgalmazhatják, 's ez tőlök a' szükség valósága esetében megtagadhatni nem fog.

4. §. A' káros panaszát, a' kárnak szokott törvényes módon végbevitt becsüjével együtt, bár mennyire rugjon is a' kárnak becsüje, az illető, ezen törvényben kijelölt bíró eleibe terjesztvén, ez megtartván az előtte függőben lévő panaszokra nézve a' beadásnak sorát, a' szóbeli perekről szóló 1836. XXdik törvénycikkelyben elrendelt sommás uton jár el, a' netalán még szükséges tiszt vizsgálatot 's a' tanáknak hit alatti kihallgatását teljesíti, ítéletet mond, és ha a' marasztalási somma 200 folyó ezüst frtot meg nem halad, ítéletét a' panasz beadásától számítandó legfeljebb 15 nap alatt végre is hajtja; hogyha pedig a' bírói foglalás a' marasztaltnak fekvő vagyonaire is kiterjesztetnék, akkor a' pénzbeli marasztalást magokban foglaló bírói ítéletek végrehajtásáról szóló honi törvények rendelkezését köteleztetik az általa hozott ítéletnek végrehajtására nézve követni. Továbbá a' megítelt 's megvett sommára nézve a' marasztalt félnek rendes nyugtatványt szolgáltat, 's a' törvény által rendelt kárpótlást a' károsnak kezeibe, a' pénzbeli bírságokat pedig a' megyei vagy városi pénztárba szolgáltatja. Hogyha pedig a' pénzbeli marasztaláson kívül a' törvény még testi büntetést is szabna, akkor a' bíró a' történt vétséget, az illető vizsgálati irományokkal egyetemben a' legközelebbi törvényszéki vagy városi tanácsülésre bejelenteni, melly a' jelen törvény ellen elkövetett vétségekért szabott testi büntetést a' törvényszéki szokott eljárás utján mondja ki, kivéven ha a' feladott vétség öntermészete szerint a' honi büntető törvények sulya alá tarfoznék, melly esetben azoknak rendelete és a' bevett törvényes szokás mind a' nemesekre, mind a' nem nemesekre nézve tovább is megtartatni rendeltetik.

5. §. A' pénzbeli marasztalásokra nézve a' felebbvitel, ha a' marasztalási somma 200 folyó ezüst frtot meg nem halad, csak birtokon kívül a' törvényszéki, vagy

városi tanácsig, és nem felebb engedtetik meg; ha pedig a' marasztalási somma 200 ftot felülhaladna, a' felebbvitel az illető törvényszékre vagy városi tanacshoz birtokon belől és felebb is történhetik, ugy mindazonáltal, hogy a' törvényszéknek vagy városi tanácsnak ítéletét, bármennyire rugjon is az elmarasztalási somma az elmarasztalt fél mindenkor csak birtokon kívül vihesse felebb; — a' testi büntetésekről szóló bírói ítéleteknek felebbvitele iránt a' fenálló honi törvények rendelete továbbá is fennmaradván.

6. §. A' helységekben és nem-kiváltságos városokban, a' helybeli illető előljárási 12 igaz törvényes értékű forintnál többre nem becsült kártételről mind a' kártételről, mind a' kárnak megtérítésére, mind a' kártételre szabott pénzbeli büntetésekre nézve bíráskodni köteles, úgy azonban: hogy megtartván a' panaszok beadásának sorozatát bírói eljárását három nap alatt befejezze, és a' kezéhez vett büntetésbeli bírságokat az illető szolgabírónak kezeibe szolgáltatassa. A' felebbvitel birtokon kívül az illető szolgabíróhoz, és onnét a' megyei törvényszékre, de nem tovább, engedtetik meg; hogyha pedig a' helybeli illető előljárási három nap alatt elégtételt nem szolgáltatna, vagy nem szolgáltatathatna, akkor a' károsodott panaszára az illető szolgabíró 15 nap alatt köteles igazságot szolgáltatni. Kivévetnek a' földesurak és nemes személyek, kik ellen nem a' helybeli előljárási, hanem egyedül az illető szolgabíró járhat el.

Nemesi községekben, vagy közbirtokosságokban lévő ollyas helybeli rendezett tanács, vagy hadnagy, a' mellette levő esküttekkel, kik az 1836: XXdik törvénycikkely erejénél fogva a' nagyobb sommákról bíráskodás hatásával felruházva vannak, a' határban történt kártételekről, ha azoknak becsüje 24 igaz törvényes értékű forintoknál többre nem rug, szintén mind a' kárnak megtérítésére, mind arra szabott pénzbeli büntetésekre nézve a' fentebb idézett 1836: XXdik törvénycikkelyben elrendezett sommás eljárás utján fognak bíráskodni; kötelesek azonban mind a' panaszok beadásának sorozatára ügyelni, mind pedig bírói eljárásukat 15 nap alatt befejezni, és a' kezükhöz vett büntetésbeli bírságokat az illető szolgabíró kezeibe szolgáltatni; a' felebbvitel birtokon kívül a' megyei törvényszékre, de nem tovább, — történik.

Ha a' jobbágyok egymás között, vagy tulajdon földes uraiknak, úgy szinte ha más földes uraiknak tesznek kárt, olly esetekben, midőn a' kár nem szántszándékos, vagy nem tetemes hibától eredett, hanem a' 2dik §. értelmében a' kár egyszeri megtérítésének büntetés, és bírságolás nélkül van helye: az illető földes úr maga vagy képviselője által bíráskodhatik, ha a' kár 60 folyó ezüst forint értéket nem halad meg. — ha azonban 8 napok alatt a' panasz beadása után elégtételt nem szolgáltatna, a' károsodottnak szabadságában áll az illető szolgabíróhoz folyamodni.

7. §. Minden illyen bíró köteles, az 1836: XXdik törvénycikkely 10. §. értelmében, bírói eljárásáról rendes jegyzőkönyvet vezetni, mellyben az önmaga által megítelt, 's beszédett summákon felül a' falusi bírák, és nemes községekben a' hadnagyok által megítelve beszédett, és ezektől kezéhez vett büntetésbeli pénzeket is iktatni, és ezen jegyzőkönyvet év negyedenként az illető közgyűlésnek, vagy városi tanácsnak bemutatni, a' honnan megyei, vagy városi pénztárba beteendő pénzbeli bírságokra nézve, kivonatban az alispánynak, pénztárnoknak, és a' pénztár kezelésére felügyelő tisztviselőknek kiadassék.

(Folytatjuk.)

V é g s z ó

V. úrnak e' lapok 34dik számában
adott feleletére az ősiség ügyében.

(Vége.)

Minekeltötte kereskedői állásunkat biztosítjuk hazánkat kereskedésre alkalmassá tegyük, fabrikákat, dolgozó-házakat, 's egyéb népfoglalatostudató intézeteket 's kereskedőket teremtsünk, a' népet neveljük, 's ezekre azt előre elkészítsük — eldöntvén azon gátat, melly akadályozza a' nemzet képviselőjének, a' néptörzsöknek ingatlan birtokaitól való megfosztását, — megnyitjuk a' nemes birtokok szabados vásárát! Itt azután kivétel nélkül megjelennek a' legtöbb banknotákkal bíró zsidók 's hontalan idegenek — a' kik nemesi birtokainkért papirost adnak kezeinkbe, hogy azzal a' hazába kereskedhessünk (mert hitel csak így ébredhet fel V. urállítása szerint?) utnak eresztik a' kereskedéshez nem értő nemzetet, kereskedésünk nem létiben majd egy két banquerotteriát megpróbál, (mellyet zsidóinktól tanult) 's midőn végre ez sem tette üdvösbé sorsát, sőt borzadva tekint vissza birtokainak bitanglóira honában birtoktalan, 's pénztelen keservei között az elégedetlenséget fogadja be el nyomott érzéseibe, 's ekkor eljajdul: Egalite! vagy legalább Respublika! Igen! de egy névtelen honfi így szólalt meg e' napokban:

Már ezer nyolcz száz negyvenben

Az üres hang egy nemzetben

Keveset ér, ha nincs erő,

Egyesült sziv, nyelv és velő!

Hidje el V. úr ezen kis verszetben annyi igazság lappang: hogy Europa minden politikusai sem képesek nagyobbbat mondani. — Üres hang az, hol az önzők nem képesek a' közjóra semmitis munkálni. A' pusztá ujtás-vágy egy hazában, annak alapos ismérte 's politikai mélyebb belátás nélkül valódi üresség — a' korszellem felforgatna mindent, 's ha józanon megfontoljuk a' czélt, valódi üres hang. — Erő kell tehát, és egyesült sziv, de valjon a' korszellemmel bőszülten szárnyalók mint V. ur elérik-e ezeket? ha moralis erőt physical erővel öszve csatolva nélkülöz, ha ősiségünkől ki vetkezteti a' valódi magyart 's honunk alkotmányát nem méltányló zsidókat, 's idegen hontalanokat csoportostat öszve, úgy is ezerféle eszméjű polgáraink közé. — Hát a' nyelv állandó lesz-e olly hazában? melly most kezdi divaltatni honi nyelvét? — megállhat-e a' nyelv, ha idegen ajkuk vásárolják össze honosink birtokait, 's csak hamar csirájában nyomják el idegen ajakkal nemzeti nyelvünket? — a' nemzeti érzés nélkül uralkodó idegenek fognak-e buzogni honi nyelvünk iránt? — Hab! de velő is kell egy

nemzetben — de ugyan leend-e idővel ha folyton nő ifjaink vágya! E' lapok 24. 's 26dik számában példát hozék fel, 's V. ur eleget tanulhatna belőle — példát — melly országok öszveonilását tárgyzá, 's azok után erőködünk, mert a' kül szokásnak majmai lettünk — ősz fűrtű tisztos öregeink a' törvényhozás terében nevetség 's guny tárgyai levének, pedig azoknál kellene biztos tanácsot keresni? — Lám jelen korunkban a' nevendékek mellözve tanulmányi rendszereinket politikai vitákba ereszkednek, 's még pedig atyai hatalom alatt vagynak. Megyebeli hivatalokban t. az eskütséget csak a' szorult állapotbeliek veszik fel, — a' főesküdt egy tisztujitási évszak alatt sz. bíró — másik következtével 10 ezret áldoz 's fő bíró kíván lenni, ha czélja nem sikerült, leköszön — de ha elérte ezt, más tisztujitás alkalmával alispányságra minden vagyonát feláldozza, 's ha nálánál pénzesebb elragadá a' tárczát, országos követnek kellennie; mert már néhány jól betanult, zsoldon szerzett beszédet a' közgyülésen elmondhatni képes lett. Így azután ha a' felhevült képzelet ringatta ifjoncznak sikerülne veszélyes vágya, milly törvényhozót látnánk tapasztalás, érett megfontolás nélküli ifjainkban? lássa a' haza, de én nyilván kimondom: hogy ifju embert törvényhatóságnál, 's törvényhozó testületnél csak csendes hallgatónak látni szeretném, nehogy hazánk állásának változtatását — mint V. úr — ott kezdeni javasolja, hol végezni szükség t. i. ősiséget eltörlni előbb, mint kereskedési biztos jólétet eszközteni tegye indítványba; a' csudák ideje nem szünet meg tehát V. uram! mert csudálatosabb világ nem lehet annál, hol ifju emberek kívánnak törvényt szabni, alkotmányt rongálni: még is egy felsőbbi hatalom, bölcs kormányunk vigyázva intézett lépteit, a' fiatal törekedés ellen is ősz alkotványunk fenntartásával csudálatosan igazgatja!

Így gondolkozom én édes V. uram! 's engem az ősiség eltörlése úgy érdekel, mint hazám egyik status emberét, de ollyat, a' ki azt hiszi: hogy valamint az ember születésétől érett koráig lépcsőnkint, és a' bölcs teremtménye szerint bizonyos systema mellett tökélesedik, úgy egy nemzet is maga emelkedésében kénytelen megtartani a' haladás lépcsőit, ne hogy hirtelen haladva az enyészet sötét homályába vissza rohanjon — a' beteg nemzetnek jobb halkal felgyógyulni, mind hirtelen javultával előbbi betegségébe visszaesve, örökre elhunyni. Nyolcz százados alkotvány őrzi nemzetünket; e' hiv védőnket tiszteljük, nem tudjuk a' képzelt uj képes leendő megóvni a' páratlan hont. Orvosoljuk erősítő szerrel őt! mert létünk annak gyengültével ingadozni fog — hinc illae lachrimae V. úr hidje el. Végszó gyanánt írom önnek ezt, azon buzgó óhajtásom

hozzáadásával: hogy ajánlott tanácsa honunknak soha ártalmas ne legyen! 's ösiségünk áldott gyümölcsseit egykor méltányolva, teljesen érezze jótekonyságát e' megvetett kincseknek. — Én mind ezen jó kívánságomért egyebet nem kérek V. urtól csak azt hogy jelen gondolkozásom módját kedviért megváltoztatni ne kívánja — már engemet zászlója alá nem varázsolhat, 's megvallom, hogy bennem e' tárgyban ethiopem lavabit. — Addig is ennyit, míg a' haladás systemájáról többet szólhatok.

Eliássy István m. k. táblai ügyvéd.

Lövin Jakab izraelita tanuló próbatételi szavalata.

Tekintetes Director úr! — Főérdemű Elöljárók!
Tiszteletre méltó Jóakaróink!

Midőn mai napon öröm és félelem egymást felváltó helyzetében erkölcsiségünk jobbulsát, — és e' félévi tanulmányokbani előhaladásunkat tanusítani kívánnók; többnyire azon okból vehet az első indulat erőt a' másikon, hogy ez alkalommal azon tárgyról számolhatunk, melly mind belső érdemére, mind korszerűségére nézve a' legjesebb: az az, a' hazai nyelvtanulásbani tett előmenetelünkről.

Mert közelebről megvizsgáltatván a' hazai nyelvvel való ismeretlenség az örökségi birtok nem bírásával hasonlitható, az idegen nyelv megtanulása pedig a' nehezen szerzett keresménnyel, hogy pedig az örökségül kapott jorzághoz jobban ragaszkodik az ember, mint bármilly nehezen szerzethoz, az czáfolhatlan. Következésképen az örökké elvesztettnek tartatott, és csak sok viszonyok és fáradságok által visszaszerzett örökségi birtok annyival becsesebb még az embernek, mennyivel többet fáradozott utána. Imhol a' dicső magyar nemzet nagylelkűsége által hazát nyervén, annak nyelve ismerete reánk nézve az utolsóhoz hasonló és bármilly akadályok adnák elő magokat a' legszentebb kötelességünk abból áll, illy becses örökséget minden fáradság és áldozat kimélet nélkül visszaszerezni.

De minthogy eddigi iparunk a' tökélynek ajtaját még fel nem nyithatá, hanem csak annak ösvényére vezetvén tövábbi haladást int, tiszteletre méltó Jóakaróink pedig talán többet tettek fel reményüknek felelésünkről, mintsem teljesitenünk lehetnc; tehát engedékenyséért könyörgök minyájuk nevében, hozzá tévén azon kérelmet is, hogy ne méltóztatnák azt restség származatának tulajdonítani, a' minek ifjuságunk és gyenge szellemtehetségünk az oka, hanem vegyék fel e' szent ígretünket, hogy használni fogjuk akár hol létünkben a' hazájáért élő szeretett tanítónknak a' hazai-

nyelv tanulásábani útmutatását, míg végczélunkkal azt is elérendjük, hogy a' tekintetes Director urunknak buzgalmunkat serkentő felügyelését, a' főtisztelendő és főrangú Jóakaróinknak jobbulsunkbani örvendetes részvétöket, a' közönségünk főérdemű előljáróinak is ezen tanoda érdemes igazgatóinak fáradozatlan ügyekezöket avval háláljuk meg, hogy keblünk mélyiben most zárva tartott köszönetünk áradozva, mint a' hullám még magyar ajkról fog ömleni.

Nagy Sándor és Napoleon kora.

A' ki Curtiusban Nagy-Sándor tetteit olvasá, bár a' leghiszékenyebb lélekkel birt, még is minden hihetőségen felül találá azokat. Hanem Napoleon tettei, 's az, mit a' 18dik század utóján, 's a' 19dik század elején és második tizedében megéltünk, nem csak tökélyes hitelességet sajátít Curtius irományainak, sőt azt eszközli, hogy Nagy-Sándorban a' csodálatost és rendkívülinek látszót nem bámuljuk többé. Magnitudo Caesaris gestis veterum fidem conciliat; sed miraculum detrahit.

Várday.

Üve g á g y.

Tamedo palotában Orosz-Pétervárott tömegkrisztálybol egy ágy van, melly a' perzsa sahnak szánaték. E' pompás ágy ezüsttől csillog és kristályoszlopokkal ékesített. Kék üveg lépcsőkön kell bele menni. Ugy van alkalmazva, hogy mindenik oldalon illatos vizet lehet fölszöktetni ugrókút módjára, mellynek zuhogása igen alkalmas álomba ringatni. Fáklafénynél egészen vakító ezen ágy, mert úgy fénylik mintha millió gyémántból állana.

B i z t o s s á g.

Hirdessen bár veszélyeket

A' gyászfödözte ég,

Lesujtva bász villámival

Mi vétekösszeség:

Szirtrendületlen keblemet

Nem gyötri félelem,

Mert tiszta öntudat hevit

'S magasztos érzelem.

Hű voltam és leszok hazám!

Írántad holtomig —

'S ez biztosít vihar között

Éltemben siromig.

Lakner.

Rejtvény.

Négy betű. Fényben uszó várast tesz az ősz Duna partján;

Elsőm hagyva a' nap bájtelvi része vagyok.

A' 23. sz. rejtvény megfejtése — báró.

1840diki

Törvény-Czikkelyek.**IX. Törvényczikkely.**

*A' mezei rendőrségről.
(Folytatása.)*

8. §. Általában más földjének, kinek abban birtoka vagy egyéb használati joga nincs, bár legyen az csak gyepmező mind télen mind nyáron marhák kal legeltetése, csapásolása, földszint vagy föld gyomrában levő növények és gyökerek kedveérti ásása, az okozott kárnak, és a' költségeknek megtérítése. a' pusztá legelőből behajtott, — de semmi látható kárt nem tett marháktól pedig a' hajtópénznek megfizetése mellett pénzbeli büntetésnek — mely azonban a' kárnak és hajtópénznek megtérítése összes sommájánál többre nem rughat — sőt ismételés esetében fogsági büntetés terhe alatt is tiltatik: ha pedig nem csupa gondatlanságból, hanem önként, szántszándékkal vitetnek véghez a' kártételnek bármely neme, akkor az okozott költségeknek egyszeres, a' kárnak és illetőleg hajtópénznek kétszeres megtérítésén felül, azon erőszakoskodó a' vétség fokozatához képest szokott törvényszéki eljárás útján fogsággal is fenytessék.

9. §: A' rétekben, mindennemű ültetvényekben, vetésekben, kertekben szőlőkben, kisebb és nagyobb faültetéseken, erdőkben, vékony vagy vastag, magányosan álló vagy erdőkben lévő fákban, akármely módon, de gondatlanságból végbe vitt kártétel a' kárnak, költségeknek, és illetőleg hajtópénznek egyszeres megtérítésén felül, még a' gondatlanságnak feljebb a' 2dik §ban felszámított fokozatához mérséklendő pénzbeli büntetéssel is — mely azonban a' kárnak, költségeknek, és illetőleg hajtópénznek másodszori megtérítése összes mennyiségén túl soha nem rughat — sőt vétkes gondatlanság vagy ismételés esetében fogsággal is fenytessék. Ugyanazon letartóztatásnak lévén a' 42. §. értelmében helye akkor is, ha a' kártevő a' pénzbeli megmarasztalás erejéig eleget nem tehetne. Az erdőknek, sűrű vagy ritkább faültetéseknél biztosabb oltalmára rendeltetik: hogy ollyasokban történt kártételnek megbecsülésére a' bíró ahoz értő embereket alkalmaztasson, kik a' kárnak megbecsülésében, az elpusztított vagy megrongált fának nem csak a' helybeli körülmények által szabályzott folyó árát, hanem egyszeres mind az ipart és szorgalmat, úgy költségeket, melyeket a' tulajdonos annak nevelésére fordítani kéntelenített, figyelembe köteleztetnek venni.

Erdei vágásokból behajtott szarvas marhától, lótól, kecskétől, a' kárnak megtérítésén felül, minden darabtól 30 kr. folyó ezüstpénzben, sertéstől és birkától 10 kr. szinte folyó ezüst pénzben fog büntetésül annyiszor a' mennyiszert fizettetni; a' pásztor pedig, kinek gondatlanságából történt az erdő vagy fabeli károsodás, a' kárnak költségeknek, és hajtópénznek, a' fentebbi pont értelmében kellő megtérítésén felül, testi büntetéssel is fenytessék.

Ha pedig a' fent előszámláltaknak sértése, vagy rombolása elszánt akarattal vagy épen hatalmaskodással vitetik véghez, úgymint csőszöknek, és vadászoknak ellent-

állva vagy zálogot adni vonakodva, vagy a' marhákat pagonyokba hatalmasan erőszakkal behajtva: akkor a' költségeknek egyszeres a' kárnak és illetőleg hajtópénznek kétszeres megtérítésén felül, illy nemű, a' büntető törvénykezés alá eső cselekvések, a' vétség fokozatához arányzólag, a' büntető törvények szabályai szerint fenytessenek.

10. §. A' ki a' tanyákon szabadon összerakott asztalokat, kazalokat, akár lábbon, akár levágva, kévékben vagy boglyákban levő gabonát, takarmányt meglop, mint nyilvánosság tolvaj a' rendes törvényszéki eljárás útján a' költségeknek egyszeres a' kárnak kétszeres megtérítésén felül a' hazai büntető törvények értelmében, a' vétség fokozatához képest büntetessék.

11. §. Közös legelőre, vagy ollyas erdőkbe, ugarokra, tarlókra, avagy már lekaszált rétekre, melyeken másoknak közlegeltetési joga vagyon, ragadós nyavalyában vagy fekélyben sinlődő marhát, vagy egyéb kisebb nagyobb barnot hajtani, és ott legeltetni tilalmaztatik; ha pedig ezen tilalomnak ellenére azt még is valaki merészlené, a' mint az illy nemű közös legeltetésben talált beteg marha nyavalyájának ragadósága az illető baromvosnak szemléjéből behizonyosodik, azon beteg marha, a' mennyiben nyavalyája orvosolható nem lenne, az illető szolgabírónak, kapitánynak, vagy helység előljáróinak rendelkezéséből azonnal agyonszúrattassék, az orvoslásnak lehetősége esetében pedig, ennek megtörtente, — úgy az egészséges marháknak megoltalmazása tekintetéből, azonnal az egészségesektől elkülönöztessék, és e' végre minden határ közlegelőjéből a' beteg marhák számára kihalásig illő terjedésű külön legelőre rekesztessék; sőt ez utóbbi esetben a' beteg marhának tulajdonosa ha a' kijelölt legelőn kívül marháját máshova hajtani merészlené, szántszándékos mulasztásának fenytetésül, minden beteg darabtól annyiszor a' mennyiszert fizetendő egy igaz törvényes értékű forintnyi bírsággal büntetessék.

12. §. A' ki az erdőben, kivált szárazság idején tüzet gerjeszt, és azt el nem oltja, annyival inkább, ha gondatlanságból, vagy önként szántszándékkal az erdőt, nádlást, turjányokat és szombékokat; turfát vagy gabonát, sőt a' tarlót, kivált még midőn a' kepek is rajta vannak, vagy közel az épületekhez felgyújtja: az okozott kár és gondatlanság fokozatához képest, a' kárnak és költségeknek megtérítésén felül, még fogságra is, sőt illetőleg mint gyújtogató, a' honi törvény értelmében súlyosabb büntetésre is ítéltessék.

13. §. A' ki a' földesura, vagy erdésze hire nélkül vagy épen tilalmának ellenére, noha urberi fajzásnak örve alatt, az erdőbe fát vág, — rongál, vagy onnan hord, mint szántszándékos erdő-pusztító sőt tolvaj a' költségeknek egyszeres, a' kárnak kétszeres megtérítésén felül a' vétség fokozatához képest fogsággal is büntetessék.

14. §. A' ki a' mezőkről rétekről, szántóföldekről, kertekből, szőlőkben valamely természetű gyümölcsöt, vagy ott hagyott gazdasági eszközt, tilos táblát vagy annak oszlopát, méhesből kast, vagy mézet, mezei kaput, kerítést, kutakról a' vedret, vagy rovásokat, vagy bár melly egyéb illynemű mezei tulajdonnak tárgyait ellop, vagy megront a' költségeknek egyszeres, a' kárnak kétszeres megtérítésén felül, mint tolvaj a' vétség fokozatához képest fenytessék.

15. §. A' vadászatról alkotott 1802: 24dik törvény-cikkely rendelete továbbá is megmaradván — annak értelmében vetéseken ez aratás végéig, kaszálókon és réteken, míg a' széna söt sarju is be nem takarított. szőlőkben februárius első napjától szüret végéig, ugy a' vadásztól a' törvény értelmében rendesen tilalomba vett, és kitéblázott helyeken, sőt gyenge fa-ültetéseken is, míg azok az óvhatatlan károsítások ellen elegendőleg megerősödtek, a' vadászat a' tulajdonosan kívül, más bár kinek is általán tilalmaztatik. Ahoz képest tehát a' vadászat által akár tilosban, akár azonkívül elkövetett károsítások a' szántsándékosok sorába számítatván, a' költségeknek egyszeres, a' kárnak pedig kétszeres megtérítésével rendelkeznek fenytetni; fenmaradván azon felül a' vadászat tulajdonosának azon joga, hogy a' tilalonnak megtörését a' tilalmat törő ellen, az 1802: 24dik törvény-cikkely értelmében a' törvény rendes útján követelje.

A' vadász- és más ebek által történt kártételekért azoknak tulajdonosa mindenkor felelős; az illy mód történt károsítások a' költségekkel egyetemben egyszeresen rendelkeznek megtéríteni.

16. §. A' károsítottak szabadságában áll, olly hárfában, mely nem tilos, a' kártevő vadakat habár tilosból vagy vados kertből jöttek is azok, a' kár helyén megfogni, elejteni, vagy agyon löni, a' tilosban pedig a' vadak által tett kárt, az okozott költségekkel együtt, az 1802: 24. törvény-cikkely 10dik §-ának értelmében a' károsodottnak a' vadászat tulajdonosa jelentőrvényben rendelt szóbeli per útján megtéríteni köteleztetik; illy vadaknak elejtése azonban megengedve nem léssen.

17; §. Olly nemes, kinek saját lakóháza nincsen, vagy ennél egyébe alig van, mihelyt az ellene végbevitt tisztí vizsgálat meghitelesítéséből szántsándékos kártétele, annyival inkább hatalmaskodása kiviláglik, vagy hasonló önkéntes kártételért már büntetve volt, és kezességet nem állithat, a' II. Rész 68dik czimének rendelete szerint azonnal letartóztassék, és onnét legyen képtelen az ellene hozandó büntetést bevárni. Urbéri telkeken lakó akár nemes akár nem-nemes szántsándékos, vagy épen erőszakos kártételekbeni bűnös, ha ismétlés esete forogna fen, ezen tette által elegendő okot szolgáltat törvényszabta uton urbéri telkéről elmozdítására.

18. §. A' fentebbi szakaszok rendelete mind a' kárnak és költségeknek megtérítése; mind a' vétség fokozatához arányzólag szabott pénzbeli, sőt fogsági büntetésre nézve kiterjed azon kártevőre is, a' ki noha maga vagy marhája a' kárban nem éretett, hanem észrevétetvén, mindaddig, míg be nem érethetett, nyomba üldöztetett, és akkor elegendő zálogot adni vonakodott; ha pedig a' kártevő sem a' kártételben nem érettetett, sem nyomba nem üldöztetetett, a' károsodott azonban azt behonyithatja, hogy ki és kinek a' cselédje vagy marhája által és mikor történt a' kártétel? akkor a' károsodottnak szintén joga vagyon a' fenebbi szakaszok értelmében kárának és költségeinek megtérítését rövid uton, ugy a' kártétel nemére szabott egyébkénti büntetést is az illető bíróság előtt a' kártevő ellen követelni.

19. §. A' ki a' kárban talált marhát behajtani nem engedi, vagy a' behajtott akár saját, akár más marháját lopva vagy erőszakkal kiereszti: a' költségeknek egyszeres, a' kárnak kétszeres megtérítésén felül, mint erőszakoskodó, a' kártétel minőségéhez és vétség fokozatához arányzott büntetéssel, a' 9. §. 3dik pontja értelmében fenytetessék; hasonlóul büntetessék az is, a' ki kárnifele kártételben találtatván, zálogot adni vonakodik, vagy az adott zálogot lopva, vagy erőszakkal visszaveszi.

20. §. Ugyan azon erőszakoskodás fenytéke alá esik az is, a' ki a' esőznek, vagy a' kárban levő marhát behajtani, vagy a' kártékony embert megzalogolni akaronak ellentáll, marháját behajtani nem engedi, vagy zálogot adni nem akar a' vérengzés esetében a' büntető törvények rendeletének lévén helye.

21. A' mezei vagy erdei csőznek ámbár magános, de határozott, világos kétségbe nem vonható hit alatti tanubizonysága a' kárnak, vagy hány, 's mely marhák által, ugy kinek tulajdonában történt? igazolására nézve, midőn a' kárnak, vagy erőszakoskodásnak valósága gyamolítja, és semmi más ellenkező körülmény kétségessé nem teszi, olly erővel bír, hogy a' bevádolt az őtet terhelő vád ellen magát igazolni köteleztetik; különben nem csak a' kárnak és költségeknek megtérítésében, de a' kártételre szabott fenytékben is elmarasztaltatik; — ellenben a' bevádolttnak ótalmára rendelitik, hogy a' bevádolt által előállított egy tanunak is szintén egyes, denem mérő tagadó, hanem a' tanúzott eset közvetlen tudomásán épült és határozottan tett hit alatti vallása elegendő arra, hogy a' vádló csőz egyéb terhelő adatok fogytában a' hitnek letételére ne bocsáttassék. Illyes csőzőknek és felvigyázóknak tehát csak hiteles, jó erkölcsű, és még büntetéssel meg nem rovtott emberek, és mindenkor csak az illető szolgabíró vagy kapitány jóvábagyása mellett, mellyet azonban ez csak fontos, 's az illető féll előre közlendő okoknál fogva tagadhat meg, fogadtathatnak; kik mielőtt szolgálatjukba beállítatnának, a' szolgabíró vagy kapitány előtt az alább foglalt hitet fogják letenni, különben tanuzásuk jelen szakaszban tulajdonított teljes próba erejével birni nem fog; a' mi önként még inkább értetődik azokról is, kik már egyszer hamis tanuságtételben tapasztaltattak.

22. §. A' kártételben kapott vagy onnan üldözöbe vett embert habár nemes legyen is, más hárfában is, a' hol t. i. üldözés közben eléretik, megzalogolni vagy addig, míg zálogot nem ad letartóztatni, a' kárban talált, vagy onnan üldözöbe vett marhát pedig, habár nemeseké legyen is, behajtani lehet.

23. §. A' vásárokra vagy máshova igyekező utasok, a' kik rendes utakról letérve, a' gyepeket, vagy vetéseket gyalog, lóháton, kocsin vagy marhákat hajtvá gázolják, gázolják, lecsapásolják, ugy az ut mellett fekvő földeknek termését, 's füvet leéretik, lékaszálják, előrozzak, mind addig üldözethetnek, míg be nem éretnek, a' midőn ha zálogot adni nem akarnak, a' legközelebbi helység bírája által mindaddig letartóztatnának, míg az általuk okozott költségért, ugy a' történetes vagy gondatlanságból történt kártételért egyszeresen; a' vétkes gondatlanságból vagy épen szántsándékból eredt károkért pedig kétszeresen, pénzben vagy zálogban eleget nem tesznek, szerfellelti rovatás esetében a' 34. §ban alább rendelt orvoslások lévén helye, sőt szántsándékosabb kártétel súlyosabb fokozatának esetében a' kártevő a' kár másodszori megtérítésén kívül, egyéb a' tetthez arányzott büntetéssel is lévén fenytendő, illy esetben a' büntetést a' károsítónak törvényhatósága mihelyt a' terhelő próbairatok mellett felszólítatik, rendes törvényszéki eljárás útján végrehajtani köteles. Ha a' kárt cseléd tette, és az ura jelen volt, azért a' kárra és költségekre nézve jótállani tartozik; a' büntetést pedig mennyire tetteles részt vett a' kártételben, annyiban a' vétkes részvevésnek fokozatához képest hasonlóan szenvedendi.

(Folytatjuk.)

K o r u n k.

Az elvek nagy serege 2dik sept. nagy lakomát tartott Zalatnyán Hont vármegyében, vagy is, hogy a' diplomaticus világ megértse „Elv“ latin nyelven principium, másfél száz principista gyűlt össze. Főczélja ezen ünnepélyes napnak volt azon öröm, hogy a' principisták főnökei eltévesztvén a' törvény-szabta ösvényt, szabadon bocsájták a' szélnek, melly a' korszellem országából fujt vitorláikat, 's örvénybe kerültek, mellyből a' kir. kegyelem által kiszabadítottak. A' tánczvigalom kényelmes elrendeltetése, és költségei terhét F. Angol és Francia-honokat megutazta igen jeles férfi, és B. azon megye érdemes főjegyzője viselék; és valóban mint szemtanuja azon vialomnak csak dicselkednem kell azon jól elrendezett kényelmi bővségnek használatával; melly az elvek serege testi lakomájához illett; és így tisztelet becsület a' két rendező uraknak, vegyék részemről is illő köszönetemet; kedvezvén az idő is, valóban pompás volt, és Hontnak pompás főgadása az alispántól kezdve utolsóig közpéldára méltó.

A' tánczterem szeremikép vala ékesítve B. szellemi hősének igen csinos leánya a' jelenlévők figyelmét regényszellemi ábrándozásaival magára vonta, oda nyilatkozván, hogy bár mikép ostromoltatnék amor nyilai által, azt megvetve az elvek kivivásáért harcolni képes; magyart csak egy ifju táczolt glazée czipőbe, és tarka harisnyába; egyébiránt R. Nótáján kezdődött, és végződött a' vialom. Én megvallom jól mulattam, különösen a' savanyu viz forrásánál bokros füstöket crezgetvén pipából, a' csillagos égbe és holdba felmeresztve szememet, ne hogy én is a' háladásba hátra maradjak. Elvekről gondolkodtam, de annyira elkábult a' fejem az elvek seregében, hogy szinte végtére egy csillagot tűztem ki magamnak, és abba felrepülni való gondolat fixus ideámá vált! — Csak alig valék képes ezen alkalmatlan vendégektől megmenekedni, 's végtére földre sujtá reggelfelé az álmatlanság szememet, egy kellemes szellővel, ezen hang ért fülcimbe: „virad, ébredj ábrándozó álmaidból, és élj okosan.“ Ezen elvet tűztem ki végtére magamnak, vezérül, hogy én is a' józan korszellemmel előrehaladjak, és ezen elvnek mellyet semmi törvény, semmi kormány, semmi földi erő meg nem ronthat, ha a' körülményekhez alkalmazva van, emberi tehetségem szerint követője, 's hőse igyekszem lenni. Ezen úgy nevezett élet okassága által minden kivihető, és a' ki azt jól használja, az a' nyertes, bármilyen a' korszellem. Hibásak tehát azok, kik nem az élet okosságát alkalmaztatják a' változó korszellemhez, hanem amazt ezzel verset futni hagyják a' practicus életben ott mindig győzött, és fog is győzni a' józan okosság. A' ma-

gyar korszellem a' hazafiuságot tűzte ki magának fő elvül, igen helyes volna, ha ezen elv legtágasb értelemben nem vevődnek, és álelveket nem foglalna magában, tudniillik a' korlátlan szó és tettebeli szabadságot, a' kormány és előljárási elleni ellenkezési szellemet, — dicsvágyat, szép szavakba burkolt elme futtatásokat a' haza javáért, angol-francia divatok majmolását; semmi gyökeres tudományt, csupán okoskodást, hogy kellene lenni, nem pedig hogy van, és mikép lehessen a' körülményekhez alkalmaztatva, törvényszabta uton józan korszellemi reformot eszközölni. Ez minden statusnak okos politikája, mellyet a' kormány itt is követ, de nem ám sok magyar. Csak egyet említek ez uttal, melly szinte az elvek serege lakomája alkalmával Zalatnyán eszembe jutott t. i. a' felsőbb királyi ltélőszékek, és az ország valódi mágnaai ellen, kik a' megyéket kormányozzák, miért történnek e' mostani repkedő korszellemben meg nem elégedési kirohanások az országgyűlésen, és itt ott a' megyékben? hiszen mind magyar nemesek azok, és eredetikép a' nemzet választja őket, 's nagyobb polczokra köztünk formálódnak. Hogy a' magyar nemzetnek eredetikép kijelöltetési jussa van a' főbb hivatalokra nézve is tagadhatatlan, mert szabadon választhat megyeitisztviselőket, és országos követeket, ebben korlátlan szabadságát gyakorolhatja, a' nélkül, hogy vád-perbe essék azért, mivel Péterre, 's nem Pálra adta szavazatát; és valljon nem ezen általunk megyei hivataljainkba szabadon léptetett egyedekből vagy országos követjeinkből szinte törvényes jogánál fogva szabadon választ a' kormány a' főbb hivatalokra, és tanácsosainak azok közül olyanokat, a' kikbe bizodalmit helyezi. — Hol tehát az eredeti fő hiba? a' tiszti és követ választásainkban; ott bocsájtja a' nemzet, a' kezében adott gyepiót szabadon, más kormányra. Ezen választások valóban ha megfontoljuk, a' nemzet egyik szene, mert bor, pálinka, 's nem ember szóll az új szellemű magyar világba a' megyei tiszt-ujjításnál és országos követek választásánál a' számtalan ezer szavazók szájából, a' kik most esküdtet, 's ugyan akkor abba országbirót is választhattak; ha tehát az esküdt választása nem személyre, vagy a' pártok kapcsolatának viszonyaira, hanem az emberi nemesi tulajdonokra volna szoritva, akkor az esküdtnek választását a' fentebb elő számlált érdekek fonalán menve az országbirónak közmegelegülés szülhetett tiszta kezéért kezeskedett volna.

Nógrádbul

B. L.

Labdacsek a' vidulat szelenczébül.

„Olvastad a' Hasznos Mulatságok 5dik számában a' Talleyrand 's Thiers felőli labdacstot?“ kérdé Reke di ur egyik barátjátul. Igen is válaszol

a' kérdezett — hanem — tevé hozzá — nekem úgy látszik, hogy nincs egészen kimerítve; nyilván elrekedt valódi lapdacs! — „Kegyetek csatlakoznak“ — szól közbe egy a' beszélők csak utosó szavát elértett piperőcz — Labdacsí ur nincsen elrekedve, épen most beszéltem vele, 's a' hirdetett Concertben bizonyosan énekelni fog“ — 's dúdolvá tovább ment.

„A' tizenkettedik század elején még a' királyok sem nyugodtak puha váncosokon!“ — mond Berki ur, 's mosolyogva tekintett az ásitozó Náncsi szemébe. „Ah! hát a' nők, — hölgyek!“ — kérdé az unatkozott nő. „Azoknak mindég elsőségük volt, azok; akkor is kéjt lehelő keleti diszű pamlagokon nyugodták ki magokat“ — mond hunyorogva a' váratlan kérdés által meglepett ifju. Ha — ha — ha.

„Minek loptad el a' fakóparipát, cigány?“ — kérdé Dongai bíró az elébe hurczolt füstöstül. „Uram én nem láttam semmi fa karikát“ — válaszol ez hevesen. „Huzzátok le!“ — kiált a' bíró. „Jaj! csak le ne huzzanak — mond remegve a' nagyidai hős — már megvallom!“ — „No's?“ — „Uram! én el nem vittem a' fakó paripát, hanem ő lopott el engem; mert midőn a' padlásra áltam. a' deszka leszakadt, én hátára estem és ő elfutott velem.“

Várdaj,

Tarlózat az élet körében.

Érdekes — Fontos. Az érdekes nem gerjeszti bennünk azon kívánatot, hogy azt bírassuk, hanem csupán, hogy ismerhessük, használhassuk. Fontos a' tárgy magában 's magáért, 's k i r e k e s z t minden bírhatási 's használhatási kívánatot. A' következő változások Törökországban fontosak lesznek, hanem lesznek-e érdekesek is, kérdés! mert mi egy időtül fogva olly töva különbözteknek ismerhetjük magunkat — hogy végre magunknak sem leszünk érdekesek többé.

Jog. Politikai értelemben kétféle jog találtatik, az erősb, 's a' gyöngébb joga, mindkettő az emberi társaság viszonyiba bizonyos befolyással hat, azzal a' külömbséggel, hogy az erősb joga csupán kormányzó parancsnokoktól, a' gyöngébb joga ellenben kormányzotaktul gyakoroltatik. Várd.

A' csalódott ifjú.

Örömkorban születtem én,
Tavaszi mosolygó évszakán;
Minden virág nyílt kelyhéből —
Varázsöröm mosolyga rám.

Szelid álomba ringatott
Anyám, ölelve karjain;
Mi boldog én! mi édesen
Aludtam kisededálmmain.

Mig szép tűzében fellobant
Keblemben egy lángéremény:
Magas senségbe bájolón
Feltűnt előmbé a' remény.

Sziből mosolyogva néztem a'
Gyönyörrel teljes életet,
Édes szerelmi vonzattal
Öleltem a' természetet.

Epedve czél után, vártam,
Még szebb jövő derületét:
Hiú képzelgésim meleg
Kívánatban olvadtak szét.

Vártam szerény vágyódással —
Egy szép tavaszkor álmait;
Az ifjúkor boldogságát,
Szerelme boldog titkait.

De mért vágyék! mért bizalom —
E' pusztá élet szűk körén,
Ah! az csak álméledelet,
Mit édest nyujhat a' remény.

A' jobb való látatlanul —
Rejtődik a' küzdhely megett;
'S kétes: ha feltalálja-e
A' sziv, mit titkon sejtetet.

Mi balgatag vágyódtam én!
Epedve jobb idők után —
Sorsom, melly eddig kedvezett
Komor képpel tekint most rám;

Most éltem ifjuló korán
Hol vig tavaszt remélheték —
Keblem sötét hornival
Kínok mélyébe sülyedék;

'S örömvirágaim, mellyek
Korán életre nyiltanak,
Tél martaléki lőnek, és
Korán sirjokba hulltanak.

Osvát Lajos.

Rejtvény.

1. 2. 4. Legyen testben
És lélekben,
2. 1. 3. 4. Homlokodon
Idő 's bú nyom.
1. 2. 3. 4. Ide szalad
Az üzött val.

A' 24. sz. rejtvény megfejtése — Pest.

1840diki

Törvény-Czikelyek.**IX. Törvényczikkely.***A' mezei rendőrségről.*(23. §. *Folytatása.*)

Ha pedig a' kártevő utas el nem éretett, az ellene szolgáló bizonyító iratok saját törvényhatóságával közöltetvén, az által akár nemes, akár nem-nemes, az okozott költségeknek egyszeres, a' kárnak, annak gondatlanságból, vagy szántszándékból eredet mineműségéhez képest, egyszeres vagy kétszeres megtérítésében, szóbeli rövid per útján megmarasztaltassék; sőt súlyosabb betudás esetében, annak fokozata szerint kimondandó egybékenti fenytékének elvitele végett rendes büntető perbe idéztessék. Midőn azonban a' bűn olyanoknak társaságában vitetett véghez, a' kik ugyanazon megyébe laktak, mellyben a' kártétel történt, ezen megye elibe és ugyanazon egy perbe leszen az idegen megyebeli bűnös is idézendő, és ítélendő.

24. §. A' költségek közé számíttatik a' becsüsök napibére, tartása, és alájok szükséges fogatoknak ára; a' becsüsök utáni járás, és egyéb fáradság dja; a' midőn pedig az illető szolgabíró vagy kapitány közbejövetele szükséges leond, ennek, ugy a' vizsgálatokra és bizonyságokra szükséges tanuknak járandósága, fuvar költsége és végre a' kárban lévő 's behajtott marhák tartása, valamint azoktól járó hajtópénz, melly minden darab szarvas marhától, vagy lőtől 6 krajczárokban, sertéstől és kecskétől 3 krajczárban, egy juhtól, akár apró, akár nagy legyen, egy krajczárban, mind igaz törvényes értékben értvén ezeket, általában határozatlik meg; a' szarvasállatok, ha behajtatnak, darabjától szinte 3 igaz törvényes értékű krajczárokban leszen fizetendő, — ha pedig agyon lövetnek, a' tulajdonosnak ott hagyandók; melly hajtópénz az ellentállás, vagy behajtás meg nem engedése esetében mindenkor kétszeresen leszen megveendő.

25. §. Valamint a' nemes úgy a' nem nemes tartozik a' fenirt költségeket, megbecsült károkat, ez hajtópénzt, minekelőtte a' behajtott marháját vagy zálogát visszavehetné; a' fenirt szabályok szerint előre lefizetni.

26. §. Azon esethen, ha a' tetten rajta ért, vagy üldözés közben elfogott kártevőt, a' káros, vagy annak megbizottja, csősze, az illető bíróságnak közbejötté nélkül ön maga zálogolta meg, és ezen törvény ellenére, vagy kelletinél nagyobb fizetéssel terhelte, a' kártevő zálogának visszaváltását, vagy a' szerfelett megvett pénznek visszaitélését az illető bíróság előtt ugyan azon szóbeli per útján követelheti; a' feljebbvitel is szintén azon módon a' szolgabírótól a' törvényszékre, királyi vagy kiváltságos városokban a' városi tanáchoz, az 5 §ban megállapított mód szerint engedtetvén meg.

27. §. Midőn peres földről hajtának be a' marhák, az azokra nézve fenilő törvényeknek rendeletei továbbá is fentartatnak.

28. §. Azon esethen, midőn a' behajtott marhák iránt három napok alatt magát senki sem jelenti, rendeltetik:

a) A' károsodott vagy behajtó tartozik az illyenmü kártevő hitagos marhákat az illető szolgabíró, vagy kapitánynak bejelenteni, beküldvén egyszersemind az okozott károknak és költségeknek jegyzékét ugy szintén

arróli tudósítást, valjon gondatlanságból, vagy szántszándékkal történt-e a' kérdéses kártétel?

b) Etltevé a' törvényes 15 napok, ha ezen idő alatt sem jelentené magát a' behajtott marhák tulajdonosa, akkor azon marháknak leírása országszerte közhirre tételessék.

c) Hogy ha pedig a' behajtott kártevő marhák tulajdonosa, bár honnan kitudatnék, akkor ő a' törvényes 15 napok elteltével törvényesen intessék meg marháinak kiváltására, — mit ha ujjab 15 napok alatt teljesíteni elmulasztana, vagy ha az országszerte történt híresztelés után, három hónapok lefolyása alatt a' marhák tulajdonosának személye ki nem tapogattathatna, akkor az illető szolgabíró vagy kapitány azon behajtott marhákat kötvetye útján adja el, és lehuzván a' bejött árúkból a' kárvalloznak illeőségét ugy mindennemű, — még a' marhák tartására fordított költségeket is, a' fenmaradó pénzt szolgáltatása a' marhák tulajdonosának kezébe, vagy mennyiben annak személye tudomásul nem lenne, mint bitangok árát az illető megyei vagy városi pénztárba.

d) Azon esethen, ha a' károk és költségek felülmulnák az eladott barmok árát, akkor a' hiányzó somma erejéig keletkező követelését, a' szóbeli per útján veheti meg a' marháknak kivilágosítható tulajdonosán; sőt mennyiben a' kártétel mineműségéhez képest, — a' pénzbeli bírságokon kívül, egyéb büntetés is lenne jelen törvény által rendelve, köteles a' tiszti ügyész azt a' kártevő ellen szokott törvényszéki eljárás útján követelni.

e) Egyébkint a' kártevő bitang marháknak behajtása, vagy bírói kézhez általadása, vagy legalább feljelentésének elmulasztása, nem különben abból eredő kölcsönös keresetekre nézve, továbbá is fenmarad a' hármas könyv III-dik részének 33dik czime, ugy az 1729: 42dik törvényczikknek rendelete.

29. §. Közös birtokban a' közös csősznek szegődött bérét minden közbirtokos, birtokához aránylag tartozik fizetni; melly bér az illető szolgabíró előtt mind a' köz, mind a' magános birtokon, szóbeli per útján megvehető.

30. §. A' ki a' birtok őrzésével megbizva nem volt és még is a' kártevőt a' károsodottnak feladja, vagy a' kárban lévő marhát behajtja, nem csak a' hajtópénzzel, hanem azonfelül a' kártételért jelen törvény értelmében fizetendő pénzbeli bírsággal is megjutalmaztassék.

31. §. A' ki az erdei-mezei- szőlőbeli- vagy tócsősz hivataltos kötelességbeni eljárása közben, vagy azért bosszut állva, megveri, mint közfenyték alá tartozó, a' rendszeriati bíróság által, nem csak a' gyógyítási költségeknek megtérítésében, ugy a' mennyire a' megsérteett ételmének keresésére ideiglen, vagy orvosolhatatlan esonkítás esetében örökre alkalmatlanná lett, ebből eredő károsodásnak pótlásában, 24-től—100 forintokig, folyó ezüst pénzt értve, terjedhető fájdalomdíj megadásában marasztaltassék, hanem azon felül vétsége fokozatához képest, a' büntető köz-törvény rendelete szerint is fenytessék meg.

32. §. A' melly csősz. pásztor, vagy szolga az urának vagy tisztjének, ennek nem léte esetében pedig a' helységbeli előjárónak ez pedig a' károsítottknak 's illelőleg az illető szolgabírónak vagy kapitánynak az ellőtte tudva levő mezei, kertii, szőlőbeli vagy erdei kárt harmad nap alatt be nem mem jelenti, a' költségeknek

egyszeres úgy a' kárnak, annak minémiségéhez képest, egyszeres, vagy kétszeres, a' kivilágosítható kártevővel egyetembeni megtérítésén felül, a' vétség fokozatához aránylag fenytessék.

33. §. Másnak álló vagy folyóvizében, 's csatornáiban halászó, csikázó, vagy pióczát szedő a' költségeknek egyszeres, a' kárnak kétszeres megtérítésével fenytessék.

34. §. A' ki az általa okozott károk becsűjét magára nézve szerfeletti nagynak és súlyosnak tartaná, szabadságában áll azon becsűt az illető szolgabíróval vagy kapitánnyal megvizsgáltatni, sőt úgy hozván magával a' körülmények, mind a' két fél által egyenlő számmal állítandó becsűsök és ahhoz értők által, a' mezei, kerti, és szőlőbeli károkat ugyan az első becsű után harmad nap alatt — az erdei károkat pedig legfeljebb 15 nap alatt, még egyszer megbecsűltetni, és ekkor ezen új becsű a' szolgabíró vagy kapitány által is megvizsgáltatván, fog a' kiégités alapjául szolgálni.

35. §. A' nagyobb és kisebb közországos- vagy póstautakat, úgy ollyakat, mellyek az egész község által a' mezei gazdaság, avagy a' szomszéd helyek közti közlekedések végett mint közösök kiagyattak, és használatnak, helyeikből kiszorítani, önkényleg más vonalra által vinni, kész akarva vagy gondatlanságból felszántani, elfoglalni folyóárokokkal, vagy sűrű 's ritkábban ásott gödrökkel kelletlenül vagy a' kiszabott szélességre nem ügyelve, összeszorítani, azoknak mellékén lévő élő sor, vagy karfákat és védővekeket, nem különben azokon épült fa, vagy kőhidakat, kirakott csatornákat, útmutató oszlopokat rongálni, vagy épen azoknak alkotó részeit fessegetni, ellopni, az okozott kárnak kétszeres, a' vizgálatra fordított költségnek pedig egyszeres megtérítésén felül, a' vétség, és szántsándékos rossz akarat fokozatához mért fogházi büntetés alatt tiltatik; az okozott kárnak, vagy foglalásnak azonnali helyrehozatása, az illető szolgabíróra vagy kapitányra tartóztatván.

36. §. A' határban lévő dülő és mezei utak, mellyek a' földművelés tekintetéből a' helység lakosainak nagy része által használatnak, azon helység lakosai — legyenek azok nemesek, vagy nem-nemesek — valamint a' határbeli birtokosok által, kik t. i. azon ut közös használatában részt vesznek, tulajdonuknak kiterjedéséhez mért arány szerint, mindenkor járható állapotban tartassanak, mit ha az illető szolgabíró vagy kapitány felszólítására, és az általa rendelt időre nem teljesítenének, ennek kötelességében álland, azon rossz utat vagy hidat a' vonakodó helység, vagy közbirtokosság költségére helyrehozatni, és egyszersmind a' költségeket a' vonakodón rövid szóbeli per útján meg is venni.

37. §. Aratók, nyomtatók, vagy cséplők, úgy más bármely mezei munkát általában szerződés képen felvált munkások nem ritkán nem ügyelvén szerződésökben foglalt lekötélezesükre, ennek a' maga idejében vagy épen nem tesznek eleget, vagy bizván abban, hogy nyomban más munkást helyettök állítani nem lehet, szerfeletti kívánatainak teljesülésére a' föld birtokosát kényük szerint új alkukötésre kényszerítik, az illyesek által gyakorlott visszaéléseknek zabolázására rendeltetik, hogy az aratót, nyomtatót, vagy cséplőt rendes utlevél nélkül, a' munkásnak lakhelyén kívül, bár ki is felfogadni, ne merészlje. — Az elvált munkát teljesítésétől vonakodó vagy megszőkött aratók, nyomtatók, cséplők pedig, vagy más bár minémű mezei munkások, bárha időközben már más gazdánál be is állottak volna, — nem csak az első elvált de nem teljesített munkának a' kötött alkuszerinti megtevésére az illető szolgabíró vagy kapitány által helyre állitassanak, hanem azonfelül az okozott kárnak és költ-

ségek pótlása díjába, az elmulasztott, és mezei munkára alkalmatos napszámok helybeli folyó árának kétszeres megtérítésével büntetessenek. — Azon bérlő pedig kitől az illykép csalfalkodó munkások elsőbbi kötelezésüknek teljesítésére az illető szolgabíró vagy kapitány által visszaállitattak, ugyanazon kárpótlást követelheti, hogy ha azonban az illy bérlő aratót, nyomtatót, vagy cséplőt rendes uti-levél nélkül fogadott volna fel, a' kétszeres vállalkozás miatt történhető visszaállitásukból eredett kárat a' törvénynek önmaga részéről lett megszegésének tulajdonítsa, 's kárpótlást a' munkásokon nem követelhet, — sőt részéről történt csábítgatas esetében, még a' 38. §. rendeletének is leendő helye.

Azon esetben pedig, midőn jégeső, vagy más elemi viharok által az aratásra, nyomtatásra, vagy cséplésre felfogadott gabonában olly tetemes kár okoztatott, hogy a' beállott munkások a' kötött szerződéshez képest, béröket ki nem kereshetik: az eredetileg kötött szerződés a' munkásokra nézve kötelező erővel bírónak nem tekintetik, hanem új szerződésnek van helye, úgy mindazonáltal; hogy ha ez iránt a' munkást fogadó a' munkásokkal meg nem egyezhetne, azon kérdés felett, ha az előbbeni szerződés megálljon-e? mindenkor az illető szolgabíró vagy kapitány, még pedig a' legközelebbi idő alatt, fa tozik ítéletet hozni, és addig, míg ítélet által a' kérdés eldöntve nincsen, sem a' munkásoknak új munkát vállalni, sem pedig a' munkást fogadónak más munkásokat felfogadni szabad nem lézen.

Úgy szintén akár a' munka bérének vagy élelmezésnek nem a' szerződés szerinti kiszolgáltatása, akár a' bérelt munkának egészben vagy részben más munkások javára juttatása, vagy más bár melly a' tett szerződés megszegéséből eredett kérdéseknek rövid uti elintézése 's bírálása szintén az illető szolgabíró vagy kapitányt illeteni sőt ha a' munkát tétető akár a' bérelt munka elvállalásából reményelt haszonnak megszorításával, akár a' tett alkunak bár miképeni megszegésével szántsándékosan okozott volna kárt, a' bérelt munkások ezen kárjuknak részeikre kétszeres pótlását szintén sommás uton követelhetik; a' feljebbvitelnek itt is az 5dik §. értelmében lévő helye.

38. Más által alku szerint már felfogadott aratót, cséplőt, vagy nyomtatót elcsalni általában tilalmas lévén, ha azt még is valaki tudva merészlené, és az elsőbbi bérlő által törvényesen megintve, az olly nemű munkásokat elbocsátani vonakodnék, a' költségeknek egyszeres, és okozott kárnak a' 37ik §. értelmében, azon megszőkött munkásokkal egyetemes megtérítésén felül, annyiszor a' mennyiszor az illető szolgabíró vagy kapitány által rövid uton a' megyei vagy városi illető pénztár részére megveendő 20tól 100ig terjedhető folyó ezüst forintokkal büntetetik.

39. §. A' mennyire ezen mezei, kerti, szőlőbeli, erdei, vagy köz utakon, 's hidakon elkövetett károsításokat illető törvények az eddigiekkel összevetköznének, — azok annyiban erő nélkülieknek, — és eltörülteknek nyilvánítatnak.

40. §. Jelen törvényben szabott fogsági büntetések, jelesen a' 8, 9, 18, 19, 23 és 25dik §. alattiak, a' mennyiben ezen szakaszok alatt foglalt vétségek a' bectelenség bélyegét már ön magokból a' tett miségéből is, a' vétkesre nem háritának, t. i. a' mennyiben azok lopást, rablást és a' személynek erőszakos megtámadását, miat már általán a' fenytítő törvények által tiltott vétségeket, magokban nem foglalnának, az ítéletben kimondott marasztalás erején tul bectelenséget következőleg polgári ogainak ha bár ideigleni megszorítását is a' marasztalra jnem vonják.

(Folytatjuk.)

Barcelóna.

A' lehunyt századok alig mutathatnak könnyveikben fontosabb 's veszélyjóslóbb politikai ügyet, mint jelen korunkban a' világismerte keleti és spanyol: ugyannyira, hogy bár mennyire különbözők is a' hírlapok vélekedései ez ügyekről, igaz marad még is: hogy azon közös hadak viharától méltán félhetni, mellyek a' 18dik század utóján, 's leginkább jelen századunk elején olly veszélyekkel sujták Europa minden részeit, ha M. Alinak teljesülne hatalmát a' porta ellen megalapítani, vagy Espartero már színleg mutatkozó, királynék 's alkotmány bukását célzó tette tudná magát kedvencz titoknoká ösztönzése által csakugyan határozni, és így nem lesz talán érdektelen Barcelóna, e' város vázlatát, melly most az egész spanyol ügy érdekét magára öltetni látszik, rövid leírásban adni.

Cataloniát a' spanyol tartományok legszebbikét a' középtengeri hajókázás előkorában számos kereskedők látogaták; 's hihetőleg a' cataloniai tengerpartok közepén a' görög zarándoktól épített egy város, melly a' romaiak idejében Barcinónának neveztetett. Ezen város 's az egész cataloniai tartomány a' 12dik századig Barcelona grófok ősi birtoka volt. Barcelona Raymund gróf leányát, Ramiro Aragonia királya vette nőül 's Cataloniát Aragoniához kapcsolta, ez időtől Barcelona a' kereskedés főhelye lett. 1714ben V. Fülöp ostrom alatt tartá a' várost, melly egy hosszas ellenállás után meghódolt. Fülöp a' város keleti részén egy erősséget építtetett. — A' 18dik században a' kereskedés itt is magasb fokra lépett, 's a' város haladását nem kevésbé emelé. — 1809. a' francziák vevék meg, és egész 1814ig tarták birtokukban. 1821ben az ugy nevezett sárgaláz a' város népességének majd ötöd részét emészte meg, de 1830ban népessége 160,000re növekedett. A' pártoskodás dűhe, melly a' spanyolhon keblében évektől dühöng, e' város virágzását is hanyatlásba dönté, 's most már az egykori számtalan kereskedő hajók helyét, halász-csajkák 's dereglyék foglalják a' kikötőben, 's csak a' béke anyala visszatérével mosolyoghat ismét egy jobb remény, e' várost egy szebb jövővel kecsegtető.

Barcelona Cataloniának fővárosa, és Madrid után a' spanyolhon legelső városai közé számítható Cádizal és Sevillával. — A' város a' tenger partján félhold formában terjed ki, Bergos és Llobregat vizek között. Északról és északkeleti részén magas hegyek emelkednek, nyugotra Montjuy hegyen egy erősséggel, melly a' kikötőt védi. A' város jól van erősítve, 's a' keleti részén létező Citadella (kis erősség) titkos összekötetésben van a' tenger részire nyuló sánczokkal a' város és Bar-

lonetta nevű külváros között fekszik, 's leginkább mesterség által van létesítve, de a' hadi sorhajók befogadására nem elége mély, vége felé egy világító torony büszkélkedik. A' várost egy hüvös sétáló két egyenetlen részekre osztja, az újváros kicsiny; de legszebb épületekkel díszel, az utcák többnyire keskenyek, 's csavargók, az óvárosban rozsz kövezetűek. — A' házak egyszerűek, 's többnyire 4—5 emeletre magasak. Számos templomai közül legnevezetesebb az, melly a' 13dik században kezdett épülni, 's még most sincs bevégezve, de mellyen nincs azon építészeti csin-izlés, melly Spanyolországnak többnyire minden templomain látható, a' többi épületek között nevezetes a' börze, a' fegyvertár, és egy kórház 3000 beteget befogadó.

Tudományos intézetei között említést érdemelnek: a' három könyvtár, egy süketnéma intézet, és egy tudományok 's szép mesterségek academiája. E' század elején a' művészet előmozdítására alapított egy rajziskola, hol minden rajzolni tanulni kívánó ingyen nyert oktatásokat; ez intézet üdvös sikerrel hatott a' város haladására; ez időtől ugyan is a' kézművek legfőbb tárgyai lettek pamuk, és selyem kelmék, érczművek és leginkább fegyverek.

Kereskedési czikkek ugyan is a' kivitel tárgyai leginkább bor, olaj, és déli éghajlati gyümölcsök; a' beviteli ellenben: czukor, sóshalak, gyapju és pamuk, vas, és főképen kidolgozott érczművek.

A' táj, mellyen Barcelona fekszik, kies, és igéző, mellynél alig mutathat Europa szebbet. A' cataloniaiaknak különös tulajdonuk minden ipart arra fordítani, hogy a' mezei élet, mentül dúsabb gyönyöreit élvezhessék. Különös bájjal hat a' szemlélőre a' kinézés azon helyekről, honnan a' város tömegházaival egész kiterjedésében, és a' viznek napsugáraitól áthatott sima tükre látható!!

Turcsányi

Technikai észrevételek Mátyás Király szobra fölött.

Ha a' hálaadatos utóvilág valamely nagyérdemű személynek emléket emel, fel kell annál azonnal találnia: 1) hogy az emelt emlék a' közjót veszi céljául, 2) hogy az illető helyen van felállítva 's 3) hogy annál az illőség szabályai nem hiányzanak.

Mohon 's örömmel nyultam azon rajz után, melly a' Honművész 58dik számához volt csatolva, Hunyadi Corvinus Mátyást ábrázolag, annak megírásával Ferenczy szobrász hazánkfiától. Átolvasva az írásba foglalt sorokat, figyelmemet az-

tán magára a' rajzra fordítám, hogy e' képből ki-láthassam a' művész szellemiségét, 's a' dolgoza-tot annak érdeméhez képest megvizsgálhassam. — Azonban őszintén megvallva, nem elégítheté - ki sem a' rajz, sem maga a' javalat váratomat, leg-alább is annyit remélvén hirben álló művészünk-től, hogy a' rajz pontos lesz, 's hogy a' részletek jó összhangzatban állandnak az egészszel.

Olvastam a' Hírnök 56dik számát, a' melly-ben szó volt az emlékrajról, 's nem látván ak-koriban még a' javalattervet, azt hittem, hogy az ejtett ítélet kemény, 's azon remény táplált, hogy majd maga a' rajz megczáfolandja e' merész ál-lítást. Azonban mit kelle látnom! Az ítélet nem csak nem tulságos, de még talán mérsékelt is.

Nehogy a' külföld azt tegye fel felőlünk, mint ha igaz pontos rajz egészen ismeretlen dolog vol-na nálunk, 's nehogy egy illyes dolgozat által, melly hirben álló művésztől került ki, a' rajzban já-ratlansággal méltán vádoltathasson; néhány szóval ford ulunk a' tervezőhöz, nem azon czélból, hogy őtet sérteni akarnók, hanem egyedül csak maga a' tárgy érdekében.

A' művész egy talapzatot választta magának, a' mellyre aztán állítá lovagszobrát. E' piedestál formátlansága minden értőnek azonnal szemébe ötlök. Valljon hol látott F. ur illy behuzott talap-zatot, melly vár falakhoz hasonlítana, 's posta-mentet, melly siremlékül vagy más effélére szol-gálgjon? Azon óriás magasságu kőtábla, melly a' piedestálra van fektetve, 's a' mellyen a' felirá-sok vannak, fenyegetik benyomással az alatti részt, vagy építvényt; 's mellette az még üres is legyen! Milly boltozás módot fog használni illy csekély testnél, hogy az oldalfalak a' nehéz kőtö-megeket, a' throphaeumokat 's az ércz lovag-szobrot birhassák? Az egyszerűség, melly a' mű-vészet legszeb oldala, itt egyszerre semmisítve van.

A' nélkül, hogy hosszas vitába ereszkednének a' talapzat ferdesége 's idomtalansága felett, melly izlés-hiányt bizonyít; 's a' nélkül, hogy tovább vitatnók ama detail-tárgyakat; mellyeket szemlé-lünk a' talapzaton, csupán a' rajz hibásságára akar-juk figyelmeztetni a' művészt, emlékeztvén arra, milly szemmel tekintik meg a' külföld művészi e' rajzolatot, 's mikép kell itélniök a' magyar mű-vészet fölött. Vitázzunk addig, mig nincs minden későn, egy érdekes tárgy fekvén előttünk, 's ha valóban okokkal vitázzunk, nyervén az igazság, tá-vozik a' szemfényvesztés. — Szerényen kérdez-zük a' szobrász urat: valljon perspectiv rajz - e ezen emlék talapja? hol jár-ált e' képben a' szem-vonal, hol választá e' szempontot, 's distanz-pontot? A' vonalak, mint azt kiki láthatja pár-huzamosan futnak, 's így tehát az universumban vesznek el. Miszerint készülvén a' fel- 's alálátá-

sok. Egyébiránt a' talap formája eddig valami szo-katlan, 's előbb hasonlít egy sarkophághoz, a' millyeneket láthatni egyházakban 's kriptákban, mint sem egy nagy király lovagszobrának hordá-sára szolgáló aljhoz, melly elhitesi velünk, hogy a' fejedelem hideg tetemei e' helyen nyugszanak.

Mit jelentsenek a' piedestál felett keresztbe hányt trophaeumok? A' ló nyughatatlan állásban, a' két hátulsó lábán állva, elől egy turbán által gyámoltatik. Mit jelentsenek az idegen costume, mit a' mély gondolkozásba merült király arczo-násai? A' nagy királyt úgy tekinthetni lován, mint bujdosót, 's alig lehete a' lipcsei ütközet veszté-sekor Napoleon belsőbb fájdalomtól gyötörve, mi-dőn a' város utcáin fel és alá járt, hol visszavo-nuláskor legnagyobb zavar uralkodván, utban he-verő, összetöredezett holmikon kelle átszöknie. Mit jelentsen, hogy a' lónak kántárja nincsen?

A' javalló művész emliti iratában 2dik József szobrát Bécsben. A' fejedelem ott romai öltözet-ben, mint római császár, babérkoszorúval fején; balkezevel tartja a' lókantárát, 's kinyújtja egyenesen maga elibe kezét. A' javallott-tervnel ellenben a' kez-ek eldugvák, mi talán fagyás jele. A' bécsi ércz-lovag-szobor talapján basreliefek alkalmazvák mé-lyezetekben a' mellyek 1° — 4' 1" szélesek, 's 5' — 4' 1/2" magasak. A' magaslatu alakok, ugymint maga a' szobor érczből állanak, melly csoportoza-tok egyike a' földmívelést, — a' másik a' keres-kedést ábrázolja. Az egész jelentezés csak néhány alak által van adva. A' javallott tervben a' basre-liefek azon kőből kifaragva legyenek, 's az ala-kok sokasága, a' costumet; 's a' jelentezést te-kintve olasz lazaronikra emlékeztetnek.

(Vége következik.)

Rejtvény.

1. 2. 3. 4. 5.

Nemzet nyugoton, van

Hava jege;

Zordon simítatlan

Maga ege.

6. 7. 8. 9.

Miként sokan tartják

Igen hamis;

De a' tapasztalás —

Szerint az is.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9.

Hegy. erdő hona, mint

Egyéb vadnak;

Neki közöttök fő

Helyet adnak.

A' 25. sz. rejtvény megfej ése — Erdő.

1840diki

Törvény-Cikkelyek.**IX. Törvényczikkely.***A' mezei rendőrségről.**(Folytatása.)*

41. §. Midőn a' marasztalt fél, avagy az egyetemes megmarasztalás esetében, ő helyette társai, a' marasztalási kárpótlást, vagy bírságot meg nem téríthetnek, ne hogy a' vagyontalanság, vagy a' vagyonnak eltitkolása a' bűnre ösztönző büntetlenségnek forrásává válhassék: a' meg nem térített pénzbeli mennyiségért igaz törvényes értékű 2 ezüst forintért egy napot számítván, fogsággal, melly azonban félévénél hosszabb időre semmi esetben nem terjedhet, tegyen eleget. Egyébként a' fogság minémüségére rendeltetik: hogy fentebb a' 8, 9, 18, 19, 23 és 35dik szakaszokban rendelt fogsági büntetés, melly különben a' 41dik §. értelmében, a' kimondott marasztalás erején túl, becsstelenséget magában nem foglal, v gy a' melly a' marasztalási mennyiség meg nem téríthetése végett mondatik a' marasztalatra, tisztességes letartóztatásánál súlyosabbá nem tétethetik.

42. §. Kendert vagy lent áztatni még magának a' földesurnak is csak olly vizekben szabad, mellyek a' földesúr, 's illetőleg városi, vagy szabad községi Tanács által e' czélra kijeleltetnek; ha valaki ez ellen cselekednék, és kenderét, vagy lenét más vizekben áztatná, azon felül, hogy a' beáztatott kendert, vagy lent a' caósznek bejelentése következtében azonnal elhordatni köteles, ha pedig azt tenni nem akarná. a' helybeli városi vagy községbeli előjáróság által a' kender, vagy len az ő költségén fog elhordatni, minden beáztatott kévére számítandó, és egészen a' megyei vagy városi pénztárba behozandó egy kr. folyó ezüst pénzbeni bírságban, különösen a' földesur az illető szolgabíró által, marasztaltassék.

43. §. Az okozott költségeknek és károknak egyszeres pótlása mindenkor a' károst illeti; a' hol azonban a' kártétel, a' költségeknek egyszeres megtérítésén felül a' kárnak kétszeres pótlásával rendeltetik fenytetni, a' kárnak illy módoni másodszori megtérítése, ugy szintén a' hajtópénznek másodszori megfizetése, valamint egyéb jelen törvénytörvényekben szabott pénzbeli bírságok — ide nem értvén a' 30, 31 és 37-dik §§nak kivételképe-ni rendeletét a' megyei vagy városipénztárt fogják illetni.

44. §. Mind azon esetekben, midőn a' kártétel a' már is fenálló törvények értelme szerint hatalmasságbeli büntetést magaután vonó cselekedetből ered, a' kárnak e' jelen törvény szerinti megtérítésén és a' bírságokbani, ugy egyéb elmarasztalásokon kívül a' hatafmaskodási közönséges törvényes per, és bírói eljárás a' sértett félnek fennmarad.

Csősz Hitformája.

Én NN. esküszöm az élő Istenre 'sa' t. hogy ezen gondviselésem alá bízott NN. határra (vagy tagra), abban találtató minden nemüárkokra, kerítésekre, garádokra, gazdasági épületekre, kutakra, edényekre, és számszámokra, erdőkre, ültetvényekre, veteményekre, és ezekből gyűjtött csomókra, keresztekre boglyákra, úgy szintén az abban találtató közönséges utakra, azokon épült hidakra, karfákra, védfalakra, tilalom és utmutó osz-

lopokra, minden tőlem kitelhető szorgalommal és hűség-gel fel fogok vigyázni, és azokat bár minémű károktól oltalmazni; a' kártevőket, személy válogatás nélkül, vagy megzalogolom, vagy nyomban lelkiismeretem szerint feljelentem és bevallom, más ártatlanra hamisan reá nem fogom, a' felvigyázatot időközben hir nélkül el nem hagyom, 's a' mi gondviselésem alá bízotnak, mind azokról számat adok, Isten engem úgy segéljen 'sa' t.

X. Törvényczikkely.*A' vizekről és csatornokról.*

1. §. A' vizeknek természetes lefolyását, és lefolyhatását másnak kárával akármelly módon és alakban gátolni 's akadályozni tiltatik; ugyan azért:

Ha e' részben panasz tétetik, az illető megye, városi vagy kerületi tanács a' hely színeire küldöttséget rendel, mellyhez a' tisztí földmérőkön és vízépítő mestereken kívül, a' felek is alkalmazhatnak más, önön bizodalmukat bíró, vízi építést értő mestereket; a' küldöttség mindnyáját kihalgatván, és minden e' panaszba vágó körülményeket megvizsgálván, ha szükséges, rajzokat és egyéb terveket is készítetvén, nevezetesen figyelembe vévén az 1754: 14. törvényczikkben foglalt azon esetet is, vajjon lehetne-e és mikép? azon víz szabad lefolyását akadályozó akármelly névvel nevezendő mesterséges építményt úgy megigazítani, hogy ezen igazítással a' viznek szabad lefolyása kinyitattván, más szomszéd birtokosoknak kára megelőztessék, mindezekről véleményes tudósítását a' közelebbi közgyűlésbe vagy városi 's kerületi tanácsnak a' küldöttség beadja 's az illető törvényhatóság a' kérdéses panasz iránt határozatot hozand; és pedig ha a' kérdéses víz befolyhatását akadályozó gátot, vagy akármelly építményt olly módon megigazítani lehet, melly által a' szomszéd birtokosoknak kára megelőztetik, és ha ezen igazítási javallatot a' víz szabad lefolyását gátoló tulajdonos elfogadja, ez azt egy esztendő lefolyása alatt végre vinni, és befejezni köteleztetik, ezen megyei végzés-től fogva eredendő károsításokért minden esetre jót állani tartóznván; ha pedig egy esztendő lefolyása alatt a' javallott igazítást véghez nem vinné, vagy a' küldöttség és vízépítő mesterek jelentése szerint a' kérdéses víz lefolyását gátoló mesterséges építményt akké megigazítani, hogy a' szomszéd birtokosok kára elháríttassék, nem lehetne: ezen esetben a' megyei közgyűlés, vagy városi 's kerületi tanács az érd. keltt mesterséges építmények által akadályozott vizek lefolyásának szabad utat nyitadni rendel.

2. §. Melly megyei közgyűlés végeztével, ha valamelyik földes ur meg nem elégednék, és a' törvény rendelkezés útjára hivatkozna, ez neki a' megyei végzet végrehajtása előtt birtokon belől csak azon esetben engedtetik meg, ha az eltörölni rendelt vízi építmény kormányzóki vagy törvényhatósági határozattal nyert helybenhagyás mellett állíttatott fel, vagy pedig ha az kártétel nélkül legalább 15 esztendeig panasz nélkül fenállván, a' viznek időközben czélzott szabályozása, vagy más, nem egyenesen az építmény által okoztatott körülmények miatt lett káros; ellenkező esetben a' víz lefolyásának az építmény tulajdonosa költségén szabad út nyitadni, és a' mi ennek útjában leend, az minden kárpótlás nélkül félre mozdíttatni fog; semminemű kifogásoknak, és elentállásnak hely nem engedtetvén, hanem egyedül a' rendszer-

rinti törvény útjának birtokon kívüli követése állván a le-
rontott vízi építmény tulajdonosának, különösen a kár-
pótlásra nézve is szabadságában; azon esetekben, melyek
birtokon belül rendes per útján elítélendők, nem csak az
épületbe fektetett beruházás, hanem a megszűnő rendes
haszonért is tökéletes kárpótlás kívántathatik.

3. §. Azon esetben, ha a tulajdonos a fenirt tör-
vény útjára hivatkoznék, a tisztí ügyész felperessége, és
az 1751: 14. törvény mellett a törvényszék előtt som-
más perbe fogatván, ebben védelmét négy törvényszaki
idő alatt befejezni, s az ellene hozott megyei végzéstől
kezdve minden károkat és költségeket, ezen perre for-
ditottakat is ide értvén, kétszeresen megtéríteni tartozik,
egyedül a birtokon kívüli felelbbvitel engedtetvén meg.

4. §. Hogy pedig ezen ekkéi orvosolt panasz éven-
ként elő ne fordulhasson, a megyei végzéstől kezdve, s
illetőleg a közelebbi 3. §-ban leirt tisztí ügyészi per-
ben hozott ítélet s végrehajtás után, az illető szolgabi-
rónak sommás eljárása mellett, a viznek szabad lefolyá-
sát gátoló akadályok a panaszolkodónak folyamodására
minden további köldötttség általi vizsgálat vagy perleke-
dés nélkül előmozdíthatni fognak, — az okozott károk és
költségek kétszeresen megtérítésének is helye lévén; bir-
tokon kívüli felelbbvitel — csak a törvényszékre engedtet-
vén meg.

5. §. Jövedőre pedig másoknak akármmely módon
kárt okozható akármi féle vízi munkálatokat az illető tör-
vényhatóság hire, s ennek előre bocsátandó hasonló küld-
dötttség általi vizsgálata és jóváhagyása nélkül véghez
vinni tilalmazzatik. Mely alkalommal az érdekllett felek a
maguk nyilatkozásai nak 30 napok alatt leendő beadá-
sára törvényesen lesznek a küldötttség által felszólítan-
dók kik is ha ezen időszak alatt védelmüket be nem adnák,
kihallgatottaknak lesznek tekintendők; ha pedig ezen elő-
ző bejelentés elmulasztatnék, akkor a károsodottaknak
folyamodására az illető törvényhatóság által a megviz-
gálandó körülmények megvizsgálására jelesül az 1751: 14.
törvényczikkelynek azon rendeletéhez képest, valljon s
mikép lehetne a kérdésbe vett vízi építményt a panaszol-
kodók kára nélkül megtartani, vagy megigazítani? a kiren-
delt küldötttség a feleket tökéletesen kihallgatván, véle-
ményével együtt a közelebbi megyei közgyűlésre, városi
vagy kerületi tanácsnak jelentését beadja, mely azon
vízi építmény további sorsáról végső határozatot hozand;
az eddig okozott károkat, s költségeket is megítélvén.

Ha az illy előző bejelentés mellett felállítani cél-
zott vízi építményre az illető törvényhatóság az enged-
elmet azon oknál fogva, — mivel az előleges vizsgálatok
után károsnak találtatott; megtagadná: az építményt tenni
szándékozó minden esetre, az építés munkába vétele előtt,
birtokon kívül a kir. helytartó tanácshoz folyamodhatik,
s tervének a hely színén is leendő megvizsgálását, s
az építményre engedelmet kérhet, mit ha a helytartó ta-
nács útján kinyerne, az építményt olly lekötélvezéssel azon-
ban végrehajtani is szabadságában alland, hogy ha illy
akár a helytartó tanács engedelmével felállított bármí-
nemű vízi művek idővel károsok lennéne, ez iránt az 1.
§-ban tett rendelet fenmaradjon.

6. §. Köz birtokosságokban, mihelyt annak nagyobb
része, vagy ezeknek folyamodására a megyei közgyűlés
valamely tónak, mocsárnak, vagy olyóviznek rendezé-
sét vagy leeresztését elhatározza, annak végbevitelét sen-
kinek a köz birtokosok közül, az okozott kárnak s költsé-
geknek az illető szolgabíró által rövid uton megve-
endő kétszeresen megtérítésén felül, 100 frt. vagy egy hó-
napig terjedhető árestom büntetése alatt, akadályozni nem
szabad.

7. §. Az akképen elrendelt vízi munkálatokra szük-
séges költségeket a közbirtokosok közül kiki, birtoká-
hoz, és a nyerendő haszonhoz aránylag fizetni tartozván
— ha hogy azt teljesíteni vonakodnék, az 1836: XXXVI.
törvényczikkely szerént ezöbéli per útján leszen rajta
megveendő.

Midőn pedig az illetén közhasznu munkák egészen
befejeztetvén, jótékony hatásukat és következéseiket már
egészen kifejtették, azok kik az illetén munkálatokból
reájok háromlott jobb lét, vagy haszonhoz aránylag, az
eleve megállapított kulcs szerint illetőségükön felül fizet-
tek volna, azt, a mireájok a valódi haszon arányán túl
vettettek ki, az ezen szakaszban kijelelt bíróság előtt vis-
sza követelhetik.

8. §. Midőn több törvényhatóságok határain keresz-
tül folyó vizek rendezése vétetik czélba, vagy pedig több
törvényhatóságok valamely viz szabályozását közös erő-
vel eszközölni, és határait a keresztül folyó viznek ká-
rosításai ellen oltalmazni kívánják, illy esetben ha a sza-
bályozás tervére nézve egymás között nem egyezhetné-
nek meg, a meg nem elégedő félnek szabadságában ál-
land a helytartó tanáchoz folyamodni, és a létre hoz-
ni czélzott terveknek vízmérnöki tekintetben leendő meg-
vizsgálását a munkálat megkezdése előtt eszközölni. Ha
pedig valamely törvényhatóság a czélzott vízi munkála-
tot azon oknál fogva, mert az magára nézve károsnak
tartja akadályozni kívánna, vagy pedig a reá hárman-
ló haszon arányában a munkálatra szükséges terhek vis-
elésében részt venni vonakodnék, illy esetekben a ná-
dorispányi bíróság ruháztatik fel, hogy minden illy nemű
kölcsonös követelésekre, és a munkálatban leendő rész-
vétel iránti kulcsra nézve fenforogható kérdéseket, az il-
lető törvényhatóságoknak s több vízepítő mestereknek tö-
kéletes kihallgatása után; megpróbálván a felek között a
barátságos egyességet, itélje el, és az előlegesen megál-
lapított terveket végre is hajthassa, a szükséges költsége-
ket az illető birtokosok birtokukhoz, s a nyerendő haszon-
hoz aránylag viselni tartozván, és semmi nemű ellentmon-
dásnak helye nem lévén.

9. §. A folyók szabályozásának könnyítésére hatá-
rozatik: hogy azon esetben, midőn a szabályozás, vagy
általmetszések miatt a folyó ágya változik, mind azon
birtokosok, kiknek birtoka az általmetszések, vagy más
vízi munkálatok eszközzésére valamely részben megkí-
vántató lenne, a szabályozás czéljára elvágott földre nézve,
— ugy azinte azok is, kiknek birtoka a czélba vett mun-
kátat következésében, a folyóra nem dülne, a folyón ed-
dig gyakorlott hasznokra nézve az 1836: XXV-dik tör-
vényczikkely 3dik §. rendelete szerént tökéletesen kár-
mentesitessenek. Ezen most említett 3. §. rendelete azon
esetekre is világosan kiterjesztetvén, midőn az ország
köz haszna a kereskedés vagy hajókázás előmozdítása
végett a kormányzék által folyami szabályozások vé-
tetnek munkába.

10. §. Valamint a mocsárok és vizek kiszáritására
úgy az erre szükséges csatornák épségbeni megtartásá-
ra elkerülhetlenül szükséges lévén, azon kiszáritandó
földnek az illető birtokosok közötti tagos felosztása ezt az
illető alispány az 1807: 29. törvényczikkely példájára
sommás uton vigye véghez.

11. §. Ha a vizek rendezése vagy csatornázása ál-
tal a csatorna valamelyik közbirtokosnak földjét úgy ha-
sitja végig, hogy az birtokához aránylag a többi felett ká-
rosodna; káranak a többi közbirtokosok általi megtéríté-
sét az illető alispány, ha lehet, egyeztetés — ha pedig
ez nem sikerülne, sommás visszahelyeztetés útján esz-
közölje:

(Folytatjuk.)

Technikai észrevételek Mátyás Király szobra fölött.

(V é g e .)

A' megírás szerint a' király szobra 16 láb lesz, a' piedest által 37, 's a' mozaik padlattól számítva 42 láb. A' bécsi emléknél a' ló magassága az előlábtól egész a' serényig a' főn 13' — 3" hossza pedig 14' — 3". A' császár szobra, ha lábra állíttatnék, 13 és fél láb volna. Az egész emlék magassága teszen 33 lábat 's 8 hüvelyket. A' talap fekete szürke gránitból áll. — Megtekintve az idén 1ső Max bajor v á l a s z t ó f e j e d e l e m é r c z l o v a g s z o b r á t Münchenben a' wittelsbacher téren, s' mellynek számára Thorwaldsen híres szobrász készíté a' mintát, 's melly aztán 1839diki október 12kén lepleztetett le, annak egész magassága teszen 36 lábat. A' Max-József téren a' királyi lak és díszes színház előtt láthatni Max király emlékét érczből ülő helyzetben, a' mellyhez Rauch derék szobrász Berlinből készíté a' mintát. — Ezt aztán Stiglmayer öntötte érczbe, melly 1835ben lepleztetett-le. Az emlék magassága 93 láb. A' király szobra 12 láb. Egy uttal megtekintvén a' Bavaria nevet hordozandó ércz s z o b r o t, az öntés műhelyben, mellyhez a' minta már készen állott, 's az 54 láb magas leendő, 's a' Thereziamezón fog felállíttatni. Napoleon oriás érczlovag szobra Párisban az invalidusok egyházában hasonlóan álland, 's a' kettős aljzat a' talappal együtt mintegy 40 láb, a' lovagszobor pedig 15 láb magas lesz. A' siremlék öszege érczből készül. A' minta készítése Marochetti szobrászra van bízva.

Mivel az emléket javalló által nem csatoltatt a' rajzhoz sem helyzeti terv, sem pedig perspectivi felterjesztése a' választott térnek az épületek magasságaival; lehetetlen fölötte valami bizonyost mondani technikai tekintetben, 's ha e' javallatterv műbirálatul fölterjesztetnék is a' bécsi cs. k. képző művészeti akademiának, okvetlen azon utasítással adatnék ki, hogy elébb a' megbírálásra szükséges adatokkal elláttassék. Minden esetre tanácsolnám, hogy e' méltán becsmérletes rajz helyibe másikat készítne a' művész, ez talán csak siettetésből ütven ki illy roszul, remélvén, hogy a' másikon lehettek lesznek: tiszta és szigorú izlés, 's jobb ideák a' találmányban, főleg pedig igaz rajz.

Egyébiránt fenáll mint alapelv az, hogy midőn híres férfiaknak emléket emelünk, azon hely közeliben avagy azon tárgyak mellett helyeztessék, hol legtöbb hasznos tetteit véghez vivé, 's ennél fogva az én véleményem szerint legczélszerűbb állás volna, Budán a' várkastély előudvarában, letekintvén a' várba felérzőkre. Emeltessék az azonban bárhol is Pesten például a' német színház portálja előtt t. i. a' legnépesebb helyen vagy pedig a' vásártér köze pén

mint már egykor emlitém; azt látszik tanácsolni a' józan ész, hogy minden esetre ollyas emlék emeltessék, melly diszére 's dicsőségére szolgál a' hazának: E' tekintetben különösen szükséges a' javallói tervet a' valósitástól végkép elválasztani, az első t. i. művészi nagy talentumot, 's tágas tudományt kívánván, a' másik ellenben mechanikai készséget a' mintázásban is szorgalmat, a' ritkább esetek közé tartozván, hogy e' tulajdonságok egy 's ugyanazon személyben központosulnának.

Az ország becsülete forogván az első nagy-szerű vállalatnál kérdésben, ne hogy utóbb is a' művelt külföld makacsság 's tudatlansággal vádoljon bennünket, tanácsos marad: a' birodalom művészeit concursus avagy csődület útján a' szokott formálitás mellet műtervek készítésére felszólítani, a' beérkezendő javallatterveket pedig a' bécsi cs. k. képző művészeti akademiának véleményadásul 's választásul megküldeni, melly ha hibáznék a' műterv kiválasztásában, a' szégyen nem annyira a' hazát, mint inkább a' műbirói széket érne. Dolgozzék a' többi művészekkel együtt Ferenczy hazánkfia, 's ha az ő javallatterve vivja ki az elsőséget, akkor kettős diadalban részesülend, 's bebizonyul, hogy a' részvét érdemes férfira esett a' haza részéről. Ebből is eléggé kiviláglík, mennyire hasznos, 's óhajtható volna a' magyar hazában egy képező művészeti akademia létezése, hogy így helyben lévén egy műbirói hatóság dugába dülne egyesek elbizottsága, fiatal művészek képezhetnék magokat mütársaságok 's versenyzés által, 's hogy szükségben ott tanácsot kérhessenek. Ezen intézeteknek köszönheti egyedül München, Düsseldorf, Bécs, Berlin, Drezda, Kassel 'stb. híret 's nevét, 's ott fénylenek mind azon nagy férfiak, kiket említ 's magasztal Németországban a' művészi világ.

Novák Dániel.

J a v a s l a t

a' mostani takarmánybeli fogyatkozás pótlására nézve.

Mivel részint a' tavaszi hideg, részint a' kaszáláskori sok esőzés miatt ezen évben az ország nagyobb részében nagyon kevés és rosz széna gyüjtösszve, 's mivel e' mellett az ősz-buza és rosz között majd semmi dudva nem teremvén, a' szalma igen kevés tápláló szereket foglal magában, a' takarmánybeli fogyatkozás lehető pótlásáról kell az előre látó gazdának gondoskodni; e' czélből kívánom a' gazdákat némelly tudva levő módokra figyelmeztetni, és némellyeket mellyek talán kevésbé ismeretesek, ajánlani, egyáltalában ollyanokat, mellyek az országunkban di-

vatozó gazdálkodási mód mellett is könnyen kivihetők.

1ször. A' julius utolsó hetibe 's csak nem egész augusztusban tartott esőzések, az azok előtt megkaszált réteken, a' sarjut szépen megnevelték, ezt megkészíteni mindenki serkentés nélkül is törekszik, 's így csak azt jegyzem meg, hogy ha behordása és kazalbarakatása alkalmával legalább még annyi jó száraz buza vagy árpaszalma rakatik közibe, a' sarju is jobban megáll, és a' szalmát is a' sarju jó szaga általjárván, sokkal jobb ízűn megeszi a' marha.

2or. Ugyanazon okból a' törökbuzák között igen nagy és sűrű muhar nevedett; ezt sarlókkal kivágva és megszáritva, nagyon tápláló szénát készíthet a' gazda, 's ez által a' törökbuza erejét, 's szeme növést is segíti.

3-or. Alig vagyon takarmány, melly olyl tápláló és kedves legyen minden marhának, mind a' még zöldében levágott törökbuzaszalma, akár nyersen akár száritva étetve, mellyre nézve javallatom az: hogy a' csót nem hajtott szárokat, és a' kórónak felső részét a' legfelső csó felett levágván ebből is jó téli takarmányt készíthet a' gazda, mi által az is eszközöltetik, hogy a' nap-sugára a' csókhöz jobban hatván, azok hamarabb érnek és száradnak. Ezen levágás káros lenne, mig a' törökbuza szeme ki nem formálódik, mert a' szemzésre a' növény virágpóra elmulhatatlanul szükséges, de most midőn a' szem már kifejlődött nem hogy ártalmas lenne, de sőt hasznos.

4er. A' megért törökbuza szalmája is sok nádméz és nyálkás részeket tart, 's igen egészséges, tápláló 's kedves eledel minden marhának, de azt a' gazdák nevezetesen a' mezőségiék nem igen szokták levágni; 's betakarítani, hanem közibe csapják a' marhát, midőn más eledelt is bőven kaphatna, melly is annak nagyobb részét özszegázolja, eltapodja; némellyek levágják 's betakarítják ugyan, de egész zsupokba vetvén a' a' marha elibe, ez a' vékonyabb részét megeszi, de a' vastagabb részét nem rághatván meg, ott hagyja, 's ezen rész, melly legtáplálóbb, a' ganéj közé elegyedik, 's mint eledel kárba megyen; erre nézve azt javasolom

a) hogy a' törökbuzaszalmát mindjárt szedéskor a' tövéhez mentől közelebb vágja le a' gondos gazda, ha vizes talál lenni szárassza meg 's rakja vagy fák ágaira, vagy egy házfedél forma építmény felibe kazalba, — hogy a' szél alólról is járhasa.

b) Hogy nem csak a' vékonyabb, hanem az ennél táplálóbb vastag részit is megehesse a' marha, kinek szecs-kavágója van, azzal, kinek nincs, — széles bárdal vágja mentől apróbb darabokra. — Ezen apróra vágott kórészecskát mindenféle

marha nagyon mohon eszi, 's ez nagyon egészséges tápláló eledel, úgy hogy azzal 's buzaszalmával és töredékkal változtatva adva, nem csak tartani, hanem hizlalni is lehet mind a' szarvas marhát mind a' lovat, magam többszöri tapasztalása szerint, sőt azt gondolom, hogy szecs-kavágóval olly apróra vágva, hogy megrághassa, 's a' torkán ne akadhasson, juhat is. A' búzaszalma magában a' lónak gyakran szorulást és kolikát okoz, mit ki lehet kerülni, ha a' ló a' szalma mellett az ajánlott kórészecskából minden nap kap. A' fejős tehének ezen koszt mellett bőven tejelnek és tejük különösen édes és vastag.

5ször a' polyvát közönségesen csak trágyának szoktuk használni, holott ha ezt a' portól kimosva kivált a' lónak adjuk igen jó tápláló eledel; mosása is kevés munkába kerül, nagy kádat meg kell tölteni vele, vizet önteni reá, megkeverni és a' mocskos vizet a' kád feneke felett furt lyukon kibocsátani.

6ször. Hogy a' zöldjében levágott falevél szarvas marhának is, de kivált juhoknak és kecskének igen jó eledel, azt jól tudják, kivált az erdős helyeken lakó gazdák, mellynél fogva csak azért említem, hogy ennek gyakorlását a' kevesebb erdős vidékek lakóinak is ajánljam. Ha ezen vágás által az igen sűrűn nőt bokrok csak ritkittatnak, 's a' meghagyandó fáknak csak oldalágai nyestetnek, úgy ez által nem hogy ártalma következne sőt növése gyarapodik a' fiatal erdőknek. *Jótakaró Dániel.*
Erdélyi vasárnapi ujság közli.

Vasuti szerencsétlenség.

Nem régiben a' belga vasuton igen szomorú esetnek tanui valának az utazók. Egy süket paraszt lépett a' vasuton keresztül épen azon pillanatban, midőn a' kocsivonal átvonulandó vala. A' süket nem halhatván az ovósipot, a' legnagyobb veszélyben forga, miszerint halálra zuzasék. E' rémitő helyzetet észrevévén egy közel levő munkás, odaugrott, 's egy heves és erős lökéssel őt a' halál torkából kiragadá. E' közben a' gépely az életmentőt éré, 's a' helyben összezuzá.

Rejtvény.

3. 4. 1. 2. 5. Vérség parancsolja
Szeretni ezt szivből.
1. 2. 3. A' gyermeki boldog,
Ne kérdezd aggnótól.
1. 2. 3. 4. 5. 6. Körülte fényes kő,
Alatta sötét gond:
Hón boldogítani
Száz ezrek lakta honl.

A' 26. sz. rejtvény megfejtése — Oroszlány.

1840diki

Törvény-Czikkelyek.

X. Törvényczikkely.

*A' vizekről és csatornákról.
(Folytatása.)*

12. §. A' vizeknek mind természeti ágát, mind a' csatornákat leginkább rongja azoknak széleiről a' vízi fűnek, és vízi fa-bokroknak marhávali legeltetése, — ez tehát a' víz és csatornák ágainak kitisztítására szükséges költségeknek az illető szolgabíró által rövid uton megveendő kétszeres megtérítésen felül 100 forintig, vagy egy hónapig terjedhető árestom alatt tiltatik.

13. §. A' folyóvizek és csatornák ágait legnagyobb veszedelemmel fenyegetvén az azokra dülő meredek vagy oldalán lévő erdőknek gyökeresti kipusztítása, — ez, mint az erdő pusztítási tiltó törvények elleni cselekvény, a' folyó vizek és csatornák tulajdonosainak feladására, az illető megye, városi, vagy kerületi tanács által hathatósan akadályoztassék.

14. §. A' vizek vagy csatornák ágyaiba szemetet, földet, vagy trágyát hordani, kendert áztatni, a' halászoknak olly rekesztekéket állítani, melyek a' folyó hordalékot felfogják, annyiszor, a' mennyiszor az illető törvényszék által szóbeli per utján megveendő 100 frt vagy egy hónapi árestom büntetése alatt tiltatik.

15. §. A' csatornák partjainak, és a' folyó vizek mellett felállított töltéseknek akármi módoni rongálása, szinte a' törvényszék által szóbeli per utján hasonló bíróság és büntetés alatt tiltatik.

IX. Törvényczikkely.

Az 1836dik XXdik törvényczikkelyben elrendezett szóbeli perek bíróságának hatósága kiterjesztetik.

Az 1836dik XXdik törv. czik. 2dik szakaszában kijelelt eseteken kívül, azon törvényczikkelyben elrendezett bíróság előtt 's eljárás szerint, még szóbeli sommás per utján megvehetőek lesznek:

1. §. Az 1836dik XXdik törvényczikkely 2dik szakaszában kijelelt esetekben egész 200 igaz törvényes értékű forintok erejéig terjedő követelések járulásaikkal együtt;

2. A' világos adósságok; valamint azoknak kamataik határozatlan summa erejéig, midőn az adós magát, a' szóbeli perek bírósága alá veti;

3. §. Világos adósságok kamatai szinte 200 forintig midőn a' tőkét a' hitelező felmondani nem kívánja.

XII. Törvényczikkely.

Az 1836dik évi XVI dik törvényrendelete kiterjesztetik.

Az 1836iki XVI dik törvényczikkelynek a' polgári perek iránti azon rendelete, hogy az ítéletek minden bíróságok által okokkal támogatassanak, a' büntető perekre is ezennel világosan kiterjesztetik.

XIII. Törvényczikkely.

Az 1836ki XIVdik törvényczikkely ollyképmódosítottatik.

1. §. Az osztálynak megtételeért folyamodó fél mindjárt a' folyamodás benyitása alkalmával két bírót, a' másikké legfelebb 15 napok alatt szinte kettőt, — a' bírák

pedig együtt egy ötödiket elnöknek választanak, mindnyájukat az 1836: XIVdik törvényczikkely értelmében küldöttség gyanánt értendőket. Ha azonban a' felek vagy bírák ezen kötelességöknek eleget nem tennének, az elmulasztók helyett az illető törvényhatóság nevezendi ki ezen választmányt, vagy illetőleg az elnököt.

2. §. A' választmány eljárására és egyebekre nézve az említett XIVdik czik. rendelete tovább is fenmarad.

XIV. Törvényczikkely.

Az 1715: XXVII dik törvényczikkely 7dik §sa módosítottatik.

Az 1715: 27. törvényczikkely 7-dik §nak azon rendelete, hogy a' polgári végintézetek az illető tanúk által a' polgári végintézők előtt felolvastassanak, ollyképen módosítottatik, hogy:

1: §. Azon polgári személyek, kik végintézetüket saját kezükkel írják 's aláírják, azt a' hitelesítő tanúk által felolvastatni kötelesek ne legyenek.

2. §. Egyébiránt a' szab. kir. városok a' végintézetek hitelesítése tekintetében fennálló szokásaik gyakorlatában tovább is meghagyattatnak.

XV. Törvényczikkely.

A' váltótörvénykönyv behozatik.

1792dik esztendei 17dik törvényczikkely — a' menyiben annak ideigleni rendelete az ausztriai örökös tartományok váltó-törvényszékeinek ítéleteit, 's azok végrehajtását tárgyazza — az 1841-dik esztendei január 1-ső napjától fogva megszünetik, 's e' helyett ugyan azon időtől kezdve jelen váltó törvénykönyvben megállapított szabályok fognak sinormértékül szolgálni.*)

*) Az itt terjedten előadot Váltótörvényt, mivel külön kötetben is kapható, máskor közöljük.

XVI. Törvényczikkely.

A' kereskedőkről.

1-ső F e j e z e t.

A' kereskedés kezdetéről.

1. §. Törvény előtt rendes kereskedőnek csak az tartatik, ki kereskedési czimét (Handlungsfirma) az alább következő szabályok szerint bejegyezteti és kereskedéséről rendes könyveket vezet.

2. §. Rendes kereskedést azonban nem nyithatnak, 's magokat mint kereskedőket be nem jegyeztethetik:

- a) Azok kik 20dik évöket el nem érték;
- b) Bármely vallás papjai, 's a' szerzetesek;
- c) Valóságos szolgálatban lévő katonai személyek;
- d) Az alkuszok (Sensalen, proxenetae).
- e) Kik csődület és bukás (Falliment) alá kerülvén, a' csődületi bíróság ítélete által rendes kereskedés üzéstől eltiltattak.

f) Kik csalási bűnök miatt megfenyítettek;

g) Kik elmebeli fogyatkozásuk miatt törvényes gondviselés alatt állanak;

h) A' d), e) és f) pontok alatt előszámlált személyek feleségeik;

i) Ezen kívül sz. kir. városokban addig, míg e' részben a' törvényhozás kimerítőleg rendelkezik, a' kereskedésnek elkezdhetésére nézve az eddigi gyakorlat fog megtartatni.

3. §. A' kereskedési czimnek bejegyzése történhetik vagy

- a) A váltótörvényszéknél vagy
b) Az illető törvényhatóságoknál.

4. §. Az, a' ki a' váltó-törvényszéknél kívánja kereskedési czimét bejegyeztetni, azt a' váltó-törvény II. részének 3-dik fejezetében megállapított határozatok szerint köteles teljesíteni, 's a' bejegyzés után olly kereskedőnek tekintetik, kinek a' váltó-törvény I. rész 2dik fejezetében 10. §sa a' saját váltókra nézve teljes mértékű váltóképességet tulajdonít.

5. §. A' ki pedig a' váltó-törvényszéknél magát be nem jegyezteti, tartozik magát az illető törvényhatóságnál, és pedig sz. kir. városokban, 's olly mezővárosokban, mellyek első bíróságu hatósági rendes tanácsnál vannak látva, a' városi tanácsnál — egyéb helyeken pedig a' vármegyénél bejegyeztetni.

6. §. Ezen hatóságoknál a' bejegyzés következőképen történik:

Az, a' ki magát bejegyeztetni kívánja folyamodást nyújt be az illető tanácshoz, vagy megyei gyűléshez, mellyben egyszersmind megnevezi a' kereskedés azon ágát, mellyet rendesen vinni kíván, és azon czíme, melly alatt kereskedését folytatni akarja.

7. §. A' közgyűlés vagy tanács, ha a' folyamodó ellen semmi ollyan kifogás nincsen, melly őtet a' 2. §. értelmében a' bejegyeztetéstől elzárná, őtet mint rendes kereskedőt bejegyzi, 's arról neki hiteles bizonyítványt ad. Ezen bizonyítvány másolata a' magy. kir. Helytartó-Tanácsnak országszerte leendő kihirdetés végett fel fog küldetni, 's a' mezővárosok tanácsai az illyen felküldést az illető megye utján eszközlik.

8. §. Azon kereskedők, kik magokat csak az illető hatóságoknál jegyeztették be, a' saját váltók kiadhatására nézve más hazai polgárok felett semmi különös kiváltsággal nem bírnak.

9. §. Ha a' kereskedő akkor, midőn czimét illető hatóságánál a' 6-dik §. értelmében bejegyeztette, házass, felesége hozományának (allatura), hitbérének (dos) és jegyajándékának (parapherum) mennyiségét, mindjárt a' bejegyzés alkalmával — ha később házasodnék meg, hat hónap alatt az egybekelés után, — azon hozományokra nézve pedig, mellyek a' házasság után jöttek kezébe, azonnal ugyan azon hatóságnál, mellynél kereskedési czimét bejegyeztette, irásban két példányban bejelenteni, és bejegyeztetéséért folyamodni köteles. A' megkeresett hatóság a' hozomány, hitbér és jegyajándék sommáját végzésben mind a' két példányra hitelesen feljegyezendő, az egyiket a' kereskedő feleségének visszaadja, a' másikat a' betáblázási jegyzőkönyv mellett megtartandja.

10. §. A' kereskedő feleségének illy módon be nem jelentett követelése irosület esetében elsőbbséggel nem bírnak.

11. §. A' lóporral és méreggel üzött kereskedés iránt a' fenálló rendszabások tovább is megtartatnak.

2-dik Fejezet.

A' kereskedői Könyvekről.

12. §. Azon kereskedési könyvek, mellyek a' Váltótörvénykönyv II. Rész. 106-dik §. szerint a' váltótörvényszéknél törvényesítettnek, — 's ugy azon §. szabályai szerint vezetettek, — nem csak a' váltó-törvényszékek előtt, hanem minden más bíróságok előtt is hiteleseknek és törvény előtt fél próbát tevőknek fognak tartatni.

13. §. Ezekon kívül bármely egyéb kereskedői könyvek csak akkor fognak rendeseknek tekintetni, 's bíróságok előtt a' kereskedő mellett is fél próbát szolgálni, ha azok ugyanazon illető hatóságoknál, mellyeknél a' kereskedési czim bejegyzése történt, törvényesítettnek.

14. §. Az említett polgári hatóságok előtti törvényesítés épen azon módon történik, melly a' fentebb felhivott váltótörvénykönyvi 106-dik §-ban a' váltó-törvényszék előtti hitelesítésére már elhatározottat; de az ezen hatóságoknál törvényesített kereskedési könyvek váltó-törvényszék előtt félpróbául nem szolgálhatnak.

15. §. Mind azok, mik a' váltótörvényszék előtt hitelesített könyveknek rendes vezetésére nézve a' váltótörvénykönyv II. Részének említett 106dik §-ában meghatározottak, minden egyéb kereskedői könyvek vitelében szorosan megtartandok lesznek; különben ezek mint hiányosok, bizonyító erővel birni nem fognak.

16. §. A' rendesen vezetett könyvek kereskedők közt ügyeik minden körülményei iránt, bizonyítanak. — Olly személyek ellen, kik nem bejegyzett kereskedők, a' kereskedői könyvek az árak eladatásának idejére, azoknak mennyiségére, minémiségére, árara 's azon időre nézve szolgálnak bizonyítványul, melly alatt a' fizetésnek kellett történni. Ha a' követelés valósága tagadottnak, a' kereskedő köteles e' könyveken felül még az árak megrendelését vagy azoknak a' vevő kezéhez jutását is bebizonyítani.

17. §. A' kereskedői könyvek, ha rendesen vezetettek, a' könyvivők ellen teljesen bizonyítanak, más személyek ellen pedig fél próbául szolgálnak, melly a' könyvtulajdonosának vagy könyvvezetőjének hozzá járuló pótló esküje által teljes bizonyítás erejére emeltetik.

18. §. Ezen pótló eskü a' bebizonyítani szándékozó (Beweisführer) vagy könyv vezetője által az iránt tételik le, hogy tudtára a' számvitelben megjelenő minden tételek (Posten) mind jog czimökre, mind mennyiségökre nézve helyesek.

19. §. A' kereskedői könyvek bizonyító erejüket megtámasztásra használtatva egy esztendeig, 's hat hónapig tartják meg, a' védelemre nézve pedig mindig törvényes erejűek. Ha azonban a' számviteli kivonat (Conto-Auszug) sz. kir. városokban és első bíróságu hatósággal felruházott tanácsú mezővárosokban két tanácsbeli megyékben a' törvényes bizonyosság által hitelesítettik, a' könyvek három esztendeig megtámasztására is használtathatnak; végre ha a' kereset-levél egy esztendő és hat hónap alatt az illető bíróságnál beadatott, vagy a' számbeli kivonatot az adós maga aláírta, bizonyító erejük tovább is fennmarad.

20. §. A' kereskedői könyveknek fentebb meghatározott rendes vesztésén felül, még minden kereskedő köteles minden esztendőben kereskedői mérlegét (bilanco) megkésztíteni, az az: könyveibe egész követelési és tartozási állapotját sommiásan bejegyezni.

21. §. Azon kereskedők, kik már jelenleg rendes kereskedést üznek 's könyveket vezetnek, kötelesek lesznek e' jelen törvény kihirdetésétől hat hónap alatt magokat vagy valamely váltótörvényszéknél, vagy az illető hatóságnál bejegyeztetni, 's könyveiket az előtt törvényesítettetni, 's a' fentebbi szabályok szerint rendesen vezetni; különben rendes kereskedőnek nem fognak tekintetni 's könyveik bizonyító erővel birni nem fognak.

22. §. Azok pedig, kik csak vásárokon, sátorokban vagy házalva üzik a' kereskedést, olly kereskedői könyveket nem vezethetnek, mellyek a' bíróságok előtt bizonyító erővel bírnának.

23. §. Gyárosoknak, gyógyszerárosoknak 's mesterebereknek könyveik szintén hitelesek és fél próbát tevők lesznek a' bíróság előtt akkor, ha azok a' fentebbiek szerint az illető hatóságnál törvényesítettnek 's rendesen vezetettek.

(Folytatjuk.)

Utazási pillangók.

(Levéltörök. Vác, őszelő 6kán.)

Édes Alajosom! — Sietek beteljesíteni azon elválásunk parolája közt tett ígéretemet, hogy minden említést érdemlő tárgyakról 's eseményekről, mellyeknek tanuja leendhetek, a' „Nemzeti Ujságban“ tudósítlak. — Nyárutó 20kán Soroksáron kettős ünnepélynek voltunk megülvői. Mert azonfelül, hogy dicsőült első szent királyunknak, kinek neve 's emléke élni fog a' magyarnál mig érzés lesz a' nemzet szívében, országos ünnepét — a' multba tekintve vissza — mélyen megilletődött érzelmekkel ültük meg: e' mezőváros köztiszteletben 's atyai szeretetben álló népésze is n. tisz. Nell István soroksári egyházi-kerületi jegyző ur is névnapját tartá. Ezt azért ítélem megemlítésre érdemesnek, hogy nemes örömet szereznek hazafi buzgalmú szívednek azon átmelegült nemzeti indulatok kevés szavakkali kitételével, mellyek az itt mulatott magyar vendég koszoru örömnapiját jellemzék. Ugyan is az ünnepelőzte esti tisztelkedők tóduló hullámában két iskola növendék ragadá el figyelmemet, kik mint német ajkúak tiszta kiejtéssel nemzeti nyelvünkön tevék-le hála hódolatukat annak, ki az erény 's elemi ismeretek pályáján vezérli, 's fáradhatatlan buzgalommal 's ajándékokkal ösztönzi őket a' magyar nyelv ismeretére, 's megtanulására. Másnap pedig a' gazdag ebédlakoma felett — ősi szokáskint — az egész felséges uralkodó ház, 's különösen István főherczeg boldogléteért, 's nmltgú Nádasdy paulai Ferencz, váczi püspök fris egészségeért üritettünk több serleget. El nem hallgathatom a' keblünkbe lelkese d' st árasztott derék soroksári hangászok zengeményeit, mellyek az idevaló nyolcz kézműves fuvó hangszereikkel életárasztólag harsogának; ugyan ezek szokták ünnepi isteni szolgálatok alatt pontosan, egybevágólag 's a' léleknek ajtatos érzelmekbe olvasztására hatalmasan lezengedezni jól betanult miséiket. — Soroksárról pár nap után Pestre tértem vissza, a' zaj 's örökmozgalmu néphullám nagyszerű piaczára, hol mint hangya zsombikból ezerek bukkanak fel az ember előtt, 's még két ezeren rohannak mellette el a' nélkül, hogy barátilag szóváltásra megálltak lehetne szemlélni. Ha kérded: miért nem? csak azt felelem, hogy a' korszerű divat nem engedi, 's ez elég; hiszen tudod, hogy a' felvilágosodott század fashionableinak mindenben a' bontonvilág alkot szabályokat. Bátyámmal a' nemzeti casinót sietek megnézni, 's örülök, hogy ott mulató casinói tag leereszkedő szívessége által szerencsés lehettem azt látni; mindég büszkélkedve fogom elmondani, hogy nemzetem hasonlithatatlant casinóját láttam. A' derék casinói tag nem

csak azon fáradságot vette magának, hogy a' legcsinosb új butorzatú olvasó- játék- bilárd szobákon, a' nagy 's pazarfényben uszó teremén átvezetett; hanem e' felett sziveskedék a' casinó könyvtárát is mutogatni, 's a' casino szép 's a' nemzetre minden esetre fényt árasztó terveibe beavatni. Vizsgálatim teljes örömeinek csak egyetlen hiányát hordám lelkeimben, azt hogy te velem együtt nem valál tanuja e' szép nemzeti szemlének, melly igézőleg festődék le a' kutatásba tapadt szemnek 's mintegy megilletést támasztott a' hona diszét ismerni epedő kebelben, melly édes-epedve érzékenyült el, mintha érzette volna, hogy kevés azon idő, mellyet e' szemlének szenteltünk, 's azonnal a' nemzetiség e' fény csarnokátul bucsút kellene vennie. Egy igazán szívből fakadó sohajjal váltam el, hogy a' nemzetiség diszére minél tovább virágozzék 's minélszámosb érdemes hazafiakat számláljon keblében a' derék casino. — Pestmegye két gyűlésén is jelen voltam, mellyekben épen a' vegyes házasságok kerültek nem kis zajgással szőnyegre. — Estvélyeim a' színházban töltém; azon eszmének helyet sem engedek agyamban, hogy azt akarnád kérdeni, valljon a' német vagy magyarban keresék-e leküzdött napi fáradalmaim után lélekszórakoztató élvezet? Barátom! te ismersz engem, ismered egész lényemnek nemzeti színházunk iránti tiszta vonzalmát 's lelkem ezen előtted többször kitért hajlamánál fogva nem fogod kétségbe burkolni tenmagadnak, hogy talán a' magyar színház mellett mégis a' németben hajhásztam esti óráim öröm koszoruba füzegetni. — Igaz, nem kevés csáberővel gyakorla elvonó hatást a' német színháznak olasz dalszínészek által épen akkor adatott „Norma“ja, de benső küzdelmem hamar csillapatra szállt, 's a' nemzetiség mérlegeit határozólag nyomva el „Cillei Fridrik“ eredetidramára 3 felvonásban Szigligetitől, magyarba indultam. A' játék végeztével a' jó sikerült mű szerzője kihivaték. Fánccsy, Lendvayné és Szenpétery nevei is zajongva hangzának le az öt garasért hazafinságot gyakorló karzatiak lármazagyvalékából, de csak kevesen ismétlék azok közül másodszer, mig a' harmadszori kihívás két-három lármahősök ajkain pusztá érdéktelenséggel hangzék el, mintha azonnal első kiáltásaikat is megbánták volna. Ez minden esetre szerénytelenség tőlök. E' derék színész urak azon néhányok fülsértő kozák-lármájára ugyan nem szorultak, de ha hatásteljes játékukat előtapsolás által méltányolni akarjuk, ne legyünk ön magunkhoz következetlenek. Másnap — nyárutó 27kén először adaték teljes kivilágítás mellett a' „Sánta orvos, vagy a' hasonszerves orvoslás“ vigjáték 3 fvban, Zsivora József fordítása. E' színmű, ugy lehetett észrevenni, csak igen kevesek-

ben tön olly hatást, melly némisszínvágyat hagyandott fel maga után a' többszöri látásra. Ámbár azonban majd általános hatáskülső volt e' jelen színmű, azért még sem teszi ez az illedék körében megállhatóvá azon két piperöczőknek, kik mellettem jöttek ki, ocsmány 's a' színmű érdekeltségét káromló szavakközi kiméletét, anyival is inkább, mert ezen fiatal uracsok kétségkívül igényt tartanak a' műveltek első osztályába soroztatni. — Első felvonás után a' karzatra levék kíváncsi felsétálni, 's barátom! neved velem, alighogy felértem, „nemzeti vizzel“ szolgáltak szomjamat eloltani, „Nemzeti viz-e?“ kérdém tetszetős mosolylyal, 's az igen válaszra három pohárka nemzetit hajték fel, éljen barátom, a' nemzeti viz!! — Több itt töltött napjaim után Vácznak indulék, bátyám 's mélyhangú Sándor barátom körében; a' beszédshőnyezet, mellyet fővárosunk egyes üdvös intézeteiről 's általános anyagi és szellemi előhaladásáról kezdék szólni, még be nem végzők, midőn Dunakesz előtt áltunk. Ott Károly barátom messzűnően reánk lövellett mosolylyal üdvözlött bennünket, ki a' vendéglő előtt állt 's épen a' Hirnök 69dik számát tartva kezeiben azt, mint rám nézve érdekést a' vácsi hírekre figyelmezőleg átadá. Benne barátom, a' Hirnök verőcsei levelezője előbb Pest, aztán Vác utai ellen raká le nehéz panaszait, 's ezeket az utóbiakra nézve nem először; ismételve lépett már ő fel hazafi korholással azon dologban, melly egyszer is alig tartozék körébe; mintha bizony Vác nem tudná hogy érdekében fekszik utainak javítása 's nem iparkodnék azokat könnyű járattvá tenni, mennyire azt teheti. Ha a' Hirnök ezen levelezője a' városi viszonyok, álladalmak minősége, 's mennyisége; a' kiadások, 's jövedelmek közti aránytalanságba beavatva lenne, úgy hiszem, csendes jóváhagyással utazandott el bukkanókon is, mert maga is átlátná — igen, átlátnia kellene, hogy Vác olly utakat mint ő kívánna, nem állithat elő. Azonban nem is olly roszak, hogy az Űllón tulihozasi hasonlítást megérdemlené, hol szerinte „minden 5—10 lépésnyire nyakszegéstől félhetni a' bukkanók miatt. Igaz, hogy a' nyárlói nagy zápor a' kőhidit tetemesen megrongálta, 's kavicsát elmosta, utóbb meg a' szél borította el homok fuvatagával, — de hát ki foghatja fel a' zivatar rombolásait? 's ha már csinálándására intézmények tétetnek, van-e igazsága éles trombitaszóra ültetni a' szót, mellyel mocskot akar ejteni a' város hatóságon, — azon szót, — hogy V á c z utai nyakszegő roszak? Magában a' kőhidban is annyi kárt tön a' zápor, hogy javításának csak fölüleges költségi kivetése 1500 forintra rug, a' mi még bizonyosan nem leend elég. Mennyi anyagi erő csak egy hid javítására! Egyébiránt türelmet ohajtok azon

levelező urnak, mig foganatba jó a' városi hatóság azon rendelete, mellynél fogva minden gazdák — ezekre osztatván fel az egész határi utak mindenkori igazítása — kötelezve leendnek a' rájuk kivetett ut részeket jó állapotban megtartani 's a' kijárottakat szorgalmatosan megigazítani. — Esti szürkület alatt a' vácsi czéllövészi kert előtti hidon mentünkát, tudod barátom, itt is a' vámházig terjedő e' télen feltöltött kavicsos út — alig úgy szólván egy pár öl, mégis 300 vftba került! Kevés perczek mulva 12 napi távullétem után ismét szeretteim körében lelélem magam 's boldog vagyok. — Öllelek. *Törökhegyi*

Különböző halálnem.

Számtalan ut vezet ki az embert az életből, — de csak egy az életbe. — Anakreont mint közönségesen mondatik, egy szőlőmag fojtotta meg. — Egy külföldi polgármester, midőn egy emeletes ház lépcsőin fölmenni szándékoznék, elfeledé majd földig érő szakállát fölemelni, rálépett, 's az egyensúlyt elvesztve nyakát szegé. — Russel a s s z o n y s á g gombostűjével csekély sebet ejtett uján 's ez által halál martaléka lön. — Egy apród, urnéja parancsára egy tál forró körtét vitt az asztalra, ez kíváncsiságát kielégítendő egypárt hamarjában lenyelt, de kapzsisága miatt rögtöni halállal bünködött. — Második Henrik francia királyt egy száka, melly viadal alkalomkor esék szemébe, végzett ki az élők sorából. — Agathokles egy méregbe kevert fogpiszkálót nyert ajándékol, melly neki halált szült. — Aristides, az igazság szolgáltató athenai bölcs, macska marás áldozatja lön. — Egy fölvidéki, jó adag forró kásával kívánta étvágyát lecsilapítani, de életébe került.

Törökhegyi.

Csererejtvény.

Előrről vagy viszán
Ugyanaz, egyező;
De még is értelme,
Kettős különböző.

1-ső Értelem.

Zöld színre festi fán
's fűvön a' kikelet;
Midőn sárgulva hull,
Várhadd a' bús telet.

2dik Értelem.

Sok édes szivtitok,
Sok bus agy gondolat
Sok ármány rejtezik
Kicsinke zár a

A' 27. sz. rejtvény megfejtése — Korona.

1840diki

Törvény-Czikelyek.**XVI. Törvényczikkely.***A' kereskedőkről.**(Folytatása.)***3-dik Fejezet.***A' kölcsönös jogviszonyokról a' kereskedők fenállásánál.*

24. §. A' mi a' kereskedőnek viszonyait segéd személyzetéhez (Hülfspersonale) illeti, ezek iránt a' mennyiben az illető személyek közt írott szerződések nem léteznének, vagy léteznének ugyan, de a' viszonos tartozásokat világosan magokba nem foglalnák, következő szabályok megtartandók.

25. §. A' kereskedőnek van joga segéd személyzettől követelni:

a) Hü becsületes és szorgalmas magaviseletet;

b) Pontos engedelmességet minden a' törvénnyel össze nem ütköző parancsok iránt, melyek a' kereskedést illetik.

26. §. Azon személytől különösen, kire a' könyvvezetés bízott, a' kereskedő követelheti, hogy minden kereskedési ügyek iránt szigoron felvigyázzon, 's ezeket pontosan jegyezze könyveibe; továbbá, hogy szolgálati viszonyának megszünte után is, a' kereskedő felszólítására, bíróság előtt a' maga által bejegyzett tétélek (Posten) helyessége iránt a' pótlóesküt letegye.

27. §. A' kereskedő tanítvány (Lehrjunge) ellenben jog szerint a' kereskedőtől követelhet:

a) Tanítást az illető kereskedésnek minden ágaiban és ügyeiben, különösen a' könyvvitelben;

b) Közönséges tartást, lakást, öltözetet, 's orvosi ápolást;

c) Igazságos bizonyáglevelet, midőn a' szolgálatot elhagyja.

28. §. A' többi kereskedői segéd jogszerűen kívánhat a' kereskedőtől:

a) Közönséges tartást és lakást;

b) A' helybeli körülményekhez arányzott havonkinti pontos fizetést;

c) Szolgálati igaz bizonyítványt.

29. §. A' kereskedői tanítvány vagy közönséges segéd szolgálatát csak két hónapi felmondás után hagyhatja el, ugyanezen felmondási határidőt a' kereskedő köteles megtartani, ha tanítványát, vagy közönséges segédét elereszti. Fontosabb kötelességű segédeknel, mint pénzkezelőknél (Cassier) és könyvvezetőknél ezen felmondási idő négy hónapra terjesztetik.

30. §. A' szolgálat azonban rögtön is megszűnhet:

a) Midőn a' kereskedő a' segéd iránti kötelességét tartani nem akarja, akkor a' segéd tüstént kiléphet szolgálatából, 's nem csak a' multa, de az egész felmondási időre is kielégítést követelhet;

b) Midőn a' kereskedő a' segédnek bérét a' felmondás egész idejére előre kifizeti;

c) Ha a' segéd hűtelenséget, vagy egyéb nagy kötelesség-sértést elkövet, vagy a' szükséges ismeretekkel épen nem bír, a' kereskedő tüstént eleresztheti.

31. A' csődület (Concursus) megszünteti ugyan a' jogviszonyt a' kereskedő és segédi közt, segéde azonban

a' csődület megnyitásának napjától számítandó felmondási időre kielégítést a' csődületi tömegeből követelhet, a' tömeg gondnokának (curator massae) pedig a' szükséges felvilágosításokat adni, sőt ha kívántatnék, azon időre szolgálatát is folytatni tartozik.

32. §. Midőn a' kereskedő és segéde közt panasz támadott, a' panaszlott a' sz. kir. városokban és első bírósági hatósággal felruházott rendes tanácsú mezővárosokban a' tanácshoz, egyébütt pedig a' járásbeli szolgabíróhoz személyesen idézendő, 's a' per, akár ez a' viszonos tartozások meg nem tartását, akár a' bérfizetésnek megtagadását illeti, mindig szóval sommásan elintézendő 's az ítélet legfeljebb harmad napon végrehajtandó. A' meg nem nyugvó fél szabadságában áll ügyét birtokon kívül rendes per útján kereshetni.

33. §. Oly helyeken pedig, hol a' kereskedői kar nagyobb, a' helybeli hatóság három köztekintetű tagot nevezhet ki a' kereskedők közül az illy viszálykodások elintézésére. Ezen tagok egyedül ezen ügyeket haladék nélkül, előleges vizsgálat után elintézendik, és ha szükséges, az illető helybeli hatósághoz ítéletök rögtön végrehajtásaért folyamodni fognak, a' helybeli hatóság pedig ezen folyamodásnak tüstint eleget teend.

34. §. Ezen három tag elintézésében meg nem nyugvó félnek a' rendes per útja birtokon kívül marad fel.

35. §. A' kereskedőnek teljes szabadságában áll, mindegy adási bevési, 's egyéb kereskedési ügyeket üzni, árukat eladási bizományba (Commission) venni, és áruszállításokat tenni a' mennyire ezt a' törvényes rendszabások nem gátolják.

36. §. Midőn a' kereskedő árurendelést (Bestellung) tesz, 's egyszersmind az alkalmat is megnevezi, mely által a' megrendelt árukat magához küldetni kívánja, — akkor azon időponttól, midőn a' megrendelt áru a' megnevezett alkalomnak az eladótól általadattak, a' megrendelt ezeknek teljes birtokába jő, 's az áruknak minden azon idő pont utáni károsodásait viselni köteles. Ha pedig a' megrendelő az átvívő alkalom iránt külön rendelést nem tett. — az általküldés az eladó kereskedő veszélyére történik.

37. §. Ha a' megrendelés értelme kétséges, akkor az elküldő kereskedő ezt az ő helybeli szokása szerint magyarázhatja.

38. §. A' bizományos (Commissionär) tartozik az általa eladott áruknak eladási árért úgy felelni, mintha ő maga volna a' vevő (star del credere), ha csak ez iránt a' megbízóval egyéb kikötés nem történt. Minden esetre azonban minden eladásnál eladási számadását a' megbízóval (Committent) közleni, és ha az árukat bizonyos jegyek szerint átvette, az eladott áruk jegyét neki bejelenteni köteles.

39. §. Ha az áruk árjegyzékek mellett (Preistariffe) adattak át, a' jegyzéki ár, határozott árnak (Limite-Preis) tekintendő, mellyen alól a' bizományos a' bizományi árut (Commissions-Waare) el nem adhatja, ha ezt is megtenné, a' hiányzó pénz mennyiségért felel.

40. §. Mihelyt a' megbízó (Committent) vagy a' bizományos (Commissioär) a' bizományt (Commissions-Waare) felmondották, a' bizományos ezen árukból semmit többé el nem adhat.

41. §. A' bizományosnak a' bizományi árukra törvényes zálogjoga vagy a' megbízó elleni követeléseinek

erejéig, akár ezen követelések közönségesek akár váltóiak legyenek. A' bizományos ezen zálogjogát csődület esetében ettől függetlenül, a' csődületről szóló törvényczikkely 35ik §-ának rendelete szerint követeli, 's valósíthatja.

42. §. A' bizományos a' bizomány miatt tett készpénzi költségein 's előlegezéseinek törvényes 6 procentet tevő kamatajn kívül, az 5 procentre menő eladási díjt (Provision), melly ha az eladási pénzért kezeskedik, hat pcentre megyen, a' bejött pénzből leróhatja, ha megbízójával szerződésben többet vagy kevesebbet ki nem kötött.

43. §. Egyéb kereskedői ügyekben a' kereskedési díj (Provision), hacsak szerződés által többre vagy kevesebbre nem határozottatott, rendszeren legalább egy harmad procent legfelebb két egész procent leend, a' mi panasz esetében a' bíróság által elhatároztatik, melly az ügyre fordított fáradságot, a' felsőséget 's megkivántatott időt tekintetbe veendi.

44. §. Áruszállításoknál (Spedition) az első átküldő az árukat jól elhelyezni, 's a' törvény értelmében bizonyítvánnyal ellátott fuvarosra bízni, magát pedig a' szükséges oklevelekkel az iránt, hogy az elküldés rendszeren megtörtént, ellátni köteles.

45. §. A' ki az árukat további szállítás végett átveszi (Spediteur), átvételöknél megvizsgálandja, vajjon a' begöngyölés (Einhüllung) sértetlen-e? Ha ezt sértve találja, mindjárt a' helybeli hatósághoz a' kár megvizsgálása iránt folyamodik, az árukat pedig ujlag elhelyezi, 's ha megsértések a' fuvaros hibájából történt volna, más biztos fuvarost szerezni köteles. Minden esetre pedig a' lehető legrövidebb idő alatt tovább szállítani, 's addig; míg nála vagnak, minden gondatlanságból vagy mulasztásból eredett károkért felelni tartozik.

46. §. Valabányszor áruknál olly károsítás történt, melly az átszállító kereskedő (Spediteur) nézete szerint tüstint megvizsgálatandó, az áruk megvizsgálatása iránt a' helybeli hatósághoz folyamodni köteles. A' hatóság a' netalán jelen nem lévő illető fél érdekeinek fentartására gondnokot rendel, és a' kárt két ahoz érték jelenlétében megvizsgálandja, 's vizsgálata eredményéről és az ahoz érték véleményéről jegyző-könyvet viend, mellyben a' távollévő fél hivatalosan kinevezett gondnoka is jegyzéseit beiktathatja. Ezen jegyzőkönyv másolata az esedező áruszállítónak kiadandó.

47. Mihelyt az áruszállító (Spediteur) ezen kötelesegeit teljesítette, többi semmiért nem felel.

48. §. Midőn a' kereskedő aláírási czimének vezetésére mást valakit akar meghatalmazni, ha a' meghatalmazás csak arra terjed, hogy a' czimvezető egyedül a' kereskedési levelezéseket 's jegyzékeket irhassa alá meghatalmazottjának nevével, akkor az illető megyei vagy városi törvényhatóságokhoz folyamodik, a' czimvezetőt előállítja, 's annak aláírását bejegyezteti, ha pedig a' czimvezetőt váltók aláírására is meg akarná hatalmazni, akkor ez a' Váltótörvénykönyv II. Részének 3. fejezeti rendelete szerint történendik.

49. §. Ezen czimvezetési felhatalmazás (Firma per procura) a' czimvezetőnek jogot ad arra, — hogy minden kereskedési ügyeket főnökének nevében végezhessen.

50. §. A' kereskedők többi segédei csak annyiban tekinthetnek felhatalmazottjainak, a' mennyiben ez szolgálatak körének minéműségéből önkényt értetik. Így például a' részleti eladásra (Kleinhandel) fordított segéd az ár iránt megalkudhatik, az eladási pénzt átveheti és nyugtatványozhatja; az elküldési ügyekre (Expeditions-Geschäft) fordított segéd pedig az elküldés végett átadott árukat átveheti, nyugtatványozhatják, 's új fuvarosokat fogadhatnak.

51. §. Ha a' kereskedő segédeinek rendszerinti hátskórét különösen megakarja szorítani, például: a' pénzkezelőt bizonyos időben a' pénz átvételétől eltiltani — az a' harmadiknak igazait nem sértheti, hacsak neki tudtára nem adatott.

52. §. Ha adás-vevésnél a' fizetési időről semmi különös szerződés nem kötött, a' vételpénz (Kaufschilling) tüstint kifizetendő.

53. §. Ha az adás-vevés súly szerint (nach Gewicht) történt, akkor a' begöngyölés (Emballage) e' szerint a' teljes súlyról (Brutto-Gewicht) leszámítandó; ha a' begöngyölés azonban le nem vétethetnek, az eladónak szabadságában áll a' begöngyölés valószínű súlyát (Tara) leszámítani, mi a' helybeli kereskedői szokás szerint meghatároztatik.

54. §. Olly tárgyak vételénél, mellyek begöngyölés nélkül tovább nem küldethetnek, a' begöngyölésért semmi sem fizettetik, hacsak külön kikötve nincsen.

55. §. Kereskedők, gyártók, gyógyszerárosok, mesteremberek és közkereseti társaságok közt kereskedési, gyártási, vagy mesterségből eredett adás-vevés következésében bármily magasan kikötött kamatok és díjak uzsonának nem tekinthetnek.

56. §. Mind ezeknél helye vagon a' haladéki kamatnak (Verzugszinsen) is, melly abból áll, hogy a' hitelező azon esztendőnek végétől, mellyben a' tartozás eredett, a' valóságos lefizetésig hat pcent kamatot követelhet adósán, habár ez kikötve nem is volt.

4-dik Fejezet.

A' kereskedési jog megszűnéséről.

57. §. A' kereskedői jog megszűnik:

a) A' kereskedő halála által;

b) Midőn a' kereskedő olly rendbe lép, melly a' 2ik §. értelmében a' kereskedés üzessel meg nem fér;

c) Midőn a' kereskedő csődület alá kerül;

d) Midőn csalási bűnök miatt megfenyítettik.

58. §. Ha a' kereskedő meghalt, vagy pedig katonai vagy egyházi rendbe lépett, a' kereskedés törvényes örökösei, vagy megbizottja által, ha azok ezt tovább folytatni nem kívánják, 's ez iránt magokat a' 4dik és 5dik §-ban körülírt módon bejegyeztetni nem akarnak, teljes rendbe hozandó (Stralziren), az az: minden függő kereskedési ügyek véghez viendők, a' nélkül, hogy ujak kezdenének, a' meglévő áruk eladandók; 's a' hitelezők kielégítendők. Az örökösök által a' kereskedés rendbeszedésével (Stralzio) megbizott aláírási czimvezető (Stralzio-Firmant) törvény előtt ugy tekintetik, mintha a' kereskedő által az aláírási czim vezetésére megbizott volna.

59. §. Csődület esetében a' csődületi tömegnek szabadságában áll, a' kereskedést vagy minden áruk eladásaig folytatni, vagy pedig árverés útján eladni. — A' bejött pénz a' csődületi tömeghez adandó, 's a' hitelezőknek csak a' tömeg gondnoka által kifizetendő.

60. §. Jelen törvény rendelete a' magyar tengermel-
lékre is kiterjesztetik, 's a' mennyiben a' fiumei váltó 's kereskedési törvényezéknél ezen törvénynyel nem ellenkező egyéb kereskedői rendszabások és szokások gyakorlatban volnának, ezek tovább is megtartatnak.

XVII. Törvényczikkely.

A' gyárok jogviszonyairól.

1. §. A' ki törvény szerint kereskedést kezdhet, szabadon gyárt is állíthat fel, az az olly intézetet, mellyben ugyanazon ipar készítménynek előállításához szükséges minden részletmunkák egy fővezérlet alatt készíttetnek.

(Folytatjuk.)

Mulatságos adatok.

Jelenkorunkban mindenhol emelkednek emlékek. Azon diadalkapu például, melyet Napoleon megrendelvén a' de l'Etoile barrieren Párisban, 1836ki július 29kén lepleztetett le. Láthatni azon basreliefeket, bevéssett neveket. Az alfalzatban a' főfront felé alkalmazvák allegorikai felterjesztések. Oroszországban, császári parancsnál fogva 16 emléknél kell felkészülnie öntött vasból mind ama főhelyeken, a' hol 1812ben ütközetek történtek, Ezek a' hely fontosságára, a' csata nevezetességére 's a' sikerre nézve, melly belőlök származott, 3 classisra osztatnak fel. — A' boródinói emlék 1839ki nyáron a' császár jelenlétében, nagy egyházi 's katonai pompával lepleztetett le. 1837ki aug. 29kén történt ünnepies leplezése azon emléknél, mellyet a' megboldogult Ferencz császár emeltetett az 1813ban elesett orosz gárdák számára Kulmnál. Ugyanazon évben emeltetett Oroszországban a' moskai bariérenél egy diadal-kapu, melly azon hős tettek emlékül szolgál, mit kivívtak az oroszok 1826—31ben a' Perzsák, Törökök, 's Lengyelek ellen viselt háboruban. Gustáv Adolf emléket nyert a' lützeni csatamezőn; a' porosztábornagy Schwerin gr. Prágánál, az orosz tábornagyok Kutusow és Barclay de Tolly a' kassani egyház előtt Pétervárott. Schill sereg tisztjeinek is, kik Wesselnél lövettek agyon a' francziák által, 1809ben emlék emeltetett. Nelson és Wellington admiráloknak emlékek készülnek Londonban, nagy Fridriknek Berlinben, Vredenek Münchenben. Magyarországon Hunyady Mátyásnak akarnak emelni diszes emléket.

Most állita-ki készen Don Tamás polgármérnök Greenwichből egy gőzbrandert Woolwichban, az úgy nevezett Infernalt. Ennél más egyéb nem szükséges, mint 2 kereskedői gőzhajó; ellátva gazdagon kőszénnel, mellyek aztán a' legnagyobb lineahajót képesek felgyújtani, kétfelül helyezvén magokat a' lövés távulon kívül, 's kibocsátván branderüket. Így halad a' feltaláló emberi elme, elpusztítandó fél óra alatt, mit száz legügyesb munkás alig képes egy egész év alatt előteremteni.

F. évi aug. próbát tön Marquard noitzmühli polgármérnök 's erőművész azon gőzthalphajóval a' Traun folyóvizén, melly felső Ausztriában a' Dunába ömlik, 's melly mértékire nézve 140 láb hosszú, 's 28 láb széles. E' gőzös egyáltalán vasból áll, mellyet készülő félben megtekintém az idén utazásom közben Welsnél. E' gőzthalphajó sebessége vízfolyamában 18 láb egy secundában, 's megterhelés nélkül csak 13 hüvelyk mélyen sülyed a' vízbe. Minden száz mázsa tehernél egy hüvelyket sülyed. Az ausztriai gőzthalphajó társaság megszerzetté e' gőzthalphajót, 's meggyőződven hasz-

nosságáról, többek iránt is teend rendelést. Dunánk boritva lévén mindenhol zátonyokkal, a' mellyeken a' terhelt hajók alacsony vizállásnál bajosan juthatnak át, illy gőzthalphajó jó szolgálatot fog tenni, főleg ha az utazók számára is szobák rendeltetnek azokon.

Bécsben 's más nagy avagy, fővárosokban az építéshez tartozó mesterek, mint: kőművesek, kőfaragók, ácsok, asztalosok, lakatosok elkészítik rajzban remeiket; kötelesek ők a' képző művészeti akademiánál létesíteni ezeket, mi czélra van ott egy különös mesterszoba kijelölve, 's Bécsben a' cs. tanítók egyike vizsgálja meg időnként a' magokat jelentő 's kirendelt mesterekkel a' remekelő munkáit. — Az akademiái tanács által vizsgáltatván meg az elkészített dolgozatok, 's általa hagyatván helyben, vagy utasítottatván vissza; — a' remekelők nincsenek kitéve mint itt, némelly mesterek tolakodásának, főleg, ha még nemtelen indulattal is viseltetnek valaki iránt. Nem lévén nálunk még most illyes műhatóság, — czélszeres volna talán addig is, míg akademia alapul, Buda 's Pest remekelőinek a' kir. építési igazgatóságnál egy mesterszobát kirendelni, melly hatóság aztán ítéletet ejtsen a' kész rajzok, a' művészek nyelve fölött. Mivel pedig az illyes technikai ítéletnek, az érdeklő mesterek személyes jelenlétében kell történni, a' mihez azonban gyakorlatos férfiak szükségesek: az okuál fogva feltételesen szükséges egy az akademián kiképezett architektus jelenléte, nehogy mint már meg is történt, az ítéletejtés avagy műbirálat ellen alapos kifogások joggal tétethessenek, a' mi által méltóságában sokat vesztené a' hivatal. Illy kérdések eldöntésénél csak alapos tudománynak, nem pedig a' szemfényvesztésnek van helye. — Bizonyos férfiról, ki t. i. tanácskozás végett hozzája rendeltetett mint technikus; azt mondá egy híres bécsi architektus: e' férfi úgy jelenkezik előttem, mintegy dalnok, ki énekelni nem tud.

Egy üres fő, ki egyébiránt sok jót mivelhetne helyzetetéséhez képest, azt felelé egy ügyes művésznél negédében: hiszen minden kőművespallér tud rajzolni tervet, szobafüstpórnakartont tudnak kifesteni egyházakat? lakatosaink erőműveket készítenek, göröncsereink emberalakokat tudnak mintázni agyagból mikép a' szobrászok 's tb. minek tehát az architektus, minek műakademia Magyarországon. — Szegény haza, ha sok illyes férfi volna, hová jutnánk; ezt pedig egy mérnök mondotta! Boldog azon ország, melly tudományos műveltségű férfiakkal van ellátva, 's hol még a' nőszemélyek is a' művészetek dolgában szerepet játszanak!

(Folytatása következik.)

Pompás rajzdarab Kaulbachtól.

„Anakreon szerelmesével“ egészen magasabb szerelmiségi szellemben költve, mellyben érzéki és szellemi csodálatosképen egy egészben össze van olvadva, Magyarországra adatott el, és már nem sokára fog látható lenni. Annál számosan látogatják most a' művész képcsarnokát, azon képet látni kívánván, mellynek alakai mélyen átgondolva, 's igen kellemteljesen csoportulva a' színvegyület 's olvadás tökéletes varázsával hatnak 's mindenkinek szívét megveszik. A' közelgő hónapban felenyhülés tekintetéből utazást szándékozik tenni Rajna vidékein, hogy annál nagyobb erővel térhessen nagyszerű terveinek végrehajtására; de valljon előbb Jeruzsalem pusztulását Titus által, vagy pedig a' szent sir szabadítását a' keresztetek által, vagy Krisztust a' limbusban fogja-e levenni? nem bizonyos. — De mindenesetre mid a' három terv elég anyagot szolgáltat magas művészségét a' legfényesb világosságban előtűntetni.

R é g i s é g.

Hosszu utazásom közt ntiszt. Németh József Kömlőd helység (Tolna vármegyében) szorgos lelkészét meglátogatván, ki is a' vele született emberbaráti szeretetéből az érdemesek szemlélésével szerencsételtetni kívánván, a' többi közt egy 4 évek előtt, az árviz által a' dunaparthból kimosott négy □ öl nagyságú, két mázsás fehér termőkö megtekintésére vezetett fel a' kálváriahegyre, hová ő az említett követ, a' midőn azt egy paksi molnártól 4 v.frton megvásárlá, helyeztette; a' kő régiségét ezen rajta kimetszett szavakból t. olvasóink látni fogják:

IMP: CAESAR:
DIVI. ANTONINI.
FILIO, DIVI. HADRI-
ANI. NEPOTI, DI-
VI. TRAIANI. PAR-
THICI. PRONEPOTI.
DIVI. NERVAE. AB-
NEPOTI.
M. AURELIO. ANTO-
NINO. AUG. PATRI-
OTAE. XVII. IMP. ANNO.
COHORS. HAEC. IECIT.

Anglia adóssága.

Az Atlas kiszámoló, miképen minden az elsőember paraditsombani tartózkodta korától lefolyt perczre az angol nemzeti adósságból egyegy dollár esik, 's mind e' mellett még nevezetes dollár mennyiség maradna fen. — Egy más sajtáságos viszony a' bibliára nézve olvasható M. Herald mi-

napi lapjaiban. E' hirlap t. i. egy ujanépült gőzhajó leírása felett azon jegyzést tevő, miszerint annak mértéke hosszában, széles, magas és mélységében szorosan összhangzik a' Noe bárka leírásával, és hogy ekép az angol hajóépítés előképe már az ófrigyben találtatik.

A' h a j ó s.

Küszködik a' hajós
Veszélyes útain,
A' felzudult elem
Kerengő árjain.

Alatt örvény zajong,
Hab habbal ütközött;
Küzd lankadatlanul
Élet 's halál között.

Lángszívében erő
'S bátor indulat kél:
Mert távol partokon —
Csendes hazát remél.

Csendes hazát remél,
Boldog nyugpartokat;
Mosolygó rétvirányt,
Viruló halmokat.

Küzd lankadatlanul,
Tenger vad árjain —
Ezer halál között —
Veszélyes utain.

Hajóját szaggatja
A' feldühült orkán,
Az ég, reá bosszús
Villámszikrákat hány.

De ő nem lankadoz
Veszély között nem fél:
Keblébe lángérő,
'S bátor indulat kél.

Halad, 's előre tör —
Zúgó habok fölött;
Mint tenger isten áll,
A' vézscaták között.

Halad 's előre tör,
Közel nyugvást remél;
Nehéz küzdés után —
Mármár partokhoz ér.

Elérte nyughelyét,
De hajh! végharczinál —
Virányhalmok helyett
Jégpartokat talál.

Osvát Lajos,

A' 28. sz. rejtvény megfejtése — Level.

1840diki

Törvény - Cikkelyek.

XVII. Törvényczikkely.

*A' gyárok jogviszonyairól.
(Folytatása.)*

2. §. Gyárok felállítására azonban képesek azon egyházi személyek is, egyenkint mint egyetemben, — és azon katonai szolgálatban lévők is, kik ingatlan vagyonnal bírnak, és azon gyárt kívánnak felállítani. Illy személyek azonban kötelesek egy aláírási czimvezetőt kinevezni, kinek a' gyár vezérletét egyes részletében bizzák.

3. §. Hogyha a' gyártó könyveinek törvény előtt fél próbát tevő hitelességet adatni kíván. ezeket a' kereskedőkről szóló XVI-dik törvényczikkely 13. §. értelmében az illető törvényhatóság által törvényesíteni, 's szintűgy mint a' kereskedő rendesen vinni köteleztetik.

4. §. Ha a' gyártó felesége magának követeléseit iránt csődület esetére biztosítást kíván szerezni, hozományát, hitbérét, és jegyajándékát a' kereskedőkről szóló XVI dik törvényczikkely 9-dik §-nak rendelete szerint ugyanazon hatóságnál köteles bejegyeztetni, mellynél férje könyveit törvényesítette.

5. §. A' gyártó intézethen mindennemű mesterséget (Gewerbe) üző segéd munkásokat szabadon alkalmazhat.

6. §. Olly gyermekeket, kik 12-dik évöket még el nem érték, csak olly gyári munkákra lehet alkalmaztatni, mellyek azonfelül, hogy egészségüknek sem ártalmasak, testi kifejlődésüket nem akadályoztatják. A' gyártó azonban azokat is, kik ezen időt elérték, de a' 16 évet meg nem haladták. naponkint, erejökhez mért munkára kilencz óránál t'vább nem fordíthatja, 's ezen kilencz órái munka sem lehet folytonos de egy óra nyugidó által félbeszakasztandó.

7. §. A' mi különben a' kereskedők és segédszemélyzetök közti kölcsönös viszonyokról az illető törvényczikkely 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. és 34-dik §§-ában rendeltetett, az a' gyártókra és segédszemélyzetekre is kiterjed. A' közönséges munkásoknak bére minden héten kifizetendő, a' felmondási idő pedig közönséges munkásoknál és mesterlegényeknél, ha ez iránt különös szerződés nem kötöttet, nyolcz napra határoztatik.

8. §. A' gyártási munkához szükséges épületek a' katonaszállásolástól mentek.

9. §. A' gyártó gyárműveit mind gyárában, mind külön boltban a' hol akarja nagyban (in grosso) és részletesen (en detail) eladhatja, 's raktárt (Niederlage) szabadon nyithat.

10. §. A' törvénynek minden rendeletei, mellyek a' kereskedőkről, és kereskedésről szólnak, a' gyárművek eladására is terjednek, akár ez a' gyártó, akár valamely közbenjáró személy által eszközöltetik.

11. §. A' csődületi tömegnek (Concurs-masse) gyárok-nál is van joga a' gyártás és eladást addig folytatni, mig minden meglévő anyagszerek fel nem dolgoztatnak, 's el nem adatnak.

XVIII. Törvényczikkely.

A' közkeresetre összeálló társaságok jogviszonyairól.

1-ső Fejezet.

A' közkereseti társaságokról.

1. §. Közkeresetre összeállott társaságok vagy olyanok:

a) Mellyeknek tagjai a' társasági czimben nyilván megneveztetnek, vagy a' czimhez ragasztott ezen szóban „és társak“, (et Comp.) befoglaltatnak, 's ezen társaságnál minden egyes tag egész vagyonával kötelezve vagy a' társaságnak külső személyekkel kötött szerződéseire nézve. Az illyen társaságok szoros értelemben közkereseti társaságoknak neveztetnek.

Ezen közkereseti társaságok azonban olly tagokat is vehetnek fel, mellyek csak bizonyos befizetést veszélyre (Einlage auf Gefahr) tesznek, 's azért magoknak a' törvényeseknél nagyobb kamatokat köthetnek ki, de a' társaság ügyeire egyéb befolyással nem bírnak, 's a' befizetett sommán felül, egyéb vagyonukkal a' társaság tartozásáért nem felelnek. 's ezen tagok kültagoknak (commanditaires, stille Geselschafter) neveztetnek; — vagy

b) Ollyanok a' társaságok, mellyeknél egyik tag sincsen a' czimben külön megnevezve, 's az egész társasági tőke bizonyos számú 's egyenlő sommáról szóló részvényekre osztatik, a' részvényes tagok egyedül a' részvényekért fizetett pénzeiket kockáztatják, és egyéb vagyonukkal semmi esetben nem köteleztettek. Ezen társaságok részvénytársaságoknak (Actien-Geselschaften) neveztetnek.

2-dik Fejezet.

A' szoros értelemben közkereseti társaságokról.

2. §. A' fentebbi fejezet 1-ső §-nak a) alatt körülirt szoros értelemben közkereseti társaságok tagjai nem lehetnek:

- a) Megbukottak (Cridatare), kik bírói ítélet által a' kereskedésüztől eltiltattak;
- b) Az alkuszok (Sensale);
- c) A' kik családi bűnök miatt megfenyítettek;
- d) Ezen személyek feleségei.

Ezen kívül mindenki, ki a' váltó-törvénykönyv I-ső Rész. 2dik fejezete szerint váltó-kötelezéseket vállalhat magára. illyen közkereseti társaságot állithat fel, vagy abban részt vehet.

3. §. Ha olly személyek vétettek volna be közkereseti társaságokba, kik abban a' fentebbiek szerint törvényesen részt nem vehetnek, illyen felvétel a' társaságnak mások iránti kötelezéseire ugyan befolyással nincsen, a' társaság azonban bejegyzett társaságok jogaival nem bírand.

4. §. Szoros értelemben közkereseti társaságok váltóképességgel csak akkor bírnak, 's könyveiknek hitelessége csak akkor leand, ha írott szerződést kötnek, és ezt a' Váltó-törvénykönyv II dik Rész 3dik fejezetének rendelete szerint váltótörvényeséknél bejegyeztetik, könyveiket pedig ugyanott hitelesítettetik (paraphiren) és ugyanazon Rész 106dik §-sa értelmében rendesen vezetik.

5. §. A' társasági szerződésben következő pontok foglaltatandók.

a) A' közkereseti társaság céljának szoros meghatározása;

b) Azon személyek megnevezése, kik ezen cél elérésére társaságba álltak;

c) Szoros meghatározása annak, mivel 's miképen tartozzék minden tag a' közzéllhoz járulni;

d) Az idő, melly alatt ezen tartozás teljesítendő;

e) A' munka, mellyet minden tag a' közzéll elérésére felvállalni köteles;

f) A' közönséges ügyeknek, ki által történendő vezérlete a' legfontosabb ügyek elintézésének módja, és a' czimvezetőnek, ha szükségesnek találtnék, kinevezése;

g) A' számadások letételének és vizsgálatának ideje és módja;

h) A' nyereség felosztásának ideje 's kulcsa;

i) Azon viszonyok meghatározása, mellyeknél fogva a' társaság egyes tagja önként kiléphet, 's mellyekben a' kilépésre kényszeríthetetik; végre

k) A' társaság értékének mi módon történendő felosztása egyes tag kilépésinél, vagy az egész társaság eloszlásánál.

6. §. Ha társasági tagok feleségei követeléseiket szintén azon módon, mint a' kereskedők és gyártók, csődület esetére biztosíthatják.

7. §. Ha a' tagok a' társasági szerződésben az 5dik §ban körülírt pontok iránt nem rendelkeztek volna, következő rendelkezések megtartandók.

8. §. A' társaság minden tagjaitól — a' külső tagokat ide nem értve — egyenlő járulmány (Beitrag, Einlage) 's egyenlő munkásság követeltethetik, hacsak a' szerződésben más nem rendeltetett.

9. §. A' társaság tagjai olly ügyeket nem vihetnek, mellyek a' társasági czállal ellenkeznek.

10. §. Közönséges társasági ügyek elintézésére, mellyek a' kitűzött cél 's a' meghatározott eszközök körén túl nem mennek, a' társaság minden egyes tagjai az elhatározandó ügynek megjegyzése mellett meghivatandók. A' kitűzött időre megjelenőknek valóságos többsége határoz.

11. §. Ha azonban fontosabb ügyekről lenne szó, mellyek a' szerződésben ki nem kötött járulmányokat, új tagoknak felvételét, kölcsönvételt, aláírási czimvezetést, vagy az alapszerződők 's alapítóke akármelly veszélyeztetését illetik, akkor minden tagok jelenléte 's egyetértése szükséges.

12. §. Ha a' társaság aláírási czimvezetője különös felhatalmazás nélkül valamely kereskedői ügyet végzett, vagy lekötélést a' társaság nevében felvállalt, ez iránt a' társaságnak felelni tartozik, a' társaság azonban a' szerződést vagy kereskedői ügyet megtartani köteles.

13. §. A' társaságoknál, mellyek rövid egy évet meg nem haladó időre kötöttek, a' nyereség felosztása csak ezen idő elmúltával követelhetetik. Ha a' társaságok hosszabb időre kötöttek, a' nyereségi felosztás a' szerződés kötése napjától számítandó minden esztendő végével történik.

14. §. A' nyereség a' tagok közt járulmányaik arányában felosztandó.

15. §. Minden tagnak szabadságában áll a' társaság számadásait és kereskedési könyveit megvizsgálni.

16. §. Minden tag a' társaság többi tagjainak irányában csak járulmánya erejéig köteleztetik.

18. §. A' közkereseti társaságok jogviszonya, segéd-személyzete 's a' vele kereskedési kapcsolatban lévők iránt azontörvények szerint határozatlik meg, mellyek a' kereskedők és gyártók hasonló jogviszonyai iránt rendelkeznek, azon szükséges megkülönböztetés mellett, hogy

mindig az egész társaság, vagy a' társaság nevében cselekvő 's ezzel megbízott személy az egyik szerződő fél, nem pedig az egyes társasági tagok.

18. §. Ugyanazért adósságok felmondása csak társasági határozat által történhetik, vagy azon személy által, melly a' társasági határozat következtében erre fel van hatalmazva. Minden egyes tagnak szabadságában áll ugyan, a' társaság adósságait megfizetni, a' társaság számára történendő fizetéseket azonban egyes tagok jogszerűen fel nem vehetik, 's a' társaság nevében nem nyugtatványozhatják, hanem a' társaságot illető summák mindig, vagy az egész társaságnak vagy az általa világosan, vagy hallgatva megbízott személynek fizetendők, vagy bírói kézhez adandók.

19. §. Ha egy vagy több társasági tagok a' társasági ügyek vezérletével megbízattak, ezen tulajdonságukban a' társaság irányában úgy, mint más segéd-személyek tekintendők, ugyanazért ezeknek minden jogaival birnak, kötelességeivel tartoznak.

20. §. Ha a' társaságba új tag vétetik be, evvel ez iránt külön szerződés kötendő, és szintugy mint az alapszerződés a' váltótörvényszéknél bejegyzendő.

21. §. A' váltótörvényszék czimkönyvében az új szerződés bejegyztetésénél a' társasági alapszerződésre hivatkozás történendik, a' bejegyzett alapszerződésnél pedig pótlólag az új tag szerződése 's ennek jegyzőkönyvi száma megemlítendő.

22. §. Ha az új tag egyszerűen szorosabb meghatározás nélkül a' társasághoz állt, akkor a' többi régibb tagokkal egyenlő jogokkal bir, 's egyenlő kötelességekkel tartozik.

23. §. Ha a' társaság kültagokat (Commenditaires) vesz be, ezekkel az írott szerződést kötendő, — mellyet azonban bejegyztetni nem szükséges.

24. §. Illyen szerződésekben lényegesen megkívánatik, hogy a' kültag befizetett tőkétől magának nyereség fejében határozott kamatokat, mellyek a' törvényesnél nagyobbak is lehetnek, kössön ki, és hogy a' társaság hitelezőinek, csődület esetében, a' következő 26-dik és 27-dik §§. rendelete szerint, befizetett járulmányára nézve is elsőbbséget kötelezzen.

25. §. A' kültagok által a' társasághoz befizetett pénz a' társaság felbomlásáig sem az egyik, sem a' másik fél által fel nem mondathatik, hacsak a' szerződésben egyéb rendelkezés nem történt.

26. §. A' társaság beltageit a' kültagnak befizetett tőkérére és kamatjára nézve minden vagyonukkal felelősek, 's a' kültagnak szabadságában áll ezek iránti törvényes keresetét akár az egész társaság, akár annak egyes tagjai ellen intézni; a' társaság hitelezői azonban a' társaság bukása esetében követeléseikkel megelőzik, 's magokat befizetett járulmányából is kielégíthetik.

27. §. A' kültag akkor is, miután a' társaság az általa befizetett tőkét visszaadta, azon hitelezőknek, kik társasági összeköttetése alatt a' társaságot kötelezték, tőkéje erejéig a' társaság egyéb tagjaival egyetemben (in solidum) két esztendeig annyiban felelős, mennyiben a' hitelezők a' társaság tagjainál kielégítést nem találtak.

28. §. Ezen veszély felvállalása mellett a' kültagok magoknak a' törvényes kamatoknál magasabbakat is köthetnek ki, a' nélkül, hogy az uzorának tekinthetnek.

29. §. Ha a' szerződésben más rendelkezés nem történt, a' kikötött kamatok fél évenként fizetendők.

30. §. Ezen kamatok a' kültagoknak még akkor is fizetendők, ha a' beltagek semmit nem nyertek vagy talán épen veszteséget szenvedtek.

(Folytatjuk.)

Mulatságos adatok.

(Vége.)

Voltak 's vannak nagyok, kik csak a' külső formára tekintenek, 's mások szavára hallgatnak a' nélkül, hogy ügyekoznének meggyőződni a' dolog miben voltáról, mi által olykor az akarat ellenére is ártanak másoknak, sőt egész testületeknek is. Ez annál könnyebben történhetik meg, ha már az aggvének, úgy szólván ujon gyermekek, mit a' ravaszok hasznokra fordítván, végre is kacznak győzedelmükön. Kérdés, ha egy közönséges orozó, avagy illy fekete lélek méltó-e nagyobb büntetésre? minden esetre a' megvetők közé tartoznak az emberi társaságban.

A' sz. Gellért hegy alatt kéntelen lévén többször járni, a' hányszor feltekinték, annyiszor szomorkodom azon szegény embereken, a' kiknek házai a' lecsüggő hegyormok alatt építvék. Egykor ledült egy nagy kőtuskó, összezuzván néhány házat 's embereket. Biztosság küldetvén a' helyszínére az orvoslás fölött tanácskozandó, a' tapasztalt technikus azt adá feleletül: ha az urak 30 év előtt kérdeztek volna engem, tudtam volna jó tanácsot adni; 's a' tett kérdésre, miben állott volna e' javaslat? meg nem engedni, hogy oda építsenek.

Kik most a' legjelesebb főtészek Franciaországban? kérdé barátom. A' historiai főtészek között kitiintetik magokat: Vernet Harace, Scheffer Henri, Delacroix; Delaroche, Schnetz, Sigalon, Steuben, Deveria, Guichard, Boulanger, Monvoisin, Champmartin, Ziegler, Rioult, Jollivet. — Genrefőtészek: Jeanron, Hesse, Odier, Jacquard, Bellangé, Fleury, Beaume, Madame Hersent, Trevenim; ezentul Grenier, Destouches 'stb. A' táj 's tengerészi főtészethen: Isabey Eugen, Gudin: Tanneur, Garnerey, Lepoitevin, Giroux, Bertin, Bidault, Remont. Arczkép-főtészek: Dubufe, Lepaulle, Kinson, Court, Winterhalter. — Annak idejében a' magyar főtészekről is teendünk említést.

Dalszinésznék, ha igazán megfelelnek rendeltetésüknek, számot tarthatnak számos halgatóra fővárosokban. Illyen volt Malibran Maria Felicitas, ki is jó beszélt és énekölt francziául, angolul, spanyolul, olaszul. Második férje de Beriot volt a' hires violin virtuóz. E' jeles dalszinészné 1836ki sept. 26kán élte 28dik évében, lebukván a' lóról, kimult. E' művészné élete valóban európai történet volt, ugy annak halála is. Nehány napig a' hirlapok telve voltak betegségről, végső óráiról, kimultáról, temetéséről, 's férjének Manchesterből elfutásáról fájdalomból, Brüsszelben emléket emeltetett férje, a' hires Geef szobrász mintája szerint. Az igaz művészet tehát idegen földön is tisztelőkre talál.

Ha ritka eset is, találkozni még is olykor hercegi nők, a' kik mindenk fölött becsülik a' képző művészeteket. Marie, a' francia király leánya, 's a' württembergi herceg neje, ki Pisában mult ki 1839diki január 2kán, jeles főtészné, és szobrászné volt. Ismeretes az orleansi szűz mintája, 's mintegy 50 főtési találmány tőle, a' melyeket azonban elemészte a' tűz Gothában. E' hercegnő mindent csudált, mi nagy és szép volt. — Hallván Carrel halálát a' párviadalban, könnyek hullottak szemeiből, ám ha tudta, hogy e' nevezett férfi az ő talentuma 's caractere által az új dinastia legveszélyesb ellensége volt. — Illy nagy lélek, nem mindennapi jelenet, 's ez okból nem lehet eléggé magasztalni.

Bizonyos családoknál, vele születni látszik e' vagy ama művészethez való hajlandóság. Igy látjuk a' Devriet három testvér dalszinészt; így a' négy Müller testvér hangművészt, Károlyt, Theodort, Augustot, Ferentzet, kik quartetjaik által ismeretesek Európában, a' legidősbike a' prim violint játsza, a' legfiatalabb a' secondot, a' második a' bratsché, a' harmadik a' cellót. Ama quartet soirekben, melyeket adtanak Berlinben, Bécsben, Braunschweigan, fényesen fejtőzteték ki valóságos virtuozitásukat. Illy nagy művészekre vár a' magyar haza is. — Ha nem hibázunk, úgy a' hangszegyesület, és az énekiskola, azon két művészeti ágazat Magyarországon, melyek némiképp lábra kaphattak. Novák Dániel.

Charactervonások

Gróf Brühl Henrik fényüzése, 's könyvtára örje, a' hires Heyne.

Gróf Brühl Henrik, a' szász választó fejedelem 's lengyel király III. Augustus Fridrik ministere 1733 — 1763), nagy gourmund (jó étkek szeretője, Gutschmecker) és fényűző vala. Midőn nem valának vendégei, megelégszett ebéd 's vacsorákor 30 tállal, vagy étellel rakott táblával, midőn kis lakomát adott, kivántatott 50 tál, nagy lakomán pedig a' tábla 80 — 100 tállal, vagy külömböző étellel meg volt rakva. Volt neki 200 szolgálja, 12 komornyik, 12 apród (Page), 4 belsekács, 12 közönséges szakács, 30 szakácssegéd 's konyhainasa, és lovászmesterek, udvarmesterek, konyha 's pincze írászok nagy serege. Pastétát Párisból, csokoládét Rómából 's Bécsből hozatott. Uj cipőkből egyszerre 100 párt, parókákból egy tuczetet szerzett magának. Midőn a' hetévi háborúban a' poroszok Drezdába jöttek 's palotáját elfoglalták, ebben találtak 2000 pár cipőt, 1500 pár sarut (Stiefel) 1500 parókát, 's 800 hálóköntöst. (Lásd: Neues Lausitzisches Magazin 1839. 4 Band 4 Heft.) Ezen gazdag 's fényűző miniszternek nagy

's gazdag könyvtára is vala, — de csak fényüzés okáért, mert igen ritkán olvasott könyvet. Könyvőre volt a' hires görög 's latin philolog Heyne (utóbb a' görög, 's római literatura professora a' götingai egyetemen), de ennek a' gróf sokkal kevesebb fizetést adott, mint szakácsainak, lovászmestereinek 'sat., tudni illik csak 50 tallért ingyenjáró lakás mellett, de élelem nélkül. Egykor a' gr. születés napjára Heyne latin odát irt 's nyomtatott, a' betűszedő ebben „Saxoniae decus“ helyett ezt nyomtatta: „Saxoniae pecus“. A' tudós 's jámbor Heyne a' nyomtatási hibát nem vette észre, 's Maecenása ki odáját két talérral jutalmazta, melly csekély ajándék alig a' nyomtatási költséget a' szegény könyvörnek visszatérítette, mint sok más nagy úr, csak a' költemény czimét olvasta; de a' szegény Heynének ellensége vala, ki a' nyomtatási hibát olvasta, a' grófnak Saxoniae pecust magyarázta („Szászország marhája“), 's ebben a' gyanut táplálta, hogy Heyne szántszándékkal ezen kifejezéssel a' gróf gyalázatátjára élt. A' gróf nagyon boszorkodott 's Heynét szolgálatjából elbocsátani akarta, 's csak Heyne mentetegetése, 's a' betűszedő megvallása hogy maga hibázott, 's Heyne némmel jóakarói kérései által megengeszteltetett*) A' hétevi háboru után, mellyben gróf Brühlnek sok kárt vallani kellett, a' gróf takarékoság okáért nem ugyan a' felesleges szakácsokat, lovászmestereket 'sa't. bocsátotta el, hanem a' szegény Heynét, kinek szolgálatja neki feleslegesnek látszott, Heynének egynéhány év alatt nyomorusággal küzdedni kellett (mert a' lipcei latin ujság, mellynek szerkesztője lett, neki nem nyujtott annyi tiszteletdíjját, hogy abból becsületesen élelemgond nélkül élhetett volna, míg végre a' götingai egyetembe, hires Gesner halála után, a' hires hollandus professor Rhunken ajánlatára, a' görög és római literatura professorának hivatott**) Ezeket Götingában 1801 évben Heyne (kinek tanítványa a' görög és romai literaturában voltam, szájából hallottam.

Dr. Rummy Károly.

*) Azon időtől fogva Heyne már nem irt alkalmi verseket.

**) A' hannoverai ministérium ezen cathedrara a' bires philologus Rhunkent hivta vala, ez pedig a' leydeni egyetemet nem akarta elhagyni, 's Heynét (kit commentariusából Tibulusra a' lipcei latin ujságból ismerte) mint azon ca hedrara alkalmas tudóst ajánlotta. Heyne akkor a' hannoverai ministériumnak egészen ismeretlen vala, 's nem is tudta hol lakik, 's azért a' hires lipcei professor Ernesztíhez folyamodott, ki Heynét szinte úgy mint Rhunken hathatósan ajánlotta 's lakását jelentette. Ezen két ajánlás szerzette Heynének a' cathedrát. — Nem csak „habent sua fata libelli“, hanem „viri docti is.

M. Ali válasza a' jul. 15kei véghatározatra.

Inkább elhamvadt őseim porához
Dicsőn leszálok a' csaták terén,
Ágyúgolyók dörgő halálzugási
Között lehunva kardok élhegyén.

Inkább hajóhadam bátor köréből
Por által légebe fel repítsenek;
Aggvérem issza Nilus szomjas árju
Testemből hal 's vizszörnyek éljenek.

Elébb az ég, föld gépe összeroskad
'S bús halma szét terülend lényemen:
Megszünik sors hatalma végett érend,
'S mind elhaland a' gyászzenészeter.

Mint engedek. Kard 's fegyverem vivá ki
A' tartomány 's országokat, miken
Uralkodom, 's ki vassal visszavenni
Merészli, jól emészni kész legyen.

Hős Stambul népe arczod nem borítja
Szégyenpir, mint pulyát 's gonosztevőt?
Nézd, mint törösvényt a' kereszt magának,
'S mért engeded hazádba rontni őt?

Allahnak átka terhelőn fejére
Nyomuljon a' porta szolgáinak,
Kik megvakítvák gyáván át nem látni,
Hogy islamunk romlásán dolgoznak!

De halljatok 's mind meg legyen szilárdul
Győződve im adott szavam felől:
Alit ti nem fogjátok lealázni
'S leverni szirt erős feltételiről.

Ó mint muszلمان esküvék hitére,
Vagy győzni vagy meghalni izlamért,
'S császárjáért, saját parancsa ellen
Bár annak, de javára 's hasznáért,

Ha csillagom bal és irigy szerencsém,
Veszttem találom harezban 's megbukom
Tanum legyen egész világ: esésem
A' legdrágább ár nélkül nem hagyom.

Védelmileg állok most, 's ha erővel
Ütnék felém, erővel hajtom el:
Sinórom a' körülmény, ha negéddel
Háborgatand ki betörésivel.

Irsaberki Auguszt.

Rejtvény.

Négy betű. Asszonyi név. jól hangzik szittya ajakban;
Vágd le fejét 's az időt pontra mutatja, ha jó.

1840diki

Törvény-Czikkelyek.**XVIII. Törvényczikkely.***A' közkeresetre összeálló társaságok jogviszonyairól.***2-dik Fejezet.***A' szoros értelemben közkereseti társaságokról.
(Folgtatása.)*

31. §. A' társaság követelési és tartozási állapotjának világos jegyzéke a' kültagoknak beléptökkor előterjesztendő, melyben különösen jegyeztessék meg a' tőke mennyisége, mely azon ideig kültagoktól felvétetett.

32. §. Ha ezen jegyzékben később oly hiba találtatnék, mely a' kültagot veszélyeztetné, akkor az, ki a' jegyzéket szántsándékosan így készítette, mint hamisító büntetendő.

33. §. A' kültagoknak a' társaság vezérletében semmi befolyásuk nincs; szabadságukban áll azonban a' számadásokat és könyveket megvizsgálni, a' segédszemélyekre felvigyázni.

34. §. A' kinek bejegyzett közkereseti társaság ellen követelése van, az követelését akkor is, ha ez nem váltólevélből eredett, a' társaság minden bejegyzett tagjától egyetemben (in solidum) követelheti. Ugyanazért szabadságában áll, a' beltagokat egyetemben, egy keresetlevélben, vagy minden egyet külön külön megkeresni, 's az egyik tag elleni keresettől elállva a' keresetet más tag ellen intézni.

35. §. Bejegyzett társaság hitelezője a' kültagot járulmánya erejéig csak akkor és annyiban perelheti be egyetemlegi fizetés iránt, midőn 's a' mennyiben a' társaság egyéb tagjainál kielégítést per és végrehajtás útján nem talált. A' kültagoknak azonban akkor is következő kifogásai lehetnek;

a) Ha beh bizonyítja, hogy egész járulmányi tőkét a' társaságnak befizette, és abból kamatajn kívül semmit vissza nem kapott, ez őt minden további fizetési kötelesegtől felmenti, minthogy csak járulmánya erejéig kezdekedik;

b) Szintügy megszűnik a' kültag megkötelezése, ha a' társaságból történt kilépése óta két esztendő elmúlt, habár a' követelés azon időből származik is, melyben a' kültag a' társasággal összeköttetésben volt.

36. §. Minden társasági tagnak, mely a' társasági hitelezők által egyetemlegi fizetés iránt perbe idéztetett, a' társaság többi tagjaira a' reájok eső rész iránt viszkereése van.

37. §. A' társasági jog egyes tagokra megszűnik:

a) A' tag halála által; örökössei sem feljogosítva sem kötelezve nincsenek a' társaság folytatására, ha a' szerződésben ez iránt egyéb rendelkezés nincsen; ha azonban ott örökösökről is lenne szó, akkor csak a' közvetlen örökösök, nem pedig az örökösök örökösői folytathatják a' társaságot;

b) Ha a' társasági tag csődület alá kerül;

c) Csalási bűnök miatt megfenyítettik; vagy

d) Oly rendbe lép, melynek tagjai a' fentebbiek szerint közkereseti társaságba nem léphetnek;

e) Azon idő elfolytával, melyre magát a' tag a' társasághoz lekötötte.

f) A' tag a' társaságból kiléphet, ha kilépését hat hónappal előbb a' társaságnak bejelentette. Ezen felmondási jog azonban csak akkor gyakorolható, ha a' társaság nem határozott időre állott össze.

g) A' tagnak joga van mindjárt a' társaságból kilépni, ha a' többi tagok lényeges társasági kötelezéseiket teljesíteni nem akarják; ellenben azon tag, mely társasági kötelezéseit nem teljesíti a' társaság által kirekesztethetik.

38. §. Ha a' kilépés ellen, akármely részről kifogás tételnek, 's az ügy per útjára kerülne, akkor a' nyertes félnek választása van, a' kilépést a' végítélet hozásának napjától, vagy azon időtől számítani, melyben a' kilépés iránt kérdés támadott.

39. §. Az egész társaság eloszlása következő esetekben történik:

a) Ha a' társasági cél elérhető lenni megszűnt, következésképp akkor is, ha a' társaság alaptőkéje elfogyott;

b) Ha az idő eltelt, melyre a' társaság összeállt;

c) Ha azon feltétel, melynek bekövetkezése a' társaság eloszlására szerződésben kikötöttet, valósággal be is következik;

d) Ha azon tag meghal, melynek személyes részvételéhez a' társaság fenmaradását kötötte;

e) Ha a' társaság tagjainak többsége meghalt, csődület alá került csalási bűnök miatt megfenyítettet, vagy közkereseti társaság folytatásától eltiltott rendbe lépett;

f) Ha a' tagok az eloszlásban megegyeznek.

40. §. A' közkereseti társaság egyes tagjainak kilépése vagy a' társaság teljes eloszlása ugyanazon váltó-törvényszéknél bejelentendő, mellynél a' társasági szerződés bejegyeztetett. A' váltó-törvényszék ezt a' Helytartó-Tanácsnak felterjesztendi, mely az eloszlást közhirré fogja tenni.

41. §. A' társaság hitelezőinek jogai nem sértetnek a' társaság részletes vagy teljes eloszlása által; ha azonban a' hitelezők az eloszlás vagy kilépés közhirre tétele után két esztendő alatt a' társaság elleni követelések iránt a' kilépett tag ellen pert nem indítottak, ezen idő elteltével a' kilépett tag többé nem az egész tartozásért egyetemben (in solidum), hanem annak csak aránylag reá eső részeért vétethetik kereset alá.

42. §. Ha pedig a' társasági tagok a' kilépésnél vagy eloszlásnál oly szerződést kötöttek, hogy bizonyos, abban megnevezett tagok a' társaság minden adósságait általveszik, 's ezen szerződés a' váltótörvényszék és helytartó-tanács útján közhirre tétellett, akkor a' társaság hitelezői a' szerződés közhirre tételétől számítandó két esztendő alatt, a' kilépett társaság minden tagjai ellen intézhetik követeléseiket; de ezen idő elteltével kielégítésüket kizárólag csak a' társaság adósságainak a' szerződésben kitélt atvállalótól követelhetik.

43. §. Ezen idő elteltével a' kitépett kültag is csak azon tagok ellen intézheti követelését, kik az eloszlási vagy kilépési szerződésben a' társaság adósságait magokra vállalták.

44. §. Ha a' kilépett tag a' 41-dik §-ban meghatározott két esztendő alatt egyetemlegesen (solidarisch) perbe idéztetnék, a' társaság minden tagjain vagy azon személyen, mely a' kötelezéseket magára vállalta, szavattosságot (evictio) követelhet.

45. §. Kilépő kiltag a' társaságtól csak befizetett járulmányi tőkéjét és annak a' kilépés napjaig járó lekötött kamatait követelheti.

46. §. Kilépő beltag ellenben, vagy annak csődületi tömege örököse vagy jogképviselője haladék nélküli számadást, a' társaság követelési 's tartozási állapotjának kimutatását, lelettár (inventarium) készítését és azon aránylagi rész kiadását követelheti, mely a' követelő állapotból minden kötelezések levonása után tagra esik.

47. §. Minden kilépő beltag követelheti azt is, hogy mind azon hitelezők, kiknek a' társaság tartozik, haladék nélkül kielégítenek, vagy hogy kielégítésök biztosítások, mi az által is történhetik, ha a' tagok egyike vagy egy része az adósságokat egészen magára vállalja, 's a' hitelezők ebben megnyugszanak.

48. §. A' kilépett tag követelheti továbbá, hogy a' társaság vagyona, a' mennyiben ez tetemes érték-csökkenés nélkül történhetik, természetében (in natura) osztassék fel. Ha ez azonban értékcsökkenés nélkül nem történhetnék, a' társaságban megmaradó tagok fogják meghatározni az osztály alá tartozó értékek árát, a' kilépő tagnak pedig választása van, a' tárgyat azon arón átvenni, 's a' társaság többi tagjainak a' reájok eső részt a' társaság által kifizettetni.

49. §. Ha a' társaság ezen árhatározást megtenni nem akarná, a' kilépő tag a' bíróságtól becsüsök által történendő becslést kívánhat. Ezen a' bíróság felügyelése alatt történt becslés a' kilépő tagnak a' 48dik §-ban érintett választása van.

50. §. A' fel nem osztható tárgyakra nézve akkor is leendő helye a' becslésnek, midőn az egész társaság eloszlik, 's a' kiegyenlítésre egyszavúlag más oszkozt nem határozott. A' 48dik §ban körülírt választás azt illeti a' tagok közül, a' ki a' becs-áron felül legtöbbet ígért. Ha illy magasabb ígértet nem történt, akkor a' választási jog, azon sorban illeti a' tagokat, mellyel a' társasági szerződést aláírták.

51. §. Részes kilépés esetében a' könyvek a' levelezés és egyéb oklevelek a' társaságot folytató tagoknál maradnak, mellyeknek köteleességében áll, a' kilépő tagoknak kivánatára 's költségein nekik mindig ezen oklevelek másolatait kiadni.

52. §. Ha a' társaság pedig végképen eloszlik, 's az illető felek az oklevelek gondviselete iránt meg nem egyeztek, ezeknek godviselete a' tagokat az aláírás sora szerint illeti, 's így tehát a' következőhöz mennek át, ha az előző törvények ok által, millyen a' csődület alá jutás, a' gondviselethez alkalmasnak lenni megszűnik.

53. §. Olly közkereseti társaságoknál, mellyek magokat bejegyeztették, mind azon keresetek, miket az egyes tagok a' társaság ellen, vagy az egyes tagok ellen formálnak, ha azok a' társasági szövetkezésből származott viszonyokat tárgyazzák, azon váltó-törvényszék előtt fognak folyni, mellynél a' társaság be vagyon jegyezve, a' váltó- és csődületi perek azonban e' szabály alá nem tartoznak, hanem a' társaságokra nézve, az illető törvényes bírónál maradnak; olly társaságoknál pedig, mellyek magokat be nem jegyeztették, ha egyes tagnak az összes társaság egyes tag ellen pert indít, azt a' tagnak illető csődületi bírāja előtt követelheti; ha pedig az összes társaság egyes tag ellen pert indít, ezt a' tagnak illető bírósága előtt tenni köteles. Illy perekben, mellyek a' társaság és egyes tagjai közt keletkeztek, kifogásnak, és felelbitelen, 's perújításon kívül semmi egyéb perorvoslatnak helye nincs. Hasonlóul ha a' társasághoz nem tartozó személy az összes társaság ellen keresetet formál, a' társaságot csődületi bírāja elejébe idézendi, az összes

társaság pedig minden egyes személyt, ki ellen követeése van, illető bírósága előtt perel meg.

3dik Fejezet.

A' részvény-társaságokról.

54. §. Részvényt szerezni, 's részvény-társaságba lépni mindenkinek megszorítás nélkül szabad.

55. §. A' kik részvény-társaságot akarnak alakítani a' váltó-törvényszékhez írásban beadni kötelesek;

a) Az alakulandó társaság célját, 's azon adatokat, mellyeken a' kitűzött cél elérésének lehetősége alapul, — világosan elkülönözvén a' bizonyosokat a' valószínűektől és bizonytalanoktól;

b) A' szükséges tőke mennyiségnek közelítő kiszámítását;

c) A' részvények számának, befizetési idejének 's elosztásmódjának előleges feljegyzését, vagyis a' részvénytervet, mellyben annak is ki kell jelezve lenni; vajjon az alapítók szándékoznak-e az összes részvényeknek valamely részét, és jelesen mennyit, a' közönségnek nyilvános aláírás útján átengedni?

d) Az alakulandó társaság előleges alapszabályait. Ezen oklevelek letételvén a' váltó-törvényszeknél, megtekintésök mindenkinek megengedtetik;

e) Ha az alakítandó részvény társaság, nem tisztán kereskedői társaság, vagy ha az 1836: XXV-dik törv. czik. rendelete alá tartozó vállalat létrehozását szándékolja, akkor az előbbi pontokban megemlített okleveleket eebb még a' Helytartó-Tanácsnak is be kell mutatni.

56. §. Olly részvényeket, mellyek nem bizonyos névre szólanak (au porteur), kiadni nem szabad.

57. §. Az alapítók, a' már beadott előleges alapszabályokat magok hatalmával meg nem változtathatják.

58. §. Mihelyt a' részvények azon része, melly az 55dik §nak c) alatti rendelkezése szerint a' közönségnek létszen átengedő, nyilvános és a' közhatalóság felügyelése alatt véghez viondő aláírás útján — melly aláírásnak legalább is három napig nyitva kell maradni — elkelt, a' részvényesek közgyűlésre összehívatnak. Ezen közgyűlésben a' társaság alakítja magát (constituirt sich), az előleges alapszabályok felolvastatnak, a' végképpeni alapszabályok elhatározatnak, a' pénztár megnyitására kezelésére választmány rendeltetik. ha a' társaság szükségesnek tartja, aláírási elnövezető (Firmaführer) választatik, 's a' választmány különösen felhatalmaztatik, — hogy az alapszerződést, és aláírási címet bejegyeztesse. Mind ezek a' jelenlévők szótöbbsége által elhatározatnak.

59. §. A' társaságnak illyképeni alakítása előtt, az alapítók a' részvényekre bármelly előleges befizetést semmi szin alatt nem kívánhatnak. Szinte ugy tiltva van a' részvényekre kamatokat fizetni magából azon pénz mennyiségből, mellyet a' részvényesek előlegesen lefizetnek részvényeikre.

60. §. A' társasági ülésnél a' tag minden egész részvény után egy vokssal bír, tiznél azonban több vokst, bármelly legyen részvényeinek száma, semmi esetre nem nyerhet.

61. §. A' választmány a' gyűlésben szótöbbséggel elfogadott, és a' választmány által aláírt társasági alapszabályokat a' kereskedési czimvel együtt váltótörvényszéknel, a' váltótörvénykönyv II. rész. 3dik fejezete értelmében a' társaság nevében bejegyezteti.

62. §. Az illető váltótörvényszék az alapszabályokat másolatban minden többi váltótörvényszékeknek megküldeni, és szabad megtekintésököt megengedendi.

(Folytatjuk.)

Az újon alapított athénai egyetem; és néhány eszmék a nevelés ügyében.

Görögország egykor a tudományoknak házája és menedékhelye, fénye szüntével oda rohant vissza, honnét valaha kiindult. Az újabb korban látható sűrű homályába világosság kezd vegyülni, benne új élet indul meg. Milyen tehát érdekesebb, mint életére mindjárt serkenténél figyelemmel lenni. A tudományos intézeteknek jó elrendelése a nemzet jövő életének előjele; ettől fog függeni ha az ós görögországnak a tudományok és művészetek minden ágaiban ragyogó tudósai az új korban phoenixként még egyszer megjelenednek-e, — avagy dolgaikat a közép-szerűségeen túl nem vihetvén, az előhaladott nemzetek sorába nem léphetnek; mi reájok nézve annál nagyobb szégyen lenne, hogy ők a tudományok és művészeteknek csaknem minden mű-szavait őseiktől örökségben kapván, ezek előteremtésével annyit bajlódni nekik nem kell, mint p. o. nekünk. Ha valaki azt gondolná, hogy a tudományok jó elrendelésével, a jó iskolai rendszerrel minden meg van téve, az igen hibáznék, mert az meglévén, a nemzet diszének, a tudományosság csak alapköve van még letéve, még az épület nem kész, ennek bevégzésére még sok, igen sok kívántatik, kívántatik p. o. hogy a tudományokkal foglalkozó férfiak kényelmes életökön, s megtiszteltetésökön kívül a tudományok segédeszközeihez könnyű szerrel juthassanak, — kívántatnak könyvtárak, — musaeumok, theatrumok, kényelmes épületek, és más ezerféle dolgok; mind ezek pedig tömértelen pénzbe kerülnek, vegyük csak p. o. egy jó vegyvinnyének (laboratorium chemicum) egy jó boncztheatrumnak, egy jó mechanicum és physicum, avagy természettudományi musaeumnak jó karban tartása, az azokban naponként teendő kísérletek (experimentum) mennyiben nem kerülnek; a hol ezek bő kézzel úgy szólván pazarolva meg nem szereztetnek, ott az iskolai rendszer tanulmányok lajstromában felhozott legfellegezőbb tudományok daczára is, az egyetemen soha igen fényes nevek nem fognak kikerülni. Tekintsünk csak p. o. egynehány iskolai előadási rendbe (ordo praelectionum) valljon találjuk-e a fölületességnek okát, vagy az intézetek szegénységében, én úgy gondolom inkább ebben. A tudományok jótékonyága közvetlenül, és közelebbről avagy távolabbról közvetve minden emberre kihat, még pedig nem kevésbé mint akár-melly más országos intézet, a millyen p. o. a közbátorság, azért is valamint ez, úgy amazoknak is országosan kellene pártoltatniok, ápolásokra sze-

génynek, gazdagnak, boldognak, boldogtalannak kellene összemunkálni; a mely hazában ez nem így történik, ott a tudományok diszlete igen ingatag lábakon áll, a hol azok gyámolítására csak egyesek vállalkoznak, ott ezek elhunytával gyakorta jobbadán minden dugában dül, és állandóságot a tudományok virágzásában nem könnyen várhatunk; mire hazai történeteinkben is igen fényes példára akadunk, mert hiszen Mátyás királyunknál ki ápolhatta jobban a tudományokat, és hunytával még is minden kialudt ismét.

Hogy Görögországban mindezek micsoda vágasba indulandnak nem tudni, itten egyedül az athénai egyetem alaptételének tervét közöljük.

Az athénai egyetem alapítójátul Ottoegyetemnek fog neveztetni, és négy karból állani. Az első karban közönséges tudományok neve alatt a philosophia, philologia, mathesis, a természeti tudományok, u. m. a chemia, a természetrajz, a physica és ezeken kívül a geographia, statistika, a historia, és az ezekhez tartozó segédtudományok fognak taníttatni; a többi három kart pedig a theologia, a gyógytudomány, és a jog és háttanok (juridicae et politicae scientiae) teendik. A karok szerkesztése egészen a német egyetemek szerint van elrendelve. A kart a rendes tanárok (professorok) teendik, azonban rendküliek is leendenek, sőt különös tanároknak (docentes privati) t. i. olyaknak is megengedtetik a tanítás, kik külföldi egyetemekben dicsérettel végzették tanulásaikat. A magasabb katonai tudományokra is nyíttatnak tanszékek, valamint tudományos dolgokat illető gyűjtemények megszerzésére, és ilendő épület állítására is tétetnek készültek. Az egyetem költségei az egyházi pénztárhoz utasítatnak, a mennyiben tán azok magokból az egyetem jövedelmeiből, a várandó alapításokból és örökhagyásokból ki nem telnének. Az egész egyetem egy rector alatt áll, és minden karnak meg van a maga dékánja. A rector és dékánok az egyetem tanácsát teszik, ugyanazon jogokkal, melyekkel a németországi egyetemek bírnak. A tanács mellé segédül egy kormánybiztos is rendel-tetik. Fontos ügyekben p. o. e rector választásakor, az egyetem megszerkesztésének netalántáni megváltoztatásakor, — terhes fenyegetéki esetekben, a tanulmányok óráinak elrendezésekor tanácskozásul és végzethozásul az egyetemnek minden tagjai egybegyülnek. A rector hivatala tartása alatt statustanácsnoki ranggal él, a rendes tanárok ministerialis tanácsos, a rendküliek pedig ministerialis táblabírók címét nyerik. A rendes tanárnak fizetése hónaponként 350 drachma, mely tiz esztendő mulva 450ig mehet. Az egyetem betöltése után öt esztendővel a karok jogot nyernek a tanszék megürültének esetére abba tanítót ajánl-

hatni. A' tanároknak tiz esztendei szolgálatok után iskolai tanácsos, husz év után pedig iskolai főtanácsos rangra vagyon jussok. — A' tanárok tanszékeikben való megerősítése 5 esztendő után következik, midőn aztán csak birói hatalom által bocsátathatnak el, vagy függesztethetnek föl. Tiz esztendei szolgálat után a' tanárnak fél, husz esztendő után két harmadrész, 40 esztendő múlva pedig egész fizetéséhez vagyon joga, midőn nyugalmaztatik. A' tanítások közönségesen új görög, azaz nemzeti nyelven fognak tartatni. Az előadásban pedig a' törvények köre közt tökéletes szabadság engedtetik. Nyilvános és ünnepélyes alkalmakkor a' tanárok egyenruhájikban jelennek meg, t. i. közönséges tudományok tanári sötét kékben, a' gyógytudományéi feketében, a' jog- és báttanéi pedig karmazsin színűben hajtókákkal, és fekete kucsmával. A' rector ezen kívül nyaka körül aranylánczot hord olly érdempénzzel, mellynek egyik oldalán a' király képe, a' másikon pedig az ország czimere vagyon. A' rector és dekánok a' tanárok (professorok) által választatnak, kik mégis az első esztendőben a' kormány által nevezettek ki.“ (Allg. Lit. Zeitnng vom Jahre 1837. Junius 345—346 lap.)

A' gondolkodó ezen tanitmányi tervben (studiorum planum) sok jeles oldalokra talál, de lesznek annak homályosabb oldalai is. A' tudományok előadásának különböző országokban és tartományokban divatozó rendét összehasonlítani igen érdekes dolog, miből azon közönséges elvont eredmény tetszenék ki, hogy a' tudományokat igen különböző renden lehet előadni, mellyek közül az a' legjobb, melly azemberi lélek hajlamához szerintezve, mintegy a' természettel fut közegyenesen, és egyszersmind a' nemzet szükségeit is célban tartja. Ha talán valaki, kinek kezei közé a' közönséges nevelés le vagyon téve, Görögországban, tanácsát kívánná, annak ez ügyben következőket lehetne adni.

Egy nemzet igen különmemű létrészekből állván össze, ezeknek mindenike külön nevelést kíván, más nevelés kell a' földnépének, más az ez által természettermékek földolgozó rendének és végre más a' szorosabb értelemben vett tudományokkal foglalkozó néposztálynak; hová még a' különösebb célokra szánt nevelési fajokat lehetne számítani, a' millyek a' katonai, a' bányászati, a' hajókázási, a' kereskedési stb. nevelés, de mellyekről itten szó nem leszen, jelenben egyedül a' 3 első rendbeli nevelésről kívánván egy két szót ejteni.

(Folytatása következik.)

Lelkületi vázlat.

Fridrik svédkirály, született hessen-kasseli herceg, Ulrika Eleonora nője által jutott a' trón-

ra, 's inkább szolgálni, mind uralkodni biró jellemmel birt. Mint Vilmos angol király segédje, örömet beszélt táborozásirul, mellyekben dicsőséget vagy pedig sebeket nyert. Midőn egy lelkes hasonlag elbeszélt tetteit csodálná, mond titkon a' király némellyekhez: „a' jámbor nem véli, hogy én csak kétszer vezérlém a' sereget, 's mind kétszer megvertem.“ A' vadászatot különösen kedvelte, hanem rossz kedélyben vadászival és orvosival kiméletlenül bánt. A' kormánnyal keveset gondolt, sőt gyakran maga is tréfásan gunyolódott hatalma felett; egykor esedező levelet kapott e' czimmel: A' son Excellence, Excellence, Excellence, le roi de Svéde.“ — az esztelen — mond a' király — háromszoros Excellenciának nevez, holott én csak kettős vagyok, mert csak két szavam van az országtanácsban. Hetvenkét éveskorában olly gyöngé emléktehetséggel birt, hogy sem a' személyek sem a' hivatalok neveit megmondani nem tudá. Egyszer azt kívánta, hogy udvari fővadásznak neveztessek, 's célzását senki sem tudá kitalálni; később még ezt is hozzá tevé: „őzek orvosa.“

Turtsányi.

D a l.*)

Fel, honfi! Esmélj: őseid intenek.

Majd negyven év dölt semmibe — nyomtalan —

Hogy a' dicsők e' csarnokban

Nemzeti léteden öröködének.

Nagy évsor. Esmélj! Mit mivel a' világ?!

A' nemzedékkönyv nagyszerű lapjai

Századra várt műalkatokkal

Teljesek — összes erő hatási!

Fel, honfi! Esmélj: őseid intenek.

A' kor feletted nyomtalan elhalad:

Tett nélkül álom 's rémhálálkép

Élted, a' pályaveszítve tűnő.

Még jókor. Esmélj! Porkötélékidet

Vetkezd le. Törvényszabta irányodon

Mérkezz; működj: a' pályabér nagy,

Onoka századok áldva nyujtják.

Fel, honfi! Áldozz: őseid intenek,

Kik vércsatak közt drága ereklyeként

Szentül megóvták nyelved. Áldozz:

Ez fűzi nemzeted ép- 's erőssé.

Fel, honfi! Áldozz: béke virány diszelg

Most tériden. Nézd: mind lobog égfele

Az áldozat: nagy vagy kicsiny — ha

Honszeretet heve lelkesíti.

M. P.

*) Szeged lelkesébjéhez! Midőn a' még 1804ik évben a' tanácsházzal egybeépített nemzeti színház, czélszerű javítások- 's ujitásokkal ellátva, f. é. oct. 4kén megnyitott.

1840diki

Törvény-Czikkelyek.**XVIII. Törvényczikkely.***A' közkeresetre összeálló társaságok jogviszonyairól.***3dik Fejezet.***A' részvény-társaságokról.**(Folytatása.)*

63. §. A' társaság az alapítóknak előleges költségeit — mihelyt ezek elégségesen bebizonyítottak, ha az alapszabályokban más rendelkezés nem történt, — azonnal kifizetendi.

64. §. A' választmánynak nem szabad az alapszabályoktól eltérni, vagy különös felhatalmazás nélkül a' társaságot kötő rendszabásokat elhatározni, mi csak a' társaság gyűlésében szótöbbség által történhetik. A' társaság céljának változása csak akkor eszközölthetetik, ha a' társaságnak legalább három negyede a' közgyűlésben a' változtatásban megegyez, — a' kisebbségben maradt rész azonban illy esetben kiléphet, 's a' társaság ügyeinek akkori állása szerint részvényeinek, 's ha nyereség található, az aránylag reá eső nyereségi résznek kifizetését követelheti.

65. §. Az alapszabályoknak minden változásai a' változtörvényezéknél bejegyeztetendők.

66. §. Rendkívüli kedvezéseket, például kisajátítást vagy találmányi kiváltság-levelet (Erfindungs-Patent) kívánó részvénytársaságok a' fentebbi§§ok rendeletén felül, a' fenálló rendszabásokhoz alkalmaztatandják magokat.

67. §. Mind ezen közkereseti társaságokról szóló törvények a' bányászati törvényhatóság alá tartozó társaságokat nem illetik,

XIX. Törvényczikkely.*A' kereskedői testületekről és alkuszokról.*

1. §. Mihelyt valamely városban vagy mezővárosban több mint tíz kereskedő, gyártó vagy közkereseti tagtárs létezik, ezek kereskedői testületet alakíthatnak, 's abba más ugyanazon megyében lakó kereskedőket, gyártókat és közkereseti tagtársakat is bevehetnek és ügyeik elintézésére, pénztárok kezelésére 's az alkuszok feletti vigyázatra választmánnyt 's elnököt szótöbbséggel választhatnak; megjegyeztetik azonban: hogy az illy kereskedői testületek valóságos bejegyzett kereskedőt, ha az a' testületbe lépni akar, 's mint testületi tag köteleességeit teljesíteni késznek nyilatkozik, a' felvételtől el nem zárhatnak.

2. §. A' testület jogaihoz tartozik:

a) Olly helyeken, hol váltó-törvényesékek vannak, minden harmadik esztendőben a' kereskedői elnököt megválasztani;

b) Az alkuszokat az alább körülírt módon vizsgálat alá venni.

3. §. A' ki alkusz kíván lenni, ebbeli kívánságát a' kereskedői testület elnökének bejelentse, 's teljeskorúságáról és becsületes magaviseletéről bizonyítványokat mutatasson elő.

4. §. Az elnök ezeket a' kereskedői testületnek bejelenti, a' testület pedig az elnök mellé két kereskedőt

rendel, kik az esedezőt a' szerződések tulajdonságairól, az alkuszi könyvvezetésről, és egyéb alkuszi köteleességekről a' belföld 's legközelebbi határos külföld mértékeiről, az áruk tulajdonságairól, az eladásuknál megartott helybeli szokásokról, és ha váltó-alkusz is akarna lenni, a' váltó foglalatosságokról szoros vizsgálat alá vendik.

5. §. Ha a' megvizsgált tudományát elegendőn bebizonyította, a' vizsgálok kötelesek neki erről a' testület nevében biznyság-levelet kiadni, 's ötöt az alkuszi hitletétel végett a' helybeli hatósághoz utasítani.

6. §. A' helybeli hatóság a' megvizsgált 's bizonyítvánnyal ellátott személyt megeskendendi: „hogy alkuszi köteleességeit pontosan teljesíteni fogja.“ A' helybeli hatóság azt, hogy az alkuszi hit valóságosan letéttetett, az alkuszi vizsgálatról szóló bizonyítványra irandja, 's hiteles pecsétjével megerősítendi.

7. §. Az alkuszi köteleességek következők:

a) Tartozik egy első feljegyzési kézi könyvet (Buch der ersten Aufschreibung) és ezen kívül még egy rendes alkuszkönyvet tartani, — mellyek az illető hatóságnál selyem zsinórral átvonatnak, a' zsinór két vége a' hatóság pecsétjével megerősítetik, 's a' lapok száma feljegyeztetik;

b) A' kereskedésekben, gyárakban 's közkereseti társaságok irószobáiban (bureau) gyakran megjelenni, 's szolgálatot tolokadás nélkül ajánlani;

c) Mihelyt valamely ügy reábiztatott, ezt első feljegyzési könyvének bal oldalára pontosan felírni;

d) Tartozik a' felvállalt ügynek eszközéséte szorgalmazni a' nélkül, hogy megbízója nevét, mielőtt az ügy befejeztetett, megnevezné, hacsak erre megbízója által meghatalmazva nincs;

e) Az eladandó áruk tulajdonságainak előadásánál igazságosan 's részrehajlatlanul szolgálni, a' valódi mustrákat megmutatni, 's jót állni, hogy az áruk a' mustráknak megfelelnek;

f) A' mint a' reá bizott ügyet valakivel befejezte, ezt első feljegyzési könyvének jobb oldalára a' megbízás által ellenébe pontosan bejegyeztendi, 's a' befejezett ügyet hitelesített alkuszkönyvébe mindjárt sorszám szerint mind a' két szerződő fél nevének 's lakásának, az áruk mennyiségének, árának 's a' befejezés idejének pontos feljegyzése mellett beiktatandja. Az illy alkuszkönyv ugyanazon pontossággal és hitelességgel vitetendő, melly a' kereskedői könyvektől kívántatott. Minden kereskedői ügy befejeztével;

g) Ezen könyvből két kötés-bizonyítványt (Schlusszettel) Ezen könyvből két kötés-bizonyítványt (Schlusszettel) készit, mellyekbe kézikönyvből a' befejezett ügyet pontosan kiirandja, a' sorszámot és a' kézikönyv lapszámát feljegyeztendi, aláirandja, 's azokat haladék nélkül a' két félnek általadja.

8. §. Mihelyt az ügy befejezése az alkuszkönyvbe iktattatott, ha eladási vagy vevési megbízás kétségbe nem hozatik, vagy bebizonyítatik, 's az alkusz ezen megbízás határan túl nem ment, attól az egyes fél többé vissza nem léphet, 's illy esetben a' kötés-bizonyítvány teljes próbát tesz a' befejezett ügy iránt.

9. §. A' kötés-bizonyítvány (Schlusszettel) a' fentebbiek szerint bizonyítást tesz a' perben: azonban az ellenfél még a' könyvek vizsgálatását is kívánhatja. Az alkusz ezeket minden illyes kívánatra a' helybeli hatóság-

nak bemutatni köteles, mely megvizsgálandja, vajjon azok a törvények értelmében vitettek-e? ha az alkusz könyveit bemutatni vonakodnék, vagy ezeket nem a törvény értelmében vezette volna, akkor a kötés-bizonyítványra támaszkodó panaszló félnek minden kárért felelős.

10. §. Ha az alkusz könyveit hibásan vezeti, a hatóság első esetben ötet a körülmények szerint 20 — 100 forintba menő büntetéssel illeti, másodszor pedig alkusz-bizonyítványát tőle elveszi, s ötet az alkuszok sorából kitörli, ezen kitörlését pedig közhírré teszi.

11. §. Azon alkusz, ki adósságokba merül, részeges vagy játékos, csalárd embereknek, vagy kiskorúaknak adósság csinálásnál eszközül szolgál, a reá bízott titkokat kifecsegi, vagy a dugárósságot előmozdítja, az alkuszok sorából szinte kitörltetik, alkuszi bizonyítványa tőle elvétetik, s a kitörlés közhírré tétetik.

12. §. Alkusz minden kereskedés üzésétől, gyár felállításától, vagy közkereseti társasághani részvételtől eltiltatik, s ha ezt tenni kívánna, előbb alkuszi hivataláról lemondani köteles, különben az alkuszok sorából kitörltetik.

13. §. Ha az alkusz kézikönyve megtelt, ezt a hely hatóságánál letenni, s egy ujat hitelesíttetni köteles. Hogyha hivatalát elhagyja, kézikönyveit szintén úgy letenni köteles.

14. §. Az egyszer megvizsgált s megesketett alkusz hivatalát az ország minden részeiben, bizonyítványának előmutatása mellett gyakorolhatja, s többé új vizsgálatnak magát alávetni nem köteles.

15. §. Az alkusz minden szerződő féltől a befejezett ügyért alkudíjt (Sensarie) követelhet. Az alkudíj, ha eziránt külön egyezés nem történt, minden ügyért, mely 5000 forintot meg nem halad, fél procentre határozatik, nagyobb sommáknál pedig az 5000 forinttól minden esetre neki járó fél procenten felül minden 100-tól, mely az 5000 frton felül vagyon, egy negyed procentet követelhet.

16. §. Azon czéltől, hogy az alkusz az árukat becsokek felett magasztalja, s így másokat csaljon, nagyobb alkudíjt kikötni tilos. Ha az alkusz ezen rendeletet meg nem tartaná, az alkuszdíj elvesztésén kívül 10 — 100 forintig menő büntetés alá kerül.

17. §. Ha alkusz az általa kötött ügyekben csalárd-ságot követett volna el, akkor a 10dik §. rendeletén felül a károsodottnak teljes kárpótlást adni köteles.

18. §. A fiumei kereskedői testület s a magyar tengermelléki alkuszok iránt gyakorlatban lévő szabályok tovább is jelen állapotjokban maradnak.

XX Törvényczikkely.

A fuvarosokról.

1. §. A ki fuvarozásokat vállal, köteles ezt illető hatóságának bejelenteni, s bizonyítványért esedezni, hogy életmódja becsületes, és hogy lovakkal és szekérrel bír. Valódinak találván a kitétel az illető hatóság, ezen bizonyítványt haladék nélkül könyvecske alakban kiadandja, mellynek kezdetén jelen törvényczikkely rendeletei kinyomatva legyenek. A fuvaros magát ezen bizonyítvánnyal azon kereskedőnél, kitől fuvarát kíván, igazolni tartozik.

2. §. Ha a fuvaros valamely fuvar fejében előpénzt (arrha, Drangeld, Aufgeld) vagy előlegezést (Vorschuss, anticipatio) felvett, az áruszállításra kitűzött időre pedig törvényes ok nélkül meg nem jelenik, s a kereskedőnek annak idejében be nem jelenti, hogy más fuvarosról gongoskodjék: akkor az előpénz, vagy előlegezés kétszeres megtérítésén kívül, azon külömbseget is, mely a más fuvarossal kialakított magasabb bérből ered, a kereskedőnek megfizetni köteles.

3. §. A kereskedő megalkudott fuvarosának fuvarlevelet (Frachtbrief) adni tartozik, mellyben a szállítan-

dó áruk mennyisége és minéműsége, a fuvaros elindulásának s a rendelt helyre ígért megérkezésének napja, végre a fuvarbér s ennek fejében adott előlegezés beiratandik, s mindezek egyszersmind azon könyvben, mellyet a fuvaros az 1ső §. szerint tartani köteles, azonnal bejegyzendők.

A kereskedő továbbá köteles felvigyázni, hogy az áruk jó állapotban és jól elrakva adassanak át a fuvarosnak, és a helybeli kereskedői szokás szerint vagy tulajdonos takaróival, vagy a fuvaroséival az idő viszontagságai ellen elégségesen biztosíttassanak; — a fuvarlevelbe pedig mind ez bejegyzendő.

4. §. A fuvaros a reá bízott árukért nem csak szerével és marhájával, de egész vagyonával kezeskedni tartozik, s minden csel vagy gondatlanság által okozott kárt az áruk tulajdonosának megtéríteni köteles.

5. §. Olly ürügy alatt, hogy az áru súlyából valami hiányzik, vagy az áru elrontatott, a kereskedő, ha a fuvaros bebizonyítja, hogy az állított hiány vagy romlás nem az ő csele vagy gondatlansága miatt történt, a kialakított fuvarbérből semmit le nem vonhat: ha pedig a fuvaros az árukkal a kikötött időhatárnál később érkeznek meg a rendelt helyre, fuvarbérét a körülmények szerint vagy egészben, vagy részben elveszti.

6. §. Ha azonban a fuvaros hiteles bizonyítványokkal kimutatja, hogy a kikötött időhatárt győzhetlen akadály miatt mulasztotta el, akkor minden büntetéstől ment leendő. Illyen bizonyítványokat a legközelebbi tisztviselő vagy helybeli hatóság a fuvaros felszólítására, ha kitételét valódinak találja, haladék nélkül kiadni köteles.

7. §. Ha a fuvaros útban észrevenné, hogy az áruk begöngyölése (Einhüllung, Emballage) vagy a hordó, mellyben vannak, akármely történelből megkárosultak, s az áruk ez által veszélyeztetnének, köteles a begöngyölést vagy hordót kijavíttatni; melly esetben ha a kijavítás szükségét s azt, hogy a kár sem csele, sem gondatlansága által nem történt, bebizonyítja, a kijavítás bére neki az áruk tulajdonosa által kifizetendő.

8. §. Ha a fuvaros a reabízott árukból valamit elidegenítene, vagy ön hasznára fordítana, köz tolvajként megfenyítendő; azok pedig, — kik illy árukat tudva átvettek, orgazdökként büntetendők.

9. §. A fuvaros a reabízott szállítandó árukat vagy maga, vagy emberei által a rendelt helyre vinni köteles; ha tehát a fuvar más fuvarosra bízta, a fuvarbért ugyan el nem vesztí, de az árukért úgy tartozik felelni, mintha azokat maga szállította volna, — kár vagy időmulasztás esetében fenmaradván viszkérésete (Regress) azon fuvarosra, kinek a szállítást általadta.

10. §. Minden kérdések, mellyek kereskedő és fuvaros közt ezen törvény következtében keletkeznek, ha a kereset tárgya 200 forintot felül nem mul, megyékben a szolgabírák által, királyi és első bíróságú hatósággal felruházott rendes tanácsu mezővárosokban a helybeli bíró vagy kapitány által sommás szóbeli per útján elintéztetnek, az ítéletek tüstint végrehajtatnak. Megjegyzetetik azonban: hogy midőn a kereskedő akar a fuvaros ellen valamely keresetet támasztani akkor, midőn tőle az árukat általveszi, addig míg a fuvaros azon helyről el nem távozott, a helybeli bíróság, — ha pedig már eltávozott volna, akkor azon városnak vagy megyének fenemlített tisztviselői fognak a kereset felett ítélni, mellynek keblében a fuvaros lakik, magában értetődvén, hogy 200 fto felülmúló keresetek kereskedő és fuvaros között mindig a panaszlottnak rendes bírósága előtt rendes per útján lesznek követelendők.

(Folytatjuk.)

Az újon alapított athénai egyetem; és néhány eszmék a nevelés ügyében.

(Folytatás.)

A' föld népének vagyis a' tápláló rendnek viszonyait vizsgálván, úgy találjuk, hogy maga magával eszközeivel és barmaival, az ezek ereje által előhozandó terményekkel, a' státussal, és az istennel áll összeköttetésben, honnét ezen rendnek jövődóbeli viszonyaihoz kellene neveltetnie. — A' maga magához viszonyából egy rövid boncz és élettudomány után, egy igen jó éptan volna a' földnépének szükséges, ki ezen tudományt nélkülözi, ön életét nem tudja becsülni, annak illendő gondját nem tudja viselni, hová még az is járul, hogy ezen tudományokból létünk romlékony természetét kiösmérvén, a' magunk ellen elkövetendő bűnök általok korlátoltatnának, a' millyek p. o. a' korhelység, torkosság, dologtalanság, parázna-ság stb. — A' tápláló rendnek ön eszközeihez való viszonyából neki az általa használt eszközök ösmerete, azaz egy jó értelmes, könnyen megfogható, az életből vett példákkal világított mechanika volna szükséges, melly alkalommal csak igen rövideden a' legszükségesebb ösmereteket magában foglaló physicát is elő lehetne adni. — A' föld népének marhához való viszonyára nézve szükség volna egy jó veterinaria, mellyben a' házi állatokkal való bánás, mind ép mind beteg állapotokban, ezeknek bizonyos czélokra való ügyesítése, azok erejének használása adatnának elő; ezen tudomány nélkül az állatnak természetét nem ösmérvén az ember a' szinte érző, magához képest eszmélő, az emberi erőket kimélő állatnak jótévője helyett kinzója leszen, azt mivel nekie adós vissza nem fizeti, mert a' míg az ember egy részről barmainak erejét czéljaira használja, más részről nekie jó bánással és gondviseléssel tartozik; sőt e' részről ohajtani lehetett volna, hogy a' vallás egy lépéssel még tovább ment volna, harmadik alapjául a' barmok kimélését vévén föl. A' föld népének, az ön és marhája ereje által előhozandó terményekre nézve, oekonomia név alatt szükség volna mind azt megtanulni, mi csak ezeknek a' lehetőségig legnagyobb mennyiségben, és legjobb minémiségben való előhozására szükséges; honnét nekie a' szántást vetést, a' kertészetet, a' juhtenyésztést stb. ezen tudományból kellene megtanulnia. A' föld népének az egész státushoz való viszonyára nézve világosan meg kellene nekie magyarázni, hogy milly tagja ő a' társaságnak, kellene tehát nekie tudni állását a' státusban, el kellene neki mondani sőt vele szórul szóra megtanultatni, hogy ő a' társaságnak és ez nekie mivel

és miért tartozik. Végre istenével való összeköttetésére nézve, miután a' föld népének a' legtisztább vallásnak alapjai előadattak volna, practice az inségeknek napjain elő kellene adni, hogy az embert minden emberi erő elhagyja, 's ekkor őtet egyedül a' vallás jótévő sugarai gyámolítják, és hogy tehát a' vallás már ez életben is üdvöztívén az embert, az istenről legjobb napjainkban sem kell megfélekednünk.

A' tápláló rend maga magát egészen nem taníthatván intézeteknek kellene állíttatni, mellyekben arra való emberek neveltetnének; ezeknek becsületes életmódjokról gondoskodni kellene, más-kép soha arra való emberek a' neveléssel nem fognak foglalkozni. Talán minden helységben mind ezen fárasztó gondok teljesítésére egy pap és egy tanító elegendő volna, amaz a' valláson kívül a' diaetetikát, ez pedig a' többi tudományokat és mérsékletes életet taníthatná.

A' nevelésnek úgy kellene intéztetni, hogy a' 14dik esztendeig némelly inkább a' testi erőket és ügyességet célba vevő gyakorlásokon és vallásunk főágazatin kívül az olvasásnál és fő- és írásbeli számolásnál több ne kívántatnék a' gyermektől. A' főlebb említett tudományok azon időre hagyattatnának, midőn már a' fiú gondolkozni is tud.

A' tudományok nem egyszerre, hanem egymásután adassanak elő, mert lehet-e fonákabb gondolat, mind a' zsenge agyat annyiféle tanulmányokkal bitorlani, mi leszen ebből, nem valóságos zagyva-e? nem nevetséges-e néha gyermekeket egész rakás könyvvel oskolába menni látni, mi valóságos kinszenvedése, jókori előlése a' léleknek.

Tudjuk, hogy a' tápláló rend ivadékát alig hogy bölcsejéből kikelt, azonnal dologra használja, ez nem is lehet más-kép, azonban a' dolog időn kívül még elég idő marad, — mellyben az ifjúság az érintett szükséges ösmeretek szerzésével foglalatoskodtatik, illyen idő p. o. az egész tél, sőt a' később őszenek, és korább keletnek egy része. Ide járul még az is, hogy az érintett tudományokban az első nemzedéknek (generationak felnőttével, az újabb nemzedék az előttevalótól munka közben (practice) gyakorlatilag, úgy szólván enyelegve is sok hasznos ösmeretekhez juthat.

Ha valaki tán azt gondolná, hogy mind ezen tudományokat ifiabb korban tudni illik a' pelyhedés ideje előtt is meg lehet tanulni, az igen hibáznék, a' lelki tehetségeket illyenkor eröltetni, annyit tesz, mint a' lelket elnyomorítani, őtet időnek előtte minden tudvágytól megrabolni, mire nézve szomorú példákat lehetne felhordani, hol elég legyen sok anyáknak azon korán sirba szállott örömeiket, hogy gyenge gyermekeik lelki te-

hetségeit bitangolván, maguknak gyermekiben annyi szép jövendőt igérvén, az egykor jeles gyermekcéből felserdülvén igen buta ifjoncz válik. Az érintett tudományok megszerzése a' 14. és 20 esztendő közti életkor volna legalkalmasabb, melly idő csakugyan elegendő is volna az érintett tudományok kényelmes megtanulására.

A' mondott tudományoknak nem annyira theoretice, mind inkább practice kellene taníttatniok, a' theoriának, az abstractionnak később kellene jőni, mit a' tápláló rendre nézve igen költségesnek nem gondolhatni, mert p.o. a' számolást kövecszel, árpával az ujakon is el lehetne kezdeni, emelcső, csiga, kerék, furó, mázsa, 's effélék pedig szinte minden házban találtnak.

A' leánygyermek nevelése az eddig érintett fiúgyermek nevelésétől voltaképen különbözik. — Ezeknek minden jól elrendelt országban kivétel nélkül olvasni kell tudni, a' mi kis számolás nekik kívántatik, azt a' közönséges élet viszonyaiból is megtanulhatják. Valamint a' vallás valódi alapja a' nevelésnek az előbbeni nem nevelésére szükség, úgy és még inkább szükség az asszonyi nemre, mert az asszonyi szív már természeténél fogva vallásosabb; rajta a' bűn, mint a' vallásnak szennye, undokabb színben tűnik fel.

A' felserdülésnek idejét elérvén a' leányka, neki nem különben mint a' fiúnak szükségesek az élet és egészség megtartására szolgáló szabályok, mellyeken kívül az ő kötelessége lévén inkább a' férfi által beszerzett termékekre való fölvigyázás avagy ezeknek bizonyos czélokra való feldolgozása, azért is az ezen czélokra szolgáló legszükségesebb ösmereteket neki magáéva kellene tenni. A' csinosság, tisztaság, takarékoság, és mindenről gondoskodás főkötelessége lévén az asszonymak, nevelő intézetekben ezen tulajdonok megszerzésére különös gond fordítatnék.

A' két rendbeli növendékeknek szükséges könyvek különös gonddal dolgoztatnának ki, azokat bár milly különbözők is egy léleknek kellene áthatni, hogy köztök lehetséges összefüggés lenne. Az illy munkák kidolgozásaira az ország tudósai, sőt a' külföldiek is nagy jutalommal szólítatnának fel, mert alig vagyon nehezebb feladat, mint efféle jó könyvek kidolgozása.

Az egész népnevelés ügye egy választmányra bíztnak, mellynek tagjai nem mások, mint a' magukat már tetteleg jelesen kimutatott lelkes, az emberiség ügyében buzgólkodó néptanítók lehetnének. Ezen biztosság hatalmaztatnék fel az időről időre teendő változtatásokra, 's egyszersmind ügyelne az egyes intézetek rendben tartására.

A' néptanítói rendnek arra is fel kellene vigyázni a' mennyire lehet, hogy a' nép iskolai

könyveinek birtokában tanulmányai végeztével is megmaradna, azokat ne hányná el, mert valljon van-e ferdébb cselekedet, mint azon ösmeretekre, mellyeket nagy bajjal megtanultuk, és mellyeknek jó része idővel elszáll, éppen akkor midőn azokat életbe vihetnénk, vissza nem térni, azokat emlékezetünkben újra fel nem éleszeni? Az áttanult könyvekben az ember akármikor is otthon találja magát; hollott az újakkal csak többszörös fáradság után ismerkedhetünk meg.

Ugyancsak néptanító rendnek kötelességévé kellene tenni, és neki módokat nyújtani, hogy magas rendeltetésöket a' népnevelésre nézve az iskolák határán kívül is tulterjeszthessék, egykori nevendékeiknek, ezen iskolák haladtával is nevelőik lenni megne szűnjenek; minek legjobb organumai folyóirások lennének, mellyekbe minden practice hasznos ismeretek közöltetnének, ezekben egyszersmind egykori tanítványaik emberkori viszonyaikra és kötelességeikre is figyelmesekké tétetnének, millyek főkép a' többi közt szülői kötelességeik.

Az iskoláikból kikelt legénykéek és leánykák a' házasságra kelendők kölcsönösen figyelmeztetnének, hogy mit kellen ezeknek amazokban, és megfordítva amazoknak ezekben tisztelni és becsülniök, egymást kölcsönösen kiösmérvén maguknak boldog házasságot ígérhessenek.

A' fiatal házások számára dolgoztatnék ki egy olly könyv, mellyből megtanulhatnák, mivel tartoznak a' házasság párok különösen egymásnak, és egyesült erővel mivel gyermekeiknek, adatnának itten elő a' házassági életnek örömei és terhei, valamint gyermek testi, lelki, erkölcsi nevelésnek első legszükségesebb vonalai, mind az atya, mind különösen az anya részéről.

Bugát Pál orv. tanár.

M é r e g - e v ő k.

Moodie délafrikai utazásában beszéli, hogy a' hőttentotok a' legmérgeesebb kigyók fulánkjaikat kiszívják és elnyelik, csupán arra vigyázva, hogy az fogaikat vagy inhusukat ne érje. Ez által biztosítva gondolják magukat a' kigyómarás ellen, vagy ha az még is megtörténnék, a' marás veszélyes hatású nem leend. „E' véleményről valódilig meggyőződnöm nem lehetett — mond Moodie tovább — de az bizonyos, hogy a' kigyóméreg ezen nézetből nyeletik el, és ennek hasznos fogantját még akkor is hiszik, ha a' kigyó, mellytől megmaratnak, mérgeesebb annál, mellynek mérgét elnyelik.

Turcsányi.

Rejtvény.

Melly betű? — melly szívben, szerelemben 's szende leányban Nincs; — de sohajtásban, esókba, mosolyba vagyon.

Váczi József.

1840diki

Törvény-Czikkelyek.**XXII. Törvényczikkely.***A' csődületről (Concurs).**(Folytatása.)*

Azon nemesekre nézve, kik szabad kir. városokban laknak, és semmi nemesi javakkal nem bírnak, valamint minden egyéb városi hatóság alá tartozókra nézve is, a' városi tanácsot illeti a' csődületi bírászkodás. Azok felett, kik első bírósági hatósággal ellátott mezővárosokban laknak, ha nem-nemesek, a' mezővárosi tanács, — ha pedig nemesek, — az illető megyének törvényszéke fog itélni. Végre

Minden egyéb nemesek és nem-nemesek felett, habár földesuri hatóság alatt lakkának is, mindig a' megyei törvényszék gyakorolja a' bírászkodást.

A' Jász és Kun kerületekben, mind az első ügy a' felebbviteli bíróságot tekintve, az eddig divatozó szokás fog megtartatni.

A' Hajdu városok kerületében a' csődületi első bíróságot a' városi tanácsok fogják gyakorolni. azoktól a' felebbvitel a' kerületi törvényszékre, onnét pedig egyenesen a' hétszemélyes tablára történendik. — A' magyar Tenger-mellékre nézve pedig az ottani váltó- és kereskedési-törvényszék illetősége jelen állapotjában marad, a' váltó-törvénykönyv II. rész 36dik §. értelmében.

2. §. A' csődületi bíróság illetősége (competentia) a' tartoznak azon perek is, mellyek a' megbukottnak vagyona nézve más bíróságok előtt vagynak ellene folyamatban; ugyanazért a' csődület megnyitásakor minden ilyen perek a' csődületi bírósághoz áttartatván, ott fognak végképen elítéltetni, azon perek pedig, mellyek a' a' bukottnak vagyona nézve más bíróság előtt ellene már lefolytak, habár végképen elintéztettek 's felebbvitel útján megvizsgáltattak volna is, de végrehajtással még he nem fejeztettek, a' csődületi első bírósághoz minden esetben áttartatendők ugyan, de ez az előbbi bíróság által megítélt követelés valósága és mennyisége felett újabb ítéletet nem hozhat, hanem csak az osztályozás iránt fog bírászkodni.

3. §. Ezen rendszabás alól azonban kivételnek:

a) Azon perek, mellyek ingatlan nemesijavakat tárgyaznak:

b) Minden bányászati keresetek, mellyek ámbár a' bukottnak bányai vagyona szinte a' csődületi tömeghez tartozik, mégis mindig a' bányászati bíróságnál elintéztendők, miután azonban elintéztettek, osztályozás és kielégítés tekintetéből szinte a' csődületi perhez és törvényhez adandók.

4. §. Azon ingó zálogok, mellyekre a' válto-hitelező a' kibocsátó, forgató, elfogadó vagy váltókezes ellen a' csődület megrendelése előtt a' váltó-törvénykönyv I. részének 193dik §. szerint zálogjogot nyert, és azon ingó javak, mellyekre nézve a' váltó-hitelezőnek az I. rész 198dik §. szerint megtartási joga (Retentionsrecht) vagyon, ugyanazon §§ok szerint is a' csődületi tömeghez nem tartoznak; ugyanazért ha ezek iránt a' váltó-per még folyamatban lenne is, az a' csődületi bírósághoz át nem tartatik, hanem a' váltó-törvényszéknél marad.

5. §. Csődületnek helye vagyon:

a) Midőn az adós, vagy annak halálával örökösei, vagy hátrahagyott vagyonának gondnoka az illető csődületi bíróság előtt kijelentetik, hogy adóssági vagyonát meghajadják:

b) Midőn a' hitelezők közül egy vagy többen a' csődületi bíróság előtt bebizonyítják, hogy az adós tartozásainak eleget tenni nem képes, 's ugyanazért csődületet kérnek. — A' csődület megnyitását pedig kárheti bármely hitelező, habár oly kötelezvényvel, váltóval lépne is fel az adós ellen, mellynek kitűzött lefizetési ideje még le nem járt.

6. §. Midőn a' felfedezés az adósnak részéről történik, az illető bíróság köteles a' csődület megnyitását azonnal megrendelni; midőn ellenben a' hitelezők kérnek csődületet, ez iránti folyamodásukat az adósnak csődületi bíróságához intézik, 's az a' városokban a' tanácshoz, megyékben pedig a' megyei alispánhoz nyújtják be, 's a' folyamodás mellett azon próbákat is tartoznak beadni, mikből az adósnak fizetési tehetetlensége kivilágosodik. A' megkeresett városi tanács vagy alispány ezen folyamodást mellékleteivel együtt a' panaszlottal haladék nélkül közölvén, neki meghagyja, hogy egy kitűzött rövid határidőre az illető bíróság előtt, és pedig városokban a' tanács, megyékben a' törvényszék előtt személyesen vagy ügyviselője által megjelenjen; és ha az ellene intézett követelésnek alaptalanságát másképen megmutatni nem tudná, bizonyítványokkal támogatott követelési 's tartozási állapotját minden további halasztgatás nélkül mutassa ki. Ugyanazért megyékben az alispány, mihelyest ilyen csődületi folyamodás adatik be hozzá, a' törvéyszéket a' rendes időn kívül 's azon napra, mellyet a' panaszlottnak határidőül kitűzött, összehívni köteles.

7. §. A' kitűzött határnapon az adós megjelenvén, ha azt hinné, hogy a' fentebbiek szerint nem azon bíróság hatósága, vagy illetősége alá tartozik, ez iránti kifogását azonnal megteheti, a' bíróság pedig e' felett haladék nélkül ítéletet hoz; később s' per folytában a' bíróság elleni kifogásnak helye nincs.

8. §. Ha pedig a' fél a' bíróság ellen kifogást nem tenne, vagy a' bíróság azt mint alaptalant elvetné, a' bíróság a' felek bizonyítványait azonnal fontolóra veszi, 's ha szükségesnek látja, az adósnak vagyonbeli állapotját a' hely színén bírólilag is megvizsgálattja.

9. §. Ha a' bíróság a' két részről bemutatott bizonyítványokból vagy bírói vizsgálatból azt látná, — hogy az adósnak fizetésbeli tehetetlensége valóságos, vagy alaposan gyanítatik, — a' csődület megnyitását azonnal megrendeli.

10. §. A' fizetési tehetetlenséget alaposan gyanítatja, 's azért a' csődület megrendelésére elegendő:

a) Ha az adós megszökik, vagy elrejtetik, 's ezen cselekvésének más oka nem valószínű;

b) Ha a' megrendelt határidőre értékbeli állapotjának kimutatása a' bíróság előtt maga vagy ügyviselője által meg nem jelenik, 's értékbeli állapotját kimutatni vonakodik;

c) Ha ellene bebizonyíttatik, hogy hitelezőivel követeléseik egy részének elengedése végett oly kijelentés mellett kezdett egyezkedéseket, hogy adóssági vagyonát meghaladják, habár ezen kijelentés bíróságán kívül történt is;

d) Ha az adós a kereskedőnek a bíróság előtt előmufatott kereskedői könyvéből kiviláglik, hogy könyveit annak idejében rendszeresen befejezni három hónapig elmulasztotta, vagy azokat nyilván meghamisította.

11. §. A mint a csődület megnyitása elhatározott, a bíróság ugyanazon ítéletben az adósnak minden ingó és ingatlan javait haladék nélkül zár alá vétetni rendeli és neki biróiképen meghagyja; hogy követelési és tartozási állapotját bizonyos hatánapig hit alatt fedezze fel, a csődületi tömegnek a netalán helyben lévő hitelezők meghallgatásával egy ideigleni gondnokot és egy per ügyelőt rendel, a bukott javainak összeírását elhatározza, és a hitelezők összehívására határidőt tűz ki. Ezen ítélet azonnal kihirdetendő, és kihirdetésével a csődület megnyitottnak tekintetik.

12. §. Ha a bíróság azt találja, hogy a bukott betegség, öregség vagy testi tehetlenség miatt, mindennapi élelmét meg nem keresheti, és más egyéb segéd-eszközei sincsenek élete fentartására, javainak zár alá vétele napjától kezdve, a csődületi pernek befejezéseig neki a csődületi tömegből a gondnok által időnként rendszeren kifizetendő tartást rendel; ez iránt azonban mind a tömegnek ideigleni gondviselőjét, mind a netalán helyben lévő hitelezőket minden esetre előbb kihalgatja. Ezen tartás naponként legalább hat krajczár leend, de hisz krajczárnál naponként többre semmi esetben nem határozthatik, sőt ha a per folyta alatt a bukottnak más keresetmódjai nyílnának, mik által ezen tartás elkerülhetetlenül szükséges lenni megszűnnék, annak fizetésétől a hitelezők kérelmére a bíróság a tömeget újabb ítélet által felmenti.

13. §. A megrendelt zár alá vételt városokban a bíróság két kiküldött tanácsbeli által, megyékben a törvényszék a kiküldött törvényes biznyság által azonnal teljesített azon javakra nézve, mik törvényhatósága alá tartoznak; a bukottnak egyéb javaira nézve pedig az illető törvényhatóság átküldő-level mellett annak teljesítésére felszólítja.

14. §. A felfedezési esküt a bukott fél az eljáró csődületi bíróság előtt tartozik ugyan letenni, de ha más törvényhatóság alatt laknék, és személyesen jelen nem volna, a bíróság annak illető törvényhatóságát átküldő-level mellett az eskünek és felfedezésnek kivételére megbizza.

15. §. A bukott ingó és ingatlan javainak összeírását városokban a tanács szinte egy vagy több tanácsbelire, megyékben a törvényszék a törvényes biznyságra bizza, azon javakra nézve pedig, melyek más törvényhatóság alatt vannak, átküldő-level mellett eszközli. Az összeírás mindig a tömeg-gondnoknak vagy megbizottjának hozzájárulásával teljesítendő, és a hitelezőnek is teljes szabadságában áll az összeírásnál jelen lehetni. — Az összeírást teljesítő tanácsbeli, vagy törvényes biznyság, a tömeg-gondnokának vagy megbizottjának és netalán jelenlévő hitelezőknek meghallgatásával, mindjárt az összeíráskor elhatározza azt, melyek azon ingó javak, miket a hitelezők összejöveteleig sem lehet eltartani, és azt az összeírásban is különösen megjeleli.

16. §. Az ingatlan nemesi javak iránti jogokat tárgyazó irományok az összeírás alkalmával lepecséltetnek és az illető nemzetségbeliek kezére adandók.

17. §. Ha a bukottnál valamely bepecséltetett letétemények talátnak, melyeken a tulajdonos neve, vagy egyéb ismerhető jelek láthatók; azok az összeírás alkalmával fel nem bontandók, hanem az összeírásban világosan körülírva a tömeg gondnokának általadandók. Ha pedig a bukottnál mint köztisztviselőnél közpénztár talá-

tik, a különösen e végre szolgáló közpénztári szekrény az összeírók által lepecséltendő, és minden közhivatali irományokkal együtt a csődületi bíróságnak általadandó. A csődületi bíróság azon hatóságot, melyet a pénztár illet, haladék nélkül tudósítja, a lepecséltetett pénztári szekrényt pedig annak megbizottjai előtt felnyitván, ha abban olly bepecséltetett letétemények talátnak, melyekről világos, hogy valamely magánosokat illetnek, ezeket addig is, míg a tulajdonosok által nem követeltetnek, a tömeg-gondnokának kezébe adja; a többit pedig az irományokkal együtt a hatóság megbizottjai veszik át. Azon közhatóság, mellynek pénzeit a megbukott kezelte, általvéen ekképen a közpénztárt s ahoz tartozó irományokat, köteles az ezt illető számadásokat azonnal megvizsgálni, és ha kivilágosodnék, hogy a pénztárban felesleg (superplus) talátkozik, azt a csődületi tömegnek általadja; ha pedig a hivatalos számadások szerint a számadó elmarasztaltatott, az elmarasztalási sommát a csődületi tömegnek követeli.

18. §. Azon ingatlan javakra, melyek a bukott feleségének sajátjai, az összeírás ki nem terjesztethetik, harsak az adósleveleket az asszony is alá nem írta. Az összeírás szinte ki nem terjesztetik a megbukott tisztviselőnek hivatalbeli fizetésére.

19. §. Ha a bukott vérségével osztatlan állapotban vagyon, csak azon javait lehet tüstint összeírni, melyek egyenesen a kizárólag az ő tulajdonai, a tömeg gondnokának és perügyelőnek azonban kötelességök leend, kinyomozni mind azt, mi a bukottat az osztatlan közösből illeti, és az őtet illető résznek haladék nélküli kiadását az 1836dik esztendei XIVdik törvényczikkely utján eszközölni.

20. §. Ha a bukott valamely közkeresefi társaság tagja, akkor a tömeg gondnoka a társaságtól a bukott-ra eső részt a társaságokról szóló XVIII dik törvényczikkely 46. 47. 48. 49. és 50 §§. értelmében követelendi, összeíratandja, és zár alá teendi.

21. §. Ha a bukott valakivel közösségben élne, vagy valamit mással közösen bírna, és ezen közösség nem társasági szerződésen alapul, akkor a közös tárgyak azon megjegyzéssel, hogy közösöknek állittatnak, szintén összeíratandók, és a tömegi gondnoknak általadandók.

22. §. A birói összeírás két példányban elkészítendő, az egyik a tömeg-gondnoknak, a másik a csődületi bíróságnak általadandó.

23. §. A tömegnek kirendelt ideigleni gondnoka az összeírt javakat és a bukottnak ingó javait, kereskedését és követeléseit tárgyazó minden irományokat az összeírás szerint kezébe és számadása alá veszi; azon ingókat, mik az összeírást teljesítő tanácsbelinek, vagy törvényes biznyságnak a 15dik §. értelmében hozott határozata szerint a hitelezők összejöveteleig sem volnának eltarthatók, haladék nélkül hiteles személy jelenlétében árverés utján eladja, egyeb ingó és ingatlan javakra felelet terhe alatt gondosan felügyel, és azon tartozásokat, mik a tömeget követelőleg illetik, a mennyire per nélkül bevehetők, minél elebb behajtja.

24. A kirendelt perügyelő (Curator ad lites) tartozik még a hitelezők összejövetele előtt is mind azon perekre, melyek a bukottat követelőleg netalán illetik, felvigyázni, azoknak bevégzését lehetőleg siettetni, azon tartozásokat, mik a tömeget követelőleg illetik, a mennyire per nélkül megkaphatók nem volnának, törvényutján behajtani, és a bukott ellen más bíróság előtt folyamatban lévő perekre nézve, melyek a 2dik §. szerint a csődületi bírósághoz általteendők, ezen általvételt tüstint eszközölni.

(Folytatjuk.)

Az illyr nevezet védelmezése —wich ur megtámadásai ellen a' Századunkban*).

Moses Istvántól, királyi profeszsor és könyv-
vizsgálótól Zágrábban**).

Századunk folyó évben kijött számai valamivel későbbben vevén kezemhez, csudálkozás és sajnálkozás nélkül nem olvashattam 9dik számában előforduló —wich urnak „a' zágrábi ujság valótalan állításai“ czim alatt közrebocsátott sorait.

Nem szándékom ugyan ezen értekezés valamennyi tévedése kiszámlálásával az olvasó közönségnek terhére esni: mindazáltal azon őszinte tisztelet, mellyel szülő földem — Magyarország — 's névszerint a' magyar nemes nemzet iránt viseltetem, meg azon forró hálaérzet, mellyel az új, engemet páratlan vendégszeretet el tápláló hazámnak — Horváthországnak — tartozom, egyaránt ösztönöz, hogy az említett értekezésnek rövid felvilágosításával mindkettőnek hódoljak.

Igaz ugyan, hogy a' Dalmát- Horváth- és Tótországok érdemes karai mostani közvetlen hatáskörük, az idők mostohasága által, hat megyére szorítottak: de, hogy ugyanezen karok az egész horváth nemzetet valahol maroknyi nemzetnek nevezték volna, nehezen olvasta —wich ur; hogy pedig a' határori Dráván innen fekvő vidékek máiglan a' Dalmát- 's így a' Dalmát- Horváth- és Tót országokhoz tartozóknak tekintetnek, az 18⁹¹ 40 országgyűlés tetteiből is világosan kitetszik, 's így a' Dalmát- Horváth- és Tótországok katonai erőtlenségéből csak az úzhet csufot, a' ki nem tudja, hogy ugyan azon országok egyeteme 1809ben hetvenezernél több vitézt állított ki a' csata piacra.

A' mi a' horváth irodalmában régóta haszná t, és jelenleg is a' zágrábi horváth ujság homlokán előjövő illyr nevezetet illeti, bizonyossá tehetem —wich urat, hogy neki igen nehéz volna bizonyítani: miszerint „a' tulajdon illyr nyelv és nemzet, mellyet a' görögök és rómaiak még a' keresztény év előtt ismertek, és annak neveztek régen eltűnt légyen a' világból.“ — Hogy az itthoni igen régi, ellenkezőre mutató traditiokat ne emlitem. dr. Safarik József Pál Európán szerte hajdankor mély buvárának elimert tudós munkái, név szerint az, mellyet a' sláv nemzet eredetéről (Über den Ursprung der Slawen) német, meg egy újabb, mellyet „a' szláv nemzet régiségeiről“ (Slovanské starožitnosti) nygvan is sláv nyelven irt (Prágán, Spurny betűivel, X és 1006 l.) legalább

*) Szolgálhat részint egyszersmind czáfolására „a' végzőnnek a' horváthok illyr neve, 's irodalmára iránt“ a' Hasznos Mulatságok 15dik számában.

***) Mivel védelmezése a' Századunk szerkesztőségétől el-mellőztetett, most itt közöltetik.

alapos kétséget (sceptis) támasztani képesek volnának —wich urban ön állítása felől, ha olvasásra méltatná.*)

Egyébiránt az egész a' régi illyr nemzet az élők közül el, vagy el nem tűntét tárgyazó vitatkozás igenigen mellékes a' jelen kérdésben. Jól tudják a' mostani horváthok, hogy dicsó őseik későbbben — bárha nem —wich ur datumá szerint a' rokon szerbekkel együtt, a' Duna meg az adriai tenger közt elterjedő vidékek nagy részét foglalták el: de mind a' mellett nem kételkednek róla, hogy legalább azon joggal illyreknek neveztetettek, — valamint a' longobardok 's egy részről a' Nomanok Olaszoknak, a' Britanniát megszállott Szászok 's Angolok Britanoknak, a' régi Bojerhaimot elfoglalt Csehek Bohemoknak jelenleg neveztetnek; és valóban különös dolog, hogy miután ezen a' Dalmát- Horváth- és Tótországokra alkalmaztatni szokott illyr nevezeten századokig semmi botránkozót nem találtak közös hazáknak leghivebb, 's legmiveltebb férfiai — így p. o. hogy a' többit elhalgassam, Kitionich 's főképen Istvánfy számtalanszor használják — most egyszerre olly igen megbotránkoznak némelly magyar írók, hogy még „Napoleon zsarnoki önkénye“ emlékezetével azt kapcsolatba és az által gyanuba hozni iparkodnak.

1533dik évben „csak Körös, Zágráb és Varasd három vármegyéktől állott Tótország“ csak azt bizonyítja, hogy valamint maga —wich ur is megjegyzi — ezen évben mind Dalmatia, mind Croatia — legalább legnagyobb része — Slavoniától és Magyarországtól elfoglaltattak. Bizonyossá pedig tehetem —wich urat, hogy még 1526ban a' horváthországi bánok ném csak Dalmátiára, hanem alsó Tótországra nézve is ezen országok közgyűlésében hatóságukat — Istvánfi szerint „de more ejus gentis“ — gyakorolták, 's nehezen is mutathatná meg —wich ur, hogy szűkebb értelemben vett Tótország mert másképen Horváthországgal synonymice vétetett, sőt —wich ur is azon értelemben használja, midőn egy részről Zágrábot Tótországba teszi, más részről pedig annak lakosait szüntelenül horváthoknak nevezi, sőt ezen nevezet mintegy erővel reájok ruházni iparkodik — valaha egész a' tengerpartig terjedett volna, valamint még most a' bán és a' Regnorum Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae karok és rendek hatósága odáig terjed. Egyébiránt akár valóságos birtok, akár pedig csak régi, —wich ur által is elismert jogok tekintetében használják a' mostani időben ezen

*) Mind a' két munka, valamint az 1839dik évi: „Danica ilirska“ (illyriai réggeli csillag) 10—15 számaiban előforduló dr. Gaj velős értekezése: „Tko subili stari Iliri?“ (Kik voltak a' régi Illyrek) olvasása igen ajánlható Fehér György urnak is.

karok és rendek abbeli nevezeteket, az a világ 's különösen Magyarország régi példája szerint lényegére nézve mindegy.

Tagadja továbbá —wich ur, hogy azon dalok, melyeket a zágrabi (illyr) ujság illyr nyelven írottaknak mond, valóban mind horváth énekek legyenek. Vigasztalására —wich urnak jelenthetem, hogy a zágrabi illyr ujság ezt seholse mondja. Az illyr nevezetet pedig föntebb említett itthonban régóta közönségesen ismert értelemben vévén, nem érdemelte, hogy —wich urtól ámtási szándékról vádoltassék. Hidje el —wich ur, hogy ő maga nem mond igazat, és ha nem is kívánja talán, de bizonyosan tévedésbe vezet a máshonnan a kérdéses tárgyat nem ismerő olvasóját, midőn a délszaki szláv dialectusokról beszélvén, a bolgár, horváth, szerb és venden kívül még a dalmat, vandal, carnioliai, rác, bosnyák, istriai, tót 'sa't. dialectusokat is említi. Nem a földtől, hanem a nemzetétől veszi az ember anyanyelvét; másképp könnyű volna p. o. a magyar nyelvet száz meg száz ágakra (!) osztani. Hogy pedig azon föntebb említett nyelveket — dialectusokat — egy szüleményűeknek nem tartja, és a horváth dialectust a dalmát, vend, vandal, carnioliai, rác, bolgár és szerb nyelvekkel sokkal inkább ellenkezőnek, mintsem a drávamelléki tót dialectussal állítja (!) —wich ur, nem csudálom, látván: miképen Reka, Bradna, Zelina, Gerebeny, Zhubicza, cherkew, Lipócza, Béla, Zobor, Zádor 's a többi várakat, — mint régi nevezetes helységeket magyar nevének (!!) vélvén, a szláv nyelvbeni járatlanságát nyilvánítja*) Leginkább botránkozik —wich ur a zágrabi ujság azon szavain: „hogy a horváthoknak jelen nagy lelkese-
désök mellett az illyr theatrum többektől fog látogatni mint a német, sőt többektől mint a pesti magyar színház látogatni az ottani némethez képest.“ De valjon ki mondotta —wich urnak, hogy ezek a zágrabi általa megtámadott ujság szavai? Hivatkozik ugyan a Hirnök f. e. 1 sz. ban a —wich ur által megrótt, mult esz. december 14kén költ „Ilirske narodne Novine“ számára, de egyedül csak a tót és horváthországi vármegyék által nemzetiségők és municipalis jogaik védelmére tett lépésekre nézve, és ott sem mondja, hogy a zágrabi ujságot szóról szóra fordítja, pedig az kívántatnék, hogy a zágrabi illyr ujság szavait a magyar Hirnökéből idézni lehessen. A többi, a Hirnök említett számában előjövő —wich urat olly annyira bosszantó

*) Ámbár —wich urnak neve valóban viés szótaggal végződik, 's ámbár —wich ur tótul is beszél, mégsem tudja, hogy p. o. reka annyit tesz, mint folyóvíz (Flumen = Flumen, dalmatul Reka); zelina = zöld. stupirza = leshely, bela = fejtér 'sa't.

Egy olvasója a kéziratnak

tárgyaknak az illyr ujságban legkisebb nyoma sincs; és névszerint a föntebb kitett a magyar színházat alacsonyító észrevétel se a kérdéses, se más számában az illyr ujságnak, se szóra se értelmére nézve nem fordul elő.*) Mit mondhatni tehát a bona fideséről egy ollyan citatiókkal fellépő íróról? — nem szenvedélyvel elfogult kebelre mutat-e ezen tulajdon koholatu rémképeit ostromló buzgóság?**) — és minekutána azt, mit az illyr ujság valóban hirdetett, mindjárt értekezése elején javalja —wich ur, egyéb pedig a megrótt illyr ujságban nemis jön elő, magától következik, hogy a vád nem az illyr ujság íróját, hanem inkább magát —wich urat illeti, a ki a tárgynak kellő ismerete nélkül olly elhatározó, az egyenetlenség sajnos magvát két századok óta összekapcsolt nemzet közé hintő itélet hozásra vetemedett, holott neki, a ki az illyr nyelv számtalan dialectusának olly részletes elrendezésébe bocsátkozik, gyermekjáték lett volna a célba vett illyr ujsággal előbb alaposan megismerkedni.***) Valóban nem ok nélkül titkolja nevét 's lakát — a ki illyen tudósításokkal bővíteni szándékozik az olvasó közönség ismereteit.

(Vége következik.)

A népes utca.

Egy londoni lakos kiszámítá, miszerint a London-hidhoz vezető Vilmos-király utcán naponkint reggeli 8 órától esteli 8 óráig 917 kocsi, és 4455 gyalogmenő halad el. És ezen utca még nem olly népes mint Cheapside, Fleecestreet 'sa't.

*) De hogy a magyar nemzeti színház Pesten igen gyéren látogatni, nem is volt szükséges a zágrabi illyr ujságból tanulni; azt tanulhatta —wich ur, ha maga nem járt a magyar nemzeti színházba, a Hirnökéből Századunkból, Nemzeti ujságból 's Hasznos Mulatságokból, a Jelenkorból 's Társalkodóból, a Honművészből, az Athaeneumból, Bajza szózatjából 's kiváltképen Csaplovics ur a Századunkban közlött értekezéséből, melyben ama humoristikus tanácsot adá, hogy a pesti németeket korbáccsal a nemzeti theatumba kellene hajtogatni, hogy üres ne maradjon.

Egy olvasója a kéziratnak.

**) Én gondolom, hogy azon balbuzgósága —wich urnak, kit mint tudós és becsületes férfit ismerni szerencsém van, csak a hypermagyarismus eredménye.

Egy olvasója a kéziratnak.

***) A zágrabi illyr ujság pedig Pozsonyban is kapható.

Komoljrejtvény.

Szárnyalok ámorkint a szívek szende körében,
'S gyéren lelhetek ollyt, melybe lehetne lakom.
Százba tekintek be, hol az újjász mennyeket élvez,
'S nékem az elfeledés éjje borítja nevem. Törökhegyi.

A 33. sz. rejtvény megfejtése — Kosd.

1840diki

Törvény-Czikelyek.**XXII. Törvényczikkely.***A' csődületről (Conkurs).**(Folytatása.)*

25. §. A' csődületi hitelezőknek összehívása közönséges összehívó végzés (edictalis citatio) által történik. Ezen összehívó végzésben világosan ki kell tenni:

- a) A' csődületi bíróság megnevezését;
- b) A' bukottnak nevét;
- c) A' hitelezők megjelenésének helyét és határnapját;
- d) Az ideiglen kinevezett tömeggondnokot;
- e) A' kirendelt perügyelőt;
- f) Azon felszólítást, hogy mind azok, kik a' csődületi tömegből bármely jogzimmal valamit követelnek, a' kitűzött határidőre keresetüket a' szükséges bizonyítványokkal gyámolítva okvetetlenül beadják; később beadott követeléseiknek hely nem adatván.

26. §. A' hitelezők összehívására kitűzött határidő 30 napnál rövidebb, 120 napnál hosszabb nem lehet. — Ezen összehívó végzés az eljáró törvényszéknek kapuira minden esetben kiszégeztessék, — a' kiszigezés napja arra feljegyeztetvén.

27. §. Ezenfelül azon hitelezőkre nézve, kik az eljáró bíróság törvényhatósága alatt laknak, ezen hatóság — más törvényhatóság alatt lakókra nézve pedig a' Helytartó-tanács útján fog kihirdettetni — az összehívó végzés.

28. §. Azon csődületi perekben, mellyek szabad királyi városok tanácsa előtt folynak, a' városok tanácsa — azokban, mellyek megyei törvényszék előtt folynak, azon törvényszék — a' mezővárosi tanács előttiekben pedig a' tanács kérelmére az illető törvényhatóság fogja a' összehívó-végzések kihirdetése végett a' helytartó tanácsot megkérni.

29. §. A' helytartó-tanács az összehívó-végzést nem csak szokott körlevelek útján hirdeti ki, hanem azt azon hazai hírlapokban is, mellyek a' Váltó-törvénykönyv II. részének 214dik §-sa szerint a' váltó-törvényes hírdetésekre fognak szolgálni, beiktatja. Az illy csődületi összehívásokat magokba foglaló Helytartó-tanácsi intézőleveleket a' megyei alispány, gyűlést nem várván, azonnal közhírré tenni köteles.

30. §. Midőn kisebb csődületeknél a' bíróságnak bizonyos tudománya vagyon arról, hogy a' megbukottnak semmi olyan hitelezője nincsen, — ki a' bíróságnak törvényhatóságán kívül laknék; az összehívó végzésnek a' helytartó tanács általi kihirdetése nem szükséges.

31. §. Ha a' megbukottnak külföldön is volnának hitelezői, a' bíróság azoknak tudósítását a' magyar udvari Cancellaria útján eszközöli.

32. §. Mind azon terhes szerződések, mellyeket a' bukott a' csődület megrendelését közvetlen megelőzőt tizenöt napok alatt házastársával, vagy olyanokkal, kik vele harmad izziglen vérségi vagy sógorsági összeköttetésben vannak, bármiképen kötött, csak akkor tartják meg erejüket, ha az illetők más alkalmas próbákkal bizonyítják, hogy az, a' mi az illy szerződő-levelekben mint tett-dolog foglaltatik, csakugyan valósággal meg-

történt. A' csődület megrendelése után a' bukott a' csődület teljes befejezéseig semminemű vagyonáról szabadon nem rendelkezhetik, ugyanazért, ha vagyonából a' csődület megrendelése után valamit elidegenítene, — vagy elrejtene, a' 130dik §. értelmében mint csaló fog büntettetni. A' csődület megrendelése után a' tartozásbeli elmarasztalásért bírói foglalás sem intézethetik a' bukottnak vagyonára.

33. §. Az elrejtett vagyonokat a' tömeg gondnoka tüstént visszaveendi, 's az, kinél rejtve voltak, ha bebizonyittatik ellene, hogy, a' csődület megrendelését tudva, vette azokat kezébe, mint orgazda fog büntettetni.

34. §. Azon javak, mellyeket valaki a' bukottól a' csődület megrendelését tudva megvett, a' tömegnek visszaadandók, 's a' vevő illy esetben azokért adott pénzét elveszti.

35. §. A' ki azonban a' bukottól valamely világos követelésének biztosítására a' csődület megnyitása előtt ingó zálogot vett által, habár követelése nem váltóbeli tartozásból eredt is, azon zálogot tartozik a' tömegnek kiadni, de a' tömeg a' zálogon fekvő követelést a' zálog átvételekor tüstint lefizetni köteles; ha a' követelésnek mennyisége, vagy bármi a' zálogot tárgyazó körülmények miatt valamely kétségek támadnának a' zálogtartó 's tömeg-gondnok vagy perügyelő között, azokat a' csődületi bíróság sommás uton fogja elintézni, 's ha a' zálogtartó a' zálogot kiadni mégis vonakodnék, azt a' kielégítendő kielégítése után rajta bíróiképen, a' szükség úgy hozván magával, átküldő levél mellett teljesítendő végrehajtás útján is megveendi.

36. §. Ha a' csődület megrendelése után örökösödés vagy végrendelet által a' bukottira valamely vagyon száma, az is haladék nélkül összeirandó, 's a' csődületi tömeghez adandó.

37. §. Az eddig jó lélekkel kötött ezután pedig törvényes Bizonyosság előtt kötendő, törvényes átadással megerősítendő, 's az illető törvényhatóságoknak bemutatandó haszonbérleti szerződések, ha a' haszonbérbe adó esik csődület alá, a' csődület erejére is teljes erejüket megtartják, — ellenben ha a' haszonbérbe-vevő esik csődület alá, a' haszonbérleői szerződés megszűnik.

38. §. Ha a' csődületi tömegnél bizományi áruk vagy olly tárgyak kerültek volna összeírás és zár alá, mellyek másnak kétségtelen sajátjai, ezek iránt a' tulajdonos a' csődületi bíróság elébe, még a' hitelezők összevételé előtt is, adhat kereset levelet, mellyben

a) Azon tárgyat mellyre tulajdoni jogot formál úgy leirandja, hogy ez minden egyéb hasonló tárgyaktól világosan megkülönböztethessék;

b) Megmutatandja, hogy ezen leirt tárgy összeírásakor a' csődületi tömegben találtatott;

c) Bebizonyítandja, hogy ezen tárgy kétségtelen tulajdona;

d) Megmutatandja azon módot, mellyen ezen tárgy a' bukotthoz jutott, a' nélkül, hogy annak tulajdonává vált volna.

39. §. A' fentebbi §. rendelete alá tartoznak mind azon ingó javak is, mellyekről megbizonyittatik, hogy a' bukott feleségének valóságos hozományai, 's mint hozomány kerülvén a' bukottnak kezébe, még természetben megvagnak; magában értendővén, hogy a' bukottnál találtatott 's mások által kiadott azon hozománybeli activ

adóslevelek is, melyek feleségének nevére szólnak, mint annak sajátjai szinte kiadandók.

40. §. A' feleség férje tömegéből az ingó javak közül csak azt követelheti, a' mi kizárólag számára, vagy gyermekei számára készült tulajdon, 's gyermekei ruháit, fejérműjét, ágyneműjét, 's azon butorokat, melyek nevével vagy gyermekei neveivel meg vannak jegyezve. A' többi követelése az osztályozás alá tartoznak.

41. §. A' férj ellenben felesége csődületi tömegéből a' 40dik §ban megjegyzett tárgyakon kívül minden a' háznál találtató ingó javakat követelheti.

42. §. Ha a' bukott mesterember vagy napszamos eszközei vagy szerszámái bírói összeírás alá kerültek volna, melyek élelem keresésére elkerülhetetlenül szükségesek, ezeket a' bíróság a' bukott kérelmére a' csődületi tömegből neki szintén azonnal kiadandja.

43. §. A' ki a' bukottal együtt lakott, vagy valamit vele közösen birt, természetben csak azon tárgyakat követelheti a' tömegből, melyek kizárólag általa használtattak, a' közösen birt tárgyakból pedig az eladási árnak felet.

44. §. Ha illy kereset a' hitelezők összejövetele előtt kerülne a' bíróság elébe, az tartozik a' tömeg-gondnokát a' perügylőt 's a' netalán helyben lévő hitelezőket, sommás uton meghallgatni, a' kereset iránt szinte sommás uton íteletet hozni, 's ha a' kereső fél mindazokat bebizonyította, mik a' fentebbi §ban e' végre megkívántának, a' kereset alá vett tárgyat, ha az természetben a' tömegnél megvagyon, azonnal kiadatja; ha pedig a' tömeg-gondviselő ezt mint nem tarthatót már eladta, az érte bejött pénzt a' kereső félnek haladék nélkül kifizeteti. — A' kereső fél azonban köteles tökéletes biztosításul szolgáló kezkeskedést állítani az iránt, hogyha netalán a' csődületi per folytában az összehívott hitelezők keresetét 's annak bizonyítványait megczáfolnak, 's a' kiadott tárgyra nézve megmutatnak, hogy az csak ugyan a' tömeget illette, a' tárgyat vagy annak árát a' tömegnek azonnal visszadandja.

45. §. Ha pedig illy tulajdoni kereset, — a' hitelezők összejövetele után adatnék a' bírósághoz, akkor a' tömeg gondnokán és perügylőn kívül azon választmány lesz meghallgatandó, melyet a' hitelezők az 51dik §. értelmében a' tömegre leendő felügyelés végett választottak, 's ha ezek ellenvetést nem tennének, vagy a' kereset bizonyítványait meg nem czáfolnák, a' kereset alá vett tárgy minden további biztosítás vagy kezkeskedés nélkül a' kereső félnek azonnal kiadandó.

46. §. A' hitelezők összejöveteleire bíróiképen kitűzött csődületi határnapon mind az, kinek a' tömegből követelése vagyon köteles személyesen vagy törvényes ügyviselője által a' csődületi bíróság előtt megjelenni, és követelését mindazon oklevelekkel együtt, melyek annak támogatására szolgálnak, írásban két példányban legfeljebb 3 nap alatt a' bíróságnak beadni.

47. §. Azok, kik a' bukott ellen más bíróság előtt olly pereket folytattak, melyek a' fentebbi 2ik §. értelmében a' csődület megnyitásakor a' csődületi bírósághoz általteendő, szinte kötelesek követeléseiket, melyek iránt azon pereket folytatták, külön keresetlelvel melletti, a' csődületi határnaptól számlalendő három nap alatt a' csődületi bíróságnak két példányban beadni, az egyik példányhoz, ahhoz t. i., mely a' bíróságnal maradand az eredeti pert minden okleveleivel együtt hozzá csatolni, a' másik példányhoz pedig, mely a' perügylőnek ki fog adatni, az említett perből azon okleveleket 's irományokat, melyek a' követelés bebizonyítására szükségesek, mellékelni; szabadságában állván a' perügylőnek, ha ezek iránt az ere-

deti perből bővebb kifogásokat akarna tenni, azt a' csődületi bíróságnal megtekinteni.

48. §. A' csődületi keresetlevelek mindig a' csődületi tömeg ellen lévén intézendők, azokban sem a' tömeg gondnokának sem a' perügylőnek megnevezése, sem pedig, ha ezek változnának vagy az ados időközben meghalna, más keresetlelvelnek beadása nem szükséges.

49. §. De tartozik a' követelő ugyanazon keresetlelvelben, melyben követelését előadja, annak a' beadás napjáig követelhető minden járulmányait is beiktatni, 's ekképen követelésének addigi egész mennyiségét pontosan kiszámítva előadni; ezenfelül pedig követelésének osztályozása iránti kívánságát is okokkal és próbakkal támogatva előadandja, és mind ezekre nézve íteletet kér.

50. §. Ha valamely követelő a' kitűzött három nap alatt követelését szükséges próbakkal támogatva, valamely véletlenül közbejött akadály miatt be nem adhatná, tartozik ezen akadályt a' három nap lefolyta előtt a' bíróságnak bejelenteni: ez pedig a' perügylőnek kiballgatásával ez iránt haladék nélkül íteletet hoz, melytől semmi felebbvitelnek helye nem leend — 's ha az akadályt valóságosnak találja, azon követelőnek egy uj 's a' lehetőség rövid határnapot rendel. Ha azonban a' fél az akadályt bejelenteni elmulasztaná, vagy annak valóságát bebizonyítani nem udván, követelésének a' fentebbiek szerinti előadását azonnal nem teljesítené, vagy az újabb határidőt meg nem tartaná, követelése többé a' csődületi perbe nem vétetik.

51. §. A' megjelent csődületi hitelezők, vagy azoknak ügyviselői a' csődületi határnaptól számlalendő három nap alatt magok közül szótöbbséggel egy három tagból álló választmányt neveznek ki, a' tömegnek ideigleni gondviselőjétől számadásait általveszik, 's azokat megvizsgálás végett a' választmánynak általadjak, az ideigleni gondnoknak eddigi fáradozásáért járó jutalmát meghatározzák, mivel ha az megelégedni nem akarna, annak mennyisége felett a' bíróság fog határozni, jövedőre pedig vagy az ideigleni tömeg-gondnokot megerősítik, vagy helyette szintén szótöbbséggel új tömeg-gondnokot választanak, 's vele jövedő bére iránt megalkusznak.

52. §. Ezen választásoknál a' hitelezők egyenlő szavazattal bírnak, ha pedig ekképen számlált szavazataikból valamely kérdésnél a' többség világos nem lenne, a' két egyenlő számú rész közül azon rész teszi a' többséget, mely követelésének tókesommájára nézve a' másikat meghaladja.

53. §. Ha a' hitelezők a' fentebb kitűzött három nap alatt azokat, mik az előbbi 51dik §-ban foglaltatnak, nem teljesítenék, a' bíróság fogja határozat által mind azokat kipótolni.

54. §. A' csődületi választmány tartozik az ideigleni tömeg-gondnoknak beadott számadásait megvizsgálni, azokra észrevételeit megtenni, 's ha a' hitelezők új tömeg-gondnokot választottak, — a' csődületi tömegnek az új gondnok kezére leendő rendes általadását eszközölni.

55. §. Ha az ideigleni gondnok azon észrevételekben, miket a' csődületi választmány számadásaira tett, meg nem nyugodnék, a' csődületi bíróság fog azok felett haladék nélkül határozni, 's ha a' számadót elmarasztalná, azon az elmarasztalási sommát végrehajtás által is tüstént megveszi. — A' meg nem elégedő ezen íteletet ugyan feleltheti, de a' felsőbb megvizsgálás csak az egész csődületi per befejezése 's a' követelések osztályozása iránt is kimondott végítélet után fog megtörténni.

(Folytatjuk)

Észrevétel a' Jelenkornak 80dik számára.*)

Az augsburgi közönséges ujságnak Magyarországról tett tudósításai, főkép a' religiói dolgokban, közönségesen igen hiányosak; ilyen azon tudósítás is, melyet a' Jelenkor 3dik octoberben 80dik szám alatt a' vegyes házasságokról közölt. Az mondatik abban, hogy a' vegyes házasságot némelly katholik. papok nem akarják megáldani 's a' t. Ilyen tudósítás a' dolognak valódi helyzetével senkit meg nem ismertet. A' katholikus papok olly vegyes házasságokat, melyekben a' gyermekeknek katholika nevelésök biztosítva van, és így az általános egyházi törvény alól a' kivételre út nyitnak, vonakodás nélkül mind megáldják; sőt még akkor is, midőn az illy biztosítás megtagadása által, az illető házaspár a' kivételt elzárják, készek a' katholikus papok a' törvényeknek hódolni, 's abban akadályt nem tenni, hogy jelenlétükben a' jegyesek erőteljes házasságot kössenek: de ez utolsó esetben a' házassági kötésnek áldás és szent szertartások általi helybenhagyásától, nem csak *némelly katholikus papok* de *mindnyáján* tartózkodni fognak, a' kik hívattatásukat, mint a' k. anyaszentegyháznak felszentelt szolgálói jól felfogják, 's abban lelkiismeretesen kívánnak eljárni. Csak az törtévény nálunk is, mit *világszerte katholikusoknál* bevett rendszer és elvek kívánnak, még pedig nálunk minden szenvedély nélkül, teljes illendőséggel, 's egyedül religiói elvünkhez tartozó ragaszkodásból törtévény, reményleni lehet, hogy a' mint az elfogultság szűnik, úgy a' panaszok is szűnni fognak, a' melyek azonban, Istennek és a' nép józan ítéletének légyen hála, sem olly sürűek, sem olly keservesek, a' mint némellyek talán kívánnák.

De még észrevételt, és feleletet is vonz maga után a' Jelenkornak azon állítása is, hogy Pest megyének a' vegyes házasságoknak megáldását hat száz forint büntetés alatt parancsoló határozata törvényen, jelesül az 1647ki 14. cikkben alapszik, és így általános kötelező erővel bír. — Ennek alapos állítására kettőt kellene bebizonyítani; először, hogy a' törvény, vagy is az 1792-ki 26dik cikkely a' vegyes házasságokra, az áldást, és a' szent szertartásokat kiszolgáltatni *parancsolhatta* és *parancsolta*, 's így azoknak ki nem szolgáltatása világos törvénytétel. Másodsor, hogy az 1647-diki 14-dik cikkben foglalt büntető rendelet, a' vegyes házassági kérdéses esetekre alkalmazható. Az első be nem bizonyítható, mert az áldás és a' szent szertartások csupán lelki dolgok, és lelki készületekhez mint szükséges feltételekhez kapcsolatva lévén, azokról rendelkez-

*) Ezen észrevétel a' póstán elkészett.

ni a' polgári hatalomnak köréhez nem tartozott; ehez képest az említett törv. abban mi a' religiót illeti, ennek sorsosit tulajdon egyházi felsőségeitől függőnek lenni állítván 's rendelkezésinek alapjául a' lelkiismeretnek szabadságát és a' religionak szabad gyakorlatát vevén: ellenben a' házassági áldást vagy szent szertartásokat, egy szóval sem említvén, ezeket nem is parancsolta. Ezt az utolsó országgyűlésén, a' főrendek táblája a' nagyvárad püspök ellen felhozott panasz iránt adott első és második válaszában nyilván kimondotta, 's ezen nézetre tehát, vagyis a' törvényhozó test egyik része többségének nézetére határozatot alapítani nem lehet; 's illy példa felette veszedelmes következtetéseket vonhatna a' közállományra. A' második állítás sem bebizonyítható, sőt (elhallgatván, hogy a' büntető rendszerben kétszáz esztendő előtti törvényeket kiásni, 's azokhoz ragaszkodni a' haladásnak szellemével nem igen egyez meg) minden kétség nélkül van, hogy az 1647ki 14. t.cikket a' vegyes házassági kérdésekre alkalmazni nem lehet, mert 1647ben, de az előtt is az országgyűlésekben, a' vegyes házasságokról szó sem volt; azokat akkori időben rendszerint nem csak a' katholikusok, hanem az evangélikusok is tilalmazták; kivételképen pedig csak úgy, és azon biztosításokra engedték meg, melyek mellett a' katholikusok általában véve mindenkor, és olly ébrékenyen megmaradtak, hogyha ámbár néha 's némelly tartományokban azok tágítottak is, idővel még is a' hitelveinek és a' helyes rendtartásnak kívánati szerint azokra ismét visszatértek. Eképen a' vegyes házasságok a' felhozott 1647. 14ki büntető törvény tárgya nem lévén, ez azokra ki nem terjeszkedett, sőt az 1791ki 26dik religiói törvény ugyan azon (1647ki 14.) törvényre hivatkozván 's rendeletét egyedül az erőszakos foglalásokra szoritván, az alól minden más religiói tárgyat nyilván, és egészen elvont. Ugyanis 1790ben a' vallás dolgában kiadott 1ső és 7dik novemberi kegyelmes királyi leirat a' büntető rendeletet így szabta ki: *Illos autem, qui talium occupationum seceos fecerint, non secus ac illos, qui articulum hunc in toto, vel in parte transgressi fuerint, aut violaverint, poena articulo 14-o 1647-i sancita maneat*; azonban azon megjegyzésnek, hogy így a' törvény végtelen zaklatásokra fog utat nyitni, engedett az igazságos fejedelem, 's így a' második kegyelmes leirathól ezen szavak: *Non secus ac illos, qui articulum hunc in toto, vel in parte transgressi fuerint aut violaverint*, kihagyatván e' törvény úgy szerkesztetett, a' mint jelenleg imez szavakkal olvastatik: *Nullae deinceps quocunque sub praetextu admitti possint templorum, scholarum, ac parochiarum occupationes; illos autem qui talium violentarum occupationum se*

reos fecerint, poena 600 florenorum ungaricum articulo 14-o 1647. sancita maneat. A' Pest megyei határozat tehát, mind 1647-i 14dik cikknek, mind az 1791. 26. cikknek foglalatján túl megy. Avagy ha az 1647 14. törvénycikkely a' religiói törvénynek minden áthágásaira alkalmazható, miért mulasztatott el annak alkalmazása számtalan olyan esetekben, melyekben a' katolikus atyáktól született gyermekek a' katolika hitben leendő oktatástól, és neveléstől különféle módon elvonattatván, úgy szinte a' különböző vallásnak evangélikus lelki pásztorok által összeadatván, 's a' t. illyképen a' religiói törvényen a' katolikusok *tetes sérelmükre*, nyilvános áthágások történtek? Nem, nem lehet semmi helyes okkal állítani, hogy a' Pest megyei határozat törvényen alapszik, sőt az előadottakból nyilván kitetszik, hogy a' törvénnyel világos összeütközetben vagyon. Előbbi törvényeink a' büntetéssel azt tárgyalták, a' mit emberi hatalom elérhet, a' mihez hozzá fér. *Az áldásnak fő, és egyesítő részeit az inádság vagy is elménknek Istenhez felemelése, és az Istenben helyezett eleven bizodalom teszik.* Ugyde hogy az ember elméjével Istenhez emelkedjek, iránta erős bizodalomra gerjedjen, *lehetséges-e ezt akár 600 forintos akár nagyobb büntetéssel elérni?* **G. R.**

Mit tehet a' szorgalom?

Stone Edmund jeles példáját adá, hogy a' szorgalom minden elébe tolongó akadályokat legyőzni 's a' letarolt parlagon is érett kalászatokat természetien képes. Atyja skóthonban Argyle herczegnél kertészkedett, nyolcz éves korában a' herczeg szolgája a' betüket ismerteté meg vele, 's ez elég volt a' gyermek ingerlékeny lelkét felébresztve olly cél felé magasítani, melyet szerencsés körülményük is csak kevesen és gyéren érhetik el: lelkesültének fokkonkint erősödő vágyától ösztönözöttetve, a' tudományok iránt korlátozhatlan ragaszkodást fejtett ki, úgy annyira, hogy már tizenhét éves korában minden vezér és utmutató nélkül a' Geometriában bámulatos előmenetelt tón. A' herczeg, ki a' tudományok lelkes pártolója volt, egykor kertjében sétálván, a' fűben egy könyvet talált, Newton munkáit latin kiadásban, 's a' könyvet könyvtárába tétetni parancsolá, mit látván az ifju kertész Stone Edmund, a' herczeg elébe lép, 's a' könyvet tulajdonának vallja. „Hogyan te latinul is értesz? kérdé a' herczeg csodálkozva.

„Igen is.“ válaszolt az ifju és kezeit törülgeté.

„S mikint jutottál a' latin nyelv tudásához?“ kérdé ujjal a' herczeg.

„Herczagséged szolgája a' betüket ismerteté meg velem, 's valljon kell-e több, hogy az ember mind azt megtanulhassa, mit nyugtalan sóvársággal tudni vágy?“

„Hanem nyilatkozzál körülményesen, hogyan vihetted ennyire?“ kérdé ujjal a' herczeg.

„Legelőször olvasni tanultam, 's megérteni azt, mit olvasok, 's midőn egykor látám, mikint illeszti herczagséged építésze a' már valamennyire felnyult falra a' háromszögöt, kérdém: mit jelentene az? és én könyvet vevék, mellyből számolni tanultam; később geometriai kiadást szerzék magamnak, 's ebből megtudám, hogy jeles kiadások latinban is léteznének, így szótárt vettem, 's latinul tanultam; később franczia Geometriát hallám dicsértetni 's hason módon francziául tanultam. — És ez mind az, — mit tudományos pályámról és azoni haladásomról herczagségednek mondhatok.“

A' herczeg örömmel hallgatá az ifju szavait, kinek pártfogása alatt Stone nem csak jeles mathematicusá mivelődött, hanem a' hangászatban, festészetben, építészetben, szóval a' tudományok majd minden ágaiiban nemcsak nagy jártasságot nyilvánított, hanem dicséretet és bámulatot is öröklött.

És mind ezeket csupán vas szorgalma által!
Turcsányi

A' földsar ki tél legiszonyubb, mit csak képzelhetni. Egy utas ekképen szól rola: Már october elején a' szélesség 74 foka alatt, olly erőre kapott a' hideg, hogy egy hajóslegénynek, ki keztyü nélkül ment ki, három uját kellett elválni, az illy szörnyű hideg, nam csak a' testet bénítja meg hanem a' lelket is. A' nagyon megfázott emberek mámoros állapotba estek, melly csak a' fölmelegedésre szünt meg. A' pillantás egészen zavart; a' nyelv érthetetlen, hogy egy kérdésre sem következik értelmes felelet. — Ki a' nevedekő hidegnél csupasz kézzel érczet fog meg, keze azonnal hozzá tapad. A' hang igen messze elhallatzik. Néha egész értelmesen ki lelete az emberek beszélgetését egy angol mértföldnyiről venni. — Egy ember lélekzete 25—30° R.nál csekély távolságról az elsütött pisztoly füstömögéhez hasonlita, 's néhány ember lélekzete a' jég fölött, fehér sűrű felhőhöz.

G n o m a. A° remény nem egyéb, mint kelyhében rejtett bimbó, melly csak akkor teremhet érett gyümölcsöt, ha az idő daczos viharjaitól meg nem emésztetik. *Váczi József.*

1840diki

Törvény-Czikkelyek.**XXII. Törvényczikkely.***A' csődületről (Concurs).**(Folytatása.)*

56. §. A' tömegnek a' hitelezők által megerősített, vagy újonnan választott gondnoka a' csődületi választmány kinevezésétől fogva, bármely eladásokat és szerződéseket csak a' választmány számszerű többségének jóváhagyásával tehet 's a' bejött pénzekről szinte csak azok jóváhagyásával rendelkezhetik; ugyanazért minden a' tömeg gondnoka által kiadott oklevelek, szerződések és nyugtatványok, mellyek a' tömeget bármi részben tárgyazzák, a' csődületi választmány egyik tagja által mindig aláírandók.

57. §. A' csődületi tömeghez tartozó minden ingó javaknak, mellyek az ideigleni tömeggondnok által még el nem adtak, mikor és mi módon leendő eladását a' csődületi választmány fogja elhatározni.

58. §. Azon ingó javak azonban, mellyek a' tömeghez tartozó ingatlan nemesi javak hasznos műveléséhez szükségesek, a' csődület bevégezése előtt el nem adhatnak.

59. §. A' tömeghez tartozó ingatlan nem-nemesi javak mindenkor csak árverés útján adathatnak el; de azoknak egészen vagy részenként, 's mikor leendő eladását szinte a' választmány határozza meg, 's az eladás előtt azokat törvényesen megbecsülteti, az árverési határnapról mind azokat, kiknek követeléseik azon eladandó ingatlan javakra vagynak betáblázva, előre tudósítja, 's az árverésnek hiteles személynek közbejöttével leendő teljesítését a' tömeggondnokra bizza.

60. §. Az árverés a' becsüáron kezdendő, 's ha azon áron vevő nem találkoznék, új határnap léssen a' választmány által kitűzendő, ekkor azonban a' javak becsüáron alól is eladathatnak.

61. §. A' nemesi ingatlan javakat a' választmánynak eladás alá kitenni nem lehet, de azoknak miképen leendő kezelését a' választmány fogja elhatározni, a' tömeggondnok pedig azok kezelésére rendesen felügyel.

62. §. Az időközben bejött pénzeket a' választmány csak olyanoknak adhatja ki kamatra, kiknél mind a' tőkére, mind a' kamatok rendes fizetésére nézve tökéletes biztosság vagyon; különben minden kárért a' hitelezőknek felelni tartozik. A' választmány különösen még arra is ügyelni köteles, hogy azon pénzek olly helyekre és ollyképen adassanak ki, hogy azokat a' csődület bevégeztével tüstint készpénzzül behajtani, 's a' hitelezők kielégítésére fordítani lehessen.

63. §. Azon költségeket, mellyeket a' tömegnek rendezésére, biztosítására és kezelésére szükségesek, 's mellyeknek kifizetése a' csődületi per végéig el nem halasztható, a' csődületi választmány a' bejött készpénzből a' tömeggondnok által azonnal kifizetteti.

64. §. Ha a' választmány a' tömeggondnokának hűtelenségét vagy alkalmatlan voltát időközben tapasztalná, annak tüstint elmozdítását a' csődületi bíróságnál fogja kérni, 's ha a' bíróság a' vádat alaposnak találja, a' gond-

noknak elmozdítását haladék nélkül megrendeli, helyette a' választmány kijelölésére más tömeggondnokot rendel, 's az elmozdítottat számadásinak tüstint beadására szorítja, 's ezen ítélet felebb nem vitethetik.

65. §. A' követelők által két példányban beadott keresetleveleket mellékleteivel együtt, egyik példányban a' csődületi bíróság egy csomóban a' beadás rende szerint külön feljegyzés mellett sorozva (rotulus actorum) magánál megtartandja, másik példányban a' perügylőnek tüstint kiadja, és annak ítélet által kötelességül teszi, hogy észrevételeit a' keresetek minősége és valósága iránt minél előbb megtegye, 's 's azokat egy kitűzött határnapra a' bíróságnak bemutassa. Ezen határnapot a' bíróság rendesen tizenötöd napra, ha pedig a' hitelezőknek nagy száma hosszabb időt kívánna, legfeljebb negyvenötöd napra kitűzi.

66. §. A' perügylő köteles a' kitűzött határidő alatt minden a' tömeget érdeklő követelések iránt egyedül azoknak minőségére és valóságára, nem pedig osztályzására nézve észrevételeit a' netalán szükséges ellenpróbákkal gyámolítva megtenni, 's a' melly követelés ellen kifogása nem volna, azt is világosan kijelenteni, észrevételeit vagy kijelentését minden hitelezőre nézve külön írásba foglalja; minden ilyen külön írásba csak azt iktatja be, mi azon hitelezőnek követeléseit tárgyalja, 's mind ezeket szinte két példányban elkészítve, a' kitűzött határnapon a' csődületi bíróságnak beadja.

67. §. Azon követelésekre nézve, mellyek más bíróságtól tetettek által a' csődületi bírósághoz, a' perügylőnek csak azon kifogásokkal lehet élni, mellyek a' kereset valóságát és minőségét érdemileg tárgyalják, a' mennyiben ezek felett az előbbi bíróság végsőképen nem ítelt.

68. §. Ha mindazonáltal ilyen, a' csődületi bírósághoz átteltt perekben az előbbi bíróság az adóst megjelenés vagy védelem elmulasztásaért macacsági ítélet által marasztalta el, vagy midőn a' váltótörvényszék váltókeresetben sommás uton fizetési végzést hozott, melly ellen az adós a' törvényes idő alatt kifogásokat nem tett, — ámbár az ilyen elmarasztalási vagy fizetési végz és már itélt dologgá vált, ha azonban az birói foglalás által a' csődület megnyitásakor még végre nem hajtattott, szabad leendő a' csődületi perügylőnek mind azon kifogásokat 's ellenpróbákat is előadni, mellyek a' kereset valóságát érdemileg tárgyalják.

69. §. A' perügylő által beadott észrevételeket a' csődületi bíróság egyik példányban szinte feljegyzés mellett sorozva, a' perbeli irományoknak a' 65ik §ban megemlített csomójához (rotulus actorum) teszi, 's magánál megtartja, 's a' másik példányt a' hitelezőknek és pedig mindenkinek csak azt, a' mi annak követelését tárgyalja, kiadja, 's nekik meghagyja, hogy tizenötöd napra feleletöket, 's ha bővebb próbáik volnának, 's azoknak előadását keresetökh valóságára nézve szükségesnek vélnék, okvetetlenül beadják, különben a' későbbi védelem el nem fogadtatván az előadottakból ítélet fog hazatni.

70. §. Ha azonban a' perügylő valamelyik hitelező követelésének valósága ellen olly próbákkal támogatott kifogásokat tett, mellyeket a' hitelező előre nem láthatott, 's mellyeknek megczáfolására olly próbák kívántatnak, miket ő, az ellenvetést nem gyanítva, előre meg nem szerzhethet, megszerzésök pedig 15 nap alatt meg nem tör-

ténhetik — illy esetben azon hitelező a' bíróságtól hosszabb határidőt kérhet, de kérelmét azon naptól, mellyen a' perügyelőnek felelete neki a' bíróság által kiadott, legfeljebb harmad nap alatt tartozik beadni, a' bíróság pedig, ha a' halasztásnak fentebbi okait világosoknak látja, a' határidőt bíróiképen meghosszabíthatja, de ezen meghosszabítás 45 napot semmi esetben meg nem haladhat.

71. §. A' hitelezők kötelesek a' perügyelőnek észrevételeire netalán adandó feleletöket, szinte a' szükséges próbákkal gyámolítva, a' bíróság által kitűzött határidőre két példányban beadni.

72. §. Ha valamelyik hitelező a' maga követeléseinek bebizonyításán 's a' perügyelő által ezek valósága ellen tett kifogások megczáfolásán felül, még valamely más hitelezőnek követelése ellen is akarna kifogásokat tenni, szabadságában leend a' perbeli irományok csomójában (rotulus actorum), melly a' bíróságnál vagon, minden hitelezők beadott követeléseit, 's azok mellékleteit, és a' perügyelőnek ezekre tett észrevételeit megtekinteni, 's azokból azt, a' mit használni akar, magának leírati, de észrevételeit ugyanazon idő alatt, melly a' perügyelő feleletének megczáfolás végett bíróiképen kitűzetett, minden hitelezőre külön írva, két példányban beadni tartozik.

73. §. A' hitelezőknek követeléseik valósága iránt beadott ezen második iratát a' bíróság ismét egyik példányban a' perbeli irományoknak csomójához (rotulus actorum) mellékelve, magánál megtartja, másik példányban pedig a' perügyelőnek, vagy ha egyik hitelező a' másiknak követelésére tett volna észrevételeket, ezeket azon hitelezőnek kiadja, 's mind a' perügyelőnek, mind pedig az illyen hitelezőnek, kitkövetelése iránt a' másik hitelező megtámadott, a' követelések valóságát tárgyazó utolsó védíratnak elkészítésére 15 napi határidőt tesz. Ezen határidő olly esetben, ha a' perügyelőnek számosabb hitelezők iratára kell felelni, 45 napig is kiterjesztethetik.

74. §. Mind a' perügyelő, mind a' fentebbi 73-dik §. említett hitelezők kötelesek a' követelés valóságát tárgyazó végíratot a' kitűzött határnapon beadni, 's ezenkívül a' követelések valóságára nézve semmi újabb védelemnek, próbáknak vagy a' védírat közlésének helye nem leend, hanem a' bíróság azonnal tartozik a' beadottakból minden egyes követelésnek valóságára nézve végítéletet hozni, 's azt haladék nélkül kihirdetni.

75. §. Ha valamely követelésre nézve csak fél próbák hozattak volna elő, 's a' kiegészítésre hittelétel volna szükséges; tisztító-eskü a' bukottnak soha sem ítéltethetik meg, hanem a' próbák csak pótló-eskü által lesznek kiegészíthetők.

76. §. Kihirdettétvén a' követelések valósága iránt hozott ítélet a' kihirdetéstől számítandó 15 nap alatt köteles a' perügyelő a' megítelt követeléseknek osztályozását és egyenkinti sorozását az alábbi §§-ok rendelete szerint elkészíteni, azt okokkal támogatni, 's annyi példányban, hogy egy a' bíróságnál a' perbeli irományok csomójánál (rotulus actorum) megtartatván, minden hitelezőnek külön egy példány jusson, a' bíróságnak beadni.

77. §. A' bíróság ezen osztályzási sorozatot azonnal minden hitelezőnek külön kiadja, 's őket oda utasítja, hogy ha, és a' mennyiben az ellen észrevételeik volnának, azokat, ha szükségesnek latnák, próbákkal is gyámolítva, tizenötöd napra a' bíróságnak bemutassák; későbbi kifogásokban semmi esetben hely nem adatván.

78. §. A' hitelezőknek az osztályzat ellen tett kifogásai a' bíróság által a' perbeli irományok csomójához mellékeltetnek, ott ezen kifogásokat egész kiterjedésök-

ben minden egyes hitelező megtekintheti, 's a' mit szükségesnek vél, azokból leírathatja, 's a' fentebbi 77-dik §-ban kitűzött tizenöt nap lefolytatól számítandó tizenöt nap alatt azokra észrevételeit, vagy a' mennyiben a' maga követelésének sorozata lett volna egyik vagy másik hitelező által megtámadva, ez iránt végső védelmét elkészítendi, 's a' bíróságnak beadandja.

79. §. Ezentul a' sorozatra nézve sem leszen további vitásoknak, vagy a' felek által beadott végíratok, 's észrevételek egymással közlésének helye, hanem a' bíróság a' sorozat iránt haladék nélkül végítéletet hoz, 's ugyan ezen ítéletben a' perügyelőnek díját meghatározza.

80. §. A' csődületi tömeg ellen formált követelések osztályozására nézve következők határozatnak:

81 §. Az első osztályhoz tartoznak:

a) Azon költségek, mellyek a' csődületi tömeg rendezésére biztosítására és kezelésére szükségesek voltak, hová a' tömeggondnoknak és perügyelőnek meghatározott díja, 's a' bukottnak tartására a' 12dik §. értelmében történt kiadások is tartoznak,

b) A' megyei törvényszék előtt lefolyó csődületi perekben a' bírói eljárásnak díja, melly azon perekben, hol a' csődületi tömeg 1000 forintot meghalad, de 10,000 forintra nem megy, 25 forint — 10,000 forinttól 50,000 forintig 50 forint — ezen sommán felül pedig határozatlan sommáig 100 forint leend az egész bírói eljárásért, 's mindenkor a' megye házi pénztárába fizetendő: 1000 forintot meg nem haladó tömegtől semmi díj nem járván. — A' többi bíróságoknál e' részben az eddig divatozó szokás fog megtartatni.

c) A' végrehajtási szokott költségek;

d) A' közhivatalbeli letétemények vagy is azon pénzek 's ingó vagyonok, mellyek közhivatalt viselő személynek hivatalánál fogva adattak kezéhez, a' mennyiben azok a' 44dik §. szerint természetben ki nem adattak, vagy az érettek bejött pénz, a' csődületi per folyamata alatt ugyanazon §. értelmében ítéletkövetkezésében ki nem fizettetett.

Továbbá a' tisztviselőknek hivatalos számadásaiból eredett elmarasztalások;

e) Minden közadóbeli tartozások és hátramaradások;

f) A' bányászati királyi urburai tartozások ugyanazon időre;

g) A' folyó esztendei földesuri hátramaradások.

A' régiebb hátramaradások akár közadobeliek vagy bányászati, akár földesuriak legyenek, ezen osztályhoz nem tartoznak.

82. §. Hogyha a' csődületi tömeg olly csekély volna, hogy abból még az 1ső osztálybeli követeléseket sem lehetne teljesen kielégíteni, akkor a' kielégítés azon renddel teljesítetik, mellyel az 1ső osztálybeli követelések a' fentebbi §-okban megállapított sor szerint kielégítendők, és pedig úgy: hogy azon osztálybeli követelés, melly sorra előbb vagon egészen kifizetendő, habár mas ugyanazon 1ső osztályban, de hátrább lévő követelésnek kielégítésére semmi nem maradna is.

83. §. A' második osztályhoz tartoznak:

a) A' gyámsági számadásokból eredett elmarasztalások;

b) A' bukott cselédjének hátralevő bére, a' mennyiben ez a' csődület megnyitása előtt egy évre hátra vagon;

c) A' kereskedői segédeknek fizetése a' XVII-dik törv. czikkely 31dik §. értelmében;

d) Az orvosnak díja 's a' gyógyszerárusnak orvosi szerekért felszámított követelési szinte a' csődület megnyitását megelőzőtt egy évre;

(Folytatjuk)

Az illyr nevezet védelmezése —wich ur megtámadásai ellen a' Századunkban.

Moyzes István királyi profeszszor és könyv-
vizsgálótól Zágrábban.
(Vége.)

A' miket tovább a' zágrábi művelt és vagyonosabb horváthokat számra tizszer felülmuló itteni németekről — a' horváth nemzet mind eddig tulajdon játékszini épületben, költséges gépelyekben, szükséges öltözetben, muzsikai szerekben, theatralis bibliothekábani fogyatkozást szenvedéséről — a' zágrábi színház nyelvének az újvidéki és zimonyi szerb színészek által idegen dialectusrai átváltoztatásáról — a' raguzai városban már ez előtt kétszáz esztendővel volt színháznak létele iránti önnön kétségeskedéséről előhoz —wich ur, nyilván mutatják: mi nagy szüksége volna még ezen tartományokbani bővebb körülnézésre, mielőtt felölök a' magyar közönséggel alapos tudósításokat közölhetend.*) És ha a' magyarokra nézve gyengeség, vagy tudatlanság nem volt a' mostani állandó nemzeti theatrumukat vándorló tarsaságokból kiválogatott személyekkel ellátni., miképen lehetne a' horváthokat hasonló ügyekezetekért gyengeség vagy tudatlanság vádjával terhelni?**) épen nem látom valamint azt sem, hogy az illyr nevezet a' horváth nemzetnek veszedelmessé vállhatnék akkor, ha most az illyriai nevezeten értett külön nemzeteket valahára és egyszerre az idő viszontagsága a' mostanítól különböző sorsra juttatná. Hiszen már mostanában egy része az illyr nemzetnek az ostriai örökös tartományokhoz, a' másik pedig Törökbirodalomhoz tartozik, — azért pedig a' horváthokban a' legkissebb ingert sem vehetni észre, miszerint állapotjokat azokéval fölcserélni kívánnák. Nem ismérek Horváth

*) Valóban —wich ur, ámbár a' tót nyelvet érti, még sem tudja, hogy a' szerb és illyr nyelv közül nem nagyobb különbség, mint a' trencsényi és turóczyi tót dialectus között, 's ha Appendinit vagy más dalmat szerzőt, ki a' dalmat literaturáról irt, olvasni neki nem vala akalma, legalább neki kellett volna dr. Schaffarik derék munkáját „Geschichte der slavischen Sprache und Literatur“ olvasni, mert ott találta volna a' bizonyosságot, hogy Raguzában valóban már ez előtt kétszáz esztendővel illyr theatrum létezett.

A' kézirat olvasója megjegyzése.

**) Dr. Balogh József ur a' magyar vándorló szintársaságokat a' Honművészen a' Hirnök ellen kiváltképen azért nagy tüzzel „pro aris et focis“ csatázván védelmezte, mivel azokból a' magyar nemzeti színház származott, —wich ur szerb-illyr vándorló szintársaságokat megvet. Egy olvasó megjegyzése.

országban embert, a' ki „csak a' magyar nyelv mostani virágzása megszüntetése által kívánná a' horváth nyelvnek emelkedését felsegíteni.“ Abbeli hódítási szándék a' horváthoktól távol vagy on. Ők dicső őseiktől örökségül vett nyelvüket és nemzetiségüket egyedül védőleg nevökről ismerthazájokban fentartani iparkodnak, habár jól tudják is, hogy valamint honukban több magyar nemzetség századok lefolyta alatt telepedett le, ugyszinte nem kevés gyökeres horváth nemzetség Magyarországon is találkozik. A' horváthok vétké, csak abban áll, hogy anyaországot nem ismernek, királyukat atyoknak, a' törvényt anyoknak vallván, az anyaországok iránti hódolást pedig a' gyarmatoknak hagyván — abban, hogy meg nem foghatják miképen szemrehányást érdemelnének nemzetiségök és jogaikhoz mutatott ragaszkodásukért, holott ez minden más nemzetnél, és névszerint a' magyaroknál nem csak igazságosnak de dicsőségesnek is tartatik*) — végtére abban, hogy átnem láthatják, miképen egy élő idegen nyelv uralkodása nem veszélyeztethetné nemzeti nyelvök reménylhető virágzását, miután a' magyarok egy holt idegen nyelv uralkodását nyelvök emelkedésével összenemférhetőnek hiszik**)

Némelly eredeti horváth helységeknek magyar Cancelláriából keletkezett az itteni népelőtt máiglan ismeretlen, magyar szabásu nevei a' horváthhon eredetiségének sokkal kevesbet árthatnak, mint a' számtalan Magyarországon szerte található helység, vár és város†) — Budapestet sem véve ki††) — mellynek nem csak neve, de lakosi is szláv, német vagy oláh, a' magyarhonénak.†††)

*) Ugy látszik, hogy némelly ultramagyar íróknak különös népmoral a' magyarokra, más pedig horváthok és Tótországiakra nézve, De jobb a' bibliai elv: quod tibi non vis fieri alteri ne feceris! — Ellenben a' mi igazságos királyunk V. Ferdinand felséges elve szerint „Recta tueri“ az utolsó országgyűlésen is a' horváth municipalis jogokat elismerte 's helyben hagyta.

A' kézirat olvasójának megjegyzése.

**) Ugy látszik, hogy az ultramagyarok már nem emlékeznek a' német nyelv uralkodására Magyarországon II. József alatt.

Egy olvasó:

†) p. o. Dévén, Vissegrad, Pécs, Veszprém, Esztergom, Miskolcz, Beszterczebánya, Selmeczabánya, Bazin'sa't.

A' kézirat olvasójának megjegyzése.

††) Lásd Horvát István munkáját: „Pest város régi német Ofen nevérol“ (Pest neve pecz (az az kemence, ofen) tót szótól származott.) Egy olvasó.

†††) Ha csupa magyar név magyar lakókat jelentene, nem csak a' Szepességben (hol soha sem laktak magyarok ámbár a' magyar helynevek: Lócse, Almás, Csörtörtökbely, Nagy Szalok, Kis Szalok, Várallja, Olaszi, Kis Szomatbhely, Szomolnok, Remete'sa't.)

Hát 'a' levelezés hány nyelven gyakoroltatik maiglan Magyarországbán? Azon állítását pedig — wích urnak, melly szerint valaha „a' magyar nyelv olly közönséges volt volna Slavoniában, hogy hazánk krónikáját az itteni népnek számára nem horváth, hanem csupán és egyedül magyar nyelven irták és nyomtatták“ valóságos historika fictionnak mondhatni. Vagy nem furcsák volnának - e a' kronika írójának a' Slavoniában lakó néphez intézett azon tanácsadó szavai: „valaki ezt az én írásmat jól meg akarja érteni, úgy gondolkodjék felőle, mintha Tótországban volna akkor, mikor ezt olvassa“!! —

Megvallom, hogy nem látom át, mit bizonyít tulajdonképen — wích ur ügyében Kaczianer Slavonia karai 's rendeihez intézett hosszú levele? hacsak egy kis leczkét nem akar adni — wích ur a' horváthoknak a' levélből különösen kiemelt „de factionibus inter vos — inimicitias et similitates odia atque invidiam“ szavakkal*) Találkozik ugyan a' zágrábi országos levéltárban többrendű oklevél, mellyből erős sánctot rakhatnának a' horváthok hasonló megrohanások ellen: de ez az ő dolguk. Én senkit nem akarván keseríteni, csak annyit jegyzek meg, hogy aligha meg nem botlott — wích ur, — midőn a' „vicinis“ szót „Hungaris“ által magyarázta, — minthogy könnyű volna megmutatni, miképen itt inkább a' Carniolia-, Carinthia- és Stajerországbelieket kell érteni, — és hogy igen szerencsétlenül Kaczianer választott a' horváthok ellen bizonyosságot adandó, a' ki t. i. nem sokára gondatlansága által májd nem halálos sebet ejtvén Horváthországon és hűtelenséggel bemocskolván utolsó napjait, a' király parancsára, és a' régi horváth nemzetségből származott, a' Horváthországban kebelezett Zriny nevű váráról nevezett, királyának és nemzetének utolsó csep véreig hű szigethi hős Zrinyi Miklós esz-közlésével horváth karok által töröltetett ki az élők számából.

Irtá *Moses István*, királyi professzor.

A' persa fejedelem pompája.

Egy missionarius így festi le a' persa király pompáját: A' király gyakran ad ünnepélyes lakomákat, hol a' vendégek pompás pamlagokra heverednek le, a' király tiszta arany és három láb átmérőű tálból eszik, mellynek arany fődője van 's aranylevelekkel ékitett tartón vitetik be. A' szeldelő minden étket megizlel, 's térdepelve te-

hanem Bécsben, Velenczében 'sa't. 's kellett egykor Magyaroknak lakni, A' kézirat olvasójának megjegy-

*) Hát a' magyarok közül nem voltak akkor elébb 's későbbben factiók?

Egy olvasó.

szí azokat arany tányérokra. Ha ő felsége megkapta saját adagját akkor kínálják a' többi vendégeket riskásával 's hússal, melly több mint 150 arany — de fél annyi tálakban tétetik fel mint a' királyé. A' csemegét ezüst vagy porcelán edényben teszik fel. Az ebédlő előtt egész diszben állanak elefántok, oroszlanok, tigrisek és leopárdok. A' lánczok, sőt a' szegek is mellyekre akasztatnak, valamint az állatok ételét és italát magában foglaló két edények is hasonlóan aranyból vannak. Ezek megett állanak 18 pompás paripák, mellyek szerszáma arannyal 's drágakövekkel van fedve; néha vadszamarak is vannak épen így fölczifrázva. Egy spanyolhoz, ki egyszer e' számaron nagyon nevetett így szólt egy persa kedvencz: „Őn országában sok szamarak vagynak de nálunk azok nagyon ritkák.“ Haa' király, mulatságot akarván háreme szépeinek szerezni, vadászatra megyen, a' lakosoknak azon úton mellyen ő elvonul, el kell hagyniok házaikat, 's futniok, hogy ne lássanak egy csapat szép lovagókat. Fél mértföldnyi távolságra örök állanak, kiket viszont szigorú szemmel tartanak a' herélték. Ha egy hét éven felüli férfi teremtményt találnak, ezeket az utczán, minden irgalom nélkül végzik ki. — A' király 's a' szépek sátrai arannyal és ezüsttel himzett selyemből készitvék, 's olly tágasak, hogy fürdők, viztartóedények 's hordozható virágkertek is elférnek bennök. De e' selyem sátrak épen olly áthathatlanok a' férfi szemeknek mint a' serail falai; herélték őrzik azt éjjel nappal. A' nagyvezér 's a' ministerek egymást felváltva végzik e' tisztséget a' király sátra előtt. Napszürkültével már a' mezőn kell lenniök, hogy a' vadakat egy bizonyos helyre hajtsák; demihelyt a' királyt és kíséronóit messziről észreveszik; megeresztett zablával szaladnak széllyel. — Most már a' dámák mutogatják ügyességöket, melly talán a' legügyesebb vadászt is megszegyenitené; izgatják lovaikat, solymaikat kezökön tartva ugratnak, 's a' legsebesebb nyargalóban futnak utána ha az elszállott, egy a' nyeregkápában függő kis dobot vernek meg annak visszahívására; erősen vadásszák a' szarvast, 's hasító dárdával szurják azt által, röviden, számtalan csudákat visznek véghez, mit mi a' missionarius szavára kénytelen vagyunk hinni, bár többet nem mondott is, de még lehet is kételkedni valljon szemtanu vala-e?

Egy herczeg kit mindig kíváncsi kedvenczek környezének, mondá egyszer Fontellónak: „őszintén megvallom önnek, — hogy kevés hitele van előttem a' becsületességnek“ — „Kegyelmes uram — felelé Fontenello — vagynak becsületes emberek, de azok ritkán keresik fel a' herczegeket.“

1840diki

Törvény-Czikkelyek.**XXII. Törvényczikkely.***A' csődületről (Conkurs).**(Folytatása.)*

e) A' temetési költségek, és pedig ha a' bukott a' csődület megnyitása előtt halt meg, egészen — ha pedig a' csődület alatt halt meg, akkor úgy mint szegény leszen eltemetendő, 's csak azon költségek fognak felszámíthatni, melyek eltemetésére multhatatlanul szükségesek valának;

f) A' lakásbéri tartozás azon fél esztendőre, mely a' csődület megnyitását közvetlen megelőzte;

g) A' keményseprőnek bére a' csődületet megelőzőtt egy évre;

84. §. Ha az 1ső osztálybeli követeléseknek kielégítése után a' tömegből annyi nem maradna, hogy abból ezen 2dik osztálybeli követelések teljesen kifizetessenek, akkor azon vagyon; mi az 1ső osztálybeliek kielégítésén felül megmaradt, a' 2dik osztálybeliek között követeléseik mennyiségének aránya szerint felosztandó leszen.

85. §. A' harmadik osztályba sorozandók:

a) A' bukottnak ősi adósságai, de csak azok, melyek akkor, midőn a' bukott ősi örökségét átvette, már be valának táblázva, vagy az örökség átvétele után hat hónap alatt betábláztattak. Ezen adósságok a' bukott ősi örökségének erejéig megelőzik a' bukottnak még korábban betáblázott saját adósságait is, magok között pedig a' betáblázás sora szerint lesznek azon örökségből, melylyet terhelnek, kifizetendők. Azon ősi adósságok, melylyek a' fentebbiek szerint be nem tábláztattak, a' bukottnak tulajdon adóssági előtt előbbséggel nem bírnak;

b) A' csődület alá került feleségének törvényes hitbére, mely a' mágnásoknál 400, nemeseknél és polgároknál 200, nem-nemeseknél pedig 40 forint leendő törvényes értékű pénzben.

Ezen jegypénz rendesen az ingatlan javakból leszen kifizetendő, 's az ingókat csak akkor terheli, ha ingatlanok nincsenek. Megelőzi pedig a' bukottnak még azon adósságait is, melyek ellene házassága előtt már betábláztattak. Hasonló tekintet alá jönnek mindennemű bírói ítélet által megállapított vitalitiumok, ha azok az ítélet kihirdetése után legfeljebb hat hónap alatt az adósnak ingatlan javaira betábláztattak, vagy a' hol ingatlanjavak nincsenek, úgy mint az asszonyi hozományról rendeltetett, az illető törvényhatóság előtt bejegyzettek. Az illy betáblázott vagy bejegyzett vitalitium épen úgy leszen a' 3dik osztályba sorozandó, mint a' jelen §nak rendelete szerint az asszonyi hozomány; a' mi pedig a' fentebbi módon be nem tábláztattott, vagy be nem jegyzetett, szintugy a' közönséges adóslevelek közé tartozik.

c) A' bukott feleségének hozománya és jegyajándéka, a' mennyiben annak valósága 's a' férj kezére lett jutása, sőt nemesekre nézve a' férj ingatlan javaiba történt behúzása megbizonyíttatik.

Hogy azonban az asszonyi hozomány ezen 3dik osztályba soroztassék, szükséges, hogy az kereskedőknél a' kereskedőkről szóló XVII dik törvényczikkely 9dik §-sa szerint az ott meghatározott időben bejelentve, nem-keres-

kedőkre nézve pedig azon időtől fogva, midőn a' férj kezére került, hat hónap alatt betáblázva lett légyen. Az így bejelentett vagy betáblázott hozomány megelőzi a' férjnek minden későbbben felvett vagy későbbben betáblázott adósságait, azon asszonyi hozomány pedig, mely a' fentebbiek szerint be nem jelentetett, vagy be nem tábláztott, a' férjnek betáblázott adósságai és váltóbeli kötelezései előtt semmi esetben elsőbbséget nem nyer, hanem a' közönséges adóslevelek (chirographa) közé tartozik;

d) A' bukottnak adósságai, melyek ellene a' XXI dik törvényczikkely rendelete szerint betábláztattak;

e) A' bukott által kiadott vagy elvállalt váltóbeli kötelezések.

86. §. Az ezen osztályhoz tartozó c), d) és e) alatti követelésekre nézve azonban megjegyeztetik, hogy a' betáblázott hozomány és a' bukottnak betáblázott adósságai az ingatlanokra nézve bírnak a' XVII dik törvényczikkely 9dik §. értelmében bejelentett hozomány és váltóbeli adósságok előtt elsőbbséggel; ellenben az ingókra nézve a' bejelentett hozomány és váltó-adósságok megelőzik a' betáblázott adósságokat. Ugyanazért a' betáblázott hozományt és a' betáblázott adósságokat, ha ezek az ingatlanokból ki nem elégíthetnének, csak akkor lehet az ingókból kifizetni, ha a' bejelentett hozomány és váltóbeli adósságok az ingókból már kikerültek, valamint más részről a' bejelentett hozománynak és váltóadósságoknak kifizetésére az ingatlanokat csak akkor lehet fordítani, ha már az ingók kimerítettek, 's az ingatlanokból a' betáblázottak teljes kielégítésén felül valami megmaradt, magában értendővén: hogy az ingatlan nemesi javakon lévő gazdasági ingó vagyonok, melylyek a' 105dik §. értelmében az ingatlanokkal együtt csak a' per végével adatként el, a' kielégítéskor nem az ingatlan javakhoz számláttnak, hanem természetöknél fogva ingóknak tekintendők, ellenben pedig az ingatlan nemesi vagy nem-nemesi javaknak a' csődület alatti jövedelmei, 's a' mennyiben a' nem-nemesiek a' csődület alatt eladattak, azok árának kamatai kielégítéskor az ingatlanokhoz számitandók.

87. §. Ha azon betáblázott követelések, melylyek a' bukottnak különösen megnevezett egyik vagy másik ingatlan javára vannak betáblázva, azon ingatlan javaknak árából ki nem kerülnének, a' hitelező követelésének fennmaradt részére nézve más ingatlan javakra betáblázási elsőbbséget ki nem terjesztheti, hanem az a' bukottnak közönséges adóslevelei közé sorozandó.

88. §. Ha a' csődületi tömegből ezen 3dik osztálybeli követelések egészen ki nem kerülnének, a' betáblázott követelések egymás között a' betáblázás ideje szerint sorozandók. A' váltóbeli követelésekre nézve pedig az határozatokat: hogy mindennemű váltó kötelezések, melylyeket az adós től a' váltó-törvényszéknek vagy városi tanácsnak színe előtt vagy megyékben a' törvényes bizonyosság előtt, a' kiadás idejének és sonmának világos kifejezésével irt alá, egymás között ezen hiteles aláírásnak ideje szerint soroztassanak, 's egyéb váltó követelések előtt minden levonás nélkül lesznek kifizetendők. Ugyan ezen szabály alá tartozik és színe levonás nélkül kifizetendő kereskedőknél a' bukott feleségének a' XVII dik törvényczikkely 9dik §. szerint bejelentett hozományra is, mely minden váltó kötelezéseket, mik a' bejelentés utáni időből erednek, habár ezek a' fentebbiek szerint lettek

volna hitelesen aláírva, megelőzi. Ellenben azon váltóbeli kötelezések, — melyeket az adós nem a fentebbiek szerint közhitelességű személyek előtt, hanem csak magánosan írt alá, egymás között semmi elsőbbséggel nem birnak, hanem azon somma, mely a tömegből ezek kielégítésére feumaradott, közöttök aránylag létszen felosztandó.

89. §. A 4dik osztályhoz tartoznak :

a) Azon letétemények, melyek a bukottnál mint magányszemélynél tétettek le, s a csődület megnyitása-kor természetben meg nem voltak ;

b) A bukott feleségének a 85dik §. értelmében be nem táblázott, vagy be nem jelentett hozománya ;

c) A bukottnak közönséges adóslevelei ;

d) Minden terhes szerszódésből eredő tartozások ;

e) Minden kivonati (Auszugalis) adósságok ;

f) Minden számadási követelések, melyek a fentebbi 71dik §. b) betűje szerint az 1-ső osztályhoz nem tartoznak.

90. §. Ezen 4dik osztálybeli követelések egymás között nem soroztatnak, hanem, ha a tömegből egészen ki nem kerülnének, a 4dik osztály kielégítésére fenmaradott somma a hitelezők között minden elsőbbség nélkül követéseik aránya szerint lesz felosztandó.

91. §. Az elszámlált első négy osztalyban sorozott követeléseknek megítelt kamatai azon elsőbbséggel birnak, mely a tőkét, mitől fizetendők, illeti, de ezen elsőbbség csak azon kamatoknak tulajdonittatik, mik a csődület alatti időre járnak, és melyek a csődület megnyitását legközelebb megelőzőt egy évről hátra vagynak ; magában értetődően, hogy a csődületi pernek megnyitásától fogva minden megítelt követelésektől a kamatok is járandók.

92. §. Az 5dik osztályhoz tartoznak a 91dik §ban említetteknel régibb kamatbeli hátramaradások, s ha az előbbi osztályok teljes kielégítése után a tömegből annyi nem maradna, hogy azok mind kifizetessenek, minden egymás közti sorozás nélkül a tömeg megmaradott része közöttök aránylag felosztandó.

93. §. Végre az utolsó osztályhoz tartoznak minden ez eddigiekben el nem számlált egyéb követelések, melyek egymás között elsőbbséggel szintén nem birnak, s e szerint, ha az előbbi osztályok teljes kifizetése a tömeget ki nem merítette volna, aránylagi fizetést nyerne.

94. §. Az alatt, míg a követelések osztályozása iránt a per vegső elintézés alá kerül, a csődületi választmány a tömeg-gondnokának azon ideig vezetett számadásait megvizsgálja, azokra észrevételeket tesz, miket ha a gondnok önként el nem fogadna, a csődületi bíróság a gondnoknak kihallgatásával, ki a nehézségekre legfeljebb nyolczad nap alatt felelni köteles, ugyanazon ítéletben, melyet az osztályozás felett hoz, biróképen határozand, s határozatát azonnal végre is hajtja, a meg nem elégedő félnek szabadságában állván ezen határozatot a csődületi perrel együtt, melyhez a bemutatott számadások, az ezekre tett észrevételek és a gondnok felelete hozzá mellékeltetnek, birtokon kívül felelbbvinni.

95. §. Miután a csődületi bíróság az osztályozás iránt végítéletet hozott, és azt kihirdette, szabadságában áll, bármelyik hitelezőnek és a perügyelőnek, ha akár követelések valóságát, akár az osztályozást tárgyazó birói ítélettel meg nem elégednek, azt felelbbvinni, s ezen felelbbvitelt mindenik hitelező a másikkal követelését tárgyazó ítéletre is terjesztheti, ha ez által önérdékét sértve véli.

96. §. A felelbbvívó tartozik felelbbvitelle szándékát külön írásban határozottan kijelenteni s abban felelbbvitelenek okait is előadhatja, de új próbákat ahhoz nem mellé-

kelhet, s ha ezt fenné is, azok semmi tekintelbe nem vétetnek. Tartozik pedig ezen felelbbvitel iránti kijelentését az ítélet kihirdetésétől számítandó három nap alatt a csődületi bíróságnak bemutatni, később bejelentett felelbbvitelenek hely nem adatván.

97. §. A bírósághoz beadott felelbbviteli bejelentéseket a bíróságnál a perügyelő és minden hitelező megtekintheti, s ha valamelyiknek a másik által előadott felelbbviteli okokra észrevételei volnának, azokat legfeljebb nyolcz nap alatt szinte a bírósághoz beadni köteles.

98. §. A csődületi perekben e felelbbviteli bíróság mindenkor a váltó-feltörvényszék leend, és ahöz felelbbvitel mindenkor birtokon belől történik.

99. §. Azon perekre nézve, melyek más bíróság előtt már elintéztettek, de a 2-dik §. értelmében osztályzás végett a csődületi bírósághoz áttétettek, ha vagy a perügyelő, vagy valamelyik hitelező az abban megítelt követelések valósága vagy mennyisége iránt az előbbi bíróságnak ítéletével megelégedve nem volna, a mennyiben azon ítélet a pernek a csődületi bírósághoz lett áttétele előtt felelbbvitelutján meg nem vizsgálta, az ellen felelbbvitel utján kereshet orvoslást, s okait a 96dik §ban említett felelbbviteli bejelentésbe iktathatja, s az ilyen perek is mindenkor a váltó-feltörvényszékhez fognak a csődületi perrel együtt felelbbvitelni.

100. §. Etléven a felelbbvitel bejelentésére és észrevételek előadására a 96. és 97dik §§okban kitűzött határidő, a csődületi bíróság a felelbbvitelt ítélet által elhatározza, s az egész csődületi eljárást azon perekkel, melyek más bíróságoktól csődületi perhez áttétettek, és a felelbbviteli bejelentésekkel s észrevételekkel együtt ugy, a mint ezek a nála lévő irományoknak rendesen sorozott esomójában (rotulus actorum) vagynak, eredetben a váltó-feltörvényszékhez haladék nélkül felküldi.

101. §. A váltó-feltörvényszék a felelbbvitelt csődületi per, s mind azon pereket, melyeket a csődületi perrel együtt felelbbvitettek, a mennyiben ezek a csődület megnyitása előtt felsőbb vizsgálaton keresztül nem mentek, azonnal megvizsgálja, s ítéletet hoz. Ha az első bíróság ítéletét helybenhagyta, további felelbbvitelenek helye nem lesz, hanem a per végrehajtás végett az első bírósághoz haladék nélkül átküldetik: ha pedig a váltó-feltörvényszék az első bíróság ítéletétől különbözőleg ítélt volna, a per azonnal a hétszemélyes táblához felvitetik, mely azt minden egyéb polgári perek előtt vizsgálat alá veszi, s ítéletét a perrel együtt az első bírósághoz átküldi.

102. §. Ha a váltó-feltörvényszék olyan követeléseket is ítélt meg, melyeket a csődületi bíróság mint valótalanokat elvetett, s az osztályzásban nem is sorozott: akkor azon feltörvényszék az első bíróságnak az osztályozások iránti ítéletébe nem is ereszkedik, hanem a követelések valóságának kérdésében a per a hétszemélyes táblához felküldi, s ha a váltó-feltörvényszék ítélete ott is helybenhagyatik, akkor a per az első bírósághoz olly utasítással küldetik vissza, hogy a felsőbb ítélőszékeken megítelt követelések is az osztályzásba soroztassanak.

103. §. Ezen osztályzási sorozást a perügyelő harmad nap alatt köteles teljesíteni, s javaslatát a bíróságnak beadni, mely azt a hitelezőkkel azonnal közlendő, kik észrevételeiket legfeljebb nyolczad napra tartoznak a bírósághoz a fentebbiek szerint külön írásban beadni, hol azokat az ujonnan sorozott hitelező is megtekintheti, s nyolczad nap alatt megjegyzéseit, vagy kért osztályzásának újabb okait szinte a fentebbi módon írásban előadandja. Ekkor a bíróság végítéletet hoz, s azt a felelbbvitelenek kihirdeti. (Folytatjuk)

A' Horváthok Illyrizására Észrevételek a' Hasznos mulatságok 34. és 36. számaira nézve.

Kinyilatkoztatom mindenek előtt, hogy észrevételeim nem az egész, előttem becses, derék, vitéz Horváth nemzetet, hanem csupán az Illyrizáló Horváthokat, 's jelesen T.T. Moyses István, egykori tanítványomnak, Zágrábban Philosophia-tanítónak ellenem kifakadásait illeti.*)

Ezen Magyar Horváth, kinek magát jelenti, a' magyar nyelvnek a' Horváthországgal is közösítését visszas tekintetből fogá fel; állítván: hogy általa a' Horváth nemzetiség, nyelv és jog veszélyeztetnék "holott se egyiknek se másiknak kelete, fejtülése, kimiveltetése nem tiltatik, nem gátoltatik. Fels. koronás Fejedelmünk az ország Rendjeinek egyező sürgetésére csak azt hozta határozatba: minekutána a' diák nyelv eddigi uralkodtából kitudatott, a' Magyar lépjen helyébe. Akár a' Horváth akár a' tóth nyelvnek tilalmáról, vagy szorongatásáról szó sincs a' törvényben.

De az Illyrizáló Horváthok a' magyar nyelvtől idegenkedésüket 's magokéhoz szittásokat szinte tulságik rugtatják; a' magyar nyelv közösködési használata ellenszegezvén magokat. Egyik Méltóságos Horváth ur, még az utolsó Diéta előtt azt írta nekem: „A' Horváthok készebbek Illyrikummal, vagy a' Törökökkel egyesülni, mintsem a' magyarokkal a' magyar nyelv behozatalával.“ Ha bizonyos nem volnék, hogy azon M. ur tulságos kifejezését már maga is átalja, levelét szóról szóra ide iktatnám. 'S ha ez nem volna, az országgyűlési követeknek egy legjelesbike igazította volna a' tulsó Horváthokat az Illyrikumhoz szegődésre? Ha úgy nem volna, tagadhatnák olly makacsul, mindennemű historiai 's oklevéli tanúságok ellen, hogy elejéntén sok ideig, Verőcze, Szerem, Posega vármegyék Magyarország alsó részeihez tartoztak, és nem a' Bánok, hanem a' Nádor Ispányaink, 's Ország Biráink törvényhatóságok alatt voltak? A' Horváthoknak ezen tulságos magok Illyrizálását helytelenítik csupán és egyedül a' Magyar Irók.

Hogy a' Horváth nép és nyelv a' régi Illyrrel azon egy légyen, egyik Illyrizáló Horváth, a' Magyar Horváth sem mutatá meg; nem is mutathatja soha, Safarik József Pál semmi auctoritás előttünk. — Ha munkáinak vizsgálatásait Halbingtól a' Halai, Raumertól a' Berlii literariai levelekben olvasta volna a' Magyar Horváth, nem vallotta volna: *αυτοεσα*. A' régi Horváth Irók Thamas Spalati A. D. Lucius János, Istvánfi Miklós, Kerchelic Balthasar, Farlái Dániel (szászorta jelesebb

*) Én kész vagyok tanítványomtól is tanulni: mert néha: Discipulus supra magistrum: csak azt követelem, tanítson kútfókból, nem iszapolt csatornákból.

nevek Safarikénál) a' Horváthokat Illyreknek el nem esmérék; nem szégyentek tóth eredetűeknek vallani, Zágráb, Varasd, és Kőrös vármegyék rendei magokat Slavoniaiaknak, nem Illyreknek, vitatták mind eddig: az Illyr nevezetet a' Rácoknak, Bosnyákoknak, Dalmatoknak hagyván; mivel ezek lakják a' régi Illyrek tanyáit. Az Illyr nevet és nyelvet csak némelly tulzó Irók sajátították a' Horváthoknak.

Ezen sajátításokkal nem csak a' Historiai és Geographiai igazsággal ellenkeznek, hanem az eddig közöttünk, 's közöttök uralkodott egyességet is megláboríták: vizázkodás magvait szórván ki. Pedig mi melly fájdalmasan emlékezünk ama Horváthok vizázkodásiról, mellyek már többször Magyar Honunkat veszélybe merítették. Két Horváthra, két Palisnára, 's Ivarkra nézve panaszkodik Sigmund Király 1414ben Junius első napján, Ebenhárd Zágrábi Püspök által költ szemeim előtt fekvő oklevélben: „Crimine laesae Maiestatis, infidelitatis nota, illationisque damnorum, spoliatorum, et universorum guerrae generum contra culmen Regium, et quodvis ad nos pertinentes per ipsos et ad ipsos spectantes, tam tempore captivationis Reginarum, tam universorum Regnicolarum nostrorum tempore captivitatis nostrae in unam voluntatem confoederationis — item disturbiorum et motionum Regni nostri temporibus ob favorem Ladislai de Duracio etc etc.“ Illy veszélyes vizázkodásra akarnak-e az Illyrizáló Horváthok okot adni?

E' gyanításra némű némű okot ada a' Magyar Horváth mondván: „A' Horváthok vétke csak abban áll, hogy Anyaországot nem ismernek; királyokat Atyjoknak, a' törvényt anyjoknak vallván, az Anyaország iránti hódolást pedig a' gyarmatoknak hagyván.“ Ez ha a' lelkes Horváth nemzet vallása volna, valóban vétek, és pedig súlyos volna; de hiszem hogy csak a' Magyar Horváth szelleme. Mi az Ausztriai Fő Herczogséget anyaországnak elismerjük, mert törvényesen egyesültünk vele, mindazonáltal gyarmati nem vagyunk; az Erdélyiek Magyarországot anyaországnak elismerik, vele egyesülvén, azonban nem gyarmatai; Skótia, Hibernia, Angolországot anyaországnak elismerik, még se gyarmatai; hát a' szent koronánkkal egyesült Horváthok Magyarországot anyaországnak el ne ismérjék-e? Horváthország proles sine matre creata-e, mivel nem gyarmat?! Logika! Logika!! Domine clarissime! 'S melly ellenmondás a' szavakban?! Az anyának a' törvényt, nyilván a' magyart elismérni, 's az országot el nem ismérni: Ez anya — nem anya contradictio in terminis a' Logikában.

Mond tovább: „A' Horváthok meg nem foghatják miképen szemrehányásokat érdemelnének nem-

zetiségök és jogaikhoz mutatott ragaszkodásukért; holott ez minden más nemzetnél és névszerint a' magyaroknál nem csak igazságosnak, de dicsőségesnek is tartatik.“ De kitől szenvednek szemrehányásokat? Felső Királyunktól-e? vagy az országtól? Hol? mikor?? Ez: Calumnia a' Logikában. Ha a' tuzásokat nem érti: mellyek nem csak nálok, hanem nálunk is, sőt minden nemzetnél szemrehányásokat érdemelnek.

Mond ismét: „A' Horváthok átnem láthatják, miképen egy élő idegen nyelv uralkodása nem veszélyeztethetné nemzeti nyelvök reménylhető virágzását, miután a' magyarok egy holt idegen nyelv uralkodását nyelvök emelkedésével összenemférhetőnek hiszik.“ De józan Horváthok ezt bizonyos átláthatják Angliának, 's Skotzia-Hiberniának; Franciaországnak, 's Corsikának Alsatiának, Dániának, 's Holsteinnak; Oroszbirodalomnak és Curland, és Finlandnak példájiból; ezekben az uralkodó élő nyelvek mellett a' Sved, Irland, Olasz Német nyelvek virágoznak. Magyarország pedig épen ellenkezőre mutat: — ennek nyelve, minek utána az uralkodó ausztriai nyelv reá tolatott, indult virágzásba. Hogy tehát az uralkodó élő nyelv a' tartományi nyelvet elhervassza: ez falsa consequentia a' Logikában.

Hogy az Illyr nevet csak közönségeségeért, a' rokon népek és nyelvek egybefoglalása végett használnák; ez nem áll: mert a' rokon népek és nyelvek közönséges nevezete, a' Sláv. Ez tehát subreptio principii.

Az se áll: Hogy igazságos királyunk V. Ferdinánd az utolsó országgyűlésen a' municipalis jogokat elismervén a' horváth nyelvet tette volna közösködésibe. A' horváth nyelvről azokban szó sincs; a' diák volt közösködési nyelv; ennek megszűntével a' magyar lépett helyébe; a' horváth nemzeti, tartományi, anya nyelvnek meghagyatott.

Hogy Zrinyi nemzetség horváth, 's nem horváth-magyar; hogy Pest neve nem a' Római Pesi, hanem tóth Pest névtől származott, 's t. ef. olly alávalóságok, mellyekre méltatlan volna a' felelet.*)

Pesten nov. 1jén 1840. *Fejér György m. k.*

K ü l ö n f é l é k.

1. Braunschweigban él egy nő, kinek, jólehet 92 évü, még egy ősz hajfürtje sincs és valamenyi fogai megvannak. Azonban a' jó asszony néha panaszkodik, hogy hosszabb idő óta érgyengeségen szenved. Okának azt véli; hogy 18 éves korában egy pinczébe lesvén, azóta félelmétől nem tud magához jönni.

*) Szükség azt is emlitenem, hogy a' Magyar Horváth is a' Magyar studiorum fundusból vonja fizetését; azért a' Zágrábi táplálék Magyar vérét, vizzé ne változtathatta.

2. Bizonyos paraszt egy örültet, ki több ízben vízbe ugrott, életének veszélyeztetésével megmentett. Mindazáltal hideg vérrel nézte többekkel, midőn azon szerencsétlen a' víz közelében felakasztá magát. — „Miért nem mented meg most is azon ember életét? kérdé a' parasztól egyik rokona. „Je — felele a' pór — úgy tartom, csak azért akasztá fel magát, hogy ruhája kiszáradjon.“

3. Amsterdamban temetéskor semmi nagy pompát nem csinálnak. Egyedül a' kalapon fekete flor tudatja a' halott esetet az ismerősökkel. A' fő kiadás a' temetkezés későbbi óráktól függ. Délután 2 órakor 25 ftot, két negyed háromra 50 ft. három órakor 150 ft. negyed félkor 200 f.ba kerül és így tovább. Mennél később ebédelnek, mennél később temetnek annál uriasabb. Itt az élet és haláluk még is scálája van.

4. Föntenelle 96 éves korában, 1751dik évben „Enie et Lavinie“ lyriai tragoedia ismételi előadásakor jelen volt, Mihelyt megpillanták őt, az egész színházi nézőség zajosan kezdett tapsolni. Ez épen 61 év mulva volt az operának legelső előadásától. És illyes valami a' változékony francziáknál!

5. XVI. Lajos francia király, fiját olvasásra és írásra maga tanítá, 's játékaiban is társa volt. Siannál egyszer a' fiu több partiet vesztett. Azért a' 16diknél felkiálta „a' 16dik szám még is nagyon szerencsétlen!“ — Ki tudja azt nálamnál jobban!“ — válaszolá az atyja.

6. Egykor Crebillon „Atreus“ előadatása után kérdezett, miért választá magának olly iszonyu szerepet? Nekem többé nem vala választásom — felelé ő — Corneile az eget, Racine a' földet elfoglalta, nekem így egyéb nem maradt a' pokolnál.“

Klestinszky László.

N é p d a l.

Szár az ágra szállt a' galamb
Szomoruan száll a' harang,
Amint a' faluba hallom
Halva fekszik a' galambom.

Bár csak addig ki ne vinnék,
Mig tőle el nem bucsuznék,
Koporsójára borulnék,
Rajta keservesen sirnék.

Hajh! de még én hozzá érek
Földbe lesz már a' hiv lélek,
Megyek hát a' temetőre,
Majd ott búcsúzik el tőle:

Megcsókolom bús keresztjét
Rá kötöm a' hűség jelét,
Le borulok sir földjére,
's könyvet hullatok szegényre!!!

Nagy Ferdinand.

1840diki

Törvény-Cikkelyek.**XXII. Törvénycikkely.***A' csődületről (Concurs).**(Folytatása.)*

104. §. Ha ezen itélettel valamelyik fél meg nem elégzik, felelővitelei kijelentésénél okait írásba foglalva a' váltó-törvényezéknek beadja, mit azonban a' kihirdetés után huszonnégy óra alatt köteles teljesíteni, a' bíróság pedig a' pert még akkor is, ha ezen újabb osztályzási ítéletek felelő nem vitettek, minthogy az osztályzás iránt elsőbben hozott 's felelővitt ítélet a' felelőviteelnél még meg nem vizsgáltatott, a' felső bíróságokhoz felküldi, hol az egész osztályzási ítéletnek megvizsgálása a' felelő §§ok szerint történik.

105. §. Mihelyest a' per végrehajtás végett az első bírósághoz visszaküldetett, vagy ha az első bíróság ítéletét a' felek fel vem vitték, mihelyest azon ítélet kihirdetett, a' bíróság azonnal elkezdí végrehajtási munkálódását: ugyanazért

106. §. A' csődületi választmány tartozik jó előre gondoskodni arról, hogy a' csődületi per folyamata alatt a' csődületi tömegeből netalán kamatra kiadott pénzek behajtassanak, 's ha azok behajtása felmondási időtől függ, a' választmány a' felmondást annak idejében teljesítendi, úgy hogy a' behajtás azon ideig, midőn a' végítélet valóságga végrehajtható, haladék nélkül eszközöltessék.

107. §. Megvizsgálja továbbá a' választmány a' tömeg gondnokának azon számadásait, miket utolsó számadásának megvizsgálása óta vezetett, 's az ezekre netalán tett észrevételeket a' mennyiben a' gondnok ezeket el nem fogadná, a' bíróság a' gondnok meghallgatásával ítélet által elhatározza, 's a' szükség úgy hozván magával, a' gondnok ellen tüstint végre is hajtja, a' meg nem elégedő félnek birtokon kívüli felelővitele fenmaradván.

108. §. Ezek után a' bíróság felszámítja a' megítelt követelések egész mennyiségét, 's ha a' csődületi tömeghez ingatlan nemesi javak is tartoznak, mellyek a' fentebbi 61-dik §. szerint a' per végéig el nem adattak, azokat a' rajtok levő, és az 58-dik §. szerint szintén el nem adott gazdaságbeli ingókat az 1836: XV-dik törvény-cikkely rendelete szerint árverés alá bocsájtja, annak teljesítésére egyik bírósági tagját kiküldi; — ha pedig az árverés alá bocsátandó javak más törvényhatóság alatt volnának, az árverést átküldő levél mellett eszközözlendi.

109. §. Ezen árverésnél az arról nevezett jegyzőkönyvben minden egyes ingatlan vagyonért bejött somma különösen jegyeztesék fel, és az, a' mi azon ingatlan javakon lévő gazdaságbeli ingókért bejött, az ingatlanok árától szoroson különböztessek el.

110. §. Ha ezen árverésből már annyi jött volna be, hogy az a' tömegnél meglévő pénzzel együtt minden megítelt követeléseknek és járulékaiknak kifizetésére teljesen elegendő, és még ingatlan javak maradtak volna fel, az árverésre kiküldött bíró az árverést tovább nem folytat-hatja.

111. §. Ekképen tisztára hozatván 's pénzzé tétetvén a' tömeghez tartozó javak, a' bíróság a' tömeg gondnokának meghagyja, hogy a' megítelt követelések kifizetési so-

rát készítse el, ki is azt nyolcz nap alatt a' bíróságnak annyi példányban, hogy a' bíróságnál egy példány megmaradván, minden hitelezőnek egy példány jusson, beadni köteles. A' bíróság ezen kifizetési feljegyzést a' hitelezőknek, vagy azok ügyviselőjinek azonnal kiadja, kiknek jusok leend, ha az ellen észrevételeik volnának, azokat harmad nap alatt a' bíróságnak írásban beadni; ez pedig megvizsgálván a' tömeggondnok által beadott kifizetési feljegyzést 's a' hitelezőknek arra tett észrevételeit, tüstént ítéletet hoz, mellyben a' miképen történendő kifizetés sorát bíróképen megállapítja.

112. §. Minthogy mind azon költségek, mellyek a' 91dik §. a) b) és c) pontjai alatt említettnek, mind azon hitelezőknek, kik a' tömegeből kielégítést nyerne, egyformán használtak, ezeket azon hitelezők tartoznak kielégített követeléseik aránya szerint viselni; ugyanazért ezen költségek, a' mennyiben a' csődületi per folyamata alatt még ki nem fizetettek, a' tömegeből kifizetendők, hanem a' bíróság összeszámlálván mind ezeket, mind pedig a' per folyamata alatt már kifizetett hasonló költségeket, az egész sommat azon követelések között, mellyek a' tömegeből kielégítést nyerne, aránylag felosztja, 's akkor, midőn az egyes hitelezők követeléseik kielégítettnek, mindeniknek kielégítési járandóságából a' költségeknek aránylag részét levonandja.

113. §. Ha az első és második osztálybeli követelések kielégítése a' tömeget annyira kimeritené, hogy a' fenmaradott részből a' harmadik osztálybeliek teljes kifizetése ki nem kerülne, nehogy a' hiányt a' harmadik osztálybeliek közül egyedül azok szenvedjék, kik az ingókra nézve birnak elsőbbséggel, az egész második osztálybeli követeléseknek és az első osztálybeli b) c) d) e) f) és g) alattiaknak kielégítésére fordított somma — nem csak az ingóknak, hanem aránylag az ingatlanoknak árából is leszámítandó.

114. §. Megállapítván a' 108dik §. szerint a' bíróság a' miképen történendő kifizetés rendét, azt a' tömeg gondnokának kiadja, 's egy bírói tagot küld ki, kinek jelenlétében a' gondnok a' hitelezők megítelt követeléseit a' bíróképen megállapított mód szerint kifizeti; azon hitelezőktől, kik teljes kielégítést nyertek, minden követeléseiket tárgyzadó eredeti okleveleket általvesz azoktól pedig, kik megítelt követeléseiknek csak egy részét kapták meg, nyugtatványt vesz, 's eredeti okleveleikre a' történt rész-fizetést feljegyzendi.

115. §. Ha valamely hitelező követelését 30 nap alatt által nem venné, a' tömeg-gondnoka annak járandóságát bírói kézbe teszi le.

116. §. Megtörténvén a' kifizetések, a' tömeg-gondnoka, 's a' kiküldött bírói tag arról jelentést tesznek, a' kifizetés okleveleit a' bíróságnak bemutatják, ez pedig a' csődületet megszüntnek nyilatkoztatja.

117. §. Ha a' csődület berekesztése után a' bukottnak valamely vagyona találkoznék, melly a' csődület alá tartozott volna, vagy ha azon perekből, mellyek a' bukottnak tömegét keresőleg illették, de a' csődület berekesztéseig le nem folytak, a' bukottra valamely vagyon háramlanék, joga leend azon hitelezőknek, kik a' csődületi tömegeből teljes kielégítést nem nyertek, megítelt, de ki nem elégitett követeléseiknek erejéig a' bukott ellen azon vagyonára bírói foglalást intézni. Ezen bírói foglalás pedig az illető csődületi bíróság által a' hitelezők kérelmére a' cső-

dületi perben hozott ítélet 's osztályzás szerint azonnal meg fog rendeltetni, és haladék nélkül teljesítendő.

118. §. Ha pedig a' csődület berekesztése után a' bukottira valamely örökség szállott, vagy az bármiképen ismét vagyont szerzett, a' csődületi perben ki nem elégitett hitelezők ellene új csődületet nyithatnak, mellyhez azonban a' bukottnak új hitelezői is meghivandók, 's a' per mindenekben a' fentebbiek szerint folytatandó.

119. §. Csődületi perekben a' 7dik §ban említett bíróság elleni kifogáson, és a' 95dik §ban körülírt felebbvitelen kívül semmi egyéb kifogásoknak, per-orvosításoknak, per-újításoknak és bírói parancsolatoknak bármi alakban és szín alatt hely nem adatik.

120. §. Perbeli költségek csődületi perekben a' felek között kölcsönösen kiegyenlítettnek tekintetvén, meg nem ítéltetnek,

121. §. Ha a' perügyelő a' bíróság által a' fentebbi §§sok értelmében a' perbeli írások beadására kitűzött határnapokat meg nem tartaná, a' bíróság őtet kötelességének teljesítésére felszólítandja, a' határnapok új elmulasztásának esetében hivatalától ítélet által elmozdítandja, 's helyébe más perügyelőt nevezend ki. Ezen ítéletbe egyszerűs mind beiktatandó, hogy az elmozdított perügyelő a' csődületi pert tárgyazó munkájáért semmi díjt nem követelhet.

122. §. Hogy a' megyei törvényszékek előtt folyamatba teendő csődületi perek azért, mert a' megyei törvényszékek állandóul együtt nem ülnek, hosszas halasztást ne szenvedjenek, kötelessége leendő a' megyei törvényszékeknek, mihelyt a' csődületi per megkezdett, ítélet által egy választmányt meghatalmazni, 's illetőleg annak meghagyni, hogy a' per folyta alatt különösen a' felek periratainak be- és kiadására kitűzött határnapokon a' törvényszék rendes helyén legyen, 's mind azt, a' mit a' per folytában a' bíróságnak teljesíteni kellene, haladék nélkül megtegye. Ezen választmány pedig törvény által felhatalmaztatik arra, hogy a' határnapok megrendelése vagy elhalasztása iránt közbenszóló ítéleteket is hozhasson. Olly ítéleteket azonban, mellyek magát a' per érdemét tárgyazzák, csak a' teljes számú törvényszék hozhat. — Ezen választmánynak tagjai lesznek: egy elnök, egy táblabíró, szolgabíró és eskütt és egy állandó jegyző, kik mindnyáján szavazati joggal fognak birni. A' mennyiben a' kerületi táblák előtt is lesznek csődületi perek folyamatban, a' fentebbi szabály azokra is kiterjesztetik olyképen, hogy az elnökkel, vagy annak helyettesével és a' jegyzővel együtt őt tag tartozzék törvényszünetek alatt is a' kerületi tábla helyén a' per folyta alatt különösen a' felek periratainak be- és kiadására kitűzött határnapokon jelen lenni, 's mind azt a' mit e' részben a' bíróságnak teljesíteni kellene, haladék nélkül megtenni; a' per érdemét tárgyazó ítélet hozása ott is az egész ítélőszéket illetvén.

123. §. Felülízetési keresetnek (actio ad superinscriptionem), azon javakra nézve, mellyek a' csődületi per következtében vétettek bírói foglalás alá, semmi esetben helye nem leendő. Azon ingatlan nemesi javakra nézve pedig, mellyek még a' csődület megnyitása előtt a' bukottnak javaiból bírói zálogképen becsü mellett jutottak valakinek kezére, ugyszinte azon ingatlan nemesi javakra nézve is, mellyeket a' bukott a' csődület megnyitását legközelebb megelőzőt őt esztendő alatt valakinek szerződés mellett zálogba adott, azon hitelezők, kik a' csődületi perben megítélt követeléseiket vagyon hiánya miatt meg nem kapták, felülízetési pert kezdetnek. Régebb szerződési zálogokra azonban, és a' csődületi pert megelőzőt azon bírói zálogokra, mellyek a' bírói foglaláskor tartott árverés mellett jutottak a' zálogbirtokos ke-

zére, valamint szinte bármely polgári javakra nézve is, a' csődületi hitelezőknek felülízetési keresetük (actio ad superinscriptionem) nincsen.

124. §. A' hamissággal párosult, vagy vétkes gondatlanságból eredett bukásoknak megfenyítésére következők rendeltetnek:

125. §. A' csődületi bíróság azon ítéletben, melly által a' csődület megnyitását bíróiképen megrendeli, 's a' hitelezők összehívására határidőt rendel, egyszersemind a' bukottnak szoroson meghagyja, hogy bukásának okait a' hitelezők összejövetelére kitűzött határnapig írásba foglalva a' csődületi bíróságnak beadja.

126. §. Beadván a' csődület alá esett bukása iránti írásbeli nyilatkozását, minden hitelezőnek joga vagy on azt megvizsgálni, 's ha a' bukott által előadott okokat elégtelenneknek, vagy annak felhozott állításait alaptalanoknak vélné, azok czáfolatára ellenpróbákat felhozni, sőt a' bukott ellen szoros vizsgálatot is kérni.

127. §. A' bíróság a' hitelező által kért szoros vizsgálatot megrendeli, 's a' bukottnak kihallgatásával teljesíti, annak kereskedési könyveit 's a' csődület megrendelésekor lefoglalt kereskedési levelezéseit, ha a' vizsgálatra szükségesnek látja, általnézi. 's a' tapasztaltakat gondosan feljegyzi; szabadságában állván minden hitelezőnek a' bírói vizsgálatot, sőt a' kereskedői könyveket 's levelezéseket is megtekinthetni.

128. §. Kinyomoztatván a' per befejezéseig a' bukásnak okai, ha akkor, midőn már a' csődületi tömeg egészen tisztába hozott, 's az ahoz tartozó javak eladattak, kivilágosul, hogy a' tömeg a' hitelezők kielégítésére nem elegendő, ha a' beadott próbák és véghezvitt vizsgálatok szerint a' bukás hamissággal párosult, vagy vétkes gondatlanságból eredett, a' csődületi bíróság azon ítéletben, mellyben a' kifizetés rendét megállapítván, a' követelések kielégítését a' tömeg gondnoknak meghagyja, egyszersemind kimondja azt is, hogy a' bukás hamissággal vagy vétkes gondatlanságból eredvén, a' bukott jövendőre váltókat törvényesen ki nem adhat, bejegyzett kereskedőnek nem tekintetik, 's a' törvény előtt hitelességgel bíró kereskedési könyveket nem vezethet, — 's ezen ítélet ugyanazon módon, mint a' hitelezők összehívására kitűzött határnapal történt, a' helytartó-tanács utján orszagszerte is hirdetik. Sőt hamiságnak vagy nagyobb beszámítást érdemlő vétkes gondatlanság esetében a' csődületi bíróság azt azon fenytő bíróságának, melly alá a' bukottnak személye tartozik, azonnal felfedezi, 's a' vétkek behizonyítására szükséges irományokat neki átküldi.

129. §. A' fenytőbíróság pedig köteles, minden ilylyen felfedezés következtében a' bukottat azonnal perbe vonni, 's ha elsőszökésétől méltán tartani lehetne, azt haladék nélkül le is tartóztatni.

130. §. Hamissággal párosult bukásnak tekintetik minden bukottira nézre:

- a) Ha a' bukott a' csődület megnyitása előtt, vagy a' per folyamata alatt elsőszökött;
- b) Ha akkor midőn ellene a' hitelezők csődületet kérnek, a' bíróság idézésére sem maga sem képviselője által megjelenni nem akart;
- c) Ha a' bíróság ítéletének következtében értékbeli állapotját a' 12dik §. értelmében felfedezni nem akarja;
- d) Ha ugyan bírói ítélet következtében bukásának okait előadni nem akarja;
- e) Ha a' tömegből valamit eltitkolt, 's a' csődület megrendelése után valamit eladott.

(Folytatjuk)

Tölem is egy szó, sok szóra.

Alóírt Mátyás szobrának művésze az egyesületnek közönség eleibe adott felszólításaihoz képest, méltán azt várhattam, hogy a' dologhoz értők, magát az emléket illető művészi észrevételekkel fognak fellépni, miket érdemökhöz képest méltatni el nem mulattam volna, azonban más történt! művészi észrevételek helyett a' művész személye támadtatott meg, méltatlan, alaptalan véleményekkel, jóslatokkal sőt rágalomokkal.

A' mi Mátyás emléke felől mondandó volt, azt már a' honi szobrászat könyvecskéjébe két kiterjedt artikulusban elmondám; most tehát csak azokhoz van szóm, 's ezekből kiviszem Abonyi Istvánt, kinek csak az a' hibája, hogy azt mit írt, privatim lehetett volna közlenie; és én is privatim feleltem volna: azokhoz mondom, kik ez ügyben felszólaltak, 's számok ha nem legio is, 12-ő tán lehet.

Más dolog a' halálról beszélni, más pedig meghalni; úgy más dolog egy mesteri műdarabot valaha valahol látni, más a' művészetről írni akar- ni; megint más egy művet előállítani. Ha pedig az arról írni akarás olly rossz kezekbe kerül, kik előtt úgy látszik mindig két iróedény áll, az egyik tentával, a' másik epével telve, hogy most ebbe, majd amabba mártogathassák tollukat, mint az itt szóban levő tán 12nek, kik a' Mátyás emléke ellen fogcsikorgatva állottak fel; mint tigris, mellynek nyelve olly durva, hogy még mikor nyal, akkor is vért bocsájt; mint tövises kórók, mellyekhez nem lehet olly vigyázattal nyulni, hogy ne szurnának; mint skorpiók, mellyeknek fullánk- juk mindig döfésre van szegezve; mint pókok, mellyek nem csak a' templomi szent edényeket, de magok Jupiter és Hercules arczeit is hálóval beszö- vik; és sz. Ágostonnal szólva: „Qui et alios vult errare, ut error suus lateat“, ha mondom illy ke- zekbe kerül, akkor ók magok magokat hozzák olly labirinthba, mellyből nincs fonal, melly őket kivezesse, ezeknek csak azt mondom: „Vivere si recte nescis, concede peritis 's a' t.

Különben mi művészek megismerjük, hogy nincs e' világon olly tiszta higfolyamu kristályos ész, hogy ha az a' bölcsesség világához tétetik, ne vetne valami árnyékot: ki az az ember, ki magát olly tökéletesnek hidje, mint a' 24 karatos arany? hogy munkái semmi pótlékot vagy elvételt ne kívánának. Magok az égi testek, remékjei a' természetnek, sem hibátlanak. A' nap hold foltosok, a' csillagok: egyik ködös a' másik melancholicus, a' scorpionak hibázik egyik lába; a' Pegasus, a' bika csak fél figurák; vagy nézzük azon könyve- ket, mellyeknek nagy hírek, nagy méltóságuk van- és igen felségesek; épen minden hiánynélküliek-

e? magáról a' jó Homerosról nem mondhatjuk e el ollykor ollykor, hogy szundikaló, quodocunque dormitat; vagy a' száz szemű argusok, nem alusznak e néha el? ilyen 's efféle hibákat elismerünk mi művészek, et hanc veniam petimus damusque. De nem az ollyakat, miket azon tán 12 felhord, kiket hasonlíthatok azon néphez, melly előbb a' napot imádta ugyan, de napbeli fogyatkozás történ- vén, elkezdé olcsárolni, csufos kifejezésekkel illeti, hogy az a' dicső test meghomályosodott: még egy bölcs közikbe megyen, 's emlékezteti, hogyha ók a' napot meghomályosodottnak látják, az nem a' nap, hanem az ó szemek hibája, mert nem tudják, hogy más égi test ment a' nap 's az ó szemek kö- zibe. — Így voltak olly emberek is, a' kik öreg- gedvén szemek gyengült, akár hová mentek min- den szobát setétnek találtak. Hogy ezek az urak nem látják rajzomba azt, mi látni kellene, nem csodálom, kinek csak holdvilághoz szokott szeme van, az nem nézhet mint sas merón a' napba, 's ha egy anyaméhében csak néhány hónapos kis gyermeket más kiformált arcvonással, karcsu de- rék, széles mégis sugár lábakkal óhajtanak; hogy ók egy kész művet tán valahol láttak ugyan, de annak születését, növési krisissét, soha sem látták, arról én nem tehetek: várják el ezek az urak az érettség idejét, bízzák a' munkát ahoz értőkre, ne kárhoztassák azt mihez nem értenek, ne gúnyolják azt mi nekik nem tetszik, ne mar- czongolják azt mit nem tudnak megrágni.—De e- zek mind méltó társak egymáshoz, csak irkálnak, intenek, tanácsolnak, 's midőn mindenből (nem ért- véu hozzája) csak hamar kifogynak, neki állnak a' hazafiságnak, 's még talán teli poharakat is üríte- nek a' haza éljenére; ilyenekről mondá egy je- les költőnk egy izben:

Semmit nem használok jótévő hazámnak

Üres hangján kívül vivátozó számnak. —

Ismerem én is egy nemét a' hazafiságnak, sőt már 40 éve hogy gyakorlom, de nem a' divatruhák bódéjában, sem a' szabók gyűszűjébe keresem (jó- lehet abba sem maradtam én el): mire behártyá- zott sebem, pecsétés diplomaim, arany és ezüst em- lékpénzeim, a' bécsi 's római akademiák, de kü- lönösen a' művészek pantheonja, a' vaticani gyűj- temény tanut tehet. Nélkülem költetlen feküdné- nek álmaikban az öreg Hunyady János és fija László, ha én még Rómába emlékpénzekben nem támasz- tám vala föl, nyugodnék; Csokonai 's a' művé- szet kezdete pásztorleány alakban, nem tűnt vol- na fel az arcát leleplező Pannonia, 's több mások ha én napfényre nem hoztam volna, a' nélkül, hogy valakinek egy krajczárjába került: igyekez- tem 12 év alatt külföldön idegen népek előtt a' magyar nevet tiszteletben megtartatni, más 16 év alatt hazámba az elhunyt virtusokat felkölteni. —

Ilyen 's illyekhez hasonlók az én hazafiságról és nemzet méltóságáról való eszmém, mi ezeknek az uraknak mindig szájon forog, 's illyeket ajánlgatok én a' mindig mindenbe bíráló tudalékosoknak 's kérem legyen türelmök mig bölcsességfoguk ki jó, melly Aristoteles szerint nagyon későn szokott kinőni; válasszanak magoknak annyi hiány közt, mint hazánkba van, pályát, menjenek ki a' külföldre, de legalább tiz évre, tanulják meg practice p. o. a' selyem tenyésztést, a' selyemposztó 's gőz erőművek készítését, a' hajózás mesterségét, vagy csak legalább a' champagnei bor készítését; álljanak olly helyeken szolgálatba durva ruhába, tetsessenek szerelmet, esküdjenek hűséget mindaddig mig minden titokba bevannak avatva, akkor mint megrakott méhek jöjjenek szeretett hazánkba, hogy ne kelljen mig csak egy hajóskapitányságot is idegenekre biznunk, és midőn a' grániczot felénk átlépik, 's a' külföld, harminczad-tisztjei az ő 's mások butoraikat vizsgálják, kiki elmondassa magával „Keressetek csak ama véghossza nélkül álló társzekereket is duljátok össze vissza — kutassatok — de a' legnagyobb harminczad család, 's milliomot érő contraband — csak a' lépésbe van, mellyet előtettek hazám földére teszek.

Zárólag még egy mondani valóm van, ha ezek az urak szájakat gúnyolásra még máskor is feltájtják, ne bábához illő szavakat hányjanak munkámra, hanem férfiasan abban a' dologban, mellyről szólni akarnak, egy kis jártasságuknak adják jelét, nehogy Mutius Scaevolaként a' fővezér helyett a' szolgát öljk meg. Viseljk magokat úgy, hogy ne kellesék melléjk emher, ki kardjokat a' csapásba vissza tartsa, miként tett a' Sibilla Aeneással — midőn az árnyékok országába a' lelkekhez vagdalt, a' nélkül hogy azoknak ártott volna csak ön magát fásasztá.

Most már pennám asztalomra teszem 's atyám végmeghagyásának, a' Mátyás emléki választottság a' haza 's világ várákozásának akarok megfelelni fontosabb dolgaim vagynak. Töbször említett bíráló gúnyolódó 's tudalékos uraiméknak Orestesként csak ezt felelem: „A' csapásokból fogjátok megtudni ha Atrides fia vagyok-e?

Ferenczy.

Ős magyar és lantos.

Nem képzemény, nem tünde világi lény,
Nem rém alaknak szelleme ébredsz
Az éj ködéből, — ép 's valódi
Lény jöve ősi alakba hozzám.

Ott hol regényesb, és kiesebb vidék
Vonul virányos Péts-hegyek ormain,
'S érintve felhőt tornyosul föl,
A' mecseken konyuló Jakabhegy;

Előidőkből ritka merényeken
Épült erényes tetteket olvasék,
'S üdvédelettel andalogtam
Ősi korunk rohanó csatáin.

Búsan merengett Hunnia gyászkorán,
'S álnok vezérek vésteli tervein,
'S a' meghasonlott pártosoknak
Gyáva 's kaján eseményin elmém.

Bús képzetemből ébredzésre int
Egy bánat-arcú őszbe borult magyar,
Kinek tekinteten borongott
Ostroma a' viharok hadának,

Keserv honolt bús képinek éjjelén,
Szilaj komolyság sárga redős szemén,
Hon nyelve csendült szende ajkin,
'S így nyöge rezge halotti hangon:

„Emlékben él-e zentai ütközet?
Szólj, oh Mohácsnak százados ünnepét
A' vérmezőn milly fényel űli
A' had után nyugovó utó kor? —

Elhűnt avagy már hős Eugenius!
'S árván leroskadt érdemi oszlopa,
'S rítul feledve vég merénye
A' puha korcs Magyarok szívébe!

Nem — a' Magyar nem sütyed illy hamar!
A' multat el nem hagyta temetni ő, —
Szent hely gyanánt jár el Mohácsra
Ugy-e? beszélj hamar, . . Oh beszélj . . szólj“

E' ritka kérdés rázta idegzetem,
„Árpád felébredt“ vélte zavart agyam,
'S reszkedve állék mind az inda
'S borzalom edzte egész valómat —

Az agg magyarnak félve beszéltem el
Ős kort idéző százados ünnepünk
'S Lajosnak estén mint nyög a' hon
Festegeté ecsetem szerényen.

(Vége kövélkezik.)

Rejtvény.

Öt betű. — Első hármam
Tóba vagy folyóban
Létezik 's nyujt eledelt
Bőjti napjainkban.
Alföld ritkaság gyanánt
Bámulja egészem,
Mig fölvidék gyakorta
Unja hasznos létem.

Vácsi József.

1840diki

Törvény - Czikkelyek.

XXII. Törvényczikkely.

*A' csődületről (Concurs).
(Folytatása.)*

f) Ha hitelezőinek kijátszására adósságokat szinlett valótlan adós-leveleket adott ki, vagy valóságos kötelezvényeinek kiadási napját előbbre tette;

g) Ha hitelének emelésére vagy fentartására tudva hamis leveleket használt;

h) Ha valamely számadása alá bizott vagyont 's bármi letéteményeket elköltött: ha a' gyámsága alatti árváknak értékeiből valamit eltulajdonított, vagy elpazarlott.

Kereskedőknél 's gyártosoknál ezeken kívül a' bukás hamissággal párosultnak tekintetik, ha:

a) A' bukott kereskedői könyveit hamisan vezette, azokat később meghamisította leveleket, azokból kiszagatott, vagy másokat ragasztott bele;

b) Ha bejegyzett kereskedő, vagy közkereseti társaság könyveket épen nem vezet.

Minden hamissággal párosult bukás a' fenyítő bíróság által bünperrel leend megboszulandó, 's a' vétkes a' beszámítás mértékéhez képest fél esztendőtol három esztendeig kiterjeszthető tömlöczzel büntettetetik.

131. § A' vétkes gondatlanság esetei következők:

a) Ha bejegyzett kereskedő könyveit rendetlenül vezeti; ugy szintén

b) Ha minden évnek végével követelési 's tartozási állapotjáról kereskedési mérleget (balance) nem készít;

c) Ha valamely kereskedő rövid idő alatt tetemes vagyont elpazarlott, 's megmutatni nem tudja, hogy szerencsétlenség vagy nagyobb kereskedési veszteségek érték;

d) Ha valamely kereskedő a' csődület megnyitása előtt akkor, midőn könyveiből már lábhatta, hogy vagyona minden adósságainak kielégítésére nem elegendő, a' helyett, hogy maga a' csődület megnyitását kérte volna, egyik vagy másik hitelezőjét, kinek mások kárával kedvezni akart, bírói foglalás utján előre kielégítette.

A' vétkes gondatlanságból eredett bukás azokon felül, mika a' 124dik §ban már emmlitettek, nagyobb beszámítási körülmények között, különösen pedig a' fentebbi d) alatti esetben, a' bukottnak fenyítő bírósága által fenyítő per utján fog megboszultatni, 's egy héttől hat hónapig terjedhető bezárással büntettetetik.

132. §. Jelen csődületi törvény azon csődületi perekre nézve, mellyek ezen törvény kihirdetésekor már folyamatban vannak, visszaható erővel nem bír, hanem azok mindenben az elébbi rend és törvények szerint lesznek intézendők.

XXIII. Törvényczikkely.

Az ügyészi és biztosító vallásról.

Az 1563: 53dik törvényczikkely kiterjesztetik a' sz. kir. városok tanácsaira is olly móddal: hogy az országoknak bármely nemes, vagy nem-nemes lakosa azon tanács előtt annak rendes ülésében személyesen megjelenvén, előtte ügyészeket, sőt a' Idik Rész 13dik czimje értelmében várási telkekre és polgári vagyonokra nézve teljes hatalmú biztost is vallhasson. Azon ügyészi és teljes hatal-

mú biztosító vallásról a' szokott mód és forma szerint az illető királyi város hiteles pecsétje és jegyzői aláírás alatt kiadott hiteles ügyész-valló levél erőteljes legyen, és az országnak minden bíróságai azt elfogadni köteleztessenek.

XXIV. Törvényczikkely.

Az 1836dik évi XLVdik törvény kiterjesztetik.

Az 1836dik XLVdik törvény további rendelkezésig a' jövő és annakutána következő országgyűlési időkre is, ezennel világosan kiterjesztetik.

XXV. Törvényczikkely.

Az 1827dik eszt. 14-dik törvény következtében a' „Tabula Judiciaria Regnorum Slavoniae, Croatiae et Dalmatiae“ előtt folyó „Juris“ pereknek a' báni tábla elébe leendő áttételése iránt.

Az 1827dik esztendei 14dik törvényczikkelynek azon rendelete, minélfogva a' szávántuli részekben eső nemesi jószágokat illető, 's a' károlyvári tartományi törvényszék előtt a' franczia uralkodás, vagy attól kezdve ezen részek visszakapcsolásáig tartó időköz alatt indított perek, a' Dalmát, Horvát és Tót országok Itéltő-táblája előtt folytatassanak, akképen magyaráztatik és világosittatik: — hogy ezen törvényrendelet csak ollyan perekre nézve értessek, mellyekben jogi, 's a' bánális táblának bírósága alá tartozó ösiségi kérdések nem fordulnak elő, — az illyen kérdések elítélését megkívánó perek pedig, azokat sem véve ki, mellyek jelenleg a' Dalmát, Horvát, és Tót országok itéltő-táblája előtt folyamatban vannak, ezen világosító és módosító törvény rendelkezésénél fogvást, most mindjárt a' törvényesen illető báni tábla bírósága alá folytatás végett tétessenek által.

XXVI. Törvényczikkely.

Az elhunyt egyházi személyek által hátrahagyott örökség összeírásáról és felosztásáról.

Az elhunyt egyházi személyek által hátrahagyott örökség összeírására és felosztására nézve határoztatik: hogy az illyen örökségek összeírása és felosztása ne kirekesztőleg a' kamarai és egyházi illető személyek által; hanem az illető örökösöknek — kik eziránt annak idejében tudósítandók lesznek — közbenjöttével is hajtassék végre.

XXVII. Törvényczikkely.

A' sequestrumokról és moratoriumokról.

Az önkéntes sequestrumok a' bírói ítéletek végrehajtását nem akadályoztatják; moratorium, az az késleltető parancsolatok pedig csak valamennyi hitelezőnek világosan kinyilatkoztatott megegyezésével adathatnak.

XXVIII. Törvényczikkely.

Az 1836: XXXIIIIdik törvényczikkely tartalmának a' Jász és Kun kerületek birtofos lakosaira való kiterjesztéséről.

Az 1836dik évi XXXIIIIdik törvényczikkelynek az ország nemeseiről és sz. királyi városok polgáraitól szóló rendelete a' Jász és Kun kerületek birtofos lakosaira is kiterjesztetik.

XXIX. Törvényczikkely.*A' zsidókról.*

Addig is, míg a' zsidók állapotjáról a' törvény bővebben rendelkezik, ez uttal határozatatik.

1. §. Mind azon zsidók, kik az országban, vagy kapcsolt részekben születtek; valamint szinte azok is, kik az itteni lakásra törvényes úton engedelmet nyertek, ha ellenök erkölcsi magaviseletök tekintetéből bebizonyított alapos kifogás nincsen, az egész országban és kapcsolt részekben akárhol szabadon lakhatnak, — kivéven egyedül az 1791dik esztendői 38dik törvényczikkelyben említett bánya-városokat 's azon helyeket, mellyekből a' bányák és bányászati intézetek tekintetéből törvényes régi szokás mellett jelenleg kizárva vannak.

2. A' fenálló feltételek mellett gyárokat a' zsidók is állíthatnak, kereskedést és mesterségeket akár magok kezükre, akár vallásukbeli legények segítségével is üzhetnek, s ifjaikat ezekben taníthatják, — azon tudományokat pedig és szép mesterségeket, miknek gyakorlatában eddig is voltak, ezután is gyakorolhatják.

3. §. Egyébiránt köteleztetnek, hogy állandó vezeték- és tulajdon nevekkel éljenek, a' születendők pedig vallásuk papjai által vezetendő anya-könyvben bejegyeztesse- nek; — továbbá kötelesek

4. §. Minden okleveleket és szerződéseket a' hazában és a' kapcsolt részekben divatozó élő nyelven szerkeztetni.

5. §. A' mennyiben az izraeliták polgári telkeknek (fundus) szabad szerezhethése gyakorlatában lennének, az illy városokban ezen gyakorlat jövődöre nézve is megállapítatik.

6. Minden ezen törvénnyel ellenkező törvény, szokás, rendelet vagy határozat eltöröltetik és megszüntetik.

XXX. Törvényczikkely.*A' Jász és Kun kerületek közönségeibe behozandó összesítésről és arányosságról.*

Az 1836: XII-dik törvényczikkely a' Jász és Kun kerületekre is kiterjesztetik olly móddal:

1. §. Az összesítés és arányosság behozása kérésének joga a' kerületben a' birtokos lakosokat illeti; még pedig ha a' tagosítandó határ fele mennyiségét bármely csekélységgel haladja is a' tagosítást kívánók birtoka, annak teljesedésbe vétele kérdés alá se jöjjön, hanem a' kivitele módja iránti kérdések és követelések peren kívül a' 2dik §ban határozott folyamodás útján intéztessenek el; az illy módon történendő elintézésel meg nem elégedő félnek szabadon maradván az, hogy a' szokott folyamodási utat birtokon belől követhesse.

2. §. Ha pedig a' tagosítást sürgetők birtoka a' határnak nem felét ugyan, de legalább egy ötöd részét tenné, akkor az összesítést kívánók a' kerülethez folyamodnak, a' honnan egy küldöttség neveztetvén ki, ez békebiróság formán igyekezni fog a' többi birtokosok részéről is az összesítésbe való egyezést megszerezni, ezt nem eszközölhetvén, a' folyamodók számát, birtokuk mennyiségét a' kerületeknek bemutatandja, hogy ugyan ezen folyamodók kérésüket per útján eszközölhessék. Az előforduló minden kérdések 's fenforogható követelések a' kerületi összes törvényszék ítélete által határozatnak el; a' szokott felebbvitel birtokon belől fenmaradván.

3. §. A' tagosítás kulcsaul szolgál kinek-kinek mostani birtoka váltságának mennyisége.

4. §. Az összesítés végrehajtására szükséges mérnöki, nem különben osztályozási és egyes birtok-kimérési költségeket minden birtokosok birtokuk arányában viselni kötelesek.

XXXI. Törvényczikkely.*Az 1836: XII-dik törvényczikkelynek a' Hajdu kerületre kiterjesztéséről.*

1. §. Az összesítés és arányosság behozása kérésének joga a' Hajdu kerületben a' lakosokat illeti; még pedig ha a' tagosítandó határ fele mennyiségét bármely csekélységgel haladja is a' tagosítást kívánók birtoka, annak teljesedésbe vétele kérdés alá se jöjjön, hanem a' kivitele módja iránti kérdések és követelések peren kívül a' kerületi gyüleléshez teendő folyamodás, 's innen kirendelendő ünnepélyes választmány által intéztessenek el; az illy módon történendő végzésel meg nem elégedő félnek szabadságában állandó ügyet a' kezdett polgári uton felsőbb helyekre teendő folyamodás mellett birtokon belől orvosolni.

2. §. Ha pedig a' tagosítást sürgetők birtoka a' határnak nem felét ugyan, de legalább egy ötöd részét tenné, akkor az összesítést kívánók a' kerülethez folyamodnak, a' honnan egy küldöttség neveztetvén ki, az igyekezni fog a' többi birtokosok részéről is az összesítésbe való beegyezést megszerezni, azt nem eszközölhetvén, a' folyamodók számát 's birtokuk mennyiségét a' kerületnek bemutatandja, hogy kérésüket per útján eszközölhessék, és az előforduló minden kérdések vagy fenforogható követelések a' kerületi törvényszék által minél előbb soron kívül bírói ítélet által határozatnak meg; a' szokott lépésenkénti felebbvitel birtokon belől fenmaradván.

3. §. A' tagosítás kulcsaul szolgál kinek-kinek összesítéskori birtoka; azonban a' közösből tett bizonyítható foglalások ezen arányosítási kulcsba fel ne vétesse- nek.

4. §. Az összesítés végrehajtására szükséges mérnöki, nem különben osztályozási és egyes birtok-kimérési költségeket a' birtokosok birtokuk arányában viselik.

XXXII. Törvényczikkely.*Mosony vármegye és Bruck városa közötti határbeli kérdés elintézésére országos biztosság rendeltetik.*

Mosony vármegyének és Bruck városának határai között a' Lajtha vizének mentében fenforgó határbeli kérdések elintézésére országos biztosság neveztetik, mellyben Mosony vármegyének időkori alispánya is részt veend.

1. §. A' biztosság tudósítását a' legközelebbi országgyülelésre be fogja mutatni.

2. §. A' biztosság tagjai azok, kik a' XXXVdik törvényczikkelyben, egyébirant a' beszeglett helyekre nézve, dunántuli kerületre neveztettek.

XXXIII. Törvényczikkely.*Marmaros vármegye és gallicziai Kuti uradalom között Ignatyásza havas felett fenforgó határ-villongások elinté- tézése országos küldöttségre bizatik.*

Marmaros vármegye és a' gallicziai Kuti uradalom között Ignatyásza havas felett fenforgó határ-villongások elinté- tézése azon országos biztosságra bizatik, melly az 1791, 68dik törvényczikkely által ország határainak Galliczia felé leendő kiigazítása végett rendelve vagyon.

1. §. Ezen küldöttséggel a' fenérintett határbeli kérdést illető minden irományok és oklevelek közöltessenek, mellyek szerint azt elintéztvén, valamint egyéb reá bizot- tak, ugy ezen eljárása felől is tudósítását az országgyülelésre beadni köteleztetik.

2. §. Elhatározatatik; hogy a' küldöttség eljárásában Marmaros vármegyének mindenkor egyik alispánja is részt vegyen.

(Folytatjuk)

A' d o h á n y.

Ez előtt 300 évvel a' dohánynak Európában, 's honunkban félszázaddal többel, hirtelen sem volt még, 's most minő mennyiség tenyésztetik, 's fogyasztatik évenként! — A' dohány most már részint az izló, részint — mint burnót — a' szagló organumokat ingerlő szer különösen a' férjfiaknál hosszas szokás által majd elkerülhetetlen szükség-gé lett. — Az első e' féle növény a' tizenötödik században hozatott Nyugottindióból Európába; és akkoron csak gyógyszer-tárakban mint gyógyszer használtatott. Romano Pana spanyol szerzetes, kit Kolumbus Amerikából másodszeri visszatértekor sz. Domingóban visszahagyott, adá 1496ban az első tudósítást a' dohányról — melyet ő ott ismérni tanult — és a' szigetbeliek különös szokásairól, miként ezen növényt, — melyet nyelvökön kohoba, kohabba vagy yolinak neveznek — két águ pipákba tömve meggyújtják; a' pipát pedig tabaco-nak nevezik. A' spanyolok, kik első természetűi lévén Európában, a' pipáról nevezék meg. — 1520ban találtak a' spanyolok Yukatánban*) is dohányt. Sokkan azt hiszik ugyan, hogy ezen növény Tabasco várostól, vagy Tabaca nevű tartománytól Yukatánban vette légyen nevét. Hihetőbbnek látszik, hogy a' város és tartomány nevéket a' növénytől kapták, mivel az ott igen nagy mennyiségben tenyésztetett. Amerika térein a' dohányt Petum-nak nevezik. 1559ben hozatott az első dohánymag Portugalba. Nikót János francia követ Portugalba hozta azt, és növényét 1560ban Franciaországban, Medicis Katalin királynénak mint nevezetességet és ritkaságot átnyújtá; miért is akkoron a' francziák a' dohányt Herbe d' ambassade, Herbe a la Reine, és Herbe Nicotianének nevezték. Az angolok 1585ben — a' törökök pedig 1605ben kezdték a' dohányt ismérni. A' magyarok is hihetőleg akkor. Erdélyben Apafy erdélyi vajda dohányzott legelőször. — Kezdetben az indusok is csak mint gyógyszer használták részint sebekre, részint belső nyavalyák gyógyítására is. Hanem 1535. már igen nagyon használták. Ugy látszik mintha ezen század végén az európaiak is kezdték volna dohányozni. Német-, nevezetesen Poroszthonban egy angol katonacsapat által jött szokásba a' dohányzás; később ezen szokást a' németek a' svédektől még jobban megtanulták, úgy pedig, hogy nem csak a' katonák, hanem majdnem minden férfiú dohányzott.

Minthogy azon időkben a' dohány nem csak hasz-talan, hanem az egészségre nézve is sok tekintetben ártalmas növénynek tartatott, nem csak a' tudósok keltek ki, hanem királyi parancsok is tilták haszná-lását. Kamden 1615ben nyomtatott angol és ir-

landi annaljaiban igen kikelve érinti a' dohány használatát, és haraggal említi, miként némely dohánnyban-kéjenczek, annak erős füstjét orraikon kieregetik. Ugyan Kamden tesz érintést dohányzó házakról is — Tabagia — millyenek akkoron a' városokban, valamint bor, és serházak nagy szá-mal találtattak. Isó Jakab angol királynak a' dohánnyzás ellen adott egy rendeletében mondatik: „ez előtt a' dohány csak az előbbkelőbbek által mint gyógyszer használtatott, de most már különösen 's általjánban a' nép sepredéke, tekergők, és semmirevalók mértékletlenül használják 's a' t.“ Ekkor a' dohánnyzás eltiltatván, 's a' dohánnyzó-nak büntetéseül minden egy font dohánnyra 6 sil-linget fizetni rendeltetett. Némely angoloknak a' dohánnyzás elleni dühök annyira ment, hogy a' töb-bi között egy atya egyetlen fiát a' dohánnyzás miatt végrendelete által az örökségből kizárta. 1610ben hogy Byzantiumban (Konstantinápoly) a' dohánnyzás közisméretre jött, kemény büntetés alatt meg volt tiltva, 's némelyeknek torkukba üttetvén a' pipa-szár, úgy hurczoltattak az utcákon végig. Fedo-rovics Mihály moszkai nagy herczeg halállal büntette a' dohánnyzókat. Oroszországban igen sokáig volt orrvágás büntetése alatt megtiltva. VIII. d' Urbán pápa egyházi átok alá vetette mind azokat, kik zsebjeikben dohánny vittek a' templomba. Ma-gyarországban a' természetűk földjei elvételeivel és pénzbeli büntetéssel büntetettek meg. Más orszá-gokban a' törvényszék elibe idéztettek, 's máshol ismét szégyenkőre állítottak, mig nem későbben a' büntetések könnyítették; 's végre a' jövedelmezé-si hasznót átlátván, egészen eltöröltettek.

Mig Európában annyi nem tenyésztetett, men-nyi az elhasználást fedezte volna, Virginiából, kötel formára összetekertett pedig Amerika Vari-nas nevű városából hozták, 's Varinásnak nevezték, és mivel többnyire kosárcákban árultatott, Canastase (Knasternak) is nevezték. A' cigarro vagy szipa csak vagy 27 évek óta ismeretes nálunk. A' németek Romana spanyol marquis által ismérték meg. A' legjobb szipák Spanyolországban készülnek havannah levelekből. [Közli Madarász.

Sebesség fokozata.

Péter azt hiszi, hogy a' szél legnagyobb sebes-séggel halad noha a' közönséges keleti szél, csak 10—15 lábnyit halad egy másod perc alatt, a' legnagyobb orkán, melyet máig tapasztaltak, egy másod perc alatt 130 láb hosszúságát futá el. Már pedig Plinius szerint Philonides Sándor görög császárnak volt sebes futója 9 óra alatt 29 német mértföldet futott. Mennyire haladja ezen sebesség-et egy angol lófutása, mely 8 első perc alatt 5 angol mértföldet halad 's így egy másod perc

*) Akkoron amerikai királyság.

alatt 50 lábnyit. Hát még egy fecskének sebes repete, ki egy másod perc alatt 75 lábnyit 's egy óra alatt 12 mértföldet utazhat. A' mi fecskéink e' szerint Péter bácsi, őszszel midőn elhagyják Magyarországot, 40 óra 's 13 első perc alatt már Afrikában lehetnek. Egy érdemes fogadás fejében 1823ban Antverpiából Párisba galambokat vittek, a' Párisban kieresztett galambok közül a' legsebesebben repülő 6 óra és 10 perc alatt haza érkezett Antverpiába 's e' szerint 78 mértföldet repült az idő alatt. De hol van még a' fűrészhalk sebessége, hiszen ez Európából a' gőzhajót is elkíséri Indiába, 's e' mellett szüntelen forog a' hajó körül úgy annyira, hogy ő ezen utat háromszor járja meg, 's még is csekély fáradsággal jár ez nála, a' midőn ő két hónap alatt az egész föld kekrekségét beuszni képes. Legnagyobb sebességgel történik a' világosságnak hozank hatása, melly a' naptól 5 első és 13 másod perc alatt érkezik Debreczenbe: így tehát egy másod perc alatt 41,100 mértföldet fut, és ezen sebességével az ágyugoló futását 625,000szer meghaladja, vagy is egy egész hétre lenne az ágyugolyónak szüksége első sebessége mellett is, ha azon utat akarná elfutni, mellyet a' világosság egy másod perc alatt fut.

Németből H. K. I. után *Szent Iványi Antal.*

M e s e.

Jupiter uralkodása alatt a' majmok különösen kitüntették magokat egy ütközetben, 's ennek következtében kérték Jupitert, hogy őket mint vitézeket különböztetné meg a' többi majomfajoktól. Az isten hajlott kéréseik betöltésére, 's a' vitézeknek minden állatok felett kivéven az embert, szabadságot adott párnán ülhetni; nehogy alkalmatlanságot szerezne vitézeinek a' butor minduntalani költöztetésével, még azt is páncsolatba adta Jupiter, hogy udvari szabója azt mindenik vitéznek felvarja. Sokáig tetszett a' majmoknak az érdem jele; idő eljártával még is természeti állapotjukba kívántak volna visszalépni, de ekkor a' többi majomfajok felkeltek, 's ezeket kiálták: a' ki bérért tesz valamit az fogadott szolgál, a' szolgát pedig ki kell fizetni.

Ős magyar és lantos.

(Vége.)

A' hű lakosnak keble mikint zajong,
Ha ős korunknak szét szedi fátyolát,
'S gyászos Mohács had-dulta térén
Milly nehezen halad a' kalandor.

Élend örökké nagy Hunyadink, nyögém,
A' hős vezérek bajnoki tettein,
'S szebb győzedelmin, mig hazám él,
Nem daczoland feledés homálya.

Majd elbeszélém a' kiesebb jelent
A' népgyülésnek hősi javallatit,
'S országos alkotványainknak
Nemeti célzatait, Leirtam.

Szécsényi milly hön küzde szabad jogért,
'S a' szép szerénység lelke Deák Ferencz
Bölcs nézetével milly dicsően
Védte ügyét rabigás szegénynek —

„Elég... ne többet... dül e' az ördögi
Viszátkodásnak gyászteli bélyege,
A' meghasonlás? vagy dulong e'
Nemzetemen nyomorú 's vad önzés.“

Némultak ajkim bün-felelet helyett,
—Mert néma inkább mint hazug a' magyar—
Hallgatva vallám a' valót, 's nem
Korhola öntudatom sugalma.

„Oh nem derült hát még kiesebb jövő!
Még nem dalolhatsz lantos arany jelent,
Jövőnk csatóka fénye játszik
Csak komolyan beborult egünkön.

Borús időkben gyáva magyar vigad —
Nem hallod Árpád lelke mikint zokog:
Az ég övéen mint reng fohásza
Hogy ravatal fedi szép hazáját.

Lantos tehát vig nemzeti dal helyett
Halotti dalt zengj lantod idegjein
Olly síri hangon, hogy zokogjon,
A' magyar égbeható dalodra.

Mi ez... te zengnél hát keserű panasz,
Mellyet hazámnak bús füle megszokott,
'S te sirva lejtél oh magyar test!
'S szép honodat hanyagolva hagynád?

Boruljon le inkább lantosom — és röpíts
Imát az éghez ősi hitünk szerint,
'S ha egybe forrand a' dicső test,
Lantos örömdalokat dalolhatsz.“

F' szók után sirt — gyermeki módra sirt,
Bádjadt szemében lelke imádkozott—
Egy néma kin-kaczajjal eltűnt
A' mohosult hegy üreg tövébe. *Hontalan*

Rejtvény.

B-vel felheviti kebled
És szerelmi lángra gyujt,
K-vel életünk szakait
Teszi 's vonva ágyba sujt
S-sel lelke a' dolognak
T-vel neve lakomáknak;
P-vel fellegekint repül,
Vagy a' földre ülepül.

A' 38-sz. rejtvény megfejtése — Haloni.

1840diki

Törvény-Cikkelyek.

(Folytatása.)

XXXIV. Törvényczikkely.

Bihar vármegye és Erdélyország határai felett fenforgó kérdések elintézésére országos biztosság neveztetik.

Bihar vármegyének Erdélyországgal határos részén a határok felett támadott kérdések elintézése ugyan azon országos biztosságra bízatik, mely az 1836: XXXIdik törvény által kiküldve vagyon.

1. §. A' biztosság tudósítását a' legközelebbi országgyűlésnek be fogja mutatni.

XXXV. Törvényczikkely.

Az 1827: 16dik és 1836: XXXIIdik törvényczikkelyek által rendelt biztosságoknak részint meghalt, részint akadályoztatott tagjai helyett mások neveztetnek.

Miután azon biztosságoknak, melyek az 1827: 16ik és 1836: XXXIIdik törvényczikkelyek által több törvényhatóságok alá tartozó beszegellett helyekre nézve rendeltettek, némelly tagjai részint elhaltak, részint a' törvény szerint reájok bízott tisztekben eljárhatásban akadályoztatnak, helyettök biztosokká, Ő Felsége kegyelmes hozzájárulásával, következők neveztetnek:

A' dunáninnyi kerületben:

Gróf Berényi János; Bencsik János helyett pedig Emödy János, Nyitra vármegye követe 's alispánja.

A' dunántuli kerületben:

A' biztosság alóli felmentését kérő 's kinyerő herczeg Batthányi Fülöp helyett vásonykeői gróf Zichy Károly, cs. kir. kamarás 's Vas vármegye főispányi hivatalának helytartója; meghalálozott gróf Szapáry Sándor helyett galanthalai idős gróf Eszterházy Mihály, cs. kir. kamarás; továbbá tolnai gróf Fesztetics Leo; 's végre Széll Imre 's Torkos Mihály helyökbe Bertha Antal, Vas. és Sötér Ferencz, Mosony vármegyék követei 's főjegyzői.

A' tiszáninnyi kerületben:

Comáromy István és báró Perényi Gábor helyett Bárczai Bárczai Mihály, Abauj, és nagy-lónyai 's náményi Lónyai László, Beregh vármegyék követei.

XXXVI. Törvényczikkely.

Zsiva tájéka és Cséb, másképp Kis-Nestin, úgyszinté

Butykovác, másképp Uj-Vukovár szigetek Bács vármegyéhez kebeleztetnek.

Az 1807: 30dik törvényczikkely által Bács és Szerem, illetőleg pedig Bács és Verőcze vármegyék között fenforgó némelly határbeli kérdések elintézése végett kirendelt biztosságnak Ő Felsége eleibe beadott jelentése következtetésében, mind Zsiva tájéka, mind pedig Cséb, másként Kis Nestin, és Butykovác, másként Uj-Vukovár szigetek Bács vármegyéhez kebeleztetnek.

1. §. Az említett tájék és szigetbéli birtokosok magány jussaik és követeléseik kölcsönös elhatározása a' törvény rendes útjára tartozván, mostani fekvésökben 's teljes épségben megtartatnak.

XXXVII. Törvényczikkely.

A' közadónak mely törvényhatóság pénztáruiba fizetéséről, és különösen a' balassa-gyarmathi Illésen szőlőt bíró nem-nemes lakosokról.

A' törvényhatósági hasonló kérdések eltávoztatására határozatnak, hogy a' közadó mindenkor azon törvényhatóság pénztáruiba fizetessék, mely törvényhatóság kebelében az adózás alá tartozó tárgy helyzetetve vagyon; ennélfogva különösen is rendeltetik:

1. §. Hogy Nógrád vármegyebeli Balassa-gyarmathi azon nem-nemes lakosok, kik Honth vármegyebeli Illési pusztá határában szőlőket bírnak, ezen szőlőktől Honth vármegye pénztáruiba adózzanak.

XXXVIII. Törvényczikkely.

A' Dunát a' Tiszával összekötő csatornáról.

Azon részvény-társaságnak vállalata, mely báró Vécsei Miklós szathmári főispány és báró Sina György elnökle és vezérlete alatt a' Dunát a' Tiszával Pestről és Bölskéről, vagy ezen pontok vidékeiről Szegeddel, Csongráddal és Szolnokkal vagy vidékeikkel csatorna által összekötni szándékozik, ezennel a' törvénynek oltalma alá vétetik, és ezen nagyszerű, a' haza érdekeire nagyhasznu vállalatra e' következő kedvezések ruháztatnak:

1. §. Felhatalmaztatik a' nevezett társaság, hogy a' Dunát a' Tiszával a' fen kijellett helyeknél, vagy ezen pontok vidékeinél, a' mint azt a' technikai tekintetek vagy egyéb körülmények megengedik, egy hajózásra alkalmas csatorna által összeköthesse olyformán, hogy sem azon téren, mely a' Tiszánál és a' Dunánál kijellett fentebbi végpontok között létez, sem ezektől mind fel, mind lefelé számítandó öt mérföldnyire, 50 év lefolyása előtt más által a' Duntól a' Tiszához csatorna ne vonathassék.

2. §. Ha azonban a' társaság a' fen kijellett pontok közül valamelyiket 25 év leforgása alatt csatorna által össze nem kötné, akkor szabadságában álland akárkinek azon fenemlített helyeket, melyekre nézve a' jelen társaság vállalatát nem teljesítette, vagy külön az elkészítettel érintkezésbe nem jövő csatorna által összekötni, vagy a' jelen vállalkozóktól épített csatornával érintkezésbe jövő, hasonló hajóközható szárnycsatorna által kapcsolatba hozni. Ez utóbbi esetben azonban az illy szárny-csatornát építeni szándékozó a' jelen vállalkozóknak vagy azok engedmenyeseinek az elkészített csatornára fordított, és neki is hasznára való költségek illő részét kifizetni tartozzék; mely iránt ha a' két társaság egymással barátságos úton megegyezni nem tudna, akkor a' jelen társaságnak megterítendő somma mennyiségét a' föitelőszékek, az 1836dik eszt. XXVdik törv. czik. 3dik §ban meghatározott úton és módon fogják mind a' jelen vállalkozók, mind a' szárnyvonalt készíteni akarók sommás költségeinek, és az illető csatornák terjedelmességének összes tekintetbe vételével igazságosan elhatározni.

3. §. Ha pedig a' társaság a' jelen vállalat tervének a' helytartó-tanács által történendő helybenhagyásától számítandó 3 év alatt a' csatornát meg nem kezdené, vagy a' jelen törvény kihirdetése napjától számítandó 15 év leforgása alatt a' fenemlített pontok közti vonalok egyikét sem készítené el, akkor a' jelen törvény kedvezései iránta megszűnnek, 's azokra ruháztatnak, kik a' jelen törvény-

ben kijelelt pontok csatorna általi összekötésének eszköz-
lését magukra vállalják.

4. §. Kötelességül tétetik a' társaságnak, az elkészült csatornát az első 50 év alatt folyvást hajózásra alkalmas karban tartani; ha pedig ezen idő alatt a' csatorna hajózhatatlanná válnék a' miatt, mivel a' társaság azt hajózási tekintetben elhanyagolja, ezen törvény jótékony-sága reá nézve megszűnik.

5. §. Az 1836: XXVdik törvényczikkely 3dik §ban elrendelt kisajátítás ezen vállalatra is kiterjesztetik és pedig úgy, hogy ennek rendelete nem csak magára a' csatornára 's annak partjaira de az illető vontató utakra, a' csatorna kitisztíthatására szükséges térre 's a' felügyelők lakjainak helyére, valamint a' csatorna vizének leülepedésére ne talántán megkivántató mellék tavak ásátására szükséges térre is értessék az ugyanazon §-ban körülírt kármentesítés mellett; 's minthogy a' csatornában a' halászat is egyedül a' társaságot fogja illetni, ezen kármentesítés, az említett törvényben meghatározott mód szerint 's bíróság által akkép fog eszközöltetni, hogy azok, kiknek birtokukból a' csatorna tére kisajátított, a' mennyiben a' társaság vállalata által halászati jogaikban rövidséget szenvednének, e' tekintetben is tökéletes kárpótlást nyerjenek.

6. §. A' csatorna, annak vize, partjai, szóval a' kisajátított egész tér a' társaságnak örökös tulajdona.

7. §. Az ezen csatornának használatától a' hajózók és szállítók által minden különbség nélkül fizetendő bérnek mennyiségét a' helytartó-tanács a' vállalkozókkal kötendő alku által úgy határozandja meg, hogy ezen bér-jegyzék a' vállalat használatától számitandó 50 évek lefolyásig sem a' társaság által fel nem emeltethetik, sem a' helytartó-tanács által lejjebb nem szállíthatatik; ezen idő lefolyta után pedig a' társaság köteles a' csatorna jövedelmi állapotját a' főkörmányszékeknek kimutatni, melly tekintetbe vévén a' csatorna jövedelmeit 's az annak haszonnali fentartására szükséges költségeket, a' bérjegyzéket az említett 50 évek lefolyása után az igazsághoz és méltányossághoz képest fogja elhatározni.

8. §. A' mennyiben a' csatorna által megszakadott közlekedések iránt kérdések támadnának, azt, hol tartozék a' társaság maga költségein és minden vámszedés nélkül hidakat és pallókat építeni, vagy réveket és csolnakokat tartani? a' társaság és illető felek meghallgatása után, tekintettel a' közlekedés nagyobb vagy csekélyebb voltára és szükségére, a' helytartó-tanács fogja megállapítani.

9. §. A' csatorna partjain és az egész kisajátított téren minden károk eltávoztatására a' legelés és kikötés, járás és kelés, ugyszinte a' viznek bármű névvel nevezendő használata, csak a' társaság megegyezésével fog történhetni.

10. §. Az 1836: XXV-dik törvényczikkely 2. 5. 6. 7. és 8dik §ban foglalt rendeletek jelen vállalatra kiterjesztetnek.

XXXIX. Törvényczikkely.

A' Buda és Pest városai között építendő állóhid tárgyában készült szerződésről,

A' Buda és Pest városai közötti állóhid építése iránt kirendelt országos választmány által báró Sina Györggyel az 1836dik évi XXVdik törvényczikkely folytában kötött szerződés e' jelen törvény által is teljes erejűnek nyilvánítottatik.

XL. Törvényczikkely.

Az 1836: XXVdik törvényczikkely kiterjesztetik.

Az 1836: XXVdik törvényben az ott kijelelt vonalokra nézve a' magános vállalkozók javára foglalt kedvezések egy, Bécestől Magyarországon keresztül Triestig vezetendő vasut-építési vállalatra is ezennel világosan kiterjesztetnek.

XLII. Törvényczikkely.

Nehai Alagovich Sándor zágrábi püspök arva-intézetbeli alapítványa törvénybe iktattatik.

Nehai Alagovich Sándor, volt zágrábi püspök, a' közjó előmozdítására és a' szenvedő emberiség gyámolítására czélzó nemes törekvéstől vezéreltetve, Pozsega városában árvaintézetet alapítvány, ezen jeles és követésre méltó buzgóságból származott alapítvány örök emlékül törvénybe iktattatik.

XLIII. Törvényczikkely.

A' magyar tudós társaságra folytatva tett adakozások.

A' haza oltárára tett nemeslelkű adakozások örök emlékezetet érdemlő megismeréseül, a' magyar tudós társaság számára 1832dik esztendőttől fogva részint kész pénzben részint kötelezvényben tett ajánlások törvénykönyvbe iktattatnak mint következők:

	for.	kr.
A' császári királyi fensége Károly főherczeg	10000	
Jankovich Miklós	1000	
Gróf Károlyi István	20000	
Gróf Károlyi Lajos	10000	
Sz. kir. Buda fővárosa	2000	
Vedres István	200	
Vághy Ferencz	400	
Honth vármegye küldeménye	20	40
Báró Prónay Sándor	2000	
Ürményi Ferencz	2000	
A' győri evangelica gyülekezet	231	14
Fejér vármegye két rendű küldeménye	610	20
Kolosvári Sándor	400	
Döme Károly	300	
Perlaky Károly	100	
Kálmán János	100	
Fiume városa	1000	
Bujanovics Sándor	400	
Nagy-Szombat sz. kir. város	200	
Komárom vármegye	200	52
Bars vármegye	312	
Nyitra vármegye alapítványa	1000	
Zirczi apát Villax Ferdinánd	1000	
Báró Szepesi Ignác pécsi püspök évenként	600	
Gévay Antal évenként	50	
Bács vármegye küldeménye	452	6
Matus Ferencz, tapi plébánus hagyomány	45	36
Ilos József hagyomány	40	
Komárom vármegye küldeménye	500	52
XVI szepesi város küldeménye	200	
Kőszeg városa küldeménye	5	
Mosony vármegye alapítványa	89	36
Kovács János alapítványa	1000	

Torontál vármegyéből:

Mocsnyi János	100
Bideskuty Lajos	10
Török-becsei uradalom	100
Nagy-szent-miklósi járás	124
Nagy-Kikindai kerület	80
Gróf Gyulay Albert	50
Endrődy József	100
Lázár Ágoston	400
Karácsonyi István	100

(Folytatjuk)

Álmatlanság orvoslása.

Dr. Lövenstein szerint Dr. Flór.

Elhallgatván azt, mit szerző, munkájában az álmatlanság külön okairul és természetéről gyakran képtelen és kevés fontossággal bíró véleményekben közölni igyekszik, annak inkább gyógytanos becsét vévén fontolóra, minden álmatlanság ellen használni szokott szereket, — és módokat mellékutiakra vagy is általánosokra és egyenes különszer gyanánt, közvetlen az álmatlanságra hatókra oszt-hatni föl. — Általános tekintetben következőket szükség megjegyeznünk: mindenek előtt czélirányos lakhelyről gondoskodjunk, azért is a' hálószoba illő magassággal, tágossággal, világossággal, levegővel, tisztasággal birjon, 's minden lármás zörgéstől szabad legyen; maradjon télen fűtetlen, éjjel sötéten, nappal lakatlan, 's ha csak lehetséges keletre szolgáljon, — maga az ágy lószőrrel töltött rugalmas matráczból szinte hasonló fejbütyökből és könnyebb takaróból álljon, melynek gyakoribb szellőztetéséről és tisztaságáról különösen gondoskodni szükséges. — A' nyoszolya úgy helyeztessék, hogy az ablakok hátnak szolgáljanak, különösen akadályoztatja álmunkat a' holdvilág; — arra is figyelemmel kell lenni, hogy a' test vizirányosan, valamennyire magasra emelt föltesttel, 's ha csak lehet jobb oldalon nyugodjék.*) Tanácsos elkerülni az estvéli gyomorterhelést, hevítő szeszes italokat, a' theat, kártyázást, lelki mozgalmakat és szellemi erőltetést igyekezzünk 6 legfőlebb 8 óránál többet nem aludni, még pedig annak jó részét éjjel előtt végezzük, továbbá kerüljük a' délutáni szunyadozást, (itt azonban a' szokásnak is meg kell a' magáét adni) végre köves-sünk becsületet, jámbor életet.

A' különös gyógymódot tekintőleg először is, hol csak lehetséges az álmatlanságot gerjesztő okoknak adjunk nyomába, 's azokat kitapogatván, ellenük fordítsuk fő figyelmünket. Ha azonban, mint gyakran történik, valamely fő betegség okozna álmatlanságot, akkor azt igyekezzünk orvosolni, mivel ennek megszüntével rendesen az álmatlanság is el szokott maradni; honnét loblázakban és gyuladásokban lobellenes; csorvás lázakban hánytató, hashajtó vagy oldozó; — gyöngeséggel szövethetett bántalmakban pedig szelid izgató és görcscsillapító gyógyszerek a' leghatalmasabb álmothozó eszközök; mely utóbbinál Berends még

*) Ezt különösen vérmes vagy különben izgékony természetű biró egyedeknek jó ajánlani, mert e' szerint gyakran legkedvetlenebb éjjeli hősegeket és egyéb változásokat elkerülnendnek, melyek a' szivre ejtett nyomásból és illy módon gátolt vérkeringésből magyarázhatók.

különösen eczetégényt, (aether aceticus) gyökönke forrázatot, vagy büzaszataból, — pézsmából — és kámforbul álló labdacsokat ajánl. —*) Ha csúszos természetű fájdalmak akadályozzák az álmat, akkor az általános rendszabályok mellett nadályok, ellenizgatók, bódító, 's különösen mákony teendő jó szolgálatot. — Égető szomjuság ellen hüvesítő italokon kívül jégdarabok ajánlhatók, — midőn az idült természetű erőszakos köhögés ellen Heim labdacsoai lehetnek foganatosak, melyek következőleg tételnek össze:

Rpe. Opii purissimi gran. 5.

Pulv. herb. digital.

— rad. ipecacuanhae ana dracm. ½

Extracti helenii quat. sat.

ut f. l. a. pil Nro. 60. consperg. pulv. rad. ireos florent. D. S. Minden három órában egy szemet. — A' gyöngeséggel járt szokott köszvényt kísérő álmatlanságot legjobban elüzi Conradi szerint a' thea vagy fekete kávé azonnal alvás előtt. — Midőn rásztkórral (hypochondria) aranyérrel szövethetett szokványos hasszorulások gátolják az álmat, akkor a' keresztre v. végbélynyílás körül felrakott nadályok, gyengébb oldozó gyógyszerek, vagy szén-savas kesereg (magnescarbon.) cukros vízben lesznek kívánatos hatással, nem különben a' pezsgőpor (pulv. aerophor.) vizolvadékból lefekvés előtt; magok helyén vannak illyes esetekben a' kénóval vagy tengersóval föleresztett langyos fürdők is. — Méhkórosok álmatlanságában leginkább a' csillapító és görcsoszlató gyógyszerektől reménylhetni enyhülést. — Akármely, de különösen mellbeli vizkorban mákony piros gyűszűvel, — eczetsavas szunnyal édes higacsccsal, — vagy pórissos borkőborostyánmedgy vízzel fognak álmat előidézni; — sorvasztó betegségekben a' mákony és készítményei. — Az életműves szivbajokból eredő álmatlanság orvoslására időről időre ismétlett kisebb érvágások, e' mellett piros gyűszű, salétrom 'stb.; az iszákosok reszketéséből támadottéra pedig nagy adagu mákony kívántatik. Végre ha bujakóros csontfájdalmak hoznák elő az álmatlanságot, úgy higanymellett mákonyhoz és beléndekhez; nagy gyöngeség esetében pedig fűszeres — és vasas fürdők mellett kinakészítményekhez kell folyamodnunk, különösen illy alakban:

Rpe. Tinct. chin. unc. ½

Acid. sulphur. scrup. 1.

Extr. hyoscyam. scrup. ½.

Syrupi cort. aurant. unc. 3.

m. d. s. Négyszer napjában kétkét theás kanálkával. Hasznos továbbá az utóbbi esetben a' hidegen

*) Magam különösen ingerlékenyebb egyedek rendesen hason bélyegű betegségekben mustárkovászt szoktam jó sikerrel használni, azt rövid időre a' karokra alkalmaz-

készült kinavonat kénysavanyu illatos festvényel (tinctur. arom. acida); — nem különben a keserfa- és narancshéj forrázat, végre jó ó bor vagy keserű sör. —

Ha talán az említett javaslatok mit sem használnának az álomtalanság ellen, v. kitünnék, hogy a baj többé nem kórjelenség, hanem önállásu bántalom, akkor a pusztá tapasztalás útján hasznosnak találtatott eszközökhöz vagyunk kénytelenek folyamodni, mellyek következők lehetnek. A testnek gyöngébb dörzsölgetése Celsus szerint, vagy fürdő utáni simogatása, ez Pückler szerint az algieriaknál van divatban; méhkoros asszonyoknak nagyobb bölcsőkben való ringatása, a hajaknak sima kefélgetése és fésülése, — az ábrázatnak, nyaknak, mellnek, kezeknek hideg vizzeli mosogatása és a végtagoknak ugyan azon időben flanellel való dörögölése, — a fogaknak kefével intézett tisztogatása és a száj kiöblítése, (ez kínai szokás) muzsika, vízmalom szomszédságában való alvás (Most). — Alvás előtti számolgatás (Leibnitz). — Ágyváltoztatás (Franklin). — Változtatás a fekvésben, hogy a fej éjszaka a lábak pedig délnek irányoztassanak (Burdach). — Végre egyszerű imádság a léleknek minden földi gondoktól és foglalatosságoktól való eltérítésére. — Az empirica után ajánlott gyógyszerek ezek: földben állóbab virága (Boerhaave); — maszlagos nadragulya (Jahn); — salátavonat (Bally); — komló-, sáfrány-, vagy kámforgóz (Geofroy); — egérfarku cziczkoróból tüzött bukrétának felaggatása gyermekágyasoknál (Conradi); — olajos savanyu káposzta aranyereseknél (Most); — bőrre alkalmazott eczetsavas szunyal (Lembert és Lessieur); — pézsmá és hodony (Berends); — malagga agszemélyeknél, beléndek és a belőle készült tapasz mindkét halántékra (Hufeland); — eczet és kénégényes, faolajos fejkenés ideges alkatuaknál, vagy folyó és tengervizes fejmosás láz-talan álmatlanságnál (Löwenstein); végre:

Rpe. Morph. acet. gr. 16.

Aqu. destill. unc. 1.

D. S. 6—24 cseppet egyszerre.

(Magendie.)

Rpe. Tinctur. opii crocat. scrup. 1.

— castorei drachm. 1.

— valer. aether. drachm. 3.

D. S. 2—3 óránként 15—30 csepet.

(Berends) *Orv. tár.*

Művészi és szorgalmi jegyzetek.

Jelen időben főleg feltűnő vonás azon elsőbbség a társasági kifejlődésben, mellyet nyertenek

ván; mire rendszeren fölpuhul a bőr, sőt néha izadásba is átmegy, 's ekkor az ohajtott álom is beszo-kott következni.

Fl.

a' materialis érdekek a' szellemi fölött. A' mikép a' középkor végeztével, midőn már a' hit kénszerítés járma letiporva volt, minden iparkodó elme a' tudományokhoz tartott, — úgy a' jobb erők most a' művészetek 's hasznos mesterségek, vagy a' műipar előmozdítására fordíták irányukat. Most az egyetemek 's gymnasiumok helyett felső 's alsó ipariskolákat alapítanak, tudós társaságok helyett iparegyesületek állnak össze; a' mesteremberies bánás a' mesterségekkel, csak inkább a' gyáriashoz terjesztetik ki; erőművek lépnek az emberi erők helyibe; egyik javítás kiturjá a' másikat, 's a' talentum épen úgy mint a' szorgalom semmi más uton nem lelhet dúsabb és biztosb dijt, mint ha az mesterség üzésre adta magát. Polemikára itt nem lehet szükség, ez tiszta mathematikai igazság.

Három jeles férfi volt még nem régenten Párisban a' National szerkesztője: Carrel, Thiers, Mignet. Három személy képzé e' doctrinaeireket: Royer-Collard, Guizot, Broglie. Ez utóbbiak, kiket a' Constitutionnel gúnyolólag iskolamesteries szinbölcseknek nevezte, egyesítésbe hozák közönséges philosophiai eszméikkel nézetüket alkotványos monarchiáról, mit ők aztán systemává miveltek ki, melly megfejtse minden statusjogos 's bölcsekedési kérdéseket az ő értelmükben 's melly minden ettől távozó véleménynek, a' hibátlanság tónjában álljon szemközt. Ennyi elbizottság mellett elveik hibátlansága felett éppen nem csuda, ha végre tévesztve az igaz ösvényt, erre 's arra fordulva, oda jutnának, hová jutni nehezen volt szándékuk.

Sant George, bizonyos Dupin leánya, Dudevánt marquis neje lön 1822ben, a' kitől 1831ben elvált, melly idő óta részint Parisban lakik, részint Berriben jószágán. Ezen elhírvült román-avagy novelle íróné eleintén a' Figaro számára irt. Lehetlen tanulni 's felterjeszteni több igazsággal a' modern rosz házasságok összes pathológiáját; soha nem indult senki hibásabb balitélettől, a' melly szerint a' házassági szerencsétlenséget nem a' boldogtalanul házasúttak tudatlanságában, gyengeségében 's büneiben, hanem az összekelés formájában 's intézetében magában, volna szükség keresnie. Szerencsére D. inkább csak phoenomen mint sem tendentia, 's e' nő kitünőleg művész és költész lévén, nem volna más mint pedantikum, ha a' helyett, hogy a' fölséges összehasonlithatlan formát bámulnók, csak a' tartalom fölött alkudoznánk. A' tapasztalás azt látszik bizonyítani, hogy eddig is már némelylek nőeink közül, e' ritka dámában tükrözzék magokat.

(Folytatása következik.)

A' 39. sz. rejtvény megfejtése — Bor, kor, sor, por, 's tb.

1840diki

Törvény-Czikkelyek.

XLII. Törvényczikkely.

A' magyar tudós társaságra folytatva tett adakozások.

(Folytatása.)

	for.	kr.
Nikolics János	100	
Dadányi Konstantin	100	
Damaskin Antal	100	
Malenicza Miklós	100	
Gróf Teleki József, régi pénzgyűjteménye őreghitására	2000	
Ittebei Kis Antal évenként mig él	100	
Csekonics János hasonlóan	48	
Nagy-szent-miklósi Nako János	1000	
Névtelen	88	12
Gróf Pálffy Jánosné, herczeg de Ligne Eufemia hagyománya. mely báró Spiegel- né,herczeg de Ligne Flóra halálával fizette- tik ki	2500	
Bölöni Farkas Sándor, 200 darab arany Névtelen	88	12
A' kolosvári unitarium collegium olvasó tár- sasága	5	
Házy Alajos hagyománya	500	
Forgó György hagyománya	1000	
és egy Rothschild-féle kötelezvény-sors Gróf Eszterházy Miklós	250	
4000		
Kőrösi Csoma Sándor 200 darab arany Bohus János holtig-ajánlata évenként	200	
Fodor Pál királyi tanácsoshagyománya	100	
Szabadka kir. városa	300	
Nagy enyedi casinoi egyesület	40	
Külkey Henrik	31	26
Mayer János londoni szücs mester (szepesi fi) Perlaky Dávid, 50 példányt „Történeti ada- tok“ czimű könyvéből; ára 20 kr. Kutsera Lőrincz, 100 példányt „Értekezés a' rövid útú visszatételekről“ czimű köny- véből; ára 30 kr. Hrabovszky Dávid 30 példányt „Utasítási rajzok“ czimű 2 kötetű munkájából; ára 2 for. 40 kr. Perlaky Dávid, Mosony-győri evangelicus esperest gyűjteménye	50	
40	24	
Acsády Sándor, „Magányos magyar törvény“ czimű könyvéből 50 példányt; ára 2 ft. Nagy Pál, kir hajdan professor „Historia universalis gentium“ czimű 3 kötetű munká- jából 20 példányt; ára 3 forint. P. Gegő Elek	32	
Missits István hagyománya	80	
Dr. Viola József	75	
Drovszky Ferencz, pogrányi plébános 10 arany Egyed Antal, P. „Ovidius Naso pontusi levelei“ czimű fordítványából 400 példány; ára 30 kr., régi classicusk fordításai kiadására. Peregrini Elek, „Magyarok történetei“ czimű munkájából 50 példányt; ára 30 k.		

	for.
Berzsenyi Dániel versei első kiadásából szár- mazott haszon; magyar könyvek kiadására	200
Gorove László, Lajos és Károly jutalom-alapít- ványul	1000
Horváth Endre hagyományából	300

XLIII. Törvényczikkely.

A' magyar Ludovicea katonai intézetre tett ajánlatról.

A' magyar Ludovicea katonai intézetre a' mult 1836dik évi országgyűlés óta tett nagylelkű adakozások az 1808dik évi 8dik törv. czik. értelmében törvénybe iktattattnak.

1. §. Temesváry Márton, a' tiszántuli kerületi tábla ülnöke, vagy egy tábla-ház szerzésére, vagy a' Ludovicea felsegélésére — Ó Felsege választása szerint — 7917 pengő forintot kötelezőkben, 510 forintot 11 és $\frac{7}{8}$ krt kész pénzben adott, a' melyet Ó Felsege a' Ludovicea pénz-alapjához olly feltétellel csatolni kegyeskedett, hogy az illető kerületi tábla az ott szolgálatban lévők gyermekei közül egy, vagy ha az ajánlat szaporodnék, két nevéndéket mutathasson be az intézetbe.

2. §. Szabad királyi Pest városa a' Ludovicea mellett lévő azon helyet, mellyen eddig a' vámház állott, és ennek közelében lévő városi legelőből kimetszett darab földet az intézetbeli nevéndékeknek katonai gyakorlatára, a' Ludovicea kertjének háta megett a' kerítés egyenes vonalán kívül eső csekély területnek átengedése és egy új vámháznak a' Ludovicea költségén leendő felállítása mellett, általadta.

3. §. Nemes Szilágyi Mihály 11,000 pengő forintot olly módon ajánlott, hogy ennek jövedelméből egy a' választó polgárság által a' debreczeni nemes ifjak közül kimutatandó nevéndék tartassék, az ebből fenmaradandó somma pedig a' Muzeum pénz-alapjával tételessék. Későbbben az alapító eredeti alapítványát 2333 frtal 20 krral pengőben szaporítván, az összes alapítványból ekkép a' Ludoviceában nevelendő két ifjak egyikének kijelelését Bihar vármegyére a' másikat pedig Debreczen városára bizta.

4. §. Gróf Batthyányi Alajos özvegye Therézia, született Syapáry grófné, végrendeletében a' Ludovicea magyar katonai intézetre 12,000 váltó forint alapítványt tett; a' végrendeletének örökösei, egy nevéndék-bemutathatási jusnak fentartása mellett, ezen alapítványt 6666 ft, 40 kr. p. tőke summára önként úgy emelték, hogy ezen sommát 1842dik évi november 1ső napjára a' Ludovicea pénztárába vagy kész pénzül lefizetik, vagy ugyanazon naptól kezdve a' tőke-somma lefizetéséig annak száztól 6 forintjával számítandó kamatjait fizetni fogják.

XLIV. Törvényczikkely.

A' pesti magyar színházról.

Az 1836: XLIdik a' törvény folytában a' pesti magyar színház megállapítására országos ajánlat tétetik.

A' Pesten most fenálló törvényhatóságok általgyűjtött szabad ajánlatokból felépült magyar színház, az alább következő 4dik §. értelmében, mint nemzeti tulajdon országos pártolás alá vétetik, úgy mindazonáltal: hogy az 1836: XLIdik törvény által kijelelt telek további rendelkezésig eredeti céljára megtartassék.

1. Ezen színházon fekvő, az építésből eredő, és összesen 39,882 ftot 15²²/₁₀₀ krt. tevő tehernek törvényes járulékkal együtt leendő kifizetésére; és az elsőfelkészítések beszerzésére különösen 50,000 forint, és nem több — a' színház megalapítására pedig 400,000 — összesen 450,000 igaz értékű ezüst forint ajánlatik; mely somma ezen országgyűlési kivetés szerint egyedül a' nemesek és azok által kiket a' törvény ezen nevezet alá foglalva ért. léssen fizetendő, és a' törvény szerint beszédendő.

2. §. Ezen sommából 400,000 forint alapítványi tőkének tekintetvén, abból nem egyéb, mint kamatjainak legfeljebb $\frac{2}{3}$ adfordítások a' színház évi költségeinek pótlására, $\frac{1}{3}$ ad rész kamatai pedig minden esetre a' tőkéhez adatvan azt évről évre szaporítsák.

3. §. Az ajánlat kezelése és a' színház igazgatására való felügyelés — a' királyi helytartó magyar tanácsnak azon felügyelési joga, mellyet egyéb színházakra nézve is gyakorol, épségben tartatván — egy országos választmányra bízatik, melly

4. §. Nemes Pest vármegyével és a' most létező részvény-társasággal értekezvén, az elsőől ugyan magát a' színházat, a' másodiktól pedig a' színházhoz tartozó díszterményeket, ruhatárt, és egyéb tulajdonát írásbelszerződés mellett ez ország számára vegye által, 's mindenek előtt a' színházon fekvő fen kitett terhet és törvényes járulékait kifizetvén. —

5. §. Az alapítványi tőkét akár együtt, akár részenként, ugy szinte a' kamatok egy harmad részét, évről évre, de nem alább 5 pcentnél, biztos kezekhez kölcsön kiadván, a' kamatokat rendeltetésük helyére fordítsa.

6. §. A' küldöttség megbízatik, hogy színház igazgatásának a' jövő országgyűlésig mi módoni elrendezésére nézve a' színház művészeti előhaladásának megfelelőleg, ideiglen olly intézkedést tehessen, mellyet belátása szerint legcélszerűbbnek fog találni; a' legközelebbi országgyűlésen mindazonáltal e' tárgyra nézve kimerítő véleményt adni köteleztetik. Ugyzinte

7. §. A' színházzal együtt általveendő készülétek felől a' lelettárt, nem különben a' színház bevételei és kiadásai felől vezetendő, oklevelekkel támogatott számadásokat a' legközelebbi országgyűlésen bemutatni tartozik.

8. §. A' küldöttség tagjai

A' főrendi tábla részéről:

Széki gróf Teleky József, cs. kir. kamarás, valóságos belső titkos és a' m. kir. helytartó-tanács tanácsosa, a' magyar szent korona őre, a' magyar tudós társaság elnöke, és Szabolcs vármegye főispánja.

Báró Révai Nepomuk János, Szklabina és Blatnicza örökös ura, cs. kir. kamarás, valóságos belső titkos tanácsos, Thuróc vármegye örökös és főispánja.

Losonczi Gyürky Pál, cs.k.kamarás, és Krassó vármegye főispánja.

Báró Orczy György, cs. kir. kamarás.

Gróf Fesztetics Vincze, cs. kir. kamarás.

A' királyi tábla részéről:

Hagyárosi Zalay Alajos királyi személynői itélőmester.

Revisnyei Reviczky Imre, kir. tanácsos 's kir. táblai ülnök.

Horváthország részéről:

Dominich Sándor, Dalmát-, Horváth-, és Tótország követe.

A' vármegyék részéről:

A' dunáninneni kerületből:

Szutsits Károly, Bács,

Fráter Pál, Nógrád,

helyettes:

Marczibányi Antal, Trentsin vármegyék követei.

A' dunántuli kerületből:

Nagy Pál, Soprony,

Ürményi József, Fejér,

helyettes:

Fiáth Ferencz, Fejér vármegyék követei.

A' tiszáninneni kerületből:

Szentmiklósi Viktor, Gömör,

Pribék Antal, Ungh,

helyettes:

Bernát Zsigmond, Ungh vármegyék követei.

A' tiszántuli kerületből:

Várkonyi Ádám, Temes,

Botka Imre, Szathmár,

helyettes:

Bohus János, Arad vármegyék követei.

A' szabad kerületek részéről:

Szluha Imre, Jász és Kún kerületek követe.

És állandóul Pest megyének egyik alispánja és sz. kir. Pest városának kapitánya.

A' szabad királyi városok részéről:

A' dunáninneni kerületből:

Schreiber Ferencz, Buda,

A' dunántuli kerületből:

Martiny Fridrik, Soprony,

A' tiszáninneni kerületből:

Haske András, Kassa,

A' tiszántuli kerületből:

Derecskey József, Debreczen, szabad királyi városok követei.

XLV. Törvényczikkely.

A' mostani országgyűlése költségeinek szabad ajánláskép a' nemesi rend által való viseléséről.

1. §. Ezen országgyűlésnek az utóbbi országgyűlés előtt különben a' vármegyék házi pénztárai által viselni szokott minden költségeit a' jelen országgyűlés alatt is, és minden innen származtatandó következesek nélkül, szabad ajánláskép, egyedül a' nemesi rend és azok, kiket a' törvény azon nevezet alá foglalva ért, fogják viselni; ez alól azokat sem vévén ki, kik vagy magok személyesen, vagy mások által vannak ezen országgyűlésen jelen, sőt még azokat sem, kik magok követségi tiszttel vagynak felruházva.

2. §. Ugyanazon mostani országgyűlési költségeket minden egyegy vármegye egyedül csak saját követei részükre fogja kiszolgáltatni; a' napi fizetéseknek a' közelebb mult országgyűlésen meghatározva volt mennyisége a' jelenvalóra is megállapittatván.

3. §. Ezen országgyűlési költségeknek személyenkénti kivetése kulcsát és beszédése módját mindazáltal a' vármegyék közönségei, és pedig akként rendelik el: hogy a' személyenkénti kivetés elveit igazságosan, az egyarányosság alapjain fogják a' végre meghitelt küldöttség előmunkálata mellett elhatározni, azokat pedig, kik az általuk meghatározott kivetés szerint a' törvényhatóságok által kiszabandó határidő alatt eleget tenni nem akarnának, a' fizetésre, ha tartozásuk 200 forintokat felül nem halad, szóbeli perek útján az 1836dik évi XXdik törvényczikkelyben kijelölt törvénykezési szabályok szerint, — ha pedig tartozásuk a' 200 forint sommát felülhaladja, a' megyéknek nem csak alispányai, hanem szolgabíráji előtt is folytatható, írott ugyan de minden esetre sommás perek útján fogják szorítani; az utóbb említett sommás írott perekre nézve nyilván az rendeltetvén: hogy azok 6 hetek alatt okvetetlenül fejeztessenek be, 's a' végrehajtás azonnal eszközöltessék; a' felebbvitel végre egyedül csak birtonkon kívül engedtessek meg. (Folytatjuk)

Művészi és szorgalmi jegyzetek.

(Vége.)

A' vas, egyik a' föld leghasznosb adományai közül. Anglia maga 14 millio mázsa vasat produkáál évenként, egész Europa pedig körül belől 30 milliót. Körültekintve, látunk vasból készült főzőkemenczék, kocsikat, kéményeket, ágyakat, ablakramákat, egész házfedeleket, gőzösöket, hidakat, vasútakat, vascsőveket, lánc- 's drótköteleket, masinákat, vízkerekeket, 'stb. Ha egy geographiai mértf. hosszú kettős kerék csapású vaspályát képzelünk magunknak, megkivántatik: 12000 mázsa kovácsolt színvas, 's fél annyi öntetű málhás avagy sinszék. — Jó volna hazánk vashányait is a' tökélyesség illy magas fokára emelni, 's a' kinyert vas mennyiséget ügyes masinizták által hasznos czélokra feldolgoztatni.

„Nézd király, a' te lovad érti, mi a' mester-ség“, így szólt az ingerlékeny Apelles a' Macedonok hatalmas fejéhez; egy vargának pedig azt mondta: „varga maradj kaptafádnál.“ Valóban ellenkezni látszik a' józanésszel, hallván olykor, hogy a' szabók a' czipők, 's a' vargák a' ruhák varrásával foglalatostkodnak, 's ez még úgy van. Ha ez sokáig úgy tartana, felfordulna a' világ. Vannak emberek, kik tanulás és tapasztalás nélkül mindenre születve vélik lenni magokat; ez azonban csupán ollyas helyeken fordulhat elő, hol a' nép-mivelttség még felviradni sem kezdett, 's hol a' tudatlanság igyekszik vas vesszejével letartóztatni a' felvilágosodást; mi azonban előbb később erőszakosan tör-ki!

Elbeszélé egykor a' chemiában egészen tapasztalatlan úr, hogy egy kőszénbányát pipázás által gyujtának-fel. Milly nagyon csudálkozott a' fölött; midőn felhozám, hogy az efféle gyuladások csupán a' bánya rossz művelésének multhatatlan következtései főlegott, hol a' kőszének kénkö tartalmúak lévén, a' víz 's a' levegő hozzájárulta által, ha az üres helyek gyámolat nélkül maradván, rogyini kezdődnek, 's így az utánrogyó földboríték is hasadásokat kapván, a' mellyeken beszivárogo víz, — egyszerre meggyuladnak 's égnek mind addig, míg friss levegő hozzá juthat. Hozzá tévén, hogy ez szükséges előleges furások, 's föld alatti mérés, — gyanúsán tekinte reám, hozzá tévén, hogy helyben akar szerezni magának meggyőződést ezen állítás fölött.

Bizonyos Sz..... magyarfi, velem egy időben a' bécsi képző művészeti akademiát látogatván szerencséről szólhatott, mert egy jeles magyar család költségén tartózkodhatott ott több évig, míg végre belátván a' reá fordított hasztalan költséget, őt maga sorsára hagyá. Rendetlenül majd az architekturai, majd az alakok, majd a' tájföste-

szeti, 's a' virág iskolában rajzolgatván a' nélkül, hogy különös hajlandóságot nyert vulna az egyik, vagy másik szakhoz, 's nem is ügyelvén a' es. ta, nitók tanácsára, kikerülhetetlen volt, hogy kontrár marad. Látám tompultságát 's makacsságát, javaslam, hogy az arczkép festés mellett maradjon, egész alakok festésébe ne avatkozzék, melly már hatáskörén túl esik, a' historiai festésről pedig egészen lemondjon. Tíz évnél tovább tartózkodván Bécsben, milly jeles művész válható belőle, ha ész 's akarat nem hibázott volna.

Szükségesek vaspályák hazánkban is? Vaspályák nem más mint folyamok, a' mellyek bennünket 's a' közösülés terheit könnyebben, 's százszorosan gyorsabban, biztosabban, 's nagyobb részint olcsóbban is hordják, mintsem a' Duna, Tisza, Maros, Elba, Oder, Renus és Maine. Ezek olly folyamok, mellyek völgyek 's hegyek felé egyaránt veszik folyásukat, a' mellyek télben be nem fagnak, nyáron ki nem száradnak, 's pusztítólag át nem hágják partjaikat. Hogy a' vasutak különösen a' gyalogosokra nagy jótét, 's hogy a' városoknak egymáshoz közelhozás által az utazók száma rendkívül nevedett, az való. Betegek, vénnek, gyermekek, anyák, 'stb., kik gyalog hosszú utat nem tehetnek, ezen kocsiban a' legkényelmesebben ülnek. Tejet, tojást, vaját, 'stb., fél nap alatt 20 mértföld távolságról veszély nélkül a' piacra szállithatnak. Lehet-e valljon nálunk egy okos ember, ki ez után is még kikelne illy közhasznu vállalatok ellen.

A' Portfolio első füzetében 1836. azon kérdés fordult elő: kik a' cserkesiek? miféle emberek a' Kaukasz azon népei, kik folyamodásukkal az angol nemzethez fordultak? Felelet volt: egy szabad nemzet, melly maga magát kormányozza, 's melly az orosz erőlködésnek ellen tudott eddig állani. Barátom ezt jegyzé-meg: a' circassiak' deli hölgyeiről, az arany gyapjuról 's több más regéről hallottam már, ennyi lélekbátorságot, azonban nem reméltem a' magas hegyek közé szorított más nemzetektől elszigetelt, 's az oroszok által úgy bérmált banditáktól.

Ha azon helyre, hol a' Budapest közti láncz-hid számára most a' foglartöltések készülnek, sok ember tódul látás kíváncsiságból, nem csuda. Magok a' bemeneti jegyek is már alakjával diszítvék. Hogy a' karózásnál némelleyek tapasztalást kívánnak szerezni magoknak, rossz neven nem vehetni, talán még dicséretes is. Mint hallani két fiatal politechnikust akarnak oda rendelni, kik szemmel tartsák a' készülő munkákat, hogy így aztán hasznos ismereteket szerezvén magoknak, adándó alkalommal felléphessenek. Ha ez így van, pártolást érdemel.

Hogy Dudevant Aurore, ki most 36 éves, igen különös 's ritka elméjű hölgy, tudja, ki ismeri e' czimú munkáit: „Mauprat“, „Les maitres mosaistes“, „Ladernière Aldini“, „L'Uscoque“, „L'Orco, contes vénitiens“, „Lettres d'un voyageur.“ Nekie minden ingadozó lett, ő előtte nincs semmi religioi, semmi morális, methaphysikai socialis igazság többé. Reája nézve csak egy bizonyos: szerencsétlensége. Kitanulhatni az egyik műszüleményéből absolut scepticismusát, melly bedült vala. A' későbbi románokban kevesebb az antipathia a' világ ellen; minden esetre ő egyik ügyvéde a' nő- 's hús emancipatiónak. Utazásai által Schweizba, Olaszországba, 's a' balcari szigetekbe, tágosítá költészi geniusát. Szokása e' nőnek férfiasan öltözködni férjétől törvényes elválása óta, 's cigarrót színi. Két hajadonát is férfiasan nevelteti. Talál-e Sand George nézeteivel máshol is követőkre, sok, ha nem, nevezetesen azoknál, kik a' férfiak teljes jogaival akarnak élni, millyeneket ismerék. *Novák Dániel*

Az épületeket eléghetelenné hogyan tehetni ?

Ámbátor t.t. Tahy G. úr f. évi Társalk. 55 számában e' tárgyban jelesen irt, és egyszerű módot javasolt, melly igen méltó az ajánlásra; mindazonáltal még e' következőket közleni méltónak találtam és pedig: 9 része agyag, 1 rész szőr, 1 része tobaklúg víz, 6 rész hamu, és annyi homokot adunk hozzá; mind ezt jól összedagasztjuk, és a' tésztával a' sima deszkát vagy gerendát, a' födelezen 3, vagy 4 hüvelyknyi vastagságra bemázoljuk. A' máz fölé még hasonló vastagságnyra szalmát teszünk, mellyet szapannal jól meg dörgölt fonállal erősítünk hozzá. — Tűzmentő házfűdelek készítése, cserép sindely, zsup és nád helyet: egy rész agyag, és fél rész timárforgács összekevertessék, gyurassék, — azzal a' házfedél léczei bemázoltassanak egy hüvelyknyi vastagságra, úgy hogy a' léczek között semmi üres lézag ne maradjon, az egész házfedél egy sima keverék agyagból álljon, megszáradván katrannal vagy hálzsirral az egész fődél kenetessék, és homokkal hintessék-meg. Mi hasznosan fordíthatnák javokra ezen olcsó szert falusi lakosaink, kiknek sokszor csekély idő alatt vagyonokat a' tűz megemészti, 's akkor kéregetéssel felebarátjaikat terhelik. *Gecse.*

Disznóhizlalás Boston városában.

A' Boston, (melly északamerikai város a' tengernél és Charles nevű folyó torkolatnál az éj-

szaki szélesség 40 gradusa alatt fekszik 100,000 lakost számlál), „West-Cambridge“ nevű külvárosán taláztatik nagy disznóhizlalás, mellyben 700 sertés csak a' nagy város összegyűjtött konyhaaprólékival tápláztatik, és hizlaltatik. Ezen konyhaaprólékokat a' hizlaló mindennap a' házakból összehordatja, 's sokkal többet kap, mint 700 disznóra kívántatik. Ezen konyhaaprólékok gyűjtéséért a' hizlalás vállalója a' városnak évenként fizet 3500 dollart, 's minden családnak füstölt oldalast (Rippenstück) ajándékba ad. Ellenben a' szomszédságban lakó mezei gazdáktól a' disznóganéjért mindennap kap 3 dollárt, tehát évenként 1095 dollárt. Ezen hizlalás módját más nagy városban, mint Bécsben, Pesten, 's a' t. lehetne 's kellene utánozni.

A' lépfene (Milzbrand) gyógyítása disznóknál.

Legjobb óvószer a' disznók lépfene ellen azok megöntése friss kútvízzel. A' nyavalya kezdetén gyógyítószer gyanánt is használ; de minden segítség már haszontalan, midőn a' bél már fenés. — Gyógyító plánta a' lépfene ellen a' vadsóska, mellyet a' disznók takarmányával keverni kell. *Romy.*

Statistikai jegyzet.

Kazanban (Oroszországban), múlt évben elhalt öregek közül 5 — 100; 7 — 101, 3 — 102, 3 — 103, 2 — 104, 3 — 105, 1 — 107, 2 — 108, 1 — 112, és 2 — 115 éves volt. A' woroneschi hatóságban 33 — 100, 11 — 105, 3 — 110, 3 — 115, és 2 — 120 éves volt.

Könyező lány.

Miért szelidke lány, báj lényed tükreim,

Miért e' pár könyű pilláid selymeim ?

Tán álnok kigyó csel dulá fel édened

Nagy átkot érlelő, szegényke, ellened?

Vagy ádáz végzeted töré meg vesszejét

Fölötted, sirjába intvén szived felét?

„O nem szerény való, nem bánat műve ez —

Öröm hazam költén, mellytől szemem könyez!“
Nepomuk.

Rejtvény.

B-vel belrészed jelentem,

Cz-vel ezt elérni vágyasz;

D-vel főszakát a' napnak

Tészen, mellyet óhajtvá vársz;

Sz-szel a' tűz éltetője;

T-vel a' tavasz nemzője;

V-vel kétes fogalom;

F-fel kinos aggalom.

1840diki

Törvény-Cikkelyek.**XLV. Törvénycikkely.**

A' mostani országgyűlés költségeinek szabad ajánlaskép a' nemesi rend által való viseléséről.

(Folytatása.)

4 §. Horváthországra is hasonlóan kiterjesztetik ezen törvénynek rendelete; szabadon fenmaradván azon felosztásbeli mód, mellyel az említett ország az ajánlások és segedelmek egyéb eseteiben is, közgyűléseiben ekkoráig élt. Egyébiránt a' szabad kir. városokra és külön portákkal bíró több törvényhatóságokra nézve saját köveik'iránt, az eddig gyakorlott szokás meg fog tartatni.

XLVI. Törvénycikkely.*Báró Lederer Ignác honosításáról.*

Az ország rendei a' királyi Felség, és haza szolgálatjában kitüntetett érdemeknek becsben tartásával —

1. §. Báró Lederer Ignác, magyarországi hadi fő-kormányzót, a' Maria Theresia katonai érdem-rend lovagát 's több külföldi rendeknek is vitézét, ő cs. kir. apostoli Felségének belső titkos tanácsosát, a' cs. kir. lovas-ság tábornokát, 's a' Lajos Károly bajor király nevét viselő 2dik sorszámú dragonyos ezrednek másod tulajdosát, annak méltó tekintetbe vételével: hogy hosszas katonai szolgálata alatt úgy háború mint béke idején magát megkülönböztette, 's mióta fejedelmének bizodalma-ból a' magyarországi hadi kormányzóságot, már szinte szám-osabb évek óta viseli, a' magyar nemzethez, (mellynek nyelvét is érti) vonzó szeretetének, tiszteletének, 's a' felségesen országoló házzászlói alatt szolgáló fiai iránti jó-ságának szép jeleit adta különösen pedig azon gyászos emlékü szerencsétlenségek alkalmával, mellyek az 1838. évi vizár és jégtorlások miatt szabad királyi Buda és Pest városaitak érték, a' budai és pesti lakosoknak az ellenük néhány napokon dühöngött elemi csapásoktól a' lehetőség-gig megmentésükben 's inségeik enyhítésében mind maga sok jót cselekedett, mind a' parancsaitól függött katonasággal cselekedtetett — törvényes maradékiival együtt az ország hazafüsitott nemesei közé, országgyűlési üléssel és szavazattal is, önként és az egész taksának elengedésével bevették.

XLVII. Törvénycikkely.*Báró Eichhoff József hazafüsitéséről.*

Az ország rendei báró Eichhoff Józsefet, ő cs. kir. apostoli Felségének belső titkos tanácsosát, a' hannoverai királyi Guelfrend lovagát, a' cs. kir. udvari közönséges kamarának elnökét, ki a' közállomány hosszas és közhasznu szolgálata közben szerzett jeles érdemeit a' magyar nemzetre nézve különösen azzal szaporította, hogy abban hogy a' Dunának rohanó áradásától eredett veszély után a' sors csapásaitól sokat szenvedett város és pesti kereskedés állásának felemelésére, 's így illetőleg a' hazai kereskedés megcsökkenésének is elhárítására, hirtelen és különösen kedvező feltételek alatt nevezetesebb sommájú készpénzt adatott, fő és munkás részt vett — törvényes maradékiival együtt az ország hazafüsitott nemesei közé, or-

szággyűlési üléssel és szavazattal is, szinte önként és az egész taksának elengedésével bevették.

XLVIII. Törvénycikkely.*Pfeiler Alajos honosításáról.*

Az ország rendei nemzeti újabb bizonyító jelét kívánván adni annak, hogy az idegenek által a' haza polgárai iránt gyakorlott jóságát valamint érdemlett becsben tartják, úgy meg is jutalmazni kívánják —

8. §. Pfeiler Alajost, bécsi nagykereskedőt, ki mind a' mellet, hogy az 1838dik évi tavaszkor történt vizári veszély alkalmával mind idegen, egyedül kereskedésidolgaiban volt Pest városában jelen, maga ritka példájú elszánásával 's életének és egészségének kockázatásával a' rohanva pusztító vizek hullámai közül a' hazának számosabb polgárait részint ezeknek javait kiragadva, életüket és vagyonukat megtartotta, 's kinek abbeli szép cselekedete közös becsülést nyert az egész országban — törvényes maradékiival együtt magyarországi hazafüsitott nemesnek hasonlóul önként és az egész taksának elengedésével bevették.

XLIX. Törvénycikkely.*Gróf Huyn János, Károly és Hugó, 's báró Rolsberg hazafüsitésükről.*

1. §. Gróf Huyn János, Károly, főhadnagy a' csász. királyi tábornoki szállásmesteri karnál, és testvére gróf Huyn Hugó, miután megmutatták azt, hogy ösátyjok gróf Huyn János József a' török háborúkban kitüntetett katonai fényes érdemeiért nyert magyar honossággal és grófi czimmel is néhai I. Leopold római császár, és magyar király által még az 1697dik évben megajándékozott, 's akkoriban a' hűségi esküt és taksát is letette, — valamint

2. §. Báró Rolsberg Miksa, a' magyar királyi udvari cancellariánál udvari fogalmazó, kinek eldöde Rolsberg Mátyás maga és ösei vitéz tettei jutalmául, a' királyi felségtől 1734dik évben szinte magyarországi honosítást és bárói czimet nyert, 's a' taksát is hasonlóul lefizette, de a' közbenjött meghalalozások és mulasztások miatt azon 1697dik és 1734dik években nyert honosításoknak törvénybe iktatása mind kettőjökre nézve eddig elmaradt, most a' felebb nevezettek mind hárman, és pedig minden taksafizetés nélkül, mint magyarországi honosított nemesek, országgyűlési ülés és szavazat nélkül ezennel törvénybe iktattatnak.

L. Törvénycikkely.

A' bihaini báró Piret Lajos, báró Hiller József, és gróf Folliot-Crenneville Lajos Károly hazafüsités-taksabeli tartozások elengedéséről, és az utóbbiaknak törvénybe iktatásükről.

1. §. Azon 1000 darab aranyból álló fél taksa, mellyet bihaini báró Piret Lajos csász. kir. aranykulcsos, altábornok, az ausztriai császári Leopold jeles rend közép keresztése, 's több külföldi rendeknek vitéze, az 1827. évi 44dik törvénycikkely rendelete szerint lefizetni tartozott volna, és a' mellynek le nem fizetése miatt az 1830. évi XVIIIdik törvénycikkely által a' honosítottak sorából kitöröltetett, időközben is szerzett jeles érdemeinek tekin-

telbe vételével, egészen és végképen elengedettik, 's felebb megnevezett bihaini báró Piret Lajos, mint honosított magyar nemes, újra ezennel törvénybe iktattatik.

2. §. Miután azon 2500 forintok, melyeket néhai báró Hiller János cs. kir. fegyvertármester és hadvezér, az 1802dik évi 34dik törvényczikkely által reáharított fél taksából életében le nem fizetett, az 1836dik évi XLVI. törvényczikkely erejével ebben megnevezett fiainak elengedettek, ezen általános elengedés a' néhai báró Hiller János megkülönböztetett érdemeinek unokájában is leendő megjutalmazásuknál fogva Antal Lajos fiától származott unokájára, báró Hiller Józsefre is, általánosan és egyiránt kiterjesztetik, most említett báró 's a' Hiller József honosított magyar nemesnek megismertetve, ezennel törvénybe iktattatik.

3. §. Mivel azon 1000 darab aranyokból álló féltaksa is, melyet gróf Folliot-Crenneville Lajos Károly, Maria Theresia katonái, 's több külföldi rendeknek vitéze, ő cs. kir. Felsege kamarása, belső titkos tanácsosa, a' 2dik vasas ezred 2dik tulajdonosa, és az első nemes testőrsereg alkaptánya, az 1837dik évi 44dik törvényczikkely rendelkezészerint lefizetni tartozott volna, köztudomásra lévő jeles 's újabb érdemei tekintetéből egészen és végképen elengedtetik, felebb nevezett gróf Folliot-Crenneville Lajos Károly mint honosított magyar nemes újra és ezennel törvénybe iktattatik.

LI. Törvényczikkely.

Gróf Messei Lajos, báró Waldstätten György, gróf Bubna Károly, báró Wimmersperg Emmánuel, gróf Hoyos Antal, herczeg Thurn és Taxis Fridrik, herczeg Vilmos Károly, gróf Aichelburg Ferencz, báró Flödnig Eduard és Adolf, báró Wimmer József, báró Mattencloid Gottfrid, és gróf Lilienberg Volfréd honosításokról.

Az ország rendei a' háborúk és béke ideje alatt mind saját, mind az ősök által szerzett érdemekre való tekintetnél fogva. —

1. §. Billei gróf Messey Lajost cs. kir. nyugalmazott kapitányt;

2. §. Báró Waldstätten György, austriai cs. Leopold és orosz cs. szent Anna rendek másod osztályú vitézét, cs. kir. altábornokot, Horváthországban osztálynokot, és egészség vonali főparancsnokát, és az ő Felsege nevét viselő tyroli vadász-ezrednek másod tulajdonosát;

3. §. Gróf Bubna Károly cs. kir. aranykulcsost, és a' herczeg Schwanberg nevét viselő dsidás-ezredbeli századost;

4. §. Báró Wimmersperg Emmánuel;

5. §. Gróf Hoyos Antal, cs. kir. aranykulcsost, és a' száz király nevét viselő 3-dik sorszámú vasas-ezredbeli századost;

6. §. Herczeg Thurn és Taxis Fridrik, valsassinaí és friedberg-scheeri grótot, portugál királyi Krisztus-rend közép-keresztes vitézét, cs. kir. aranykulcsost, ezredest, és a' herczeg Hohenzollern nevét viselő 2dik sorszámú könnyű lovas-ezred kormányzóját;

7. §. Herczeg Thurn és Taxis Vilmos Károly, valsassinaí és friedberg-scheeri grótot, a' jeruzsalmi szent-János-rendnek tiszteletbeli lovagját, a' badeni nagy-herczegi zűhringi oroszánról címzett házirend közép-keresztesét, a' két Sicilia ismétli összekapcsolásáról nevezett nápolyi királyi rend lovagát, cs. kir. aranykulcsost, ezredest, 's a' báró Bakonyi nevét viselő 33dik számú magyar gyalog serezed parancsnokát;

8. §. Gróf Aichelburg Ferencz, cs. kir. aranykulcsost;

9. §. Báró Flödnig Eduárdot, a' nádori 12-dik számú magyar huszár-ezred főhadnagyát, és báró Flödnig Adolfot Honth vármegyének tiszteletbeli aljegyzőjét;

10. §. Báró Wimmer József cs. kir. kapitányt;

11. §. Báró Mattencloid Gottfrid, cs. kir. nyugalmazott kapitányt, és

13. §. Gróf Lilienberg Volfrédot, a' gróf Haugvitz nevét viselő 38dik számú gyalog serezedbeli kapitányt 's a' pápai Szent-Gergely-rend vitézét, — és pedig a' fentnevezetteket mindnyájukat törvényes maradékkal együtt az egész taksának elengedésével, az ország hazafüsitott nemesei közé országgyűlési ülés és szavazat nélkül, bevették.

LII. Törvényczikkely.

Wildner Ignác, pütlingeni Vesque János, Glogovszky Lajos, ehrenheimi Sitra Jakab Zubovics József, és István, Burdina Rudolf, Beker, József Brosenbach Károly, Saint-aulaire Schwiwny Károly, Ballarini Károly, és waldstätteni Hayek Erneszt hazafüsitásokról.

Tekintetbe vévén az ország rendei a' katonai és polgári pályán szerzett jeles érdemeket és szolgálatokat —

1. §. Wildner Ignác ausztriai nemes törvénytanárt, 's udvari és törvényszéki bécsi ügyvédet;

2. §. Pütlingeni Vesque János cs. kir. közállományi cancellariai valós. tanácsost;

3. §. Glogowieci Glogovszky Lajos, cs. kir. aranykulcsost;

4. §. Ehrenheimi Sitra Jakabot;

5. §. Pruszpokorinszki Zubovics Józsefet és Istvánt;

6. §. Burdina Rudolf cs. kir. nyugalmazott századost;

7. §. Beker József, cs. kir. ezredest, 's a' fenséges főherczeg esztei Ferencz Károly nevét viselő 2-dik sorszámú vasas ezred parancsnokát;

8. §. Brosenbach Károly cs. kir. hadibiztost;

9. §. Saint-aulairei Schwiwny Károly, cs. kir. kapitányt;

10. §. Ballarini Károlyt, a' fenséges főherczeg János nevét viselő dragonyos-ezrednek ezredesét, és

11. §. Waldstätteni Hayek János Ernesztet, a' toskánai Szent-József-rend vitézét, 's a' báró Bakonyi nevét viselő 33dik számú magyar gyalog serezednek ezredesét, — törvényes maradékaikkal együtt mindnyájukat az egész taksza elengedésével az ország hazafüsitott nemesei közé bevették.

LIII. Törvényczikkely.

Gróf Sommery Lajos hazafüsitásáról.

A' katonai jeles érdemeknek méltó tekintetbe vételével:

1. §. Gróf Sommery Lajos, cs. kir. kamarás, a' lengyel királyi Szent-Sztaniszló-rend középkeresztese, az orosz császári Szent-Vladimir-rend 4-dik osztályú vitéze, a' herczeg Hohenzollern nevét viselő 2dik sorszámú könnyű lovas ezredbeli őrnagy, törvényes maradékkal együtt a' fél taksza elengedésével, az ország hazafüsitott nemesei közé országgyűlési ülés és szavazat nélkül bevétellett, 's miután az 1830diki XVIIIdik törvényczikkely rendelkezéséig tett, törvénybe iktattatik.

(Vége következik.)

Pest jelenleg anyagi és szellemi szempontból.

Pest hazánknak egyik fővárosa, mind anyagi mind pedig szellemi tekintetéből a' hazában elsőséget vivott ki magának: — ugyan is: anyagi szempontból tekintvén, annak jó léte, épületeinek kényelmessége, utcáinak fokonzinti jobbitásai, a' kereskedési ipar és surlódás ugyszólván főponton létele, nem különben a' kereskedésre legczélszerűbb gőzösök, és a' már munkában lévő függőhid, minek felállítás módjában azonban a' nemzet nagy botlást tett elegendő bizonyossággal szolgálhatnak.

Mi szellemi szempontból illeti, naponkint halad előre's olly sebes leptekekkel, hogy ki ezen haladásra elégtelen, elsöpri azt. Az okos szellemi haladásnak barátja lévén, nem csekély örööm Pestnek néminémi részbeni előléptén, különösen a' már nem igen gyéren hallható magyar nyelven, melly valódi nemzetiségünk alapja. — Nem különben a' tudományokban, és a' szép mesterségekbeni haladást, mint szinte a' társalgást, és más szellemi műveltséget és haladást illető tárgyakért hálák zengenek sokak ajakáról azon nemes lelkű hazafiaknak, kiknek mind ezeket e' virágzó város tulajdoníthat.

A' szellemi művelődés és haladás azonban csak addig szép és czélszerű, míg a' vallás és erény vezéresillagul szolgálnak, de midőn a' tulságos haladás annyira elvakít bennünket, és azt gondoljuk, hogy mi műveltségünknel fogva, csak a' józan ész törvényit vagyunk kötelesek követni, gyakran igen nagyot hibázunk, mert ezen ürügy alatt néhanéha olly kicsapongásoknak, és erénytelenségeknek jutunk kelepcejébe, melly a' vallás erkölcsi okos tanításaival, és a' józan ész tanácsával homlok egyenesen ellenkezik. — Nehány hónapig Pesten lévén, alkalmam volt tapasztalásokat szerezni.

El nem hallgathatom Pestnek némelly igen veszedelmes kicsapongásokra kész alkalmat nyújtó hibáit, mellyek közül egy legfőbbet rovak meg, ez a' „bujá személyek sokasága és szemtelensége.“ — Az oktató és lelkeket gyönyörkedtető Kisfaludy Sándor Tátikája igen szépen előadja ezen bűnök rosz következéseit, ahol imigy ír:

A' bujaság poharába
A' felső hab édes méz,
Ennél fogva ingerelvén
Hozzá kap az ember kéz:
De hajh édes csak habja volt,
Már keserű az ital,
És sepreje epe 's méreg.
Mellytül a' szív, majd jajt vall.

Nem rágalmozás, vagy talán Pest iránti ellenérzet zsarolja keblemből e' kifakadást, hanem inkább azon szív fájdalom, és embertársaim iránti szánakozás, melly belsőmben támad, látván veszedelmöket!!! — Valahányszor a' szabad térre kimentem, mind annyiszor eszembe jutott, és sirtam a' megváltóval a' város jövődjén! — eszembe jutott a' vizözön, melly egykor a' világon talán illyenekért áradt szét.

A' kórházakat bár ki vizsgálja meg, láthatja, hogy három negyedfélszáz ember közül legtöbben a' bujakórral bemocskoltatvák, és ezeket ha jól gondolóra veszi az ember, mi okozza? — Igen nagy megrovást érdemelnek azon előjárók, — kik ujaikon nézik keresztül ezen hazánk keblebe dülő fenét, pártolják és palástolják a' bűnt, sőt ingyen gyógyíttatják, — ha valamelly személy többször a' bujakór által bémocskoltatik is. — Ezt és más erénytelenségeket lehet Pesten látni, mi egy nemesb érzésű ember szívébe fájdalmat, embertársai iránt szánakozást, mind azok iránt pedig gyűlölséget gerjeszt, kiknek hatalmokban állana illy vésznek ellentállani.

Mit szóljak még azon házakról, — hol a' játszó társaság ütött magának tábort? hol számtalan embertársunk, nem akarva is, a' legerősb és csiklandósb módoktól izgatva kártyajátékba elegendik, ott mindenétől megfosztatik, 's ekkora' legsúlyosb fájdalmak, — végre a' kétségbeesés a' legirtóztatóbb tettekre, — és gonoszságokra kényszeríti.

Figyelmet érdemelnek továbbá Pesten a' házról házra járó és aprólékokkal kereskedő zsidóknak számtalanszor történt nemtelen csalásaik, és zsarlásaik; — láttam Pesten létemkor, egy zsidó miként csalt meg egy uracsot, egy próbás aranyozott rézgyűrűvel, elátkozván testét lelkét, életére halálára állítván annak valóságos aranyvoltát, ezen jó lelkű uracs, de magam is, ki jelen valék, ezen átkoktól borzadva lehetetlennek véltük a' csaláságot, azonba 10 ezüst f. tot ezen említett uracs a' gyűrűért kifizetvén, 's talán félóra mulva az arany műveshez megtudás végett, valljon arany-e? ment, réműlve hallá, hogy két garast érne csak. Már most, — néhány hónappal ez előtt Dr. Rummy a' századunk című hirlapokban közlé a' zsidóknak törvényes eküvéseit, 's óhajtván, hogy ezen hajborzasztó eskü szűnne meg a' törvény előtt, és máskint történnék, azaz egy kevésbé mértékletesb kifejezésekkel és nem átkokkal: — én pedig erre édes Rummy ur csak annyit mondhatok, hogy inkább azon esküttetőnek, ki a' törvényes dolgokban az esküvés formuláját előmondja, nagyon kell vigyázni, hogy egy szót se hagyjon ki, mert az esküvés ő előttük többnyire füstként légmentesedik, bizonyítja ezen fentebb említett lett dolog.

Pest ismerése készlete ezen közlésre, én a dolgot két oldalról tekintém, a rosszat nem palástolom, — de a jót is ellenben napfényre állítottam, — azért kinek Pest leírása nem tetszik, írja másképp, de lélekismeretesen, semmit nem szépítvén, és ha valaki ellenem bátor lesz felszólamláni, — és ellenkező adatokkal erősíteni cikkeim pontait, — leteszem fegyverem, 's mind meggyőztet, magamat lábai eleibe vetem, engedelmet koldulván tulságos tettemről, és talán csak nekem nem tetsző erkölcsi tulajdonokról. Azonban adja a láthatatlan örök való, hogy morálokat mint valódi erkölcsi oktatást tekintsék, és kik eddig az erénytelenségekben usztak, az erény legyen ennek utánna ösvény előttük, adja végre azt is az ég, hogy szavaim ne legyenek a' pusztába kiáltónak szavai!!!

Nagy Ferdinánd.

A' mahagoni fának Európába lett behozása.

Gibbons híres orvostanárnak volt egy testvére, ki a' napnyugoti indiai hajók közül egynek kapitánya lévén, a' maga hajójába mahagoni fából hasogatott vastag deszkákat rakatottle homokgyanánt, melyeket haza érkezésével bátyának ajándékozott, ki akkor szinte házat építtetett. Az ácsok a' fát keményebbnek találták, mintsem abból könnyűmóddal lehetett volna faragni; és így heverték azok egy ideig, mint haszontalanok fél helyre vetve. Azonban nem sokára szüksége volt Gibbons feleségének egy gyertyás almáriomra, melyet hogy készíttetne, előlhihatja rendes asztalosát Wollastont, és kéri, hogy neki nevezetesen abból a' fából csinálna, melly a' kertében hever. — Wollaston nem különben panaszkodott a' fa keménységén, de a' doctor azt felelte, hogy vegyen erősebb műszereket elő. Így osztán megkésült az almáriom 's annyira megtetszett a' doctornak, hogy mindjárt egy íróasztalt csináltatott ugyanazon fából, mellynek színe 's simasága még jobban gyönyörködtette a' doctort, annyira, hogy minden ismerőit, barátit magához hívatta annak megnézésére. — Ezek közül volt Buckingham hercegnő is, ki a' fából egy darabot kért, és hasonlóképen magának egy íróasztalt csináltatott Wollastonnal, ebből lett, hogy mind a' fának, mind az asztalosnak hirtelen elterjedt az egész száraz földön.

T. M.

A' törpe papagáj.

(*Psittacus pullarius.*)

Ezen rövid sárga farkú, veres homlokú, zöld testű madár, melly Guineában és keleti Indiában van oda haza, 's melly nem sokkal nagyobb a'

mi pinyüknél, jere (nösténye) iránt a' legnagyobb lágyassággal, gyöngédséggel, figyelemmel, mondhatnám megelőző szeretettel viseltetik, honnét a' francziák l' inseperable-nak vagyis választatlannak nevezik; a' him és jér szoroson egymás mellett üldögélnek, mint jó házasok, és olykor olykor mint afféle heves szerelmesek pislognak egymásra.

Az indulatoskodás.

Egy meglehetősen számmal összegyülekezett 's többnyire fiatal emberekből álló sokaság nem régebben Rouenban a' marseilláiset éneklé Teste ezred-hadnagy ablakai alatt. A' vezérbajnok, ki a' fiatal tömeg indulatoskodásán végre felingerült, lejöött hozzájuk 's ekép szolitá az összegyült sokaságot: „Uraim én e' hazafias demonstratiókövetkeztében egészen felindultam. Emberek, kik ennyire kitüntetik magokat, szándékukban változhatlanok. Önök a' marseillesait énekelték, egészen helybehagyhatólag. Önök háborut kívánnak, bizonyára készek a' hadisereg soraiba állani?“ — „Igen“ felelt a' fiatal tömeg szókara. „Jólvan, én tüstént feljegyzem neveiket, és a' veszély első pillanatában kiki megkapandja az indulói parancsot.“ Az ezredes hadnagy papirost hozatott. De midőn megfordult a' jövődő katonákat feljegyzendő senkit nem talált jelen. Lázadás és marseillaise villámkint eltűntek. Illyen a' hebehurgya lárzmázó fiatalság.

Ö r ö k b ú.

A' nap ha szendereg
Dér-lepte ágyain,
Én is le nyúgoszom
A' búnak karjain.

A' csillag áradat
Ha föl kél, és ragyog,
Szivembe bú helyett
Uj fájdalom sajog.

A' hold ha tengerek
Ölébe elmerül,
Szivemre uj ború
Bánat borúja gyúl.

Igy bánatos szivem
Föl nem derül soha,
Mert hozzám a' haza
Örökké mostoha!

Hontalan.

Rejtvény.

Három betüből van neve,
Még is tulságos a' hire,
Majd meg válik dicsősége!
Visszán pedig nőnem neve.

T—y G.

A' 41. sz. rejtvény megfejtése — bél, cél, dél 's a't.

1840diki

Törvény-Czikkelyek.

(Vége.)

LIV. Törvényczikkely.*Mack Ignác honosításáról.*

Az ország rendei tekintetbe vévén a' közjó gyarapításában tett hasznos szolgálatokat —

1. §. Mack Ignác, bécsi polgár, az első austriai takarékpénztárnak és a' bécsi gazdasági társaságnak valóságos tagja, törvényes maradékival, az egész taksa lefizetése mellett az ország hazafüsitott nemesei közé bevételik, 's törvénybe iktattatik.

LV. Törvényczikkely.*Mack Ignác alapítványáról.*

Mack Ignác a' Temesváron építendő lyceumnak alapítására 10,000 p. ftkat; — nemzetnek szabad rendelkezése szerint kijelelendő valamely hazai közhasznú célra pedig 5000 p. ftkat nagylelkűen ajánlván, 's ezen utóbbi sommát az ország rendei ő felségének kegyelmes meg egyezésével a' pesti vakok intézete gyarapítására kívánván fordítani, ezen nemes adakozásának emléke törvénybe olly hozzáadással iktattatik: hogy a' pesti vakok intézetében két nevédek számára a' fentebb érintett summával alapítandó helyek Mack-alapítványának neveztessenek.

B E F E J E Z É S.

Mi tehát kegyesen meghallgatván és kegyelmesen elfogadván említett hiveink, a' fennevezett Magyarországunk és hozzá kapcsolt részekbeli egyházi-főrendű, zászlós, ország nagy urak nemesek, ugy egyéb karok és rendek aláztos könyörgését és esedezését, mind azon felhívott, Nekünk fenidézésképen benyújtott törvényczikkelyeket ezen levelünkbe szóról szóra beiktattuk, és beirattuk, 's azokat összesen mint egyenként az azokban foglaltakat helyeseknek, kedveseknek és elfogadottaknak vallván, hozzájuk királyi meg egyezésünket és jóváhagyásunkat adtuk, kir. hatalmunknál fogva elfogadtuk, helybenhagytuk, helyesleltük és megerősítettük, biztosítván a' fenemlített hű karokat és rendeket a' felől: hogy minden a' fenbeiktatott törvényczikkelyekben foglaltakat mind mi ön magunk megtartjuk, mind pedig minden más hiveink által megtartatjuk, miként is azokat jelen levelünk ereje 's tanúsága szerint elfogadjuk, helybenhagyjuk, helyeseljük, és megerősítjük. Költ a' mi valóban kedvelt hivünk tekintetes és nagyságos székhelyi gróf Majláth Antal kamarásunk, valóságos belső titkos tanácsosunk, magyarországi fő-asztalnokmesterünk, Zemplén vármegyei főispány, Magyarországon udvarunk, egyszersmind szent István apostoli Királyi jeles Rende Cancellára keze által, sz. kir. Pozsony városunkban Pünkösöd hava tizenharmadik napján, az urnak ezer nyolcz száz negyvenedik, Magyar, Cseh, 's a' t. országi uralkodásunknak pedig hatodik évében. Isten szentegyházait főtisz-

telendő, tisztelendő és tisztelt atyák a' Krisztusban: méltóságos Kopácsy József herczeg, esztergami; klobusiczi Klobusiczky Péter, egyházilag egyesült kalocsai és bácsi; felső-eőri Pyrker János László, egri főegyházak érsekei;

Tarkovics Gergely, egyesült görög szertartású eperjesi; említett Kopácsy József veszprémi helytartó; fogarasföldi örökös gróf Nádasdy Paula Ferencz, váci; Bélik József szécsi; Belánszky József, beszterczebányai; Böle András; szombathelyi; Laicsák Ferencz nagyváradai deák szertartású; tusnádi Kovács Miklós, erdélyi; Hám János, szathmári; nagykéri Scitovszky János pécsi; palugyai és bódafalvi Palugyai Imre, nyitrai; barlabasseviczi Ossegowich Imre, zengi és modrusi vagyis korbáviai; Smicziklasz Gábor, egyesült görög szertartású kőrösi, Lonovics József, csanádi; Kukovich József, bosniai, vagyis diakovári, és szerémi; szalai báró Barkóczy László, székesfejvári; Popovics Vazul egyesült görög szertartású munkácsi; — Haulik György, zágrábi; Sztankovits ker. János győri; ocskai Ocskay Antal kassai (a' nagyváradai egyesült görög szertartású és a' rosnyói székek üresek lévén); Schrott József, felszentelt egyházilag egyesült nándorfejevári és szendrői; Kollár István választott tribuniczi; Rajner Károly választott vovadrai; nádasi Tersztyánszky Imre, választott fái; Habel Xav. Ferencz, választott dalmi; Matizovich János, választott rosoni; Dercsik Nep. János, választott prisztinai; bezdédi és kis-bákai báró Bémer László, választott dulczinai; Miskolczy András, választott szerbiai; Sailer György, választott bosoní; Balassa Gábor választott anzáriai; Karner Antal választott bácsi, almádi Sághy Mihály választott novi egyházak püspökei; szerencsésen kormányozván; többször említett Magyarországunk főispánságait és tisztségeit pedig fenséges József ausztriai főherczeg úr Magyarországunk nádorispánja és kir. helytartónk; továbbá tekintetes és nagyságos székhelyi Majláth György országbiránk; báró Vlasits Ferencz, Horváth, Dalmát és Tótországunk bánja; vásáros-náményi báró Eötvös Ignác tárnok; fogarasföldi örökös gróf Nádasdy Mihály, főkamarás; revisnyei gróf Reviczky Ádám főudvari; vásónkeői gróf Zichy Ferencz, fő-ajtónálló; német-ujvári örökös gróf Batthányi Imre, főlovász; elébb említett székhelyi gróf Majláth Antal, fő-asztalnok, buzini gróf Keglevich János, főpohárnok mestereink; hajnácskeői gróf Vécsey Auguszt, magyar nemes testőrző seregünk kapitánja, és más többek számosan viselvén; a' pozsonyi grófi hivatal pedig üres lévén.

Ferdinánd s. k.

(L. S.)

Gróf Majláth Antal s. k.

Bartal György s. k.

Magyar művész Indiában.

A' művész Schöffft József academiái festő, ki, valamint atyja pesti választó polgárnak, úgy az egész haza öröme születt Pesten 1809be. — Kiskorában már meghívását mutatta a' festészethez, 's atyja nem sokáig büntette fiát az annyira unalmas latin szabályok tanulásával; hanem maga mellé vévén, mintha nemesebb kincsei fölött csak fiát kíváná örökösnek, azt szépmeister-ségére nagy szorgalommal taníttatta. Atyjától Bécsbe utazott, 's az akadémia igazgatójánál azon kérelem mellett mutatta be műveit, hogy annak pártfogását kéri; mire az igazgató úr a' harmadik napot jelelte ki válasszaadására, 's a' kitűzött napon így szólíttá meg: „Fiam kegyed elvárhatja itt hat, hét hónapok lefolytat még segedelemhez juthat! mert igen sokan vannak nálam feljegyezve, de még azt sem kívánhatja ön, hogy például ennek mesterét megelőzze“ 's egy tájképet mutatott neki azon megjegyzés mellett: „hiszen ilyen munka nem jött még az én tudtommal Magyarországból“ azonban Schöffftnek örömkönyvek gyűltek szemibe, mert a' kép magyarországi volt 's ő festette. Két évet élte el Bécsben 's mielőtt onnan Olaszországba ment, haza jövén, hazáját majd egészen beutazta. — Rómában 3 évet egyéb mivelt városokban pedig Olaszonnak mint Florenz, Majland, Velence 's a't. 14 hónapok alatt gyűjtött tapasztalásokkal gazdagította művészi tudományait; Aetna tetején írt atyjának egynéhány sorokból álló levelkét, mellyben meglepetéséről szól mint a' felkelő napot a' magosságról megpillantá; úgy látszik igen sokat akart kifejezni azon egykét szávaival, mert záradékul azt jegyzi meg, hogy nyúl bőrrrel bélelt kesztyű van kezén, mégis majd elfagy; mit az írás maga bizonyít. — Párisban 18 hónapokat töltött el a' művész, 's minthogy szándéka volt Európának minden tartományait beutazni, miután a' többi nevezetes városait Franciaországnak meglátogatta, haza nem jött egyenesen, Sveiczból Lipcsébe, innen Münchenen által Tyrolisba tette hazafelé útját. Ekkor már nagyobb részét beutazta pallérozott Európának, 's hogy a' föld barbár tartományainak még nagyobb kedvvel indulhasson, nőül vette Pesten egy nyugalmazott hadi tisztnek kisasszonyát, ki meg is mutatta, hogy a' magyar minden nyomoruságot könnyen kiáll.

Harmadik elutazását Bukarest és Jassin által tette Konstantinápolyba, hol a' nagy úr által hivatal vállalására szólíttatott fél havonként 500 ft fizetés mellett. De Schöffft nem azt tartja, „ubi bene ibi patria, azért megköszönvén a' nagyúrnak jó akaratját 's az első karavánokkal Syria felé indult.

Szép tájékokat tervezett naplójába a' Sinai hegyen, mellyek a' többivel együtt Magyarországbán

lesznek kidolgozandók. Lehet, látta azon helyet is, hol üdvezítőnk előtt az örök élet emberei tisztelkedének. Volt a' Szentföld minden nevezetes városában, 's miután Egyiptomnak régiségeit megtekintette, Arab és Perzsa tartományokon által Babylonba ment, melly város már indiában van. — Negyedik esztendeje, hogy nőstül Indiában lakik, 's ez idő alatt annak lakosaival azoknak szokásaival egészen megösmerkedett; 's noha az időtül fogva mintegy 25 tudósításai érkeztek, mellyek igen nevezetes tárgyakat, de még nem igen hallottakat is foglalnak magokban, még is minthogy szándéka a' művésznak a' mint haza jön, a' mi a' jövő nyáron megtörténik, utazásáról egy könyvet kiadni, a' tisztesség is úgy hozta magával, hogy kalandjait, vagy tapasztalásait elősorolván jogaiba ne avatkoznám. — A' nyáron mult esztendeje, midőn úgy hallottam én is más is, hogy kőrösi Nagy Sándor Indiába utazott, megírtam Schöffftnek, hogy keresné fel hontársát; mire azon válassza érkezett, hogy a' kormány által is kérdezősködött, utána, de nem találja, mi igen természetes, mert én sürgönyt nem küldhettem, kőrösi Nagy Sándor pedig már akkor a' thybeti kormánynál vállalt hivatalt. Legutóbbi levelemben azt is megírtam neki, hogy nemzeti díj vagy is közszeretet várja, ezt pedig annál nagyobb reménységgel tettem, minthogy így sokkal érdekesebb lesz hazájára nézve, — sok másféléknél. *Szentiványi Antal.*

A' buzér (Rubia tinctoria, Krapp, Färberröthe.)

(Dr. Devaise megvizsgálása szerint, Journal de pharmacie című folyóiratban.)

Ezen hasznos festőplántának sok ágas gyökere van. A' gyökerek majd eloszlatnak, de főgyökérnek mindenkor legnagyobb átmérője van. Mindenyökérben az idomítás (structura) egyenlő marad. A' gyökér középpontját vastag sejtszövet (Zellgewebe) és szálszövet (Fassergewebe) teszi. A' gyökerek elébb halaványsárgák, későbbben a' kor a' szint megváltoztatja. — A' higság a' gyökérben élő állapotjában, mikor vágatik, átlátszó. Akkor is midőn a' microscopium által vizsgáltatik meg, nem látszik benne valami festék (pigmentum). Midőn pedig a' megszáradt gyökerek a' vízben ismét meglágyíttatnak, sárga festést észrevesz az ember. Mihelyt a' légkör (athmosphäera) a' higságra munkálhat, a' nedv megzavartatik, savós lesz, szemes, 's későbbben rózsaszínű. A' kis szemek részint az alkoholban olvaszthatók. A' jodtinctura ezeknek nem ad kék színt. A' gyökerek porrátorése előtt a' buzér nem vörös, vörös színe tehát az élettől egészen független chemiai megjelenés. A' sárga fes-

tés függ különös hatásától a' sejhártyáknak, 's széke vagy a' sejszövetben 's a' nedvedényekben. A' zöld festéke a' leveleknek változtatik sárgává, midőn a' levelek a' világnak tétetnek ki 's a' savanyagott (Sauerstoff) felviszik. A' bűzér kíván kevéssé hig földet. Az éghajlatnak (climának) nincs befolyása a' festés grádusára A' 18dik hó előtt a' festék csak kicsiny mennyiségben a' gyökérben találattik és csak a' harmadik év vége felé legjobban kifejtőztetik. Azért a' gyökereket három év lefolyása előtt nem kell a' földből kivenni. Minél finomabban a' gyökerek öröltetnek annál jobban a' sárga festék az atmosphaerica léggel érintésbe (contactus) jön, 's a' pirosság nagyobbuland.

Dr. Runy Károly.

Templomokról egy két szó.

Az egyházak díszítésénél ugyan azon különbséget kell tennünk, mellyre szükséges ügyelni a' nagy egészt megtekintve, azaz: ha az egyház a' katolikus, vagy protestansi isteni tiszteletre szolgál-e, a' katolikus egyházakban kevéssé az oktatás, mint inkább imádság, áldozatok, szertartások 's tb. magasztalódnak a' föld 's egek ura, a' fő-lény, a' midőn ellenben a' protestánsok templomai, valódikép nem egyéb mint csak tanítás házak; minnélfogva az elsőben ünnepies pompát lehet várni, ellenben az utóbb nevezettben szerénységet, egyszerűséget kívánunk látni. Emez oly keveset illene a' katolikusok ünnepélyességéhez 's a' szertartásokhoz, valamint amaz, t. i. a' pompa, a' protestánsok egyszerű isteni szolgálathoz. Innen következik, hogy a' protestánsok templomaiban kevesb díszesség használtatik mintsem a' katolikusok egyházaiban.

Ha az egyház épület homlokzatán (Facade) 2 oszloprend áll egymás fölött, ezen elrendezés azt látszik jelenteni, hogy az egyház belseje 2 emeletet képez. Efféle homlokzatok, miféléket t. i. számosan láthatni mindenütt, hamis fogalmat adnak az építvényről, 's ezek rendszerint jóval, olykor felével is magasabbak magánál az egyháznál. Ezek hasztalan 's idomtalan magasságot szereznek tehát az épületnek, főkép ha mi azokat oldalról tekintjük meg. A' kin alkalmazott néhány felvezető lépcsőt (Stuffe) az egyház basisának lehet tekinteni, 's ezekre talapot vagy piedestált állítani valami illetlen, a' mellyeken aztán oszlopok vagy pilasterek állanak. Ha külön magasságu oszlopok helyezvék egy 's ugyanazon talapzaton (Untersatz), mellyek közül néhány körüljárja az egész facadét, midőn ellenkezőleg a' kisebbek csak díszességére szolgálnak 's a' tájtoknak; e' helytelen elrendezés által zürzavar 's támad az ékesítés-tagok között, 's ennél fogva elenyésszik végkép az egység 's a' harmonia,

az architrábok, a' carnesek, a' pilasterek, 's az oszlopok félbeszakasztatnak, 's frontonok rüt alakot nyernek. Mind e' most felhordott illetlenségek elvesznek, ha nem adatik a' homlokzatnak több magasság mint szükséges, ha a' templom lábra csupán egy oszloprendet állitunk, 's ha az egész építvényt csak egy frontonnal látjuk-el. Mivel végre az egyházaknak mint középületeknek, meg kell különböztetni magokat a' privátok házaitól; ehhez képest az ablakok is nyerjenek bármiféle formát is, lényileg megkülönböztessék magokat azon ablakoktól, mellyek alkalmazvák a' privát épületeken.

Mind azon egyházaknál, mellyek kuppolát nyernek, az építvény bevégzés frontonnal ne történjék soha. Fronton és kuppola nem fér meg egymással, 's tehát össze nem illenek, a' fronton által azt akarván jelenteni, hogy az építvény hegyesen avagy gerinczesen végződik. Lehet-e valljon csak képzelni is magának azt, hogy egy fatető képes legyen a' kupola nagy terhét hordozni? Egyébiránt is a' kúp sokat veszt általa, mivel ha a' hely még oly tágas volna is, 's ha fölette széles utca vezetne is oda, nagy része a' kúpnek elborittatik a' fronton által. A' kúp mindenhol a' homlokzat egyik egészítő részét tegye. Ha tehát kuppolát akarunk használni valamely egyháznál, ne végeztessek az építvény frontonnal, hanem inkább négyszöget képezzen, 's diszkorládék fogja körül, melly aztán lapos tetőre mutatván, a' kuppola, mint valamely bäsison avagy talapzaton látszik kiemelkedni.

Azon munka, melly Franciaországban jelent meg következő czim alatt: Paralele de architecture de Mr Durand, a' legnevezetesebb egyiptusi, görög 's római templomokat, számos mecsetet, pagodat, goth, 's ujjb sztilben emelt egyházakat felterjesztve rajzokban mutat, 's alkalmat nyújt a' kezdő művészek ezen műalkotványokkal megismerkedni, 's ismérteit tágasbitni. — Azon javallattervek főegyház homlokzatok számára, mellyeket egykor dolgoztam bizonyos feladás következésében a' hozzájuk tartozó talprajzokkal és átmetszésekkel, — mustrául szolgálhatnának hasonlő műtervek készítésénél. *Novák Dániel,*

Magyar nyelv tanulása.

V. O. városban közelebről egy polgári társaságban, közös magyar köszönetések közt poharak üritetvén; — egy több évek előtt beköltözött, és a' nevezett városba letelepedett és polgárosított 's külföldi születésű is kívánván poharát elköszönteni, a' mint németől elkezdette üdvözlését, a' támadott zaj által félbeszakasztott, helytelenitvén Magyarhonban magyar polgárnak a'

német ajakú üdvözet; mire a' lón felelet: hogy ő örömet megtanult volna már magyarul, de midőn ő ez előtt több évekkel Magyarországra költözött, azt halotta, hogy a' magyar nyelv kidolgozására tudós társaság állítatott fel; ő tehát mind addig azt várván, hogy minél előbb a' tudós társaság által kidolgozandó jó, tiszta, és igaz magyarságú gramatikára és szótárra 's a' t. tehet szert, és így egyszerre jó és tiszta magyarság tanulásához kezdhet, ennél fogva az addigiani tisztátalan és roszt magyarságot nem akarta sajátjává tenni, ne hogy kétszer kellesen tanulnia, 's ezért mind ekkoráig hozzá nem fogott. (Ez pedig Sp. volt.)

Hernyó - vándorlás.

Nyárelő 17kén hirtelen olly tömérdek hernyó jelent-meg Poszad Kriakowban (Oroszországban Kremencsugnak külvárosa) hogy minden utcza, udvar 's kert megtölt velök. Innen az egész sereg a' Dnieper-hidon keresztül, Kremencsugba húzódott, és pedig olly szörnyű sokasággal, — hogy a' hatóság a' hidat ketté vágatá. — Azonban midőn a' hernyók magokat utjokban gátolva látták, gombolyagba tekergődztek, yizbe vetették magukat, 's tulpartra usztak, 's a' hidnak megmaradt részén fölmászván, utjokat tovább folytatták északnyugot felé. 18kán több utczáit lepték el Kremencsugnak e' hernyók. Több háznak födelét 's kerítését a' szó teljes értelmében ellepték. Legkülönösebb volt pedig azon körülmény, hogy a' hernyók két sűrű sorra oszolva haladtak végig az utczákon. Egyik sorban mentek a' nagyok, másikkban a' kicsinyek, 's ha a' sor valahol megszakadt, az elsők is megálltak, míg a' hátulsók magukat kinyugvák, 's ismét egyesülének, A' nép az utczákra tódult e' szokatlan látvány szemlélésére. 19kén Sredipolje falu mellett, melly Kremencsugtól 3 és fél mértföldnyire fekszik jelent meg a' vonal és pedig olly mennyiségben, hogy minden kiirtásukra használt kísérlet sükeretlen volt. Egy más csapat Gradisk (Kremencsugtól 4 m.f.nyire) városnak indult 's 20kán a' Dnieper körül több helyen jelentek meg, úgy hogy a' folyamom átkelésök is több helyen történt. A' gabonában nem tettek kárt, ellenben a' veteményes kertekben minden zöldséget, mezőn a' füvet, 's különös gyorsasággal a' csalánt emészték fel. Nagyságra a' közönséges káposzta-hernyóhoz hasonlitanak és színök sárgás szürke volt.

Reg.

Földalatti meleg.

Az ujan ásott grenellei kút 500 metre mély, 's így körül belől 5-ör mélyebb, a' mellette fekvő rokkant katonák házának ormánál. Hévmérőt

vizsgálat után, mellyet Arago 's Walferdin urak e' kútnak fenekén tettek, a' meleget 26 foknyinak találták, 's valahányszor egy metre-rel alább ereszték a' hévmérőt, egy fokkal nevedett a' melegség is.

Pesti jósérzetek M. Ali sorsa iránt.

Egész nap olvasék: az esti szürkület
A' nagyvilág felforgatott viszony
'S balhelyzete felett gondolkozó
Talált 's nyugottan ülni asztalom mellett.

Miket szürend körülmény, emberész 's hatás
A' leplezett jövőkor méhiből?
Mint jönnek össze annyi érdekek
Keresztösvényöken? kit ér fény kit bukás?

Mi várja végzetül a' sok kívánatot,
Közülök melly szenved hajótörést;
Végcélját fogja mellyik érni el,
Mint oldja fel a' sors a' gyült csomóguzsot?

Ha győzni fog e' szellem test 's anyag felett,
Fondorkodás a' jog szabályain?
Erőn a' gyengeség; ha zöld babér
Diszítani fog 's mikor jutalmul érdemet?

Igy elveszék vegyült 's küzdő elméletek
Mély tengerébe léleklankadón:
Midőn a' félig-zárva volt szemek
Villámló fénysugárra felmeredtenek.

Künn szél csapongva fút, eső sűrűn eredt;
Menydörge közbe 's villámtűz lövelt:
Valóm pangásiból emelkedék
'S csikazó szikrakint gyorsan feleledett.

Mindent mulónak láttam a' világ során,
Mint légből bukkant 's eltűnt fényletet:
A' felcsomódott gondolatfonalt
Ismét lefejtgetém jósérzetim szaván.

Mit ér te ősz basa lánggal boritanod
Országokat feltételed miatt?
A' gyült-erő letiprand 's hırneved
Füstnek menend, hiú dagály 's erőszakod!

A' Nilus embervér-pataktól áradand;
Partján feküdni holttestek ezrei
Fognak, 's ha kérdezend ki,
Miért e' gyilkolás? számot hibád adand.

Te islamot 's a' hont fentartni gondolod
Vakon buzgókodón? nem látod-e
Mint reng az ősz haza, mint veszni dől,
'S bünöddel még erőtlenebbé átkozod.

(Vége következik.)

A' 42. sz. rejtvény megfejtése — Ali, Ila.

Guevara Antal életrajza.

Az erő- 's lélekteljes egyházi szónoklat, egy csodatevő mózes-vessző, melly még a' minden jó és széptől elzárult kebelhideg beljéből is élesztő erecskét képes szivárogtatni. Alig hangoznak el a' hatással ejtett szavak, azonnal eszmél az érzékenyült sziv, 's Isten, hon 's király iránti köteles szeretetre buzdul, 's lobbad. Minden kor 's század kérkedik ebbeni jeles mesterekkel, kik, mint a' szárd hegyek karjaiból kiemelkedő nap rezgő sugára, melly kivánt szálltával ujon életre melengeti a' nélküle pangó mindenséget: hasznos létőkkel bölcsen élesztgetik 's képzik a' gyarló emberiség fogékony tehetségeit. Így tűnik fel a' 16-dik század homályos szőnyegén a' tiszteletes szerzetes, a' nagy pap — Guevara, spanyolhon, nem a' művelt világ kékellő egén, 's mint jótévő nap, ömlesztüi üdvös munkáiban a' jőzan élet üditő szikráit.

Dédősei, a' belhadaktól hányatott brit földnek félvén irtozatos villongásait, a' neki kényelemmel ajánlkozó Castiliában, hová kőbbor végzetők omló zápora sodrá, telepíték le főrangu nemes családokat, melly ha félreszakadván, mint hat ágra oszló élőfa, érlelé ujdón hazájának kellemes gyümölcseit, 's ezek közt magasztas Antalunkat.

1487dik esztendő zordon szaka vala a' választott időpont, mellyben uj frigyét alkotó megváltónként örvendezteté meg várva várt születésével Alava népét, mellynek üdvéért küldetett. Már serdülő korában a' hadi, gondos szülői által e' kellő pályatétül eleve tüzött életnemmél kibékülhetlen lélekhajlama csak zajtalan magányt, csak nyugalmas békét, hol ajtatos imáit, 's szünóráiban tehetségéhez mért istenes könyvecskék olvasását csenddel végezhesse, kémele. Alig fejlék ki gyermekéveiből, midőn mintegy égi ihlettől meghatva, nemzője egyező nyilatkozásával, szerzetes mezét ölt, reményjós életét, elvonulva a' háborgó világ színétől, szent Ferencz jámbor fiai körében élen-dő le. „Nem lehete itt — mond egy korszakú író — mint testesült ártatlanságot örömfogultan nem látni tisztelni, 's terjedelmes tanuságát, mellyel aczél türelmét csüggedetlen szorgalma díjazá, csodálni, 's ártatlan irigységre ellene gerjedni.“ Iparát legkivált egyházi szónoklat, 's szent írás ho-

mályosb helyei fejtegetésére fordítá, és pedig olly sikerrel, hogy rögtön magasztaló hirre kapván, zárdai magányától, mellynek ápoló kebelén remélt élvezni hivi üdvéért áldozott napjait, bánatos érzettel búcsuzni, 's örökre megválni kényteték; V. Károly ugyanis, az akkor országló fejedelem, ki a' valódi aranyat, melly Antalunk jellemén dúsan csillámlék, de mellyet fondor ellenei agyarkodó ármányból silány lemeznek becsmérle- nek, méltánylani igen is tudá őt, udvari lelkész- séggel együtt történetirójává, 's mondani czimze- tes püspökké nevezé ki.

Enyhül most a' kolostori fegy, ajánlkozik a' sajinság-hervasztó alkalom; áll a' szédítő magas orom, mellynek csúcsára szende erénye helyzé: távol azonban, hogy kezdett ösvényérül bár pará- nyira is félre térjen, sőt kettőzött munkával ver- gődik dicső hivatása dicsőbb pontjához! Érzet- 's tudomány deli beszélyei, mellyek közt „az isteni szeretet 's fejedelmi intések szavallatai ragyogó csillagok gyanánt ékítik egyéb remekeit, 's mel- lyeket ő a' mézajkú, nem hizelgő üres sza vakkal, de elszánt keresztény lelkesedéssel szavala, — a' két köztársaságra olly fontos benyomást gyakor- lanak, hogy méltán boldognak hizelgheti magát, ki ezek hosszas rendeit olvashatja.

Három fogatra részelé bámulatos munkáját, melly a' minden oldalú 's alapos tudománytól „bő- ségszavunak“ méltán czimeztetik. Alig létez olly ember-osztály, melly ennek figyelmes olvasásával nem okulna. A' szent írás kétes helyeit tisztán magyarázza, az erkölcsi 's political bölcsesség ágaza- tít bölcsen közli; a' magány 's köztársulatok ren- dezéséről 's fentartásokról helyes 's korszerű sza- bályokat alkot; az ő történeteket ujjakkal elegyítve hasznos kellemmel festi; az elhunyt nemzetek szo- kásait figyelemmel méregeti léha jelenével; szóval ő százada erkölcsös senecája, hona Plátoja 's az istenítő bölcsesség oraculum. Innét alig hagyá el, sajtóját a' spanyolul fogalmazott műv: már is olasz, francia, belga, német, 's hogy ugy szóljak, a' mivel világ majd minden nyelveire szoros vagy szabadabb magyarázattal rögtön áttéteték. — Vajha honi literaturánk is e' drága kincscsel hóvama- rabb kérkedhessék!

Azonban elkondult a' tartósb életre méltót ki- ragadó petcz, 's hosszas gyengélkedésének, melly őt tisztében nem gyéren hátráltatá, 1544ben, ur- vacsorája napján sokak fájdalmára, véget vetett. Vagliadoli szerzetes zárda czintermében hamva-

dó tetemét jegyző sirirat, mellyet két évvel előbb maga készíte, így hangzik:

CAROLO. V.
HISPANIARUM. REGE. IMPERANTE.
ILLUSTRIS. D. DOMINUS. FRATER.
ANTONIUS.
DE. GUEVARA.
FIDE. CHRISTIANUS.
NATIONE. HISPANUS.
PATRIA. ALAVENSIS.
GENERE. DE. GUEVARA.
RELIGIONE. S. FRANCISCI.
HABITU. HUIUS. CONVENTUS.
PROFESIONE. THEOLOGUS.
OFFICIO. PRAEDICATOR. ET. CHRONISTA.
CAESARIS.
DIGNITATE. EPISCOPUS. MONDONIENSIS.
FECIT. ANNO. DOMINI. M. D. XLII.
POSUI. FINEM. CURIS. SPES. ET. FORTUNA.
VALETE.

Nepomuk.

S. A. Ujhelyi czáfolat czáfja.

S. A. Ujhely october 25kén. Fütőt kályhám szögletébe vonulva „tiport reményimen ábrándozva“ ülék, midőn egy szolgál, t. i. kocsisom a' 81dik számú „Nemzeti Ujság“ czimú hirlap általadásával felserkente, ebben csakhamar megpillantám ezen sorokat: S. a. ujhelyi czáfolat, mellyben a' felhívott ujság kassai levelezője a' 72-dik szám alatti közleményért erősen rostáltatik N. I. úr által. Ezen czáfolat valamit megmozdított bennem, 's ezen valami megmozdulása pedig arra birt, hogy a' czáfolatra egy kis viszón czáfolatocskát írjak: de N. I. vagy is alkalmasint Ny. I. úr (ne hagyjuk el az Y-t hiszen azért egy valaki Sz. megyében sok pénzt adott), mit fog mindjárt mondani mint czáfoló viszónczáfolatom kezdetére? nemde azt, hogy a' czáfolónak csak a' dologra tartozókkal kelvén elő állani, szószaporitással nem kell sőt nem szabad az olvasó 's tiszteletet érdemlő közönség béketürését fárasztani, mit tartozik az én kályhám, fütésem, tiport reményim, ábrándjaim, szolgám és felserkentésem az olvasó közönséghez? semmit. Igaz Ny. I. ur, én csak önczáfolatát vettem mintául, ne haragudjék; azután még tovább is hü követője maradtam modorjának, látja, az ujságokat én is csak megpillantani szoktam mint ön, csak abban! valék hűtlen, hogy! elfelejtém mondani „előbb fölis bontám az ujságot“, no de ezért megbocsájt Ny.

I. úr, mivel a' többiben hiven utánzom czáfolata kezdetét úgy-e? tudom én hogy igaz hibás az, igen tudom, mennyire ükőzik a' mondottam törvényben, mert illy formán egy utazás vagy románirónak lehet csak beszélni, annak sem sokat, nem pedig egy czáfolónak; de én azt is akarom, hogy Ny. I. ur is elhigye, hogy czáfolata kezdetén mindjárt haszontalan szószaporitással fárasztja az olvasó közönség figyelmét, azt pedig csak úgy érhetem el, ha önművemben t. i. e' viszónczáfolatban láttatom meg Ny. I. úrnak a' rosszat, mert Ny. I. úrnak, úgy veszem észre, sőt alább meg is mutatom, különös tulajdona az is, hogy a' Zeusz által reánk akasztott két tarisznya közül mindig csak a' mellén hordottra pillantgat, mellyben a' mások vétkei vagynak, a' hátán hordottat vagy is az önvétkeivel terheltet pedig soha sem nézi meg. De mit is ért Ny. I. úr e' szón, hogy „megpillantottam“ ezt: legere, observare, animadvertere, ej ej ne tartson illy különös szótárt, higye meg, nem való az fenhangu, ne mondjam önhiitt előadása módjához, valamint a' haszontalan szószaporitás sem. Ennyit czáfolata hibás kezdetére, nézzük most már mi igaz abban, 's mi rágalmozás. A' kassai levelező ezen szavai ellen: „ez alkalommal nem lehet „dicsérettel 's köszönettel — emlékezni azon valóban ritka jószágú utról, melly mult hónapokban „t. Láczy József megyei főbiró úr rendelete következtében ifjú Tóth Sigmond albiztos ügyes „ügyelete alatt a' herláni fürdő felé a' rozgonyi erdőn keresztül készült; általában egyik utánozásra „érdemes főügyekezete tisztelt főbiró urnak járásában (füzéri) az utakat jó karban helyezni, 's fentartani“ erősen kikel Ny. I. úr 's előadván ismét ön uri személye egyes cselekvényei felhordásával, hogy ő az új törvények kihirdetése meghallására Kassára Mikóháza felé utazván, 's egy részét a' füzéri járásnak áthaladván, az utakat igen rossz karban lelte, 's ennek bizonyítására felhozza, hogy azokat maga a' főispányi helytartó úr is rosszának találván az augusztus havában Kassán tartott közgyűléseken helyrehozásokat indítványozá; mi el is határozottat: ezeket előre bocsájtván a' kassai levelezőnek esik, azt felhívott közleményéért ámitónak nevezi, 's gyanittatja, hogy bizonyosan valami összeköttetésben van a' füzéri járás főbirójával, kit ő hogy tisztel, mondja ugyan, midőn érdemtelenül bántja czáfolatában: mint mind ezt a' 81. sz. alatti Nemzeti ujságban olvasni lehet. Ugyan kérem Ny. I. ur, miért bántá azt a' kassai levelezőjét, 's miért nevezé ámitónak? hát azért hogy Mikóháza felé Kassának menve a' füzéri járásban rossz az ut, nem lehet ugyanazon járásban a' herláni vagy is a' ránci fürdő felé a' rozgonyi erdőn keresztül vivő út az említett fősz. biró úr ipara által már megigazított; állítja-e valahol a' kassai levelező, hogy

az egész füzéri járásban mindenütt tökéletes jó ut van! sőt ezen hozzá vetett szavai a' levelezőnek „általában egyik utánzásra érdemes fő igyekezete „tisztelt főbíró úrnak járásában az utakat jó karba helyezni“ nem mutatják-e világosan, hogy a' levelező is épen jól tudja, 's maga a' fősz.biró is tudja bizonyosan jobban mint Ny. I. úr, hogy járásában az utak nem mindenütt jók, különbennem mondaná, hogy főigyekezete azokat jó karba helyezni: miért amitó hát a' levelező? hiszen nem mondja ő sehol, hogy a' mikóházi út is jó, ő csak a' herláni utat mondja elkészültnek, a' mi valóban igaz; 's miért kell bizonyos összeköttetést közte 's a' fősz.biró között gyanítani; nem de nagyobb ámitó, még pedig minden érdemet bepiszkolni akaró fekete lelkű ámitó az, ki a' specificumot genericummá változtatja, hogy epéjét ártatlanokon kiönthesse, nemde? Ny. I. úr, mit mond erre fonák logicája vagy logicátlansága? mit akar azzal is bebizonyítani, hogy az augusztusi közgyűléseken Abaujban maga a' főispáni helytartó indítványozá a' mikóházi ut megigazítását 's az el is határozatott? hát terheli ezen állítás a' levelezőt, vagy a' főbíró? pedig azt akarja a' czáfoló, mert állítása bizonyosságul hozá fel: hát minekelőtte megyeileg elhatározatnék egy út helyrehozása, szabad azt ön fejétől a' sz.birónak helyrehozatni, mit? mentő-e vagy terhelő ezen állítás is, ítélemeg az elfogulatlan olvasó közönség 's kiáltsonfel velem: ó czáfoló, — oh czáfoló logikája! — óh czáfoló rozszlelkű gúnykaczaja! — Hogy én is szolgáljak azonban egy tanácssal Ny. I. úrnak, mint ön a' kassai levelezőnek, olvassa meg másszor Ny. I. úr az ujságot, ne csak pillantgasson bele, 's gondolja is meg, mit állit más egy kicsit, 's úgy fogjon a' czáfolathoz; nem pedig andalgó mámorjaibul felébredve; akkor tán fogja tudni, mi a' specificus, mi a' genericus állítás, mert higye meg nekem ön, egész más dolog az írni, egész más beszélni, ha saját tapasztalásimból mernék én is egy kicsit szólani, sok mondott következtelenségeit eltakarta már egyszer másszor is a' vivát, az írásban pedig a' vivát nem segít 's nem győzi le az igazságot.

De nézzük mi berzenti fel különösen az újabb haladás vagy tespedés fejlődését, ön szavai szerint vizsgálni oly igen szerető Ny. I. urat különösen? a' kassai tudósító im e' szavai: „az új törvény-„czikkelyeket a' megye rendei, mint a' haza boldogsága és közjónak előmozdítására czélzókat, „felséges jó királyunk iránti élénkséggel nyilvánított igaz hű jobbagyi hálaérzet mellett különös „lelkessedéssel fogadák, az ezek alkotásában munkás részt vevőknek czimteljes neveik hálásan említettvén: mind ezek honfi nyilvánítási a' késő „maradéknak emlékül jegyzőkönyvbe iktattatnak“

Ez ellen legelőször is azt állítja Ny. I. úr, hogy nem olvastatott pontonkint vagy is általában az új törvény, 's ez okból ürügyet vesz magának újabb kikelésekre; elhiszem ebbe vün igazsága, de kérem tekintse meg csak az erről irt abauji jegyzőkönyvet, nem azt fogja-e abban feljegyezve találni, hogy az egész új törvény általános felolvasatott, valljon fel lesz-e abban jegyezve, ez vagy amaz czikkelyt nem olvastuk, 's ez esetben nem a' levelezőnek léssen-e ismét igazsága, 's nem minden megyében így történt-e az többnyire, hol kivált küldöttségre lévén bizva, a' gyakorlatba hozatal iránti véleményadás, a' gyűléseni felolvasás csak időülő 's el nem mellőzhető szertartás maradt; miért hát ezért valakit bántani? hát Herkules csizmaival, lőcsei kalendáriumával, hogy hallgatás volt a' teremében, 's többi apologiájival mit akar Ny. I. ur? olly vakmerő lenne 's az ellenkezőt merné állítani? azt tudniillik, hogy nem tisztelettel, nem hálaérzettel jó királyunk iránt, vevék Abauj megye rendei az új törvényeket, vagy illyesmit akarna kiokoskodni, 's ki apoligizálni; illy sértést merné reáfogni egy megyére, mivel érett 's nem szellemesdi emberekből állván a' gyűlés, nem bőgte az éljeneket, tán némelly kedvelt, varázs erejű nevek hallásakor sem; hát a' hallgatásban 's mély csendben nem a' legnagyobb tisztelet 's hálaérzet kifejezése fekszik? lehet-e, szabad-e egy alkotmányos országban, az alkotmányos törvényhozó legfőbb testület által hozott törvényeket máskint, mint tisztelettel 's hálával fogadni az alkotmányos hon egy igen kised részének, az egész alkotmány feldulása nélkül: hazudott-e hát a' levelező, midőn azt, 's ollyat irt, minek másképen történni józanon nem lehetett, 's bár minők lettek légyen az abauji utasítások, 's bár mennyire nem nyertek légyen sikert, feltéve mégis tisztelettel kelle a' a' törvényt fogadni 's hálával, ha sajnos lenne is, mert az, az egész nemzet, 's fejedelme akaratja; melly előtt egyes megyei érdekeknek el kell némulniok: érdemel ezen állitásaért gúnyt, 's oktatásokat a' levelező? a' czimteljes nevekről a' czáfolónak mennyiben lehet igazsága, azt az abauji jegyzőkönyv tudja, valamint az abbani beiktatást is, meglehet, hogy igaza van e' részben a' czáfolónak, de hogy e' mellett is vakmerőségénél nem egyéb fentirt állitása ellen a' levelezőnek apologizálni 's kikelni, és állitása ellenkezőjét kiokoskodni akarni, merni, 's hogy csak egy amnestiákkal kis időszakban lehet illyes mit még ujságban és kiadás végett beküldeni, én részemről hiszem 's ez által is meggyőzettem újabban is a' felől, mennyire igaz: „blanda patrum segnes facit indulgentia natos“.

Meg kell végre mutatnom, hogy a' hátulsó tarisznyába soha sem tekint Ny. I. ur, ugyan ha

már valamit rágni 's czáfolni keresett, miért ment e' miatt a' szomszéd Abaujba, nem épen úgy neki eshetett volna, — saját megyei egyik levelezőnek is, a' 74dik számban olvasható s.a.ujhelyi közleményért elég sok elménczséget reá illeszthetett volna, erre is attól kezdve, hogy csak testben van jelen a' gyűlésen, egész a' lócsei kalendariumig; kérjje meg csak e' levelezőtől, miért nem közlötte a' 3-ik megkérő felirást is, melly a' főispányi helytartó ő méltóságához intéztetett; 's adja neki oktatásul, hogy ha hitelesen nincs módja valamit megszerezni egészben, ne írjon részletesen. Kérjje meg tőle továbbá, miért teszi e' feliratok kidolgozását munkáló küldöttség elnökének az első alispányt, 's ismét ugyan ezt a' törvény-cikkelyek gyakorlatba hozatalok iránt kirendelve volt küldöttség elnökének is, holott mind kétőben a' másod alispány volt elnök, 's itt mondja el neki, hogy csak testben volt jelen, vagy aludt, 's agyvelője prücskeit is említse meg; vagy pedig szóljon valamit azon kilencz közohajtás közboldogság 's közkívánatról, melly 14ik sorban a' közlemény elején olvasható: fejtse meg azon összehalmozott különben szép szavaknak, melly az első felirat kezdetét teszi, hol van értelmök, 's mit tesz ez: „a'hol az egymás iránti bizodalmat-, „lanság 's meghasonlás a' közdolgok folyamatjára „káros hatással van, legüdvesebb mód a' haza aty- „jának kegyelemmel párosult igazságos hozzájá- „rulása,“ mit kér kegyelmet, vagy igazságot? a' kettő együtt soha sem jár; mihez járuljon hozzá? a' bizodalmatlansághoz, meghasonláshoz, vagy a' közdolgok folyamatához, vagy a' káros hatáshoz, mert a' kihagyott interjectára csak nem vitetik; miért maradt el az a' h' o lnak megfelelő ott a' legüdvesebb előtt; miért nem bizadalmtalanság folyamára legüdvösb — óh óh melly anyag! — sok egy czáfolónak, de mivel én az nem vagyok, tegye azt „sed sine ira, ast cum meliori studio“ mint Schaden mondja, Ny. I.úr, kinek most úgy hiszem ennyi satis pro peccatis. Egy a' két betüből.

A' zemplényi levelező.

M e s e.

Egykor egy toronybeli óra a' mint a' tizenkettőt elütötte, megállott, elgondolá milly boldogtalan ő, minden teremtsnek a' bolondja, neki soha nincs nyugta. ő bizony nem jár. A' bagoly a' torony párkányán ült, 's nyugtalan várta az egy órát, mert akkor szoktak a' szárnyas egerek haza térni 's azok közül jóféle falatokat lehetne fiai számára válogatni; — igen hosszúnak tetszék az első negyed a' bagolynak, 's miután a' kalapács még sem ütött; lement az óra szobájához, kilesni mi baja van. Amint észrevette, hogy az óra alszik, sietve

költé fel fiait. Összeszedette velek az egész fészket 's levezette őket az óra szobájában, hol a' szél nem fűjt. Alig hogy hajnalott, a' pap az ablakon kikiálta hány óra? ébren volt a' szegény óra 's már megbánta tettét, de járni már nem járhatott, mert a' bagoly a' lábára fészkelte.

Bizonyos szer a' bűdös féreg kiirtására.

Végy patikában: Ungvent. hydrargiri cinerei 4 latot. Végy boltban: Olei therebentinae — 1 latot. Végy a' piaczon: tört paprikát, két kávés kanállal.

Ezeket keverd össze, és kend vele a' nyoszoláknak, kanapénak, székeknek alját, továbbá a' tükröknek, képeknek, almáriomoknak, 's egyéb házi bútoroknak hátát azon helyeken t. i., hol a' bűdös férgek mászkálni szoktak, — 's örömmel fogod tapasztalni ezen megbecsülhetetlen szer hasznát.

Jegyzés. A' fentebbi kenőcs kerül 20 ezüst krajczárokba és egy szobára elég.

Egy pesti lakos.

Pesti jóséretetek M. Ali sorsa iránt.

(Vége.)

Utat nyitandsz az éjszak dulva nyargaló
Szelének árva Stambulod közé —
Dühöngni ott, lehányini holdaid,
'S az nyögni fog reád boszut kiáltozó.

Azt véled-e, nyugotról sáska számosan,
Mint egy fő védni felkelend a' nép?
Ha megjön is, csatád hevesb leend
Ugyan de bukod sorskönyvbe írva van.

Vagy nem. Tégy, mint akarsz: sors fejtse meg
Ha volt-e benne biznod oktan?
Följegyzi a' történet lépteid,
'S hited kijátszod-e, utód itéli meg.

M. Alihoz.

Istened a' sors lón: vigyázz nehogy ártva köszönje
Meg vele játékod 's hü bizodalmidat.
Mint kártyából várt fujni le, pillanat
Kis műve, bármit még könyebben ront le a' sorskény
Irsaberki.

Rejtvény.

- 1—5 Ég haragia — a' köznépnél —
Melly gyakran körünkbe sujt.
1. 2. 3. Illyet nyergel, kit a' dicsvágy
Harcz- vagy lóversenyre gyujt.
4. 2. 1. Ez nézi ki a' csatára
Gyült tábornak erejét.
3. 5. Idvezítve boldogítja
A' halandók életét.

A' szent föld.

A' jelen történetek Palæstinában, ritka fontosságot nyervén Europa előtt nem csupán az egyesült keresztény-török seregektől elfoglalása által a' szent földnek: hanem e' tartomány jövődjének tekintetében is, melly hihetőleg biztosítva leszen barbár járom ellen; helyén lesz talán Weyand János németországi architectusnak 1821ben utazása közben ott szerzett tapasztalásit tudatni a' t. közönséggel, kivel találkozáván Bécsben visszaérkeztek, 's tapasztalván tudományos miveltségét, a' physikában, chemiában, mineralogiában, oeconomiaiban szerzett alapos ismereteit, 's alapos nyelvtudományát, jelesül pedig ritka ügyességét a' természet utáni rajzolásban: szíves örömmel közlöm e' fölötti jegyzeteit, kiegészítvén azokat a' legújabb adatokkal. Előadása ekép hangzik:

Megérkeztemnél St Jean d'Acreban, azonnal a' francia consulhoz siettem, kinek ajánlottam Konstantinápolyból. E' derék férfitől barátságosan fogadtatván, nála lakást nyertem, 's minden szükségessel elláttattam. October 25kén 1821ben, azaz másnap megérkezésem után, a' consul közbenjárása által bemutattattam a' basánál. — Szerződés nélkül bevezetének bennünket egy szobába, mellynek padlata perzsiái szőnyegekkel beborítva volt. A' szoba előtt le kelle vetni cipőinket. Divánján ülve, melly selyemmel volt borítva, szemközt a' bejárással a' szoba végénél fogada bennünket a' basa. Bámulásomra a' consul minden szerződés nélkül feléje ment, 's helyet foglalt mellette. Ez valami szokatlan a' törököknél, kik a' szerződést kiterjesztik egész a' kicsinségekig. Francia nyelven köszönté őt a' consul, mit ugyanazon nyelven viszonzta. Eztán felém fordult, 's kérdé tőlem olasz nyelven: én volnék-e azon frank, ki bejárni akarja egész Palaestinat? török nyelven felelvén kérdésemre, azonnal helyet foglalni parancsolt. Egy arab a' basa szolgálatában, kávét és pipákat hozott, mellyekkel aztán megkínált. A' basa egy magas ember volt, arcza teljes kinyomású 's méltóságos, szemei tüzesek és élénkek. Fürtös fekete szömöldöke, 's szakála vad martialis tekintet adának neki; beszéde rövid volt 's hangos. Hozzám intézett kérdése volt, miféle ujságok volnának Európában, mit ő rendszeren mindenikhez intéz, ki onnan jó. Konstantinápolyi firmánomat mutatván neki, melly biztos járást, és szükség esetében pártolást is foglal magaiban, — helyeslé ugyan, hozzátéve, hogy ő tőle egy fermán, ezen 's a' damaskusi basalikban hasznosabb leszen. Esedezvén azért, meg-

gérte, hogy kezemhez fogja szolgáltatni a' consul által, a' mit még az nap meg is kaptam. Nálam lévén néhány szép politirzatú üveg, ezzel megkínáltam őt, 's egy szép készületű zsebtávcsővel. Ajándékom kedves volt előtte, mivel Ásiában nagy becsé van az üvegnek, a' simitott üvegeket pedig úgy tekintik, mint drágaságokat. Elbocsátván bennünket megparancsolá, hogy engem egy janitsár kísérjen. A' basa szolgájának is csekély ajándékot adtam, mellyel ő megelégedni látszott. A' basa parancsánál fogva mindenhova kísért egy janitsár. E' kitüntetés eleinte terhesnek tetszék, azonban egy kis ajándék, 's mi még több, hogy anyanyelvén beszélhettem a' janitsárral, fölötté hajlandó lön hozzám, 's így minden baj nélkül odajutottam, hová akartam. Körülsétáltam a' várost, 's janitsárom mutatá a' francziák táborozási helyét.

Elbucúzva Európától, nem álmodoztam ugyan földi paradicsomról, legalább is reméltem azonban e' tartomány egykori deliségének nyomdokira találni. Szent aggodalommal léptem e' földre, szent borzadástól voltam elragadtatva, elérni nem sokára azon helyet, hova olly igen sóhajtoztam jutni; 's csendes ajtatosságban reméltem meghallani azon szavakat, a' mellyeket Jehova intéze Abraham fiaihoz: „ez ama megígért ország, a' mellyben tej 's méz foly, 's a' mellyet örökségül szántam tinektek.“ Ah! mennyire csalatkoztam, a' virágzás eltűnt — a' zsarnokság jármaival elhervad ezen ország, és sivataggá leszen. Homokos, rozsul mivel, kiszáradt síkságok, környezve kopár hegyektől, mellyeknek szemsértő fehérsége avagy sárgasága bántja a' szemet, foglalják-el az áldás helyét. Ezen ország rémitő tanúja a' büntetőszeknek. Az Isten elfordult azon néptől, melly őt elfelejté, ellenségek berontottak 's bevégzék az ő mindenható akaratját. Még mindig képzelém hallani az ő mindenható akaratját. Még mindig képzelém hallani a' menydörgő viszhangot, mellyre méltó szavait hirlelé, 's az országot 's annak lakosait kárhoztatta. — Visszatértem sétálásomból, melly igazán mondva nekem kevés örömet szerze, — a' városba, 's így a' mocskos utczákon a' consul házába. Nazarethbe szándékoztam utazni kedves, hir volt előttem az: hogy másnap egy karavan induland oda, mellyhez csatolhatom magamat. — Szokás Palaestinában kis karavánokban utazni, a' vezetőik arabok, kik e' végre számos öszvért 's szamarat tartanak, 's egy janitsár kíséri őket mint biztosságór. Azonnal egyet fogadtam. Azon este még udvar-

lásomat tettem a' barátoknál, kiknek Acreben kolostorok van. Szívességgel fogadtak 's ajánló levelet adának a' názarethi atyákhoz.

St. Jean d'Acre, Acca, avagy Ptolemais, azon tartományban fekszik, melly az Ascher nemzetisége volt, lakva körülbelől 15,000 lélektől, kik törökök, örmények, görögök és zsidók. Frankok nem lakják, tart mind a' mellett is az európai nemzetek nagyobb száma consulokat. A várerősségek jó karban állanak, a' várkerületi falak, a' mellyekhez belülről földtöltések támasztvák, igen vastagon 's izmosan építvék. E' sánczokon beosztvák az álgyuk; a' fegyvertárban van ezen túl sok álgyú. Törökök az előtt, legközelebb még az egyiptusiak tevék őrségét. A' házak, a' mikép egyáltalán Syriában jobbadán kőből felépítvék a' nélkül, hogy azoknak volna hegyesen végződő tetejük, hanem laposok; e' plateauon összegyűlkeznek estenkint a' lakosok, 's ezek erkélyként szolgálnak. A' vízhiány végett, a' házakon mindenhol alkalmazvák csatornákat, mellyek által a' víz csatornában gyűjtetik össze. Acreben kevés fontosságú a' kereskedés, 's innen jobbadán Egyiptomtól üzetik az ország belsejébe, a' hajók nagyobb száma azonban, a' mellyek Egyiptomból Konstantinápolyba avagy innen oda mennek, meglátogatják Acre kikötőit. — Világszerte ismeretes a' francziák általi ostromlás 1799ben, kiknek bátorsága az ostromlottak hathatós ellentállása ellen nembirt semmit. — Láthatni még a' körfalakon, nyomdokait a' franczia golyóknak, 's azon kár, mellyet véghez vitt vala a' franczia álgyuzás, mostanig nincs egészen kijavítva. — Az újabb körülmények által Acre is megtámadva az egyesült angol, ausztriai 's török tengerhadtól, 's e' folyó évi november 3kán golyózáporral borítva, másnapon elfoglaltatott, ámha Machmud bey 5—6000 egyiptomi katonával védte is a' várat, 's a' megfogott Schultz lengyel mérnök ezredes, új erősekkel látá-e' a' várat. Fridrik ausztriai főherceg, 's tengeri hajóskapitány, világos példáját adá nautikai tudományának 's hősiségének, daczolva minden veszélylyel.

October 26kán, a' napszürkülettel útnak indult a' kara van Nazareth felé. Elbucsúztam tehát a' szives consul családjától, ki azon várkapuig kísért, mellyen kivezet az út. E' karavan 10 görög 's armenus zarándokból állott, 's a' sveczerből, ki Konstantinápolyban velem együtt hajóra szállott. Nekem, és Schwaiczernak zarándok öltözetünk volt, alatt pedig jól felfegyverkezve valánk. Vezetőnk egy vig, barátságos férfi volt, ki kaczagásra nyujta alkalmat, midőn panaszkodánk a' nagy melegség fölött. Történetből épen azon janitsár vezette e' karavánt, ki engem mindenhova kísért Acreben. Ez kedvező jelenet volt reám nézve, 's

az egész zarándoktársaságra, mivel ezenkívül az utazók sok kellemetlenségnek kitévék, a' janitsárok jobbadán egyetértvén a' karaván vezetőikkel. Hajlandóságot bizonyítván irántam a' janitsár, a' vezető próbája, megcsalni bennünket sikertelen maradt. — Vezetőnk iránt nem volt azonban szükséges aggódnia maga javasolván őrizkedni az araboktól, 's valóban, ha mindenben követtük volna tanácsát, sok kellemetlenséget kikerülhettünk volna. — Egy órányi távolságban Acretől kőszirtes dombok közé jutánk, mellyek jobbadán mészkőből állanak, 's melly miveletlen és terméketlen, 's a' mellyektől a' visszavert napsugárok fölötté nevelik a' hévséget.

Az ezen dombok közti völgyek, hol megnedvesítés hiányzik, sovány zöldségük által azon kellemetlen behatást gyengítik némikép, mit szerez a' dombok terméketlensége, 's néhány sötét olajfajeleli a' fellah-ok (arabiai parasztok) lakását, kiknek köszönhetni egyedül, hogy e' tartomány már régen sivataggá nem lön.

Utunk Memnon sirja mellett vezetett-el, melly $\frac{3}{4}$ mértföldre esik Acretől. Egy kőhalomegyedüli maradvány, melly jeleli a' sirhelyet. Mintegy 6 órányi utat visszahagyva, egy kis faluhoz értünk, 's midőn a' nap hévsége elérni látszott a' főfokot, abban megegyeztünk, itt kipihenni 's ebédelni. Kívül a' falun cyprusok 's napolbákros között van egy kút, a' mellyben zavaros víz volt, e' körül tanyáztunk, 's megettük avagy elfogyasztottuk, mit Acreből hozánk magunkkal. A' janitsár, kit megkínáltam eledelemmel, azt nem fogadta el, hanem be ment a' faluba, hogy ott valamit vásároljon magának. Kissé eltávozta után, ismét visszatért egy zsidó kíséretében, ki Lengyelországból vándorlott ide 's itt letelepedett. A' zsidó tisztán beszélt németül; egyáltalán a' németnek Palaestinában utazás, ha mindjárt nem értené is a' török 's arabs nyelvet, most nem olly nehéz már, mint volt egykor, mióta t. i. lengyel zsidók vándorlottak be, 's ennél fogva tolmácsot könnyű találni. A' zsidó olesó árért hozott nekünk korsó bort, 's fehér kenyeret, mi kedves látvány volt reánk nézve, mivel palaczkunkban elgyengült a' bor a' hévségtől 's a' mint már említők, a' kút-víz zavaros volt.

(Folytatása következik.)

Gutenberg János' élettörténete.

Gutenberg János igen régi, középrajnai, vitéz Gensfleisch családból származott Mainzban. 1331ben ős-atyja Gensfleisch Friele (Fridrik) akkori tanácsnok, a' czeheknek a' hatalmas Mainz elleni felzendülésekor a' patriciusok főnöke volt. Két fia volt Péter és Clausz, amaz polgármester

lön, 's a' család főágát folytatá, emez pedig egy mellékágot alapított, mellynek ivadéki (Péter, Jakab és György) 1432—35 években Sorgenloch vagy Selgenloch melléknevet vettek fel. Péter fia, Frielo, a' főágban hasonlóképen alapított egy mellékágot; — melly egyik nejének törzsöknevétől „Laden“ melléknevet kapott. — Péter unokája, kinek szinte Frielo volt neve, Gutenberg Erzsébetet, Gutenberg kamarás egyetlen leányát 's e' család utolsó csemetéjét vevé nőül, 's vele két fiut nemzett, Frielot és Jánost, kik közül az utóbbi magát közönségesen gutenbergi Gensfleisch Jánosnak hívta, 's mind a' két ős család egyesített nevét a' könyvnyomtatás mesterségének feltalálása által a' késő maradéknak általadá.

Gutenberg János Mainzban 1393 és 1400 közt született 's igen hihetőleg atyja házában nevelkedett fel. 1411dik évben feltámadván a' czéhek a' patriciusok ellen, ezek közül 112 személy, 's köztök Gensfleisch János is, a' fentebb említett Péter, Jakab és György fiaival kivándorlott; egy másik lázadás, melly 9 évvel ezután (1420) hevesebben dühöngött, mint az előbbieket valamenyien, még inkább megritkítá az ott lakó patriciusok sorát, és sokan a' legelőkelőbb családokból kénytelenek lévén Mainzot elhagyni. Ugyan is, midőn III. Konrád érsek 's választó-fejedelem, és Ruprecht (Róbert?) császár e' városba bemenetét tartaná, patriciusok 's polgárok agyarkodva kapkodtak a' dies után a' császárt elfogadni, 's neki tisztelgeni. Ez alkalomnál a' patriciusok nyerek meg az elsőséget, 's sikerült nekik a' czéhek küldötteinek szerencse-kívánatit hátszinbe tolni. A' polgárság e' miatt annyira felbőszült, hogy a' császár elutazása után a' patriciusok házaikat feldulá, 's kemény békeföltételeket irt elibök; azonban a' nemes családok készebbek voltak inkább kivándorolni, mint olyan föltételek elfogadása által, mellyek becsületöket 's vagyonukat korlátozással fenyegeték, a' pórnépnek alattvalóivá leendeni. — Ekkor hagyá el Gutenberg is szülőivel a' várost, 's mint gyanitni lehet, Eltvillbe (Rheingauban) vonult, hol családjának birtoka volt, 's testvére Frielo még 1434. évben is lakott. Maga Gutenberg, úgy látszik semmi részt sem vett a' pártok küzdelésében, mivel az 1430ban patriciusok és czéheliek között kötött szerződésben, az ő neve világosan azok közt említettik, kiket a' tanács és község veszély nélkül ismét felfogadhatott. Gutenberg azonban ezen engedelemmel, mint látszik, nem élt.

Kivándorlása után 14 évvel Straszburchban látjuk őtet fellépni, 's perbe keveredni a' mainzi tanácscsal, mellytől évi jövedelme szokott járnai, de mi neki most megtagadták, hihetőleg azért, mert a' felszólításnak, hogy visszatérjen, nem en-

gedelmeskedett. Ő t. i. 1434ben a' mainzi városi irnokot hatalmába kerítvén a' város résziről még hátralévő 310 forintnyi házbérért tuzul fogságba teteté, 's csak akkor ereszté szabadon, midőn a' követelt öszveg kifizetését bizonyos határidő alatt valósíttatni megigéré, 's érte a' straszburgi polgármester 's tanács jót állottak. Ámbár valószínű hogy Gutenberg családi ügyei miatt, Mainzot még azon esztendőben meglátogatta, de mégis azonnal visszatért Straszburchba, hol a' város előtt fekvő Arbogast kolostorban letelepedett, 's titkon némelly kézművi mesterségekkel foglalkozott. Ezek nevezetesen kőköszörülésben és tükörkészítésben állottak.

1436dik évben egy straszburgi előkelő polgárt, Dritzehn András a' kőköszörülésbe oktatót. Mintegy esztendővel később Riffen Jánost tanítá egy más mesterségre, mellynek lehető nyeresége felett úgy egyezkedtek, hogy Gutenberg két harmad, Riffe pedig egy harmad részt kapjon. Később Dritzehn és még egy negyedik részvényes Heilmann András, lépett e' társaságba, 's a' számadási viszonyok úgy módosítatvák, hogy Gutenberg a' haszonnak felét, Riffe egy negyed, Dritzehn és Heilmann, kik a' tanításért 1438ki martiusban egyenkint 80 forintot tartoztak lefizetni, szinte egy negyed részét huzzák. A' menyire egy — Dritzehn és Gutenberg örökösei közt támadt — per okleveleiből ki lehet venni, ezen egyesület valószínűleg csupán tükrök készítésére, akkoriban igen ritka csinálmányra terjeszkedett. — Iparüzés közben észrevehék Dritzehn és Heilmann, hogy Gutenberg titkon még más mesterségekkel is foglalkozik. Sürgetős kérelmekre, hogy őket ezekben is oktatóra állítsák, rá állott Gutenberg, hogy előbbi szerződésüket eltörölvén, újat kössenek őt esztendőre, mellyben mind azon mesterségekre, mellyeket tud, — őket megtanítani, — 's tőlök semmit el nem titkolni igéré, azon feltétel alatt, miszerint mindenik a' már kezdetben letett 80 forinthez még 115 forintot fizessen, még pedig 50 frtot azonnal, a' többit pedig bizonyos határnapokon. A' szerződésben állott továbbá az is, hogy ha a' részvényesek közül valamelyik meghalna, a' bevett pénzösszeg és eszközök fejében 100 f. kapjanak, de a' társaság titkaiban 's nyereségiben minden további részvételtől kirekesztessenek. Heilmann a' szerződés szerint lefizeté a' kívánt 50 forintot, Dritzehn azonban csak 40et tett le, 's azon esztendőben karácsonkor, a' nélkül hogy a' hátralévő összeget leróta volna, megholt. Két testvére Dritzehn Miklós és György, ekkor a' társaságba felvétetni, vagy az elhunytól betett pénzösszeg visszafizetését kívánták. Gutenberg mindkettőt makacsan megtagadván, a' testvérek törvény útján követelék vissza a' költségeket; de a' mint Guten-

berg az egyezési kötésnél fogva megmutatá, hogy lehuzván azon 80 forintokat, mellyekkel Dritzehn András neki adós maradott, az örökösöknek még csupán 15 forint marad kifizetendő, 's Riffe és Heilmann is esküvel erősítvén, hogy a' szerződés nem máskép, mint ő előadja, köttetett légyen, a' nagy tanács 1439diki dec. 14kén olyan ítéletet hozott, mellynek erejénél fogva Gutenberg csak a' maga elismerte adósság lefizetésére köteleztetett.

Ezen per oklevelei, mellyekre 1745ben Schöpfunglin Straszburchban egy régi toronyba bukkant, magokban foglalják még a' kihallgatott tanúvallomását is, mellyekből Straszburch igényinek védőji, a' könyvnyomtatás-mesterség feltalásának dicsére azt akarák kihozni, hogy a' tiikos mesterség, mire Gutenberg társait megtanítani ígéré, a' valóságos könyvnyomtatás mestersége volt légyen. A' tanúvallomásokból kiviláglik, hogy Gutenberg szolgáját, Beildeck Lőrinczet, Dritzehn halála után ennek testvéréhez küldé azon megbizással: „*Andres Dritzehen uwer bruder selige hatt iij stücke undenan in einer pressen liegen, da hatt uch Hanns Gutemberg gebetten das ir die darausz nement und uf die presse legent von einander so kan man nit gesehen was das ist;*“ de a' kérdésben levő darabok nem találtattak meg. Mivel pedig a' további vallomásokban említés van ólomvételről, módorokról, Sachspach Konrád által készült sajtóról, — — —, (Schraubrahme) ezekben bizonyos jelét akarák találni annak, hogy Gutenberg mozgó tyussal nyomtatott, melly alatt a' sajtóbeli négy darabot érték. Ha ez így lett volna, ugy Gutenberg szülőföldére Mainzba visszatérvén, bizonyára nem fogott volna még tovább is fatáblákkal nyomtatni, és társai, kik később a' szinpadtól egészen visszavonultak, aligha felhagyandottak egy olly sokat ígérő ügygyel. (Folytatása követhetik.)

Különösség.

Szép a' helyén ejtett 's mérsékelt dicséret, de a' túlzó undok hizelgéssé fajul, melly a' fenerző kebelt tövisként szúrja, 's méltó neheztelésre berzenti. Így Zsigmond a' viszonyok edzette király, udvarnokaival egykor szóváltásba ereszkedvén, ezek egyikétől illy kedélyét fanyarító igéssel halmoztaték: „O milly kegyes, hős, magasztas honatyászerencsésittetik imádkhatni benned az áldott magyar föld; milly boldog, milly sorskegyelt ez általad nagy fejedelem...! „Mire a' türelmét vesztett Zsigmond, a' mint vélé, még hosszan karicsálót arczon legyinté. „'S miért ütsz engem? „szóal most jóval alább engedő modorral a' gyáva álnok. 'S te miért harapdász engem? „lön a' nagy jelentésű rövid kérdőválasz.

Fridrik ausztriai főherczeghez acrei győzelem után.

Dieső atyádnak bajnoki nyomdokit
Követni méltó Fridrik! öröknevű
Babérra nyílt ut tetteidnek
'S ritka kegyelmű szerencse környez.

Ki illy szülőtől származatát vevé,
Az nem lehec tettnélküli sarjadék;
Annak nyomán hír és dicsőség
Kelti virágait illatárral.

Mert példaképkint állnak erényei
A' hős elődnek illyen utód előtt:
Az buzgalommal lép nyomába
'S lelkesülés heviben kíséri.

Kelet felett harcz kegytelen angyala
Lebeg; kezében lángszinü pallosa
Világ nyugalmat duolni készül
'S vérbe borítani a' palmaágat.

De a' hatalmak bölcs egyezései
Gyöngéd csiráján semmitik a' gonoszt:
Nagyobb vihart elmesszítendők
A' boru keltinek állnak ellen.

'S így harcz merült fel Szyria partjain,
Véget vetendő béke veszélyinek:
E' jogtusában fenragyogló
Erdemeket szerezel magadnak.

Az őszikorban kincsei balmiról
Hires 's hatalmas Sydon erőfogyott
'S roskadt falának résin első,
Behaladál hadaid sorából.

Korán ledölt a' nagynevű Akka is,
Ágyú-golyóknak záporosóje közt.
Elsők közül itt is te voltál,
Ki a' szomorteli várba hágtál.

Majd ha megül a' vész 's riadásai
Elnemulandnak, légy a' szerény 's mivelt
Europa egyik békeőre,
'S hála között nevezend utókor.

Irsaberki.

Rejtvény.

1. 2. 3. 4. 5. Mind férfi, mind nő viseli.
3. 4. 5. Könyv e' nélkül nem lehet.
1. 2. 3. 6. 7. 8. Ritka ki ezt nem szereti,
Főleg a' szép fejéret.
3. 4. 5. 6. 7. Fa eszköz, szórásra hasznos.
6. 7. 8. Háztedőd ez csinálja.
- 1—8. Egészt leginkább lakatos,
És a' kovács használja.

A' 44. sz. rejtvény megfajtése — ménkö.

Gutenberg János élettörténete.*(Folytatás.)*

Mielőtt tovább mennénk, még egy pillanatot kell vetnünk a' könyvnyomtatás-mesterség előjártékára. A' játszókártyák valószínűleg német találmány, 's használatba a' 14-dik század elején jöttek. A' szükséges rajzolatok fatáblára tétettek, 's akkor a' modormetszőtől a' fényoldalak, vagy is mindazon részek, mellyeknek nyomniok nem kelte, kivágattak. Ekkor a' fametszvény enyv, vagy gummifestékekkel bemázoltatott, a' papiros rá borítottatván, egy fahenger segítségével a' lenyomatot magára vevé, mit asztán az úgy nevezett levélfestők kiszineztek. A' játszókártyákról szent képek készítésére jöttek, mellyekhez később a' nevet, azután rövid mondatkát is toldottak. Lassankint több ilyen képeket egyesítének, azokat párosan hátoldalt egymással összeragaszták, 's így gyűjteménybe összeköték; a' textus idővel hosszabb lett, sőt később különös táblán is megjelent, míg végre fődolog lön, holott eleinte csak a' rajzolatok magyarázatja volt, 's ez most már a' textus ékességévé (cifraságává) vált. Illy módon származtak a' főtáblákkal nyomott (xilographicus) művek. A' biblia pauperum (fol., latin 's német), apocalypsis s. Joannis (fol.), Historia seu providentia b. Virg. Mariae, ex Cantico canticorum, és Historia b. Mariae virg. ex evangelistis et Patribus excerpta kevés textusai magokon a' képeken vannak; ellenben különös táblát foglal-el az: „ars memorandi notabilis per figuras evangelistarum“ (15 lev. textus, és 15 lev. rajzolat) „ars moriendi“ és „speculum humanae salvationis“ című művekben. Egy könyvet vagy töredéket sem ismerünk Gutenbergtől, mellyet ő Straszbürgben mozgó tyussal valószínűleg volt, 's e' szerint tehát legvalószínűbb, hogy ottani próbatételei fatáblákra való lenyomásokra szorítkoztak, átmenetelt képezvén a' levélnyomók munkájáról a' valószínűs könyvnyomtatás mesterségre, valószínű továbbá, hogy először sajtót használt henger helyett, 's ez által később rátalált a' módra is, mikint lehet a' papiros mindkét oldalára nyomtatni. — A' könyvnyomtatás feltalálása azonban csak Mainzban történt, mint ezt maga Gutenberg is megvallja, az 1460dik évben bevezetett Katholikon végiratában, Trithemius spanheimi apát, a' hirschau-i kolostorról irt évkönyvében, Schöffler Péter saját közleményei szerint az 1499beu Kselhoffnál nyomtatott kölni krónika Zell Ullrik Gutenbergnek egykori segéde tudósítása után, továbbá Schöffler Já-

nos, Schöffler Péter fia, az 1505. Mainzban nyomtatott Livius német fordítása ajánlatában Miksa császárnak — egyhangúlag ugyanazt állítják.

Az egyesület Gutenberg, Riffe és Heilmann közt gyaníthatólag a' szerződés eltöltével 1443dik nyáron szűnt meg, mert az ezt követő évben utoljára látjuk őt Straszbürgben fellépni. Hogy vállalatai itten nem nyertek kedvező sikert, onnan kivilágig, hogy gyakran pénzt kölcsönözni, sőt egy örökségét átengedni volt kénytelen.

Ugy látszik Mainzba 1444-ben tért vissza, hol nagybátyja az öreg Gensfleisch János 1443dik oct. 28kán az ifjunak egy udvart, a' későbbi Gutenberg-féle könyvnyomtató-házat kibérle. Biztosan folytatta itt próbálatait, 's különösen a' táblanyomtatást; de róla ismét csak 1448-diki oct. 6ról kapunk tudósítást, midőn egy rokona 150 ft kölcsönöz neki, több hozzá tartozó házak évi jövedelmét zálogba adván. De ezen összeggel sem sikerült a' megkezdett munkát bevégezni, 1450 körül, ámbár nagy számu kivágott fatáblákat már bevezetett, olly helyhezetbe jutott, hogy a' megkívántató módok hiánya miatt az egész vállalattal kénytelenített volna felhagyni, ha előkelő polgár Fust János, tanácsa és gyámolítása olly állapotba nem helyezteték, mellyben tervét tovább folytathatá.

1450diki aug. 22kén Gutenberg szerződést kötött Fust Jánossal, mellynél fogva Fust 800 forintot aranyban kölcsönöz száztóli hat kamatra, Gutenberg ezen pénzösszegeből műhelyét felállítja, 's az Fustnak a' kölcsönözött pénzért biztosítékul szolgál. Ezenkívül Fust tartozik évenként 300 forinttal a' költségeket, házbért, pergamentet, papirost és tintát 's a't. pótolni. Ha pedig összeköznának, akkor Gutenberg tartozik a' 800 ftot visszaadni, az eszközök mint szabad sajátja nála maradván; ellenben a' könyvnyomtatásra fordított minden pénz, a' két szerződőtül közös nyereségre adottnak tekintessék. Ezen egyesületben Gutenberg legelőször is alphabeticus táblákat, egy kis latin nyelvtant kérdések 's feleletekben, és egy szótárt a' katholikont nyomtatá. — A' fáradságteljes 's drága táblametszés 1450-dik év körül azon gondolatra hozá Gutenberget, hogy a' fatáblákat szétfűrészelve 's illy módon egyes, mozgatható typosokat állítson elő; így lön feltalálva a' valószínűs könyvnyomtatás-mesterség, a' mozgatható betű.

(Folytatása következik.)

Utó-irat MÁTYÁS emléke ügyében.

Ezen általános körrajzot a' többi részletes rajzokkal még a' 15. martius 1840. tartott nagy gyűlésnek bemutatván, számos jelenlévők, és barátim a' legártatlanabb szándékból, azon két észrevételt kívánták tenni, (1ször) hogy a' Mátyás feje jobban előre volna hajolva, mint kellene (2szor de valamivel kevesebb számmal), hogy nem nemzeti öltözetben vagyon: én a' mennyire az érzést szavakkal ki lehet fejezni, igyekszem a' tisztelt közönség előtt ezen észrevételeket okokkal legyőzni, előre is megegyezvén Leonardo da Vincivel abban! „hogy ha valaki hibát vesz észre munkájában, igazítson is rajta, mert a' késő világ nem fogja tudni, ha észrevette-e hibáját; hanem csak a' szerint ítél, a' mit lát.“

Mi a' fej előrehajlását illeti: elkezdem ott, hogy midőn valaki lóra ül, igyekezni kell ülcsontjának két alsó gumójával, mellyek egymástól mintegy 5 hüvelyknyire fekszenek, és egy kis alma forma gömbölyűségbe végződnek, magáta' nyereg közepébe tenni, ez az a' pont, mellynél fogva magát a' lovag egyensúlyban tarthatja és a' lónak minden akarátját mozdulatját érzi; ez meglévén az egész keresztcsontot előre nyomja, és a' test felső részét a' fejjel és vállal együtt hátra hajtja, annyira, hogy ha az ülőcsont gumójától, egy függő vonalt vonnánk fel felé, akkor a' mell felső része, és a' fej az ór szárnyáig a' vonalon kívül hátrafelé esnek: ez az a' mód, mellynél fogva a' lovag léptetőleg, ügetőleg, és vágatólag, jól készült töltéses utakon, tiszta apró füves legelőréteken maradni tartozik, kivévén de csak a' fejnek olykor jobbra vagy balra gyenge fordulatit, vagy úgy nevezett előre konyításit, hogy így a' lovagló mind a' tüdejét pihentesse, mind teste hajlékonyságának, még jobban, életének jelét adja. — Egy másik fő tulajdona a' jó lovagnak, hogy lágy, érzékeny, finom keze legyen, hogy így a' lovat kézen vezethesse, akkor kiváltképen, ha kénytelen népes városok utcáin, újonnan szántott görönyös földeken lovalogni, árkokat, bokrokat ugratni, vagy mint a' jelen esetben, csata piaczon keresztül lovalogni, itt egy ágyú, ott egy zászló, tovább paisok, láncsák, pánczélók, mellyekre a' ló színe-nél és fényénél fogva nem örömet tapod, hozzá adom még azon vérbűzt, melly a' ló érzékenysé-gére felette hat, itt valóban a' lovagosnak jó, lágy és mozgékony kezének kell lenni, hogy kikerülendőköt, és átugrassa az átugrandókat: most egész szabadságban eressze, majd ismét feltartsa a' lovat. De hogy az ember jól használhassa a' kezét, jól is kell látnia minden utjában eső tárgyakat és akadályokat, mi a' szemnek kö-

telessége. Ezen szemnek van egy szakadatlan védőtársa, a' szemfedél, melly egészséges állapotban a' szemcsillagnak egy harmadát takarja, és így mindenütt utána jár, mind a' tökéletes bezárásig, ez a' szemfedél az emberi arcz szépségének egy fő része, úgy hogy midőn azt mondják valakiről „ezen embernek szép szemé van“, azt kellene mondani „ezen embernek szép szemfedele van“, ez bár melly kis részecske legyen is, de olly főtárgy, mellyre egy művész ügyelni tartozik; ha pedig a' fej egyenesen marad, a' szem lefelé néz az útra, úgy a' szem félig bezáródik 's ezt nevezik a' lónál és embernél: disznó szemnek; sokkal jobban üt ki, ha a' homlok előre hajolván, a' szem a' boltozott szemfedél alól néz a' távolba. Némelylek mondották azt is, hogy azonelőre hajlott homlok valami ártatlan, kegyeskedő indulatot mutatna, melly Mátyásban nem egész mértékben volt volna; ez, részben igaz, de az is igaz, hogy a' valamenyire előre hajlott fej méltóságot és erőteljeséget ad. Innen jellemzék Platót a' régi philosophok ezen szavakkal: „Vultus est Jovis, sed Jovis tonantis“ ezen okbul tudták Fea, del Re Romai Archelogia Professori 's minden előbbkelő akkor Romában élt művészek, a' Márk Aurel lovagló státuáját annyira becsülni, melly nem csak fejével, de egész testével előrehajol, a' mint jobb kezét kinyújtja a' népet áldja. — Előrehajolni szükséges a' fejnek akkor is, ha valaki nagy ádászson minden akadályok daczára előrehajt, mint Napoleon az alpesek közt, vagy a' vaterlói útközetben; mert ezek ekkor nem parádéra lovalognak, hanem valamely cselekvő helyezettetésben vannak. A' szorgalmas szemlélő nagy példát fog látni az állatoknál, mellyek természeti ösztönöknél fogva fejüket letartják, ha viaskodnak; emlitenem kellene még Belvederi Apollót, Medicei Venust, a' legszebb Irist, és a' fiatal Herculest és más számtalanokat, mellyekben ezen érzés mind a' legnagyobb mértékben meg van, mert csak így duzzadhat a' teli egészséges mell. Az is figyelmet érdemel: hogy ezen szóban lévő Mátyás fej, hat ölnyire fog lenni a' földszinétől, és hogy kedves látvány legyen a' földről nézőnek is, erre ismét számtalan példákkal lehetne élni.

Zárólag azt mondom, hogy mit itten rajzoltam, azt mint skizzet úgy rajzoltam, mellyből a' valóságos érczkivitelben, csak itt ott maradnak meg egynehány pontok, és egy nagy akademia nagy művésze azt mondaná felőle, hogy az actiókat benne jól markiroztam, olly módon mint mikor egy Geometra, a' szobában egy határnak vagy egy tartománynak formáját akarja adni; minél kevesebb és szegletesebb lineákkal él annál világosabb előadása, és 5, 6 lineával az egésznek formáját adja, az aprobb részletek vonalira, elvezeti őt

a' természet maga, midőn a' hely színén dolgozik. — Mi az öltözetet illeti, mi a' művészetben két öltözetet ismerünk, egy világi és egy istenítő (apoteosis) öltözetet; a' képfaragó foglalatossága lévén többnyire, vagy a' megholtaknak emlékeket emelni, vagy a' régen történt hős tetteket ismét feleleveníteni, mint Theseus harczát, Hercules munkáit, Achilles haragját 's a't. a' világi öltözet nála csaknem egészen elmarad, és munkálódik az ideális vagy apoteosis öltözetben, melly semmi nemzethez sem tartományhoz nem tartozik, mit mi hirteleniben római vagy görög öltözötnek nevezünk. Nem hiszem én azt, és nem is állitjassenki, hogy Pompejus, Diocletian, sőt maga Theseus, vagy Achilles, mezitelen jártak volna akkor midőn a' közkatonának jól ellátott öltözeti voltak: csodálatos mind e' mellett is, hogy ezen ideális öltözet módjának, minden, de minden tartományokban nyomára találhatni, csak hogy ezt nem a' luxust üző nagy uraknál, hanem a' köznép közt kell keresni. Ezen itt szóban lévő Mátyás öltözetét Magyarhon számtalan, hogy ne mondjam, minden részében lehet találni, a' Mátra közt ugymint a' Cserháton, a' Nyirben, a' Tisza, Duna mentében, a' tatároknál, úgy, mint Görögországban, vagy Arabia pusztáin; és én el merném hinni, hogy ha egy chinai ember ide jönne, ő sem találna semmi újat benne; innen származik az érdek az egyenlősége, hogy a' római érdemesnek nincs felsősége a' chinai vagy magyar érdemes felett; hanem ők mind egyek, ha egyenlők az érdek. — De ha már ennyire mentem irásomban, ne legyek alkalmatlan, ha itt még azt is hozzá teszem, hogy vannak a' ruha-osztogatásnak lépcsőzetei, és a' legfelsőbb foka az apoteosisnak, az egészen mezitelen álvány úgy t. i. hogy csak valami kis darab ruha van karjára vetve, az is öszszegyürve, melly jelenti annak tiszta szeplő nélküli ártatlanságát, midőn az fél istenkép áll előttünk. Illyenek: Theseus, Achilles, N. Sándor, az ifju Caesar valamint Pompejus, 's Domitian statuái; miért faragták Pompejus státuáját meztelen? az egy politikai kérdés; de ki az ő viszonyait Caesarral, élete módját, 's halálát tudja, az maga magának meg fog felelni. A' második lépcső egy kis köpönyeg forma ruha; később egy kis alsó ruhát is kap, 's ha katonai életből volt egy kis pánczélt, és ez mindig hosszabodik a' mint rövidedik az érdem, míg egészen a' mi mindennapi öltözeteinkre visszajő. — Az újabb időkben készült illy forma statua p. o. Napoleon egészen mezitelen Canova által, egy Wassington Észak-Amerika számára fél öltözetben ugyan Canovától; egy Ponyatovszky Thorvaldsen által, Jósef császár Bécsben Zauner által, 's többek. Szükség még említeni, hogy ezen szóban lévő Mátyás statuája, a'

Mátyás emlékénel 6szor jó elő, és a' földalatti teremben, ott a' hol ő nem apoteosisban, hanem mint historiai kép jó elő, p. o. a' hol ő Szilágyival kibékül, vagy az atyja sirját meglátogatja tiszta nyomai vannak a' honi öltözetnek, csak hogy korszerűleg vas pánczél és sisak hozzáadással, és az én öltözet adásomban több magyar nemzeti van, mint ezt régibb magyar emlékeken találni; p. o. Bornemisza igen gyönyörű márvány statuáján a' kassai templomban; a' Rhédei márvány státuáján Nagy-Váradon, a' ki Rákóczy Györgynek ezredese volt; vagy a' Mátyás 's Bocskai aranypénzein mellképpel, vagy ugyan Rákóczy György festett képein, 's többeken.

Örvendek, hogy felszólításomnál fogva ismét alkalmam volt a' tisztelt közönség előtt némely művészi nézetemet közölhetnem, köszönnvén a' figyelmes olvasónak türelmét, s berekesztem da Vincinek azonszavaival, mellyekkel ezen értekezést kezdettem: hogy ha valaki hibát vesz észre munkáiban 's a't.

Ferenczy.

A' szent föld.

(Folytatás.)

Itt tanyáztunk egy pár óráig, míg öszvéreink kinyugodtak, 's legnagyobb melegség szűnt; ezután útnak indultunk, és szürkületkor elértük Nazarethet. Közeledve e' helységhez, a' vidék is élénkebb 's termékenyebb kezdé lenni. Az utazók itt egyedül csak a' barátoknál kaphatnak lakást, kik hitkülönbség nélkül mindenkit befogadnak, 's vendégiesen bánnak vele. Fizetést ők se nem kérnek, se nem várnak, 's akármilly ajándék, mellyet ezen ajtatos atyáknak ad valaki, szántsándékkal vagy religiói czélokra fordittatik, vagy más jótéviségre; ők magok halotti csendben élnek, megelégedve mindennel, 's minden üldözést 's nyomorogatást az oszmanok részéről, keresztényi odaengedéssel és hősi állhatatossággal türik.

Nazareth egy kőszirten fekszik, 's egykor Galileának egy kis városa volt Zabulon törzsökében. Hire nem épen a' legjobb volt, 's kételkedtek, ha Nazarethből valami jó juthatna-e ki. Jelenleg nem csekély falu, mintegy 400 lakossal, kik néhány görögöt leszámítva egyáltalán katolikuskok. A' barátkolostor egy magas helyen fekszik, és jól van építve. Mostanban is csak kevés idegentől látogattatik meg Nazareth. Egy sinagoga mutatnak ott, a' mellyben Krisztus prédikált; úgy hasonlag a' József házat, a' mellyben Krisztus tölté gyermeki napjait. Mind a' kettő csupán azon okból érdemel némi említést, ámbátor e' háznál nincs más tanu a' monda igazsága fölött, mint egyedül annak régisége. — Jézus Bethlehemben születvén, a' kevés nevezetességű Nazarethben

József nevű ács által neveltetett föl. Milly oktatást nyerhetett ő; mi által készíthetné el magát az ő magas hivatásához; mikép történhetett, hogy ő az indiai 's a' görög bölcselkedést tanulhatta 's kiforgathatta, 's hogy zsidó tételekkel vegyítve, ismét tanította, magát pedig Isten fiának mondhatta, mikép azt állíták ellenei 's még mindig állítják? Valljon megenged-e a' zsidók fanatismusa egy idegen, még pedig eretnekektől irt könyv behoztatását, avagy talántán Nazareth a' zsidók Adde-rája tön ebben kivételt? Azon korban, a' mikor Krisztus élt, a' könyvek talán annyira elterjedezve voltak, mint jelen időnkben, 's a' nazarethi ácsnak, 's az ő nevendékének kezébe jutottanak görög 's indiai elmeszülemények? Milly zavarba juthat a' hideg ész, midőn mindenisteniest az emberieshez akar lehúzni, magát pedig nevetséges hiúságból megistenesíteni ügyekszik! Reám nézve nem volt egybecsü az egyébiránt megvetett Nazareth; azon hely, hol Krisztus tölté fiatalága napjait 's honnan ő országát, a' szellem 's a' szív-országát, az egész földkerekségen kiterjeszté, — tiszteletet ébreszte bennem. — October 27kén Nazarethben maradtunk, 's más nap Schwaiczerral, minden késéret nélkül Kánába rándultunk, melly helység 4 és fél órányira esik Nazarethtől.

Kána az Üdvözítő első csodájának helye most csak csekély falu, hol mohamedanusok laknak. Helena császárné egy templomot építtetett azon a' helyen, hol Krisztus a' vizet borra változtatá, 's e' templom faragott kövekből állott. E' templom mostan nincs már a' keresztények birtokában, mellyet az arabok mecsetté átváltoztatának. Az ajtó fölött az egyik kőben 3 korszó vagy on kifaragva, 's félig olvashatlan latin felírás jeleli azon helyet, t. i. az első csodatét. Nem messze a' mecset-től van egy kut, mellynek vize hideg 's igen jó ízű. A' borra átváltozott víz az állítás szerint ezen kútból merítettett. Alig érdemes meglátogatni Kánát, mivel az igen régi templomon kívül, a' melly-be a' bemenet azonban mindeniknek tilos, ki nem mohamedanus, ott semmi nevezetességet nem lelhetni. Az agánál háltunk-meg, ki szívesen fogada bennünket. Csak igen ritkán jutnak ide utazók 's ezen okból a' kíváncsi aga igen terhes lön nekünk sok kérdésével; mivel azonban vendégei voltunk, kéntelenek valánk lehetőleg kielégíteni kíváncsiságát. — Más nap, az az october 29kén ismét visszatértünk Nazarethbe. Az ottani atyákkal tanácskoztunk a' választandó út végett Jeruzsalembe, 's ők egy általában azt javasolák, hogy térnénk vissza Acrebe, 's ott helyetfoglalva egy hajón Jaffánál szállanánk ki a' partra. E' városból sokkal könnyebb 's biztosabb jutni Jeruzsalembe, onnan pedig kis késérettel bárhova is. Nem tanásolhaták semmikép a' Tabor hegy felé, innen pedig a'

Genezareth-tenger mellett kiindulni Nazarethből, nem kaphatván ott kísérlő őrizetet Bethuliáig, magányosan utazni pedig igen veszélyes, e' tájék lakosai vad rabló pásztorok lévén, 's a' portyászó beduinek e' tájékokat igen biztalanná teszik. Ezen óvások daczára is elvégzénk magunk között a' Tabor, és Genezareth tenger hosszában, Nazarethből kiindulva, tovább utazni.

(Folytatása következik.)

Jallosics András

Pesti kir. főtanodában költészet tanító

Névnapi tiszteletére

Sz. András hava 30kán 1840.

Isteni ihlettel tölté meg hajdan Apollo Híveit, a' mikoron még ált uradalma, 's regényes Oltárit buzgó sokaság környezte imádvá A' balhir kialudt, leomlottak az Isteniséget Merészen bitorolt, de magokban pusztá vakító Bálványok Mi nekünk ma igazság fénye sugárol Égi szelidséggel, kiszabott útunkra. Ezen, ha A' rózsát szúrós tüskék váltják, 's lenyomasztó Súlyjával nehezül lelkünkre az ellene lázadt Kétkedet, elnémul ez is a' jobbat kiderítő Szó, és tett erejére, ha ez kél ellene. Oh illy Mentort — a' jót mind szóval, mind tettel ajánlót — Nyerni, ez életnek legfőbb nyeresége. — Irántunk Hunnia földének kegyes Istene drága kegyének Bó jeleit mutatá, mikor ollyat rendele mellénk Hív kalaúzul, kit háromszor tizre menő év Láta, mi gonddal tör mindent az érenyre vezérlni Majd szelid intéssel, majd vonzó példa-adással; Hol fölemelve szavát: „ez az ut, mond. itt menedékes Ösvény, ez vezetend boldogság biztos ölébe: Ott csalfa veszély, itt lappang mérge gonoszak: O! távozz, fuss tőle, megárt majd metelye.“ A' mit Gyenge tehetséggel megbír kiki tenni, elejbe Tárja verőfényben. Ha talán jobbitni való van Járta egyességgel röögöket simára varázsol. 'S intve figyelmeztet, mint kell kikerülni hibát és Arra vivő síkos helyeket. — Mind nem teszi ez még Érdemeit. Buzgó áhítat, 's üdvös imára Másokat élesztő buzgóság lángja az oltár Zámolyinál sugarolja körül, 's emelinti tőkélyit — Embertársi körét 's forrón kedvelte barátit. Nyájas szó, őszinte beszéd, 's más tisztes érenyek Ritka tulajdonival nemesebb örömökre deríti. — 'S lantja becses dalait ki nem ismeri? mellyeket annyi Alkalm, és számmal napfényre, világra bocsátott? Innen övéi között lelkes hű tisztelet; innen Messze vidéken is díjul nem kis szerű becslés Menj bár kancsal irigy! Tiberis partjára: legottan Jallosics érdeminek látandasz nyilni borostyánt, És számára füzött koszorút diszelegni: hasonlót Hogyha hazájától nem volt még nyerni szerencsés, Nem neki vétke: adott haza oltárára hevülten Száz ne felejts-füzért. 's mit hon Musája sugallott.

Hálás érzetű tántványi nevében készíté és szavallá **Nehéz Károly** költészet-tanuló.

A' 45. sz. rejtvény megfejtése — Kalapács.

A' szent föld.*(Folytatás.)*

October 30kán estve odahagytuk Nazarethet. Azon domb termékenysége, melly a' helység keleti részén fekszik, az ország virágzására emlékeztet. Ez a' keresztény lakosok szorgalma által, kik ezen elszigetelt vidék részében ritkán háborgattatnak a' törökök által, be van ültetve olaj, narancs, 's fügefákkal és szőlővel, melly a' domb sok helyén még vadon is kihajt. A' barátok emberseges viselete a' beteg beduinek ápolásában, 's a' pásztoroknak nyújtott segedelem időről időre teljes biztoságot szereztenek a' nazarethi lakosoknak. Sokáig nem örülhet a' vándor e' termékenység fölött, csakhamar ismét terméketlen mész szirttek között leli fel magát, hol az ember szorgalma szűnni kezd, a' sivatag ismét már kezdődik.

A' Táborhegy csak 5 órányira esik Nazarethhez, mivel azonban nagy kerületet kelle tenni, 's csak estve hagyók oda Nazarethet, lehetlen volt még az nap elérni azt. Útközben sok kőhalomra akadunk, elpusztult lakások maradványira, mellyek nézetünk szerint nagyobb részint a' szyriai-francziahadban pusztultak el. Csupán az Esbrelon sík bemeneténél volt sok omladék, hihetőleg maradványa valamely római városnak a' melette fekvő oszlopok darabok szerint itélve. Mi előtt még a' sík bemeneti omladványokat elértük, meghosszultak az árnyékok, 's a' nap hévsége kellemes hivességgel változott-meg. A' nap lealkonyodott, a' mikor a' romokhoz értünk 's búcsutvéve, visszahagyá nyájas estei pirosságát. A' pásztorok haza hajták nyájaikat, a' természet hallgatni kezd, 's a' madarak utolsó csevegésével eltűnt az ég rózsás fénye. Csupán szürke ködös alakzatokkal gyönyörködtet a' phantasia a' szemet. Az egyik eldőlt oszlopra feküdtem-le, csak hamar távoztak a' képzelet csalódásai 's nem vettem észre a' sötét fedetű lapon legkissebb mozgást sem. Itt feküdt most előttünk a' sivatag, hajdan szorgalmas emberek lakhelye, most rabló araboktól lakva. Az estei levegő, kellemes hivesség, melly a' déli nap melegségétől elbágyadt vándort ismét feléleszté, romjai az egykor diszellő városnak, e' titokteljes hallgatás, az éj sötétsége, — ez emelé szívemet, 's ajtatoságra indított. Hol vannak az egykori olly hatalmas országok, hol ama ajtatos embercsapat, melly a' religió magas kötelességeit teljesítve, e' szent helyre zarándokult? Hol vannak a' virágzó városok pompateljes templomaikkal 's büszke palotáikkal; hol vannak a' köztérek 's peristylek, a' ho-

va tódult vala a' nép, végezve napi foglalatosságait? Mind ezek elenyésztek, elnyelé azt a' mindent pusztító idő. E' tájékban vándorlott a' magas Nazareus, e' földet tapodá szent lába, itt folytak ajakából isteni tanok, — itt jelenté-ki az ő szava az örök kévalót, — 's a' vétkes embert kibékélteté mennyei atyjával. Pusztá lön e' diszlet, azon ország, melly egykor szenteket szült, sivataggá változott-át rabló vad araboktól lakva, kik szabadságától és életétől fosztják meg a' vándort. — Mig így ültem magányosan élvezve, a' hold fényes tárczája kiemelkedett a' Tábor háta megett. Megdicsóítve látszik a' hegycsucs, 's képzeletem azon pillanatban helyezte engem, a' mellyben mutatá magát az isteni mester az ő mennyei megdicsóításában tanítványinak. Körülsütve mennyei sugáritól jelent meg nekem a' hegy; magasan állván már a' hold a' hegy fölött, odahagytam az oszlopot, 's utitársommal a' fűbe feküdtem le, az álom azonnal az Istenhez intézett magasb érzelmeknek hagyta helyet.

En 's utitársam nem vártuk meg a' nap felkeltét, hanem kinyugodván a' holdvilágnál azonnal folytatók utunkat. Végig vándorlottuk az Esdrelon sikot, 's délelőtti 10 órakor megérkézénk a' Tábor hegyéhez. E' hegy magányosan áll a' síkság közepén a' nélkül, hogy egybeköttetésben állna más hegyekkel; ez nincs beültetve fákkal 's nincs felszántva, hanem borítva van fűvel 's ez okból egyedül már meglepő tekintete, az eddig szemlélt hegyek kopárok 's terméketlenek lévén, 's csupán emberek iparja volt képes kifacsarni valamit a' mostohás földből. Ha meglepetik a' vándor szokatlan megtekintése által elbágyadt, a' zöldelő hegynek, czukor-sapka formájú képezete általi nagyobb meglepetés, melly azonban annak csúcsán lapulva van. A' hegy lábánál néhány fa, 's magában a' hegyben van néhány üreg, mellyeket arabok lakják.

* Legtöbb figyelmetességet nyert ezen hegy sz. Jeromos korából az által, hogy ez nézőhelye volt egy esetnek Krisztus életéből egy barlangnál a' hegy keleti részén láthatni vár maradványit, a' mellyben emlékjelül van 3 tabernakulum, mellyeket Péter építettett 's hol a' katolikus barátok a' megdicsóítás napján misét mondanak. Az állítás szerint Helena e' helyen is építettett egy pompás templomot. A' hegy mellett barlang van, hol megtiltá Krisztus az apostoloknak, a' látotról szólni valamit mind addig, míg ő megdicsóítve leszen. Az onnan származik, mivel ez áll az írásban: elvezette magával Pétert, Jakabot és Jánost egy

elszigetelt hegyre, mit azonnal a' Táborra alkalmazának, ez állván egészen magányosan. A' kilátás e' helyről felséges! Maundrell azt mondja: „Lehetetlen több kellemességet, éledeletet szerezni a' szemnek. Láthatni éjszaknyugoton a' közép tengert, és körösleg az Esdraelon és Galilea dicszellő síkjait. Déliesen szemlélhetni a' giboai hegyeket, mellyek Saulnak 's az ő fiainak veszélyt hozók voltak. Keletnek fekszik a' tiberiai tenger. Éjszakilag a' boldogságok hegye, hol Krisztus az ő tanítványihoz 's a' néptömeghez szólott. Közel hozzá fekszik Saphet avagy Szaffad nevű város. Tovább tündöklenek Libanonnak hóval borított csúcsai, Deir-el-Kammar, és Beteddein városokkal, hol az Emir palotája van. Délnyugotiasan mutatkozik a' Karmel, 's déliesen a' samariai dombok. Itt van ama felséges ország, hol Issachar nemzetsége gyönyörködött sátoriban. Itt verte meg Barak az ő 10,000 népével Tabortól jöve, Siserát, 's küzdő kocsiait. — Szomszédságában hadakozott álöltözetű Josiach az egyiptusiak királya Necho ellen, 's mindentől sajnálva elesett. — Vespasian itt tartta szemlét hadserege fölött, 's minden háboruban Nebucanedzar-tól egész Napoleonig itt volt a' tábormező. Zsidók, eretnekek, saracenusok, egyiptomiak, persák, druzok, törökök, arabok, keresztény kereszties vitézek, francziák, az Esdraelon síkján üték felsátoraikat, 's megnevesíték zászlóikat a' Tabor és Hormon harmatával. Itt történt ama nevezetes ütközet, mellyet az összes politikus próféták ismertek, 's általa a' napkeleti világ megváltozását hirdeték; itt védelmezte magát Kleber ezredes a' Fouleh nevű falunál, körbe állitva seregét 1899ki aprilis 6kán, melly 12—1,500 katonából állott, — egész napon által 25,000 török ellen, míg minden lőszerét kilőtte 's Napoleon tudositva borzasztó helyzetéről, 600 emberrel jött segítségére, mellyre aztán az ellenség olly rendetlenségbe jött, hogy sokan közülök a' Debouryba egy második Kishonba fult.

Utazásunk közben csak lassan haladhattunk előre, kipihenésre lévén szükségünk a' nagy hévesség miatt. Azon tájak, a' mellyekbe jutánk, odahagyva a' Tábor, néhány felláh lakását kivéve jobbadán lakatlanok 's puszták. Csak nov. 2kán értük el Bethuliát, egy megerősített hegyvárost, melly mintegy 8 órányira esik Tábertől. Mit e' helyről említhetni, az, hogy Judith itt végezté ki Holofernest. November 3kán Bethuliában kelle maradjunk bemutatásul a' kormányzónál. Bizonyos Ibrahimnál volt lakásunk. — Nov. 4kén útnak indultunk. Kisérőink, t. i. Ibrahim 's az arabok jól fel valának fegyverkezve, összesen gyalog mentünk, a' két öszvért pedig a' szükséges eledellel 's vízzel raktuk meg. A' koborló beduinek miatt a' hegyen nagyot kelle kerülni 's ez oka,

hogy csak novenber 6dikán érkezhettünk meg a' kilencz órányira távol eső Tiberiasba a' régi Kapernaumba. — Két órányira Tiberiástól esik Bethmaus, a' mellyen átvezete útunk, mielőtt még Tiberiasba érkeztünk volna, hol megállottunk. — Bethmaus igen csekély falu. Tiberiasban, az egykori virágzó városban csak két óráig mulattunk egy kávéházban, hol egy zsidóra találtunk, ki Palaestinába vándorla, 's ki velünk kívánt utazni, 's kit is hozzánk fogadánk. Tiberias ez okból nevezetes, mivel itt Krisztus kezdé meg prédikálását, 's most csak egy nyomorult helység mintegy 80 viskóval. — Ez nap még egy kis folyóvizig mentünk, melly a' Jordán kiömlése fölött a' Genezareth tengerbe, egy órával előbb szakad. E' folyóviznél vannak meleg források, mellyek gyógyító erejük miatt nevezetesek. Itt letelepedtünk, megfürdöttünk, 's itt töltök az éjjelt. A' Genezarethnek vagy a' tiberiadiai, galileai tengernek mintegy 14 német mérföld a' kerülete, vize tiszta 's jó ízű. A' tengerben sok hal van. Közepén foly a' Jordán a' nélkül, hogy összevegyülne vele, úgy hogy a' tenger vize csendesen áll, mi alatt a' folyóviz szünetlen foly. E' tenger hirt nevet szerze magának az által, mivel itt Krisztus lecsendesité a' veszélyes szélvész, 's száraz lábbal fel 's alá ment a' vizen. A' tenger déli hegyénél van a' Jordán kifolyása, hol tehát a' Jordánvölgy veszi kezdetét, 's déliesen 15 német mérföldre terjedki a' holt tengerig.

(Folytatása következik.)

Gutenberg János élettörténete.

(Folytatás.)

Azt tartják, hogy Gutenberg a' 27 sornyi donat latin könyvecskét, mellynek töredéki még most fennvannak, 's több imádságokat illynemű durva typussal, 's a' t. akkori silány festékekkel nyomtatata, illyesmit azonban biznysággal állitni nem lehet. Inventis addere facile. Ez történt az ujon feltalált könyvnyomtatás-mesterséggel is. A' feldarabolt egyenkint előállitott, vagy a' fatáblák szétfürészelése által nyert betűk egyenetlenek, 's a' mellett az elkopásnak kitéve voltak. Ekkor jött Gutenberg, — kinek találmányát valóban nem lehet véletlennek, sőt inkább mint folytonos gondolkodás gyümölcsét kell tekinteni — azon szerencsés gondolatra: a' betűnek folyó ércztömegbe nyomás által úgy nevezett matrize, vagy anyamódort, ebből megint az eredetihez hasonló csinálmányt öntés által nyerni. Ezen roppant haladás után, és ugyan 1452 év vége felé, fogott a' legelső nagyobb műhöz, a' később úgy nevezett 42 soru latin biblia nyomtatásához, mellyet 1455ben végezte be. De a' vállalat összes költsége olly tetemesen

megnövekedtek, hogy még azon évben egy másik 800 forintnyi kölcsönre kelle lépnie 's a' biblia általában már 4000 ftba került, mielőtt a' 12dik ív bevégeztetett volna. — Ez alatt néhány kisebb munkák is nevezetesen: „*Manung der cristenheit widder die Durken*“ (1453) kerültek ki sajtója alól öntött betűkkel nyomva.

E' közben jött Schöffler Péter egy ügyes szép író és alkalmas fő a' Fustféle házba. Schöffler Gernsheimban született a' Rajna mellett, ifjuságát valószínűleg tanulmányokban tölté, 's a' szép írásban ügyességét később előhaladására használá. 1449 évben illy foglalkozás közt még Párisban tartózkodott, 's 1450 vagy 1451ben jöve Mainzba, némmeliek szerint, a' Fust gyermekeit nevelendő, mások után, kéziratokat tisztára írni, a' nyomtatott íveket vonalazni 's előzetekkel ellátni. Ügyessége volt azon ok, hogy az új talalmány titkába beavattatott, melyet csakhamar lényegesen előmozdítandó vala. Nem kerülé el figyelmét, mikép a' Gutenberg bánásmódja szerint készült anyamodorok tartósságra nézve nem mindig nyújthatnak elég szilárd öntetet, 's ezen baj azon gondolatra hozá ötét, hogy az egyes betűket kiemelkedve aczélra metsze, azoknak rézbeni beütése által élesebb, tömörebb anyamodorokat nyerendő, olly bánásmód, melyet még mainap is követnek. Fust ezen sokat ígérő felfödözésen annyira megörült, hogy leányát, Krisztinát nőül adá neki, 's így feloldhatlanul saját érdekeihez köté.

Talán azonban épen e' szerencsés összeköttetés volt oka Gutenberg elválásának Fusttól, mi 1455ik év végén meg is történt. Fust mindenesetre mint haszonvagyó 's homályos jellemű ember tűnik elő. Látók, miben állapotának megkötelezvénszerűleg mindketten. Mielőtt még a' megszerzett eszközökből, a' megkezdett nagyobb nyomtatási mivekből jövedelmet huzni lehetett volna, elkezdé Fust nyaggatni társát a' kamatért, 's Gutenberg képtelennek állítván magát a' fizetésre, vádat emelt ellene, mellyben a' két izben kölcsönzött 1600 forintot 6 procentes kamatjával, 's még a' kamatok kamatját is, azon ürügy alatt, hogy ő, mivel Gutenberg tartozását nem teljesíté, maga is kénytelenítetett pénzt venni fel, 's 36 forint uzsorakamatot fizetni, összesen tehát 2020 forintot követelt. Láttuk fennebb, miben állapottak meg mindketten; mivel pedig Gutenberg nem volt képes a' kölcsönt visszafizetni, a' biztosítékul lekötött mindennemű nyomtatási eszközök, 's hihetőleg a' már kész biblia példányok is a' vádlónak jutottak.

E' per bevégezte után, úgy látszik, Gutenberg Straszburbba ment, talán azon reménységben, hogy ott további vállalatira gyámolítást talál, de már 1457. évben ismét Mainzban látjuk

ötét hol Dr. Humery Konrád város-syndikus pénzsegélyezése által olyan állapotba helyezteték, hogy ismét egy nyomtató műhelyt állított fel, mellyben 1460ban genuai Balbis János nagy Katholikonját (373 lap. nagy fol.) a' Fust-schöffler féle műhelyben használatban volt modortól különböző typussal bevégezé.

Gutenberg elválása Fusttól oka volt egyszersmind annak is, hogy egy alkalmas egyén Pfister Béla, műhelyét elhagyván, Bambergben letelepedett. Ennek typusa nagy hasonlatosságot mutat a' Gutenbergtől használt régibb vágásához 's betűinek minőségéből is azt lehet következtetni, hogy elmenetelekor Schöffler javításairól még semmi tudomása nem volt.

Fust és Schöffler műhelyében 1457. aug. 14én megjelent a' fényes missal typussal nyomott 's 288 kétszinű előzetekkel diszitett 174 folio lapnyi zsoltár (mellynek 1459ben második, 1450ben harmadik, 1502ben negyedik 's 1516ban az ötödik kiadása jelent meg, Schöffler Péter fia János felügyelete alatt); ugyanazon évi october 6kán a' „*Rationale divinorum officiorum Guil. Durandi*“ (apró latin typussal), mind a' két nyomtatási műben az ujon feltalált mesterség máris a' tökély magas fokán tűnik elő: továbbá 1460ki jun. 24én *Constitutiones Clementis V. Papae cum apparatu Joannis, Andreae*, 51. fol. lapon; 1462ben a' mainzi érsek manifestuma, 's aug 14kén a' *Biblia sacra latina vulgata, ex translatione et cum praefatione S. Hieronymi* 2 fol. kötetben. Nem sokára ezen biblia bevégezése után a' Fust-Schöfflerféle nyomtatóműhely a' városnak Nassau Adolftól lett, éjjeli megrohanásakor (1462 october. 27—28) lángok mártaléka leve 's azután csak lassan kaphatott ismét lábra. Az 1464ben megjelent *Bulla cruciata sanctissimi Domini nostri Papae (Pii II.) contra Turchos*, kívül csak 1465ki dec. 17kén bocsátott ismét közre egy nagyobb művet „*liber sextus decretalium*, azután megjelent egy kiadásban *Cicero de officiis*, 's 1466-ban a' *Gramatica vetus rythmica*, melly a' Fust-Schöfflerféle sajtónak utolsó terménye. Fust ugyanis 1466dik évben nagyobb könyvkereskedés végett Párisba utazott, 's valószínűleg az itt szörnyen dőhögő dögvész áldozata lön. Mainz bevétele volt oka, hogy a' mainzi műhelynek több segédjei kivándorlottak, 's így az új mesterséget különféle városokban meghonosíták.

Schöffler Péter Fust halála után tovább is folytatá mesterségét, 's 1467dik mart. 6tól kezdve még 49 nyomtatási művet bocsátott közre, mellyek közt az említett zsoltár 4dik kiadása volt az utolsó. Megholt 1503ban fiára Jánosra hagyván vagyónát, ki 1531ki maj. 20ig munkálkodott, 's ek-

kor a' nyomtatásműhelyet unokájának, Schöffner Ivánnak (+1554.) adá által.

Gutenberg további sorsáról annyit tudunk, hogy 1465. jan. 17kén II. Adolf választó fejedelem udvari szolgálatába lépett, 's lakhelyét műhelyével együtt, melyet a' tűz szinte tetemesen megrongált. Eltvillbe tev é által, hol a' fejedelem udvara volt, itt azonban nem sok idő múlva lemondott eddigi foglalkozásáról, 's a' mesterségét két rokon nemesnek, Bechtermünze Miklós és orenbergi Spies Vigandnak adá által, miután az előbeni testvére, ki egy ideig a' műhelyben felügyelt, 1467ki júliusban megholt.

Nem sok ideig éldelheté Gutenberg a' sok viszontagság 's nyomor után a' gondtól szabad életet. 1468. febr. 24dike előtt kelle meghalnia, mivel Dr. Humery Syndicus, ki Gutenbergnek egy új nyomtatóműhely felállíthatására pénzt kölcsönöz, fentartván magának a' tulajdoni jogot, ezen napon adott nyugtatványt a' nyomtatási eszközök visszavételéről. Mulandó maradványi a' mainzi sz. ferenczrendi barátok templomában takarítattak el; nevének emléke fenmaradand mind mestersége.

Egyik rokona Gutenbergnek Gelthus Ádám volt ki neki először a' következő siremléket tevé: Joanni Genzfleisch, artis impressoriae repertori, de omni natione et lingua optime merito, in nominis sui memoria immortalem Adamus Gelthus posuit. Ossa ejus in ecclesia D. Francisci Moguntina feliciter cubant.

(Vége következik.)

Különbféle.

Három évvel ez előtt B. megyének V. városában a' megyei tisztújítást megelőzőt hónapokban nagy tűz ütén-ki, sok épületek hamuvá égtek. Lángba borult ekkor egy megyei tiszt háza is, kiragadva eldődeitől öröklött nagy ezüst gombckkal rakott kaczagányát 's még néhány drágaságait, futott a' közellévő nagy piacra, hol néhány uri ismerőseire bukkanván, eképszóla hozzájok nagy lelkendezve: „Jaj barátim oda — a' házam, még egy szerencsétlen tisztújítás, akkor oda — örökre nekem is!!“

(Egy példa a' szónoki zavarodásra.) Egy hit-szónok nagy tűzzel beszélvén hallgatói előtt az igaz bűnbánatról, a' többek közt például Jónás prófétának Ninivébe küldését 's ezen város népének megtérését előadandó, ekképszóla: „Jónás elnyelte a' czethalat, — vagy akarám mondani, — a' czethalat elnyelte Jónás, — vagy még is is inkább és világosabban, — a' czetnyelet elhalta Jónás.

Hajzer Jónás.

Ihlet.

Mi égi költő' mennyei szelleme
Zajong' keresztül kéjteli lelkemen?
Mi lelkesített bűv-batások
Tábora hinti reám malasztját?

Keserv hont már évek enyészeten
Keblemben, és most érzélem ár dagad
Zajdult valómban föl sovárgva,
Rezge homálynak ölen az égbe.

Röpülj tehát föl menybe hatás-özön,
És kérj le onnét isteni ihletet,
Hogy régi némaságba tengő
Lantom idegjei égi hangon

Varázs erővel zengjenek a' dicső
Magyar leánynak büszke szerelmiről,
Hogy zengjenek magyar leventék'
Harczi merényeiről — csatákról. —

Az Ég' övének szőnyege felleges
'S nyugott feléről hirnök ereszkedik
Egek! ... mi hirnök ez? — valódi
Mennyei hirnök e ihletemnek.

,Más hadd daloljon bajnoki harczokat,
Avagy mulandó honi szerelmeket,
Te ezt zenegjed, szól az ihlet,
Hogy Hunyadi ne szoborba lássa.

A' hű utókor; mert örökítve ő
Emlék szoborban nem leszen olly magas
Minő leend intézetében,
Áldva sok árva magyar kebeltől.

Éljen, de úgy hogy benne is éljenek,
Ne hogy Hazáját mint feselő növénynt
Kies derűjén kincsemésztő
Nemzeti sirba temesse szobra.“

Az ihlet ezzel fellegi szárnyakon
Eltűnt a' bérczek' fénytelen ormain,
'S engem fa kép gyanánt hagyott ott,
Képzeteim szomorú ölben.

Hontalan.

Kérdőrejtvenyek.

1. Millyen kertben vagnak az enyészet virágai?
2. Millyen irral élnek az egészségesek is naponnan?
3. Millyen ló fogja el a' halakat?
4. Millyen tő tud fellengzően gondolkodni?
5. Millyen sarat adnak nem gyéren a' leányok kérőiknek?
6. Millyen ló nem hord embereket? hanem inkább ezek hordják járdalaton?

Törökhegyi.

Vélemény.

A' magyar nemes karakter 700 évnél tovább nem engedte meg a' kölcsönözött pénzért csak valamit is kamat fejében elfogadni; sőt az 1622. évi 46. törv.cikkelynél fogva minden kamatot megtiltott. — Idővel, nevezetesen az 1715 évi 51. törv.cikkely erejénél fogva 6procentumi kamat nyilván megengedett, a' 8 vagy 10 procentumi kamat az üdvösség és felebaráti szeretet tekintetéből megtagadtatván. Kérdés támad most már, valljon szükségés-e, hogy annak idejével a' 6 procentumos kamat e' korlátoktól megmenekedjék, és így 12, 20, 30, vagy akármennyi kamatra, a' mellyet valaki lekötelez, felrughasson? A' dolog igen természetes és egyszerű. Hajdani időkben, nevezetesen Verbóczy alatt, valamint ez hármaskönyvnek 1ső része, 80 és 81dik cikkelyben mutatja, a' jószág zálogosítása szinte olly uzsorának, mint most a' 7 vagy 8 procentumi kamat tekintetű; és így egy jobbágyi népes telket csak egy nehéz markában, az az 4 forintba volt szabad elzálogosítani; a' nevezett 81. cikk., idővel nevezetesen az 1655 évi 52, és az 1635 évi 90dik t.czik. által megszünt. Ha pedig zálogjószágnak szabad 9 vagy 12 procentumot behozni, mért ne lehetne annál inkább tőkepénznek annyit 's még többet kamatozni? Hiszen a' zálogbirtokos a' jószág által, mellyet használ, egészen bátorságba van helyeztetve kiadott pénzére nézve; de így nincs a' viszony a' tőketulajdonossal, avagy a' hitelezővel, mert az adósa a' pénzét vagy erkölcstelensége, tapasztalatlansága, vagy szerencsétlensége által elveszitheti, és elpazarolhatja. A' hitelező tehát ha nem lesz köteles száztóli 6-ra pénzét kockáztatni a' helyett, hogy házat vagy földet venne; másnak kamatra adja-ki, ha neki szinte annyi hasznot hajthat, valamint a' ház vagy föld. Mért nem lehetne szinte az 1715 évi törv.cikkelyt, melly 6procentumnál nagyobb kamatot tilt, megszüntetni? A' mostani közgazdasági irók szerint mind a' tudományos, mind a' kézi ipart kapitálisnak tekinthetni. Így a' derék ügyvédnek, ki fontos tanácsadásai által nagy hirt és jó véleményt szerzett, joga van nevezetes megjutalmazásra 's díjra, melly nevezetes díj termése a' kapitalisnak, ugymint gyümölcse fáradságinak, tanulásának és kiadott pénzének. Szinte így van egy talpra esett mesteremberrel, vagy kereskedővel a' dolog, kik, ámbár kapitalisaik talán 200 procentet is behoznak, még sem uzsorások. Két rossz oldala a' 6 prctnál többet tiltó törvénynek imez:

1ször Ingerül szolgál az erkölcstelenségre;
2szor A' magányos vagyona is káros.

Az 1715dik évi 51.t.cz. az erkölcstelenséget azért mozdítja elő, minthogy annak kijátszására nagyobb összegek (sommák) lekötelezésére, afféle portékák, vagy jószágok beszámítására vezet, mellyeket vagy nem, vagy csak igen olcsó áron kézpénzben lehetne vásárolni elhallgatván más tekervényes nyereszkeskedés (speculatio) ágabogait, mellyek szinte annyi szirtjei a' tiszta erkölcsnek; hol pedig ez hanyatlak, Roma ledül 's rabigába görbed. A' magányos vagyona nézve szinte nem üdvös az, mert mi ártalmasabb, vagy p. o. 10 procentet fizetni? vagy olly vagyont, melly 500 ftot ér, a' szükség miatt száz vagy kétszáz forintért elpazarlani? Ezen kérdést is már megpendítette francia honban ama híres Tournot, 's szinte barátja volt a' procentumos szabad kelésnek. — Nemkülönb 1818ik évben az angol parlamentum egy küldöttséget nevezett ki, melly az uzsoráskodási törvényeket megvizsgálja, e' küldöttségnek tagjai, mint nagy tapasztalású és belátású emberek oda nyilatkoztak, hogy Angolországban az 5 procentumi uzsoráskodási törvény törlesztessék el. — Ha elfog törültetni nálunk is az uzsoráskodásról szóló törvény, nem kell attól tartani, hogy csak 6 procentumi kamaton felül lenne kapható a' tőkepénz; lehetne kapni 6 procmon alól is; mert az adós szilárdsága erkölcsi karaktere 's vagyona határoznák meg a' kamat mennyiségét. — 'S ez az oka annak is, hogy 1840dik évi váltójogunk ezen erkölcsi szilárdság helyrehozására főképp látszott célozni.

Majorszky János, ügyvéd.

Gutenberg János
élettörténete.

(Vége.)

1507ben Gittig Iván rector, 39 évvel Gutenberg halála után, a' Gutenbergféle udvarban emlékkövet emelt latin felirással, mellyet később onnan elvittek, 's a' forradalmi háboruig azt mainzi városi könyvtárban tartották, de azóta eltűnt. Egy hazafiui mainzi polgártársaságnak jutott részeül a' háznak, mellyben Gutenberg élt, régi félig elfelejtett nevét — Gutenberg-udvar — visszaadni, 's azt muzsák lakává változtatni. — A' házi kert kőfalába 1824ki oct. 4kén egy új emlékkő tétetett következő szavakkal: „Dem Erfinder der Buchdruckerkunst, dem Wolthä' er der Menschheit, Johann Gensfleisch zum Gutenberg, weihe diesen Denkstein auf der Stelle seines Hauses, das ihm den

unsterblichen Namen gab, die darin vereinigte Gesellschaft seiner dankbaren Mitbürger am 4. oct. 1824. Ettől kevés lépésnyi távolságban nem sokára fenéségebb emlék emelkedett, Gutenbergnek Scholl udvari szobrásztól készült állóképe, a' talapzat előoldalán következő felírás áll, lényegében hasonló a' Wittig Ivánéhoz: „Joanni Gensfleisch dicto Gutenberg, patricio Moguntino; qui primus omnium litteras aere imprimendas invenit, hac arte de orbe toto bene merenti in nominis sui memoriam immortalis societas artium moguntina et possessores Curiae Gutenbergensis posuere IV. nonas octobris-anno MDCCCXXVII.“ A' talapzat hátoldalán ezen versek vannak:

Was einst Pallas Athene dem griechischen Forscher verhüllte,
Fand der denkende Geist deines Gebornen, o Mainz!
Völker sprechen zu Völkern, sie tauschen die Schätze des Wissens,
Mütterlich sorgsam bewahrt, mehrt sie die göttliche Kunst,
Sterblich war einst der Ruhm, sie gab ihm unendliche Dauer,
Trägt ihn von Pol zu Pol, lockend durch Thaten zu That;
Nimmer verdunkelt der Trug die ewige Sonne der Wahrheit,
Schirmend schwebt ihr die Kunst Wolken verscheuchend voran,
Wanderer! segne hier den Edlen, dem so viel Grosses gelungen,
Jedes nützliche Werk ist ihm ein Denkmal des Ruhms.

Az egykori Gensfleisch-udvar birtokosa a' kapu alatt egy fekete márvány emlékkövet vakoltatott be, következő felirással: „Hof zum Gensfleisch, Stammhaus des Erfinders der Buchdruckerkunst, Johann Gensfleisch zum Gutenberg, worin er im Jahre 1393 (?) geboren ward. Christian Lautern weiht auf der Stelle des alten Hofes diesen Denkstein dem unsterblichen Erfinder am 29. Jan. 1825.“

Az újabb kornak marad feladatul, leróni a' mult századok adósságát, 's egy látható emléket állítani a' férfinak, kinek monumentuma a' mindent homályosító önkény daczára még fenálló könyvnyomtatás maga. Az 1833. februárban az illy szép célra Mainzba alakult választmány nyilvános felszólítást bocsátott közre adakozásokra; 1837. aug. 14re esett a' Thorwaldsen és Crozatier művészi kezeiktől készült ércszobor leleplezése. A' talap előoldalán ez a' felírás: „Joannem Gensfleisch de Gutenberg patricium moguntinum aere per totam Europam collato posuerunt Cives MDCCCXXXVII. — A' hátoldalán következő szavak állanak:

Artem, quae Graecos latuit latuitque Latinos,
Germani solers extudit ingenium.
Nunc quidquid veteres sapiunt sapiuntque recentes,
Non sibi, sed populis omnibus id sapiunt.
Bővebb ismeretet merithet minden olvasó Gutenberg albumából.

A' szent föld.

(Folytatás.) Nov. 7. korán reggel utnak indultunk 's a' Jordán völgyben haladtunk. Azonban mit hordjak fel e' szomorú pusztaságról? Ez egy borzasztó sivatag, visszariaszt mindenkit, 's az érzelmet rémüléssel tölti-el. Nincs erdő, melly gyönyörkedtetné a' szemet, 's melly oltalmat ígérne az égető napsugárok ellen; nem legelhet itt elfáradt szem mosolygó zöldségen, 's mennyire a' szem terjedhet, puszta fehér kőszirteket lát, a' mellyeken soványan bujdos-ki a' fehér mól; alig van jele a' vegetaciónnak. Egyedül csak a' Jordán nyugoti oldalán tenyész néhány olaj-, füge- 's citromfa, holt t. i. lehajlik a' hegy, 's az ollyas homok dombokon, mellyek megnedvesülnek a' lefolyó eső viz által. A' keleti részen kihálva látszik lenni a' természet, 's puszta mésztömeeggé megmerevedett. E' pusztahegyek között van egy félórányi szélességre egy laposság; általán boritva nagyon sárgába eső fehér homokkal, a' mellyen szomoruan és lassan fut végig a' Jordán, avagy inkább csak bujdosik. A' Jordán keleti partjának hosszában lehetlen járnai a' vándornak, mivel a' folyóviz medréről a' mész kőszirt meredek oldalai emelkednek-ki, 's csupán egyes völgyek inkább csak szorulatoknak nevezve azokat, engedik egy oldalon a' Jordanhoz térést. A' kilátás e' völgyekben nem kevésbé szomorú; mindenütt megmerevedett tömegek, sehol élet. Az utazás e' pusztaságban fellelte bajos, a' mély égető homokban szüntelen kitéve a' napsugárinak, nem találhatni bárholsem egy zöld helyecskét 's nyugalmat, mi itt a' vándorra várakoznék; ide kell számítani azon veszélyeket is, mellyek fenyegetnek minden felől a' rabló beduinek által, 's így aztán már érezhetni, az illyes utazás sulyosságát. Igen lassan haladtunk, részint a' sok akadály végett, melly mutatkozott, részint kisérőink nyereségvágya miatt, kiket naponkint kelle fizetnünk. A' folyóviz, melly fehérsárga homokon foly, hasonló színű, vize azonban tiszta, jelesül Jordánvölgy felső éjszaki részében Hibás némelley utazók azon előadása, mintha vize mocskos 's homályos volna, 's hogy színe sárga, vagy barnássárga; természetes, hegy csekélymélységű feneke átsugárzik, 's illyes színt ad neki. A' völgy éjszaki részén nem tenyészik a' folyóviz partjain sem nád, sem fű, sem bokor. A' zsidó, és török kisérőink megfürödtek naponkint, tisztelés tárgya lévén náluk a' folyóviz, 's mi is megfürdünk.

Négy napi vándorlás után azon helyre jutánk, hol János megkeresztelé Krisztust. Egykor e' helyet egy oltár jelelte-meg, melly azonban összedüledezett, 's mellyből nem maradt semmi más hátra, mint egy kőhalom. Nem egészen egy órányira van azon sivatag, hol Jézus öt ezer embert 5 kenyérrel 's 2 hallal jöltartá. Félórával tovább van egy keskeny völgy, a' mellyen egy kis folyóvíz vette útját, melly a' Jordánba ömlött. Hihetőleg ez ama kis folyócska, mellynél feküdt Taphna város Manassa nemzetségétől lakva. E' folyóvíz kiszáradt, 's csupán tartós esőnél vezet-le e' folyóvíz-ágy vizet a' hegyről a' Jordánba. E' vizen kezesztül építettett Salamon egy pompás kőhidat; ez most onladék, 's csupán két oldalán ezen igen keskeny völgynek vehetni észre annak falból álló partoszlopit. A' kiszáradt folyóvíz-mederben választánk éjjeli fekvéshelyünket, 's másnap folytatánk utunkat az arabiai kőszirt hosszában.

November 12dike volt, midőn e' helynél megérkezénk. Vagyonunk avagy készpénzünk jobbadán már elfogyott, sem nekem, sem a' Swaiczernek nem lévén elegendő pénzünk, 's azt is, mi még valamit ért, Acreben a' consulnál hagytuk. — Sokba kerülván őrzőkisérletünk, elvégzénk magunk között visszafordulni, 's Tiberiásba őrző kisérletünket elbocsájtani, — azután pedig gyalog folytatni azon utat. Erre különösen az birt, hogy eddig beduinektől nem háborgattatánk. Az arabiai kőszirteknél a' völgy igen keskeny lesz, jelesül a' nyugoti oldalon, t. i. a' Jordán jobb partján a' keleti részen, a' folyóvíz balpartján pedig visszalépnek egy keveset a' hegyek, 's így engedik az átmenetelt a' völgyön, 's ennél fogva szükséges a' vándornak átsapni a' folyóvízen. Az arabiai kőszirtek két meredek hegyet ábrázolnak, mellyek közül az egyik hegyesen végződve, teke formájú, a' másik azonban felül széles, 's hegyből kiemelkedő kőszálhoz hasonlít. A' teke formájú kőszirt visszavonul a' száraz föld felé, a' kőszálás pedig a' Jordán hosszában, úgy szólván oldalt képez, melly elzárja a' vándornak az előrenyomulást. A' távolban meglepi egy zöld hegy tekintete, 's örvend, hogy végre illyes kihalt sivatagban termékeny helyet lel; azonban csakhamar oszlik öröme, mivel csupán zöld moh emelkedik-ki a' széles hegy kőszál oldalából, a' teke formájú ismét fehér mészkő. Az arabiai kőszirtek magasabbak más hegyeknél. Estve tudtára adánk őrzőkisérletünknek, hogy akaratunk visszatérni 's a' Jordánon át nem menni. Az arabok meglegedének nyilatkozásinkkal, ellenben a' zsidó sokkal szivesebben látta volna, ha utunkat folytattuk volna.

* Tiberias azon egyetlen egy hegy a' Galilea földtenger mellett, melly még nyomdokokat mutat egykori nagyságáról. Tetrarch Heródes építé-

teté ezen várost Tiberius római császár tiszteletére. Hihető, hogy az egy, ennél is még régebb város romjain épült, mivel Flavius azt mondja, hogy az építésnél sok siremlék pusztult-el. Andrichomius azt véli, hogy ez hebraeusok Chinneroth-ja volt, mellyet Benhadad szyriai király vett-be 's eltusztított, 's mellyet aztán Heródes ismét felépítete. — A' jelen Tabaria rendetlen félholdat képez a' szárazföldön környezve faltól, mellynél gömbölyű tornyok erősségül szolgálnak. Egy szögletet képez ez a' tengerrel éjszak és délfelé, 's keletfelül a' viz mossa a' házakat. A' város kertülete egy mértföld lehet. Összesen 500 ház van benne. A' déli 's nyugoti falban kapuk alkalmazvák; a' környező árok száraz, 's kerteknek használtik. Szemlélhetni itt egy mecsetet kúppal és minarettal, két synagógát 's Péterházat, melly kétségkívül a' keresztény isteni szolgálat lerégibb épülete Palaestinában. A' hagyomány szerint e' házban lakott volna Péter, midőn neki parancsolá az üdvözítő, hogy kövesse őt. Láthatni azonban, hogy mindjárt eredetileg isteni szolgálatra volt elintézve, 's hogy ennek tehát előbb kelle épülnie. Azt is állítják a' lakosok, hogy ennek közeliben az apostol vízbe bocsátá hajóját, 's hite megjutalmaztatott a' csodálatos hal kihuzás által. Tabareeahnak (igy ejték ki a' nevét e' városnak) 2000 lakosa van, fele zsidó, német-orosz- 's lengyelországból, fele mohamedanus, kivéve 20—30 családot, kik katolikusok. Délfelé 3 mértföld távolságban, meleg fürdők találtatnak, a' mellyek melegsége Buckingham hőmérője szerint 130 fok. Jeruzalem elpusztulása után Tiberiás volt az 5dik századig a' zsidó patriarchák rabinok 's irástudók ülhelye. A' 6dik században Procopius szerint Justin császár építetté fel a' falakat ismét, a' 7dik században végre elfoglalá a' várost Omar Kalipha, ki ezt aztán privilegiumtól megfosztá, 's az épületeket elpusztíttatá.

Másnap, azaz: november 13kán korán reggel utnak indultunk, 's már 17kén ismét Tiberiásba voltunk, hol őrkisérőinket elbocsátánk. Ibrahim, kit a' zsidó tudósita feltételünkről, őszintén inté bennünket, 's tanácslá Acrebe visszatérni, 's onnan hajón szállani Jaffaba, mivel véleménye szerint az arabiai kőszirteken alul a' beduinek sokkal veszélyesebbek, náddal lévén benőve a' Jordán partjai, hol elrejtik ők magokat. Rendithetlen lévén feltételünk, elbucszáskor mondá: ha szerencsétlenek lesztek, nem vagyok oka hív kísérotök voltam, és jó barátotok. Célunk csak az volt, a' szükséges eledellel ellátni magunkat Tiberiásban, 's azonnal ismét visszafordulni, egész Palaestinában sokkal veszélyesebb lévén a' vándorra nézve valamely házban meghálni, mintsem a' szabad ég alatt tartózkodni. A' kávéház tulajdonosa egy tö-

rök, tudósítva Ibrahim által feltételünkről, hasonlólag inte bennünket; végre ajánlá, hogy legalább az éjjel hálnánk meg nála. November 18kán reggeli szürkülettel utnak indulánk, 's végig jártuk még egyszer a' Jordánvölgyet egész az arabiai kőszirtig, hová 23kán érkezénk. Ez időben gyakran átáztunk, mi nevelé terhünket. Az eső záporkép hullván, a' hegyekből morajjal siettek le a' patakvizek Jordánba. Minden oltalom nélkül fekvő ágyunk a' sivatag nedves homokja volt, hol félünk kelle, hogy talán egy sebes patak felénk véve utját, bennünket magával sodor. — Ha nappal megszűnt esni, a' hévség türelten volt, 's az égető nap sugárok elbágyasztának végkép. Ehhez járult még az is, hogy a' Jordán vize tisztátalan volt, mind a' mellett kéntelenek voltunk szonjuságunkat vele oltani. Megérkezve Salamon hidjánál, tovább nem juthatánk, a' keskeny völgyből mindent magával elragadó folyam rohanván-le. November 22kén délelőtt volt, midőn oda érkezénk, 's azt reménylénk, hogy az nap még elérjük az arabiai kőszirteket. Nem sokára megérkeztünk után megszűnt esni, 's most alig leheté tűrni a' meleget. Széles kalapjaink nehezek lettek, 's ha levettük, a' napsugárok kényszerítének azonnal ismét feltenni azokat. Végre a' földbe nyomtuk botunkat, 's reáhánytuk zarándok ruháinkat, mi által ezek sátor fedelet képeztek a' nap ellen, melly alatt helyet foaltunk. Így kelle bevárnunk a' víz esését, mi csak hamar megis történt bámulásunkra. Alig képzelhetni, milly hamar kiszáradt az átnevezett homok, 's ismét elly meleg lön, mint ha nem is esett volna, 's ez egy óra közti jelenés volt. Estéig csak nem szárazon feküdt azon folyóviz-ágy, a' mellyen át volt építve Salamon hidja. Azonnal átmentünk rajta, csakhogy távozhassunk tőle, azonban nem lehet már elérni az arabiai kőszirteket. Egész éjjelen át nem esett többé, 's nov. 23kán tiszta volt az eg. Megérkezvén az arabiai kőszirteknél a' Jordán még zavaros volt, áthágva partjait a' vizrohanás azonban megszűnt, ámbátor még sebesebben folytl Dél volt, a' mikor a' kőszirtekhez értünk, 's mégis itt éjelezénk, részint mivel igen fáradtak voltunk, részint mivel nem merészeltünk átmenni a' Jordánon.

November 24kén a' nap lealkonyodta után még néhány óráig maradtunk a' kőszirtnél, 's aztán a' Jordánhoz mentünk, melly csodálkozásunkra ismét tiszta 's egészen csendes volt. Levetkeztünk hogy megfürödjünk, 's hogy átszáljunk a' folyóvizen, melly csak czipónkig ért. Most már a' folyóviz keleti bal partján voltunk. Az arabiai kőszirtek által a' Jordánvölgy csaknem ketté osztatik, 's azt a' kőszirt éjszaki részén esőt a' felsőnek nevezhetni, a' déliesen esőt pedig az alsónak. Átjutván a' folyóvizen, megnyilik ismét a' ván-

dornak az eddig kőszirtek által elzárt kilátás; mit vehetni azonban észre? a' régi sivatagot, pusztaságot, melly kellemetlen érzést szül. —
(Folytatása következik.)

Virágok a' keleti költészetből. *)

Herder után.

Javak használása.

Bármí egyéb fához ládába bezárva hasonló
Áloe, 's szántűzön kellemes illatot ad;
Dus, javaid használád, a' végett nyerted az égtől;
Vettetlen lehet-e várni, remélni kalászt?

Paradicsom virága.

Szépemnek hozod-e oh szellő, drága lehelvét
Edes ajándékul? mondsza ki adta neked?
Őrizkedj rabló, mit sem csenj tőle, mi végre
Játszol szétömlött dus haja fürteivel?
Rózsa mi vagy hozzá? tüskék közt nyilsz te, örömmek
Kelyhe ő, a' búnak meszsze töviskeitől.
Ajkához te mi vagy bimbó? már holnap enyészél,
Rózsás harmatban míg az örökre virit
Bájszeméhez te mi vagy narcisz? bánkodva epedsz el,
'S kény, gyönyörítason ő nézi körül az eger,
Mersz-e növésevel cziprus mérkezni? kecsesben
Berkiben édennek fácska ha nyulhat e' föl?
Oh ész, oh szerelem, hogyha választani lehetne,
Őt választánatok nemde? örökre csak őt?

Gyöngy.

Ég, kit legtisztább harmatból alkota a' föld,
Gyöngyév, többé Rózami nincs, oda ő!
Fényle szelid bájjal, de nem ismertelve világtól,
Kagylójába tevő vissza az Isten azért.

Ékesség.

A' gyöngy nem ékesít fület,
De ékesíti bölcs beszéd.
Gyémánt nem ékesít kezet,
Jó tettek ékesítik azt.
Az ámbra nem tesz kedvessé,
Nyájasság kedvessé teszen.

Csábítók.

Gazdagság, fényes születés, tudományi hiánnyal,
És fiatal kor, egy is vészbe hogy ejtsen elég.
Mind egyesülve pedig ha külön még élteti csel, 's gőg
Jaj neked úgy, meg vagy verve szerencse fia,

Szent-Miklósi Alajos.

*) A' keleti költészet közméltánylást nyert minden mívelt nemzeteknél, csak mi magyarok látszunk arra keveset figyelni; pedig annak szellemét senki nálunknál hivebben föl nem foghatná. 'S ez által mennyi világot lehetne árasztanunk a' szép philosophiájára?

**„Jámbor ohajtások“
szerzőjének vallomása a' vegyes
házasság ügyében.**

Az augsburgi Allgemeine Zeitung magyar házánkat illetőleg, következőn szól a' vegyes házasság ügyében: „Már a' jámbor ohajtások“ szerzője bár mi élesen látott is a' magyar dolgok taglalásához, maga megvallotta, hogy a' mult országgyűlésen szőnyegre került tárgyak közt, épen a' legnehezebb a' vallás feletti vitatkozás ment legnagyobb parlamenti méltósággal, és tartással, legnagyobb körütekintéssel és legterjedelmes tudományossággal. A' dolog fontosságánál fogva kívánható, hogy az országgyűlésen kívül is hasonló szellemben, hasonló nyugalommal 's alapossággal tárgyalassék. Mi azért a' megyékben támadt ingerültségnek, és az abból származott határozatoknak tisztügyézi keresetnek 's a't. nem tulajdonitunk nagyobb fontosságot, mint érdemelnek, és csak annak nézzük, a' mi, t. i. ráiasztásnak, mellynek semmi további eredvénye nem lesz, és inkább azon rendszabályokhoz vezetnek, mellyeket illy körülmények közt várhatni, és a' mellyektől ezen bonyolult dolog méltányos és békés kiegyenlítését remélhetni. Maga a' dolog azonban, mint az életben gyakran megszokott történni, igen egyszerű, haminden mellékes tekintet nélkül, csupán az igazság szempontjából tulajdon elemeire visszük vissza. Itt két kérdés támadhat: 1) milly álláspontot vegyen magának a' kormány 's mit tartozik tenni a' kormányzottak érdekében; és 2) hol végződik a' kormány hatósága, és hol kezdődik az egyházé. E' kérdésre a' felelet igen egyszerű és világos. Mi a' statust illeti, mint ollyannak szoros kötelessége, a' különböző vallasu személyek összeházasodási teljes szabadságát fentartani, és meg nem engedheti, hogy az illy törvényszerű összeházasodást, és ez által a' családok megalapítását, valami ármány törvényes és erkölcsi uton akadályoztassa, és ágyastartás által törvénytelen és erkölcselen uton szaporítsa.

Ezen tul azonban a' kormány jogai és kötelezései nem terjednek. E' kötelessége gyakorlatában 's joga fentartásában a' kormány szerencsére semmi ütközetbe nem jó az egyházi törvényekkel, mikép azt alább bebizonyítandjuk. — Az egyházi együttmunkálást a' lelkiekben (in spiritualibus) házasság-kötésnél igényleni a' kormánynak nincsen joga, miután ezen együttmunkálás erejét az egyik házasság fél lényegében nem ismeri meg. A' papot nem kényszerithetni saját vallása adományi

kiosztására ott, hol annak törvényt nem hiszik, 's azon adományokat nem kívánják, vagy legalább értéket abban nem helyeznek. Az assistentia passiva tehát minden, mit jogszerűleg kívánhatni; de ez egyszersmind minden, mi a' tökéletes erejű, törvényes és fölbonthatatlan házasságkötésre különböző keresztény vallasu egyedeknél egyházi tekintetben szükséges. A' szentség illy módon a' kath. egyház értelmében is tökéletesen ki van szolgáltatva, 's az egyház az igy kötött házasságot soha és sehol nem tekint ágyaskodásnak. Összekötés és megáldás közt az egyház mindenkor különbséget tön; az első mellőzhetetlenül szükségesnek nyilvánítá és soha sem tagadámeg. Az utóbbit, mit az egyház mindenkor csak lelki kegyajándéknak 's gyógyszernek tekinte, megtagadja ugyan vegyes házasságoknál; de elkerülhetetlenül szükségesnek azt soha nem nyilatkoztatá. Ez elveket nem az egyház, hanem a' zsinatok is mindenkor nyíltan fejezik ki 's ezeken alapszik a' magyar főpapság legújabb rendszabálya is. A' kath. egyház semmit nem vesz fel dogma gyanánt, mi a' sz. írásban vagy az egyházatyák első hagyományiban világosan nincsen kifejezve. Minden törvényszerűleg kötött házasságot szentségnek tart tehát; — hogy azonban a' pap-e a' sacramenti minister vagy a' házasság, azt határozottan soha nem fejezé ki; az egyház nézete mindazáltal ez utóbbi véleményhez hajlott. Igy a' tridenti zsinat is (Sess. XXIV. Cap. I. de reform. Matrim.) lényegileg különbözteti meg az összekötést 's megáldást. Az előbbi ugyanis titkos házasságok megáldására kívánja, 's ezen okból háromszori kihirdetést követel a' pap 's két tanu jelenlétiben és az egyházkönyvbe feljegyeztetést. Megáldásra nézve ellenben semmit nem parancsol: hanem csupán inti a' házasulókat: hogy a' házasok templombani megáldás előtt együtt ne lakjanak „(ne Conjuges ante recipiendam in templo benedictionem cohabitent)“. Itt megjegyzendő, miszerint a' zsinat mindjárt a' szerződés-kötés után, tehát az egyházi megáldás előtt, már megkötöttnek tartá a' házasságot, 's nem szól többé jegyesekről hanem házasokról (conjuges). De mi több a' pápai szék, már 16dik században, 's azóta többször nyilvánítá, hogy habár ürügy, csel, vagy épen erőszak által eszközöltetnék is ki házasság-kötésnél a' pap jelenléte, az igy kötött házasság mégis jogszerű és bonthatlan legyen. Mivel az egyház a' megáldást soha nem tekinté a' házasság szentségi részének, tehát, midőn protestans házasok kath. hitre tértek, 2dik esketést soha nem kívánt, hanem az elsőnek jogszerű-

ségével tökéletesen megelégt. Ez azon álláspont, mellyből a' katholika egyház e' kérdést tekinti; erre, mi sem a' vegyes házasság-kötést nem gátolja, sem a' kormány kötelezésével nem ütközik össze, vitte most e' tárgyat ismét a' magy. főpapság vissza, midőn reversalis nélkül teljesíteti a' szentvédőleges eljárást. Ezzel, mint megmutattuk, mind két rész beérheti, kormány, és egyház! de fájdalom, Magyarorszában, valamint szinte számos más országban is, azon szempontot, mellyből a' vegyes házasságok miatti kérdést tekinteni kell, minden oldalról elferdíték, 's tudva és nem tudva nagy mértékben vétettek az igazság ellen. Midőn egy oldalról a' protestansok részről casusbeli állítottatott föl, hol az nem létezett, 's hol a' kath. egyház egészen világos tiszta, 's el nem utasítható jogokat igényelt, addig más részről a' kath. papság tagjai sem tudák szilárdul azon irányt megtartani, hol a' lelki hatalom a' polgáritól külön szakad. Ők a' vegyes házasságokat általában akadályozzák, holott csupán a' kath. megáldás megtagadásra jogosítvák. Az illy összeütközésekből származott ügyhelyzet, Magyarország törvényszerű határozat, az eddigi gyakorlás, a' továbbra halasztott véghatározás miatt növekedett ingerültség az országban, a' vallás és erkölcs érdekeit fenyegető kitünő veszély, ezek képezik azon célt, melly miatt a' magyar főpapság pápa őszentségihez folyamodott. Alig kétkedhetni, mi szerint e' sajnós, és mind az egyházi, mind világi békét már hosszabb idő óta zavaró forrongások tökéletes és kívánatos lecsöndesítést nyerendnek. Méltán ohajtjuk tehát, hogy a' sok oldalról felizgatott kedélyek Magyarorszában ez alkudozások végét várják be nyugottan, 's hogy elhamarkodott lépést egyik rész se tegyen. Magyarország e' mellett azon dicsőséget nyerendi, hogy törvényhozásága szabott e' fontos ügyben határozatot. Föltehetni egyébkint, hogy a' Magyarország számára megállapítandó rend az ausztriai örökös tartományok javára is fog majd fordíttatni, 's az egész birodalomban általános kötelező erővel bírand. Hogy azonban a' világ Magyarországnak olly nagy jótétet köszönhessen, minő általában az egyházi meghasonlások kiegyenlítése, ugy szükséges, hogy az ország is azon méltóságos, nyugott 's erőteljes tartást tüntesse ki megyegyülése, minőt e' tárgyban az országgyűlésen olly dicséretesen gyakorlott. —

A' szent föld.

(Folytatás.)

Haladva mintegy 4 órát legelőszer látánk a' folyóviz partjánál nádat. Ha a' vándor több napig nem lát növényt, és egyedül csak mészkőszirtek között terméketlen homokon fel 's alá ballag, a'

legcsekélyebb növény is kedves tekintet reája nézve; habár tudva volt is előttünk, milly veszélyt hozhat a' nád, örültünk mind a' mellett is legalább egykor máskor növényt találni, a' mellyből nyughelyet készíthetnénk magunknak, nehogy mindig a' homokon kellessék feküdni. Megegyezünk abban, e' helyen az éjt tölteni, 's ez okból nádat gyűjtünk, mellyet a' meleg homokra fektetvén, a' napon szárítók. A' swaicer értvén a' halfogáshoz, néhányat kihalászott. Tüzet gyújtván, megsütöttük a' halakat, melly jó ízűnek kelle lenni, egy ollyas helyen; hol több napig, csak kenyérral és sajttal kelle élni. Minél tovább előre nyomultunk, annál inkább veszté a' homok fehér színét, sárga lön, végre barnasárga.

November 29kén déltájban a' holt tengerhez értünk. Az arabiai kősziklán alul, a' hol nőni kezd a' nád, kihajt néhány bokrot is, ennek egyik neme mintegy 1 's fél láb magasra nő, 's levelei a' fűzfához hasonlítanak, ágasak, többek közülök egy száron ülnek mint a' rózsabokron, a' gyökök vörösek, a' cserje fája kemény. Nő azon egyszerűs mind cseresznye nagyságu gyümölcs; mellyet azonban nem lehet megenni, annak nincs magva 's üres; a' bokor megvan rakva tövissel. Nő ott egy más cserje is még, melly 4 láb magas, a' levelek hasonlítanak a' bikfalevelekhez, gyümölcs is volt rajta, a' fa kemény de tövis nélkül, a' gyökök feketék.

A' holt-tenger melletti homok sóhéjjal van beborítva, épen ugy mintha hó lepte volna be, 's csupán néhány elnyomorodott növény szemlélhető hasonlólag bevonva sóval; ez nyomorogva emelkedik ki a' laposság fölött. E' tájékban nem tartózkodik madár, nem zöldel semmi növény, nem vehetvén számításban a' kevés sóboritékú bokrot. Semmi moraj nem árulja-el a' víz jelenlétét; ez holtan fekszik partjai között. A' holttenger kerülete 30 német mértföld, 's keletnek, az egyenesen határos a' petraei Arabiával. — Vándorbotjainkat belé mártottuk, 's alig telt bele egy óra, 's már is beborítva voltak sóval, öltözetünk is fényes szürke színt vön-fel, áthatván azt a' só. E' víz sokkal sósbabb mint sem a' tengeri 's a' szájba véve türehtelen keserű savanyu ízű; lehetlen azt a' szájban tartani. E' holttengerben nem élhet élő állat, 's azon halak is, mellyek az abba ömlő folyóvizekből jutnak, azonnal elvesznek. Némelly utazó azt állítja, hogy élt volna benne bizonyos neme a' kisebb halaknak, 's kisebb héjas állatok, e' fölött azonban helybeli vizsgálatot nem tehettem. E' tengeren nem hajókáztak soha, hogy az azonban hajókázhatlan legyen, az balhiedelem, a' súly szabályi szerint benne ollyas tárgyak úszhatván, a' mellyek minden más vízben elsüllyednének. Ha próbát tennék, talán sokat fedhetnénk fel. Közé-

liben kemény kedvetlen tengerszag van. Egészségtelen gőzes füst, melly az asphalt megszabadulása által támad, 's ártalmas, minden élőállatot elűznek szomszédságikból. A' vizállás a' tengerben is változik, és sokan azt állítják, hogy falakat 's más elpusztult városok maradványait látták; részenről nem láttam mást, mint másfél öl messzeségben a' Jordán torkolatától, két láb magas fehér kőoszlopot; itt létét azonban 's romok mutatkozását tagadni vakmerőség volna, bizonyítván azt jeles régi 's újabb szerzők. Később igyekeztek elhíttetni velünk, hogy az említett oszlop Loth nőnek átváltozott sószojpa volna.

Azon a' helyen, hol mostanban a' búskomor tenger van, több város feküdt, a' szerzők meg nem egyeznek számukban. A' Genesis ötről teszen említést: Sodoma, Gomorrha, Adama, Seboin és Bala avagy Sogar azonban csak két elsőről mondják, hogy Isten ítélőszéke semmisíté. Mikép támadt a' föld-tenger? Habár a' Jordán, 's más folyóvizek ömlenek is e' holt tengerbe, annak még sincs észrevehető lefolyása a' középtengerbe, hanem úgy látszik, mintha a' fölösleges víz, elgőzölgés által veszne-el. Daczára mind azon veszélyeknek, mellyek bekerítének minden felül, még is estvéig balagtunk a' tenger keleti részen. Oszintén megvalva, nem ismertük azon veszélyeket, mellyek fenyegetének, 's mivel ekkoráig semmi különös nem ért bennünket, vigyázatalanná tön. Esteledvén, keletnek fordultunk a' hegyekbe, hogy helyet keressünk, melly biztos 's kényelmes éjjeli lakást adjon. Mintegy háromfertyály órányi távolságban a' holt tengertől egy kőszirtben lelénk üreget, melly barlangot kepeze; közakaratumk volt itt meghálni, 's más nap a' holt tengernél folytatni utunkat. Jól kivihettük innen a' kutyaugatást, ez azonban nem hátrála bennünket, tüzet gyujtani 's néhány halakat, mellyeket halászánk a' Jordánba megsütöni. A' swaiczernak kétcsövű puskája volt, nekem pedig egy pár pisztolyom, mellyek keményen megöltve valának, egyébiránt még török kard és gyilkokkal felfegyverkezve voltunk. Ekkép ellátva, biztosítva lenni véltük magunkat a' netalán meglepés vagy véletlen megrohanás ellen, 's véltük aztán elrejthetni magunkat biztos helyen.

* Ama híres föld-tenger, melly azon helyet foglalja-el most, hol egykor Sodoma és Gomorrha állott, a' bibliában holt-tenger nevet visel. A' görögök és deákok Asphaltites nevet adtak neki; az arabok Baehar-Loth avagy Loth tengerének nevezik. Chateaubriand azonban nem egyetértő azokkal, kik azt a' vulkán tőzsérévé teszik, látván ő a' Vesuvot, Solfatarát, az azorok Pikjét 's az Auvergne kiégett tüzokádó hegyeit. Az egynél úgy mint a' másiknál egy 's ugyanazon karakter lelhető: kiüritett hegyek, lávák, hamu 's a' tüz hat-

hatóságának más nyomdoki, A' só tenger ellenben igen hosszú, hajlitott, két hegy láncz között fekszik, mellyek nem függenek össze, sem hasonló elementumokból nem állanak. Azok csak a' tenger két végénél egyesülnek, 's mig az egyik a' Jordánvölgygyel tovább határos, 's egész Tiberiásig kiterjed, távozik a' másik déliesen, mig végre Yemen homok sivatagiban elvesz. Találhatni igen meleg forrásokat, földcsipát, kénkövet 's asphaltot, mellyek azonban nem elegendők egy vulkán bizonyítására. Az elsülyedt városokat illetőleg, meg egyezünk Michaelis és Büsching véleményivel. — Ezek szerint Sodoma egy földcsipa — mi tán felépülve volt — tetteges dolog, avagy valóság, mellyet bizonyítanak Moses és Flavius, mindketten Naphtha forrásokról szólván a' Siddim völgyben. Villámgyujtá fel az éghető anyagokat, 's a' bünterhelt városok tüztengerbe sülyedtek. Bölcsej jegyzimég Galte-Brun, hogy Sodoma és Gomorrha hihetőleg folyógyánta kövekből voltak felépítve, 's hogy villám által gyujtattak-fel. Strabo szerint 13 város sülyedt el az asphaltites tengerben. Byzanti István nyolczat említ, Genesis (a' biblia) ötöt hord föl a' Siddim völgyben, azonban kettőt csak, melly elsülyedt. Néhány az utazók közül, ezek között Troilo 's d'Arvieux, észrevettek fal és palota omladványdarabokat e' földtengerben. Maundrell nem volt olly szerencsés és ezt ő a' magas vizállásnak tulajdonítja, azt állítja azonban, hogy a' pater guardian, 's a' jeruzsalemi procurator, mind a' kettő tudományos műveltségű 's becsületes férfi, láttak egykor romokat közel a' partnál, 's a' tengerben olly csekély volt a' víz, hogy 2 francziával közel juthatának hozzá, 's más épület töredékeit. A' hajdaniak több bizonyossággal szólnak róla. Flavius költőileg fejezi ki magát, mondván, hogy látta ő a' vízzel borított városok árnyékait a' parton. Strabo Sodoma romjainak 60 stadium kerületet ad, mit Tacitus is említ. Csodálni lehet, hogy az újabb utazók nem fordítának több figyelmet arra, e' dologban tisztára jönni, legalább is a' viz periodikai esését pontosan kitanulni. Ha egy csolnakot szállítottak volna oda Jaffából, (az ozmanok engedelmevel), hihetőleg sokat kikutathatnának. Valljon nem kell-e a' fölött bámulni, hogy a' hajdaniak jobban fel voltanak világosítva, mint sem az újabb koriak, — daczára tudományos segédforrásiknak. Megvolt irva a' holt-tenger Aristoteles, Strabo, Diodorus Siculus, Plinius, Tacitus, Solinus, Flavius, Galen és Dioscorides által. A' Santa Sabai apátur, néhány századtól azon egyetlen egy, ki azt körüljárta. Közléséből tanuljuk, Nau pater közbenjárása által, hogy az két részre oszlik, az egyik végénél egy ut vezetvén keresztül, melly csak fél lábnyi vízzel vagy borítva, legalább nyáron, 's mi által egy kisebb tenger képeztetik, melly eg ész

kört avagy óvált képez, környezve sódomboktól 's földektől. A' körül fekvő tartományt számos arab lakja. Malte-Brun szerint e' holttenger specifikai nehézsége 1,211. A' viz átlátszó, sok só- 's kénkősavanyt foglal magában alaun, 's tengersó avagy sósavanyos soda hiányával. Álladék részei ezek:

sósavanyos mész	3,920
magnesia — —	10,246
soda — — —	10,360
kénkősavanyosmész	—,054

Szükségtelen talán megjegyezni, hogy az illyes víz sós 's keserű izű. Fölötte hamar átformálódik sókristalókká, 's előmozdítja a' kővéválást, avagy a' petrifikálást.

Megsütvén halainkat, megemésztvén azokat, a' tüzet is lassan kihagyánk aludni. Mintegy 11 óra lehetett éjjel és még el nem alvók, midőn a' távolban lódobogást kallottunk, mellyre azonnal felugránk, hogy lássuk mi fordul-elő. Tiszta világos lévén az éj, több beduint vettünk észre, kik közül néhányak leszállva lovaikról felénk tartának. — Barlangunkhoz közelítvén, arab nyelven kiáltozának: ki van itt? Mi csendesen maradtunk, 's nem adánk feleletet, ők mindig közelebb jöttek. Midőn már láttam, hogy ők tudósítvák itt létünkről, török nyelven felelék nekik, — mondván: hogy hátrálnának, vagy reájok lövök, egy puska lövés felénk, volt a' felelet, mellyet azonnal viszonoztam is, 's akkép találtam meg az egyik arabot, hogy azonnal halva feküdt. A' swaiczer hasonlag megsebesite egyet, bal karján. Négy lövést tévén ügyekezünk elillanni, a' kősziklák csucsá felé tartva, hol megérkezve a' továbbfutásra az ut elvult zárva. Rémitő meredek volt a' kőszikla, honnan leugorva nyakunkat törtük volna, hátunk megett a' beduinek; így tehát élet halálra kelle vinni. Hozzánk közelítvén a' sivatag vad lakosi, megragadtam egyikét, 's földre sujtottam, 's keresztül akartam döfni, midőn hátulról megragadtattam 's földre terítetttem. A' swaiczer sodrólövést kapván jobb karján, csak gyengén védhette magát, 's így tehát fegyvereinket elvevék, kiraboltak, 's megkötöztek. Elfogatásunknál csomós korbácsikkal összevisszavertek a' beduinok, 's irgalmatlanul döfdeltek lánssa nyeleikkel, egymáshoz kötöztek; egyike, ki gyalog maradott, a' többi beduin között vezetett, kik ismét lovaikra ültek. Ekkép 5 óra távolnyira kergettek bennünket sátorikhoz a' hegyek közé. Ott megérkezve esedeztem szomjam oltására kevés vizért, mellyel azonnal szolgáltak is.

(Vége következik.)

Magyar nyelv ujitási vélemény.

A' mostani századnak szellemével, hogy sokan törekednek szépíteni és tökélesíteni hazánkba a' nemzeti nyelvet újabb meg újabb szavakkal igen

érdemes 's szükséges, de hogy sokan vannak, kik szavakat 's nevezeteket koholnak, melly sem eredetével, sem értelmével meg nem egyez, az sajnos; illyes példa az orv. karnak különféle nevezetei mint p. o. medic. doctor gyógyász, chirurgiae magister sebészi mester, ophtalmiae magister szemész mester, civilis chirurgus polgári sebész, veterinariae magister barmász 's a't. rövideden a' medicinae doctor csak nem gyászolja minden volt betegét, a' sebnek, szemnek csak nincs esze 's a't. Én gondolnám, hogy kiki, a' ki beteget gyógyít, vagy orvosol, az gyógyító, vagy orvos, 's így a' nevezetbe a' tanult tudományt kell jelentetni 's czimeztetni, mellyet minden tudós fog érteni, 's e' mellett senki gunyolásnak nem veheti, hogy ha azt mondjuk: orvosi tudós, orvosi mester, polgári orvos, szem orvos, barom orvos, orvosi mesterségnek tudósa 's a't. K. L.

H á l a

gróf Battyhányi Kázmér urnak.

A' nemzetek nagy csillagi fénylenek

Mindenkor; áldást hintenek isteni

Műként, szívünket hathatósan

Tetteik által idézve jobbra.

Igy kel közöttünk századokat neve

Hirével érő Hunnia férfia

Battyányi Kázmér egy nemes gróf

A' kinek érdeme boldogító.

Nem volt Honunknak szebb tudományait

Élesztve hintő földi tekéje. — De

Ő, a' nagy és rég ősi polgár,

Áldozatot teve, 's megnyerők azt.

Ébreszti lelkét véreinek; midőn

Megszerzi 's ingyen küldi virágkorú

Ifjaknak a' szép oktatású

Földi golyót tanodák helyére.

Lelkéhez illő fényes erényeit

Hirdetni fogják kékori honfiak:

Kik ritka nagy tettét becsülik,

'S érdemesíteni törekszenek majd!

Áldást rebegjen minden igaz magyar

Lelkű ajak szép tetteidért, nemes

Nagy gróf! 's neved légyen bevésve

Századokig magyarok szívébe.

A' nem rég alakult szolnoki iskolák nevében

Pap Melkizedek.

Rejtvény.

Tőle vegyél valamit, mindig nő észreveended,

Adj hozzá valamit, látni fogod, kicsinül.

Törökhegyi.

Még valami a' magy. muzsikáról.

(Vége.)

A' lengyel grófnék és herczegnék, kiknek egyéb-iránt elementumok Párisban lenni; még is egészen magokon kívül vannak örömben, ha lengyel nótát hallanak, de a' mi dámáink *egynehány kereszt kivéve*, nem igaz lélekkel kedvelik a' nemzeti muzsikát! Bizony pedig azért a' nóbelságból semmit sem vesztenének, ha a' nemzeti hangokat szeretnék, és pártolnák és nem kényelemből csupán de szívből szeretnék a' nemzeti zenét.

Hogy azonban nem csak a' cigány bandák-nál, de dilettánsoknál vagy egyéb magyar születésű, jó magyar játékosoknál is tökéletesedjék a' magyar muzsika, és hogy a' késő maradék is szép magyar nótáinkhoz hozzá juthasson, szükségesnek látnám, hogy a' pesti muzsikai egyesület minden magyarokat, mellyek még itt ott kaphatók Biharitól, Csermáktól, Lavottától, Lisztől, Csőrítől, Arvaitól, Tyutyutól, Bokától, Bunkótól, Gyuriczától, Rózsavölgyitől, Martinovicstól, a' fentebb említett lelkes Radicstól, ide számolván mind azon magyarokat, mellyeket a' veszprémi társaság kiadott, egybegyűjtené, és azokat rendbeszedné, és azt a' nemzet számára örök időre eltenné, ugy szintén minden népdalokat, az ország vidékének különféle melodiáit, ezeket mind fel kellene írni és eltenni. Csermáknak valóban vannak quartet magyarjai, mellyek igazán a' classicitás fokán állnak, Liszt János szathmár vármegye chirurgusa, Csermáknak igen sok magyarjaival bir, ugy szinte Zonth Jósefnél is Kassán találatnak igen sok szép régi magyarok. Reménylém, érünk még olyan időt, hogy nagyaink nem fognak csupán nóbelságból Bécsben lakni, hanem hogyha Pesten feltalálják a' kellemetes élvezéseket, tehát Pesten is szívesen fognak mulatni, és akkor eredeti magyar baletjeink is lesznek nemzeti színházunkban, 's akkor majd hasznát vehetjük a' sok szép magyar-nak. A' németek, francziák a' szebb compositiójikat mind elteszik, még azt is a' mi nem nemzeti, azért olvassuk gyakran a' külföldi darabokon e' szókat: Enregistre dans l'Archive de L'Union!

Ha nemzetünk érdemesnek tartotta Bihari hegedűjét a' muzeumba eltenni, minél inkább szükséges tehát, hogy classicus nemzeti compositioink örök időkre eltéessenek, hiszen ez kincs, még pedig nemzeti kincs, csak olyan mint a' régi jó magyar könyvek, valamint Kisfaludy könyvei száz esztendőök mulva is remekek lesznek, ugy Csermáknak és Biharinak magyarjai örök classicusi fényvel fognak dicsekedni; evvel pedig sietni kel-

lene, mert ma holnap még jobban elhányódnak vetődnek a' régi kóták, a' mellyek még rész szerint dilettánsoknál, rész szerint muzsikuskoknál találatnak a' hazában, és azután habituri sumus unum magnum nihil. A' jó cigány bandáktól a' szebb compositiókat le kellene iratni, akár egész bandára akár hegedűre, zongora accopamenttel, és ugy azután örök időkre eltenni.

De hát dilettánsaink közül, kik hegedűt játszanak, valljon miért nem adják magokat többen a' magyar nóták játszására, talán félnek ezen jó uracsok, hogy mindjárt nem lesznek nobel emberek, ha magyart játszanának, avagy talán meg fog szentségteleníteni egy salon az által, ha benne valaki magyarul fogja magát produkálni, nekem gyönyörűséget okozott az igaz, — ha Bécsbe néha az első virtuozusokkal duettekét játszottam, — de bizony csak épen olly örömmel hallom Radics Mártont Gömörből, vagy hallottam az előtt Biharit, vagy Lisztet, mint akár melly más külföldi virtuozust; a' magyar muzsika valami igen nagy muzsikai mezőben, azért mert eredeti, és tele van melodiával, hanem perse, hogy született magyar-nak kell azt játszani, mert német orchestertől, bármilly jeles legyen is, magyart hallani ollyas valami, mitől az ember hideglelést kap; szóval magyar nótát csak "született magyar dilettánsok és jól kiművelt cigány bandák játszhatnak. Schüller azt mondja: „nur der fent die Musen, der sie trägt in warmen Busen, nur profahnen sind sie Stein!“ Igy a' magyar muzsikát is el lehet mondani, hogy csak az ismerheti, a' ki érzi, de hát hogy terjedjen ezen érzélem a' hazában? rossz cigány bandáink csak czin-czognak, a' jelesebbek csak Strauszolnak, és Lan-nereznek, dilettánsaink közül, ha Lisztet Szathmárban, Ocsvárit, Sárközy Kázmért, és több illyes lelkes játékosokat kiveszek, kevesen vannak, kik ezzel foglalatoskodnak; hölgyeink 's dámáink a' nemzeti muzsikától plane idegenednek, nyilvános hangversenyekben egy magyarnak játsása olly ritkaság, mint a' fehér holló, és az az oka, hogy a' magyar muzsika nálunk virágzásba nem jöhet. A' tánczal még szomorábban van a' dolog, mert ha csak néha valaki a' redoutban solot nem tánczol, és ha csak néha a' lelkes jógászok Pesten nem tánczolják a' nemzeti tánczot, tehát az ember alig lát magyar tánczot, pedig szent kötelessége volna a' nemzetnek azt behozni, hogy legalább minden bál nemzetivel nyitassék meg. Én sem kívánom azt, hogy mindig nemzetit tánczoljanak egy bálban, mert a' magyar táncz természetesen sarkantyut kíván, nemzeti öltözetet, és magyar ér-

zész muzsikust, én semmiben sem szeretem a' tulajdonságot, így tehát ebben sem, hanem mulassunk úgy mint eddig, de azért a' nemzeti tánczot műveljük és hozzuk divatba a' mennyire csak lehet, a' magyar nótákat még a' muzsikánál annyival inkább, mivel az egész Európában méltán első helyet foglal. Ha gyakrabban lesz nálunk a' nemzeti zene divatban, mind hangversenyekben, mind bálokban, úgy idővel mindig jobban, meg jobban meg fogjuk szeretni, 's jobban szokásba is fog jönni, és akkor legalább privát házi multságokban, legalább egy két óráig nemzetileg is fogunk mulatni, nem csak mindig deutscholni.

Mult esztendőben szerencsém volt itt Abaujban egy gazdag 's nagy tekintetű nemes uri háznál Katalin napjára megjelenni, estve felé egy jó magyar banda érkezett el, és egész estve az urak és dáma'k magyart tánczoltak; megvallom, midőn láttam, hogy az uri kisasszonyok és dáma'k mind magyart tánczoltak, ki mesterségesen, ki természetesen, a' hogy tudta, és midőn a' tágas ebédelőben a' sok sarkantyú egyszerre nemzetileg pengett, akkor megvallom, az oldalszobába menvén, sirva fakadtam részint öröömbe részint fájdalomba, örömembe azért, mert láttam, hogy egy főnemes háznál is tudnak egész este nemzeti tánczozni, és mivel láttam, hogy a' nobelságot és a' nemzetiséget igen jól öszve lehet párosítani; fájdalomban pedig azért, mert megdöntöttem, hogy országunkban a' nemzeti táncz és ének majd csak hogy számkivetésben nincs, és hogy nemzetünk fényének, kivált a' dáma'knál, kiknek kötelességek volna, minthogy ők birják a' haza kincsit és zsirját, leginkább pártolni e' részben is a' nemzetiséget, egészen elvannak a' nemzeti zene iránt hidegdedve, és németesedve. Ugy gondolom, hogy hazám dáma'it és hölgyei iránt az által mutatom meg legjobban tiszteletemet, ha a' nemzetiség ezen ágában tisztán kimondom, én nagy tisztelője vagyok a' dáma'knak, de még nagyobb a' hazának. Nyelv dolgában az igaz, hogy a' nemzet fénye is kezd magyarosodni, de bár csak ezen patriotismus legalább nagyobb solennitásoknál a' tánczra, nemzeti zenére és öltözetre is kiterjedne, mint most van.

Végre közlöm Gömör vármegye muzsikai egyesületének azon végzését, melyet épen most volt szerencsém kapni Gömör vármegye nagy érdemű hazafi lelkes első alispányától, ezen rendeletét Gömörnek nem azért közlöm, hogy dicvágy csiklándoztatna, hanem azért, hogy tudassam tisztelt hazámfiával azt, hogy Gömörben is elismerték állításom igazságát, hogy t. i. a' fuvó hangszerek nem magyar bandába valók, a' sipító klarinet, a' bömbölő fagót, a' rezgő trombita, e' mind nem magyarnak való, egy magyar bandának lelke két három prim hegedű, három négy kontrás,

legalább két brugó, hogy a' bassus erős legyen, és egy czimbalom, ilyen hangszerekkel bánta a' világ Biharit; ime a' végzés:

Radics Márton bandáját pártoló egyesület jegyző könyvének kivonata.

5. Draskóczy Sámuel alispány 's egyesületi tag. Fáy István gróf és máltai rend vitéznek hozzá intézett levelét az egyesület elibe kettőzött örömmel terjeszti, melyet benne maga az érintett levél, 's azon reménységet gerjesztének, hogy annak érdekes hatalmát az egyesület méltányolni fogja. A' levélben ugymond ő a' nemzetiségnek egy új hurja és pedig lelkesen pendített meg. — Nyelv tesz ugyan nemzeté, mint megengedi a' tisztelt gróf, de nem egyedül. Ha nemzeti szokásainkat, muzsikát, tánczot, 's az öltözetet elhanyagoljuk, nem az lesz e' következtése, hogy az idegen utazó bejő a' nemzetet maga saját szerűségében ismerni, és talán becsülni is vágyó, 's az ön méltóságáról megfélemedezett idegen nemzetek majnaitól keserű csalatással fordul el. Különösen egyesületünket érdeklőleg lelkesüléssel szólít fel: „iparkodjunk, gyámolítani, 's megerősíteni tehetségesebb magyar hangművészeinket a' nemzetiség ösvényén, 's ne engedjük azok hangszerei közé az idegen fuvó hangszereket becsuszni, maradjon meg a' hegedű mellett tovább is a' bájos zengzetű czimbalom, hogy a' magyar melodiák ősi jogaikat hamarabb visszanyerhessék, mert valamint Strausz és Lanner soha sem fog nemzeti érzéssel magyart huzni, úgy Pharaónak egyik fia sem fogja soha is Strausz vagy Lanner lelkét felfoghatni.

A' tisztelt grófnak hírlapokban is közlött nemzetiség iránti buzgó érzelmei méltányosabb körben alig hangozhattak volna, 's valóban az egyesület első kötelességének ismeri a' pártfogása alatt létező bandával a' kérdéses tekintetben czélszerűleg intézkedni. Azonban a' fuvó hangszereknek illy rögtön 's egyszerre kiirtása nem vala lehetséges. Radics társaságának fenállása az egyesület hozzájárultával sem olly erős, hogy a' tánczmultságokból eddig nyert jövedelmei mellőztével magát fentartani képes lenne, minthogy pedig gyönyörű hölgyeink mai napig is csak ollyan pajkosok, hogy Biharit szívhez szólója helyett Lanner keringőin örömelebb léptenek; ezen jövedelem megtarthatása végett, mely a' magyar banda erőre kaphatásának eszköze legyen, keveset a' fuvó hangszerek közül még meg kellett tartani. Szóval lesz az egyesület határozata, hogy a' társaság tagjainak száma 14ben állapítatván meg, czimbalmos szerkesztessék, és evvel hét tag szüntelen nemzeti nóták huzására, a' négy fuvó hangszerekkel ellátott pedig a' társaságnak tánczvizigalomkor! erősítő kiegészítésére használtassék. Jegyzette és kiadta no-

vemberben 1839. Kubinyi Rudolf m. s. k. — Engedelemért könyörgök a' tisztelt közönségtől, ha tán e' tárgyban egy kicsit tágasabb lettem, de hiában, nem csak tudományos dolgokról kell mindig írni, de az olly tárgy is megkívánja a' szorgalmas értekezést, melly a' nemzetiséget előmozdítja.

Gróf Fáy István,
az uralkodó máltai rend vitéze.

É s z r e v é t e l,

az 1841dik évre „KÖZLEMÉNYEK“
czimű megjelenendő új folyóiratról.

A' kinek szívében csak egy szikrája lap-pang is a' vallásosságnak, vagy ki a' tudományok lobogó fáklyáját messziről is megpillantotta, méltán megütődve visszahökken K. M. ur a' Jelenkor 98dik számához csatolt Közlemények czimű és jövő 1841 évben fényre jövendő folyóirataról tett hirdetménye 1so szám alatt fekvő eme kifejezésére: „A' tudományok egyeteméből meritett czélszerű értekezések, a' theológiát és anyagi technikát kizárva“ Ebből azt lehet józan logikával, és a' kinek elméje meg nem csorbult, igazán következtetni, hogy ez új hirlap tudós szerkesztendője a' nagy buzgalomtól elfogulva, mély tisztelettel viseltetik a' theologia iránt, hogy annak feneketlen örvényébe, mint e' tudományba nem avatott, nem akar ereszkedni, ott buvázkodandó; és ekkor K. M. ur mint az említett hirlapok szerkesztőjének e' párosíthatlan szerénysége becsülendő. De ezzel homlokegyenest ütközik K. M. tudós szerkesztő ur ama fület sértő helytelen kifejezése: „A' tudományok egyeteméből meritett czélszerű értekezések a' theológiát és anyagi technikát kizárva“, hát nem jobban hangzott volna-e? ide nem értve vagy nem véve a' theológiát, vagy anyagi technikát; vagy tán a' theológiát, mellynek bölcsőjében ringattatott, kiszállván polyájából, azt mint szükségtelent megveti? és valamint Craesust Solon ama görög bölcs a' boldogok sorába, mint roppant gazdaságában negédeskedőt (míg az élet ösvényén tántorogna); ugyszinte K. M. ur is a' theológiát tudományok koszorujába nem fűzván, mint bitangot kizárja? csalatkozik K, M. ur, ha e' ferde eszme vezette korbácsa suttogatására, — vagy tán az ugy nevezett profana tudományok u. m. philosophia, és szabad művészetek, medica's a' többi teszik a' tudományok egyetemét, mellyből czélszerű értekezések merithetők; és az ugynevezett sacratiores, mint theologia, melly több tudományt u. m. nevelés (padegogia) erkölcsiség (moralis), magában foglal, nem tesz tudományt, hogy azt hatalmas ostorával a' tudományok egyeteméből kikorbácsolja? Visszahivatkozva K. M. ur a' régi időkre, midőn 30,000 istennél többet imádtak, em a' mythológiára, melly bátor neveltető me-

sékkal vala bnrkolva, mégis a' tudományok sorába volt helyeztetve, és még ma is azok sorában feltalálandja, ki a' régi történetek tudásában vándor nem akar lenni, „Nescire enim quid antequam natus sis acciderit, est semper esse puerum. Cicero orat. Al. Ed. n. 207. De továbbá józanul felteszem, a' mint fel is kell tennem, hogy új évvel világot látandó Közlemények czimű folyóiratnak is, valamint e' Magyarhonban köröző egyéb folyóiratok jelleme a' tudományok és a' népek, azoknak szokásaik ismertetése egy felül, ugy más felül a' tiszta erény mindenkiveli megbarátkoztatása főalapja. Már mellyik tudomány az, melly az erkölcsiség tisztább forrását magában foglalná, mint a' theologia? melly tágas értelemben véve, az erkölcsiség tudományát vagy is (theologiam moralem) magában kulcsolja. Minthogy pedig századunk jelszava a' műveltség 's erkölcsiség mennél nagyobb fokára fellépni, és így a' hon boldogságát összefűzött karokkal előbbmozdítani, a' theológiát, melly ezt szinte u. m. (aesthetikát) szép kívánását tanítja, mint elaljasodottat a' tudományok köréből kiküszöbölni, csak a' szép és jó, ugyszinte hasznos esküdt ellensége állithatja. És ha a' nemzeti és egyéb folyóiratok tudós szerkesztői a' theologiai tárgyakat lapjaikba iktathatják, miért nem vennék azt be t. K. M. szerk. ur új folyóiratának hasábjai, nem látom igaz okát; vagy tán azt véli K. M. ur, hogy a' theologiai tárgyak kibökésével sas szárnyakra kelendnek Közleményei, és így fentebb hējázva, egyéb folyóiratokra, mellyek tárva állnak a' haza javát érdeklő akármelly tárgyak elfogadására homályt vetend? épen nem! sőt a' mig korászoló Közlemények K. M. urnak kopáran hagyatnak; addig más folyóiratok Parnassus hegyéről visszatérve, jó méhként rakva szállnak kasukba. — Azért tehát, hogy több honfiak, Közleményeknek keresztelt új szülöttével tudós szerkesztő urnak megismerkedve, azzal meg is barátkozzanak; a' mi szép, jó és hasznos, akármelly ágából a' tudományoknak csergedezzen, lapjaiba iktatni szives legyen, mint barátja és jóakarója tanácslom *Kákonyi Alajos, kezeli káplán.*

V á l a s z

a' Hasznos Mulatságok 49dik számában megjelent K. L. „magyar nyelvújítási vélemény“ére.

A' közlő ur, mint látszik, nem a' legtisztább oldalról vevé fel nyelvünk általa érintett, mondhatni századok óta sajátos tulajdonát. Mert a' kérdésben forgó ész végrag, melly szebb hangzás tekintetéből gyakran ász-ra változtatik, nem jelent, de nem is jelentheti az előtte levő szó esz-ét, már azon okból sem, mert nyelvújítóinkról —

bár néha a' legkorlátlanab [tulzásig ragadtassanak is, föl nem tehetni azt, hogy lelketlen dolognak eszt tulajdonithassanak; p. o. seb-ész, gyógy-ász. De más részről nem fogok tán hibázni, ha közlő urnak értésére adom azt, miszerint ezen ész, ász raggali élés nem számíthatik nyelvujításaink közé; hiszen már századok óta használtatik: kert-ész, rév-ész, hal-ász, madar-ász 'stb., valljon új szavak-e ezek? — Az ész (ász) itt nem magának az előtte lévő szónak tulajdonát jelenti, hanem annak eszközlője, hogy mit tán (per circumscriptionem) igen hoszan lehetne kimondani, szabatos megrövidítéssel fejeztethessék ki, a' kérdésben lévő ész végrag az előtte lévő szóban (helyesebben dologbani, műbeni 's tb.) jártasságát jelentvén annak, ki avval foglalkozik. Mit szavakkal tán elég világosan kifejezni nem lehet, annak megmutatására példák szolgálhatnak. Így, ha mondatik kert-ész, nem magának a' kertnek eszt kell értenünk — mi magában is már absurdum — hanem a' kerttel (helyesebben a' kert művelésével) foglalkozó egyénnek eszt-ét (jártasságát); gyógyász nem a' gyógyításnak esztét jegyezi, hanem a' gyógyítással foglalkozó egyénnek eszt-ét, 'stb. — Felhozza közlő ur azt is, hogy „medicinae doctornak gyógyászszali kifejezésével csak nem akarjuk azt jelenteni, hogy a' gyógyász gyászolja minden volt betegét,“ erre csak azt felelem, tekintse meg közlő ur jobban a' szótagolást, 's kivilágland, hogy gyógy-ász, nem pedig gyó-gyász. Mondhatná közlő ur azt is, „minek itt felhozni a' kert-észt, hal-ászt 'stb. holott én egyedül az orvosi karnak különféle nevezeteit vevém kérdésbe.“ — Válaszoló ugy vélekedik, ha a' gyógy-, szem-, seb- esz-e (ásza) kérdésbe hozatott: miért ne hozattathatnék a' kert-, rév-, hal-, madar- esze (ásza) is? — Végezetül: ha nyelvünkben minden rövidítések — bár helyesek 's czélszerűek legyenek is azok — illy szigoru, de alaptalan kérdés alá vonatnának, mi-ként azt közlő ur tevé, bizton elhihetem, szavainknak legalább is harmadát nyelvünkéből kiküszöbölendőnek!

L. S.

Cserebogarak elpusztítása.

Sarthe megye General - Conseil-je 20,000 franknyi pénzösszeget szavazott e' kártékony bogarak kiirtására. Ezen öszvegből 17,121 frank osztatott-szét, 75 centimet egy negyed vékáért. — Ha vesszük, hogy egy negyed véka 13,000 bogarat foglal magában, 's ha számítjuk, hogy a' fentebbi kimérés szerint 22,828 negyed véka fizettetett meg, ugy megölettek száma 273,936,000 megy, milly roppant öszveg ez!

Reg.

Angol vasutak gyarapodása.

A' „Railway Times“ szerint — ez az angol vasuti dolgok legjelesebb, és egyszersmind hivatalos műszere — folyó 1840ki évben részint egészen elkészült, részint készületben van 1266 mértföldnyi vasut különböző vonalokban. — 1841ben 160 mértföldnyi készülend el; tehát e' két évben összesen 1758 angol mértföldnyi vonal fog elkészülni különféle irányban.

Hon.

H o n v á g y.

Bár messze van hazám,
'S képed nem láthatom,
Még is — hajh! untalan
Rólad gondolkodom:

Sírok, midőn derül
A' hajnal lángi színe,
Bús sóhajts visz feléd
Az alkonyat szele. —

Ó! volnék csak madár,
Repülnék szárnyakon,
El — szép hazám — feléd!
Hű szívem merre von;

'S bár milly varázs erő
Készletné keblemet,
Többé nem csalna ki
Öledből engemet.

E l s z á n t s á g.

Alkony felül az égen
Sötét felhő tolu,
'S lét végező tűznek
Dühöngő mérge dúl:

Oh szánj meg ég! 's löveld rám
Öldöklő lángjaid:
Hisz régen szenvedem már
Sorsom viharjait.

Nagy Ferdinánd.

Rejtvény.

1. 2. 3. 4. 5. Pest vármegyébe kebelezett
Mezővárost jelentek.
5. 4. 3. 2. 1. Pórlázadás vezére volt;
Dúlt, ölt, mint vad tigrisek.
2. 3. 4. Hő vágyidat, szerelm edet,
Ezzel vallod érzelmidet.
2. 4. Jó izt ad étkeidnek.
4. Nem uj mit így neveznek.

Váci József.

Első örökös szerződés

Tolna vármegyében az urbéri megváltást engedő törvénynél fogva.

Szegszárdon, dec. 19kén 1840. — Valamint igen nagy érdeklődéssel viseltettek a' legutóbbi dicső hongyulást képviselt országunk rendei — az adózó népre olly kedvesen ható urbéri megváltást engedő 7dik törvénycikk alkotásában: annál feszültebb figyelemmel leend most, — úgy hiszem mindenki annak örvendetes következményére is; melly szerint t. Tolna vármegyében — jelesen Szegszárd, és Bonyhád mezővárosok közt fekvő Kokasd helységünk egész községe, mellyet mélt. tolnai Festetics Erneszt, és Sándor grófoktól t. bezerédi Bezeredy István ur nem rég megvett, de a' minek az előbb nevezett gróftól megvett fele része mégis, — ezen vételt közbeszegett törvényes ellenmondás következtében, — mindazonáltal az urbéri örökös megváltást engedő feltétel alatt m. tolnai Festetics Rudolf grófra átszállott — minden néven nevezendő uri adózásokra nézve a' fentiszelt bezerédi Bezeredy István táblabíró ural következő teljes megváltást tárgyazó szerződést kötött legyen:

Örökös szerződés. Mellyet mi alulirottak, és ugyan egy részről én idősb Bezeredy István mind a' kokasdi helység részének, mellyet gróf Festetics Sándor urtól örökben megvettem, örökös földes ura, más részről pedig mi — nevezett tekintetes nemes Tolna vármegyében kebeleztet kokasdi helységben azon tisztelt földesurunk által örökben megvett részhez tartozó jobbágyságok, ugyis mint a' többi ugyanazon részhez tartozó jobbágytársaink megbízott képviselői az urbéri jobbágyi tartozások, szolgáltatások, és adózások örökös megváltása iránt hosszabb megfontolás 's egyezkedés utáni szabad 's eltökélt akarattal minden jövődőségre változhatlanul az 1839 40ki 7dik törvénycikkely engedelmével és értelmében egymással a' következő módon kötöttünk és állapítottunk: —

1ször. Noha az urbéri illetőségek, és járásagok iránt a' szerződők közt pontos számolások tettek, mellyek után a' jobbágyok a' szerződésből rájuk 's utódira áradni fogó tetemes haszonról meggyőződtek; hogy mindazáltal ezen megváltásból kétségtelenül feltessék az: hogy ezen szerződés által a' kokasdi jobbágyok jövődőségek boldogságuk és jobblétük alapját megvetették; a' megváltás tárgyául felvett jobbágyi tartozások, azon mérték, mennyiség és némiség szerint felszámolva, a' minőkben mind ezeket az 1832dik évi april 9kén a'

9207dik szám alatt legfelsőbb helyről az illetőleg lefolyt perben lebecsült urbéri szabályzó kegyelmes királyi rendelet, és 1832|6dik urbéri törvény megállapítá, sommásan ekkép adatnak elő:

a) Vagyon nekem Bezeredy Istvánnak a' kokasdi helységben az említett gróf Festetics Sándortól megvett rész-jószágához tartozó huszonnegy egész, és egy öt nyolczados urbéri sessiom, — egész telkes jobbágy pedig köteles évenként szolgálni a' hosszú fuvar helyetti napszámmal együtt az urbéri 7dik cikkely szerint 54 két marhás napot, és így 24³/₈ sessiókra esik évenként 1329⁶/₈ napi munkás szolgálat.

Az említett szabályozási per szerint tartozik minden ⁵/₈dos jobbágy a' maradék földekből neki különösen kiosztatott földek és rétekért 2¹/₂ napi két marhás robotot szolgálni, és így 25 nyolczados 62⁴/₈ marhás napot; öszvesen tehát a' 24³/₈ sessio 1392²/₈ marhás napot.

Ugyanazon urbéri per szerint a' kokasdiak a' 6 font kender fonás helyett 6 gyalog napot szolgálván, ad 24⁵/₈; sessio 144⁶/₈ gyalog napot.

Zsellérház vagyon 19, mellyek 13 gyalog napjával számítva; adnak 34²/₈ napot.

Ezek felszámolása után, mi a' marhás, és gyalog napszám böcsára megállapítását illeti: noha a' szerződő kokasdiak is elismérnék azt: hogy egy napi munkára magok szekerével, takarmányával, és kenyerükkel, tekintve, nem csak a' náluk, de az egész vidékükben divatozó, 's főleg a' dohánytermesztés által nagyobb fokra emelt iparukat, melly a' marhás, és kézi munka becsét is tetemesen emeli, a' nyárit 's telit egybevetve, és jelesen vonóssal egy pengő forintot, gyalog pedig 14 pengő kron alul nem állának ki; mégis a' vonós szolgálatot csak 48, a' kézit pedig csak 12 ezüst krban számítva is felrugna az összes marhás és kézi szolgálat évenként 1211 for. 19 kr. p. p.

A' házat bíró kokasdi jobbágyokon kívül vannak másnál lakók is, vagy úgy nevezett házatlan zsellérek, kik évenként 12 napot kötelesek szolgálni földesuroknak. Noha ezeknek szolgálati is évenként nem megvethető ágát teszik az urbéri jövedelemnek, mégis ezek felszámolását elhagyván, az illy szolgálatok követelésétől szinte örökre elállok, és jobbágyim könnyebbségükre azokat az illető háztulajdonosoknak általengedem.

Urbéri ház vagyon összesen 62, mellyeknek mindegyike egy egész évi bérül egy ezüst forintot fizetvén, teszen ezen uri illetőség 62 fr.

b) Az uri kilenczedre nézve, melly nekem az urbéri 7dik törvénycikk szerint a' belső tel-

keket, réteket és ugarokat kivéve, minden földi és hegyi termésekből, és pedig természetben adatik az 1837, 1838 és 1839ki, bár köztudomásra nem a' jobbák közé tartozott termésekből egy középtermés a' 9ed lajstromok szerint dolgoztatvan ki, és ezen általános mennyiség szintén ezen három években divatozott folyó áraknak közép száma szerint vétetvén fel, megyen egy évi kilenczednek értéke ezüstben 715 f. 20 kr. teszen tehát ezen előszámlált jobbágyi adózásoknak, és szolgálatoknak egy évi értéke 1988 f. 39 kr. pp., mely 6 p. c. kamatul tekintetve, felér 33,141 forint tőkepénz-zel pengőben.

Mint felebb mondatott, áll a' szerződés tárgyául felfogott uri urbéri birtok 54¹/₂ jobbágyi telkes ülésekből, és 19 házas zsellérekéből; melyekből az urbéri törvény értelmében nyolczat egy egész telkes ülésre számítva, teszen az összes urbéri birtok 27 egész sessiot, melly számmal az urbéri jövedelem tőkéjét, azaz a' felebb kiszámított 33141 pengő forintokat elosztván, esnek egy egész jobbágyi telekre örökös váltságul tőkében fizetendő 1223 f. 42¹/₂ kr. pgő. Azonban bizonyosságát akarván adni annak, mennyire szivemen hordozom jobbágyim előmenetelőket, gyarapodásukat, és számos iparkodó földmivelő családnak jobb, felebb való sorsra, karba emeltetését; nem különben azon üdvös törvényt, mellynek oltalma alatt köttetik e' jelen szerződés, tettel, és valódilag is tehetségeim szerint életbe, fogamatba hozni ohajtván, és igyekezvén — a' felebb minden egy sessióra esendő váltságból 323 pengő forintokat 44¹/₂ kroat összesen mindannyira nézve 884¹/₂ forintot pengőben nekik elengedek, és az egy egész jobbágyteleknek örökös váltságul jobbágyim által megajánlott kilencz száz pengő ftokat; következő a' 27 egész sessiotól ezen megegyezés szerint esendő huszonnégy ezer háromszáz ezüst ftokat — három olly huszast, mellyből 60 darab egy finom coloniái márkát teszen, egy forintba számlálva, és mint váltságárt megállapítom, sőt ezen felül

c) jobbágyim üdvös törekedésök könnyebb sikerülhetésére ezen megváltott telkekre nézve által engedem nekik minden pénzbeli felbecsülés nélkül a' papi szerződés mellett birt tizedszedés jogomat, és ezen használat iránt az illető egyházi hatóságokkali törvényes viszonyomat is ezentul minden jövedőségre.

d) Általengedem ezen kívül minden felszámolás nélkül nekik azon haszonvételt, és részt, melly a' közlegelőből, a' mint arra nézve a' közös haszonvételt az érintett urbéri perben történt végrendelet is megállapítja, engem illet, és az urbéri törvény értelmében leendő elválasztás esetében illetni fogna; úgy, hogy ők az egész legelőt mint sajátjokat akár mikint szabadon hasz-

nálhassák és egymás közt fel is oszthassák. Értetődven az igaz arány és a' törvényben meghatározott szabályok szerint, sőt nyilván kifejeztetvén, hogy a' mostani zselléreknek az egész legelőnek felszámolt mennyiségéből az őket illető részt — ha kívánják — azon esetben is külön kiadni kell, ha netalán a' község a' legelőt feltörve használni akarná; — miután más különben az egyéb föld nélkül szükölködő zsellérek marhájukat tartani nem tudnák. Továbbá a' plébánusnak, iskolamesternek, és jegyzőnek az urbéri illetőségeket a' legelőből kívánságukra a' község elkülönözve kiadni köteles leendő, azon esetben is, ha a' község a' legelőt a' mostani mód szerint akarná tovább is használni, értetődven, hogy a' nevezett személyek akkor a' közlegelőn marhát nem járathatnak. — Megjeltetik, és kiköttetik továbbá, hogy a' határbeli molnároknak, kik eddig is a' közös legelő gyakorlatában voltak. ha a' legelő jelen állapotja változnék, elkülönözve szintén kiadandó leszen, minden egy malom kerékre egy hold 1200 négyszeg öllel számítva, a' malomtelek szomszédságában.

Értetődik továbbá, hogy lemondván ekkép az uraság minden közlegeltetési jussáról — az ő majorságbeli földjén és rétjén a' lakosok semmi szín alatt legeltetést, vagy más haszonvételt nem követelhetnek, és nem gyakorolhatnak.

Mind ezen előszámlált és szerződő jobbágyimnak örökösen általengedett urbéri tartozások, szolgálatok, és adózásoktól tehát, ugymint minden néven nevezendő marhás és kézi robbottól, házbértől, (füstpenztől) és mindennemű földi és helybeli természetmények uri kilenczedétől a' papi dézmát illető jogomtól, és a' közlegelői illetőségimtól örökösime néven is, és mostantól fogva minden időre ellállok, — és azoktól szerződő jobbágyimat (melly nevezet alatt a' zselléreket is értem) közösen és egyenkint, nem különben utódjaikat örökre felmentem, s feloldattaknak ünepélyesen nyilatkoztatom; bizonyossá tevén őket ezen soraimmal, hogy semén, sem örökösime, sem tőlök, sem utódiktól bármelley néven nevezhető urbéri tartozást, szolgálatot, avagy adózást nem fogunk követelni, se nem is követelhetünk; tiltván ezt az igazság és az 1839/40ki 7dik törvényczikk, és csak az uri törvényhatóság maradván fen a' törvény értelmében.

Végzetül a' sokszor előszámlált, s' tőlem szerződő jobbágyimra örökösen általszálló urbéri haszonvételekért örök váltságul lekötelezett 24,300 ezüst ftokat következő szakaszokban kívánom pontosan és hátramaradás nélkül általak és utódk által lefizettetni, és ugyan: 1841 julius 1jén négyezer nyolczszáz huszonöt forintokat — a' f esztendei sept. 29. napjától, mióta t. i. mindennemű ur-

béri adózások, és szolgálatok reájok nézve elmul-
tak — számítandó 6 procent kamatokkal: ugyan
ennyit hasonlóul 6 procent kamattal 1842ki jul.
1jére, szinte 4825 forintokat 6 procen. kamattal,
— 1844ki julius 1jén ugyanennyihasonló kamat-
tal, — végül az utolsó 5000 forintot 6 p. cento ka-
mattal, melly kamatok minden részenkénti ffze-
tésekor — mint említettett — folyó esztendei sep-
tember 29dik napjától lesznek számítandók —
1845ki julius 1jén. Ha pedig a' szerződő jobbá-
gyok ezen pénzt még előbb is kívánnák lefizetni,
én azt kamatjaival együtt előbb is felvenni fogom.

2szor. Mi a' tisztelt uraság kokasdi jobbágyai,
's jobbágytársaink megbizott képviselői mindenek
előtt megismervén fent az a) és b) alatt előszámlált
munka készpénzbeli, és természetményekbeni
tartozásink, szolgálatink és adózásink törvényes
helyességét: megismervén továbbá előttük az ura-
dalmi számolásokhoz csatolt kilenczed lajtromokból
kivont számolások valóságát, és a' természetmények
folyó árának, melly előttünk különben is
tudva vagyon, nem csak valóságát, hanem mér-
sékelt felvételét is, ezzel innepélyesen nyilatkoz-
tatjuk, hogy fáradhatatlan szorgalmunk által szer-
zett tehetségünkben méltán bizakodhatván, telje-
sen reményljük, hogy magunk, és utódink folyta-
tott igyekeztével minden veszélyeztetésünk nélkül
képesek leendünk azon fizetések teljesítésére, mel-
lyeket örök megváltásunkért jelenleg kötelezünk;
's bizunk ebben annyival inkább: mivel az igen
kegyesen megállapított váltságárban azon igen ked-
vező módot és alkalmat látjuk, miszerint eddigi
szoros urbéri állapotunknak egy reánk nézve ha-
sonlíthatlanul könnyebb és kívánatosabb felcseré-
lése által egy szép 's boldogabb jövődőt magunk-
nak 's késő maradékinknak biztosan ígérhetünk.
Leghálásb köszönettel fogadván tehát a' többször
tisztelt uraság vélünk éreztetett kegyességét, melly
szerint nem csak örök megváltási kérésünket
elfogadni, hanem az urbéri váltságbért is kiszá-
mozott értékénél jóval is alább szállítani, sőt még
ezen felül a' nevezett tizedszedés használatával is
az illető törvényes tulajdonosok megegyezésökkel,
ugy a' közlegelői illetőségével bennünket megaján-
dekozni kegyeskedett; magunkat jobbágytársainkat
és általunk minden nem lévő maradékinkat a' tör-
vény legszorosb értelmében arra kötelezzük le; —
pedig egyikünket a' másikért, — mindnyájun-
kat együnkért: — hogy az előszámlált ur-
béri tartozásunk, szolgálatunk, és adó-
zásunk, jelesen minden vonós és kézi munkák-
nak, házbérnek (füstpénznek) bármelley földi; és
szőlőhegybeli 9ed szedésnek a' papi tizedjusz-
nak, és a' közlegelőből a' földesuri illetőségnek, szóval
mindazoknak, mellyeket, mi akár az 1832/6. urbér
7. cikkje, akár a' legfelsőbb helyen is jóváhagyott

szabályozás urbéri rendeletinél fogva urbéri
telkeinktől, ezeken kívül birt mindennemű mara-
dányoktól, (remanetiaktól) legelőinktől és szőlő-
inkből földes uraságunknak tartozunk, a' f. esz-
tendei september 29ről való örökös megszűnésért
(csak a' földesuri hatóság épségben maradásával)
váltságul megállapított huszonnégy ezer háromszáz
ezüst forintokat, három darab huszast egy forintba,
és 60 darabot egy finom coloniai márkára számítva,
olly móddal, és szakaszokban, valamint ezek már
felebb a' tisztelt uraság által kiszabattak, neki és
maradékinak lefizetni fogjuk, és utódink is lefizetni
fogják, különben cselekedvén, teljes jogot és szabad-
ságot adunk a' tisztelt uraságnak és maradékinak
hogy egyikünk, vagy mindnyájunk ingó vagy in-
gatlan javaikból szabad választása szerint szóbeli
per utján nem csak a' tőke, vagy kamatpénzre,
hanem az okozandó költségekre nézve is, magok-
nak teljes elégséget szerezhessenek. Költ a' hidai
pusztán november 2kán 1840dik esztendőben. If-
jabb Bezerédy István m. k. mint édes atyámnak
nemes Tolna vármegye előtt e' szerződés tételre
különösen vallottt meghatalmazottja. (P. II.) (A'
szerződő jobbágyok aláírásai és a' törvényes bizony-
ság hitelesítése.)

És épen illy értelmű szerződésben egyezett
meg m. tolnai Rudolf gróf is, a' mint legelől is már
emlitém, azon részjóságra nézve, mellyet testvér
bátyjától m. tolnai Festetics Erneszt gróftól ugyan
t. Bezerédy István táblabíró ur megvett, — de a'
történt ellenmondás következtében vérségi jog-
nál fogva birtokába esett. Most már csak felsőbb
helyre terjesztendők. Közli *Kapocsy József*.

Szóbeli per Chinában.

Egy Ázsiában utazottnak naplójába a' töb-
bek között Chináról ezek is be vannak jegyezve:
amint egykor Cantonban sétálni indultam, a' szög-
letén egyik főutcának, hova sok nép gyült, ugy
hangzék a' beszéd, mintha egészen szenvedő eset-
ben történnék, 's én oda siettem; egy alsóbb ren-
dű mandarin vagy chinai tanácsnok valami csekély
tévedésért az ötvenedik botot vágata egy parasz-
ra. A' mint épen fölemelni próbálta a' paraszt a'
sok botot, oda jött egy főbb mandarin, 's kér-
dezősködik alatta lévő tisztársától, hogy mi történt?
Ez a' vakmerő paraszt, mond a' mandarin, nem
akart előttem kitérni 's majd elbuktam benne, azért
megemlékezzen reá, nehogy talán nagysággal is
majd azt tegye, 50 botot vágattam számára. Hogy
gondolta azt jó tettnek? hiszen 50 bot felette sok!
Mint hogy nincs nálunk még organizálva a' botok-
nak száma, — mond az alsóbb mandarin, de már
reszkette — azért valék bátor 50 ütlegeket ren-

belui. Ön bizon nagy kárt okozott ma magának, és én igen sajnálom, mert 25 bot elegendő lévén az illy tévedéseknek kifizetésére 25öt ezennel visszaméreték 's a' szolgák lekapták az intésre. Ez alatt érkezett egy még főbb mandarin 's ez úgy táalta, hogy az elsőnek volt igazsága, tehát melegeben az egész huszonöt vonást visszamérette a' másodiknak. Szerencséjére ezen harmadiknak hogy nem ment akkor ottelegy még ennél is felebbvaló mandarin, mert megbotoztatták volna egymást fokonkint felfelé egész a' külministerig.

A' nőnem Chinában nyomasztó sorsnak van kitéve, mert férje, ha vagyonát elveszti, vagy a' nő kellemét, a' legnehezebb munkák teljesítésére kár hoztatik férje által, — mikor pedig ezt már nem bírja, kiálltatik a' vásárba 's eladó. Gyakran eladja az atya leányait is, sőt ha megszorult, fiait is.

Ha a' chinai paraszt tolvajságon kapatott a' a' csinnek minéműségéhez képest három vagy négy hónapig igen furcsa krézlit hord a' nyakába; ez olyan mint egy meglehetősen nagyságú kerék asztal a' közepén egy lyuk van a' nyaknak 's a' kétfelé nyíló kerék tábla két helyen lakattal egyesítettik. A' tábla már magában is igen nehéz, de még is elkinlódnék azzal, kinek kötelességébe tevék inkább, mint azon szomorú következással, hogy nem tudván szájához közelíteni kezével, ha csak nem eteti valaki meghal éhen.

Cantonban annyi színház van, mint Európának bármelnyik fővárossaiban. A' hol három utcza öszvejön, minthogy számös látogatókra lehet számolni, ott a' színészek sátozt állitanak olly magasan azonban, hogy a' szük utczákon járkálók alatta elmelessenek, v. jobban mondva, úgy néznek ezen színházak ki, mint nálunk a' takarékos házigazdák udvaraikban a' galambdurczok. A' nézőkre semmi gond nincs, azok öszvenyomulva a' szabad ég alatt foglalnak helyet állva, őket a' szél fujja, az esső áztatja; még is ha a' cantoni közönséget az utóbbi esemény nem hátráltatja, a' színházaknak több egy napi jövedelmök, mint a' kellemetes nemzeti színháznak egy év alatti, 's ez uraim valóban igen különös pártolása a' nemzetiségnek! — A' színészek kivéve a' jobbkat, álarczát tesznek fel a' játék alatt, 's fúriákat szerepelnek; reggel kilencz órakor kezdődik a' játék 's tart félbeszakasztás nélkül egy óráig délután, ekkor félóra alatt enni és pihenni kell, mert félkettőre már megint kezdődik a' játék 's tart ötig.

M e s é k.

I.

Az ugorka paprikával szokott téli időben az asztalra jönni, 's akkor a' házi családnak aszo-

nya rendesen így szóla: ritkaság, hogy valaki úgy tudja a' paprikát enni, mint a' mi deák urunk! Az asztal körül ülök mindnyáján a' deákra néztek, és e' szegény torka már majd kigyult, úgy ette a' paprikát. Egykor tézta jött az asztalra, és a' háziasszony úgy kínálta deákját vele, mint kinek kedveért kizárólag készíté azt. Jóllakott a' deák, — de megis halt tőle, — mert a' tézta csupa maszlag volt; 's ekkor az ifjunak atyja ezeket mondá keservei között: alig felfogható, hogy ollyan emberek is vannak, kiktől pénzért sem lehet felebaráti szeretetet vásárolni.

II.

Meghitták egykor vendégségbe a' városi legyek az erdei darást; igen szép palota volt az, mellybe vezették, a' sok drága ételekkel pedig mint tulajdoniakkal úgy kínálták, biztatták, hogy ne féljen, szálljon az orrára annak, ki bántani akarja. De a' darás, midőn látta, hogyan szidják, ütök, verik az asztal körül a' legyeket, nem mérészelt közel menni, és a' midőn kicsufolák a' legyek, hogy nem volna bátorsága vad létére; ezeket mondá; nem bátorságra van itt szükség, hanem szemtelenségre.

Szentiványi Antal.

Intés egy ifjuhoz.

Ha féktelen szerelmi vágyakat

Érsesz zajongó kebled' mélyiben,

O ifju, fékezd zajdult tüzhevét!

Ne kéjelegj a' csába lány ölen,

Mert szörnyü mérget rejt a' kéj színén

Szeress... éltetve szentebb érzetet,

Fékezve fencsapongó vágyakat;

Szeretni így üdvédelet. — gyönyör.

Szerettem én is egykoron... mikint

Egy érzet-dús kebel szeretni tud;

De kéjelegni vágyó érzetim

Karöltve lengtek kéj hullámain —

'S e' lét fagyasztó vétkes élvezet,

Engem ragadva tiltott utakon,

Egy mély, fenéktelen sirba ejtett —

Honnan kijöni nem mosolyg remény.

Többet nem irok... mert kezem remeg —

Mit irtam, ifju, szent irat gyanát vedd. —

Sírvölgyi.

Az 51. sz. rejtvény megfejtése — Aszód.